

Olje- og energidepartementet

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2023–2024) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2022

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2023–2024) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2022

Innholdsfortegnelse

1.	Statkraft Energi AS. Leirdøla kraftverk – søknad om å fjerne effektbegrensning, Luster kommune. Olje- og energidepartementets samtykke 13. januar 2022. Jf. kgl.res. 23.8.1974, kgl.res. 6.4.1984.	5
2.	Stardalen Kraft Holding AS. Vedtak om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Stardalen Kraft Holding AS sitt aksjeervert i Vegusdal Kraftverk AS. Olje- og energidepartementets samtykke 21. januar 2022. Jf. kgl.res. 5.9.2003.	6
3.	Hafslund E-CO Vannkraft AS. Revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget mv. og omgjøring av konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden i Hol og Ål kommuner i Viken. Kongelig resolusjon 18. februar 2022. Jf. kgl.res. 4.6.1948, kronprinsreg. res. 29.6.1956, kgl.res. 21.10.1960.	7
4.	Statkraft Energi AS. Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Altevattn/Ålddesjåvri mv. med overføringer i Barduvassdraget i Bardu kommune i Troms og Finnmark fylke. Kongelig resolusjon 18. februar 2022. Jf. kronprinsreg. res. 13.6.1957, kgl.res. 22.12.1960, kgl.res. 7.2.1969.	97
5.	Svelgen Kraft AS. Konsesjon for ervert av aksjer i Svelgen Kraft Holding AS. Kongelig resolusjon 25. mars 2022.	219
6.	Stange Energi AS. Konsesjonssøknad – Overføring av virksomhet fra Stange Energi AS til Eidsiva Energi AS og Hafslund ECO Vannkraft AS. Olje- og energidepartementets samtykke 10. mai 2022.	226
7.	Ymber Produksjon AS. Konsesjon til Ymber Produksjon AS for ervert av aksjer i Kvæningen Kraftverk. Kongelig resolusjon 3. juni 2022. Jf. kgl.res. 4.9.2020.	232
8.	Statkraft Energi AS. Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Kongelig resolusjon 17. juni 2022. Jf. kgl.res. 8.7.1954, kgl.res. 13.5.1960, kgl.res. 22.12.1960, kgl.res. 4.1.1963, kgl.res. 22.10.1965, kgl.res. 18.6.1999.	238
9.	Statkraft Energi AS. Revisjon av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinje-reguleringane, Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar. Kongelig resolusjon 17. juni 2022. Jf. kronprinsreg. res. 8.2.1957, kgl.res. 4.7.1958, kgl.res. 8.1.1960, kgl.res. 17.6.1960, kgl.res. 28.10.1960, regj. res. 4.8.1961, kgl.res. 26.6.1964, kgl.res. 5.4.1968, kgl.res. 8.4.1981, kronprinsreg. res. 6.2.2004.	298
10.	Istad Kraft AS. Vedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven for omorganisering etter ervert av aksjene i Nettet Kraft AS. Olje- og energidepartementets samtykke 1. juli 2021.	356
11.	Ymber AS. Ymber AS – Ymber Produksjon AS – Kvæningen Kraftverk AS. Søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd mv. Olje- og energidepartementets samtykke 27. september 2022. Jf. kgl.res. 27.4.1951, kgl.res. 1.11.1957, kgl.res. 20.11.1998, kgl.res. 28.10.2008, kgl.res. 3.6.2022.	359
12.	TrønderEnergi Kraft AS. Konsesjon til TrønderEnergi Kraft Holding AS og Aneo AS for ervert av aksjer i TrønderEnergi Kraft AS. Kongelig resolusjon 30. september 2022.	361
13.	Agder Energi AS og Glitre Energi AS. Søknad om konsesjoner etter vannfallrettighetsloven – sammenslåing av Agder Energi og Glitre Energi. Olje- og energidepartementets samtykke 1. november 2022.	374
14.	Lyse Kraft DA, Statkraft Energi AS og Røldal Suldal Kraft DA. Omorganisering av kraftanleggene i Røldal-Suldal – søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett. Olje- og energidepartementets samtykke 4. november 2022. Jf. kgl.res. 11.6.2021.	379
15.	Ballangen Energi AS. Tillatelse til endring av manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i Narvik kommune. Kongelig resolusjon 18. november 2022. Jf. kgl.res. 12.6.1914, kgl.res. 19.2.1993.	382

16. Nordkraft AS, Trollfjord AS og Andøy Energi Holding AS. Søknad om nødvendige tillatelser etter vassdragslovgivningen i forbindelse med sammenslåingen av energivirksomheten i Nordkraft, Trollfjord- og Andøy Energi-konsernene. Olje- og energidepartementets samtykke 15. november 2022. 401
17. Hafslund Eco Vannkraft AS og HEV Vkda AS. Søknad om konsesjoner, bekreftelser og unntak etter vannfallrettighetsloven – fusjon mellom Hafslund Eco Vannkraft AS og HEV VKDA AS. Olje- og energidepartementets samtykke 6. desember 2022. 404

1. Statkraft Energi AS

(Leirdøla kraftverk – søknad om å fjerne effektbegrensning, Luster kommune)

Olje- og energidepartementets samtykke 13. januar 2022.

Statkraft Energi AS har søkt NVE om å få fjernet den øvre grensen om maksimal effekt for Leirdøla kraftverk, alternativt at grensen for maksimal effekt økes til 125 MW. NVE har 28.10.2021 anbefalt å fjerne bestemmelsen om maksimal effekt i kgl.res. 06.04.1984 for Leirdøla kraftverk. NVE mener endringen kan gjøres i medhold av vannressursloven § 8.

Leirdøla kraftverk ble bygget i medhold av tillatelsen gitt til statsregulering av Leirdøla i 1973, jf. St.prp. nr. 129 (1972–73) og kgl.res. 23. august 1974. Her var maksimal effekt anslått å være 100 MW. I 1982 søkte Direktoratet for statskraftverkene om å øke effekten til 115 MW, og viste til at de hadde installert et løpehjul med større kapasitet etter tekniske problemer med turbinen. Det ble gitt en egen tillatelse etter vassdragsloven til å øke effekten for Leirdøla kraftverk ved kgl.res. 06.04.1984. Grensen ble satt til 115 MW i perioden 01.04.–30.11. og 100 MW resten av året, av hensyn til forholdene i og langs Jostedøla, nedstrøms kraftverkets opprinnelige utløp.

Etter at utløpet i 1989 ble koblet på det undersjøiske utløpet til Jostedal kraftverk, er ikke dette hensynet lenger relevant. Kraftverket har i dag en maksimal effekt på 125 MW.

NVE har vurdert søknaden og mener at konsekvensene for forholdene langs vassdraget vil være marginale. NVE har ikke funnet det nødvendig å sende søknaden på høring. NVE viser til at problemene som begrensningen skulle løse ikke lenger er relevante etter at utløpet fra Leirdøla kraftverk ble koblet på dypvannutløpet fra Jostedal kraftverk. NVE legger videre til grunn at endringen er positiv med tanke på kraftverkets evne til å utnytte vannressursene på en best mulig måte. NVE peker også på at fjerning av grensen vil være et viktig ledd i å møte funksjonskravene i kraftsystemet (FIKS) som settes av Statnett. NVE konkluderer med at det ikke lenger er nødvendig å ha denne begrensningen, og anbefaler at begrensningen fjernes.

NVE har anbefalt å fjerne bestemmelsen om maksimal effekt, og anbefaler at endringen gjøres i medhold av vannressursloven § 8. Endringer av tillatelser gitt etter vassdragsloven har etter vannressursloven trådt i kraft 2001 normalt blitt behandlet etter vannressursloven. I denne saken gjelder tillatelsen et kraftverk over 40 GWh. Etter lovendringen i 2017, jf. Prop. 117 L (2016–2017), skal tillatelser til vannkraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh behandles etter vassdragsreguleringsloven, jf. vregl. § 3, og ikke lenger etter vannressursloven. Departementet mener på bakgrunn av dette at søknaden bør behandles i medhold av vregl. § 9 om endring av konsesjoner.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering av fordeler og ulemper. Etersom hensynene som ligger bak begrensningen ikke lenger påvirkes av kraftverkets installerte effekt, mener departementet fordelene ved å fjerne begrensningen er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 5.

I medhold av vassdragsreguleringsloven § 9 oppheves begrensningen om maksimal effekt i Leirdøla kraftverk fastsatt ved kgl.res. 06.04.1984.

Dette vedtaket kan påklages til Kongen i statsråd innen tre uker, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage sendes til Olje- og energidepartementet.

2. Stardalen Kraft Holding AS

(Vedtak om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Stardalen Kraft Holding AS sitt aksjeervert i Vegusdal Kraftverk AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 21. januar 2022.

Olje- og energidepartementet (OED) viser til brev fra Advokatfirmaet Tofte DA av 4. november 2021 med søknad om konsesjon for Stardalen Kraft Holding AS (org.nr. 927 213 893) sitt aksjeervert i Vegusdal Kraftverk AS (org.nr. 977 359 805).

Bakgrunn

Finska Kraft AB fikk 4. juni 2021 konsesjon til ervert av 68,569 % av aksjene i Vegusdal kraftverk AS. Forut for ervertet ble Finska Kraft ABs rettigheter og forpliktelser overført til konsernselskap Stardalen Kraft Holding AS. Stardalen Kraft Holding AS er et rent holdingselskap opprettet for å eie enkeltstående kraftverk ervertet av Finska Kraft AB. Det ble søkt departementet om etterfølgende konsesjon 9. august 2021. Konsesjon ble meddelt Stardalen Kraft Holding AS 24. august 2021.

Stardalen Kraft Holding AS har inngått avtaler med aksjonærer i Vegusdal Kraftverk AS om kjøp av ytterligere 440 278 aksjer i selskapet. Dette vil, forutsatt konsesjon og gjennomføring, bringe eierskapet opp i 89,8 %. Stardalen Kraft Holding AS har 4. november 2021 søkt om konsesjon for aksjeervert i Vegusdal Kraftverk AS. Det er i søknaden fremlagt styreprotokoll fra Vegusdal Kraftverk AS som dokumenterer at styret har samtykket til overdragelsen.

For nærmere detaljer om Stardalen Kraft Holding AS, aksjekjøpsavtalene, Finska Kraft konsernet, Vegusdal Kraftverk AS og Flateland Kraftverk som drives av Vegusdal Kraftverk AS, vises til søknad av 4. november 2021 med vedlegg.

Departementets vurdering

Vegusdal kraftverk AS innehar konsesjonspliktige fallrettigheter. Det omsøkte ervertet av ytterligere 440 278 aksjer i selskapet er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23 første ledd.

Vegusdal Kraftverk AS eies i dag av flere private aktører. I konsesjonen for ervert av fallrettigheter gitt ved kgl.res. av 5. september 2003 er det satt vilkår om tidsbegrensning og hjemfall etter 60 år.

Olje- og energidepartementet har vurdert søknaden i henhold til vannfallrettighetsloven § 23. Det er etter departementets vurdering grunnlag for å gi Stardalen Kraft Holding AS konsesjon til det omsøkte ervertet av ytterligere 440 278 aksjer i Vegusdal Kraft AS, slik at Stardalen Kraft Holding AS eier 89,8 % av aksjene.

Vedtak

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 23 gis Stardalen Kraft Holding AS konsesjon for ervert av 440 278 aksjer i Vegusdal Kraft AS, slik at eierskapet bringes opp til 89,8 %. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Departementet gjør oppmerksom på at det med dette vedtaket ikke er gjort noen endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

3. Hafslund E-CO Vannkraft AS

(Revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget mv. og omgjøring av konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden i Hol og Ål kommuner i Viken)

Kongelig resolusjon 18. februar 2022.

1. Innledning

Etter krav fra Hol og Ål kommuner fattet NVE vedtak 29. juni 2000 om å åpne revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget og Votnavassdraget. Tillatelse for Oslo kommune ved Oslo Lysverker til å regulere Holselva og Votna og til å overføre Votna til Holselva mv. og til å foreta en ytterligere regulering av Strandavatn i Hol ble gitt ved kgl.res. 4. juni 1948 og kronprinsregentens res. 29. juni 1956.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 kan tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

De berørte kommunene har stilt krav om en rekke tiltak for å redusere ulempene for miljø og allmenne interesser i vassdragene, bl.a. krav om minstevannføring, magasinrestriksjoner og fysiske tiltak for å lette fiskens vandring. Kommunene har også stilt krav om endrede økonomiske vilkår. Kommunenes krav om vilkårsrevisjon omfattet også krav som knytter seg til reguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden. Konsesjonen for erverv av fallrettigheter i Holselva og Hallingdalselva, døgnreguleringene av Hovsfjorden og Holsfjorden ble gitt ved kgl.res. 21. oktober 1960.

Hafslund E-CO Vannkraft AS (Hafslund E-CO) utarbeidet revisjonsdokument i 2001. Saken ble deretter lagt i bero i påvente av generelle politiske avklaringer om revisjon. Fornyet revisjonsdokument ble sendt på høring i september 2016. Etter anmodning fra NVE ble også kommunenes krav tilknyttet døgnreguleringene av Hovsfjorden og Holsfjorden innarbeidet i revisjonsdokumentet. Sakene er behandlet sammen og NVEs innstilling omfatter både revisjon av konsesjonsvilkårene for Holsvassdraget og Votnavassdraget og omgjøring av konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden.

NVE oversendte innstilling til departementet den 15. mai 2020 der de anbefaler innføring av moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning, som vil kunne innfri flere av revisjonskravene og bidra til noe miljøforbedring. NVE anbefaler slipp av minstevannføring i deler av vassdragene, men anbefaler ikke innføring av magasinrestriksjoner i noen av magasinene.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner og fylkeskommunen. Departementet tilrår at vilkårene revideres, hovedsakelig i tråd med NVEs innstilling. Departementet foreslår at det innføres moderne standardvilkår, som gir miljømyndighetene hjemmel til bl.a. å pålegge habitatforbedrende tiltak. Departementet anbefaler videre at regulanten skal betale 8 mill. kroner i et fond øremerket villrein. Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for Holsreguleringen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag. Departementet anbefaler at konsesjon for døgnreguleringene av Hovsfjorden og Holsfjorden omgjøres, jf. vannressursloven § 28, i tråd med vedlagte forslag. Ettersom opprinnelig konsesjoner til Holsreguleringen er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også revisjon av vilkår og omgjøring av konsesjon ved kongelig resolusjon.

Konsesjonene til Holsreguleringen ble opprinnelig gitt til Oslo kommune ved Oslo Lysverker. Etter den tid har konsesjonæren vært underlagt flere selskapsrettslige omorganiseringer. Konsesjonæren er i dag Hafslund E-CO Vannkraft AS.

NVEs innstilling er gjengitt i kapittel II, merknader til NVEs innstilling er gjengitt i kapittel III og departementets bemerkninger i kapittel IV. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

II. NVEs innstilling

NVE avga innstilling 15. mai 2020. Departementet gjengir innholdet fra NVEs vurdering av kravene:

"NVEs vurdering av krav tilknyttet Holsreguleringen

Slipp av minstevannføring fra Strandavatn og andre tiltak i Storåne

I kravet om vilkårsrevisjon fra 1998 (NVE 201005907-10) kreves slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne. Ved høringen av det nye revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13) fra 2016 støttes kravet bl.a. av Fylkesmannen i Oslo og Viken (NVE 201005907-24), som særlig legger vekt på hensynet til fisk, biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og reiseliv. Fylkesmannen anfører at med dagens vannføring er store elvearealer tørrlagt det meste av året, og at Storåne med dagens vannføring ikke er akseptabel som oppvekstplass og biotop for ørret.

Hol kommune påpeker i sin høringsuttalelse (NVE 201005907-34) at området har nasjonal og internasjonal interesse, og har nærhet til Hallingskarvet nasjonalpark. De påpeker også at riksvei 50, som følger elva tett over deler av strekningen, er en viktig gjennomfartsåre mellom Øst- og Vest-Norge, noe som understreker elvas landskapsmessige betydning. De mener videre at dagens vannføring i Storåne legger begrensninger på muligheten til videre utvikling av fritidsboligområder og reiseliv i området, bl.a. ved liten resipientkapasitet. Under NVEs befaring 22.09.2016 ble det opplyst at elva er viktig som vannkilde, bl.a. via kommunal grunnvannsbrønn ved elvas utløp i Sudndalsfjorden, og for snøproduksjonen i alpinanlegget nær ved.

E-CO aksepterer i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne. Men de er uenig med kommunen og Fylkesmannen i størrelsen på slippet.

Vedlagt revisjonsdokumentet følger notat om fiskebiologiske undersøkelser fra Norconsult, datert 26.02.2013, som gir beskrivelser av vassdraget og gjengir resultater fra prøvefiske i Storåne mellom Strandavatn og Hovsfjorden i perioden 10.–11.09.2012. For strekningen fra Strandavatn til Sudndalsfjorden ble det konkludert med at det er godt med oppvekstområder for ørret. Det ble ikke gjennomført prøvefiske på den drøye 3 km lange elvestrekningen fra dam Strandavatn til samløpet med Vesleåne, og området er i liten grad vurdert i rapporten. På den ca. 5 km lange strekningen fra samløpet med Vesleåne til Sudndalsfjorden ble det prøvefisket på to stasjoner. Denne strekningen har flere naturlige vandringshindre, bl.a. Juvfossen ca. 3 km oppstrøms Sudndalsfjorden. Bunnsubstratet domineres av stein og blokker, men med grus i kulper. Stein er delvis mosedekket i øvre del, og til dels kraftig begrodd ned mot Sudndalsfjorden. I nedre del har noen av kulpene omtrent stillestående vann. Prøvefisket viste forholdsvis lav tetthet av årsunger av ørret, men noe høyere tetthet av eldre ungfisk. Prøvefisket på de første 200 m av Storåne nedstrøms Sudndalsfjorden ga høye tettheter av ungfisk. Det antas at denne elvestrekningen er det viktigste rekrutteringsområdet for ørretbestanden i Sudndalsfjorden. Ved utløpet av fjorden er steinene kraftig begrodd av alger, mens de var moderat dekket av mose 200 m nedstrøms, antakelig pga. større vannhastigheter.

Årlig middelvannføringen er svært redusert i forhold til uregulert tilstand, og utgjør ca. 7 % ved innløpet til Sudndalsfjorden, 15 % like etter samløpet med Urunda og ca. 17 % like før utløpet fra Hol 1 kraftverk, se revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13 s. 60 og 63). For 5-persentilen på sommeren er reduksjonen enda større, se tabell 6.

Tabell 6. Vannføring i Storåne etter reguleringen, og i % av uregulert tilstand. Opplysningene er fra E-CO (NVE 201005907-13 tabell 7.3).

	Middelvann- føring årlig (m ³ /s)	Middelvann- føring i % av uregulert tilstand	5-persentil sommer (m ³ /s)	5-persentil sommer i % av uregulert tilstand
Oppstrøms samløp Vesleåne	0,109	1,09	0,008	0,4
Innløp Sudndalsfjord	0,733	6,88	0,091	4,4
Oppstrøms utløp Hol 1 kraftverk	4,227	17,25	0,813	16

I vedtatt vannforvaltningsplan for vannregion Vest-Viken har Storåne på strekningen fra Strandavatn til Hovsfjorden og videre til Holsfjorden, som eneste elv i Holsreguleringen, fått miljømål som kan medføre krafttap. Et ev. pålegg om slipp av minstevannføring er følgelig i tråd med forvaltningsplanen.

NVE vil påpeke at Storelva ligger i det ene av to sentrale dalfører i Hol kommune. Det er en god del fritidsbebyggelse, noe boligbebyggelse og flere turistanlegg, bl.a. Myrland turistsenter, Hermon høyfjellsenter og Hallingskarvet skisenter (alpinanlegg). Elvestrekningen fra Strandavatn til samløpet med Hivjuåne, som bidrar med en del vannføring sommerstid, er ca. 12,5 km, og ca. 18,5 km til utløpet fra Hol 1 kraftverk, hvorav ca. 3 km utgjøres av Sudndalsfjorden.

NVE vil videre påpeke at E-CO i 2018 påbegynte arbeidet med ombygging av dam Strandavatn, og at det ved planlagt utskifting av bunntappelukene også skal monteres anordning for slipp av minstevannføring. Anordningen vil ha en tappekapasitet på 0,7 m³/s ved magasin vannstand på LRV, og 1,56 m³/s ved magasin vannstand på HRV (NVE 201005907-41). Arbeidene følges opp av damtilsynet i NVE (NVE 200801555) og planlegges ferdigstilt i 2020. Tappeanordningen gjør det mulig å slippe minstevannføring fra dam Strandavatn. Dette er en betydelig bedre løsning enn forslaget i revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13) om slipp fra tverrslag Kaslegrasmyr via Vesleåne, noe som ville tilført vann til Storåen 3 km nedstrøms Strandavatn.

NVE mener at slipp av minstevannføring vil være godt merkbar, i hvert fall ned til samløpet med Hivjuåne nedstrøms Sudndalsfjorden, og særlig i lavvannsperioder. Det vil øke arealet med permanent vanddekning. Økt gjennomstrømning vil også bedre vannkvaliteten i elva. NVE er enig med Fylkesmannen i at et slipp vil øke elvas betydning som biotop for ørret, og styrke økosystemene i elva. Et slipp vil også bedre forholdene for fisking og andre friluftaktiviteter. Elva er synlig fra bebyggelse og fra riksvei 50, og større vannføring og økt vanddekt areal vil øke elvas betydning som landskaps- og trivselselement.

NVE vil anbefale at det pålegges slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne. Størrelsen på slippet, og punktet for måling, blir vurdert under kapittelet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement for Holsreguleringen» senere i denne innstillingen.

Terskler og biotopjusterende tiltak i Storåne

I revisjonskravet (kopi NVE 201005907-10) krever kommunene at regulanten pålegges å utarbeide en egen plan for terskler og biotoptiltak i berørte elver, hvor også eksisterende terskler inngår.

E-CO (NVE 201005907-35) viser til at de på frivillig basis har gjennomført en del terskel- og biotoptiltak der de mener det er god nytte versus kostnader. De mener videre at slike krav kan følges opp gjennom standard naturforvaltningsvilkår.

NVE mener det er naturlig at det i sammenheng med eventuelt pålegg om slipp av minstevannføring, også vurderes om det er behov for en plan for terskler og andre biotopjusterende tiltak i elva. NVE mener dette er særlig nødvendig i Storåne fra Strandavatn ned til samløpet med Hivjuåne (se figur 1 tidligere i innstillingen). Denne elvestrekningen har ikke mottatt minstevannføring tidligere, har betydning som landskapselement og for friluftslivet i området, og deler av strekningen er viktig for gytingen av ørreten i Sudndalsfjorden. NVE vil følge opp dette via vårt miljøtilsyn etter at reviderte vilkår foreligger.

Slipp av minstevannføring fra Stolsvatnmagasinet (Stolsvatndammen) til Urunda oppstrøms inntaket ved Greinefoss

I revisjonskravet fra 1998 (kopi i NVE 201005907-10) kreves slipp av minstevannføring fra Stolsvatn til Urunda, dvs. knapt 6 km oppstrøms inntaket ved Greinefoss. I høringsuttalelsen fra 2017 mener Hol kommune (NVE 201005907-34) at området brukes en del til rekreasjon og friluftsliv, og at elva før utbyggingen var en flott sportsfiskeelv. De mener at slipp ikke vil redusere kraftproduksjonen vesentlig, fordi regulanten uansett slipper en del vann denne veien for lagring i Strandavatn. Fylkesmannen i Oslo og Viken har i sin høringsuttalelse til søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-113) påpekt at det bør slippes minstevannføring for å sikre et visst variert vannmiljø i elva, og ut fra hensynet til landskapet.

E-CO mener (NVE 201005907-13 og 35) at slipp av minstevannføring fra Stolsvatn til Urunda vil ha liten betydning for allmenne interesser. De mener at strekningen har liten betydning for fisk og liten til middels verdi for øvrig naturmiljø, friluftsliv, kulturminner og landskap. Videre antar de at ved aktuelle størrelser på slippet vil mye av vannet forsvinne mellom steinene i elvebunnen, og derfor gi liten nyttevirkning. E-CO påpeker i tillegg at Flådøla tilfører årssikker vannføring på de nedre 2 km av strekningen ned mot inntaket ved Greinefoss, noe de mener gir fin opplevelse av landskapet.

Når det gjelder tappemuligheter opplyser E-CO at det slippes 50–70 l/s fra Stolsvatn gjennom et rør i den nye Stolsvatndammen (ferdig i 2009) når vannstanden i magasinet står over ca. kote 1087. Bunnappelukene brukes til tapping av bunnmagasinet i Stolsvatn, men er ifølge E-CO ikke egnet for slipp av minstevannføring (NVE 201005907-40). De mener videre at etablering av slipparrangement for minstevannføring ved vannstander under kote 1086/1087 vil gi høye kostnader (NVE 201005907-13 s. 45). I kommentarene til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) påpeker E-CO at det er gjennomført biotiltak i elva, og at noe vann tilføres fra Bruddtjern etter omlegging av bekk. Sammen med slippet på 50–70 l/s, er dette iflg. E-CO tilstrekkelig til å opprettholde fungerende biologisk liv i vassdraget i lavvannsperiodene.

Ifølge konsekvensutredningen (KU) for fisk og ferskvannsorganismer vedlagt søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-57, se rapportens s. 45 og 62 flg.) sørger resttilsaget for årssikker vannføring i Urunda ved Vollane bru, drøyt 2 km nedstrøms Stolsvatndammen. Det området har også de største tettheter av ørretunger i Urunda, og er det beste området for gyting. Det skyldes bl.a. fiskebiologiske tiltak som utlegging av gytegrus. Ca. 3,5 km nedstrøms dammen bidrar Flådøla med mer vannføring, og ved inntaket ved Greinefoss, ca. 5,5 km nedstrøms Stolsvatndammen, har Urunda i dag en årlig vannføring på ca. 25 % i forhold til uregulert vannføring (NVE 201005907-13 s. 3). Ifølge KU for fisk og ferskvannsorganismer har Urunda mellom Stolsvatndammen og inntaket ved Greinefoss liten verdi for rekreasjonsfiske i dagens situasjon. Slipp av minstevannføring hele året vurderes å ha liten til middels positiv konsekvens for fisk og ferskvannsorganismer, avhengig av størrelsen på slippet. I KU for friluftsliv vurderes minstevannføring å ha ubetydelig til liten positiv konsekvens, og det pekes bl.a. på at det er forholdsvis lite friluftsliv langs Urunda, og at områdene ved Rødungen og Stolsvatn er mye viktigere. Når det gjelder landskapet langs øvre del av Urunda vurderes det i KU for landskap å ha middels til liten verdi, og at slipp av minstevannføring vil gi liten til middels positiv konsekvens. Det opplyses videre at det allerede er bygget terskler i elva, og gravd slik at vannstrengen er blitt mer konsentrert.

Et eventuelt slipp av minstevannføring vil gi lite tap i kraftproduksjonen, da vannet fortsatt vil kunne tas inn på inntakstunellen ved Greinefoss, og gi kraftproduksjon i Hol 1 Urunda aggregatene. Konsesjonæren har påpekt at pålegg om slipp av minstevannføring vil kreve bygging av slipparrangement som vil ha betydelige kostnader, særlig hvis det skal fungere ved vannstander under kote 1087 i Stolsvatnmagasinet. Et arrangement for slipp kunne blitt etablert til langt lavere kostnad da den nye Stolsvatndammen ble bygd i 2008–2009, men det ble ikke gjort.

NVE er kommet til at de positive konsekvensene for fisk, friluftsliv og andre interesser, ved slipp av minstevannføring, ikke er store nok til å anbefale dette. NVE viser til KU for fisk og ferskvannsorganismer, landskap og friluftsliv (NVE 201002426-57), og mener samlet sett at Urunda fungerer brukbart for fisk og andre interesser i dagens situasjon, selv om situasjonen naturlig nok er langt fra det den var før reguleringen. Vi forutsetter at E-CO fortsetter å skjøtte vassdraget til beste for ørretbestanden, og friluftsliv i området. Vi ser det som positivt at E-CO vil

søke å jevne ut tappemønsteret i år hvor det tappes til Greinefoss (NVE 201005907-13 s. 51). NVE legger også vekt på at det foregår betydelig fiske i Stolsvatn og Rødungen, hvor mye av fisken har god kvalitet, og at dette er langt viktigere for fisk, fiske og friluftsliv i området enn i Urunda. NVE legger videre vekt på at trafikken på veien langs Urunda er begrenset (se f.eks. konsekvensutredning for friluftsliv vedlagt søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-57), og at de fleste som besøker de populære fjellområdene ved Rødungen og Stolsvatn reiser opp via Ål og Vats. Dermed vil økt vannføring ha begrenset betydning for opplevelsen av landskapet for veifarende eller friluftslivet.

Slipp av minstevannføring fra inntaket ved Greinefoss til Urunda

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves slipp av minstevannføring fra inntaket ved Greinefoss til Urunda. Hol kommune uttrykker i sin høringsuttalelse (NVE 201005907-34) at slipp av minstevannføring der har lavere kost/nytte-verdi enn slipp fra Strandavatn til Storåne eller fra Stolsvatn til Urunda, og bør derfor prioriteres lavere enn disse. Fylkesmannen har i sin høringsuttalelse til søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-113) påpekt at det bør slippes en viss minstevannføring også der, da det ikke anses akseptabelt å fortsette dagens praksis med tidvis tørr elv.

E-CO (NVE 201005907-13 og 35) mener at elvestrekningen har liten betydning for fisk og andre allmenne interesser. Særlig påpekes at elvestrekningen er lite tilgjengelig eller synlig, da den delvis går nede i et gjel.

NVE vil ikke anbefale pålegg om slipp av minstevannføring fra inntaket ved Greinefoss. NVE er enig med Hol kommune i at nytten av minstevannføring fra Greinefoss er vesentlig lavere enn f.eks. slipp fra Strandavatn til Storåne. Elveløpet er til dels bratt og lite synlig og tilgjengelig, og verdien som landskapselement for friluftslivsutøvere og veifarende vil være lav. Det foreligger heller ikke informasjon som tyder på at slipp av minstevannføring vil ha vesentlig betydning for fisk, annet biologisk mangfold eller andre allmenne interesser. Videre må det antas at naturmiljøet i kløfta, etter nærmere 60 års regulering, langt på vei har tilpasset seg dagens situasjon.

Slipp av minstevannføring fra bekkeinntaket til Sisseldøla

Hol kommune krever i e-post 22.08.2019 (NVE 201005907-47 og 49) slipp av minstevannføring fra inntaket i Sisseldøla særlig av hensyn til vannstanden i Nykketjødnan, og påpeker at vannstanden ikke opprettholdes etter etablering av grunnvannsbrønner i Moen vannverk som ligger drøyt 200 m lenger øst. De har ikke satt noe krav om slippets størrelse, og mener at det må undersøkes. Men de mener at slippet må være stort nok bl.a. til at fisk kan overleve i vassdraget vinterstid. Sabima m.fl. (NVE 201005907-31) krever slipp av minstevannføring fra inntaket i Sisseldøla, og viser generelt til biologisk mangfold, naturopplevelse og rekreasjon.

Hol kommune (NVE 201005907-47 og 49) opplyser at som kompensasjon for at Sisseldøla ble tatt inn på inntakstunellen mellom Strandavatn og Hol 1 kraftverk, ble Moen vannverk etablert for å sørge for vanntilførsel til boliger som hadde fått redusert sin tilførsel via tidligere vannuttak. Vannverket henter vann fra grunnvannsbrønner etablert i området ved Nykketjødnan.

E-CO (NVE 201005907-50) påpeker at Hol kommunes krav om slipp av minstevannføring begrunnes med vannstanden i Nykketjødnan, og mener derfor at det ikke er problemer for det kommunale vannuttaket. De viser videre til hovedplan for vannforsyning 2016–2028 for Hol kommune, som sier at langtidsprøvepumping før etablering av grunnvannsbrønnene viste tilstrekkelig kapasitet og god kvalitet av vannet. E-CO uttrykker for øvrig at de er villige til å slippe vann fra inntaket i Stuvbekken noe lenger øst i tilfelle driftsproblemer i vannverket, og viser i den forbindelsen til punkt i avtalen fra 1998.

Ifølge E-CO viser deres beregninger at det er lite vann å hente fra inntaket i Sisseldøla i de tørreste periodene, f.eks. i tørkeperioden sommeren 2018. De mener derfor at slipp fra inntaket i liten grad vil påvirke vannstanden i Nykketjødnan i problemperiodene.

NVE vil påpeke at Sisseldøla er et mindre sidevassdrag til Storåne (Holsvassdraget) som er tatt inn på inntakstunellen mellom Strandavatn og Hol 1 kraftverk. Ifølge Vann-nett er den økologiske tilstanden i Sisseldøla satt til moderat økologisk potensial. I slike vannforekomster brukes som

regel unntaksbestemmelsen i vannforskriften § 10 til å sette mindre strengt miljømål, fordi det gjerne vil være høyere kostnad knyttet til slipp av minstevannføring enn nytte for naturmiljøet. Dette står bl.a. i kapittel 5 i veileder 04:2014 «Sterkt modifiserte vannforekomster: Utpeking, fastsetting av miljømål og bruk av unntak».

Sisseldøla er ikke registrert som verdifull bekkekløft i Narin – Lokalitetsdatabase for skog-områder. NVE har heller ikke funnet viktige verdier i vassdraget knyttet til biologiske forhold eller for friluftslivet ved søk i andre databaser. Verken Hol kommune eller andre høringsparter har påpekt slike verdier. NVE legger til grunn at inntaket i Sisseldøla er et bekkeinntak som har eksistert i over 60 år.

Når det gjelder vannstanden i Nykketjødnan, så vil NVE påpeke at tjernet ikke bare påvirkes av redusert tilsig via Sisseldøla, men også av vannuttak ved grunnvannsbrønn i Moen vannverk. Vannverket ble etablert som erstatning for tapt tilsig til privat vannforsyning for en del boliger, etter at Sisseldøla ble tatt inn på kraftverkstunellen. Ifølge E-CO (NVE 201005907-50) overtok kommunen ansvaret for vannverket etter avtale fra 21.09.1998 med Foreningen for Hallingdalsvassdragets regulering (FHR). Ifølge kommunen (NVE 201005907-47) oppsto den lave vannstanden i Nykketjødnan etter etableringen av grunnvannsbrønner tilknyttet Moen vannverk.

NVE kan ikke se at det er grunnlag for å anbefale pålegg om slipp av minstevannføring fra inntaket i Sisseldøla på bakgrunn av kravet fra Sabima m.fl. NVE legger vekt på at det ikke er påpekt verdifulle natur- eller friluftssinteresser i og langs vassdraget, og at Sisseldøla har mindre strengt miljømål i den regionale vannforvaltningsplanen.

Når det gjelder kravet fra Hol kommune om slipp av hensyn til vannstanden i Nykketjødnane, vil NVE påpeke at dette langt på vei er resultat av vannuttak som styres av privatrettslig avtale mellom FHR og Hol kommune. NVE vil oppfordre partene til å komme fram til en frivillig ordning i sammenheng med tidligere inngåtte avtaler.

Slipp av minstevannføring fra Stolsvatnmagasinet (Mjåvatndammen) til Juvåne

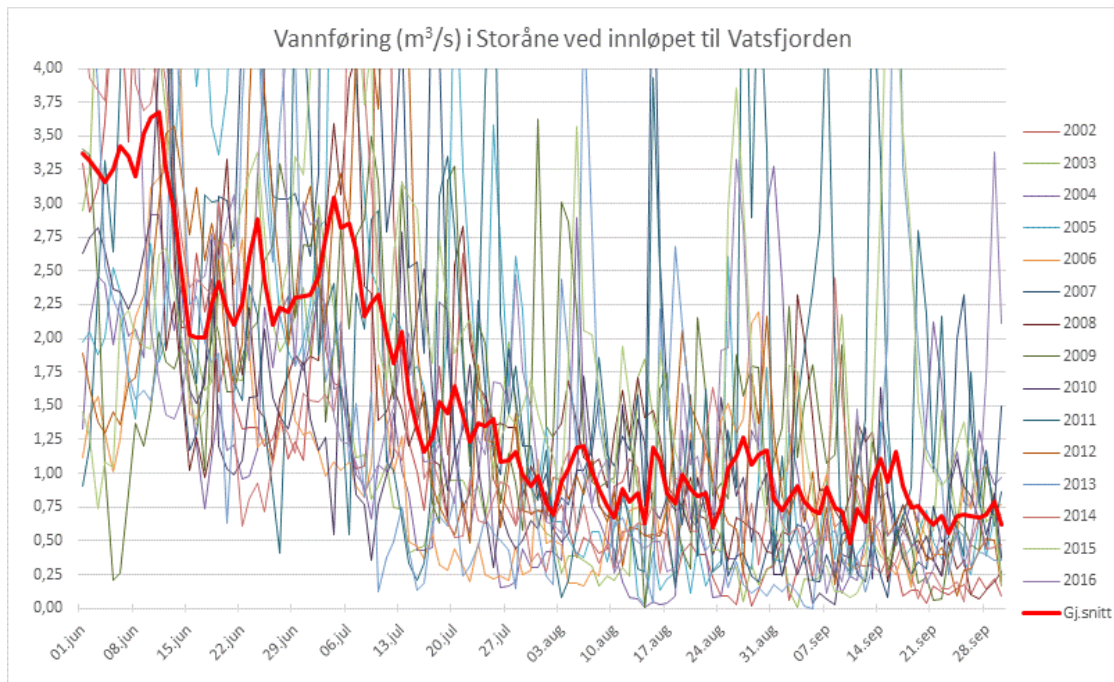
I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) er det ikke krevet slipp av minstevannføring fra Mjåvatndammen til Juvåne. Men i søknadene til Mjåvatn kraftverk (NVE 200905051-33) og Frosen kraftverk (NVE 201105946-6) er det foreslått slikt slipp, og Ål kommune (NVE 200905051-59 og NVE 201105946-16) mener dette er positivt.

Fylkesmannen i Oslo og Viken har i sin høringsuttalelse til Frosen og Mjåvatn kraftverk (NVE 201105946-17) påpekt at ut fra målet i vannforskriften og nasjonal kultiveringsstrategi så er det en overordnet målsetting å redusere negative effekter av vassdragsregulering på fisk og vannmiljø, og også å redusere behovet for utsetting. Hvis dette skal oppnås i Juvåne og Rødungsåne må slippet av minstevannføring være større enn det som foreslås i søknadene om Mjåvatn og Frosen kraftverk, og Fylkesmannen foreslår 0,5 m³/s i sommerperioden og 0,1 m³/s resten av året. Med en slik minstevannføring i kombinasjon med biotopiltak i Juvåne og Rødungsåne vil behovet for utsetting av ørret kunne falle helt bort. Under en slik forutsetning mener Fylkesmannen at Frosen kraftverk kan føre til en forbedring av vannmiljøet.

NVE vil anbefale at det pålegges slipp av minstevannføring til Juvåne/Rødungsåne, særlig av hensyn til ørreten i Tvistvatn og Rødungen, men også av hensyn til annet biologisk mangfold, friluftsliv og landskapseffekten. Rødungsåne fra Rødungen og opp til vandringshinder i elva er ifølge Sweco (NVE 201105946-6) viktigste gyteelv for ørreten i Rødungen, og mer jevn vannføring der kan redusere behovet for utsetting av fisk. Størrelsen på slippet vil vurderes i kapitlet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen.

Slipp av minstevannføring til Votna og Vatsfjorden

I revisjonskravet fra 1998 (kopi i NVE 201005907-10) kreves det slipp av minstevannføring til Votna om sommeren. Begrunnelsen er først og fremst hensynet til vannkvaliteten i Votna og Vatsfjorden, som særlig har utfordringer med tanke på forurensningssituasjonen og resipientkapasiteten. Men det ble også påpekt at slipp av minstevannføring vil ha positive virkninger for landskap, fisk og grunnvann.

Figur 3. Votna ved innløpet i Vatsfjorden beregnet av E-CO (NVE 201005907-35, vedlegg 4).

Ål kommune opprettholder i sin høringsuttalelse (NVE 201005907-33) kravet om minstevannføring. De viser bl.a. til rapport fra Rambøll om næringsstoffer fra overvåking av vassdraget i 2012–2013 «Overvåking av lokale vassdrag i Ål, Vannovervåking Votna 2012 og 2013», som var vedlagt Ål kommunes høringsuttalelse (NVE 201002426-114) til søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk. Der framgår at økologisk tilstand i vassdraget er moderat, og at dette særlig skyldes mengden organisk karbon (TOC) og fosfor. Ifølge rapporten er Votnavassdraget resipient for de største landbruksområdene i Ål kommune, og dertil det største hyttefeltet bl.a. via tre kommunale renseanlegg. TOC kan komme fra naturlige kilder i skog og myr, mens fosfor mest sannsynlig kommer fra landbruk, bebyggelse eller kloakkanlegg. Uansett vil lav vannføring i vassdraget forverre situasjonen. Vanntilstanden var bl.a. for dårlig for bading ved målepunkt 5 km oppstrøms Vatsfjorden, og ved bru Laftehall ca. 10 km nedstrøms fjorden. Vannet hadde ingen steder god nok kvalitet til å være drikkevann.

E-CO har i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) avvist kravet, og viser bl.a. til at det i godkjent vannforvaltningsplan ikke er fastsatt miljømål som krever slipp av vann. Samtidig mener de (se s. 14 i kommentarene) at vannføringen i tørre somre kan bli lav, og diskuterer videre størrelsen på eventuelt slipp av minstevannføring. Sammen med brev av 22.3.2019 (NVE 201005907-45) la E-CO fram ny fiskerapport angående Vatsfjorden (Naturpartner og Gustavsen naturanalyser 2018, *Prøvefiske i Vatsfjorden 2017*, rapport NP 5-2018), som konkluderer med at forholdene for fisk er rimelig gode.

Ifølge Vann-nett har Vatsfjorden et gjennomsnittsdyp på 9 m, maksimumsdyp på 23 m og areal på knapt 1,4 km². Votna er ca. 25 km fra Rødungen til inntaket på tunnelen til Nes kraftverk, fordelt på 8,5 km oppstrøms Vatsfjorden, også kalt Storåne (uten at det må blandes med Storåne i Holsdalføret), 3 km i Vatsfjorden, og 13,5 km nedstrøms Vatsfjorden. Heståne er et forholdsvis stort sidevassdrag som renner inn i Votna fra nord 3–4 km nedstrøms Vatsfjorden.

Miljøtilstanden er i Vann-nett vurdert til moderat for Votna, Tverråne nedstrøms Bergsjø og Vatsfjorden, og dårlig for Varaldsetåne nedstrøms Varaldsetvatn. Årsaken er først og fremst fraføring av vann pga. vannkraft. Men avrenning fra jordbruk og bebyggelse får økende betydning fra Vatsfjorden og nedover vassdraget.

NVE legger til grunn at vannføringen i Votnavassdraget er kraftig redusert i forhold til uregulert tilstand. I perioder kan den være svært lav, særlig på sensommer og tidlig høst, se figur 3 ovenfor. Ved Votnas innløp til Vatsfjorden er årlig middelvannføring og alminnelig lavvannføring

reduisert til under 20 % i forhold til uregulert tilstand, og 5-persentil om sommeren til under 10 %, se tabell 11 i kapittelet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen. De faktiske størrelsene for alminnelig vannføring og 5-persentilen ved Votnas innløp til Vatsfjorden er ifølge E-CO på henholdsvis 0,030 m³/s og 0,057 m³/s (NVE 201005907-13 tabell 7.3).

NVE mener det bør pålegges slipp av minstevannføring til Votna, og peker på hensynet til vannkvalitet, fisk, friluftsliv, landskap og resipientkapasitet. Votna er det sentrale vassdraget i dette dalføret, hvor det er både en del fastboende, landbruk og mye fritidsbebyggelse. NVE mener at slipp av minstevannføring om sommeren vil kunne ha betydning i hvert fall 10–15 km nedover vassdraget, særlig i tørre perioder. NVE mener videre at slippet vil kunne bedre miljøtilstanden i forhold til det som er registrert i Vann-nett fra slippunktet og ned til Vatsfjorden, men muligens også videre nedstrøms Vatsfjorden.

Størrelsen på og perioden for slippet, og hvor det skal slippes fra, vil bli vurdert i kapittelet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen.

Magasinrestriksjoner i Strandavatn

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves det magasinrestriksjoner i Strandavatn, ved at det ikke skal tappes for kraftproduksjon om sommeren. Det påpekes at reguleringen i Strandavatn er forholdsvis stor med 28 m, og at magasinet er et flerårsmagasin som ikke blir fylt helt opp gjennom sommeren hvis det har vært mye nedtappet. Kravet er utformet bl.a. med tanke på dette, og derfor foreslås det ingen absolutte kotehøyder for sommervannstand.

Som bakgrunn for kravet anføres bl.a. at reiselivet er blitt en av de viktigste næringsgrunnlag i Hol og Ål kommuner, og at verdier som landskapsopplevelse, naturkvaliteter, jakt, fiske og friluftsliv er svært viktige for denne næringen. Strandavatn ligger som innfallsport til Hallingdalen fra vest for de som kjører på riksvei 50. Ved vannet ligger turisthytte, en del private hytter, og flere av DNTs merkete turløype går langs eller ned til vannet. Videre anføres at på konsesjonstidspunktet ble det lagt til grunn en praksis med tapping vinterstid og oppfylling vår, sommer og høst, mens det med dagens mer internasjonale kraftmarked forventes mer variabel tapping, inkludert tapping i sommersesongen.

I høringsuttalelsene fra Ål og Hol kommuner (NVE 201005907-33 og 34) opprettholdes krav om magasinrestriksjon i Strandavatn, men de to kommunene krever det praktisert på litt forskjellig måte. Kravet støttes i hovedsak av Fylkesmannen i Oslo og Viken (NVE 201005907-24), som særlig peker på hensynet til ørret. Høyere vannstand sommerstid vil bedre produksjonen av bunndyr, og dermed øke næringstilgangen for fisken.

E-CO mener at en hvilken som helst magasinrestriksjon i Strandavatn vil ha negative konsekvenser for samfunnet ved at regulerbarheten svekkes (NVE 201005907-13 og 35). Det er et stort magasin som tidvis også mottar vann fra Stolsvatn, og det har mye å si for flomsituasjonen i Hallingdalsvassdraget. Pga. sin størrelse er det også viktig for forsyningssikkerheten i leveringsområdet. I og med at det er et flerårsmagasin vil det videre kunne være helt umulig å oppfylle eventuelle krav til absolutte fyllingsnivåer hvis magasinet har vært tappet langt ned.

Ifølge fiskeundersøkelse fra 2012 vedlagt revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13) har magasinet ørret og ørekyte. Til tross for reguleringen så har ørreten rimelig god kvalitet, og rekrutteringen skjer i vesentlig grad ved gyting, særlig i Urdvasselva. Lavere vekst og kondisjon enn funnet ved undersøkelse i 2002 antas å skyldes for mye utsetting, og for hard beskatning på større fisk (for liten minste maskevidde på garn). Produksjonen av ørret henger sammen med brukbare forekomster av skjoldkreps, linsekreps og planktonkreps, som alle tåler stor reguleringshøyde. Men for skjoldkrepsen anbefales det at magasinet manøvreres slik at krepsen kan fullføre sin livssyklus, dvs. at magasinet fylles til ca. kote 969 innen 10.7. Magasinfyllingskurver for perioden 1993–2012 viser at dette har skjedd i nær halvparten av årene, se revisjonsdokumentet vedlegg 1.

NVE vil ikke anbefale restriksjoner på manøvreringen av Strandavatn. Magasinet utgjør alene ca. 35 % av samlet magasinkapasitet i Hallingdalen, og sammen med Stolsvatn nesten 50 %. NVE legger til grunn at magasinet er viktig for muligheten til flomdemping i Hallingdalsvassdraget, både ved å holde tilbake lokalt tilsig, og ved overføring fra Stolsvatn. Magasinet kan også være

viktig for forsyningssikkerheten, særlig i tørrår. Strandavatn er videre et flerårsmagasin der absolutte grenser for vannstanden i vesentlig grad kan begrense fleksibiliteten i reguleringen. NVE mener også at foreslåtte forslag til restriksjoner, som innebærer at det ikke skal tappes til kraftproduksjon sommerstid, ikke nødvendigvis vil ha så store virkninger på landskap eller reiseliv fordi magasinet er så stort i forhold til tilsiget. NVE mener derfor at nytten av en slik restriksjon er forholdsvis beskjeden i forhold til ulemperne.

Magasinrestriksjoner i Stolsvatn

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves det ikke magasinrestriksjoner i Stolsvatn. Dette forutsetter imidlertid at framtidig behov ikke vil gjøre det mer aktuelt å tappe ned i Stolsvatn bunnmagasin. I forbindelse med søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk ble det gjort klart at det ville bli mer tapping ned i dette bunnmagasinet, og på denne bakgrunn fremmet Ål og Hol kommune krav om magasinrestriksjoner (NVE 201002426-110 og 112). Hol kommune påpekte også faren for erosjon i bunnsedimenter ved lave vannstander, og medfølgende negative konsekvenser for fisk og bunndyr. Ole Øvrejorde (NVE 201002426-106) påpekte at han har sett død fisk i Stolsvatn, og mener dette kunne settes i sammenheng med tapping ned i bunnmagasinet. Ål kommune har opprettholdt kravet om magasinrestriksjoner til tross for at søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk er trukket (NVE 201005907-33). Hol kommune mener at dagens manøvrering kan fortsette (NVE 201005907-34).

Reguleringen i Stolsvatn foregår normalt ved at Votnadelen (Mjåvatn, Lille Frosen, Store Frosen og Buvatn) tappes ned til sine respektive LRV, at Olsennvatn tappes til kote 1084, og at de lavestliggende vannene i Urundadelen (Lille, Søndre og Nordre Stolsvatn og Djupvatn inkludert lungsdalsvatn) sjelden tappes under kote 1085,6. Stolsvatnene og Djupvatn under kote 1085,6 utgjør det som kalles Stolsvatn bunnmagasin, og siden 1950 har tapping ned i dette bunnmagasinet kun skjedd i 11 år, se revisjonsdokumentet s. 64 (NVE 201005907-13 og 40).

E-CO ønsker ikke magasinrestriksjoner i Stolsvatn (NVE 201005907-13 og 35), og mener at manøvreringsfriheten og fleksibiliteten i Holsreguleringen må opprettholdes. De påpeker at Stolsvatn, sammen med Strandavatn, er viktige både for å motvirke flommer i Holsreguleringen og for kraftproduksjonen. E-CO er uenig med Hol kommune angående erosjon i Stolsvatn. De påpeker at reguleringen har foregått i mange år, og at forholdene har stabilisert seg i forhold til denne situasjonen.

Ifølge fiskeundersøkelse fra 2011 vedlagt revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13), og som er basert på prøvefiske fra 2010, har magasinet ørret og ørekyte. Ørreten viser normal fordeling av lengder. Gjennomsnittlig kondisjonsfaktor er god, men er betydelig bedre hos ørret som er over 4 år kontra yngre fisk. Dette indikerer hard konkurranse med ørekyte i ørretens første leveår, eller de første årene etter utsetting. Utsatt ørret utgjorde 67 % av prøvefangstene i 2010, noe som indikerer at utsetting er nødvendig for å opprettholde ørretbestanden. Naturlig rekruttering skjer hovedsaklig i tilsigselvene Mjølga og lungsdøla. Det fiskes stamfisk i Stolsvatn, som brukes til produksjon av utsettingsfisk i vassdraget.

NVE vil ikke anbefale magasinrestriksjoner i Stolsvatn. Vi legger bl.a. vekt på at Stolsvatn er det nest største enkeltmagasinet i Hallingdalsvassdraget, og er derfor viktig for flomdemping. Det spiller også en viktig rolle for fleksibiliteten til Holsreguleringen, ved at det kan overføre vann både til Strandavatn og til Rødungen. Dette er viktig for å kunne disponere kraftressursene etter samfunnets behov. Strategien til E-CO er at man tidlig i juli har fylt Stolsvatn til kote 1090 (1 m under HRV), og Rødungen til kote 1012 (11 m under HRV), og at Rødungen når kote 1020 (2 m under HRV) i siste halvdel av juni. Ved denne manøvreringen prøver E-CO å få til en balanse mellom optimalisert kraftproduksjon, minimalisert flomfare, og hensyn til andre allmenne interesser som fisk, fiske, landskap og friluftssinteresser (se revisjonsdokumentet s. 48 og 62 flg.). Vi legger også vekt på at forholdene for ørret er rimelig gode, og at det foregår et betydelig fiske i vannet både profesjonelt og som fritidsfiske, og i tillegg fiske etter stamfisk for produksjon av utsettingsfisk. NVE mener at manøvrering av Stolsvatn ut fra dagens praksis foregår ut fra en ganske komplisert vurdering av mange faktorer, og kan ikke se at det vil være formålstjenlig med mer konkrete restriksjoner.

NVE viser også til at søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk er trukket, og at det dermed ikke ligger an til de endringene i reguleringen som ble beskrevet i den forbindelse. Dermed vil man fortsette en reguleringspraksis som i hovedsak er i tråd med ønskene til Hol kommune (NVE 201005907-34).

Magasinrestriksjoner i Rødungen

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves det magasinrestriksjoner i Rødungen, og dette opprettholdes i høringsuttalelsene fra Ål og Hol kommuner (NVE 201005907-33 og 34). Det er først og fremst hensynet til landskap, turisme og friluftsliv i sommerperioden som er årsaken til kravet. Det er turisthytte, fritidsleiligheter og mange hytter i området Rødungen/Bergsjøen. Området har i tillegg en del dagstrafikk av turister og bygdefolk, både sommer og vinter.

Magasinrestriksjoner kreves også av Øvre Skarslia hyttevei (NVE 201105946-189), Hytte- og leilighetseiere i Bergsjø-Rødungen-området og Grunneierlaget for dei regulerte vatna i Hol og Ål (NVE 201002426-101 og 111).

Reguleringen av Rødungen (HRV 1022, LRV 999) foregår ifølge E-CO (NVE 201005907-13 s. 62 flg.) normalt ved nedtapping til LRV gjennom vinteren, og oppfylling under snøsmeltingen om våren. Av hensyn til naturmiljø, turisme og friluftsliv forsøker regulanten å fylle Rødungen til kote 1012 innen 1. juli, og til kote 1020 i siste halvdel av juli. Figur 4 viser Rødungen med vannstand på kote 1008 i tidlig juni. Dette øker risikoen for flomtap noe framfor å lagre vannet i Stolsvatn lengst mulig, men i de fleste år er det ikke noe problem.

E-CO anfører (NVE 201005907-13 og 35) at alle krav til magasinrestriksjoner i Stolsvatn og Rødungen vil svekke Hols-reguleringens fleksibilitet og samfunnsnytte. Hvis magasinrestriksjoner pålegges mener de at det bør være begrenset, og følges av en formell mulighet til å søke om unntak fra kravet i situasjoner med ekstreme tilsig.

E-CO støtter seg bl.a. på simuleringer av magasinoppylling basert på krav fra Ål og Hol kommuner knyttet til tapping i fyllingsperioden om våren, og slipp av minstevannføring (NVE 201005907-33 og 34). I simuleringene (NVE 201005907-35 vedlegg 4) tillates bl.a. at 5 % av normaltilsig kan gå til kraftproduksjon i oppfyllingsperioden for Stolsvatn og Rødungen. Simuleringene baseres på nedbørsdata i årene 2002–2016, og sammenlignes med faktiske magasinutvikling. Som eksempel på en tørr sommer brukes 2006, og som eksempel på en våt sommer brukes 2007.

I 2006 ville Stolsvatn nådd kommunenes krav om oppfylling til kote 1090 ca. 2,5 uker senere med slipp av minstevannføring til Urunda enn uten. Kommunenes krav om oppfylling av Stolsvatn til kote 1090 og slipp av minstevannføring til Urunda, ville medført at deres krav om fylling av Rødungen til kote 1020 ikke ville blitt nådd før 25. september. I 2007 var det unormalt mye snø, og i tillegg kom det mye nedbør på sommeren. Da var problemet overløp, og små tidsforskyvninger på nedbøren kunne lett ført til flomskader nedover vassdraget.

Ifølge konsekvensutredningen vedlagt søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-57) viste fiskeundersøkelse fra 2008 tynne bestander av ørret og røye i Rødungen, men med god størrelse og kvalitet på fisken. Noe av ørreten går over på fiskeføde, og fisk på 3–6 kg er ikke helt uvanlig. Kvaliteten var mye bedre enn 10 til 20 år tidligere, da begge bestandene var overtallige og fisken hadde dårlig kondisjon og vekst. Særlig for røyas del antar man at reduksjonen i bestandsstørrelsen skyldes hyppige vannstandsvariasjoner gjennom vinteren, som kan ha tørrelagt gyte plassene. Det antas at mer enn halvparten av ørrebestandene er naturlig rekruttert, og det er særlig bekken fra Veslevatn vest for Rødungen, og Rødingsåne fra Tvistvatn, som synes å være viktige for gytingen.

Figur 4. To foto fra vestenden av Rødungen (mot henholdsvis sør og øst) tatt av NVE 06.06.2018. Vannstand ca. på kote 1008, dvs. 14 m under HRV og 9 m over LRV.

NVE mener det ikke bør pålegges magasinrestriksjon i Rødungen. Manøvreringen av Rødungen henger tett sammen med manøvreringen av Stolsvatn og kjøringen av Hol 1 kraftverk. Som nevnt i forrige kapittel foregår dette ut fra en komplisert vurdering av ulike faktorer som optimalisert kraftproduksjon for å yte nødvendige systemtjenester til kraftnettet, minimalisert flomfare, og hensyn til andre allmenne interesser som fisk, fiske, landskap og friluftsinnteresser. NVE viser også til E-COs simuleringer basert på kravene fra kommunene, som for et tørt år som 2006 ville gitt dårligere oppfylling av Stolsvatn enn det faktiske tilfellet, mens det i et vått år som 2007 var nødvendig å tappe mer enn kommunenes maksimum på 5 % for å unngå muligheter for skadeflom.

Når det gjelder mulighetene for eventuelt å prioritere oppfyllingen av Rødungen mer på bekostningen av Stolsvatn, så uttrykker E-CO villighet til dette dersom allmenne interesser ønsker det, se revisjonsdokumentet s. 48 (NVE 201005907-13). Ifølge E-CO har de god kommunikasjon med ulike interesser i forbindelse med fyllingen av magasinene. NVE vil påpeke at det er viktige allmenne interesser knyttet til Stolsvatn og Rødungen, bl.a. angående fisk, fiske, friluftsliv og landskap. NVE mener at det ikke er framkommet informasjon, som tilsier at man bør pålegge regulanten en annen prioritering mellom disse magasinene enn det som allerede praktiseres.

Endring av LRV i Rødungen

Vardehovde hyttegrend, Øvre Skarslia hyttevev og Carl Müller (NVE 201002426-24, 26 og 28) har i forbindelse med søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk fremmet krav om endring av LRV i Rødungen fra kote 999 til kote 1012. NVE vil påpeke at endring av LRV ligger utenfor rammene av en sak om vilkårsrevisjon, og det vises til Ot.prp. nr. 50 (1991–92) s. 47, og Prop. 117 L (2016–17) kap. 5.4.

Magasinrestriksjoner i Bergsjø

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves at dagens praktiserte magasinrestriksjon med at Bergsjø ikke tappes under en viss kote (kommunen hevder kote 1074) før påske, blir tatt inn som formelt krav i manøvreringsreglementet. Kravet begrunnes først og fremst i hensynet til skiturisme. Uryddige bunnforhold kan skape problematisk is for skiturister ved for lav vannstand. Dette gjelder bl.a. kiting, som er en meget populær skiaktivitet på Bergsjø. I tillegg anføres kloakkledninger gjennom magasinet som kan fryse ved for lave vannstander. Kravet fastholdes i høringsuttalelsen fra Ål kommune (NVE 201005907-33), der det også anføres at skiaktivitetene og kursing i slike er blitt mye mer vanlig i løpet av siste 20 år.

E-CO (NVE 201005907-13 og 35) er i utgangspunktet imot magasinrestriksjoner. Samtidig mener de at et pålegg om minimumsvannstand i Bergsjøen til over påske vil ha begrensede negative konsekvenser for flomdemping eller fleksibiliteten i kraftproduksjonen. De er enige i at høy vannstand gjennom påsken vil være en fordel for kiting og andre aktiviteter på Bergsjøen i den perioden. De siste årene har de også forsøkt å opprettholde et selvpålagt krav om å ikke tappe under kote 1073 før påske, altså 1 m under kravet fra Ål kommune. På den annen side vil tapping etter påsken ofte gi åpen råk i overføringselva mellom Bergsjø og Rødungen, noe som kan være et problem for skiløypa ved Rødungstølen Høyfjellshotell. E-CO forsøker med dagens manøvreringspraksis å redusere dette problemet ved forsiktig tapping etter påske.

NVE vil ikke anbefale magasinrestriksjoner for Bergsjø. NVE legger vekt på at E-CO allerede tar hensyn til skiaktiviteter i området ved manøvreringen av Bergsjø. Vi kan ikke se at hensynet til skiaktiviteter og annet er så viktig at det må fastsettes som restriksjoner i manøvreringsreglementet. NVE mener det er tilstrekkelig at regulanten forsøker å ta hensyn, som med dagens manøvreringspraksis. Vi mener også at det i enkeltår kan være nødvendig med tapping under nevnte kotehøyder før påsken, for å yte nødvendige tjenester til kraftsystemet.

Fylling og tapping av Varaldsetvatn

Hytteiere ved Varaldsetvatn (NVE 201002426-121) har i forbindelse med søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk vært skeptiske til endring i manøvreringen av Varaldsetvatn, særlig til senere oppfylling. Søknaden om Hol 1 Stolsvatn ble trukket, og hytteeierne har ikke fremmet noen høringsuttalelse til vilkårsrevisjonen. NVE ser derfor ikke noe behov for å kommentere forholdene i Varaldsetvatnet.

Terskler, biotopjusterende tiltak og tiltak mot begroing

Stolsvatn og Strandavatn

I kap. 7.7 i revisjonskravet (kopi NVE 201005907-10) kreves bl.a. gjenfylling av kanaler og/eller etablering av terskler ved utløpet enkelte vann (delmagasiner) som ble innlemmet i Stolsvatn-magasinet. Begrunnelsen for kravet er bl.a. at ved lavere vannstand vil ikke fisken kunne overleve i deler av delmagasinene. Det nevnes også at det kan være aktuelt med terskler i Strandavatn.

NVE vil påpeke at de aller fleste av de tidligere vannene som nå inngår i Stolsvatnmagasinet er senket mellom 0,9 og 4,5 m, og har følgelig en LRV som ligger lavere enn tidligere sommer-vannstand. Bygging av terskler og gjenfylling av kanaler mellom vannene vil derfor i realiteten medføre en endring av LRV i disse delmagasinene. Dette ligger utenfor rammene til en vilkårs-revisjon, og NVE vil derfor ikke anbefale dette.

I Strandavatn er det i revisjonskravet ikke angitt noe om hvor det ev. bør bygges terskler, eller noe nærmere om årsaken til kravet. Kravet er heller ikke gjentatt i kommunenes høringsuttalelser fra 2017 (NVE 201005907-33 og 34). NVE mener at dette kravet ev. kan fremmes i forbindelse med arbeidet med terskelplaner, etter at vilkårsrevisjonen er ferdig.

Berørte elver

Hol og Ål kommuner krever i revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10 og 34) at det utarbeides en plan for terskler og biotopjusterende tiltak i vassdraget, og tiltak for å avbøte begroing av alger. Forum for natur og friluftsliv (FNF) og Sabima m.fl. (NVE 201005907-25 og 31) fokuserer også på biotopforbedrende tiltak, revurdering av terskler osv. i berørte elver.

E-CO anfører i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) at de på eget initiativ har gjennomført en del biotopjusterende tiltak, terskler mv. E-CO mener at mange av de nevnte tiltakene kan følges opp i medhold av standard naturforvaltningsvilkår.

NVE vil påpeke at med hjemmel i anbefalte standardvilkår om naturforvaltning og terskler mv. vil miljømyndigheten og NVE ha mulighet til å pålegge ulike biotopjusteringstiltak, terskler osv. I forbindelse med anbefalte slipp av minstevannføring mener NVE det er naturlig at det også utarbeides en plan for terskler og biotopjusterende tiltak i berørte vassdrag. NVE vil følge opp dette når det foreligger reviderte vilkår, se tabell 7 i kapittelet «Oppsummering av NVEs vurdering» senere i denne innstillingen.

NVE vil for øvrig påpeke at begroing av alger er et sammensatt problem hvor fraføring av vann er en faktor, men hvor tilførsel av næringsstoffer fra hytte- og boligfelt, turistanlegg, jordbruk, industri osv. utgjør andre viktige faktorer. Anbefalte slipp av minstevannføring forventes å bedre situasjonen noe. I tillegg kan konsesjonæren pålegges tiltak og undersøkelser i tilknytning til forurensningssituasjonen etter anbefalte standardvilkår om forurensning, se kapittelet «NVEs merknader til reviderte konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen. Videre vil forurensningssituasjonen i vassdrag kunne bedres gjennom krav og tiltak med hjemmel i annet lovverk, som forurensningslov, jordlov osv.

Landbru over magasiner av hensyn til villrein

Villreinnemda, Villreirutvalet og Miljødirektoratet mener at spørsmålet om landbru over Strandavatn og Stolsvatn må utredes bedre før man kan avgjøre om dette bør etableres.

NVE mener at kunnskapen om behovet for landbru, og mulighetene for at et slikt tiltak vil lykkes, er for liten til å anbefale dette ved Stolsvatn, Strandavatn eller andre magasiner i Hols-revisjonen. NVE vil også påpeke at slike tiltak vil representere store terrenginngrep som i seg selv vil kunne ha vesentlige negative effekter både i anleggsperioden og senere. I tillegg må man mest sannsynlig regne med betydelige anleggskostnader ved etableringen.

Begrense effektkjøringen i Hol 1 kraftverk

Kjell Ø. Kirkeluten, Håvard Grøtt, Jon Å. Gauteplassen og Gerd S. Brenno (NVE 201002426-62, 79, 92, 93, 94 og NVE 201005907-27) påpeker at høy vannstand og effektkjøring gjennom døgnet i Hol 1 kraftverk til tider skaper problemer med erosjon eller oversvømmelse av jordbruksområder langs

Storåne mellom kraftverket og Hovsfjorden. NVE tolker dette som et krav om å motvirke konsekvensene, enten ved å legge restriksjoner på effektkjøringen, eller ved avbøtende tiltak som kan motvirke konsekvensene.

Sabima m.fl. og FNF (NVE 201005907-25 og 31) mener at effektkjøring gjennom døgnet i Hol 1 kraftverk har medført erosjon av kantsoner og armering av elvebunn, som medfører endringer i habitat, biologisk mangfold og bunndyrsamfunn som er viktig fødedyr for fisk. De anfører også mulige negative konsekvenser for grunnvannet. FNF mener i tillegg at effektkjøringen påvirker verneområdet ved Storånes utløp i Hovsfjorden, og krever at denne påvirkningen kartlegges nærmere.

E-CO (NVE 201005907-35) mener konsekvensene for jordbruket angår privatrettslige forhold som er oppgjort ved skjønn. De anfører videre at naturreservatet ved utløpet i Hovsfjorden er avhengig av en viss effektkjøring gjennom døgnet, da dette holder oppe en råk gjennom vinteren, noe som er viktig for fugl. Redusert effektkjøring kan derfor sette verneverdiene i Hovsfjorden i fare.

NVE legger til grunn at ulemper for landbruket er oppgjort ved tidligere avholdte skjønn. Hvis man mener at konsekvensene er blitt større enn forutsatt under skjønnet, så må dette håndteres via skjønnsmyndigheten. NVE vil for øvrig kunne vurdere behovet for eventuelle tiltak mot erosjon i forbindelse med plan for terskler mv. etter at konsesjonsvilkårene er revidert, se tabell 7 i kapittelet «Oppsummering av NVEs vurdering» senere i denne innstillingen.

Når det gjelder effektkjøringens påvirkning på naturreservatet vil NVE påpeke at vernet ble innført i 1985, altså rundt 35 år etter at reguleringen av vassdraget ble etablert. Verneverdien var altså tilpasset situasjonen i det regulerte vassdraget. Ifølge E-CO (NVE 201005907-38) ble effektkjøringen, og dermed variasjonen i vannføringen gjennom døgnet, vesentlig forsterket etter innføringen av energiloven i 1991. Det kan derfor ikke utelukkes at dagens kjøring av kraftverket har påvirket verneverdiene i naturreservatet i forhold til da vernet ble innført. NVE mener imidlertid at verneverdiene må ha tilpasset seg det nye kjøremønsteret i løpet av den tiden som er gått. Det er heller ikke framkommet noe informasjon om at verneverdiene i vesentlig grad faktisk har vært skadelidende. NVE mener også at effektkjøringen har stor verdi for samfunnet, ved at kraftverket kan levere strøm i takt med forbruksendringer gjennom døgnet.

NVE vil på denne bakgrunn ikke anbefale særskilte restriksjoner på effektkjøringen i Hol 1 kraftverk.

Ytterligere rydding i reguleringssoner

Torbjørn Moen (NVE 201005907-19) krever i tillegg ytterligere rydding av røtter i reguleringssonen i Strandavatn av hensyn til fisket.

E-CO (NVE 201005907-35) mener kravet er av privatrettslig karakter, og i stor grad løst ved tidligere avholdte skjønn.

NVE vil påpeke at det i post 14 i vilkårene til kgl.res. 29.06.1956 allerede er bestemmelser om dette. NVE legger til grunn at det ved etableringen av reguleringen ble utført rydding i tråd med bestemmelsene som gjaldt da. Det er vanskelig å vurdere kravet om ytterligere rydding, da dette krever at magasinet er tilstrekkelig nedtappet. NVE vil oppfordre partene til å komme til en minnelig ordning. NVE kan om nødvendig pålegge ytterligere rydding etter det anbefalte oppdaterte vilkåret (post 13), se kapittelet «NVEs merknader til reviderte konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen.

Rydding og tilsåing av tipper

I revisjonskravet kreves bl.a. rydding og tilsåing av tipper. Det nevnes særlig Urunda-tippen, der noe av materialet også er blitt skylt ut i elveleiet til Urunda.

Ifølge E-CO fungerer Urunda-tippen som et masseuttak for ulike formål, og massene vil med tiden bli brukt opp. Stein fra tippen som er havnet i elveleiet skal ryddes.

NVE vil påpeke at rydding kan pålegges med hjemmel i det nye vilkåret om godkjenning av planer, landskapsmessige forhold mv. Dette vil bli vurdert av NVE når reviderte vilkår foreligger, se tabell 7 i kapittelet «Oppsummering av NVEs vurdering» senere i denne innstillingen.

Næringsfond og fond til opphjelp av fisk, vilt og friluftsliv

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10 s. 5, 19, 22 og 23) kreves næringsfond på kr 50 millioner fordelt på Hol og Ål kommuner. I tillegg kreves fond til opphjelp av fisk, som bl.a. skal brukes til tiltak mot ørekyte, og som vil ha betydning også for fiske og friluftsliv. Kravene er gjentatt av Hol kommune i høringsuttalelsen fra 2017 (NVE 201005907-34). Begrunnelsen er dels at mange av ulempene/skadevirkningene ikke kan utbedres, og dels at de oppståtte miljøvirkningene er langt mer omfattende enn forutsatt under konsesjonsbehandlingen på 1940- og 50-tallet.

E-CO avviser kravene om fond (NVE 201005907-13 s. 14).

NVE vil generelt påpeke at næringsfond, andre økonomiske vilkår eller økonomisk kompensasjon for miljøulemper, i vilkårsrevisjoner bare vil være aktuelt når det foreligger helt spesielle hensyn. Det vises til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer fra 25.05.2012.

Næringsfond

I eksisterende vilkårspost 13, gitt ved kgl.res. 29.06.1956, ble konsesjonæren pålagt å betale kr 30 000,- til jordbruksfond for Hol kommune. Fondet skulle opprettes innen reguleringen ble tatt i bruk, og skulle brukes til fremme av jordbruk i distriktet. NVE forutsetter at konsesjonæren betalte pengene til fondet.

NVE kan ikke se at det i foreliggende sak er påpekt slike spesielle hensyn som kan begrunne at konsesjonæren skal yte ytterligere fond til bruk for lokale næringer.

Fond til fisk

NVE vil påpeke at det i vilkårenes post 16 i kgl.res. 04.06.1948 er bestemmelser om tiltak av hensyn til fisk. Det gjelder først og fremst tiltak for å hindre fisk å gå i tuneller, og utsetting av yngel.

I fiskebiologiske undersøkelser vedlagt revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13), og søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk (NVE 201002426-57), ble kvaliteten til ørreten i magasinene stort sett betegnet som god. I mye av de fraførte elvene er det også bra forhold for ørret. Forholdene for fisk undersøkes jevnlig, noe som følges opp av Fylkesmannen med eventuelle justeringer av konsesjonsgitte utsettingspålegg der det er nødvendig.

Ved innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil det med hjemmel i vilkårene kunne pålegges en rekke tiltak og undersøkelser vedrørende fisk i de berørte magasinene og elvene.

NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som kan begrunne fond til opphjelp av fisk.

Fond til vilt

Ifølge Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd så har reguleringen av Strandavatn og Stolsvatn medført neddemming av tidligere trekkveier for villreinen som bandt vestsiden av villreinområdet sammen med østsiden. Disse magasinene er, sammen med Gyrimos–Flævatn i Hemsil-reguleringen, hindre for utnyttelsen av vinterbeiter (lavbeiter) i de østlige områdene. Nemda påpeker at forholdet til villrein ikke ble vurdert på konsesjonstidspunktet, og mener at vilkårsrevisjoner har som delmål å se på konsekvenser og mulige avbøtende tiltak tilknyttet skader som tidligere ikke er blitt vurdert. Se mer om dette i kapittelet «Særskilt om villrein i Nordfjella» tidligere i denne innstillingen.

NVE mener det eventuelt må være en klar sammenheng mellom vassdragsreguleringen og problemene for villreinen, og at det må være tydelig hvilke avbøtende eller kompenserende tiltak som fondet kan brukes på. Videre er det kommet tydelig fram at villreinens ferdsel i området ved Strandavatn og Stolsvatn er hindret av mer enn bare reguleringen. Slik NVE forstår det vil det være fullt mulig for villrein som kommer fra kjerneområdene i nord og nordvest, å vandre på nordsiden av Stolsvatnmagasinet og videre til vinterbeitene i øst. Men passasjen hindres av sommertrafikk langs fjellveiene, fot- og skiturisme sommer og vinter, besøk på private hytter og støler, trafikk i forbindelse med turisthytter, osv. Hindringene for villreinen er altså en samvirkning av mange faktorer. NVE mener derfor at det i foreliggende sak ikke er en slik sammenheng mellom

vassdragsreguleringen og ferdselshindringer for villreinen at det er rimelig å pålegge konsesjonæren et viltfond.

For annet vilt enn villrein er det ikke påpekt særskilte konsekvenser av reguleringen.

Ved innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil det med hjemmel i vilkårene kunne pålegges ulike tiltak og undersøkelser med tanke på vassdragsreguleringens påvirkning på villrein og annet vilt. NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som kan begrunne fond til fremme av vilt.

Sektoravgift for kulturminner

Viken fylkeskommune (NVE 201005907-26) krever at regulanten skal betale sektoravgift for kulturminner. Hol historielag krever kulturminneundersøkelser i reguleringssonen til Strandavatn.

E-CO (NVE 201005907-13 og 35) er innforstått med at sektoravgift for kulturminner kan innføres.

NVE vil anbefale at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift etter Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag fastsatt av Miljøverndepartementet 08.06.2010, revidert 01.04.2011. Betalingen skal skje for reguleringene som ble gitt konsesjon ved kgl.res. 04.06.1948 og kron. res. 29.06.1956. Begge konsesjonene er gitt før 1960, og NVE anbefaler at de reviderte vilkårene har bestemmelse om kulturminner. Vilråene i retningslinjene skulle dermed være oppfylt.

Konsesjonsavgifter og konsesjonskraft

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) er det fremmet krav om økning av konsesjonsavgiftene. Kravet er ikke gjentatt av Ål og Hol kommunes høringssvar i 2017 (NVE 201005907-33 og 34). Men Ål kommune (NVE 201005907-33) har fremmet krav om at prisen på konsesjonskraft skal være lik for Hol og Ål kommuner, og krever OED-pris.

NVE legger til grunn at konsesjonsavgifter og pris på konsesjonskraft formelt ikke anses som del av sak om vilkårsrevisjon, og det vises til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av 25.05.2012 (Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer). Se også kommentarer under kapittelet «NVEs merknader til reviderte konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen.

Fjerne rørgate ved Hol 1 kraftverk

I revisjonskravet (NVE 201005907-10) kreves at rørgata ved Hol 1 kraftverk flyttes inn i fjell, og det pekes på vedvarende problemer for boliger i området med støy fra rørgata.

NVE vil påpeke at dette er et krav som krever omfattende investeringer, og som eventuelt må tas som del av en opprustning eller fornyelse av kraftverket. Dette er uansett ikke noe som kan pålegges konsesjonæren i en vilkårsrevisjon.

Gjenoppbygging av Kleppstølbrua

Flere parter krever gjenoppbygging av Kleppstølbrua som gikk over Urunda, og som ble fjernet av konsesjonæren på den tiden da den første Stolsvatndammen ble bygget. E-CO (NVE 201005907-35) mener brua ikke ble fjernet av dem (Oslo Lysverker), men muligens av en entreprenør som arbeidet for dem.

NVE vil påpeke at den gjennomførte fjerningen ikke er hjemlet i konsesjonsvilkårene, og ikke synes knyttet til selve utbyggingen av vassdraget. Videre skjedde dette for over 50 år siden. NVE kan ikke se at kravet kan avgjøres innenfor rammene av vilkårsrevisjonen, og mener at det heller er et spørsmål som må avgjøres av kulturminnemyndighetene.

Båtdrag

Hol og Ål kommuner har både i kravet om vilkårsrevisjon og i høringsuttalelsene (NVE 201005907-10, 33 og 34) krevd etablering av båtdrag i magasinene, og pekte særlig på Strandavatn, Stolsvatn og Rødungen. De mener dette vil være av betydning både for profesjonelle fiskere og for allmennhetens adgang til vannene. E-CO (NVE 201005907-35 og 40) påpeker at krav om bl.a.

båtdrag ble behandlet i vassdragsskjønn, særlig overskjønnet av 03.11.1953. De mener derfor at dette må avvises som privatrettslige forhold.

NVE vil påpeke at selv om båtdrag ble behandlet i skjønn på 1950-tallet, så har områdene senere fått en helt annen tilstrømning av turister, hyttebeboere og bygdefolk. Bruk av magasinene med båt, har derfor antakelig fått et vesentlig mer allment preg. NVE mener derfor at kravet om båtdrag ikke kan avvises som rent privatrettslig. Behovet for båtdrag synes mest viktig i Strandavatn og i Rødungen, bl.a. pga. magasinenes tilgjengelighet. Stolsvatnmagasinet har antakelig mindre trafikk. I tillegg besto det opprinnelig av 14 ulike vann, og vil derfor muligens kreve flere båtdrag.

Kommunene skrev i kravet om vilkårsrevisjon (NVE 201005907-10) at de skulle komme tilbake med nærmere opplysninger om hvor i de aktuelle magasinene som båtdrag burde etableres. NVE kan ikke se å ha mottatt slik informasjon. NVE vil oppfordre partene til å komme fram til minnelige løsninger for dette. NVE mener videre at etablering av båtdrag, om nødvendig, kan pålegges med hjemmel i naturforvaltningsvilkåret i de anbefalte reviderte konsesjonsvilkårene, som tiltak for friluftsliv.

NVEs vurdering av krav tilknyttet døgnreguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden

I dette kapittelet vurderes krav tilknyttet omgjøring av konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, gitt ved kgl.res. av 21.10.1960 etter den dagjeldende vassdragsloven.

Slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden til Storåne

Flere høringsparter krever slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden til Storåne. Hol kommune (NVE 201005907-10 og 34) påpeker at elva har flere kulper som brukes til bading om sommeren, og at ørret går opp fra Holsfjorden og gyter i elvas nedre del.

E-CO avviser kravet i revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13 tabell 6.7). De mener elvestrekningen er kort, bratt, utilgjengelig og lite synlig fra vei. Naturmiljøet er ordinært, og E-CO antar det gir bedre effekt å forbedre allerede utførte biotiltak. De mener at minstevannføring vil gi kaldere badevann i eventuelle badekulper, og at slippet må være stort hvis det skal bedre landskapseffekten på elvestrekningen.

I vedtatt vannforvaltningsplan er det satt miljømål som krever tiltak som kan medføre krafttap. Miljømålet er ifølge Vann-nett knyttet til fisk.

NVE vil påpeke at elvestrekningen mellom Hovsfjorden og Holsfjorden er ca. 2 km lang, og mottar noe tilsig fra sidebekken Tverråne ca. 800 m nedstrøms Hovsfjorden. Den ligger sentralt i et av to hoveddalfører i Hol kommune, nær boligbebyggelse og tettstedet Hol, og nært riksvei 50. Vi mener at slipp av minstevannføring vil ha betydning for trivselen til innbyggerne i området, ved opplevelsen av Storåne som et mer levende vassdrag. NVE viser til at vi anbefaler slipp av minstevannføring i elvestrekningene oppstrøms Hovsfjorden og nedstrøms Holsfjorden. Vi mener derfor at det vil være naturlig med noe slipp mellom disse «fjordene» også, for å få en opplevelse av et mer levende vassdrag i hele dalføret. Minstevannføring vil i tillegg bedre forholdene for fisk og andre vanntilknyttede organismer i denne delen av elva, samt badeliv og annet friluftsliv langs elva. NVE legger vekt på at slipp av en moderat minstevannføring vil ha svært begrenset betydning for kraftproduksjonen.

NVE vil anbefale at det pålegges slipp av minstevannføring. Størrelsen på slippet, og konsekvensene for kraftproduksjonen, blir vurdert i kapittelet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen.

Slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne

Hol kommune (NVE 201005907-10 og 34), Fylkesmannen i Oslo og Viken (NVE 201005907-24) m.fl. krever slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne. Slippet vil få virkning på de 2 km ned til samløpet med Hallingdalselva/Usteåne. Partene legger særlig vekt på at dette vil kunne utvide gyte- og oppvekstområder til den storvokste og viktige ørretbestanden i Strandafjorden, som vandrer opp i Hallingdalselva/Usteåne.

E-CO aksepterer i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) at det skal slippes minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne. E-CO vedlegger bl.a. rapport fra Norconsult,

som på oppdrag fra E-CO har vurdert ulike miljøtiltak i denne delen av Storåne. Norconsult anbefaler en kombinasjon av minstevannføring og fysiske tiltak i nederste 1 km av Storåne. Dette vil øke den samlede strekningen elv, som kan fungere som gyte- og oppvekstområdet for oppvandrende ørret, fra dagens 4,5 km til 5,5 km. Norconsult påpeker at slipp av minstevannføring fra Holsfjorden også vil øke strømhastigheten og bedre habitatforholdene i selve Hallingdalselva nedstrøms samløpet med Storåne, særlig hvis tiltaket kombineres med ombygging av eldre terskler der. E-CO foreslår at slippet skal foregå fra tverrslag Hagafoss, da dette gir den enkleste tekniske løsningen.

I vedtatt vannforvaltningsplan er det ikke satt miljømål som krever tiltak som kan medføre krafttap for denne elvestrekningen.

Elvestrekningen har lite sidebekker som kan gi vesentlig bidrag til resttilsaget. Ifølge revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13 tabell 7.3) har Storåne like oppstrøms samløpet med Usteåne en middelvannføring på 95 l/s og alminnelig lavvannføring på 3 l/s.

NVE legger til grunn at en betydelig del av elvestrekningen er potensielt gyte- og oppvekstområde for bestanden av storvokst ørret i Strandafjorden, som påpekt i fiskerapporten fra Norconsult (NVE 201005907-35). NVE mener det er viktig å legge til rette for at slike bestander igjen kan ta i bruk tidligere gyte- og oppvekstområder. Vi legger til grunn at bestanden er en kjent bestand av storvokst ørret, og er viktig for fiske, friluftsliv og turisme i området. NVE legger også vekt på at E-CO selv er positive til et slipp.

NVE vil anbefale at det pålegges slipp av minstevannføring fra Holsfjorden. Størrelsen på og punktet for slippet, vurderes i kapittelet «NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen.

Krav om biotopjusterende tiltak og terskler

Hol og Ål kommuner krever i revisjonskravet (NVE 201005907-10, se pkt. 7.7 og 7.8.1) terskler og biotopforbedrende tiltak på egnete steder i vassdraget, og begrunner dette bl.a. med hensyn til fisk og fiskens næringsdyr.

E-CO har i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35), og med henvisning til vedlagte rapport fra Norconsult, foreslått ulike habitatforbedrende tiltak som graving av djupål, etablering av teskelkulper, utlegging av gytegrus med mer, for å bedre virkningen av foreslått slipp av minstevannføring.

NVE vil påpeke at det i kgl.res. 21.10.1960 er tatt med vilkår om utsetting av fisk, etablering av fiskesperrer og fiskebiologiske undersøkelser, men ingen andre vilkår om naturforvaltning. NVE mener at det i tilknytning til slipp av minstevannføring bør innføres vilkår som kan sikre gjennomføringen av supplerende tiltak. NVE vil derfor anbefale at det innføres standard vilkår om naturforvaltning, som vil gi miljømyndigheten hjemmel til å følge opp aktuelle tiltak. På samme bakgrunn anbefales innføring av standard vilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring, som vil gi NVE hjemmel til å pålegge og følge opp bygging av terskler, graving av djupål osv.

I forbindelse med anbefalte slipp av minstevannføring mener NVE det er naturlig at det også utarbeides en plan for terskler og biotopjusterende tiltak i berørte vassdrag, slik bl.a. Hol kommune har krevet. NVE vil følge opp dette når det foreligger reviderte vilkår, se tabell 8 senere i denne innstillingen.

NVE vil også påpeke at moderne naturforvaltningsvilkår og terskelvilkår foreslås innført for de andre konsesjonene i Holsvassdraget, se kapittelet «NVEs merknader til reviderte konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen. Innføring av tilsvarende vilkår for døgnreguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden vil dermed øke mulighetene for vassdragsmyndigheten og miljømyndigheten til å se hele vassdraget under et, og samkjøre tiltakene i de ulike delene av vassdraget. Se for øvrig kapittelet «NVEs merknader til omgjorte vilkår for Hovsfjorden og Holsfjorden» senere i denne innstillingen.

Begroing, rydding og tilsåing

I revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10 s. 16 og 22) er det fremmet krav om tiltak tilknyttet begroing, rydding og tilsåing som også gjelder for Hol 2 og Hol 3 kraftverk.

NVE foreslår innføring av moderne vilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjons-sikring. Vurderingen her blir derfor tilsvarende som for vilkårsrevisjonen, se kapittelet «NVEs vurdering av krav tilknyttet Holsreguleringen» tidligere i denne innstillingen.

Om reguleringsevne, avbøtende tiltak og virkninger på kraftsystemet

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for det norske kraftsystemet. Magasiner med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er særlig verdifulle for forsynings-sikkerheten. Forsyningssikkerhet handler om energiforsyningens evne til å dekke forbrukernes etterspørsel etter energi uten vesentlige avbrudd eller begrensninger. I dette ligger også evnen til å kunne håndtere energiknapphet, effektknapphet og ekstraordinære hendelser.

Kraftsituasjonen i Norge varierer fra region til region. Dette skyldes ulike forutsetninger for kraftproduksjon og energiforbruk, og begrensninger/flaskehals i overføringsnettet. Noen regioner opplever kraftoverskudd og lave energipriser, mens andre regioner til tider kan oppleve kritisk kraftunderskudd og høye energipriser. For å håndtere disse ulikhetene og fremme balanse mellom produksjon og forbruk er Norge for tiden inndelt i 5 prisområder. Den generelle kraft-situasjonen og ev. flaskehalsproblematikk i det enkelte prisområdet er viktig når verdien av regulerbarhet og fleksibilitet skal vurderes.

Det planlegges mye ny uregulerbar produksjon (vind- og småkraftverk) og økt utvekslings-kapasitet mot kontinentet. Dette vil medføre økte utfordringer for driften av nettet. Med økt andel uregulerbar produksjon vil verdien av regulerbarhet og fleksibilitet i produksjonsapparatet øke.

I kraftsystemet må det til enhver tid være momentan balanse mellom forbruk og produksjon av kraft. Statnett har systemansvaret for det norske kraftsystemet. De har koordineringsansvar for at produksjon og forbruk er i balanse, og at det er tilfredsstillende leveringskvalitet i kraftsystemet. Systemtjenester er ytelser som er nødvendige for å sikre dette og som produsentene får ekstra betalt for. Eksempler på viktige systemtjenester er produksjonsglatting, systemvern, produksjons-flytting, reaktiv effekt og leveranser av balansetjenester. For å kunne levere disse systemtjenestene er det viktig at det er rom for en viss fleksibilitet i kraftproduksjonen.

God reguleringsevne er også viktig i flomsammenheng. Magasinering og vanddisponering brukes aktivt for å redusere skader i flomsituasjoner. Verdien av flomdemping inngår i vurderingen av tiltak som kan redusere fleksibiliteten.

Strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene vil alltid kunne virke negativt inn på forsynings-sikkerheten og evnen til flomhåndtering. Konsekvensene av ulike miljøtiltak for reguleringsevne og fleksibilitet i kraftsystemet er derfor et viktig moment i våre fordels- og ulempe-vurderinger.

De situasjonene Statnett som systemansvarlig for det sentrale forsyningsnettet må håndtere begrenser seg ikke bare til spesielle situasjoner med feil, utfall, revisjoner og lignende. Anstrengte driftssituasjoner, hvor det er behov for å regulere kraftproduksjonen i enkelte kraftverk, kan oppstå også ved intakt nett. Det er ikke minst i underskuddssituasjoner (behov for å øke produksjonen) at restriksjoner kan gi større vanskeligheter. Driftssikkerhetsproblemer kan imidlertid forekomme også ved overskudd.

De tre kraftverkene i Holsutbyggingen står for en vesentlig andel av energiproduksjon som trengs på Østlandet. Reguleringsevnen og magasinivolumet er med på å tilføre viktig vinter-produksjon i landsdelen. I tillegg bidrar kraftverkene til spenningsregulering regionalt. Kraftverkene er derfor viktig for forsynings-sikkerheten i landsdelen.

Oppsummering av NVEs vurdering

Tabell 7. Oversikt over krav i vilkårsrevisjonen og NVEs anbefaling.

Krav	NVEs innstilling til OED	Oppfølging
Minstevannslipp fra Strandavatn til Storåne	Anbefalt	NVE
Minstevannslipp fra Stolsvatnmag. til Urunda	Ikke anbefalt	
Minstevannslipp fra inntak Greinefoss	Ikke anbefalt	
Minstevannslipp fra Stolsvatnmag. til Juvåne	Anbefalt	NVE
Minstevannslipp til Votna og Vatsfjorden	Anbefalt	NVE
Minstevannslipp til Sisseldøla	Ikke anbefalt	
Magasinrestriksjon i Strandavatn	Ikke anbefalt	
Magasinrestriksjon i Stolsvatnmagasinet	Ikke anbefalt	
Magasinrestriksjon i Rødungen	Ikke anbefalt	
Magasinrestriksjon i Bergsjø	Ikke anbefalt	
Magasinrestriksjon i Varaldsetvatn	Ikke anbefalt	
Begrense effektkjøring i Hol 1 kraftverk	Ikke anbefalt	
Terskler, biotopiltak, tiltak mot erosjon, tiltak mot begroing	Anbefalt	NVE og Fylkesmannen
Ytterligere rydding i reguleringssonen i Strandavatn	Kan om nødvendig pålegges etter vilkår om rydding.	
Rydding og tilsåing av tipper	Må vurderes etter vilkår om godkjenning av planer m.v.	NVE
Erstatte rørgate med tunell	Ikke anbefalt	
Anlegge båtdrag i magasiner	Kan om nødvendig pålegges etter vilkår om naturforvaltning	
Næringsfond, fiskefond, viltfond	Ikke anbefalt	
Gjenoppbygging av gamle Kleppestølbrua	Ikke anbefalt	
Endring i konsesjonsavgifter og -kraft	Ikke anbefalt	

Tabell 8. Oversikt over krav i omgjørings-saken og NVEs anbefaling.

Krav	NVEs innstilling til OED	Oppfølging
Minstevannslipp fra Hovsfjorden	Anbefalt	NVE
Minstevannslipp fra Holsfjorden	Anbefalt	NVE
Terskler og biotopforbedrende tiltak fra Hovsfjorden til samløpet med Hallingdalselva	Anbefalt	NVE og Fylkesmannen

*NVEs konklusjon**Vilkårsrevisjonen for Holsreguleringen*

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget og Votnavassdraget. Vilkårene vil gi hjemmel til å pålegge flere av de undersøkelser og avbøtende tiltak som er fremmet. NVE vil anbefale pålegg om slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne, fra Stolsvatn til Juvåne, og fra Rødungen, Bergsjø eller Varaldsetvatn til Votna, men ikke fra Stolsvatndammen eller inntaket ved Greinefoss til Urunda, eller fra inntaket i Sisseldøla. NVE vil ikke anbefale magasinrestriksjoner for Rødungen, Strandavatn, Stolsvatn, Rødungen eller Bergsjø. NVE vil anbefale at regulanten pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. NVE mener at kravene tilknyttet mengde og pris på konsesjonskraft ligger utenfor det som kan vurderes i saker om vilkårsrevisjon.

Omgjøring av konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden

NVE mener at kravet om særlige tilfeller i vannressursloven § 28 er oppfylt, og vil anbefale at konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden omgjøres. Begrunnelsen for omgjøring er først og fremst behovet for å pålegge slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden og Holsfjorden til Storåne. Videre anbefaler vi innføring av vilkår om naturforvaltning og terskler mv. I tillegg anbefaler vi innføring av vilkår om vilkårsrevisjon, slik at det ved framtidige vilkårsrevisjoner for reguleringene blir enklere å se hele vassdraget i sammenheng.

*NVEs merknader til reviderte konsesjonsvilkår**Generelt*

NVE anbefaler at det gis et felles revidert vilkårssett som erstatning for konsesjonsvilkårene gitt ved kgl.res. 04.06.1948 og kronprinsregentens res. 29.06.1956. Det foreslås at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, at uaktuelle eller overflødige vilkår fjernes, og at enkelte nye vilkår innføres.

Tabell 9 viser en oversikt over de gamle vilkårspostene og forholdet til de foreslåtte nye/reviderte vilkårene.

Tabell 9. Oversikt over postene i eksisterende vilkårsett og sammenhengen med postene i det nye vilkårsett.

Kgl.res. 4.6.1948	1	2	3	4	5	6	7, 8, 9, 10, 11, 12	13	14	15
Kron. res. 29.6.1956	1	2	3	Intet	4	Intet	5, 6, 7, 8, 9, 10	11	12	13
Reviderte vilkår	1	Ikke aktuell	2	Ikke aktuell	4	5	Ikke aktuelle	11	Ikke aktuell	Ikke aktuell

Kgl.res. 4.6.1948	16	Intet	Intet	17	18	19	20	21	22	23
Kron. res. 29.6.1956	Intet	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Reviderte vilkår	8, 12	13	Ikke aktuell	7	14, 20	15, 16	3	Overflødig	18	6

Kgl.res. 4.6.1948	24,18	25	26	Intet	Intet	Intet	Intet	Intet	Intet
Kron. res. 29.6.1956	23, 17	24	Intet	Intet	Intet	Intet	Intet	Intet	Intet
Reviderte vilkår	20	21	22	9	10	15, 16	3	17	19

Vilkårsposter som foreslås fjernet i sin helhet er postene 2, 4, 7 til 12, 14, 15 og 21 i kgl.res. 04.06.1948, og postene 2, 5 til 10, 12, 13, 15 og 20 i kronprinsregentens res. 29.06.1956.

Post 2 i begge konsesjonene angår innløsningsrett (hjemfall), og er ikke lenger relevant da det ikke er med falleiere med tidsbegrenset konsesjon. Post 4 i kgl.res. 04.06.1948 angår godtgjørelse til staten en gang for alle for deler av Strandavatn som (eventuelt) ikke er undergitt privat eiendomsrett. Post 15 i kgl.res. 04.06.1948 og post 13 i kron. res. 29.06.1956 angår avsetning til jordbruksfond. Slike godtgjørelser og innbetalinger skulle gjøres etter hvert, eller innen, reguleringene ble tatt i bruk, og NVE forutsetter at dette ble gjort. Postene 7 til 12 og 14 i kgl.res. 04.06.1948, og postene 5 til 10 og 12 i kron. res. 29.06.1956 angår bruk av norske arbeidere, norske varer, forsikring i norsk selskap, lønn, legehjelp og husrom for arbeiderne, og fattigutgifter for kommunene (post 14 i kgl.res. 04.06.1948 ble for øvrig opphevet allerede ved kgl.res. 04.10.1968, se NVE-konsesjon nr. 1026). Disse postene anses uaktuelle og er ikke del av moderne standardvilkår. Post 15 i kron. res. 29.06.1956 angår slipp av vann til tømmerfløting, og anbefales fjernet da dette ikke lenger anses aktuelt. Post 21 i kgl.res. 04.06.1948 og post 20 i kron. res. 29.06.1956 angår andre fall- og brukseieres anvendelse av regulert driftsvann. NVE anbefaler å fjerne posten da tilsvarende bestemmelse følger av vassdragsreguleringsloven § 25. Slik bestemmelse er heller ikke del av moderne standardvilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

(post 1 i kgl.res. 04.06.1948 og kron. res. 29.06.1956)

Bestemmelse om revisjon av konsesjonsvilkår står ikke i någjeldende vilkår, og NVE foreslår at dette settes inn. Vi foreslår å fjerne bestemmelse om begrenset konsesjonstid for private parter, da det pr. i dag ikke er noen slike. Bestemmelsen anses dermed å være overflødig.

Post 2 Konsesjonsavgifter

(post 3 i kgl.res. 04.06.1948 og kron. res. 29.06.1956)

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med de opprinnelige satsene på kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 1,50 pr. nat.hk. til fylke og kommune referert til kgl.res. 04.06.1948, og kr 1,00 til staten og kr 4,00 til fylke og kommunen referert til kronprinsregentens res. 29.06.1956. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 9,30 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 28,52 til kommunen (pr. 01.01.2014) for kgl.res. 04.06.1948, og 12,56 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 51,32 til kommunen (pr. 01.01.2014) for kron. res. 29.06.1956. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Bestemmelsene om tvangsinn drivelse foreslås flyttet til ny post 20. Videre foreslås å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, også i tråd med moderne standardvilkår. Bestemmelse og forsinkelsesrente endres i tråd med moderne standardvilkår, slik at den viser til forsinkelsesrenteloven § 3.

Post 3 Konsesjonskraft

(post 20 i kgl.res. 04.06.1948 og post 19 i kron. res. 29.06.1956)

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språkdrakt.

NVE anbefaler å fjerne bestemmelsen om at berørte kommuner etter 30 år kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov.

Vi anbefaler å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Videre anbefaler vi å beholde eksisterende bestemmelse for prisen på konsesjonskraften til kommunene. Vi foreslår også å beholde stasjonsnavnet «Ruud kraftstasjon», selv om denne i dag kalles Hol 1 kraftstasjon. Bestemmelsen sier at konsesjonskraften skal leveres til samme pris som for statens kraftleveringer i Østlandsområdet. Prisavsnittet i de opprinnelige vilkårene er spesielt, og har sin historie tilbake til Oslo Lysverkers elektrifisering av bygdene i Hallingdal, og var en avgjørende betingelse for utbyggingen. Det har vært tvist om tolkningen av denne prisbestemmelsen. Tvist er avgjort ved avtaler i flere omganger, og i rettsprosesser helt opp til Høyesterett (jf. Rt HR 166/1999 (23. mai 2000)). NVE er kjent med at dette resulterte i at konsesjonskraften i dag leveres til OED-pris til Hol kommune, og til selvkost for Ål kommune. På

denne bakgrunn har vi valgt å beholde den opprinnelige teksten, med henvisning til at partene har funnet egen privatrettslig løsning på prisspørsmålet. Avsnittet om pris var likt i konsesjonene fra 1948 og 1956.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

(post 5 i kgl.res. 04.06.1948 og post 4 i kron. res. 29.06.1956)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språkdrakt.

Post 5 Byggefrister

(tidligere post 6 i kgl.res. 04.06.1948)

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

(post 23 i kgl.res. 04.06.1948 og post 22 i kron. res. 29.06.1956)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språkdrakt. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning ved ødeleggelser av dyre- og plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning foreslås fjernet da bestemmelsen ikke lenger anses aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

(post 17 i kgl.res. 04.06.1948 og post 16 i kron. res. 29.06.1956)

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Det foreslås videre inntatt bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

(post 16 i kgl.res. 04.06.1948)

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, planteliv, dyreliv og friluftsliv. De kan også pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn.

Vilkåret erstatter post 16 i kgl.res. 04.06.1948 annet til fjerde ledd.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Det foreslås innført bestemmelser om automatisk fredete kulturminner, og herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøverndepartementet 08.06.2010. Reguleringskonsesjonene er tidsbegrensete og ble gitt før 1960, og faller slik sett inn under retningslinjene, jf. punkt 2 i retningslinjene.

NVE anbefaler at E-CO pålegges å betale sektoravgift for magasinkapasiteten i Strandavatn, Stolsvatn, Rødungen, Bergsjø og Varaldsetvatn. Vi anbefaler ikke sektoravgift for døgnreguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden fordi disse reguleringene ikke har konsesjon etter vassdragsreguleringsloven. NVE mener at de dermed faller utenfor retningslinjene for sektoravgift.

Post 10 Forurensning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11 Veier, ferdsel mv.

(post 13 i kgl.res. 04.06.1948 og post 11 i kron. res. 29.06.1956)

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språkdrakt. Tidligere henvisning til «bygdefolkets interesser», og at ev. tvist kan avgjøres i forbindelse med skjønn etter vassdragsreguleringsloven, anses som overflødig og det vises til vregl. § 30. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 12 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

(post 16 i kgl.res. 04.06.1948)

Bestemmelsen er i hovedsak ny, og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

NVE foreslår å fjerne bestemmelsen i post 16 første ledd om at Landbruksdepartementet kan pålegge oppsetting av gitre el. for å hindre fisk i å gå i tunneller og kanaler. NVE mener at dette kan pålegges i medhold av moderne terskelvilkår, selv om dette ikke er spesifikt nevnt i teksten.

Krav om rydding av vegetasjon i elveløp vil omfattes av dette vilkåret. Når reviderte vilkår foreligger vil NVE pålegge konsesjonæren å utarbeide plan for terskler og biotopjusterende tiltak i berørte vassdrag, og gjennomføre de planlagte tiltak. I planen må det tas stilling til kravet om rydding.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

(post 14 i kron. res. 29.06.1956)

Vi foreslår at tidligere post 14 blir oppdatert i tråd med moderne standardvilkår. Dette innebærer bl.a. at NVE gis myndighet til, om nødvendig, å pålegg ytterligere rydding etter bestemmelsen.

Post 14 Manøvreringsreglement

(post 18 i kgl.res. 04.06.1948 og post 17 i kron. res. 29.06.1956)

Reguleringshøydene i magasinene er oppgitt etter lokalt høydesystem, og NVE har oppfordret konsesjonæren om å måle inn disse etter NN 2000 (NVE 201005907-55).

Tidligere bestemmelse om erstatning til nedenforliggende kraftverk som opplever produksjonstap eller annen skade som følge av driften i Hol kraftverk, foreslås fjernet. Dette angår avtalerettslige forhold som må løses direkte mellom partene i Foreningen for Hallingdalsvassdragets regulering.

Tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger foreslås fjernet da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om at ekspropriasjonsskjønn ikke kan startes før manøvreringsreglementet anses heller ikke lenger aktuell, og det vises til vregl. kap 6 om ekspropriasjon og skjønn. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet foreslås fjernet da slike reaksjonsbestemmelser samles i de reviderte vilkårenes post 20, se kommentarer til denne posten nedenfor. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Hydrologiske observasjoner

(post 19 i kgl.res. 04.06.1948 og post 18 i kron. res. 29.06.1956)

Det foreslås at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslås at bestemmelser om merking av reguleringshøyder fjernes, da dette står i manøvreringsreglementet. Bestemmelsene om at kopier av kart skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet som overflødig, og det vises bl.a. til de reviderte postene om godkjenning av planer (post 7) og om kontroll (post 20). Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 16 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Bestemmelser om registrering av minstevannføring, skilting og merking er ny, og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen om merking av reguleringshøyder i tidligere post 19 i kgl.res. 04.06.1948 og post 18 i kron. res. 29.06.1956, flyttes til herværende post.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18 Militære foranstaltninger

(post 22 i kgl.res. 04.06.1948 og post 21 i kron. res. 29.06.1956)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse. Men det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «reguleringsanleggene» settes inn istedenfor «damanlegget». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Kontroll og sanksjoner

(post 24 og post 18 siste ledd i kgl.res. 04.06.1948 og post 23 og post 17 siste ledd i kron. res. 29.06.1956)

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med moderne språkdrakt. Det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «reguleringsanleggene» settes inn istedenfor «damanlegget», i tråd med moderne standardvilkår.

Videre foreslår vi å ta inn bestemmelser om mulighet for tilbaketrekning av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, og at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Også dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

(post 25 i kgl.res. 04.06.1948 og post 24 i kron. res. 29.06.1956)

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Bl.a. foreslås at «tinglag» erstattes av «rettskretser» og at «vedkommende regjeringsdepartement» erstattes av «Olje- og energidepartementet». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

*Post 22 Videreførte særvilkår**Gratis strøm til Våtndalens beboere*

(post 26 i kgl.res. 04.06.1948)

Posten er en spesialbestemmelse om gratis strøm til private beboere. Ifølge E-CO (NVE 201005907-40) praktiseres dette fortsatt. NVE vil derfor anbefale at bestemmelsen beholdes.

E-CO mener for øvrig det er en sammenheng mellom denne ytelsen og synspunkter på slipp av minstevannføring til Votna, og viser i den forbindelse til Stortingets behandling av konsesjons-spørsmålet, bl.a. Innst. S. nr. 27 1948, og til Ål kommunes høringsuttalelse i vilkårsrevisjonen (NVE 201005907-33).

NVE mener disse sakene skal holdes adskilt. Strøm til beboerne inngår som del av kompensasjonen til private aktører. Men siden dette er tatt med som særskilt vilkår i eksisterende konsesjonsvilkår, og ordningen fortsatt praktiseres, så mener NVE at vilkåret må videreføres. Spørsmålet om slipp av minstevannføring angår, på den annen side, forholdet til allmenne interesser, som f.eks. miljøtilstand i vassdraget, landskap, friluftsliv mv. Dette er spørsmål som

etter NVEs syn skal behandles uavhengig av tidligere vedtatte kompensasjonsordninger til grunneiere.

NVEs merknader til omgjorte vilkår for Hovsfjorden og Holsfjorden

Eksisterende konsesjonsvilkår for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden inneholder i tillegg til reguleringshøyder også bestemmelser om landskapsmessige forhold og opprydding (post 3), utsetting og andre tiltak for fisk (post 2), vannstandsmåling, og merking av reguleringshøyder (post 1).

NVE anbefaler at eksisterende vilkår oppdateres med mer moderne språkdrakt og mer utfyllende bestemmelser i tråd med dagens standardvilkår. I tillegg anbefaler vi at vilkårene suppleres med standardbestemmelser om naturforvaltning og terskler mv., som er viktige for å øke effekten av anbefalte minstevannføring, og dessuten vilkår om revisjon av konsesjonsvilkår.

Vi anbefaler å fjerne bestemmelsen om at saker vedrørende vilkårene tilknyttet fisk, tidligere post 2, hører under Landbruksdepartementet, da dette ikke lenger anses relevant. Vi anbefaler også å fjerne bestemmelsene om skjønnsmenn og stevning til skjønn, da dette nå er regulert i eget lovverk. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 1 Revisjon av konsesjonsvilkår (ny)

NVE anbefaler at det tas inn bestemmelse om vilkårsrevisjon etter vannressursloven § 26 fjerde ledd annet punktum (post 1). Dette vil gjøre det lettere å se vassdraget i sammenheng ved senere vilkårsrevisjoner. Tidspunkt for vilkårsrevisjon bør settes likt med reguleringskonsesjonen for Holsreguleringen, slik at de kan revideres samtidig.

Post 2 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv. (tidligere post 3)

Posten anbefales oppdatert i tråd med moderne standardbestemmelse. Dette medfører innføring av bestemmelse om at bygging av anlegg ikke kan starte før detaljplaner er godkjent av NVE, at konsesjonæren skal skaffe seg varig rådighet over tipper og andre områder, og at ansvaret for hjelpeanlegg ikke kan overlates til andre uten NVEs samtykke.

Post 3 Naturforvaltning (tidligere post 2)

Posten anbefales oppdatert i tråd med moderne standardbestemmelse. Dette medfører innføring av bestemmelser om plante- og dyrelivet mer generelt, ivaretagelse av friluftsliv, og konsesjonærens plikt til å bekoste undersøkelser også av naturvitenskaplig eller friluftslivsmessig art.

Post 4 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring (ny)

NVE anbefaler at det tas inn bestemmelse om terskler og andre tiltak for biotopjustering eller erosjonssikring. Dette gir hjemmel til å pålegge viktige tiltak for å bedre effekten av anbefalte minstevannføring, elvas landskapsmessige betydning, og elvas betydning for friluftslivet.

Post 5 Manøvreringsreglement

NVE anbefaler å ta inn bestemmelse om manøvreringsreglement. I reglementet tas inn reguleringshøydene for Hovsfjorden og Holsfjorden, og bestemmelsene om slipp av minstevannføring.

Post 6 Hydrologiske observasjoner (tidligere post 1)

Posten anbefales i hovedsak beholdt som den er, men at den gis et mer moderne språk.

Post 7 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking (tidligere post 1)

Eksisterende bestemmelse anbefales modernisert, og supplert med bestemmelse om måling av minstevannføring og sikring av usikker is og andre sikringstiltak.

Post 8 Luftovermetning

Det foreslås å innføre standardbestemmelse om luftovermetning, for om nødvendig å kunne pålegge tiltak mot dette for å unngå skader på fisk. Posten utfyller naturforvaltningsvilkåret.

Post 9 Kontroll med overholdelsen av vilkårene (erstatte siste to punkter i tidligere post 3)

Bestemmelsen erstatte de mer begrensede bestemmelsene i siste to punkter i tidligere post 3.

NVEs merknader til nytt manøvreringsreglement

NVE anbefaler å inkludere manøvreringsbestemmelsene for døgnreguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden i manøvreringsreglementet for Holsreguleringen (se vedlegg 4).

Endringene i manøvreringsreglementet skal gjennomføres så snart som praktisk mulig, og detaljplan skal forelegges NVE for godkjenning før ombygging/bygging av tappeinnretninger. Konsesjonær forutsettes å etablere et system for kontinuerlig overvåking av vannføringen ved målepunktene. Konsesjonær bør vurdere å gjøre loggdata tilgjengelig på sine nettsider.

Post 1

NVE anbefaler å ta inn bestemmelse om overføringer, i tråd med moderne manøvreringsreglementer.

*Post 2**Generelt*

Postens ordlyd foreslås oppdatert i tråd med moderne manøvreringsreglementer.

Vannslipp fra Strandavatn til Storåne

Hol kommune har i sin høringsuttalelse (NVE 201005907-34) opprettholdt det opprinnelige kravet om slipp fra Strandavatn på 1 m³/s i perioden 1.6.–30.9., og 0,25 m³/s resten av året. Det vises bl.a. til hensynet for fisk og fiske, friluftsliv og resipientforhold.

Kommunen anfører at områdene har nasjonal og internasjonal interesse tilknyttet turisme og friluftsliv, bl.a. pga. sin nærhet til Hallingskarvet nasjonalpark. Kommunen peker også på at det er planer om videre utbygging av fritidsboliger, og at elva følger langs med rv. 50 som er viktig gjennomfartsåre mellom Østlandet og Vestlandet. Fylkesmannen i Oslo og Viken krever (NVE 201005907-24) slipp av 3 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s resten av året.

E-CO foreslår i sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201005907-35) at det skal slippes minstevannføring til Storåne, selv om de i revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13) gikk imot slikt slipp. Slippingen skal sikre en vannføring i Storåne på minst 300 l/s i perioden 1.6.–31.8. målt ved Myrland, og at det resten av året skal slippes 100 l/s målt ved slippstedet.

NVE mener at Fylkesmannens forslag til slipp på 3 m³/s på sommeren og 0,5 m³/s på vinteren vil gi for stort årlig krafttap (40 GWh) i forhold til nytten. NVE mener man kan oppnå betydelige forbedringer for fisk og andre vanntilknyttede organismer, og for andre allmenne interesser, med et betydelig lavere slipp enn det. Ifølge E-CO (NVE 201005907-13) vil slikt slipp også skape problemer for bruk av badeplassen ved Hermon.

Hol kommunes krav på 1 m³/s på sommeren og 0,25 m³/s på vinteren, som vil gi et årlig krafttap på minste 13,7 GWh (se tabell 10), er etter NVEs vurdering også i overkant av det som trengs for å oppnå ønskete forbedringer. Slippene som er foreslått av Fylkesmannen og Hol kommune er dessuten større enn det som blir kapasiteten til tappefunksjonen som det blir plass til ved siden av ny bunnluke (NVE 201005907-41). Tappefunksjonen er beregnet å ha maksimal slippkapasitet på 0,7 m³/s ved vannstand på LRV (kote 950).

NVE mener videre at det blir lite vann med forslaget fra E-CO på 0,3 m³/s på sommeren målt ved Myrland, og slipp av 0,1 m³/s på vinteren (NVE 201005907-35 og 40). I det stedvis forholdsvise brede elveleiet, som tidligere var tilpasset mye større vannføringer, vil vanndekket areal bli forholdsvise lite. Videre vil mye av vannet på enkelte strekninger bli lite synlig blant steinene (se nederste foto i figur 5, og fotodokumentasjonen i vedlegg 1 til revisjonsdokumentet, NVE

201005907-13). Med sommerslippet som er foreslått av E-CO vil også landskapseffekten bli begrenset. Under lavvannsperiodene på vinteren er det viktig bl.a. at fisk og rogn kan overleve, og NVE mener derfor at slippet vinterstid også bør være noe større.

Figur 5. Begge foto viser Storåne ved Hermon på en regnfull dag, ca. 200 m oppstrøms Sudndalsfjorden, og ca. 7,3 km nedstrøms Strandavatn. Vannføring på dette punktet er anslått av E-CO til ca. 200 l/s. Foto tatt av NVE under befaringen 22.09.2016. Deler av opprinnelig elveløp er gjengrodd.

Tabell 10. Krafttap ved slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne (NVE 201005907-13 og 40).

Forslagsstiller	Slipp sommer** (m ³ /s)	Slipp vinter (m ³ /s)	Krafttap GWh/år
Hol kommune	1,0	0,25	13,7**
Forespørsel fra NVE	0,7	0,3	12,7
«	0,7*	0,3	5,9
«	0,5	0,2	8,8
«	0,5*	0,2	3,7
«	0,3	0,1	5,0
E-CO	0,3*	0,1	2-3
Fylkesmannen	3,0	1,0	40

* Målt ved Myrland ca. 3 km nedstrøms Strandavatn.

** Med sommer menes perioden 1.5.–30.9., unntatt for forslaget fra Hol kommune der E-CO i beregningen av krafttap har lagt til grunn 1.6.–30.9.

Når det gjelder slippsted foreslo E-CO opprinnelig tverrslagstunellen ved Kaslegrasmyra, som ville ledet vannet via Vesleåne og inn i Storåne drøyt 2,5 km nedstrøms dam Strandavatn. Men senere har E-CO (NVE 201005907-38 og 41) informert om at man i forbindelse med opprusting av dammen i Strandavatn planlegger tappefunksjon for slipp av minstevannføring i bunntappe-tunellen.

NVE vil anbefale slipp av 0,5 m³/s i perioden 06.–30.9. og 0,2 m³/s resten av året. Slippet bør foregå ved dam Strandavatn, slik E-CO nå legger opp til (NVE 201005907-40). NVE mener også at slippet skal måles ved slippstedet, da dette er enklest å håndtere og mest praktisk for alle parter. NVE mener at det anbefalte slippet i vesentlig grad vil bedre forholdene for fisk og andre vann-tilknyttede organismer, for landskap, friluftsliv, reiseliv og resipientforhold i Storåne fra dam Strandavatn og mange km nedover vassdraget. NVE mener også at dette kan bidra til å bedre den økologiske tilstanden fra moderat til godt økologisk potensial, og dermed oppnå miljømålet i gjeldende vannforvaltningsplan.

NVE mener at et krafttap på 8,8 GWh/år, se tabell 10, er akseptabelt sett i forhold fordelene ved slippet. NVE har beregnet nåverdien av det framtidige krafttapet til mellom 25 og 63 mill. NOK.

Vannslipp fra Stolsvatnmagasinet (Mjåvatndammen) til Juvåne/Rødungsåne

E-CO har i søknaden om Frosen kraftverk (NVE 201105946-6) foreslått å slippe en minstevannføring på 0,280 m³/s i perioden 01.06.–30.09. og 0,030 m³/s resten av året.

Fylkesmannen i Oslo og Viken har i sin høringsuttalelse til Frosen og Mjåvatn kraftverk (NVE 201105946-17) påpekt at ut fra målet i vannforskriften og nasjonal kultiveringsstrategi så er det en overordnet målsetting å redusere negative effekter av vassdragsregulering på fisk og vannmiljø, og også å redusere behovet for utsetting. Hvis dette skal oppnås i Juvåne og Rødungsåne mener Fylkesmannen at det må slippes 0,5 m³/s i sommerperioden og 0,1 m³/s resten av året. Med en slik minstevannføring i kombinasjon med biotopiltak i Juvåne og Rødungsåne vil behovet for utsetting av ørret kunne falle helt bort. Under en slik forutsetning mener Fylkesmannen at Frosen kraftverk kan føre til en forbedring av vannmiljøet.

Ifølge Swecos biologisk mangfoldrapport vedlagt søknaden om Frosen kraftverk (NVE 201105946-6) vil kraftverket medføre liten negativ påvirkning på akvatisk miljø, og ubetydelig til liten negativ konsekvens. For rogn og yngel i Juvåne og Rødungsåne vil reduksjon av de store vintertappingene kunne være positivt, samtidig som minstevannføring vil kunne medføre mindre innfrysing av rogn. I konsekvensutredningen for Mjåvatn kraftverk (NVE 200905051-33) kommer man til liknende resultater.

Figur 6. Foto viser Juvåne litt oppstrøms fiskevandringshinderet, og med Tvistvatn i bakgrunnen (NVE 201105649-6). Vannføringen er av E-CO estimert til 0,25 m³/s.

Figur 7. Foto fra omtrent samme sted, men med vannføringen estimert til 1 m³/s (NVE 201105946-6).

NVE vil påpeke at E-COs forslag til slipp av minstevannføring er basert på 5-persentilen for Juvåne ved inntaket i Mjåvatn slik denne hadde vært i uregulert tilstand, se kommentarene til høringsuttalelsene angående Frosen kraftverk (NVE 201105946-24), og søknaden om Mjåvatn kraftverk (NVE 200905051-33 vedlegg 2.3). NVE mener at denne størrelsen i liten grad er relatert til vannføringen de siste 60–70 år, og påpeker at for hele Stolsvatnmagasinet er 5-persentilen 1,75 m³/s sommer og 0,412 m³/s vinter, mens alminnelig lavvannføring er 0,466 m³/s (NVE 201105946-35).

Ifølge søknaden for Frosen kraftverk (NVE 201105946-6) er årlig midlere restvannføring til Juvåne/Rødungsåne 0,65 m³/s, noe som stemmer bra med NVE Atlas. NVE mener at vannføringen kan bli ganske lav i tørre perioder av året, særlig i Juvåne som har svært lite restfelt. Slippet av minstevannføring vil i slike perioder utgjøre mesteparten av eller alt vannet i Juvåne. NVE mener at slippet av minstevannføring bør settes noe høyere enn foreslått av E-CO, og mener forslaget fra Fylkesmannen vil kunne føre til vesentlige forbedringer for fisk og landskap.

NVE vil videre påpeke at Rødungsåne er regnet som den viktigste elva for naturlig reproduksjon av ørreten i Rødungen. Med en vesentlig reduksjon av de store flommene vinterstid (tidligere opp mot 35 m³/s), og med en minstevannføring som foreslått av Fylkesmannen, mener NVE at forholdene for naturlig reproduksjon av ørret i Rødungsåne, og også i Juvåne, kan bli betydelig bedre enn i dag. Dermed kan behovet for utsetting av ørret i Rødungen reduseres, eller kanskje falle helt bort.

NVE vil anbefale at det for perioden 1.6.–30.9. slippes 0,5 m³/s (se figurene 6 og 7), og 0,1 m³/s resten av året. Men det kan på vinteren oppstå situasjoner der tilsiget til Mjåvatn er lavere samtidig som vannstanden i Mjåvatn er på LRV. Hvis det i slike perioder heller ikke kan overføres vann fra Urundadelen av Stolsvatnmagasinet, åpnes det for at minstevannslippet kan gå under den fastsatt verdien. NVEs anbefalte minstevannføring vil ifølge E-CO (NVE 201105946-35) ikke redusere forventet årlig kraftproduksjon i omsøkte Frosen kraftverk, og heller ikke forsinke oppfyllingen av Stolsvatnmagasinet (NVE 201005907-56). Forventet årlig kraftproduksjon i omsøkte Mjåvatn kraftverk vil ifølge Nordkraft/Småkraft reduseres med 6,6 GWh (NVE 200905051-84) med NVEs anbefalte minstevannføring.

Vannslipp til Votna og Vatsfjorden

Ål kommune har i sin høringsuttalelse (NVE 201005907-33) opprettholdt kravet om slipp av minstevannføring til Votna i perioden 1.6.–30.9. Men istedenfor fast slipp som opprinnelig anført i kravet til vilkårsrevisjon (NVE 201005907-10), foreslår de slipp slik at vannføringen inn i Vatsfjorden ikke går under et minimum på 0,25 m³/s.

E-CO (NVE 201005907-35) mener at det eventuelt bør pålegges et fast slipp på 0,1 m³/s i perioden 1.6.–30.9. E-CO mente i kommentarer til høringsuttalelsen (NVE 201005907-35) at eventuelt slipp kunne foregå fra Bergsjø, kunstig Bergsjøelv, Rødungen eller Varaldsetvatn. Men i e-post av 22.3.2019 (NVE 201005907-45) konkretiseres dette til dam Varaldsetvatn.

NVE vil anbefale at det pålegges slipp av 0,2 m³/s i perioden 1.6.–30.9. (se figurene 8 og 9). NVE mener dette vil være et vesentlig bidrag til vannføringen i tørre perioder om sommeren forbi Vatsfjorden og helt ned til inntaket på tunnelen til Nes kraftverk, en samlet elvestrekning på rundt 25 km. I slike perioder vil vannføringen forbi Vatsfjorden kunne bli mer enn doblet, se tabell 11.

NVE mener at et slikt slipp kan bedre den økologiske tilstanden i vassdraget vesentlig. Muligens vil det kunne bedre dagens tilstand i Votna, som ifølge Vann-nett har moderat økologisk potensial, til godt økologisk potensial. NVE vil imidlertid påpeke at den økologiske tilstanden også er avhengig av det som tilføres vassdraget fra eksisterende og eventuelt ny virksomhet, som jordbruk, boliger osv.

Slippet vil medføre et krafttap på rundt 2,8 GWh/år, se tabell 12, noe NVE mener er akseptabelt sett i forhold til fordelene for fisk, vannkvalitet, friluftsliv og landskap langs vassdraget. NVE har beregnet nåverdien av det framtidige krafttapet til mellom 8 og 20 mill. NOK.

NVE mener videre at slippet kan foregå fra Varaldsetvatn som nevnt av E-CO (NVE 201005907-45). Men det kan også foregå fra Bergsjø, overføringen mellom Bergsjø og Rødungen, eller Rødungen som tidligere antydnet av E-CO (NVE 201005907-35). NVE mener dette kan avgjøres under NVEs behandling av detaljplan for slippplan. Den viktigste virkningen vil slippet ha nedstrøms samløpet mellom Votna og Varaldsetåne.

Figur 8. Votna ved liten gangbru noen hundre meter oppstrøms utløpet i Vatsfjorden. Foto tatt av NVE 19.09.2014. Vannføringen er ukjent.

Figur 9. Votna ved utløpet fra Vatsfjorden. Foto tatt av NVE 06.06.2018. Vannføringen er av E-CO anslått til ca. 0,5 m³/s (NVE 201005907-52).

Tabell 11. Vannføring i Votnavassdraget etter reguleringen, og i % av uregulert tilstand. Opplysningene er fra E-CO (NVE 201005907-13 tabell 7.3, og -51) og fra NVE.

	Middelvannføring årlig (m ³ /s)	Middelvannføring i % av uregulert tilstand	5-persentil sommer (m ³ /s)	5-pers. sommer i % av uregulert tilstand
Innløp Vatsfjorden	0,78	18,5	0,057	9,1
Utløp Vatsfjorden	1,11	25,8	0,126	25,9
Nedstrøms samløp med Heståne	2,07	43,6	0,234	43,6
Votnaintaket	2,88	51,8	0,326	51,9

Tabell 12. Krafttap ved fast slipp av minstevannføring til Votna og Vatsfjorden i perioden 1.6.–30.9.

Slippets størrelse (m ³ /s)	Årlig krafttap (GWh/år)
0,43	6,0
0,25	3,5
0,22	3,1
0,18	2,5
0,15	2,1
0,1	1,4

NVE mener det er mest praktisk med slipp av fast minstevannføring. Kravet fra Ål kommune om sikring av minimum vannføring ved Votnas innløp i Vatsfjorden, vil ifølge E-CO (NVE 201005907-45) kreve installasjoner som trenger større investeringer og driftsressurser.

Vannslipp fra Hovsfjorden (Djupedal) til Storåne

I det opprinnelige revisjonskravet (kopi i NVE 201005907-10) kreves slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden til Storåne på 2 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,25 m³/s resten av året, og det ble vist til hensynet til fisk, annet biologisk mangfold, landskap og resipientforhold.

I sin høringsuttalelse (NVE 201005907-34) mener Hol kommune imidlertid at kravet kan reduseres, men foreslår ikke noe konkret størrelse på slippet.

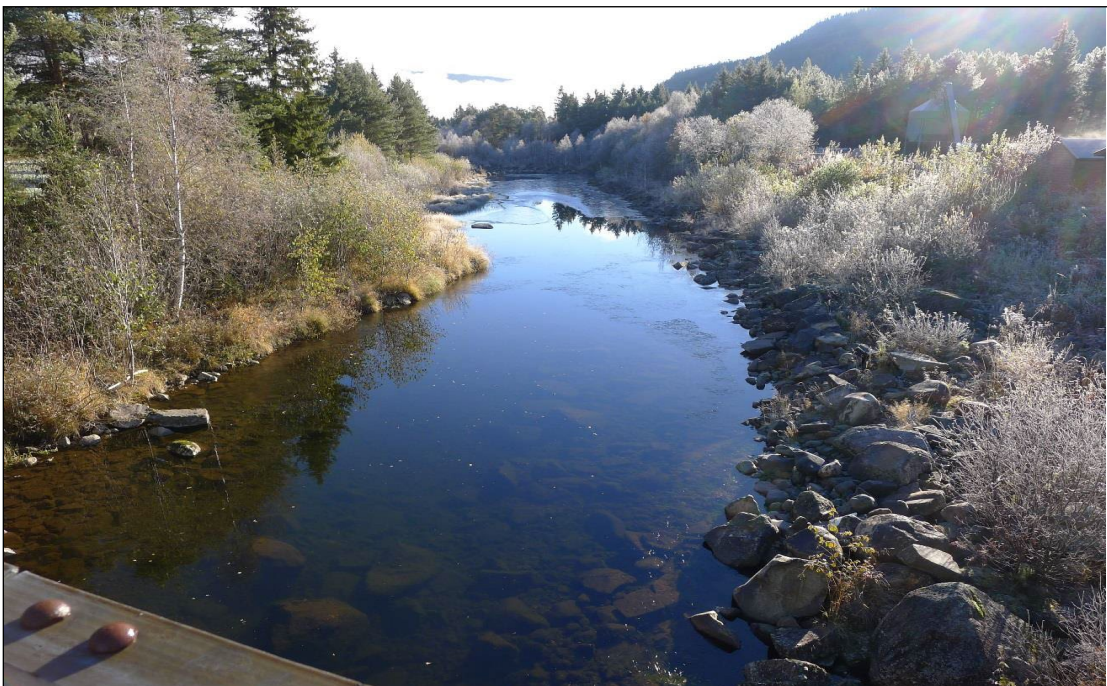
E-CO har (NVE 201005907-35) lagt fram rapport fra prøveslipping av ulike minstevannføringer, som ble utført 11. og 12.10.2016. Slippet foregikk via luke i damkonstruksjonen ved utløpet av Hovsfjorden. Rapporten inneholder bl.a. foto av ulike deler av elvestrekningen ved ulike slipp fra dam Hovsfjorden (se figur 10 og 11). Representanter fra NVEs hydrologiavdeling deltok ved prøveslippingen.

NVE vil anbefale slipp av 0,15 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,04 m³/s resten av året. NVE mener at slippet vil være positivt for fisk og friluftsliv, og for elva som landskapselement. Slippet vil også kunne bedre den økologiske tilstanden på elvestrekningen, som ifølge Vann-nett i dag er moderat økologisk potensial.

NVE mener også det er positivt at Storåne framstår som et sammenhengende og levende vassdrag i dalføret. Slippet vil ifølge E-CO (NVE 201005907-35 vedlegg 1) medføre et krafttap på rundt 0,3 GWh/år, noe NVE mener må kunne aksepteres ut fra fordelene ved slippet. NVE har beregnet nåverdien av det framtidige krafttaket til 1,3 mill. NOK.

Figur 10. Storåne ved badekulper 250 m nedstrøms dam Hovsfjorden. Foto tatt under test av vannslipp oktober 2016. Vannføringen på stedet er målt til 0,186 m³/s.

Figur 11. Storåne sett nedover elva fra Djupedal bru 700–800 m oppstrøms utløpet i Holsfjorden. Foto tatt under test av vannslipp oktober 2016. Vannføringen på stedet er målt til 0,25 m³/s.

Vannslipp fra Holsfjorden til Storåne

Hol kommune krevde i det opprinnelige revisjonskravet fra 1998 (kopi i NVE 201005907-10) slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne på 1 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,25 m³/s resten av året.

E-CO foreslår i revisjonsdokumentet (NVE 201005907-13 tabell 4.4 og 6.7) å utrede konsekvensene av slipp på 0,4 m³/s om sommeren og 0,1 m³/s om vinteren, og i e-post fra E-CO av 05.04.2017 (NVE 201005907-35) vedlegges rapport fra Norconsult «Mulighetsstudie av habitat-tiltak i Storåne i Hallingdal – med vurdering av minstevannslipp». På basis av innhentet informasjon foreslår E-CO (NVE 201005907-45) et slipp på 0,3 m³/s om sommeren og 0,1 m³/s om vinteren. De oppgir samtidig krafttap på ulike slipp, se tabell 13.

Tabell 13. Krafttap ved slipp av minstevannføring fra Holsfjorden, beregnet av E-CO (NVE 201005907-45).

Slipp 1.6.–30.9.	Slipp 1.10.–31.5.	Krafttap GWh/år
0,6	0,25	2,6
0,5	0,2	2,2
0,4	0,1	1,5
0,3	0,1	1,2

Norconsult har i sin mulighetsstudie konkludert med at slipp av 0,5 m³/s om sommeren må anses som et minimumsvannslipp, hvis målsettingen er å skape gyteområder for oppvandrende ørret fra Strandafjorden. Slippet vinterstid kan imidlertid være noe mindre enn dette, men det må tilpasses slik at rogn som er lagt om høsten ikke tørrlegges.

Figur 12. Storåne med nært stillestående vann ca. 200 m oppstrøms samløpet med Usteåne/Hallingdalselva. Foto tatt under NVEs befaring 22.09.2016. Man kan bl.a. se en del begroing i elveløpet.

NVE vil ut fra en samlet vurdering anbefale et slipp på 0,6 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,25 m³/s resten av året. NVE mener man bør gå noe høyere enn det Norconsult anbefaler som absolutt minimumsslipp for sommerperioden, for å være sikker på at den storvokste ørreten i Strandafjorden greier å ta seg opp i elva for å gyte. Vinterstid kan slippet være en del mindre, da det viktigste formålet er at rogn og yngel skal unngå tørrlegging eller innfrysing. Tiltaket bør ifølge

Norconsult kombineres med biotopforbedrende tiltak som graving av djupål, etablering av terskler og utlegging av gyttegrus. NVE legger i sin anbefaling også til grunn at tilsiget fra restfeltet er svært beskjedent, se figur 12 og kapittelet «Slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne» tidligere i denne innstillingen.

NVE mener videre at slippet vil kunne bedre den økologiske tilstanden på elvestrekningen, som ifølge Vann-nett har moderat økologisk potensial i dag. Slippet vil ifølge E-CO (NVE 201005907-45) medføre et krafttap på ca. 2,6 GWh/år, noe NVE mener er akseptabelt sett i forhold til fordelene ved vesentlig utvidelse av gyteområdene for den viktige ørretbestanden i Strandafjorden. Slippet vil også gjøre elva vesentlig mer attraktivt for friluftslivet og som landskapselement for befolkningen i området. NVE har beregnet nåverdien av det framtidige krafttapedet til mellom 7 og 18 mill. NOK.

Når det gjelder slippsted så mener NVE at det kan være i dammen, eller i tverrslag Hagafoss som foreslått av E-CO. Det viktigste er at vann slippes til elvas øvre del, og godt oppstrøms potensiell gyttestrekning for oppvandrende ørret. Det understrekes at teknisk slippøsning og utforming av eventuelt vannløp ned til elva, må godkjennes av NVE etter at konsesjonæren har framlagt detaljplaner. NVE mener at endelig valg av slippsted, kan skje under NVEs godkjenning av detaljplanene.

Samlet krafttap med NVEs innstilling

NVE anbefaler at det skal slippes minstevannføring hele året til Storåne fra Strandavatn, Hovsfjorden og Holsfjorden, og i tillegg i sommerhalvåret til Votnavassdraget. Samlet tap for slippene vil ifølge E-CO bli på rundt 14,5 GWh/år, se tabell 14.

Dette utgjør 1,4 % av gjennomsnittlig produksjon i kraftverkene Hol 1, 2 og 3, og vil etter NVEs beregning representere tap i inntekter med nåverdi mellom 40 og 100 mill. NOK. Videre blir det noen kostnader tilknyttet etablering og drift av slippanordning, instrumentering, måleanordning mv. i forbindelse med slippene.

Tabell 14. Samlet krafttap med NVEs anbefaling til slipp av minstevannføring.
Tallene er ifølge E-CO.

Slippsted	Slipp 1.6.–30.9. (m ³ /s)	Slipp 1.10.–31.5. (m ³ /s)	Krafttap (GWh/år)
Dam Strandavatn	0,5	0,2	8,8
Dam Mjåvatn (Stolsvatn) til Juvåne	0,5	0,1	0*
Til Votna		0,2	2,8
Dam Hovsfjorden	0,15	0,04	0,3
Dam Holsfjorden	0,6	0,25	2,6
Samlet krafttap			14,5

* Tap i forventet kraftproduksjon i omsøkte Frosen kraftverk (NVE 201104659-35 og 56).

Oppfølging av reviderte og omgjorte vilkår

Med noen få unntak er det NVE som er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder bl.a. myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Det er Miljødirektoratet, for det meste delegert til Fylkesmannen, som har ansvaret for oppfølgingen av vilkår om naturforvaltning. Flere av bestemmelsene i dette vilkåret gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov. Dette gjelder også myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gyttegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Fylkesmannen har også ansvaret for eventuell oppfølging av vilkåret om forurensning.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene for gjennomføring må være rimelige i forhold til skadeomfang og nyttevirkning.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Eventuell oppfølging etter vilkåret om automatisk fredete kulturminner er det kulturminne-myndigheten som har ansvaret for. Det vil si fylkeskommunen, Riksantikvaren eller Sametinget.

Videre saksbehandling

Saken oversendes med dette til Olje- og energidepartementet for videre behandling. Konsesjons-søknaden med konsekvensutredninger følger vedlagt. Sakens dokumenter er tilgjengeliggjort i Sedok."

III. Høringsuttalelser til innstillingen

Departementet sendte NVEs innstilling til kommuner og fylkeskommune for høringsuttalelse, men har også mottatt innspill fra andre parter i saken:

Hafslund E-CO har i brev av 24. juni 2020 kommet med følgende merknader til saken:

"Tillatelsene

På side 5 i NVEs innstilling er de tillatelsene som omfattes av innstillingen nevnt. Det er en vilkårs-revisjon og en omgjøringssak. Vilårsrevisjonen omfatter:

- Tillatelse for Oslo kommune ved Oslo Lysverker til å regulere Holselva og Våtna og til å overføre Våtna til Holselva mv. og
- Tillatelse for Oslo kommune ved Oslo Lysverker til å foreta en ytterligere regulering av Strandavatn i Hol.

Omgjøringssaken omfatter:

- Erverv av fallrettigheter i Holselva og Hallingdalselva, døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden.

Hafslund E-CO Vannkraft AS (HEV) og FHR er enig i at de to sakene behandles samtidig og samordnes.

Benevningene

Av praktiske årsaker kalles tillatelsene for «Holsreguleringen» og «Døgnreguleringene». Av formelle årsaker ber vi OED vurdere om de nye tillatelsene som gis av OED bør benevnes:

- Tillatelse til å regulere Holselva og Votna og til å overføre Votna til Holselva (Holsreguleringen)
- Tillatelse til døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden (Døgnreguleringene)

Årsaken til dette er at de opprinnelige benevningene er presise for formålet. Tillatelsen for ytterligere regulering av Strandavatn kan inngå i benevningen «regulere Holselva».

Også tittel på manøvreringsreglementene bør speile tillatelsenes benevninger. Mht. forslag til omgjorte konsesjonsvilkår for Døgnreguleringene, gjelder disse kun for Hol kommune og ikke Ål kommune så vidt vi ser.

Presiseringer i vilkårene og i manøvreringsreglementet

Vilkårene

I post 3 Naturforvaltning pkt. a. for Døgnreguleringene bør det presiseres: ... «å sørge for at forholdene i berørte deler av Holsvassdraget ...». Tillatelsen for Døgnreguleringene omfatter kun fjordene med tilhørende avløpselver.

Det er også ønskelig at det i disse vilkårenes post 4. Terskler m.m. presiseres følgende: ... «I de deler av vassdragene hvor reguleringsinngrepene medfører», jf. post 12 i reviderte vilkår for Holsreguleringen med ønske om samme presisering.

I forslag til reviderte vilkår for Holsreguleringen post 2. Konsesjonsavgifter avsnitt 4–5 er *Hemsil 2* omtalt. Vi tror det kan være en trykkfeil, og at *Hol 3* nok kan være en mer presis referanse. Vi ber OED vurdere bakgrunnen for at *Hemsil 2* er valgt.

Manøvreringsreglementet

I pkt. 4 står det blant annet: «Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.» Vi forstår den understrekede teksten som en henvisning til de alminnelige erstatningsreglene."

Viken fylkeskommune har i brev av 9. september 2020 kommet med følgende merknader til saken:

Viser til oversendelse fra Olje- og energidepartementet, hvor NVEs innstilling til revisjon av konsesjonsvilkår for Holsreguleringene i Hol og Ål kommuner oversendes for innspill.

Ei kort oppsummering av innstillinga er gitt av NVE:

«NVE anbefaler at det innføres nye og moderne konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget mv. Vilråene vil gi hjemmel til å pålegge flere av de undersøkelser og avbøtende tiltak som er fremmet. NVE vil anbefale pålegg om slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne, fra Stolsvatn til Juvåne og fra Rødungen, Bergsjø eller Varaldsetvatn til Votna. NVE vil ikke anbefale slipp fra Stolsvatndammen til Urunda, fra inntaket ved Greinefoss til Urunda, eller fra inntaket i Sisseldøla. NVE vil ikke anbefale magasinrestriksjoner for Strandavatn, Stolsvatn, Rødungen eller Bergsjø. NVE vil anbefale at regulanten pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag.

NVE vil videre anbefale at konsesjonen for døgnreguleringene omgjøres. I den forbindelse anbefaler NVE at det pålegges slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden og Holsfjorden til Storåne. I tillegg anbefaler vi at det innføres vilkår for terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring, samt vilkår om revisjon av konsesjonsvilkår.

Samlet årlig krafttap for anbefalte slipp av minstevannføringer er beregnet til ca. 14,5 GWh, noe som tilsvarer 1,4 % av samlet årlig kraftproduksjon på 1,1 TWh i kraftverkene Hol 1, Hol 2 og Hol 3. NVE mener forslaget gir positive virkninger for naturmiljø og friluftsliv og lokale interesser i viktige deler av vassdraget, samtidig som det ivaretar utbyggingens viktige betydning for kraftsystemet og evnen til flomdemping."

Vannmiljø

Viken fylkeskommune er positive til forslaga om minstevannføring på flere av strekningene og innføring av standardvilkår for naturforvaltning. Fylkeskommunen mener likevel det bør være rom for ytterligere miljøforbedringer, se innspill under.

I nasjonale føringer for regulerte vassdrag har Holsreguleringene fått prioritet 1.1, hvilket vil si at det er aktuelt å vurdere vannslipp og/eller magasinrestriksjoner, jf. brev fra Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet, datert 24. januar 2014, og NVEs og Miljødirektoratets rapport 49:2013. I rapporten er krafttapet for Hol (basert på Q95) anslått til 50–70 GWh.

I NVEs innstilling foreslås et årlig krafttap på 14,5 GWh, noe som er langt under det anslåtte krafttapet i rapporten fra NVE og Miljødirektoratet. Med bakgrunn i dette mener vi det er rom for å vurdere et høyere vannslipp, og støtter at følgende innspill fra Hol og Ål kommuner prioriteres:

- Økt minstevannføring i sommersesongen på strekningen Strandavatn–Hovsfjorden.
- Innføring av minstevannføring på strekningen Urunda øvre, strekningen Stoltsvatn–Greinefoss.

Begge forslaga vil bedre forholda for fiske og rekreasjon, øke resipientkapasiteten og styrke økosystemene i vannforekomstene/elvestrekningene. Sistnevnte vil også bidra til å øke det økologiske potensialet. Videre har Storåne, på strekningen fra Strandavatn til Hovsfjorden og videre til Holsfjorden, som eneste elv i Holsreguleringene fått miljømål som kan medføre krafttap i vannforvaltningsplanen for Vest-Viken. Fylkeskommunen mener dette bør vektlegges tungt og støtter opp under en økt minstevannføring i sommersesongene for å oppnå ett best mulig økologisk potensial i vannforekomsten.

NVE har ikke innstilt på magasinrestriksjoner i sin innstilling. Fylkeskommunen mener magasinrestriksjoner bør vurderes for å opprettholde og sikre det økologiske potensialet som er i magasinene. Dersom det stemmer at det er stranding av yngel/ungfisk nedstrøms Hol 1, bør det tas inn bestemmelser om myke overganger i manøvreringsreglementet.

Ål og Hol kommuner har kommet med innspill om opprettelse av økonomisk fond for å kompensere for noen av ulempene som har oppstått i forbindelse med reguleringene. Fylkeskommunen mener dette bør vurderes.

Villrein

I regional plan for Nordfjella står det i § 2.7 om vassdrag:

«I regulerte vassdrag skal regulanter og kommuner i fellesskap søke å restaurere landskaps-skader og så langt mulig reetablere trekkveger for villrein.

Ny kraftutbygging, utvidelse av eksisterende kraftanlegg som gir arealbeslag i viktige villreinområder og nye kraftlinjer bør unngås i planområdet. Konsekvenser for villreinstammen skal utredes i henhold til nyeste kunnskap både ved eventuelle nye reguleringer og ved vilkårsrevisjoner.»

I NVE og Miljødirektoratet sin rapport har villreinen utgjort ett av flere miljøverdikriterier. Kapittel 3.3.3 gir en kort oversikt over påvirkninger og mulige tiltak, samtidig som det sier at hensynet til villrein vil være et aktuelt tema i revisjoner som berører viktige villreinområder. I kap. 7.3 om Vest-Viken står at det også er aktuelt å vurdere tiltak av hensyn til villrein i en del områder.

NVE sier i sin innstilling at de er enige med villreinnemda og Miljødirektoratet i at det fortsatt er behov for å øke kunnskapen om vannkraftmagasinenes betydning for villreinenes bruk av ulike områder, men at eventuelle utredninger av slike spørsmål er av mer overordnet karakter, som ikke bare kan knyttes til enkeltprosjekter innen vannkraftsektoren, men også annen bruk av de aktuelle fjellområdene.

Fylkeskommunen kan forstå at utredninger knytta til villreinen omfatter flere ulike tema og at enkeltregulanter ikke kan pålegges å skaffe til veie all informasjon som er ønskelig. Vi mener likevel det er problematisk at en slik helhetlig vurdering ikke foreligger og kan legges til grunn for revisjonen av konsesjonsvilkåra. Med bakgrunn i dette mener vi at det så langt som mulig bør sikres at regulant bidrar inn i videre utredninger der det er naturlig, og at eventuelle oppfølgings-tiltak kan iverksettes fortløpende og ikke må avvente en ny vilkårsrevidering før igangsetting.

Samferdsel

Det er en god del infrastruktur (brukar, gang- og sykkelvei, veiskråningar m.m.) knytta til fylkesvegnettet som ligger nært vann og vassdrag, da særlig Hovs- og Holsfjorden. For fylkeskommunen er det viktig at det blir undersøkt om nye reguleringsvilkår, og særlig allerede eksisterende døgnregulering av Hovs- og Holsfjorden, kan føre til ny flomproblematikk eller utilsikta negativ påvirkning av infrastruktur tilknytta fylkesvei 50. Økt fyllingsgrad om sommeren kan gi mindre buffer til å unngå flom i vassdraga, men fylkeskommunen anser det som en svært lav risiko selv med venta endringer i klimaet i åra framover. Begge kommunene anser reguleringa som svært effektiv ved håndtering av flom og den reduserer betraktelig flomskader på infrastruktur.

Døgnreguleringa medfører åpne råk og dårlig isdannelse på fjordene, med tilhørende tåke som legger seg i dalen. Tåka medfører ising og vanskelige kjøreforhold på fylkesvei 50, og økte kostnader på drift og vedlikehold. Døgnreguleringa av fjordene (opp til 75 cm) kan påvirke fylkesvei og gangvei negativt gjennom setningsskader, utvasking av masser og frostsprengning. Økte kostnader til vedlikehold og drift kan forventes. Det bør undersøkes nærmere hvordan påvirkninga fra døgnreguleringa påvirker fylkesveien, da privatpersoner langs fjorden kan bekrefte setningsskader på hus og gangvei/fylkesvei. Regulant bekrefta ved befaring 19. og 20. august at dette ikke er undersøkt i lys av revisjon av konsesjonsbetingelsene for Holsreguleringa.

Kulturminner og kulturmiljøer

Viken fylkeskommune har tidligere uttalt seg grundig til saken om kulturminner og kulturmiljøer, jf. brev datert 14.12.2016, og NVE har innarbeida fylkeskommunens tilråding i sin innstilling til departementet. I august 2018 gjennomførte OED og KUD ei befaring sammen med Riksantikvaren og fylkeskommunen, hvor det blei sett nærmere på de relevante områda når det kommer til arkeologiske kulturminner. Ut fra det vi kan se har NVE innstilt på å innarbeide sektoravgift i revisjonsdokumenta, noe som er bra da området er av stor interesse med tanke på arkeologiske kulturminner.

Ål kommune har i brev av 6. oktober 2020 kommet med følgende merknader til saken:

Formannskapet behandla saka i møte 05.10.2020 sak 57/20, og gjorde slikt vedtak:

Vedtak

Generelt:

Kommunane, Ål og Hol, viser til OED sitt brev av 25.5.2020, dykkar saksnummer 20/1034 (Anne Haug), og synfaring 18. og 19.8.2020 om 50 års revisjon av Holsreguleringa. Det vart der bedt om innspel i samband med NVE si oversending av «Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Holsvassdraget og omgjering av konsesjon for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, Hol og Ål kommuner, Viken fylke». Hol og Ål kommunar er i utgangspunktet nøgd med at det blir innført minstevassføring i hovedvassdraget og Votna, samt at det blir innført standardvilkår for naturforvaltning for heile vassdraget, men har ein del kommentarar og spørsmål rundt ein del sentrale krav frå kommunane som ikkje er tatt til fylgje i innstillinga frå NVE.

Minstevassføring

Strekninga Strandavatn – Hovsfjorden

Kommunane sine krav var 1 m³ sommarvassføring. NVE har innstilt på 0,5 m³. Det er positivt at minstevassføringa vert sleppt heilt frå dam Strandavatn, då dette vil gje effekt i heile elvestrekninga. Ein meiner ei noko større minstevassføring kombinert med biotoptiltak vil gje moglegheit for betre økologisk potensiale, betre tilhøve for næringsdyr og fisk, betre forhold for fiske, friluftsliv og turisme samt være ein betre resipient i framtida. Vassdraget går gjennom

hoveddalføret, området er viktig for turisme og rekreasjon og ei av hovedferdselsårene aust/vest går langs vassdraget. I nasjonal gjennomgang av vassdrag 49/2013 er vassdraget plassert i kategori 1.1 og «godkjent for minstevassføring som vil medføre krafttap». Det same gjeld ved godkjenning av vassforvaltningsplanane. Det vart her rekna ut eit vasslepp basert på Q95 som gjer vesentleg høgare krafttap enn det som her blir foreslått. Kommunane ber derfor departementet vurdere om det vil være hensiktsmessig med eit noko høgare slepp av minstevassføring om sumaren. Det er i dammen alt i dag lagt til rette for at det kan sleppast opp til 0,7 m³ ved LRV og opp til 1,2 m³ ved HRV. Ein noko auka minstevassføring på dette nivå vil derfor ikkje føre til nye anleggskostnader for regulanten.

Strekninga Hovsfjorden – Holsfjorden

Under synfaring var regulanten svært redd for at den foreslåtte vintervassføringa vil føre til omfattande ising i dei bratte steinområda, og ikkje være til nytte for livet i elva (økoslogisk nytte). Kommunane er enige i dette. Minstevassføring vil i stor grad være viktig for dei nederste områda i elva. Det blir derfor lagt fram eit felles forslag med regulanten om å kutte vintervassføring, og i staden auke sommarvassføringa til 200 l/s i perioden 15.5.–15.10. Dette vil gje tilsvarende krafttap og betre økoslogisk effekt.

Strekninga Holsfjorden – Strandafjorden

Kommunane er einige i NVE sitt forslag til minstevassføring.

Urunda Øvre, strekningen Stolsvatn – Greinefoss

Denne strekninga var før reguleringa ei flott fiskeelv, og over 90 % av nedbørsfeltet til Stolsvassmagasinet drenerte ut til Urunda. NVE har ikkje innstilt på minstevassføring på denne strekninga. Kommunane meiner ei minstevassføring her ville gje betre økoslogisk potensiale, betre forhold for næringsdyr og fisk samt gje mykje betre forhold for fiske, friluftsliv og anna fritidsopphald i området.

Om hausten blir det dei fleste år overført mykje vatn frå Stolsvatn via Greinefoss ned til Strandavatn. Ei minstevassføring her ville i stor grad berre vere å fordele dette vatnet utover sommaren, og vil gje svært lite krafttap. Kommunane ber derfor departementa om å vurdere dette på nytt.

Juvåne og øvre del av Votna

Kommunane er einige i, og ser positivt på, NVE sitt forslag til minstevassføring på desse strekningane.

Magasinrestriksjonar

I Holsreguleringa har ein både fleirårsmagasin og døgnregulering, reguleringa er derfor mange-sidig. Vår intensjon med å krevje magasinrestriksjonar i magasinane er å sikre miljøet og størst mogeleg økoslogisk potensiale i vatna, i ei tid der den regulerbare vasskrafta får større og større oppgåver. Kraftsystemet elles inneheld berre meir og meir uregulerbar kraft (sol og vind m.m.)

Det er også viktig å gjere verknader for friluftsliv og reiseliv minst mogeleg i vassdraga. E-CO og NVE legg stor vekt på dagens køyring, og at den er bra, som grunngeving for kvifor ein ikkje treng restriksjonar i framtida. Me meiner også at dagens køyring er bra, men me ynskjer å sikre den gjennom meir spesifikke konsesjonsvilkår. Kraftsystemet er i endring, dagens køyring treng ikkje være representativ for framtida.

Vår hovudintensjon, lik intensjonen i opprinneleg konsesjon, er at kraftverka blir køyrt mest mogeleg på vintertid og samlar opp vatn i magasinane om sumaren.

I vårt innspel til NVE i 2017 modererte me våre krav for å ta omsyn til regulanten sine innvendingar om:

- Systemtelsar, anlegget må kunne yte effektstøtte til kraftsystemet også om sumaren.
Endra krav: Kan produsere inntil 5 % av normaltilsig om sumaren.

- Vårknipe, Endra krav: Magasina kan tappast ned fram til 15. mai.
- Turrår, særleg Hol 1 Urunda er bygd som eit typisk fleirårsmagasinerverk. Slike verk har låg effektinstallasjon og må kunne køyrast om sumaren i ein turrårssituasjon.
Endra krav: Ingen krav om å fylle opp magasina i eit definert turrår, definert av NVE.
- Flaumfare. Kommunane har kravd at i perioden frå 15. mai til ein når akseptabel vasstand, skal det regulerte tilsiget i hovudsak nyttast til oppfylling av magasina. Ein treng ein buffer i magasina for å ta i mot store nedbørmengder om sumaren og hausten. Kommunane senka derfor sine krav til når ein kan nytte det regulerte tilsiget (minus 5 % av normaltilsiget som vist over) til kraftproduksjon til: (HRV = Høgste regulerte vasstand)

Strandavatn – 3 meter under HRV
Stolsvatn – 1,5 meter under HRV
Rødungen – 2 meter under HRV
Bergsjø – 1,5 meter under HRV

Kommunane meinte at ein ved å kome regulanten i møte på desse punkta framleis kunne ivareta hovudintensjonen i kravet om at det regulerte tilsiget i hovudsak skal nyttast til oppfylling om sumaren. E-CO Hafslund A/S gjorde ei simulering i Vansimtap og ei vurdering med Excelmodell, som NVE viser til.

I simuleringa har ein *ikkje nytta 1,5 meter under HRV for Stolsvatn* som det nye kravet er, men 1 meter (1090 moh.). Diverre vart det ved ein feil ikkje endra kotehøgde i vårt innspel, men intensjonen i innspelet burde være klart, større flaumbuffer i magasinet. Me er også usikre på om unntaket om å kunne køyre på sumaren i eit turrår er/let seg modellere i dei simuleringane som er gjort.

Simuleringane viste at ein får større flaumtap på hausten, særleg i Hol 1 Urunda og det lågaste kraftverket, Nes. Med andre ord har ikkje vår intensjon ved å endre forslaget vore tilstrekkeleg til å hindre auka flaumtap i stor nok grad.

No, i 2020, har me hatt eit spesielt år som kanskje viser dei utfordringar som desse verka har. Det har vore ein mild vinter med mykje snø. Det førte til høgt snømagasin og stort tilsig i løpet av sumaren. Med denne kunnskapen meiner me at ein bør kunne kome ein slik situasjon i møte ved å legge inn eit nytt unntak for kravet om å nytte tilsiget etter 15. mai til i hovudsak oppfylling av magasina. Dersom ein seier at:

Dersom snømagasinet pr. 15. mars er meir enn 120 % av normalt gjeld ikkje kravet om mindre produksjon om sumaren for oppfylling av magasina. (Dato og % tal er eksempel).

(T.O.: Unntak ved høgt snømagasin ligg inne i det felles kravet til nytt manøvreringsreglement i Uste-Nes reguleringa for tidlegare overføring til Rødungen Sør frå Ustevatn-vilkåret bør derfor være moegeleg også i denne reguleringa).

I tillegg ser me at det særleg er frå Strandavatnet at ein får flaumtap. Me senkar derfor kravet til når ein kan nytte tilsiget til produksjon, med unntaka som vist over, **til 5 meter under HRV**. (Likt med innspelet frå fylkesmannen i Buskerud ved førre høyring).

Me ynskjer at OED pålegg E-CO Hafslund å gjere ei simulering med desse endringane inne (utheva), eventuelt at me får dei utført av uavhengige hydrologar.

Om dei enkelte magasin

Strandavatnet:

NVE seier i si innstilling at forslaga til magasinrestriksjonar i eit turrår er for små til at dei får verknad på utsjånad av magasinet for reiseliv og friluftsliv, og at dei derfor ikkje kan anbefale restriksjonane.

Kommunane meiner at grunngevinga burde ha vel så mykje å gjere med livet i magasinet å gjere. I eit turt til middels år er det viktig at ein tidleg når så høgt opp i magasinet som moegeleg slik at botndyra får fullført sin livssyklus og med det sikrar eit større økologisk potensial, dvs. meir mat til fisken som er i toppen av næringskjeda.

Stolsvatnet:

NVE seier at dagens praksis er gjort ut frå ei vurdering av

- kraftproduksjon
- flaumfare
- økologisk situasjon (fisk)
- landskap
- friluftinteresser

Dei seier at dette er kompliserte vurderingar, og at det ikkje er formålsteneleg med magasin-restriksjonar.

Kommunane meiner at ved å gjere dei unntaka som tidlegare er foreslått, i tillegg til dei som er foreslått for simulering lengre opp i dokumentet, bør gje tilstrekkeleg friheit til å operere magasinet på ein god måte.

Rødungen:

NVE innstiller til ingen restriksjonar, dei viser til at det heng nøye saman med Stolsvatn og køyringa av Hol 1 kraftverk. Dei viser til at i våtår må ein produsere meir enn 5 % av middeltilsig for å unngå flaumtap. Dei vektlegg dagens praksis og at ein bør ha friheit til å disponere vatnet mellom dei ulike magasinane.

Kommunane meiner som for Stolsvatnet at det bør være mogeleg å få til den friheita som er etterspurd innanfor dei restriksjonane som blir foreslått ved simulering lengre opp i dokumentet.

Bergsjø:

NVE meiner at E-CO tek omsyn til dei krava som blir stilt ved dagens praksis. Kiting og skiinteresser er ikkje viktige nok til å ta omsyn til dei krava som er stilt. NVE meiner at det kan være nødvendig med nedtapping før påske i enkeltår på grunn av at ein må nytte vatnet til å yte systemytelsar til kraftsystemet.

Kommunane meiner at kiting og skiinteressene er viktige.

Når det gjeld at ein treng vatnet til å kunne yte systemytelsar i enkelte år, meiner me at det vatnet bør kunne kome frå dei andre magasinane. Det tek ikkje lengre tid å tappe ned vatnet frå Bergsjø til Rødungen enn at ein lett kan gjere det etter påske. Systemet vil ha behov for systemytelsar, og vatn til å kunne støtte dette også etter påske, før vårsmelting.

Standardvilkår for naturforvaltning

Kommunane er nøgd med at det blir innført moderne standardvilkår for naturforvaltning. For å betre det økologiske potensiale i elvane og utnytte minstevassføringane best mogeleg, er det viktig at det blir utført biotopjusterande tiltak på strekningane. Det bør utarbeidast ein plan for tersklar og miljødesign i elvane. NVE meiner at dette må fylgjast opp frå sektormyndighetene. Kommunane er redd for at dette kan ta for lang tid og bli nye rundar for å bli einige om kva som skal bli pålagt. Kommunane ber derfor departementet om å lage formelle reglar for både når og om korleis ein terskelplan skal utformast i konsesjonsreglane.

I samband med reguleringa er både ørekyt og røye spreidd i vassdraget. Dette gjer fisket vesentleg dårlegare. NVE har ikkje kommentert kommunanes krav på dette punktet. I samband med departementets godkjenning av vassforvaltningsplanane vart det sett spesielt søkelys mot spreieing av framande organismar. Departementet skal også utarbeide ein eigen handlingsplan mot spreieing av framande organismar. Det bør derfor tas inn reglar i konsesjonsbetingelsane som sikrar at ein kan fylgje opp ein slik plan og arbeidet med å fjerne ørekyt som er spreia i vassdraget. Det bør leggjast spesielt vekt på å hindre spreieing ved slipp av minstevassføring. Det må inn krav om kontroll av dette.

Auren er den store taparen i ei vassdragsregulering, både når det gjeld næringstilgang og gyteplassar. Det er framleis att nokon bekkar/elvar med natruleg gyting. Fangststatistikk i Stolsmagasinet syner at naturleg rekruttering er mellom 10–50 %. Størst del nær dei store elvane.

Andelen naturleg gyting bør kunne aukast. I dag er det stor kunnskap om tiltak som kan gjerast for å betre gyteforholda. Regulanten bør påleggast å utrede og utføre dette innanfor planen.

Kommunane trur elles at oppfylging av nye standardvilkår vil kunne skje på ein god måte i samarbeid med regulanten, fylkesmannen, grunneigarar og kommunane.

Båtdrag

I dag er det Strandavatn som har størst utfordring med manglande båtdrag. Strandavatn er eit fleirårsmagasin og derfor kan det være store utfordringar med å få båt på vatn både til fisking og vanleg transport på vatnet. Dersom framlegget til NVE om ingen magasinrestriksjonar blir fylgd, vil det være straumpris som bestemmer fylling/tapping av magasinane. Dette kan føre til auka behov for båtdrag i fleire vatn.

Raske vasstandsvariasjonar ved køyring av Hol 1

I kommunanes krav er det vist til at raske vasstandsvariasjonar nedstraums Hol 1 kan føre til at ei del yngel/ungfisk strandar på land. Dette vart også presisert i kommunanes uttale ved regulantens søknad om å auke effektinstallasjonen i Hol 1. Vasstandsvariasjonane kjem også overraskande og lite føreseieleg for fiskerar og landbruk. Kommunane ber departementet vurdere å ta inn i manøvreringsreglementet reglar om gradvis opning/stenging av produksjon slik at dette blir unngått.

Miljøfond/Fiskefond

I samband med reguleringane har det oppstått omfattande ulempe i samband med miljø, rekreasjon og fiske som ikkje let seg kompensere ved ein miljørevisjon. Produksjon av fisk og næringsdyr er blitt vesentleg redusert i høve til før reguleringa, ørekyt er innført og røye som er spreidd har redusert potensialet for ørret. Nedtappa magasin og sterkt redusert vassføring i elver gjer fiske vanskelegare og er negativt for friluftsliv og turisme. Dette ligg i reguleringa sin natur, og blir ved nye reguleringar kompensert ved å opprette økonomiske fond til kommunane. Holsreguleringa kom på eit så tidleg tidspunkt at slikt ikkje var vanleg. For å kompensere for noko av dette tapet ber kommunane departementet å vurdere å pålegge regulanten å opprette eit fiske/miljøfond for årleg utbetaling til tiltak for ålmenta som kan kompensere noko for dei negative miljøverknadene reguleringa har for dei.

Konsesjonskraft

I post 3 tilrår NVE å fjerne vilkåret om at råka kommunar etter 30 år kan få ytterlegare konsesjonskraft til dekning av kommunane sine behov. Kommunane meiner dette framleis bør stå. Dette var ein del av konsesjonen den gong den vart laga, og ein veit ikkje kva som kan skje i framtida.

NVE tilrår også at regelen om at oppsagt kraft ikkje seinare kan forlangast gitt til kommunane att, skal gjelde framleis. Dette meiner kommunane, etter råd frå LVK, er ein ulovleg regel som må vekk. Sett i lys av kraftprisane sommaren 2020 kan det i framtida også være meir aktuelt å si opp konsesjonskrafta i periodar. Kommunane meiner derfor at denne regelen må vekk.

Når det gjeld prisen på konsesjonskraft ynskjer me som tidlegare kravd at denne skal være OED pris også for Ål kommune. NVE viser til avgjersle i rettsvesenet for konsesjonskraftprisen attende i år 2000. Me meiner at saka den gong fyrst og fremst handla om strid rundt avtaler som var inngått mellom partane på 90 talet. Me oppmodar departementet til å vurdere saka ut i frå dagens og framtidas situasjon. Me viser til tilsvarande revisjonssak i Åseral der ein har gått over til OED pris. Me meiner denne saka har parallellar i og med at det også i Holsreguleringa har blitt handsama to nye konsesjonssaker, Hol 1–Stolvatn og Mjåvatn/Frosen. Hol 1–Stolvatn er seinare trekt, men dei to konkurrerande prosjekta Mjåvatn og Frosen er til handsaming hjå NVE.

Hol kommune har i brev av 12. oktober 2020 kommet med følgende merknader til saken:

Viser til OEDs brev av 25.5.2020, deres saksnummer 20/1034 (Anne Haug), og befaring 18. og 19.8.2020 angående 50 års revisjon av Holsreguleringen. Det ble der bedt om innspill i forbindelse med NVEs oversendelse av «Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Holsvassdraget og omgjøring av konsesjon for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, Hol og Ål kommuner, Viken fylke».

Hol og Ål kommuner er i utgangspunktet fornøyd med at det blir innført minstevannføring i hovedvassdraget og Votna, samt at det innføres standardvilkår for naturforvaltning for hele vassdraget, men har en del kommentarer og spørsmål rundt noen av de krav fra kommunene som ikke er tatt til følge i innstillingen fra NVE.

Minstevannføring

Strekningen Strandavatn – Hovsfjorden

Kommunane sine krav var 1 m³ sommarvassføring. NVE har innstilt på 0,5 m³. Det er positivt at minstevassføringa vert sleppt heilt frå dam Strandavatn, då dette vil gje effekt i heile elvestrekninga. Ein meiner ei noko større minstevassføring kombinert med biotoptiltak vil gje moglegheit for betre økologisk potensiale, betre tilhøve for næringsdyr og fisk, betre forhold for fiske, friluftsliv og turisme samt være ein betre resipient i framtida. Vassdraget går gjennom hoveddalføret, området er viktig for turisme og rekreasjon og ei av hovedferdselsårene aust/vest går langs vassdraget. I nasjonal gjennomgang av vassdrag 49/2013 er vassdraget plassert i kategori 1.1 og «godkjent for minstevassføring som vil medføre krafttap». Det same gjeld ved godkjenning av vassforvaltningsplanane. Det vart her rekna ut eit vasslepp basert på Q95 som gjer vesentleg høgare krafttap enn det som her blir foreslått. Kommunane ber derfor departementet vurdere om det vil være hensiktsmessig med eit noko høgare slepp av minstevassføring om sumaren. Det er i dammen alt i dag lagt til rette for at det kan sleppast opp til 0,7 m³ ved LRV og opp til 1,2 m³ ved HRV. Ein noko auka minstevassføring på dette nivå vil derfor ikkje føre til nye anleggskostnader for regulanten.

Strekningen Hovsfjorden – Holsfjorden

Under befaringen ble det fra regulanten fremmet stor bekymring for at den foreslåtte vintervannføring vil føre til omfattende ising i de bratte steinområdene, og ikke være til økologisk nytte. Kommunene er enig i dette. Minstevannføring vil i stor grad være viktig for de nederste områder i elva. Det fremmes derfor et felles forslag med regulanten om å kutte ut intervannføring, og isteden øke sommervannføringen til 200 l/s i perioden 15.5.–15.10. Dette vil gi tilsvarende krafttap og bedre økologisk effekt.

Strekningen Holsfjorden – Strandafjorden

Kommunene er enige i NVEs forslag til minstevannføring.

Urunda øvre, strekningen Stolsvatn – Greinefoss

Denne strekningen var før reguleringen en glimrende fiskeelv, og over 90 % av nedbørsfeltet for Stolsmagasinet drenerte ut til Urunda. NVE har ikke innstilt på minstevannføring i denne strekningen. Kommunene mener en minstevannføring her ville gi bedre økologisk potensiale, bedre forhold for næringsdyr og fisk samt gi mye bedre forhold for fiske og rekreasjon. Om høsten blir det de fleste år sluppet mye vann fra Stolsvatn via Greinefoss og ned til Strandavatn. En minstevannføring her ville i stor grad bare være og fordele dette vannet utover sommeren, og vil gi svært lite krafttap. Kommunene ber derfor departementene vurdere dette på nytt.

Strekningen Stolsvatn – Twist og elva Votna

Kommunene er enige i og ser positivt på NVEs forslag til minstevannføring på disse strekningene.

Magasinrestriksjoner

Kraftmagasinene i Holsreguleringen er hardt regulert. De ligger i et område som er svært viktig for turisme, friluftsliv, rekreasjon og fiske. Noen magasiner ligger nært til Nasjonalpark og ved hovedgjennomfartsåre fra øst til vest. For å sikre et best mulig økologisk potensiale og minske skade for miljø og friluftsliv, har kommunene krevd at magasinene hver sommer fylles opp til et visst nivå før en begynner å kjøre kraft. Det er i kravet tatt inn bestemmelser som tar hensyn til regulantens muligheter/krav til å bruke magasinene til systemytelser, tørrårsreserve, kjøre strøm i vårknipa og sikre mot flomfare. Kommunene er godt fornøyd med dagens manøvrering av magasinene. Kravene er en fastsettelse av dagens praksis, slik at en i normalår ikke i fremtiden kan endre bruken til å kjøre vesentlig mere kraft om sommeren. NVE har ikke imøtekommet noen av disse krav i sin innstilling. I departementets gjennomgang av vannforvaltningsplanene ble det lagt vekt på at eventuelle magasinrestriksjoner må vurderes i hver enkelt revisjonssak. Kommunene ber derfor departementene vurdere dette på nytt. Krav og begrunnelse er nøye beskrevet i vedlegg 1.

Standardvilkår for naturforvaltning

Kommunene er fornøyd med at det innføres moderne standardvilkår for naturforvaltning. For å bedre elvenes økologiske potensiale og utnytte minstevannføringen best mulig, er det viktig at det blir utført biotopjusterende tiltak på strekningene. Det bør utarbeides en plan for terskler og miljødesign i elvene. NVE mener at dette må følges opp fra sektormyndighetene. Kommunene er redd for at dette kan ta lang tid og bli nye runder for å bli enige i hva som pålegges. Kommunene ber derfor departementet om å formalisere bestemmelser om både tidsaspekt og utførelse av en slik terskelplan i konsesjonsbetingelsene.

I forbindelse med reguleringen er både ørekyte og røye spredd i vassdraget. Dette forringer fisket vesentlig. NVE har ikke kommentert kommunenes krav på dette punktet. I forbindelse med departementets godkjenning av vannforvaltningsplanene, ble det satt spesielt søkelys på spredning av fremmede organismer. Departementet skal også utarbeide en egen handlingsplan mot spredning av fremmede organismer. Det bør derfor tas inn bestemmelser i konsesjonsbetingelsene som sikrer at en kan følge opp en slik plan og arbeidet med å bekjempe ørekyt som er spredd i vassdragene.

Ørreten er den store taperen ved vassdragsregulering, både når det gjelder næringstilgang og gyteplasser. Det er fortsatt igjen noen bekker/elver med naturlig gyting. Fangststatistikk i Stolsmagasinet viser at naturlig rekruttering er mellom 10–50 %. Størst del nær de store elvene. Andelen naturlig gyting bør kunne økes. Regulanten bør pålegges å utrede/utføre det som kan gjøres for å bedre de naturlige gyteforholdene.

Kommunene tror ellers at oppfølging av nye standardvilkår vil kunne skje på en god måte i samarbeid med regulanten, fylkesmann, grunneiere og kommunene.

Båtdrag

I dag er det Strandavatnet som har de største utfordringene med manglende båtdrag. Strandavatn er et flerårsmagasin, og det kan derfor være store utfordringer med å få båten på vannet både for fiske og transport. Dersom forslaget til NVE om ikke å innføre magasinrestriksjoner blir fulgt, vil dette øke behovet for båtdrag i flere vann.

Raske vannstandsvariasjoner ved kjøring av Hol 1

I kommunenes krav er det vist til at raske vannstandsvariasjoner nedstrøms Hol 1 kan føre til at en del yngel/ungfisk strander på land. Dette ble også presisert i kommunens uttale ved regulantens søknad om å øke effekten i Hol 1. Det er også uberegnelig for fiskere og landbruk. Kommunene ber departementet vurdere å ta inn i manøvreringsreglementet bestemmelser om gradvis åpning/stenging av produksjon slik at dette unngås.

Miljøfond/Fiskefond

I forbindelse med reguleringen har det oppstått omfattende ulemper i forbindelse med miljø, rekreasjon og fiske som ikke lar seg kompensere ved en miljørevisjon. Produksjon av fisk og næringsdyr er blitt vesentlig redusert i forhold til før reguleringen, ørekyt er innført og røye som er spredd har redusert potensialet for ørret. Nedtappede magasin og sterkt redusert vannføring i elver vanskeliggjør fiske og er negativt for rekreasjon og turisme. Dette ligger i reguleringens natur, og kompenseres i dag gjennom opprettelse av økonomiske fond til kommunene. Holsreguleringen kom på et så tidlig tidspunkt at slikt ikke var vanlig. For å kompensere for noe av dette tapet ber kommunene departementet vurdere å pålegge regulanten å opprette et fiske/miljøfond for årlig utbetaling for opphjelv av kompenserende tiltak for allmennheten.

Om konsesjonsbetingelsene: konsesjonskraft

I Post 3 anbefaler NVE å fjerne bestemmelsen om at berørte kommuner etter 30 år kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov. Kommunene mener dette fortsatt bør stå. Dette var en del av konsesjonen den gang, og en vet ikke hva som kan skje i fremtiden. NVE anbefaler også å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt. I henhold til LVK er dette en ulovlig bestemmelse som må utgå. Sett i lys av kraftprisene sommeren 2020, kan det i fremtiden også være mer aktuelt å si opp konsesjonskraften i perioder. Kommunene mener derfor denne bestemmelsen må utgå.

Hafslund E-CO har i e-post av 19. oktober 2020 kommet med følgende innspill:

Ål og Hol kommuners høringsuttalelse til Holsreguleringen datert 6.10.2020 – supplerende opplysninger

Det vises til kommunenes vedtak i etterkant av befarings i regi av OED 19. august 2020 (se vedlegget):

Minstevannføring Hovsfjorden – Holsfjorden

NVE innstiller på slipp av minstevannføring både sommer og vinter fra Dam Hovsfjorden til Storåne (150 l/s om sommeren og 40 l/s om vinteren). NVE legger vekt på hensynet til fisk og friluftsliv, og for elva som landskapselement (se side 42 og 62 i NVEs innstilling), og at det er positivt at Storåne (Djupedal) framstår som et sammenhengende og levende vassdrag i dalføret. NVEs innstilling gir krafttap på sommeren 01.6.–30.09. på 0,18 GWh/år og på vinteren 0,10 GWh/år, totalt 0,28 GWh/år, avrundet av NVE til 0,3 GWh per år (det slippes alltid med en viss margin).

På store deler av strekningen er det fast fjell og blokkstein. Et slipp om vinteren har liten betydning for naturmiljøet: vintervann fryser i store deler av vinterhalvåret og vil ha minimal betydning for vannlevende organismer. Slipp i sommersesongen kan derimot ha en positiv betydning for fisk på den nedre strekningen og især fra samløpet med Tverråne. Det ble gjennomført et stort kartleggingsprosjekt med fokus på bekkekløfter fra 2007 til 2011: Dette var styrt av DN/Miljødir og Fylkesmennene. Dersom Djupedal hadde hatt stort potensial så ville nok den vært med i denne kartleggingen. Et slipp i vintersesongen vil ha minimal betydning for landskapet, da området er lite synlig (snødekket) og tilgjengelig vinterstid. Det er også stor fare for at vannet som slippes på vinteren vil fryse på strekningen, samt at det er teknisk utfordrende mht. tilfrysing av tappeorganer om vinteren.

Hol kommune og Hafslund E-CO har hatt en dialog om saken, og er enige om at et slipp av minstevannføring på vinteren ikke gir nevneverdig gevinst for naturmiljøet eller landskapet for innbyggerne. Vi ønsker i fellesskap om fremme et forslag om å utvide sommersesongen fra 01.06. til 30.9. til 15.5. til 15.10., dvs. 2 uker ekstra i hver ende av sesongen. Med en utvidelse av sommersesongen f.o.m. 15.05. t.o.m. 15.10., og med et kontinuerlig slipp på 200 l/s over sommersesongen, gir det et tilsvarende krafttap på 0,3 GWh/år. Årsaken er at et slipp av minstevannføring i disse ukene kan ha positiv betydning for fisk og landskapsopplevelsen. Vassdraget er normalt tilgjengelig til fram til snøen kommer – vanligvis fra midten av oktober.

Partene er enige om at et alternativ uten slipp på vinteren ikke bør øke krafttapet nevneverdig. Et tilsvarende krafttap som NVEs innstilling, tilsier at en økning av slippet fra 150 l/s til 200 l/s er formålstjenlig for sommersesongen. Krafttapet er dermed tilsvarende som i NVEs innstilling (0,3 GWh/år). Partene foreslår at det ikke innføres krav om minstevannføring om vinteren. Partene foreslår at sommersesongen utvides til f.o.m. 15.05. t.o.m. 15.10. og at slippet av minstevannføring i denne perioden er 200 l/s. Det vises til kommunenes brev av 6.10.2020.

Øvrige innspill fra kommunene

Vi mener øvrige innspill fra kommunene peker på områder som er godt utredet av regulanten i revisjonsdokumentet og i NVEs innstilling. Vi tar NVEs innstilling til etterretning og mener den er balansert og akseptabel både for kraftproduksjon og allmenne interesser. Under befaringen fikk vi også dette inntrykket fra kommunenes side. Vi mener som NVE at det ikke er formålstjenlig med innføring av magasinrestriksjoner i reguleringen. I NVEs forslag til minstevannføring er fordeler og ulemper rimelig godt avveiet.

Når det gjelder båtdrag er regulanten innstilt på å løse utfordringene for Strandavatn, som nevnt i kommunens innspill.

Når det gjelder spørsmålet om konsesjonskraft mener vi dette er avklart og det vises til revisjonsdokumentets kapittel 2.5.2 og NVEs vurderinger på side 40 i innstillingen.

Hafslund E-CO har i e-post av 23. oktober 2020 kommet med følgende innspill:

Etter at vi sendte våre kommentarer til kommunenes innspill, har vi identifisert en utfordring mht. drift og vedlikehold av forblippingsanlegget/flomavledningen ved Dam Strandavatn. Det er her anordningen for minstevannføring vil monteres. Se tegning og kommentar fra vår VTA for anlegget under.

For ikke å måtte søke om dispensasjon hver gang vi årlig skal inspisere anlegget ifm. lovpålagt tilsyn, ber vi om at det innføres en formulering i manøvreringsreglementet/vilkårene som åpner for kortere perioder med stengning av tilførselen av minstevannføring under lovpålagt tilsyn etter damsikkerhetsforskriften.

Grunneierlaget for dei regulerte vatna i Hol og Ål har i brev av 26. november 2020 kommet med følgende merknader til saken:

Båtdrag

Variierende vannstand og manøvreringsregime i flere av de regulerte vannene skaper utfordringer tilknyttet utsett av båter. Fisk er en viktig ressurs som bør og skal utnyttes. Dette er viktig for både rettighetshavere og leietagere av fiskerett. For å kunne utnytte denne ressursen er tilgang på uproblematisk båtutsett vesentlig. Hvis en i perioder ikke kan sette ut båt, oppfattes dette som problematisk og lite ønskelig med hensyn til en god forvaltning og kultivering av fiskebestandene.

Vi understreker betydningen av gode velfungerende utsettingsplasser/båtdrag i alle reguleringsmagasiner der reguleringsregime skaper utfordringer.

Pr. tid er dette problematisk i følgende magasiner:

- 1: Strandavatnet
- 2: Rødungen

Vi ber om at regulant pålegges å bekoste og bygge de ovenfornevnte båtdrag.

Hvis endret reguleringsregime i fremtiden skulle medføre at båtutsett i andre magasin blir problematisk, må regulant også påberegne å bygge båtdrag i disse magasinene.

Fisk – miljø

I mange av reguleringsmagasinene er naturlig rekruttering begrenset og for lav. Dette resulterer i et betydelig fiskeutsett for å kunne opprettholde en god fiskebestand som utnytter og er tilpasset

næringsgrunnlaget i vannene. Fangststatestikkene og fiskeundersøkelsene som også er utført i senere tid underbygger og dokumenterer sviktende rekruttering. Flere av bekkene har en beskaffenhet som skulle tilsi en betydelig mengde naturlig rekruttert ungfisk av ørret, noe som ikke synes å være tilfellet i flere av bekkene.

Grunneigarlaget foreslår at det igangsettes et prosjekt/undersøkelser for å kunne avdekke årsaker til sviktende rekruttering og eventuelt avbøtende tiltak for økt naturlig rekruttering av ørret. Bakgrunnen for at det ikke foreslås konkrete gyteforbedrende tiltak, men et prosjekt er at det ikke synes å være tilstrekkelig kunnskap om hva som er årsaken til den sviktende rekrutteringen. Gode gytebekker har lav eller ingen naturlig rekruttering per tid.

Det foreslås at undersøkelser gjøres i Stolsmagasinet. Stolsmagasinet er et stort og betydelig magasin med flere aktuelle gytebekker. Resultater fra disse undersøkelsene mener vi vil kunne ha overføringsverdi til andre reguleringsmagasin i områder som har lik eller liknende problemer med naturlig rekruttering.

Varaldsetåne foreslås også som en aktuell bekk/elv. Her viser siste fiskeundersøkelse at det er noe naturlig rekruttering, men at potensialet ikke er fullt utnyttet. Ved å undersøke elver med null rekruttering og en med noe rekruttering kan dette bidra til at vi ser sammenhenger som ellers ikke er så lett å se.

Vi er klar over at naturlig rekruttering høyt til fjells har store naturlige svingninger, men mener at det også må være andre årsaker til at det som oppfattes som gode gytebekker viser null produksjon av ørret over tid. Flere av bekkene i Stolsmagasinet selv om de ikke er optimale med hensyn til gytegrusens størrelse m.m. skal/bør årvisst produsere ungfisk av ørret. Når ungfiskproduksjonen er null, mener vi at det må være andre årsaker enn bare naturlige svingninger.

Prosjektet som foreslås bør ha som mål en økt rekruttering på viktige bekker. Økt ungfiskproduksjon vil på sikt kunne føre til et redusert utsett av fisk. Hvis prosjektet skulle føre til så høy produksjon av naturlig rekruttert ungfisk at behovet for utsetting av fisk skulle bortfalle ville det vært veldig positivt.

Momenter i et slikt prosjekt ville kunne være: Vannkvalitet og variasjon gjennom året, lav ledningsevne, utsetting av rognkasser, valg av aktuelle bekker, registrering av gytefisk, overvåking ved gjentagende undersøkelser med elapparat og eventuelle avbøtende og gyteforbedrende tiltak som skulle aktualisere seg gjennom prosjektet. Overvåking av vannkvalitet gjennom året, vil kunne avdekke eventuelle kritiske perioder med hensyn til fisk. Vi tror ikke gytesubstratets beskaffenhet i de fleste av bekkene er begrensningen.

Rettighetshavere ber om at regulant pålegges å bekoste og organisere et prosjekt som omtalt over. Samtidig ber vi om at regulant pålegges og utføre de aktuelle gyteforbedrende tiltak som skulle bli aktuelle etter endt prosjekt.

Overføring av vann

I forbindelse med overføring av vann i tunneller mellom magasinene synes det klart at det spres/utvandrer både ørekyte, ørret og røye der dette finnes. Rettighetshaverne er ikke kjent med at dette er kvantifisert. Hvis utvandringen er betydelig, er dette ikke ønskelig. Vi er usikre på i hvilke omfang dette skjer. Spredning av ørekyte er absolutt ikke ønsket da dette er en uønsket art som er på svartelista. Skaden er allerede skjedd da ørekyte er forekommende i alle de regulerte magasinene.

I NVE sitt forslag som har vært til høring foreslås økt utslipp av vann i elvene Votna og Juvåne. Det støtter grunneigarlaget, men vi ønsker at her skal regulant pålegges å hindre utslipp av røye, ørret og ørekyte. Varaldsetvatnet som er valgt for Votna sin del, renner ned i Vatsfjorden, før den renner ut i Votna. Varaldset er et røyevann med betydelig mengde av både røye og ørekyte, og vi vil så sterkt vi kan oppfordre til forsiktighet og streng regulering ved slipp fra Varaldsetvatnet og ev. Rødungen. Da begge disse har røye og ørekyte. Andre vatn i Holsreguleringa har ikke røye.

Vi ber om at regulanten pålegges og bekoste et prosjekt som overvåker og kvantifiserer denne spredningen/utvandringen. Prosjektet bør også omtale eventuell teknologi som kunne stoppe spredningen.

Prosjektet foreslås i første omgang gjennomført i et magasin.

Norges Jeger- og Fiskerforbund har i brev av 22. desember 2020 kommet med følgende merknader i saken:

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til revisjonen av konsesjonsvilkårene for Holsvassdraget m.m., samt til befaring 19. og 20. august 2020. Vi ønsker å knytte noen kommentarer til departementets avsluttende behandling av denne vilkårsrevisjonen. NJFF vil også vise til innspillet fra Hol kommune datert 12.10.2020, og vi støtter opp om dette.

Reguleringene av Holsvassdraget er omfattende og har medført betydelig inngrep i de berørte områdene. Det gjelder både inngrep som har hatt negativ påvirkning på vassdraget og vassdragsnaturen, fisket er betydelig forringet på grunn av utbyggingen, men også villreinen er påvirket negativt som følge av inngrepene i forbindelse med reguleringen.

Minstevannføring

NJFF ser det som positivt at det fremmes forslag om minstevannføring på flere strekninger. Dette er også i tråd med at vassdraget er plassert i kategori 1.1 i den nasjonale gjennomgangen av vassdrag som kan revideres. Når det gjelder de konkrete forslagene til minstevannføring for de ulike elvestrekningene i innstillingen fra NVE, støtter vi innspillene fra Hol kommune. Det gjelder både med hensyn til ønsket om økt minstevannføring på strekningen Strandavatn–Hovsfjorden, forslaget om endringer i forhold til foreslått løsning for strekningen Hovsfjorden–Holsfjorden, samt ønsket om at det også vedtas minstevannføring for Urunda øvre på strekningen Stolsvatn–Greinefoss.

Magasinrestriksjoner

Også når det gjelder magasinrestriksjoner støtter NJFF opp om innspillet fra Hol kommune og fellesinnspillet fra Ål og Hol kommuner, og anmoder om at OED vurderer disse og fastsetter formelle krav i konsesjonen i tråd med det som er dagens manøvrering av kraftmagasinene.

Standardvilkår for naturforvaltning

Det er positivt at det innføres standardvilkår for naturforvaltning. NJFF mener dette burde vært gjort for samtlige av de utbygde vassdragene, uavhengig av revisjonstidspunktet. Dette er også i tråd med OEDs egne retningslinjer for vilkårsrevisjonene der det heter at de til enhver tid gjeldende standardvilkårene vil bli innført ved samtlige fremtidige revisjonssaker.

Det er viktig at disse vilkårene benyttes aktivt for denne reguleringen til å gjennomføre aktuelle biotopforbedrende tiltak i vassdragene som kan gi en best mulig effekt av at det nå innføres minstevannføring. I den forbindelse, støtter vi opp om innspillet fra Hol kommune om behov for fastsettelse av rammer for utarbeidelse og gjennomføring av en terskelplan som en del av konsesjonsbetingelsene. Dette vurderes som viktig for å sikre nødvendig framdrift og at tiltaket faktisk gjennomføres.

Tilsvarende gjelder også i forhold til behovet for en plan for bekjempelse av ørekyte som er spredt i vassdragene og tiltak for å utbedre de naturlige gyteforholdene, jf. innspillet fra Hol kommune.

Kjøring av Hol 1

I dag kjøres kraftverkene på en helt annen måte enn da de gamle utbyggingene fant sted. Nå produseres kraft når etterspørsel er stor og prisene gode, noe som medfører utfordringer knyttet til hyppige og raske endringer i vannføringen i vassdragene. Vi har i dag god kunnskap om hvordan kraftverkene må manøvreres for å unngå for raske endringer i vannstanden ved opp- og nedkjøring av kraftverkene, slik at en unngår stranding av yngel og andre negative effekter av for raske vannstandsendringer.

NJFF støtter kravet fra Hol kommune om at opp- og nedrampingstider må tas inn i det nye manøvreringsreglementet. Dette er en forutsetning for å oppnå et manøvreringsreglement tilpasset dagens og morgendagens måte å kjøre kraftverkene på som også tar helt nødvendige hensyn til livet i og ved vassdraget.

Miljøfond/Fiskefond

De berørte kommunene ber om at det opprettes et eget miljø-/fiskefond for å bøte på ulemper i forbindelse med miljø, rekreasjon og fiske som ikke lar seg kompensere ved miljørevisjonen. NJFF støtter kommunens krav om dette og finner det rimelig at det når denne gamle reguleringen er oppe til revisjon pålegges regulanten å etablere et slikt fond. Fondet bør øremerkes til retteleggningstiltak i deler av vassdraget hvor det er allmenn tilgjengelighet.

Villreinen

NJFF er opptatt av at vilkårsrevisjonen også må ta tak i utfordringene denne har medført for villreinen, og behovet for å se denne reguleringen og denne vilkårsrevisjonen i sammenheng med de andre utbyggingene som berører samme villreinområdet. Så langt er vår erfaring at det er krevende å sikre at villreinen blir ivaretatt i revisjonene.

Flere av de vilkårsrevisjonene, herunder denne revisjonen, som berører viktige nasjonale villreinområder har kommet langt i revisjonsprosessen, og vil ventelig være avsluttet før kvalitetsnormens kartlegging av de nasjonale villreinområdene foreligger. Likevel må målet være å oppnå miljøforbedringer for villreinen i revisjonene. Tilgjengelig kunnskap må legges til grunn for å pålegge regulantene tiltak. Dersom det ikke foreligger et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag ved revisjonstidspunktet, må det kunne tas inn hjemler eller formuleringer i konsesjonsbestemmelsene for å gi pålegg når nødvendig kunnskap foreligger. Det må settes en rimelig tidsfrist som både sikrer faglig god kunnskapsinnhenting og raskest mulig innføring av tiltak.

NJFF har så langt erfart at både regulanter og energimyndighetene viser til at behov for tiltak for å bedre forholdene for villreinen kan løses gjennom standard naturforvaltningsvilkår. Vi mener det kan være tvilsomt da aktuelle tiltak vil kunne være av en størrelsesorden som neppe er særlig realistisk å få iverksatt gjennom bruk av standardvilkårene alene.

Usikkerhet om effekten av mulige tiltak for villreinen, må ikke resultere i at det ikke gjøres noe for å bedre forholdene for villreinen. Regulanten må pålegges å framskaffe tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og konsesjonsvilkårene må få bestemmelser som sikrer at regulanten kan pålegges tiltak. Villreinen skal ikke måtte vente ytterligere 30 år før det iverksettes tiltak som kan bidra til å gjenopprette trekkveier eller andre miljøforbedringer. Er det behov for at også andre forhold tas tak i, må dette følges opp gjennom andre kanaler, eksempelvis gjennom den regionale planen for villreinområdet.

Det er ikke gjennomført fagutredninger som har fokusert på magasinene i østlige deler av Nordfjellaområdet. I perioden det har vært gjennomført GPS-merking av villrein i området, har det vært lite bruk av de østlige områdene. Dokumenterte trekkruiter her er fra perioder da villreinen brukte disse områdene i større omfang, og i de senere årene har det vært en økende bruk av disse østlige områdene, da særlig om høsten og tidlig vinter. NJFF mener det understreker behovet for at revisjonen må gi pålegg om at regulanten skal utrede tiltak for å gjenopprette trekkruiter i området, herunder etablering av landbro. Det må settes en tidsfrist for når slike utredninger skal være gjennomført og for når tiltak må iverksettes.

NJFF viser i den sammenheng til tidligere innspill fra Villreinutvalget og villreinnemnda for Nordfjella villreinområde og innlegg i forbindelse med befaringen 19. august 2020. Her ble det satt fokus på at de to store reguleringsmagasinene Strandavatnet og Stolsvatnet som både reduserer tilgjengeligheten til fjellområdene i Hol og som reduserer utveksling av dyr fra Hallingskarvet (som ligger i sone 2 i Nordfjella villreinområde) over til Flyane og over mot sørsiden av Reineskarvet og videre østover mot Ål og Hemsedal. Utvalget og villreinnemnda har også vist til at det er mange øyer og grunne områder i Stolsvatnet hvor villreinen tidligere hadde trekkruiter. Nyere GPS-plott har vist at dyrene søker mot nes på nord-vestsiden av Stolsvatnet. Det er i dette området NJFF mener regulanten må pålegges å utrede muligheter for å gjenåpne trekkene.

Usikkerhet om effekten av mulige tiltak for villreinen, må ikke resultere i at det ikke gjøres noe for å bedre forholdene for villreinen. Regulanten må pålegges å framskaffe tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og konsesjonsvilkårene må få bestemmelser som sikrer at regulanten kan pålegges tiltak. Villreinen skal ikke måtte vente ytterligere 30 år før det iverksettes tiltak som kan bidra til å

gjenopprette trekkveier eller andre miljøforbedringer. Er det behov for at også andre forhold tas tak i, må dette følges opp gjennom andre kanaler, eksempelvis gjennom den regionale planen for villreinområdet.

Vi anmoder derfor Olje- og energidepartementet om å bidra til å sikre at villreinen oppnår faktiske miljøforbedringer utover det som kan håndteres gjennom standard naturforvaltningsvilkår både i denne revisjonen konkret og også generelt for andre revisjoner som berører villreinområdene.

Nordfjella villreinområde er et eksempel på et villreinområde med både flere omfattende vannkraftutbygginger og flere ulike regulanter. Det er behov for å samordne vilkårsrevisjonene i villreinområder der man har flere reguleringer og ofte flere regulanter.

Uten en slik samordning, vil det være svært krevende å finne fram til gode løsninger for tiltak som kan bedre forholdene også for villreinen. NJFF mener det er en forutsetning at vilkårsrevisjonene også skal omfatte miljøforbedringer for villreinen.

Statnett har 4.6.2021 sendt departementet en felles høringsuttalelse for revisjonssakene i Hemsil, Hol og Uste-Nes. Uttalelsen er unntatt offentlighet da den inneholder kraftsensitiv informasjon, og er derfor ikke referert i kgl.res. men er lagt til grunn for departementets vurdering.

IV. Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING

De berørte vassdragene, Hols- og Votnavassdraget, ligger i øvre del av Hallingdal og strekker seg fra Stolsvatnmagasinet og Strandavatn i nord, til Hallingdalselva i vest og Vats i sør og øst. Høyeste fjell er Hallingskarvet, Blåbergi og Reinskarvet i henholdsvis sørvest, vest og nord. Laveste del er Hallingdalselva ved innløpet i Strandafjorden i sørøst.

Etter krav fra Hol og Ål kommuner fattet NVE vedtak 29. juni 2000 om å åpne revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Holsvassdraget og Votnavassdraget. Konsesjonene er gitt ved kgl.res. 4. juni 1948 og kronprinsregentens res. 29. juni 1956. Det ble utarbeidet et revisjonsdokument i 2001 og avholdt befaringsreise, men NVE la saken deretter i bero i påvente av generelle politiske avklaringer om revisjon. Fornyet revisjonsdokument ble sendt på høring i september 2016. Kommunenes krav tilknyttet omgjøring av døgnreguleringene av Hovsfjorden og Holsfjorden, jf. kgl.res. 21. oktober 1960, ble innarbeidet i revisjonsdokumentet. Døgnreguleringene har konsesjon etter den gang gjeldende lov om vassdragene 15. mars 1940 og kan omgjøres i medhold av någjeldende vannressurslov § 28. Konsesjonæren ble varslet om mulig omgjøring av disse konsesjonene i NVEs brev av 27. februar 2019.

I forbindelse med søknadene om de konkurrerende søknadene om Frosen og Mjåvatn kraftverker, kom det inn krav om slipp av minstevannføring fra Stolsvatn til Juvåne/Rødungsåne. NVE mener kravet kan vurderes innenfor vilkårsrevisjonen ettersom det angår samme manøvreringsreglement.

Konsesjonene til Holsreguleringen ble opprinnelig gitt til Oslo kommune ved Oslo Lysverker. Etter den tid har konsesjonæren vært underlagt flere selskapsrettslige omorganiseringer. Konsesjonæren er i dag Hafslund E-CO Vannkraft AS (Hafslund E-CO).

2. GENERELLE AVVEININGER VED REVISJON

Vannkraften representerer en betydelig miljøpåvirkning i norske vassdrag. Ved eldre utbygginger ble ikke natur og miljø vektlagt på samme måte som i dag. Arbeidet med å revidere miljøvilkår for eksisterende utbygginger er intensivert for å sikre en helhetlig forvaltning av vannkraftressursene. I en revisjonssak skal det foretas en avveining mellom fordeler og ulemper ved nye eller endrede vilkår. Et viktig hensyn i avveiningen av nye eller endrede vilkår er i hvilken grad disse vilkårene gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer. Vurderingen ved revisjon er ikke den samme som ved en ny vannkraftkonsesjon. For nye inngrep skal det gjøres en sammenligning av et omsøkt inngrep sett opp mot eksisterende tilstand før inngrepet er foretatt. Det relevante sammenligningsgrunnlaget ved en revisjon blir imidlertid et allerede utbygd kraftanlegg sett opp mot anlegget med foreslåtte avbøtende tiltak.

Om slike tiltak er aktuelle i den enkelte revisjonssak vil bero på en vurdering av berørte områders verdi og potensiale og de avbøtende tiltakenes virkning på berørt verdi. Aktuelle tema for verdiprøving av et berørt område i revisjonssammenheng vil i første rekke være friluftsliv og landskapsopplevelse, fisk og fiske og naturmangfold (utvalgte naturtyper og prioriterte arter).

Ved å innføre standardvilkår vil revisjonssakene i stor grad kunne reduseres til vurderinger knyttet til endringer i manøvreringsreglementet, herunder minstevannføring og magasinrestriksjoner, i de vassdragene der det er aktuelt. Det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner. Skader og ulemper for miljø og samfunn som er store i et vassdrag behøver ikke være det i andre med samme type inngrep. Siden det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner, vil også virkninger og nytte av ulike tiltak variere.

Privatrettslige forhold tas det i utgangspunktet ikke stilling til i en vilkårsrevisjon og det samme gjelder normalt for økonomiske krav.

Hensynet til forsyningssikkerhet, økt fornybar energi og regulerbarhetens verdi

Et viktig hensyn ved revisjon vil være i hvilken grad de nye eller endrede vilkår vil medføre redusert krafttilgang for samfunnet sett opp mot hensynet til forsyningssikkerhet og behovet for fornybar energi, i tillegg til kostnaden ved tiltaket for konsesjonæren. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. Det er i dag også større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon og reguleringssevne. God reguleringssevne er igjen viktig for evnen til flomhåndtering. Magasinering og vanddisponering brukes aktivt for å redusere skader i flomsituasjoner.

I Meld. St. 25 (2015–2016) "Kraft til endring – Energipolitikken mot 2030" gis det en bred gjennomgang av utviklingstrekk, status og perspektiver for den innenlandske energiforsyningen. Den legger frem energipolitikken mot 2030, hvor energiforsyning, klimautfordringer og næringsutvikling ses i sammenheng. Behovet og verdien av reguleringssevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

Forarbeidene til revisjonsbestemmelsen som ble vedtatt ved lovendringen i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991–92), legger fortsatt gjeldende føringer for hva det er relevant å ta hensyn til ved en revisjon. Departementet viser også til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjon for vassdragsreguleringer (mai 2012) om at pålegg om minstevannføring og magasinrestriksjoner kun skal fastsettes "hvor spesielle hensyn tilsier det". Det må også tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon og en økonomisk belastning for konsesjonæren. For eldre reguleringer der anlegget for lengst er nedskrevet, vil det likevel kunne være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner.

Vannkraftverk med magasiner og reguleringssevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasin kapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Statnett skal som systemansvarlig etter forskrift om systemansvaret i kraftsystemet, sørge for frekvensreguleringen og sikre momentan balanse i kraftsystemet til enhver tid, samt utarbeide og distribuere informasjon om forhold i kraftsystemet som er av betydning for kraftmarkedet og om forhold som er av betydning for den generelle leveringskvaliteten. Systemtjenester er ytelser som er

nødvendige for å sikre tilfredsstillende leveringskvalitet; produksjonsglatting, systemvern, produksjonsflytting, reaktiv effekt og leveranser av balansetjenester. Derfor er det viktig at det er rom for en viss fleksibilitet i kraftproduksjonen.

3. KUNNSKAPSGRUNNLAGET FOR REVISJON AV HOLSREGULERINGEN

Ivaretagelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinje i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilårsrevisjoner er ikke noen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke noen nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt. Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Hols- og Votnavassdragene har vært regulert i mange år, og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Fornytt revisjonsdokument for Holsreguleringen ble sendt på høring i september 2016. I revisjonsdokumentet er det gitt generell beskrivelse av viktige tema som fisk, friluftsliv, naturmangfold etc. Det er utarbeidet flere fiskefaglige rapporter de siste årene som er vedlagt revisjonsdokumentet og det er fremlagt fotoserier for å visualisere virkningen av ulike vannføringer. Det vises også til søknaden om konsesjon for Hol 1 Stolsvatn kraftverk der det er gitt vurderinger av om det bør innføres slipp av minstevannføringer eller magasinrestriksjoner.

I NVE-rapport 49/2013 med nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering for vilårsrevisjon av vannkraftkonsesjoner er Holsvassdraget plassert i kategori 1.1 – høy prioritet. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne og fra Stolsvatn til Urunda og magasinrestriksjoner i Strandavatn, Stolsvatn og Rødungen av hensyn til landskap, friluftsliv og reiseliv. Det foreligger også godkjent vannforvaltningsplan for Vest-Viken med miljømål for enkelte vannforekomster tilknyttet Holsreguleringen. Flere av de sterkt modifiserte vannforekomstene (SMVF) har miljømål "godt økologisk potensial" (GØP) i 2027, og er i godkjenningen listet opp med miljømål som kan medføre krafttap. Flere av de øvrige berørte vannforekomstene har miljømålet "mindre strengt miljømål" (MSM) med hjemmel i unntaksbestemmelsen i vannforskriften § 10. Både NVE-rapporten og vannforvaltningsplanen har ligget til grunn for NVEs vurdering, og er også retningsgivende for departementets tilråding.

Villreinen forvaltes innenfor det som kalles Nordfjella og Fjellheimen villreinområde, og det er tidvis vandring mellom villreinområdene i Nordfjella/Fjellheimen og Hardangervidda, der den største bestanden av villrein befinner seg. Villreinstammen i Nordfjella hadde i tidligere tider et sammenhengende leveområde fra Jotunheimen til Setesdalsfjella. I dag er det ingen klare grenser mellom bestandene i Nordfjella, på Hardangervidda og Setesdalsheiene, men bestandene forvaltes likevel separat. Magasinene i Strandavatn og Stolsvatn har medført at eldre vandringsveier er blitt kuttet. I revisjonsdokumentet fremmes det likevel ikke krav om spesifikke avbøtende tiltak for å lette villreinens passering av magasinene. Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd, Villreinutvalet for Nordfjella og Miljødirektoratet har i sine høringsuttalelser fremholdt at alle reguleringene i Nordfjella må ses i sammenheng. De etterspør en større utredning om hvilken effekt magasinene har hatt for trekkrutene. Eventuelle avbøtende tiltak bør etter deres mening ikke vurderes før en slik utredning er gjennomført. Hafslund E-CO har deretter utarbeidet eget notat om villrein. De mener at villreinbestanden i Nordfjella har vært bærekraftig til tross for at magasinene har kuttet tidligere trekkruter. Hafslund E-CO mener at menneskelig trafikk er like viktig, eller viktigere, enn vannkraftmagasiner som årsak til at villreinen i liten grad nytter visse områder.

NVE mener at selv om spørsmål tilknyttet villreinens vandring bør ses samlet for hele Nordfjellaområdet, må eventuelle avbøtende tiltak besluttes i hver enkelt revisjonssak. NVE er enig i at det er behov for å øke kunnskapen om vannkraftmagasinenes betydning for villreinens bruk av ulike områder, men mener at årsakene til problemene er sammensatte og at bruk av veier, hytter, støler, fotturisme og annen aktivitet året rundt kan være viktige årsaker til at villreinen ikke bruker visse områder. NVE mener derfor at konsesjonæren ikke skal pålegges ytterligere utredning av problemstillinger tilknyttet villrein i forbindelse med vilårsrevisjonen.

for det meste via Mjåvatndammen, der vannet renner via Juvåne, Tvistvatn og Rødungsåne til Rødungenmagasinet. Herfra går vannet i tunell til Varaldsetvatn og deretter tas vannet i inntakstunell til Hol 1 kraftverk (Votna-aggregatene). Alternativt kan vannet tappes via Stolsvatndammen til Urunda, ned til inntaket ved Greinefoss og inn på tunellen hvor vannet enten kan lagres i Strandavatn eller kjøres direkte gjennom kraftverket (Urunda-aggregatene). Strandavatn er et stort flerårsmagasin med en reguleringsgrad på 147 prosent. Etter at både Stolsvatn og Rødungen er fylt, kan tilsiget noen ganger økes i oppfyllingsperioder ved overføring fra Stolsvatn.

Hol 1 kraftverk har utløp i Storåne om lag 3 km oppstrøms Hovsfjorden. Kraftverket har ikke egen vassdragskonsesjon, men med inntak direkte i magasinene Strandavatn og Varaldsetvatn, må tappingen gjennom kraftverket følge bestemmelsene for magasinene. Nedstrøms i vassdraget følger kraftverkene Hol 2 og deretter Hol 3, som har utløp ved Hallingdalselvas innløp i Strandafjorden. Konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden er knyttet til kraftverkene Hol 2 og Hol 3.

Statnett har i uttalelse til departementet beskrevet hvordan Hallingdalskraftverkene i Hemsil, Hol og Uste-Nes bidrar i reservemarkedene og deres betydning for leveranse av primær, sekundær og tertiærregulering. Statnett beskriver at etter hvert som balanseringen av det nordiske kraftsystemet endrer seg, og kraftsystemet får stadig større innslag av uregulerbar produksjon, vil verdien av vannkraftverk med store regulerbare magasiner og fleksible generatorer øke. Statnett viser til at kraftverkene i Hallingdal er en sammensatt stasjonsgruppe som inneholder flere moderne kraftverk med god reguleringssevne og store magasiner. Kraftverkene som inngår i stasjonsgruppen Hallingdal har en gunstig plassering i kraftsystemet, og enkelte av kraftverkene gir viktige bidrag når det kommer til å opprettholde en god og stabil drift av det norske kraftsystemet. Detaljene er unntatt offentlighet, da dette er kraftsensitiv informasjon.

6. KRAVENE SOM GRUNNLAG FOR REVISJON OG OMGJØRING, OG REVISJONS-DOKUMENTET AV 2016

Revisjonskravene fra Hol og Ål kommuner gjelder primært reguleringen av Stolsvatn, Rødungen, Bergsjø, Varaldsetvatn og Strandavatn, men enkelte krav gjelder også Hovsfjorden og Holsfjorden. Kravene gjelder minstevannføring, magasinrestriksjoner, biotopforbedrende tiltak, diverse undersøkelser, miljøfond, økte konsesjonsavgifter og næringsfond. De mest sentrale kravene som kan gi krafttap, er minstevannføringsslipp og restriksjoner på tappingen i magasinene. Se nærmere om kravene i tabeller inntatt i NVEs innstilling s. 4–5 og i brev fra Ål og Hol kommuner av henholdsvis 6. oktober og 12. oktober 2020.

Hafslund E-CO mener revisjonskravene fra kommunene og de kravene NVE har krevd utredning av, er omfattende. Konsesjonæren viser til at mange av kravene kan håndteres innenfor standardvilkår for naturforvaltning, men når det gjelder kravene om minstevannføring og magasinrestriksjoner er disse grundig utredet. Konsesjonæren kan ikke se at reguleringene har medført uforutsette eller konkrete miljøskader, og mener ulempene med endrede eller nye vilkår klart overstiger fordelene. Hafslund E-CO mener miljøhensynet kan ivaretas ved at dagens frivillige slipp fra dam Stolsvatn videreføres og ellers ved å være målrettet med avbøtende tiltak i vassdraget. Det er allerede gjennomført tiltak i Urunda for å bedre forholdene for fisk og landskap og Hafslund E-CO tilrår ytterligere konkrete biotopiltak for å styrke leveforholdene for fisk på enkelte strekninger. Fordelene ved slipp av minstevannføring fra Greinefoss, Mjåvatn og Bergsjø/Varaldsetvatn kan etter E-COs syn ikke forsvare de store kostnadene dette vil medføre. Det bemerkes at flomfaren vil øke dersom strenge magasinrestriksjoner innføres. Lokale ønsker om et hurtig fyllingsforløp og høy vannstand sommerstid, reduserer evnen til å håndtere store tilsig senere. Konsesjonæren påpeker at magasinrestriksjoner kan hindre at kraftverkene i Holsvassdraget kan bidra til å stabilisere kraftsystemet nasjonalt. De mener Hol 1, med store magasiner, bør være tilgjengelig hele året for å kunne yte systemtjenester, og at det derfor ikke bør innføres tappe- eller magasinrestriksjoner i Holsreguleringen.

7. DEPARTEMENTETS VURDERING AV INNKOMNE KRAV I REVISJONSSAKEN

7.1 Magasinrestriksjoner

Kravet om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på området verdi og potensial, tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare. Kommunene har fremsatt krav om magasinrestriksjoner i Strandavatn, Stolsvatn, Rødungen og Bergsjø.

Magasinrestriksjoner i Strandavatn

Hafslund E-CO har i revisjonsdokumentet gitt en beskrivelse av dagens manøvrering og ønsker at Strandavatn er fullt innen 1. oktober. I år der magasinet er tappet langt ned vil det ikke kunne fylles opp før tidligst året etter. Strandavatn kan motta vann fra Stolsvatn, men dette gjøres normalt ikke før Stolsvatnmagasinet og Rødungen er fulle.

Kommunene har opprinnelig krevd at alt tilsig skal gå til oppfylling fra 1. mai og at tapping først kan starte ved 1 meter under HRV. Vannstanden skal holdes frem til 1. oktober.

Hol kommune har senere justert sine krav til at alt tilsig skal brukes til oppfylling inntil vannstanden når 3 meter under HRV i perioden 16. mai til 1. oktober. Dette kan fravikes i inntil 2 av 10 år ved såkalte tørrår. Unntatt dette er inntil 5 % av det lokale tilsiget i et middels år, som kan tappes til produksjon. Ål kommune justerte sine krav tilsvarende, men med unntak ved at tappingen av 5 % av tilsiget først kan skje etter 15. mai.

Ål og Hol kommuner har i sine seneste innspill av hhv. 6. og 12. oktober 2020 igjen presisert og justert sine krav. Kommunene ønsker som tidligere at konsesjonæren kun kan benytte inntil 5 % av normaltilsiget om sommeren og at magasinet kan tappes ned frem til 15. mai ved vårknipe. I tillegg har kommunene foreslått en unntaksbestemmelse for våtår. Videre har kommunene bedt om at konsesjonæren tidligst kan benytte tilsiget til kraftproduksjon når vannstanden i Strandavatn er 5 meter under HRV.

Kravet støttes i hovedsak av Fylkesmannen i Oslo og Viken (nå: Statsforvalteren) som særlig peker på hensynet til ørret og at næringstilgangen for fisken bedres med høyere sommervannstand. Kravet støttes også av Norges Jeger- og Fiskerforbund.

I sine seneste innspill fra oktober 2020 gir kommunene uttrykk for at de generelt er fornøyde med dagens manøvrering, men at de ønsker denne formalisert. Det påpekes at reguleringen her er stor og at magasinet er et flerårsmagasin som ikke fylles opp gjennom sommeren dersom det har vært mye nedtappet. Bakgrunnen for kravet er at reiselivet er blitt en av de viktigste næringsgrunnlag i kommunene og at landskapsopplevelse, naturkvaliteter, jakt, fiske og friluftsliv er viktige for denne næringen. Strandavatn ligger som innfallspor til Hallingdalen fra vest for de som kjører riksvei 50. Ved vannet ligger en turisthytte og private hytter og flere merkede DNT-løyper går langs eller ned til vannet.

Hafslund E-CO mener at enhver magasinrestriksjon i Strandavatn vil ha negative konsekvenser for samfunnet ved at regulerbarheten svekkes. Ettersom magasinet er stort og tidvis også mottar vann fra Stolsvatn, har det stor betydning for flomsituasjonen i Hallingdalsvassdraget. Magasinets størrelse innebærer at det også er viktig for forsyningssikkerheten i leveringsområdet.

Fiskeundersøkelser gjennomført i 2012 viser at til tross for reguleringen har Strandavatnmagasinet ørret av rimelig god kvalitet. Både skjoldkreps, linsekreps og planktonkreps tåler alle stor reguleringshøyde og forekomsten av disse artene er viktige for ørreten. For skjoldkrepsen anbefales det imidlertid i fiskerapporten at magasinet fylles til kote 969 innen 10. juli slik at krepsen kan fullføre sin livssyklus.

NVE har ikke anbefalt restriksjoner på manøvreringen av Strandavatn. Magasinet utgjør om lag 35 prosent av samlet magasinkapasitet i Hallingdalen og nesten 50 prosent sammen med Stolsvatn. Magasinet er viktig for muligheten til flomdemping både ved å kunne holde tilbake lokalt tilsig og ved overføring fra Stolsvatn. I tørrår er det også viktig for forsyningssikkerheten. NVE mener at nytten av tappingsrestriksjon på sommeren uansett ikke vil bety så mye for landskap og reiseliv fordi magasinet er så stort sammenlignet med tilsiget.

Magasinrestriksjoner vil påvirke reguleringen av Strandavatnmagasinet. Strandavatn er et flerårsmagasin, som betyr at ett års tilsig normalt ikke er nok til å fylle magasinet. Magasinrestriksjoner i flerårsmagasin vil, selv om de hensyntar våtår og tørrår som kommunene har forslått, ha konsekvenser for reguleringen også året før en ev. restriksjon gjelder og vil kunne påvirke reguleringen året etter. Reguleringen muliggjør at kraftverkene i Holsreguleringen kan bidra til viktige systemtjenester og er viktige for kraftsystemet. Reguleringen er også verdifull for flomdemping. I likhet med NVE anbefaler derfor ikke departementet magasinrestriksjoner i Strandavatn.

Magasinrestriksjoner i Stolsvatn

Stolsvatnmagasinet besto av 14 individuelle vann og er demmet opp ved tre dammer; Stolsvatndammen, Mjåvatndammen og Olsendammen. Stolsvatn bunnmagasin består hovedsakelig av det som er under kote 1085,6 i delmagasinene Lille Stolsvatn, Søndre og Nordre Stolsvatn og Djupvatn. Bunnmagasinet er på 64 mill. m³ og må tappes gjennom Stolsvatndammen til Urunda.

Dagens manøvreringspraksis er beskrevet i revisjonsdokumentet. Basert på ønsker fra interessene i området prioriterer Hafslund E-CO Stolsvatn for oppfylling framfor Rødungen. Men det vil normalt også tappes vann fra Stolsvatn til Rødungen slik at Rødungen når kote 1012 rundt 1. juli, dvs. 10 m under HRV. Hafslund E-CO ønsker at Stolsvatn skal nå kote 1090 (1 m under HRV) i starten av juli, og normalt blir Stolsvatn fullt i løpet av juni eller juli. Høy vannstand i Stolsvatn er viktig for fleksibiliteten og flomdempingen. Når Stolsvatn har nådd kote 1090 tappes det til Rødungen inntil magasinet når kote 1020, dvs. 2 m under HRV. Dette nivået oppnås normalt i siste halvdel av juli. Stolsvatn kan da tappes mot Urundasiden og ev. lagres i Strandavatn, eller mot Votnasiden. I vinterperioden reguleres Stolsvatn normalt ved at Votnadelen, dvs. Mjåvatn, Lille Frosen, Store Frosen og Buvatn, tappes ned til sine respektive LRV. Urundadelen tappes til kote 1085,6. Da vil Svaravatn, Riskevatn, Geitvatn, Bjørnennvatn og Stolstjern ha nådd ned til sine respektive LRV, som ligger på eller høyere enn kote 1085,6. Olsennvatn tappes, sammen med Votnadelen, til kote 1084. Det tappes normalt ikke ned i Stolsvatn bunnmagasin, altså under kote 1085,6, utenom i år med kraftunderskudd.

Det ble opprinnelig ikke fremmet revisjonskrav om magasinrestriksjoner i Stolsvatn, under forutsetning om at fremtidig behov ikke vil gjøre det mer aktuelt å tappe ned i bunnmagasinet, slik det ble skissert i forbindelse med søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk. Kommunene reiste her krav om magasinrestriksjoner, og Hol kommune viste bl.a. til faren for erosjon i bunnsedimenter ved lave vannstander og medfølgende negative konsekvenser for fisk og bunndyr. Siden 1950 har tapping ned i dette bunnmagasinet kun skjedd i 11 år. Søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk er trukket, men kommunene har opprettholdt sine krav om magasinrestriksjoner. Kommunene har opprinnelig krevd at alt tilsig skal gå til oppfylling fra 1. mai og at tapping kan starte ved kote 1090 (1 meter under HRV). Vannstanden skal holdes frem til 1. oktober.

Hol kommune har senere justert sine krav til at tapping av bunnmagasinet under kote 1082,5 kan ikke tillates utenom i ekstreme tørrår. Ål kommune justerte sine krav til at tappingen av 5 % av tilsiget kan skje etter 15. mai og at magasinet ikke kan tappes under kote 1089,5 (1 meter under HRV) før 1. oktober med unntak av i tørrår. Ål kommune fremsatte også krav om at bunnmagasinet i Stolsvatn bare skal kunne brukes når magasin situasjonen i Sør-Norge er uvanlig lav.

Ål og Hol kommuner har i sine seneste innspill av hhv. 6. og 12. oktober 2020 presisert og justert sine krav ytterligere og bedt om at konsesjonæren tidligst kan benytte tilsiget til kraftproduksjon når vannstanden i Stolsvatn er 1,5 meter under HRV. I tillegg har kommunene foreslått en unntaksbestemmelse for våtår for å hindre flomtap. Kommunene har bedt om at konsesjonæren gjør nye beregninger av kommunenes krav, fordi simuleringene som Hafslund E-CO baserer seg på er gjort med utgangspunkt i det tidligere kravet på 1 meter under HRV.

Viken fylkeskommune mener magasinrestriksjoner bør vurderes.

Hafslund E-CO ønsker ikke magasinrestriksjoner i Stolsvatn og mener at hele manøvreringsfriheten og fleksibiliteten i Holsreguleringen må opprettholdes. Det vises til muligheten for flomdemping. Konsesjonæren er heller ikke enig med Hol kommune når det gjelder fare for erosjon ettersom reguleringen har foregått i så mange år at forholdene har stabilisert seg.

NVE vil ikke anbefale magasinrestriksjoner i Stolsvatn. NVE legger vekt på magasinets betydning for flomdemping og for fleksibiliteten til reguleringen ved at det kan overføres vann både til Strandavatn og til Rødungen. NVE mener at dagens manøvreringspraksis av Stolsvatn foregår ut fra en ganske komplisert vurdering av mange faktorer, og kan ikke se at det vil være formålstjenlig med mer konkrete restriksjoner. NVE har også vist til at forholdene for ørret er rimelig gode med dagens manøvrering.

Magasinrestriksjoner kan pålegges om fordelene ved tiltaket er større enn ulempene. I Stolsvatn vurderes ørreten å ha rimelig gode forhold. Restriksjoner vil medføre ulemper for fleksibiliteten i manøvreringen i et sammensatt reguleringssystem. Departementet er på bakgrunn av dette enig i NVEs vurdering og anbefaler ikke innføring av magasinrestriksjoner i Stolsvatn. Departementet mener nye simuleringer av kommunenes siste krav med en sommervannstand på 1,5 meter under HRV (fremfor 1 meter under HRV) ikke ville ha endret vår vurdering og har følgelig ikke bedt konsesjonæren utarbeide slike.

Magasinrestriksjoner i Rødungen

Rødungen tappes normalt ned til LRV gjennom vinteren og oppfyllingen skjer under snøsmeltingen om våren. Regulanten forsøker å fylle Rødungen til kote 1012 innen 1. juli, og til kote 1020 i siste halvdel av juli etter at Stolsvatn har nådd kote 1090.

Kommunene har opprinnelig krevd at alt tilsig skal gå til oppfylling av magasinet fra 10. mai og at tapping først kan skje ved kote 1021, altså 1 meter under HRV. Vannstanden skal holdes frem til 1. oktober. Årsaken til kravet er hensynet til landskap, turisme og friluftsliv i sommerperioden. Det er mange fritidseiendommer i området og en del dagstrafikk av både turister og lokalbefolkning. Øvre Skarslia hyttevei, Hytte- og leilighetseiere i Bergsjø–Rødungenområdet og Grunneierlaget for dei regulerte vatna i Hol og Ål krever magasinrestriksjoner i Rødungen.

Ål kommune har senere justert sine krav til at tappingen av 5 % av normaltilsiget kan skje etter 15. mai og at magasinet ikke kan tappes under kote 1020 (2 meter under HRV) før 1. oktober med unntak av i tørrår. Ål kommune fremsatte også krav om at bunnmagasinet i Stolsvatn bare skal kunne brukes når magasinsituasjonen i Sør-Norge er uvanlig lav og etter særlig godkjenning fra NVE.

Kommunene har i sine seneste innspill av hhv. 6. og 12. oktober 2020 igjen presisert og justert sine krav. Kommunene ønsker at konsesjonæren kun kan benytte inntil 5 % av normaltilsiget om sommeren og at magasinet kan tappes ned frem til 15. mai ved vårknipe. I tillegg har kommunene foreslått en unntaksbestemmelse for våtår for å hindre flomtap. Videre har kommunene bedt om at konsesjonæren tidligst kan benytte tilsiget til kraftproduksjon når vannstanden i Rødungen er 2 meter under HRV.

Hafslund E-CO ønsker ikke magasinrestriksjoner i Rødungen og mener at hele manøvreringsfriheten og fleksibiliteten i Holsreguleringen må opprettholdes. Konsesjonæren har gitt uttrykk for at de er villige til å prioritere oppfylling av Rødungen på bekostning av Stolsvatn dersom allmenne interesser ønsker det. Konsesjonæren har vist til beregninger som viser at de foreslåtte begrensningene vil øke faren for flomskader i våte år og ikke være tilstrekkelige for å nå kommunenes ønskede sommervannstand i tørre år.

NVE viser til at manøvreringen av Rødungen henger tett sammen med manøvreringen av Stolsvatn og kjøringen av Hol 1 kraftverk og tilrår derfor ikke magasinrestriksjoner. Manøvreringen foregår som nevnt ut fra en komplisert vurdering av ulike faktorer som skal hensynta både optimalisert kraftproduksjon, flomfaren og hensynet til andre allmenne interesser. Departementet er enig i NVEs vurdering.

Vardehovde hyttegrend, Øvre Skarslia hyttevei og Carl Müller har i forbindelse med søknaden om Hol 1 Stolsvatn fremmet krav om at LRV i Rødungen endres fra kote 999 til kote 1012. Søknaden om Hol 1 Stolsvatn er trukket, men departementet bemerker at selve konsesjonen for Holsreguleringen, herunder LRV og HRV, ikke kan endres gjennom revisjon.

Magasinrestriksjoner i Bergsjø

I Bergsjø forsøker Hafslund E-CO å opprettholde vannstanden på kote 1073 (8,5 meter under HRV) til etter påske av hensyn til skiturisme og kiting. Kommunene har opprinnelig fremsatt krav om at alt

tilsig skal brukes til oppfylling av Bergsjø fra 10. mai og at tapping først kan starte ved vannstand på kote 1080,5, som er 1 meter under HRV. Vannstanden skal holdes til 1. oktober.

Ål kommune har senere justert sine krav til at tappingen av 5 % av normaltilsigget kan skje etter 15. mai og at magasinet ikke kan tappes under kote 1080 (1,5 meter under HRV) før 1. oktober med unntak av i tørrår. I tillegg har kommunene i innspill av 6. og 12. oktober 2020 foreslått unntaksbestemmelse for våtår for å hindre flomtap.

Kommunene ønsker også dagens praksis med at Bergsjø ikke tappes under en viss høyde før etter påske fastsatt i manøvreringsreglementet. Ål kommune ønsker denne grensen justert til kote 1074.

Kiting er en meget populær skiaktivitet på Bergsjø og ved for lav vannstand kan det skape problemer for denne aktiviteten og skiturismen generelt.

Hafslund E-CO er i utgangspunktet imot magasinrestriksjoner, men er enige i at en relativt høy vannstand om vinteren har betydning for ski- og kiteaktivitet. Et slikt pålegg vil ifølge konsesjonæren innebære begrensede negative konsekvenser da det de siste årene er forsøkt å ikke tappe under kote 1073 før etter påske. En forsiktig tapping etter påske benyttes for å redusere virkningen med åpen råk i overføringselva mellom Bergsjø og Rødungen som kan være et problem for skiløypa ved Rødungstølen Høyfjellshotell.

NVE mener at Hafslund E-CO tar hensyn til skiaktiviteter i området ved selvpålagte magasinrestriksjoner for Bergsjø og vil ikke anbefale at dette fastsettes i reglementet. NVE mener det i enkeltår vil kunne være nødvendig med tapping under de nevnte kotehøydene før påske for å kunne yte nødvendige systemtjenester. Departementet er enig i NVEs vurdering og anbefaler ikke magasinrestriksjoner i Bergsjø.

7.2 *Krav om vannslipp*

Formålene med minstevannføringer er mange, alt fra å opprettholde en mindre vannføring for å sikre et visst livsmiljø for akvatiske planter og dyr, til mer kompliserte vannføringsregimer for å sikre bestemte arter. Minstevannføringer kan også ha som hensikt å forbedre landskaps- og vassdrags-elementer, som for eksempel fosser, eller for å bedre resipientforholdene. I enkelte regulerte vassdrag er det relativt store og uregulerte restfelt som sørger for vann slik at behovet for vilkår om minstevannføring er begrenset. Noen elver vil imidlertid ha behov for minstevannføring gjennom hele året for å avbøte skader og ulemper, mens andre igjen vil kunne klare seg med sommervannføring i tillegg til biotopjusterende tiltak. Minstevannføringer kombineres ofte med habitatjusterende tiltak som terskler, der selv begrensede vannmengder kan gi store miljøforbedringer. I andre tilfeller vil det måtte slippes mye vann for å oppnå en ønsket miljøeffekt. Produksjonstap som følge av skjerpede vilkår om minstevannføring vil kunne få betydning for landets kraftbalanse. Dette tapet må derfor veies opp mot den miljømessige vinningen, jf. punkt 2 ovenfor.

Det er ingen fastsatte slipp om minstevannføringer i dagens manøvreringsreglement for Holsvassdraget, men i forbindelse med revisjonen er det reist krav om slipp på flere av strekningene.

Slipp av minstevannføring fra Strandavatn

Etter reguleringene er årlig middelvannføring i Storåne svært redusert og kun 7 prosent av uregulert tilstand ved innløpet til Sudndalsfjorden. I vedtatt vannforvaltningsplan har Storåne på strekningen fra Strandavatn til Hovsfjorden fått miljømål som kan medføre krafttap. Hivjuåne bidrar med en del vannføring sommerstid, men strekningen ned til samløpet er om lag 12,5 km.

Hol og Ål kommuner har fremsatt krav om slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne på 1 m³/s om sommeren (1. juni til 30. september) og 0,25 m³/s om vinteren. I senere uttalelser har kommunene opprettholdt dette kravet som prioritert fremfor slipp enkelte andre steder. Begrunnelsen er hensynet til fisk, fiske, friluftsliv, landskap og turisme, samt at Storåne er resipient for avrenning fra hyttefelt, turistanlegg og landbruk. Hol kommune har også pekt på at området ligger ved Hallingskarvet nasjonalpark og utgjør et synlig landskapselement langs riksvei 50 mellom Øst- og Vest-Norge. Storåne ligger i ett av de sentrale dalførene i Hol kommune med mye fritidsbebyggelse, noe boligbebyggelse og flere turistanlegg.

Kommunenes krav om slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne støttes bl.a. av Fylkesmannen i Oslo og Viken (nå: Statsforvalteren) som særlig legger vekt på hensynet til fisk,

biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og reiseliv. Det anføres at store elvearealer i dag er tørrlagt det meste av året og at Storåne med dagens vannføring ikke er akseptabel som oppvekstplass og biotop for ørret. Flere andre høringsparter ønsker minstevannføring fra Strandavatn. Fylkesmannen har fremsatt krav om slipp av 3 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren.

Hafslund E-CO er enig i at det bør være slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne, men er ikke enig med kommunene om størrelsen på slippet. Hafslund E-CO har i kommentarer til høringsuttalelser foreslått å slippe 300 l/s mellom 1. juni og 31. august og 100 l/s resten av året, målt ved Myrland.

Vedlagt revisjonsdokumentet følger notat om fiskebiologiske undersøkelser fra februar 2013 (Norconsult) som beskriver vassdraget og oppgir resultater fra prøvafiske i Storåne mellom Strandavatn og Hovsfjorden i september 2012. Det konkluderes med at det er godt med oppvekstområder for ørret mellom Strandavatn og Sudndalsfjorden. Strekingen fra dam Strandavatn til samløpet med Vesleåne er lite vurdert i rapporten og det ble ikke gjennomført prøvafiske her. På strekingen fra samløpet og ned til Sudndalsfjorden ble det prøvafisket på to stasjoner. Denne strekingen har flere naturlige vandringshindre og elveløpet domineres av stein og blokker. Prøvafisket viste forholdsvis lav tetthet av årsunger av ørret, men noe høyere tetthet av eldre ungfisk. Nedstrøms Sudndalsfjorden ga høye tettheter av ungfisk i Storåne og det antas at denne elvestrekingen er det viktigste rekrutteringsområdet for ørretbestanden i Sudndalsfjorden.

Dam Strandavatn ble ombygget i perioden 2018–2019. De nye har en anordning for slipp av minstevannføring med en tappekapasitet på 0,7 m³/s ved vannstand på LRV og 1,56 m³/s ved vannstand på HRV.

Slipp av minstevannføring vil være godt merkbart ned til samløpet med Hivjuåne nedstrøms Sudndalsfjorden. Arealet med permanent vanddekning vil øke, og økt gjennomstrømning vil bedre vannkvaliteten i elva. Et slipp vil øke elvas betydning som biotop for ørret og økosystemene vil styrkes – noe som også vil bedre forholdene for fiske og andre friluftaktiviteter. Ikke minst vil mer vann også øke elvas betydning som landskapselement. Departementet er enig med NVE i at det bør pålegges slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne.

Hafslund E-CO har beregnet krafttapet ved kommunenes krav til å være 13,7 GWh/år, mens krafttapet ved konsesjonærens eget forslag er på 2–3 GWh/år. Fylkesmannens krav vil medføre et krafttap på 40 GWh/år.

NVE har foreslått at slippet bør foregå ved den nye anordningen ved dam Strandavatn og at det måles her, fremfor ved Myrland. NVE mener kravet fra kommunene er større enn det som er nødvendig for å oppnå ønskede forbedringer og viser også til at tappeanordningen ved dam Strandavatn har en begrensning på 0,7 m³/s ved lav vannstand. NVE mener forslaget fra konsesjonæren ikke vil gi ønsket effekt fordi vannet på deler av strekingen vil bli lite synlig og kanskje ikke være tilstrekkelig for at fisk og rogn skal overleve på vinteren. NVE har anbefalt et slipp av minstevannføring fra dam Strandavatn på 0,5 m³/s i perioden 1. juni til 30. september og 0,2 m³/s resten av året. Dette vil gi et krafttap på om lag 8,8 GWh/år og NVE har beregnet nåverdien til det fremtidige krafttapet til mellom 25 og 63 mill. NOK.

Kommunene har i brev til departementet bedt om at størrelsen på vannslippet økes noe og vist til at dette ikke vil føre til nye anleggskostnader for regulanten.

Departementet er enig i NVEs vurdering. Departementet mener krafttapet er akseptabelt sett opp mot de miljøforbedringer og landskapseffekten vannslippet antas å ha. Slipp av minstevannføring er også i tråd med gjeldende vannforvaltningsplan. Departementet anbefaler slipp av minstevannføring i tråd med NVEs forslag.

Konsesjonæren har bedt om at det i manøvreringsreglementet tillates gjøre unntak fra kravet om minstevannføring fra dam Strandavatn i forbindelse med lovpålagt tilsyn etter damsikkerhetsforskriften. Departementet mener det er rimelig å etterkomme dette, da alternativet er at konsesjonæren søker NVE hver gang for et tiltak som allerede er pålagt.

Slipp fra Stolsvatndammen til Urunda oppstrøms Greinefoss

Fra Stolsvatn ned til inntaket ved Greinefoss går Urunda i en strekning på om lag 6 km. Ved inntaket ved Greinefoss har Urunda i dag en årlig vannføring på om lag 25 prosent sammenlignet med

uregulert vannføring. Rundt 2 km over inntaket ved Greinefoss er samløpet mellom Urunda og Flådøla, noe som gir årssikker vannføring ned til inntaket. Ved inntaket ved Greinefoss kan vannet føres videre til Strandavatn.

Hol og Ål kommuner har fremsatt krav om slipp av minstevannføring fra Stolsvatn til Urunda på 1,5 m³/s om sommeren (1. juni til 30. september) og 0,25 m³/s om vinteren.

Hol kommune viser til at området brukes til rekreasjon og friluftsliv, og at elva var en flott sportsfiskeelv før utbyggingen. I sin høringsuttalelse til revisjonsdokumentet viser kommunen til at konsesjonæren uansett slipper en del vann her for lagring i Strandavatn. Kommunene har prioritert slipp i Urunda fremfor enkelte andre krav om minstevannføring. Fylkesmannen i Oslo og Viken (nå: Statsforvalteren) har i høringsuttalelsen til søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk påpekt at det bør slippes minstevannføring både av landskaphensyn og av hensyn til vannmiljøet i elva. Flere andre høringsparter støtter kravet om slipp av minstevannføring.

Hafslund E-CO mener at minstevannføring vil ha liten betydning for allmenne interesser på denne strekningen. De antar dessuten at mye av vannet vil forsvinne mellom steinene i elvebunnen og gi liten virkning. Det slippes 50–70 l/s fra Stolsvatn gjennom et rør i den nye Stolsvatndammen (ferdig 2009) omtrent når vannstanden i magasinet står over kote 1087. Bunnappelukene kan tappe fra bunnmagasinet i Stolsvatn, men er ikke egnet for slipp av minstevannføring. Etablering av et slipparrangement under kote 1086/1087 vil bli kostbart. Hafslund E-CO viser til at det er gjennomført biotopiltak i elva og at noe vann tilføres fra Bruddtjern etter omlegging av en bekk. Sammen med slippet fra bunnmagasinet, mener Hafslund E-CO at det biologiske livet i vassdraget er opprettholdt.

Ifølge KU for fisk og ferskvannsorganismer vedlagt søknaden om Hol 1 Stolsvatn kraftverk, sørger resttilsaget for årssikker vannføring i Urunda ved Vollane bru, om lag 2 km nedstrøms Stolsvatndammen. Dette området har de største tettheter av ørretunger i Urunda og er det beste området for gyting. Mellom Stolsvatndammen og inntaket ved Greinefoss har Urunda liten verdi for rekreasjonsfiske i dagens situasjon. Avhengig av størrelsen på et minstevannslipp, antas et slipp hele året å ha "liten til middels positiv konsekvens" for fisk og ferskvannsorganismer. I KU påpekes det at det er forholdsvis lite friluftsliv langs Urunda og at områdene ved Rødungen og Stolsvatn er mye viktigere. Øvre del av Urunda vurderes i KU for landskap å ha "liten til middels verdi". Vannstrengen er blitt mer konsentrert etter at det er bygget terskler i elva og et minstevannføringslipp er vurdert å ville gi "liten til middels positiv konsekvens".

Et eventuelt slipp av minstevannføring vil gi lite tap i kraftproduksjonen ettersom vannet vil kunne tas inn på inntakstunellen ved Greinefoss for produksjon i Hol 1 Urunda-aggregatene eller lagring i Strandavatn. Bygging av et slipparrangement vil imidlertid ha betydelige kostnader. NVE vektlegger at Stolsvatn og Rødungen er langt viktigere for fisk, fiske og friluftsliv enn Urunda. Trafikken på veien langs dette vassdraget er også begrenset og økt vannføring vil derfor ha begrenset betydning for landskapsopplevelsen for reisende og friluftslivet. NVE mener at Urunda samlet sett fungerer greit for fisk og andre interesser slik det er i dagens situasjon. NVE mener at de positive konsekvensene for fisk, friluftsliv og andre allmenne interesser ikke er store nok til å anbefale pålegg om minstevannføring på denne strekningen. Hafslund E-CO vil søke å jevne ut tappemønsteret i år hvor det tappes til Greinefoss og NVE forutsetter at regulanten på frivillig basis vil fortsette å skjøtte vassdraget til beste for ørretbestanden og friluftslivet i området.

I en uttalelse til NVEs innstilling har Viken fylkeskommune støttet kravet om minstevannføring og prioritering av denne strekningen. Fylkeskommunen påpeker også at NVEs innstilling innebærer et krafttap som ligger langt under det krafttapet som er anslått i NVE og Miljødirektoratets rapport 49:2013. Departementet slutter seg til NVEs vurdering, og mener det ikke er grunnlag for å pålegge slipp av minstevannføring på strekningen.

Slipp fra inntaket ved Greinefoss til Urunda

Fra inntaket ved Greinefoss renner Urunda til den samløper med Storåne (og Hivju) ved Bry bru. Urunda er i vannforvaltningsplanen klassifisert til tilstanden dårlig eller moderat økologisk potensial, og miljømålet mindre strengt miljømål (MSM) med hjemmel i unntaksbestemmelsen i vannforskriften § 10.

Hol og Ål kommuner har fremsatt krav om slipp av minstevannføring fra Greinefoss til Urunda på 1 m³/s om sommeren (1. juni til 30. september) og 0,25 m³/s om vinteren.

I revisjonskravet kreves slipp av minstevannføring fra inntaket ved Greinefoss. Hol kommune mener imidlertid at et slipp der har lavere nytteverdi enn slipp fra Strandavatn til Storåne eller fra Stolsvatn til Urunda. Fylkesmannen har på sin side påpekt at det ikke anses akseptabelt å ha tidvis tørr elv slik det er i dag og mener det bør slippes en viss minstevannføring.

Elveløpet er til dels bratt og lite synlig og tilgjengelig, og verdien som landskapselement vil være lav. NVE antar at naturmiljøet i kløfta langt på vei har tilpasset seg dagens situasjon etter alle disse årene med regulering og at en minstevannføring ikke vil ha vesentlig betydning for verken biologisk mangfold eller allmenne interesser. NVE anbefaler derfor ikke slipp av minstevannføring fra inntaket ved Greinefoss. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Slipp fra bekkeinntaket til Sisseldøla

Sisseldøla er et mindre sidevassdrag til Storåne i Holsvassdraget, som er tatt inn på inntakstunellen mellom Strandavatn og Hol 1 kraftverk. I vannforvaltningsplanen er vassdraget klassifisert som sterkt modifisert vannforekomst. Den økologiske tilstanden til Sisseldøla er satt til "moderat økologisk potensial", og har fått mindre strengt miljømål etter vannforskriften § 10 fordi kostnaden knyttet til slippet vil være større enn nytten for naturmiljøet.

Slipp av minstevannføring i Sisseldøla var ikke opprinnelig krevd fra Hol og Ål kommune. I e-post til NVE av 22. august 2019 har Hol kommune spurt om muligheten for å pålegge slipp av minstevannføring for å holde en viss vannstand i Nykketjødnan om sommeren. Bakgrunnen er at Nykketjødnan tidligere fikk vanntilførselen fra Sisseldøla, frem til denne ble fraført ved utbygging av Hol 1. I forbindelse med fraføringen ble det laget grunnvannbrønner nær Nykketjødnan for å sikre vannforsyning til en del husstander i området. Kommunen har senere overtatt ansvaret for vannforsyningen og det antas at vannstanden i Nykketjødnan påvirkes av både fraføringen av vann fra Sisseldøla og brønnene. Kommunen tallfester ikke sitt krav, men mener slippet må være stort nok til at fisk kan overleve i vassdraget vinterstid.

Videre har DNT, Sabima, Norsk friluftsliv, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet og World wildlife fund bedt om slipp av minstevannføring av hensyn til fisk, øvrig biologisk mangfold, landskap og friluftsliv.

Hafslund E-CO ønsker ikke pålegg om minstevannføring. I sitt tilsvarende svar har konsesjonæren skrevet at Sisseldøla trolig ikke vil fremstå som noe godt synlig element i landskapet ved minstevannføring og at deler av området er lite fremkommelig grunnet terreng og landbruk. Om vannstanden i Nykketjødnan har konsesjonæren uttalt at de mangler noe tall og faktagrunnlag, men deres hydrolog har vurdert at det kan være lite vann å hente fra bekkeinntaket i de tørreste periodene og at tappekapasiteten er begrenset, slik at det er tvilsomt om et slikt tiltak vil gi synlig påvirkning.

NVE har ikke anbefalt slipp av minstevannføring. Direktoratet skriver i sin innstilling at det ikke har funnet viktige verdier i vassdraget knyttet til biologiske forhold eller for friluftslivet og heller ingen andre høringsinstanser har påpekt slike verdier. Om vannstanden i Nykketjødnan har NVE påpekt at denne også påvirkes av vannverket, som er regulert i en privatrettslig avtale mellom Foreningen for Hallingdalsvassdraget (FHR) og Hol kommune. NVE oppfordrer partene til å komme til enighet i lys av tidligere inngåtte avtaler.

Departementet er enig i at fordelene ved slipp av minstevannføring fra bekkeinntaket til Sisseldøla fremstår som usikre og ikke veier opp for ulempene. Når det gjelder kravet av hensyn til vannstanden i Nykketjødnane er departementet enig med NVE i at dette er regulert av privatrettslig avtale mellom Foreningen for Hallingdalsvassdragets regulering og Hol kommune og at partene må søke å komme frem til en frivillig ordning i lys av tidligere inngåtte avtaler.

Slipp fra Mjåvatndammen i Stolsvatnmagasinet til Juvåne

Juvåne renner fra Stolsvatnmagasinet ved Mjåvatndammen, via Tvistevatnet og til Rødungen. Mellom Tvistvatn og Rødungen blir elven kalt Rødingsåne. Den økologiske tilstanden til Juvåne mellom Mjåvatndammen og Tvistvatn er satt til "moderat økologisk potensial", og har fått mindre strengt

miljømål etter vannforskriften § 10. Mellom Tvistvatn og Rødungen er tilstanden satt til "moderat økologisk potensial" og miljømålet er "godt økologisk potensial".

Det er ikke fremmet krav om slipp i revisjonssaken, men i søknadene til Mjåvatn kraftverk og Frosen kraftverk er det foreslått et slikt slipp.

Fylkesmannen har i sin høringsuttalelse til disse kraftverkene påpekt at det er en overordnet målsetting å redusere negative effekter av vassdragsregulering på fisk og vannmiljø og å redusere behovet for utsetting. Med et slipp på 0,5 m³/s i sommerperioden og 0,1 m³/s resten av året kombinert med biotiltak i Juvåne og Rødingsåne, mener Fylkesmannen at behovet for utsetting av ørret vil kunne falle bort.

Hafslund E-CO har i søknaden om Frosen kraftverk foreslått å slippe en minstevannføring på 0,280 m³/s i perioden 1. juni til 30. september og 0,030 m³/s resten av året.

En fiskeundersøkelse fra 2008 viste tynne bestander av ørret og røye i Rødungen, men at størrelse og kvalitet på fisken var god. Kvaliteten var mye dårligere noen tiår tidligere. Reduksjonen i bestandsstørrelsen for røya skyldes trolig hyppige vannstandsvariasjoner gjennom vinteren som kan ha tørrlagt gyte plassene. Mer en halvparten av ørretbestanden er naturlig rekruttert, og særlig bekken fra Veslevatn og Rødingsåne fra Tvistvatn synes å være viktige for gytingen.

NVE anbefaler minstevannføringsslipp til Juvåne/Rødingsåne både av hensyn til ørreten i Tvistvatn og Rødungen, men også av hensyn til annet biologisk mangfold, friluftsliv og landskapseffekt. NVE har vektlagt at Rødingsåne fra Rødungen og opp til vandringshinder i elva ifølge Sweco er den viktigste gyteelv for ørreten i Rødungen.

Departementet er enig i NVEs vurdering og anbefaler slipp av minstevannføring til Juvåne/Rødingsåne. Departementet viser til at Rødungen er et populært område for fiske.

Om størrelsen på slippet har NVE bemerket at Hafslund E-COs forslag til slipp av minstevannføring er basert på 5-persentilen for Juvåne ved inntaket i Mjåvatn slik denne hadde vært i uregulert tilstand. NVE mener at denne størrelsen i liten grad er relatert til vannføringen de siste 60–70 år.

Ifølge søknaden for Frosen kraftverk er årlig midlere restvannføring til Juvåne/Rødingsåne 0,65 m³/s. NVE mener at vannføringen kan bli ganske lav i tørre perioder av året, særlig i Juvåne som har svært lite restfelt. Slippet av minstevannføring vil i slike perioder utgjøre mesteparten av eller alt vannet i Juvåne. NVE mener at slippet av minstevannføring bør settes noe høyere enn foreslått av Hafslund E-CO, og mener forslaget fra Fylkesmannen vil kunne føre til vesentlige forbedringer for fisk og landskap.

Rødingsåne er regnet som den viktigste elva for naturlig reproduksjon av ørreten i Rødungen. Forholdene for naturlig reproduksjon av ørret i Rødingsåne, og også i Juvåne, kan bli betydelig bedre enn i dag med slipp av vann. Behovet for utsetting av ørret i Rødungen kan reduseres, eller muligens falle helt bort.

NVE har anbefalt at det for perioden 1. juni til 30. september slippes 0,5 m³/s, og at det slippes 0,1 m³/s resten av året. På vinteren kan det oppstå situasjoner der tilsiget til Mjåvatn er lavere samtidig som vannstanden i Mjåvatn er på LRV. Hvis det i slike perioder heller ikke kan overføres vann fra Urundadelen av Stolsvatnmagasinet, åpnes det for at minstevannslippet kan gå under den fastsatte verdien. NVEs anbefalte minstevannføring vil ifølge konsesjonæren ikke redusere forventet årlig kraftproduksjon i omsøkte Frosen kraftverk, og heller ikke forsinke oppfyllingen av Stolsvatnmagasinet. Forventet årlig kraftproduksjon i omsøkte Mjåvatn kraftverk vil ifølge Nordkraft/ Småkraft reduseres med 6,6 GWh med NVEs anbefalte minstevannføring.

NVE har 25.11.2021 anbefalt at det gis konsesjon til Hafslund Eco Vannkraft AS for bygging og drift av Frosen kraftverk. Dette innebærer at NVE ikke anbefaler at det gis konsesjon til Nordkraft Prosjekt AS for Mjåvatn kraftverk. Årlig produksjon forventes å bli 26 GWh i Frosen kraftverk og 40 GWh i Mjåvatn kraftverk. NVE mener Frosen kraftverk allikevel representerer større fordeler for samfunnet enn Mjåvatn kraftverk. NVE legger bl.a. vekt på at Frosen kraftverk i større grad enn Mjåvatn kraftverk vil være tilpasset behovet for fleksibilitet i reguleringen av Stolsvatn. Frosen kraftverk vil i tillegg gi mindre påvirkning på landskapet fra massetipp, vil ha en vesentlig lavere utbyggingspris, og vil medføre mindre behov for oppgradering av linjenett. NVE mener at disse fordelene veier tyngre enn at Mjåvatn kraftverk ut fra dagens situasjon vil produsere mer enn Frosen kraftverk. Departementet vil behandle NVEs innstilling for Frosen og Mjåvatn som en egen sak. Departementet mener det bør fastsettes en minstevannføring fra Mjåvatn som del av revisjonssaken

av hensyn til ørret. Størrelsen på slippet bør fastsettes uavhengig av hvilket utfall det blir for søknadene om bygging av kraftverk på strekningen.

Slipp til Votna og Vatsfjorden

Votna er om lag 25 km lang fra Rødungen til inntaket på tunellen til Nes kraftverk: 8,5 km oppstrøms Vatsfjorden (Storåne), 3 km i Vatsfjorden og 13,5 km nedstrøms Vatsfjorden. Tverråni fra Bergsjø og Varaldsetåni fra Varaldsetvatnet renner inn i Votna før Vatsfjorden. Heståne er et relativt stort sidevassdrag som renner inn i Votna 3–4 km nedstrøms Vatsfjorden. Miljøtilstanden er vurdert til moderat, med unntak av Varaldsetåne nedstrøms Varaldsetvatnet, som er dårlig. I vannforvaltningsplanen for Vest-Viken har vannforekomstene fått mindre strenge miljømål etter vannforskriften § 10. Vatsfjorden er vurdert til god økologisk tilstand i dag og har miljømål om godt økologisk potensial.

NVE påpeker i innstillingen at vannføringen i Votnavassdraget er kraftig redusert sammenlignet med uregulert tilstand. På sensommer og tidlig høst kan den være svært lav. Ved Votnas innløp til Vatsfjorden er årlig middelvannføring og alminnelig lavvannføring redusert til mindre enn 20 prosent og 5-persentil om sommeren til under 10 prosent, sammenlignet med uregulert tilstand.

I kommunenes opprinnelige krav ble det bedt om slipp av minstevannføring på 0,25 m³/s om sommeren. Det ble ikke fremsatt krav om minstevannføring på vinteren. Ål kommune har i høringsuttalelsen til revisjonsdokumentet justert kravet noe. Kommunen ønsker overvåkning av oksygennivået i Vatsfjorden og at det slippes vann fra Rødungen eller Varaldsetvatn i situasjoner der oksygennivået i Vatsfjorden kommer under et visst nivå. Alternativt har kommunen bedt om at vannføringen inn til Vatsfjorden ikke går under 0,25 m³/s.

Begrunnelsen for kravet er hensynet til vannkvaliteten i Votna og Vatsfjorden, men også landskap, fisk og grunnvann. Ål kommune henviser til rapport fra Rambøll om næringsstoffer fra overvåkning av vassdraget i 2012–2013. I rapporten fremgår at økologisk tilstand i vassdraget er moderat, noe som særlig skyldes mengden organisk karbon og fosfor. Votnavassdraget er resipient for de største landbruksområdene i Ål kommune og det største hyttefeltet i området. Vanntilstanden er flere steder for dårlig for bading og vannet hadde ikke god nok kvalitet for drikkevann. Enkelte andre høringsparter støtter kommunens krav og er bekymret for miljøforholdene i Vatsfjorden.

Hafslund E-CO har avvist kravet og vist bl.a. at det ikke er fastsatt miljømål som krever slipp av vann i godkjent vannforvaltningsplan. Konsesjonæren la frem en ny fiskerapport for Vatsfjorden (2018), som konkluderer med at forholdene for fisk er rimelig gode.

Hafslund E-CO er imidlertid enig i at vannføringen i tørre somre kan bli lav. I kommentarer til høringsuttalelsene til revisjonsdokumentet gjentas det at konsesjonæren er imot kravet, men det foreslås en sekundær løsning med slipp av minstevannføring til Votna på 100 l/s fra 1. juni til 30. september. Slippet kan ifølge regulanten skje fra Bergsjø, kunstig Bergsjøelv, Rødungen eller Varaldsetvatn.

NVE har i sin innstilling anbefalt slipp av minstevannføring til Votna. NVE har vist til at Votna er det sentrale vassdraget i dette dalføret og hensyn til både vannkvalitet, fisk, friluftsliv, landskap og resipientkapasitet tilsier pålegg om sommervannslipp. Slippet vil kunne gi bedre miljøtilstand enn det som er gitt i vannforvaltningsplanene i dag, primært oppstrøms, men muligens også nedstrøms Vatsfjorden. Departementet er enig i NVEs vurdering.

NVE har foreslått et slipp på 0,2 m³/s i perioden fra 1. juni til 30. september. Dette innebærer et krafttap på rundt 2,8 GWh, og NVE har beregnet nåverdien av tapet til mellom 8 og 20 mill. kr. Departementet er enig i at et slikt slipp vil kunne gi vesentlig bidrag til vannføringen i tørre perioder om sommeren på hele strekningen ned til inntaket til Nes kraftverk. I slike perioder vil vannføringen forbi Vatsfjorden kunne bli mer enn doblet.

Departementet er videre enig i at størrelsen på minstevannføringen bør være fast og måles ved slippstedet. Et krav om vannføring på minst 0,2 m³/s ved innløpet til Vatsfjorden vil etter departementets vurdering være uforholdsmessig krevende å drifte, i tillegg til at det vil kreve større installasjoner.

Departementet anbefaler at det avgjøres under behandling av detaljplan for slippplan om vannslippet skal foregå fra Rødungen, Bergsjø, Varaldsetvatn eller overføringen mellom Bergsjø og

Rødungen. Departementet forutsetter at konsesjonæren hensyntar Hol og Ål kommuners innspill på hvor slippet skal foregå fra.

7.3 Terskler og biotopjusterende tiltak

Hol og Ål kommuner har krevd tiltak i Stolsvatnmagasinet, ved gjenfylling av kanaler og/eller etablering av terskler ved utløpet av enkelte tidligere vann som nå er en del av Stolsvatnmagasinet. Begrunnelsen for kravet er bl.a. at ved lavere vannstand vil ikke fisken kunne overleve i deler av delmagasinene. Kommunene har også påpekt at det kan være aktuelt med terskler i Strandavatn.

Kommunene krever videre at konsesjonæren pålegges å utarbeide en egen plan for terskler og biotopjusterende tiltak i berørte elver, samt tiltak for å avbøte begroing av alger.

Fylkesmannen i Buskerud (nå Statsforvalteren i Viken) støtter krav om biotopiltak. DNT, Sabima, Norsk Friluftsliv, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet og World Wildlife Fund ønsker kartlegging av områder for biotopjusterende tiltak.

Hafslund E-CO har vist til at de frivillig har gjennomført en del gode terskel- og biotopiltak der de mener det har vært riktig ut fra en kostnad-/nyttevurdering, og at de har planer om å gjennomføre biotopiltak i Storåne, både ved innløpet til Sudndalsfjorden og på strekningen fra samløpet Urunda til utløpet av Hol 1 kraftverk. Hafslund E-CO har også foreslått innføring av standard naturforvaltningsvilkår.

Når det gjelder tidligere vann som nå inngår i Stolsvatnmagasinet, viser NVE til at disse er senket og følgelig har en LRV som ligger lavere enn tidligere sommervannstand. Bygging av terskler og gjenfylling av kanaler vil medføre en endring av LRV, og dette ligger utenfor rammene til en vilkårsrevisjon. Departementet er enig i dette.

Begroing av alger er et sammensatt problem hvor fraføring av vann er én faktor, men hvor tilførsel av næringsstoffer fra bebyggelse, turistanlegg, jordbruk, industri m.m. også har betydning. Anbefalte slipp av minstevannføring vil bedre situasjonen noe, men i tillegg kan konsesjonæren bli pålagt tiltak og undersøkelser i medhold av forurensningsloven, jf. også statsforvalterens myndighet i medhold av den reviderte konsesjonens standardvilkår om forurensning.

NVE mener at behov for terskelplan eller andre biotopjusterende tiltak vil være naturlig på visse strekninger, spesielt i sammenheng med pålegg om slipp av minstevannføring. Strekningen i Storåne fra Strandavatn ned til samløpet med Hivjuåne som ikke har minstevannføring i dag, kan være særlig aktuell. Hol og Ål kommuner har i høringsuttalelse til NVEs innstilling og i møte med departementet fastholdt ønsket om en egen plan for terskler og andre tiltak. Kommunene frykter det vil ta lang tid å få konkrete pålegg i medhold av standardvilkårene og ønsker at departementet gjennom vilkårsrevisjonen avgjør når og hvordan en slik plan skal utformes.

Terskelplan eller andre tiltak kan pålegges i medhold av standardvilkårene, og departementet ser ikke behov for å vurdere dette nærmere i revisjonsvedtaket. Departementet forutsetter at den konkrete vurderingen av behovet for terskler og plassering av disse følges opp av konsesjonæren og NVE når reviderte vilkår foreligger.

7.4 Villrein

Flere høringsparter har påpekt reguleringens påvirkning på villreinen og reinens trekkveier. Det er ikke foreslått konkrete avbøtende tiltak, men flere mener reguleringenes påvirkning og avbøtende tiltak må utredes bedre. Det er gjort gjeldende at konsesjonsmyndighetene må vurdere de ulike villreinområdene samlet, da flere reguleringer påvirker samme villreinstamme og at usikkerheten rundt effekten av avbøtende tiltak ikke må resultere i at det ikke gjøres noe for å bedre forholdene. Det vises særlig til uttalelsene fra villreinnemnda, Viken fylkeskommune og Norges Jeger- og fiskerforbund. Villreinnemnda, Villreinusvalget og Miljødirektoratet mener at spørsmålet om landbru over Strandavatn og Stolsvatn bør utredes.

Holsreguleringen ligger innenfor Nordfjella villreinområde. Områdene der Strandavatn og Stolsvatn ligger var tidligere villreintrekk. Også øvrige anlegg og den menneskelige aktiviteten som følger må antas å ha påvirket villreinbestanden i området, sammen med andre forhold, som turisme og hytteutbygging. Ifølge høringsuttalelsen fra Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd i vilkårsrevisjonen for Hemsilreguleringen er det ut fra totalt vinterbeite estimert å være grunnlag for 4200

villrein i Nordfjella. Videre gjengis opplysninger fra Rein-prosjektet (2002) om at kun 22 % av arealet i Nordfjella er uten tekniske inngrep. I tillegg til Holsreguleringen er også Hemsil-, Aurland- og Lærdalsvassdragene utbygd til vannkraft og ligger innenfor samme villreinområde.

Hafslund E-CO har utarbeidet notat om villrein, der det blant annet påpekes bestanden av villrein synes å ha endret seg lite siden første halvdel av 1990-tallet og fram til 2017. Konsesjonæren mener dette viser at villreinbestanden i Nordfjella har vært bærekraftig til tross for at magasinene har kuttet tidligere trekkruiter. Hafslund E-CO mener videre at menneskelig trafikk er like viktig, eller viktigere, enn vannkraftmagasiner som årsak til at villreinen i liten grad utnytter visse områder.

NVE har i innstillingen kommet til at det er behov for å øke kunnskapen om magasinenes påvirkning på villreinen. Direktoratet mener årsakene til problemene for villreinen er sammensatt og at det ikke kun er vannkraftkonsesjonærene som bærer dette ansvaret. Videre utredning er derfor et spørsmål av mer overordnet karakter, og NVE har ikke anbefalt at konsesjonæren pålegges ytterligere undersøkelser. Om landbru over Strandavatn og Stolsvatn har NVE vist til at det knytter seg stor usikkerhet til effekten av dette tiltaket, at slike tiltak i seg selv representerer store terrenginngrep, gir negative effekter særlig i anleggsperioden og dessuten innebærer betydelige anleggskostnader ved eventuell etablering.

Ifølge Miljødirektoratet har Holsreguleringen ved magasinene Strandavatn og Stolsvatn sperret viktige trekkveger og gitt store negative konsekvenser for villreinbestandens tilgang på beiteområder i den østlige delen av Nordfjella villreinområde. Vinteren 2017–2018 ble hele bestanden av villrein i Nordfjella skutt ned for å motvirke spredning av skrantesyke (chronic wasting disease). Dette skjedde etter pålegg fra myndighetene. Området må etter dette ligge brakk en del år, slik at smittestoffer i jordsmonnet brytes ned. Først etter dette kan man starte oppbyggingen av en ny bestand.

Departementet vil peke på at villrein er en nasjonal ansvarsart. Fra 2021 er villrein kommet på den norske rødlista for truede arter, med status nær truet (NT). Etableringen av Holsreguleringen har medført at trekkrutene har blitt endret. Tilgangen til viktige beiteområder er dermed redusert. Videre har det som følge av reguleringene blitt bygget anleggsveier som medfører menneskelig ferdsel i tidligere urørte områder. Departementet finner at reguleringen har påvirket villreinbestanden i Nordfjella negativt, og mener det er rimelig å pålegge regulanten å delta med finansiering av tiltak av hensyn til villrein.

Når konsesjonen er gjenstand for revisjon, har myndighetene en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Departementet mener at standardvilkårene i utgangspunktet åpner for å pålegge ytterligere utredninger og for å pålegge avbøtende tiltak, dersom ny kunnskap tilsier dette. Usikkerheten om sammenhengen mellom og virkninger av ulike påvirkninger medfører at det ofte ikke er tydelige faglige anbefalinger om hvilke tiltak som har vært aktuelle å pålegge. Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det også settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger.

Departementet mener at det er hensiktsmessig å avsette et beløp for å bidra til forbedring av forholdene for villreinbestanden i området. Regulanten pålegges å bidra med 8 mill. kroner til fondet for Nordfjella, som skal opprettes, jf. vedtaket om revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilreguleringen av 23.6.2021. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, de berørte kommunene og eventuelt andre bidragsytere. NVE har fått i oppdrag å samarbeide med Miljødirektoratet å utarbeide utkast til mandat, som skal godkjennes av OED. Det forutsettes at tiltakene som iverksettes skal komme den berørte villreinbestanden til gode. Tiltakene som iverksettes må ses i sammenheng med andre prosjekt på villrein i Norge.

Ved å avsette midler til et fond vil kostnadene for konsesjonæren bli forutsigbare. Departementet mener at det ikke vil være rimelig å i tillegg åpne for utstrakt bruk av standardvilkårene for å pålegge kostbare undersøkelser og tiltak av hensyn til villrein. Dersom det likevel blir aktuelt å pålegges fysiske tiltak av hensyn til villrein i medhold av standardvilkårene skal NVE forelegges forslaget.

7.5 Effektkjøring i Hol 1 kraftverk

Ål og Hol kommuner har i sine krav påpekt at raske vannstandsendringer nedstrøms Hol 1 kraftverk kan føre til død yngel. I sine høringsuttalelser av henholdsvis 6. og 12. oktober 2020 har kommunene bedt om at gradvis åpning og stenging av Hol 1 inntas i manøvreringsreglementet for å redusere konsekvensene av effektkjøring. DNT, Sabima, Norsk Friluftsliv, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet og World Wildlife Fund og flere privatpersoner har vist til at høy vannstand og effektkjøring gjennom døgnet i Hol 1 kraftverk til tider skaper problemer med erosjon eller oversvømmelse av jordbruksområder langs Storåne mellom kraftverket og Hovsfjorden. Forum for natur og friluftsliv mener også at effektkjøringen påvirker verneområdet ved Storånes utløp i Hovsfjorden.

Hafslund E-CO mener effektkjøringens konsekvenser for landbruket er privatrettslig og et forhold som er gjort opp ved skjønn. For naturreservatet mener regulanten at dette er avhengig av en viss effektkjøring da det holder oppe en råk om vinteren som er viktig for fugl.

Naturreservatet ble innført i 1985, om lag 35 år etter at reguleringen av vassdraget ble etablert. På vernetidspunktet var derfor verneverdien tilpasset det regulerte vassdraget. Effektkjøringen ble imidlertid vesentlig forsterket etter innføringen av energiloven i 1991, og det kan ikke utelukkes at dagens kjøring av kraftverket har påvirket verneverdiene etter den tid. NVE mener imidlertid at verneverdiene nå må ha tilpasset seg dette kjøremønsteret. Det er heller ikke fremkommet noe informasjon av at verneverdiene i vesentlig grad har blitt skadet.

Kapasiteten i Hol 1 varierer mye over døgnet, uka og over året. På få timer kan slukeevnen som utnyttes variere med 10-talls m³/s. Den variable kjøringen kan gi store svingninger i vannføringen nedstrøms avløpet. Med tanke på effektkjøringens store verdi for samfunnet, anbefaler NVE ikke særskilte restriksjoner på effektkjøringen i Hol 1 kraftverk.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering, og vil peke på at kraftverkene i Holsreguleringen med sine store magasiner og store generatorer er godt egnet når det kommer til å levere systemtjenester, og deltar i dag i primær-, sekundær- og tertiærreservemarkedene. Departementet viser også til at fiskeundersøkelse i Hovsfjorden med innløp vedlagt revisjonsdokumentet av 2016 viser at tettheten av ørret i innløpet til Hovsfjorden er god, til tross for effektkjøringen. I tillegg viser departementet til forslaget om pålegg av slipp av minstevannføring fra Strandavatn, som gir økt vannføring i Storåne nedstrøms Hol 1 kraftverk.

Når det gjelder konsekvensene for jordbruket, mener NVE at dette angår privatrettslige forhold som tidligere er oppgjort ved skjønn. Dersom man mener at de negative virkningene er større enn forutsatt under skjønnet, må dette tas opp via skjønnsmyndigheten. NVE har imidlertid mulighet til å kunne vurdere eventuelle tiltak mot erosjon i medhold av standardvilkårene. Departementet er enig i dette og har ingen ytterligere merknader.

7.6 Rydding i reguleringssoner, og rydding/tilsåing av tipper

En privatperson har fremmet krav om ytterligere rydding av røtter i reguleringssonen i Strandavatn av hensyn til fisket. Videre har Hol og Ål kommuner i sitt opprinnelige revisjonskrav påpekt at det er behov for rydding langs elveleiet og tilsåing av tipper. Kravene er gjentatt i kommunenes uttalelse til revisjonsdokumentet.

NVE har i innstillingen vist til at det allerede finnes vilkår om rydding i reguleringssonen i gitt konsesjon, jf. kronprinsregentens res. 29. juni 1956 post 14, og legger til grunn at slik rydding ble utført ved etableringen av reguleringen. Om nødvendig kan NVE pålegge ytterligere rydding etter det foreslåtte oppdaterte vilkåret i post 13, men partene oppfordres her å komme til en minnelig ordning. Det samme gjelder revisjonskravet om rydding og tilsåing av tipper. Rydding må pålegges med hjemmel i det nye vilkåret om godkjenning av planer, landskapsmessige forhold mv. Når det gjelder Urundatippen, som fungerer som et masseuttak for ulike formål i dag, skal stein fra tippen som er havnet i Urunda, ifølge konsesjonæren bli ryddet.

Departementet anser det ikke nødvendig med ytterligere vilkår om rydding eller tilsåing, men vil vise til at regulanten har en plikt til å rydde og istandsette anleggsområdene.

7.7 Båtdrag

Både Hol og Ål kommuner har krevd etablering av båtdrag i magasinene og har særlig pekt på behovet ved Strandavatn, Stolsvatn og Rødungen. Hafslund E-CO mener kravet om båtdrag tidligere er behandlet ved skjønn og viser særlig til overskjønnet av 3. november 1953. Kommunene har opprettholdt sine krav og kravet støttes av flere privatpersoner og Grunneierlaget for dei regulerte vatna i Hol og Ål.

NVE har ikke avvist kravet som rent privatrettslig, og har vist til at områdene senere har fått en annen tilstrømning av turister, hyttebeboere og bygdefolk enn tidligere. Bruk av magasinene med båt, har derfor antakelig fått et vesentlig mer allment preg. Behovet for båtdrag synes mest viktig i Strandavatn og i Rødungen, bl.a. pga. magasinenes tilgjengelighet. Stolsvatnmagasinet har antakelig mindre trafikk. I tillegg besto det opprinnelig av 14 ulike vann, og vil derfor muligens kreve flere båtdrag.

NVE har gjennom innstillingen oppfordret partene til å bli enige om båtdrag og vist til at kommunene skulle komme tilbake med nærmere opplysninger om hvor i de aktuelle magasinene som båtdrag burde etableres, uten at dette er gjort. Om nødvendig, kan etablering av båtdrag pålegges med hjemmel i naturforvaltningsvilkåret i de anbefalte reviderte konsesjonsvilkårene. Departementet er enig i dette.

7.8 Krav om næringsfond og fond til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv og andre økonomiske krav mv.

Hol og Ål kommuner har i revisjonskravet fremsatt krav om næringsfond på 50 millioner kroner og et fond til opphjør av fisk. Viken fylkeskommune har fremsatt krav om at regulanten betaler sektoravgift for kulturminner. Videre har Hol kommune bedt om at rørgaten til Hol 1 kraftverk flyttes inn i fjellet grunnet støy og Hol historielag har bedt om at gamle Kleppestølbrua over Urunda bygges opp igjen. Både Hol og Ål kommuner har opprinnelig krevd at konsesjonsavgiftene økes, men dette er ikke gjentatt i senere høringsuttalelser. Ål kommune har også bedt om at prisen på konsesjonskraft settes til OED-pris.

Om fond til fisk og miljø har kommunene i høringsuttalelser av 6. og 12. oktober 2020 vist til at reguleringen har gitt omfattende ulemper. Det er særlig vist til redusert produksjon av fisk og spredning av ørekyte.

Hafslund E-CO har avvist kravet og NVE har ikke anbefalt vilkår om fond til opphjør av fisk og miljø. Det er vist til at forholdene for fisk er gode i store deler av vassdraget og at ytterligere tiltak kan pålegges gjennom standard naturforvaltningsvilkår og eksisterende vilkår om blant annet utsetting av yngel. Departementet er enig med NVE i at det ikke er grunnlag for å sette vilkår om fond til fisk og miljø. Forholdene for fisk og miljø i vassdraget antas bedret gjennom blant annet krav om minstevannføring og ytterligere tiltak kan om nødvendig fastsettes gjennom standard naturforvaltningsvilkår. Departementet viser til at økonomiske krav, herunder økonomisk kompensasjon for miljøulemper, i utgangspunktet ikke fastsettes ved revisjon, jf. Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer.

Om næringsfond har kommunene vist til at slikt fond er vanlig i nyere konsesjoner og at reguleringen har flere negative virkninger av generell karakter, som eksempelvis vanskeligere resipientforhold og påvirkning av vekstsesong for grunneiere.

Hafslund E-CO har avvist kravet og NVE har ikke anbefalt vilkår om næringsfond. Departementet er enig i NVEs vurdering og viser til at økonomiske krav i henhold til praksis i utgangspunktet ikke endres revisjonssaken.

Opprinnelig har Hol og Ål kommuner fremmet krav om økning av konsesjonsavgiftene. Kravet er ikke gjentatt i senere høringsuttalelser. Departementet viser til at avgiftssatsen indeksjusteres hvert femte år, jf. vassdragsreguleringsloven § 14.

Buskerud fylkeskommune (nå: Viken) har bedt om at det settes vilkår om betaling sektoravgift til kulturminnevern. Hafslund E-CO har akseptert dette kravet. Hol historielag har bedt om at det gjennomføres kulturminneundersøkelser i reguleringssonen til Strandavatn.

NVE har i innstillingen anbefalt at regulanten pålegges å betale slik sektoravgift. Departementet er enig i dette. Sektoravgift for kulturminnevern ble innført i 2008 og er en del av standardvilkårene

som nå settes ved revisjon av vassdragskonsesjoner. Ordningen omfatter konsesjoner gitt før 1960 og forutsetningen for å pålegge dette i revisjonssaker er at det ikke har vært gjennomført undersøkelser tidligere. Sektoravgiften for kulturminner er ca. 19 mill. kroner men vil beregnes av NVE i eget vedtak, basert på magasininnhold i GWh.

Da avgiften er ment å dekke alle kostnader til kulturminnetiltak i vassdrag, herunder undersøkelser, anser ikke departementet det nødvendig å også pålegge kulturminneundersøkelser i reguleringssonen til Strandavatnet, slik Hol historielag har krevd. Av samme grunn vil departementet ikke pålegge gjenoppbygging av Klepestølbrua.

Hol kommune har i forbindelse med den tidligere søknaden om Hol 1 Stolsvatn fremsatt krav om at rørgaten ved Hol 1 kraftverk flyttes inn i fjell, grunnet støy. Departementet er enig med NVE i at dette ikke er noe som kan pålegges regulanten gjennom revisjon av konsesjonsvilkårene.

Ål kommune har fremmet krav om at prisen på konsesjonskraft skal settes til OED-pris, slik den er for Hol kommune. Det er vist til at OED-pris settes i dagens konsesjoner og at det fremstår urettferdig med ulik pris for de to kommunene.

At Hol kommune har en annen prismodell skyldes en privatrettslig avtale mellom kommunen og konsesjonæren, inngått i 1984. Det har tidligere vært uenighet om tolkningen av prisbestemmelsen og avtalen mellom konsesjonæren og Hol kommune. Tvisten er avgjort ved avtaler i flere omganger, og i rettsprosesser helt opp til Høyesterett (jf. Rt HR 166/1999). Dette resulterte i at konsesjonskraften i dag leveres til OED-pris til Hol kommune, og til selvkost for Ål kommune, noe NVE har anbefalt videreført.

I sin seneste høringsuttalelse av 6. oktober 2020 viser Ål kommune til at Høyesterettsavgjørelsen NVE har vist til gjaldt strid rundt avtalen fra 1984 og at saken nå må vurderes ut fra dagens situasjon. Ål kommune har vist til revisjonssaken i Åseral.

I henhold til forvaltningspraksis endres normalt ikke økonomiske vilkår, herunder konsesjonskraftprisen ved vilkårsrevisjon, med unntak av i såkalte kombinasjonssaker. Dette er saker der revisjonssaker behandles sammen med søknader om opprustning og utvidelse av kraftverk etter vassdragsreguleringsloven som får vilkår om konsesjonskraft, og det gis et felles vilkårssett og det vil være lite hensiktsmessig med to ulike prismodeller. Departementet kan ikke se at det er tilfellet i denne saken.

Departementet bemerker for øvrig at det i NVEs innstilling og forslag til reviderte vilkår for Holsreguleringen ved en inkurie er tatt med en setning om beregning av konsesjonsavgiften "for vassdraget nedenfor Hemsil 2". Denne er fjernet i departementets tilrådning.

8. DEPARTEMENTETS VURDERING AV INNKOMNE KRAV I OMGJØRINGSSAKEN

8.1 Minstevannføring fra Hovsfjorden til Storåne

Hovsfjorden ligger nedstrøms Hol 1 kraftverk. Hol 2 kraftverk har inntak i Hovsfjorden og utløp i Holsfjorden. Storåne renner gjennom Hovsfjorden og videre til Holsfjorden. Strekningen er ca. 2 km. Det er per i dag ikke krav om slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden til Storåne. I tilknytning til kraftverkene Hol 2 og Hol 3 er det gitt konsesjon etter vassdragsloven for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden. I vedtatt vannforvaltningsplan er det satt miljømål om godt økologisk potensial, som krever tiltak som kan medføre krafttap. Miljømålet er ifølge vann-nett knyttet til fisk.

Kommunene har opprinnelig fremsatt krav om slipp av minstevannføring på 2 m³/s om sommeren og 0,25 m³/s om vinteren. Elva har flere kulper som brukes til bading om sommeren, og at ørret går opp fra Holsfjorden og gyter i elvas nedre del. I sin høringsuttalelse fra 2017 reduserer kommunene kravet om slippets størrelse, og overlater til myndighetene å avgjøre størrelsen. Flere høringsparter støtter kravet om slipp av minstevannføring på strekningen, herunder Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Hafslund E-CO avviser kravet i revisjonsdokumentet. De mener elvestrekningen er kort, bratt, utilgjengelig og lite synlig fra vei. Naturmiljøet er ordinært, og Hafslund E-CO antar det gir bedre effekt å forbedre allerede utførte biotopiltak. De mener at minstevannføring vil gi kaldere badevann i eventuelle badekulper, og at slippet må være stort hvis det skal bedre landskapseffekten på elvestrekningen.

NVE har anbefalt slipp av minstevannføring. Direktoratet har lagt vekt på at dette vil ha positiv effekt for fisk, badeplassene og øvrig friluftsliv i området. NVE viser til at de også anbefaler slipp av minstevannføring i elvestrekningene oppstrøms Hovsfjorden og nedstrøms Holsfjorden.

NVE har anbefalt slipp av 0,15 m³/s i perioden 1. juni til 30. september og 0,04 m³/s resten av året. Dette gir et antatt krafttap på 0,28 GWh per år.

Under departementets befarung august 2020 påpekte Hafslund E-CO at slipp av minstevannføring om vinteren vil kunne føre til ising og derfor ikke ha den ønskede effekten. Kommunene har i høringsuttalelsene av 6. og 12. oktober gitt uttrykk for at de er enig i dette og ønsker derfor heller et større slipp om sommeren, uten krav til minstevannføring om vinteren. Kommunene ber om at det settes krav til slipp av minstevannføring på 0,2 m³/s i perioden 15. mai til 15. oktober. Konsesjonæren har i epost til departementet av 19. oktober 2020 skrevet at de har hatt dialog med Hol kommune om minstevannføringens størrelse og at partene er enige om et slipp på 0,2 m³/s i perioden 15. mai til 15. oktober. Krafttapet forblir det samme som i forslaget i NVEs innstilling.

Departementet er enig med kommunene og konsesjonæren i at et større slipp om sommeren vil ha bedre effekt på forholdene for fisk og friluftsliv, enn et noe lavere slipp hele året. Departementet anbefaler at det innføres pålegg om slipp av minstevannføring på 0,2 m³/s i perioden 15. mai til 15. oktober, i tråd med kommunenes og konsesjonærens omforente forslag. Et pålegg om slipp av minstevannføring er i tråd med forvaltningsplanen.

8.2 Minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne

Fra Holsfjorden renner Storåne ned til Strandafjorden. Omtrent 2 km nedstrøms Holsfjorden samløper elva med Hallingdalselva/Usteåne. Ifølge revisjonsdokumentet har Storåne like oppstrøms samløpet med Usteåne en middelvannføring på 95 l/s og alminnelig lavvannføring på 3 l/s i regulert tilstand, sammenlignet med en middelvannføring på 25 m³/s og alminnelig lavvannføring på 1,3 m³/s i uregulert tilstand. Det er ikke satt miljømål som krever tiltak som kan medføre krafttap for denne elvestrekningen i vedtatt vannforvaltningsplan. Øvre del av elva har moderat økologisk potensial som både tilstand og miljømål. Nedre del av elva, etter samløpet med Hallingdalselva/Usteåne har godt økologisk potensial som tilstand og miljømål.

I rapport fra Norconsult, «Mulighetsstudie av habitattiltak i Storåne i Hallingdal – med vurdering av minstevannslipp», er det oppgitt at store deler av elvestrekningen er potensielt gyte- og oppvekstområde for ørretbestanden i Strandafjorden. Dette er en kjent bestand av storvokst ørret, og er viktig for fiske, friluftsliv og turisme i området. Vannslipp bør ifølge Norconsult kombineres med etablering av terskler.

Kommunene krevde i det opprinnelige revisjonskravet fra 1998 slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne på 1 m³/s i perioden 1. juni til 30. september og 0,25 m³/s resten av året. Flere høringsparter støtter kommunens krav.

Hafslund E-CO foreslo et slipp på 0,3 m³/s om sommeren og 0,1 m³/s om vinteren. Hafslund E-CO foreslår at slippet skal foregå fra tverrslag Hagafoss, da dette gir den enkleste tekniske løsningen.

NVE har anbefalt at det pålegges slipp av minstevannføring fra Holsfjorden til Storåne, for å skape gyteområder for oppvandrende ørret og av hensyn til friluftsliv og landskapseffekt. Norconsult har i sin mulighetsstudie konkludert med at slipp av 0,5 m³/s om sommeren må anses som et minimumsvannslipp. NVE har anbefalt et slipp på 0,6 m³/s i perioden 1. juni til 30. september og 0,25 m³/s resten av året. Slippet vil ifølge konsesjonæren medføre et krafttap på ca. 2,6 GWh/år, og NVE har beregnet nåverdien av det framtidige krafttapet til mellom 7 og 18 mill. NOK. Når det gjelder slippsted så mener NVE at det kan være i dammen, eller i tverrslag Hagafoss som foreslått av Hafslund E-CO. Valg av slippsted, kan skje under NVEs godkjenning av detaljplanene.

Departementet er enig i NVEs anbefaling og har ingen øvrige merknader.

8.3 Terskler og biotopjusterende tiltak

Hol og Ål kommuner har krevd at det etableres terskler og gjennomføres biotopjusterende tiltak i Storåne. I sin høringsuttalelse til NVEs innstilling og i møte med departementet har kommunene fastholdt ønsket om at konsesjonæren gjennom vilkårsrevisjonen pålegges å utarbeide en egen plan for terskler og andre tiltak. Kommunene frykter det vil ta lang tid å få konkrete pålegg i medhold av

standardvilkårene og departementet antar at dette kravet også gjelder for døgnreguleringen av Holsfjorden og Hovsfjorden.

I dagens konsesjonsvilkår er det vilkår om utsetting av fisk, etablering av fiskesperrer og fiskebiologiske undersøkelser. NVE har videre anbefalt at det innføres standard vilkår om naturforvaltning og standard vilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring.

Departementet anser innføring av standardvilkårene som tilstrekkelig og anbefaler ikke at det innføres særskilt vilkår som pålegger konsesjonæren å utarbeide plan for terskler og biotopjusterende tiltak. Departementet viser i denne forbindelse til at NVE i sin innstilling har skrevet at de vil følge opp dette etter vilkårsrevisjonen.

8.4 *Begroing, rydding og tilsåing*

Kommunene har fremmet krav om tiltak tilknyttet begroing, rydding og tilsåing som gjelder for Hol 2 og Hol 3 kraftverk.

NVE har i innstillingen anbefalt at dette følges opp gjennom innføring av moderne vilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Departementet er enig i dette.

8.5 *Samferdsel*

Viken fylkeskommune har påpekt at døgnreguleringen av Holsfjorden og Hovsfjorden medfører åpne råk og isdannelse, som igjen gir vanskeligere kjøreforhold og økte drifts- og vedlikeholdskostnader på fylkesvei 50. Døgnreguleringens påvirkning på fylkesveien og gangveien langs fjordene kan gi setningsskader, utvasking av masser og frostsprengning. Fylkeskommunen ønsker at det undersøkes hvordan dagens døgnregulering og nye konsesjonsvilkår påvirker infrastrukturen i området.

Departementet viser til at det innføres standard vilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. NVE kan om nødvendig pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider for å unngå slike skader. Eventuelle setningsskader på hus og annen eiendom er etter departementets vurdering et privatrettslig forhold.

9. *DEPARTEMENTETS OPPSUMMERING OG KONKLUSJON*

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår over.

Departementet tilrår at revisjonen av Holsvassdraget fastsettes ved et felles vilkårssett for konsesjonene gitt ved kgl.res. 4. juni 1948 og kronprinsregentens res. 29. juni 1956 og på de vilkår og redigert manøvreringsreglement som følger vedlagt, jf. også departementets merknader nedenfor.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for Stolsvatnmagasinet, Strandavatn eller Rødungen, og vil vise til reguleringenes verdi for kraftsystemet. Flerårsmagasiner har så stort volum at ett års tilsig normalt ikke er nok til å fylle magasinet. Magasinrestriksjoner her vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år, og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler heller ikke slipp av minstevannføring fra Stolsvatnmagasinet til Urunda, til Sisseldøla eller fra inntaket ved Greinefoss. Departementet tilrår at det pålegges slipp av minstevannføring fra Strandavatn til Storåne, fra Stolsvatnmagasinet til Juvåne og til Votna og Vatsfjorden, og mener fordelene ved slippet er større enn ulempene for allmenne og private interesser. Departementet vil vise til at strekningene er prioritert for høyere miljømål i de godkjente vannforvaltningsplanene og har stor verdi for fisk, landskap og friluftsliv. Samlet krafttap for NVEs forslag til slipp av minstevannføring er anslått til om lag 14,5 GWh/år. Dette tilsvarer en nåverdi på om lag 117 mill. NOK, beregnet med NVEs basis kraftprisbane fra 2021. I tillegg kommer kostnader tilknyttet etablering og drift av slippanordning, instrumentering, måleanordning mv. i forbindelse med de foreslåtte slippene. For Mjåvatn og Votna er kostnaden for slippanordning mv. estimert til om lag 4 mill. kroner.

Økonomiske vilkår foreslås ikke endret, men departementet anbefaler at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern og at det betales et bidrag til et øremerket fond til villrein.

Departementet finner også at kravet om særlige tilfeller i vannressursloven § 28 er oppfylt, og tilrår at konsesjonen for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden gitt ved kgl.res. 21. oktober 1960 omgjøres med de reviderte vilkår som følger vedlagt, og at døgnreguleringene inkluderes i manøvreringsreglementet for Holsreguleringen. Departementet anbefaler slipp av minstevannføring fra Hovsfjorden og Holsfjorden, samt innføring av standardvilkår.

Samlede kostnader for de reviderte vilkårene består av kostnader knyttet til slipp av minstevannføring i form av krafttap samt investeringer, bidrag til kulturminnefond og bidrag til villreinfondet i Nordfjella med 8 mill. kroner. De samlede kostnadene ved revisjonen kan anslås til om lag 148 mill. kroner, som vist i tabellen under. Kostnadene er basert på NVEs basis prisbane fra langsiktig kraftmarkedsanalyse fra 2021, og har betydelig usikkerhet.

Avbøtende tiltak	Kostnad (mill. kroner)	Miljøhensyn
Minstevannføring		Fisk, landskap, friluftsliv
Strandavatn (8,8 GWh)	71	
Til Votna (2,8 GWh)	23	
Dam Hovsfjorden (0,3 GWh)	2	
Dam Holsfjorden (2,6 GWh)	21	
Investeringskostnader	4	
Sektoravgift kulturminner	19	Kulturminner
Villreinfond	8	Villrein
Total kostnad	148	

Samlet sett finner departementet at de reviderte vilkårene i Holsreguleringen vil bidra til å rette opp skader og ulemper som skyldes reguleringen og bidra til miljøforbedringer i vassdraget, særlig av hensyn til fisk, landskap, friluftsliv samt villrein. Fordelene ved de foreslått endringene vurderes å være større enn ulempene for allmenne og private interesser i vassdraget.

10. DEPARTEMENTETS MERKNADER TIL VILKÅRENE FOR HOLSREGULERINGEN

Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 4. juni 1948 og kronprinsreg. res. av 29. juni 1956. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår, bortsett fra at departementet anbefaler et nytt vilkår nr. 5 om fond, som medfører at nummereringen for etterfølgende vilkår blir forskjøvet sammenlignet med NVEs forslag.

Hafsund ECO har bedt om at tillatelsen for Holsreguleringen kalles "Tillatelse til å regulere Holselva og Votna og til å overføre Votna til Holselva (Holsreguleringen)". Departementet har endret dette i tilrådningspunktet og vilkårssettet.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med de opprinnelige satsene på kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 1,50 pr. nat.hk. til fylke og kommune referert til kgl.res. 04.06.1948, og kr 1,00 til staten og kr 4,00 til fylke og kommunen referert til kronprinsreg. res. 29.06.1956. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 9,30 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 28,52 til kommunen (pr. 01.01.2014) for kgl.res. 04.06.1948, og 12,56 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 51,32 til kommunen (pr. 01.01.2014) for kronprinsreg. res. 29.06.1956.

Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Post 3 Konsesjonskraft

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språk.

Bestemmelsen om at berørte kommuner etter 30 år kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov fjernes, og erstattes med bestemmelsen om at vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Det foreslås å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Videre anbefales det å beholde eksisterende bestemmelse for prisen på konsesjonskraften til kommunene. Bestemmelsen sier at konsesjonskraften skal leveres til samme pris som for statens kraftleveringer i Østlandsområdet. Prisavsnittet i de opprinnelige vilkårene er spesielt, og har sin historie tilbake til Oslo Lysverkers elektrifisering av bygdene i Hallingdal, og var en avgjørende betingelse for utbyggingen. Det har vært tvist om tolkningen av denne prisbestemmelsen. Tvisten er avgjort ved avtaler i flere omganger, og i rettsprosesser helt opp til Høyesterett. Avtalen gjør at konsesjonskraften i dag leveres til OED-pris til Hol kommune, og til selvkost for Ål kommune. På denne bakgrunn anbefales det å beholde den opprinnelige teksten, med henvisning til at partene har funnet egen privatrettslig løsning på prisspørsmålet. Avsnittet om pris var likt i konsesjonene fra 1948 og 1956.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Bestemmelsen foreslås videreført med mer moderne språk.

Post 5 Fond

Det foreslås innbetaling til et fond øremerket villreinen i Nordfjella som ble opprettet i forbindelse med Hemsilreguleringen, jf. kgl.res. 23.6.2021. Fondet forvaltes av en styringsgruppe der NVE, miljømyndighetene, regulanten og berørte kommuner deltar. Utkast til mandat for styringsgruppa vil utarbeides av NVE og Miljødirektoratet i fellesskap, og godkjennes av Olje- og energidepartementet.

Post 6 Byggefrister

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Myndighet for godkjenning av planer, tilsyn og pålegg er tillagt NVE i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Naturforvaltning

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning.

Tidligere bestemmelse om slipp av vann (post 18 i kgl.res. 4. juni 1948) foreslås fjernet og bestemmelser om vannslipp innført i manøvreringsreglementet.

Konsesjonæren har bedt om at det presiseres i vilkåret at dette kun gjelder "berørte deler" av vassdraget. Departementet anser ikke en slik presisering som nødvendig. Pålegg gitt i medhold av naturforvaltningsvilkåret må være knyttet til skader og ulemper forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget. Dette følger både av vassdragsreguleringsloven § 20 tredje ledd og alminnelig vilkårs lære.

Utkast til pålegg om fysiske tiltak av hensyn til villrein bør forelegges NVE.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Det foreslås inntatt bestemmelser om automatisk fredete kulturminner, og herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). Det vises til "Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag" fastsatt av Miljøverndepartementet 8. juni 2010.

Opprinnelige konsesjoner for Holsreguleringen ble gitt før 1960 og er tidsbegrenset. De er uten vilkår om kulturminner og omfattes av punkt 2 i retningslinjene. Det foreslås at sektoravgiften betales for magasinkapasiteten i Strandavatn, Stolsvatn, Rødungen, Bergsjø og Varaldsetvatn og at NVE vil beregne den endelige avgiften når vilkårene er revidert.

Post 11 Forurensning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Bestemmelsen videreføres i hovedtrekk som den er med mer moderne språk.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår. Departementet forutsetter at NVE pålegger konsesjonæren å utarbeide en plan for terskler og biotopjusterende tiltak etter at vilkårene er revidert.

Post 14 Rydding i reguleringssonen

Gjeldende vilkår i post 14 i kronprinsreg. res. 29. juni 1956 suppleres og konkretiseres ytterligere. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår. Departementet forutsetter at konsesjonæren rydder områdene, jf. krav fremsatt, og ber NVE vurdere om det er nødvendig med pålegg om dette ikke skjer frivillig.

Post 15 Manøvreringsreglement

Reguleringshøydene i magasinene var i NVEs innstilling oppgitt etter lokalt høydesystem. NVE har i ettertid oppfordret konsesjonæren om å måle inn disse etter NN 2000, og har 17.6.2021 oversendt justert manøvreringsreglement innmålet etter NN 2000.

Unntaket i eksisterende konsesjon for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, som tillater å senke vannstanden til 15 cm under LRV i Hovsfjorden ved reparasjoner og tilsyn av valse Luke videreføres. Vilkåret manglet opprinnelig i NVEs forslag til vilkår, noe NVE har rettet i e-post 17.6.2021 til departementet.

Dersom vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet, jf. reglementets post 4 og vassdragsreguleringsloven § 16 tredje ledd.

Manøvreringsreglementet kan endres av Kongen eller departementet etter søknad fra vassdragsanleggets eier, jf. vassdragsreguleringsloven § 9.

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Bestemmelsens innhold foreslås i hovedtrekk videreført, men med moderne språk og i tråd med moderne standardvilkår.

Post 17 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Bestemmelsen foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse. Men det foreslås at begrepene «konsesjonæren» og «damanlegget» brukes, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språk.

Det tilrås å ta inn bestemmelser om mulighet for tilbaketrekning av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, og at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 22 Tinglysning

Bestemmelsen videreføres, men endres i tråd med gjeldende regelverk.

Post 23 Videreførte særvilkår

Posten er en spesialbestemmelse om gratis strøm til private beboere. Bestemmelsen praktiseres fortsatt og foreslås videreført.

For øvrig slutter departementet seg til NVEs merknader til konsesjonsvilkårene.

11. DEPARTEMENTETS MERKNADER TIL VILKÅRENE FOR DØGNREGULERINGEN AV HOVSFJORDEN OG HOLSFJORDEN

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 21. oktober 1960. Departementet tilrår at eksisterende vilkår oppdateres med mer moderne språk og at det innføres bestemmelser i tråd med dagens standardvilkår.

Post 1 Revisjon av konsesjonsvilkår

Det foreslås innført bestemmelse om vilkårsrevisjon etter vannressursloven § 26 fjerde ledd annet punktum. Tidspunkt for vilkårsrevisjon bør settes likt med reguleringskonsesjonen for Holsreguleringen, slik at de kan revideres samtidig.

Post 2 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Vilkåret foreslås videreført og oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Post 3 Naturforvaltning

Bestemmelsen er ny. Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning.

Konsesjonæren har bedt om at det presiseres i vilkårene at dette vilkåret kun gjelder "i berørte deler" av vassdraget. Departementet anser ikke en slik presisering nødvendig. Pålegg gitt i medhold av naturforvaltningsvilkåret må være knyttet til skader og ulemper forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

Post 4 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 5 Manøvreringsreglement

Det foreslås å ta inn bestemmelse om manøvreringsreglement. I reglementet tas inn reguleringshøyden for Hovsfjorden og Holsfjorden, og bestemmelsene om slipp av minstevannføring.

Post 6 Hydrologiske observasjoner

Bestemmelsen foreslås i hovedsak videreført som den er, men at den gis et mer moderne språk.

Post 7 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Eksisterende bestemmelse anbefales modernisert, og supplert med bestemmelse om måling av minstevannføring og sikring av usikker is og andre sikringstiltak.

Post 8 Luftovermetning

Det foreslås å innføre standardbestemmelse om luftovermetning, for om nødvendig å kunne pålegge tiltak mot dette for å unngå skader på fisk. Posten er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Kontroll med overholdelsen av vilkårene

Bestemmelsen erstatter bestemmelse i eksisterende post 3 om offentlig tilsyn. Bestemmelsen foreslås oppdatert i tråd med gjeldende regelverk.

12. DEPARTEMENTETS MERKNADER TIL MANØVRERINGSREGLEMENTET

Det foreslås et felles manøvreringsreglement som inkluderer Holsreguleringen samt døgnreguleringen av Hovsfjorden og Holsfjorden.

Endringene i manøvreringsreglementet skal gjennomføres så snart som praktisk mulig, og detaljplan skal forelegges NVE for godkjenning før ombygging/bygging av tappeinnretninger. Konsesjonær forutsettes å etablere et system for kontinuerlig overvåkning av vannføringen ved målepunktene.

Tidligere post 4 fjernes i sin helhet da bestemmelsene her ikke er relevante i dag.

Post 1

Det tilrås å ta inn overføringer, i tråd med moderne manøvreringsreglementer.

Unntaket i eksisterende konsesjon for døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, som tillater å senke vannstanden til 15 cm under LRV i Hovsfjorden ved reparasjoner og tilsyn av valseluke videreføres.

Post 2

Postens ordlyd foreslås oppdatert i tråd med moderne manøvreringsreglement.

Post 3

Innholdet tilrås videreført, men oppdatert med mer moderne språk.

Post 4

Tidligere poster 5 og 6 samles i ny 4.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte og omgjorte vilkår for tillatelser meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS for regulering av Holsvassdraget mv. i Hol og Ål kommuner. Vilkårene fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

*Vedlegg 1 til kongelig resolusjon av 18.02.2022 om reviderte og omgjorte vilkår for tillatelser
meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS
for regulering av Holsvassdraget mv. i Hol og Ål kommuner*

1. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelse til Hafslund ECO Vannkraft AS til å regulere Holselva og Votna og til å overføre Votna til Holselva (Holsreguleringen), jf. vedlegg 2.
2. I medhold av lov 24. november 2000 nr. 62 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) § 28 omgjøres vilkår for tillatelse til døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden, jf. vedlegg 3.
3. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Holsvassdraget og Votnavassdraget i Hol og Ål kommuner, jf. vedlegg 4.

*Vedlegg 2 til kongelig resolusjon av 18.02.2022 om reviderte og omgjorte vilkår for tillatelser
meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS
for regulering av Holsvassdraget mv. i Hol og Ål kommuner*

Vilkår

*for tillatelse til regulering av Holselva og Votna og til å overføre Votna til Holselva
(Holsreguleringen) i Hol og Ål kommuner, Viken fylke*

(Fastsatt ved kgl.res. 18.02.2022. Erstatte tidligere vilkår gitt ved kgl.res. 04.06.1948 og kronprinsregentens resolusjon 29.06.1956)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 1,50 pr. nat.hk. for reguleringen tilknyttet tidligere konsesjon 04.06.1948, og på kr 1,00 til staten og kr 4,00 til kommuner og fylkeskommuner for tilleggsreguleringen knyttet til tidligere konsesjon 29.06.1956. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i nevnte konsesjoner.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Gis konsesjon både etter vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven, samordnes beregningen av konsesjonsavgifter etter de to lovene.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Den konsesjonskraft som pliktes levert kommunene fra Ruud kraftstasjon, og som konsesjonær stiller til rådighet ved stasjonsvegg med generatorspenning, skal leveres til samme pris og ellers på samme vilkår som staten til enhver tid fastsetter for sine kraftleveringer i Østlandsområdet.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5.

(Fond)

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 8 mill. kroner til et øremerket fond til undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, ev. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Midlene skal forvaltes til beste for villreinbestanden.

6.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjæmmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Stolsvatn, Rødungen, Bergsjøen, Varaldsetvatn og Strandavatn og berørt del av Holsvassdraget og Votnavassdraget er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

10.

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid mv. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 andre ledd.

11.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utgjengelige.

13.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19.

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner). Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

23.

(Videreførte særvilkår)

Gratis strøm til Våtнадalens beboere

Særlige vilkår som er videreført fra kgl.res. 04.06.1948 post 26:

«Oslo Lysverker plikter å levere uten vederlag ytterligere 300 kW årlig til beboerne i Våtнадalen. Strømmen leveres på samme måte som den gratisstrøm enkelte rettighetseiere til Våtna forbeholdt seg ved hangivelsen av sine rettigheter i 1917. Fordelingen av strømmen foretas av Ål kommune.»

*Vedlegg 3 til kongelig resolusjon av 18.02.2022 om reviderte og omgjorte vilkår for tillatelser
meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS
for regulering av Holsvassdraget mv. i Hol og Ål kommuner*

*Vilkår
for tillatelse til døgnregulering av Hovsfjorden og Holsfjorden (døgnreguleringen)
i Hol og Ål kommuner, Viken fylke*

(Fastsatt ved kgl.res. 18.2.2022. Erstatter tidligere vilkår gitt ved kgl.res. 21.10.1960)

1.

(Revisjon av konsesjonsvilkår)

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår.

2.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene dersom det er avvik av betydning i forhold til det som fremgår av konsesjonssøknaden.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

3.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Holsvassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

V

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

4.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

5.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

6.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

7.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

8.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

9.

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjonen eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

*Vedlegg 4 til kongelig resolusjon av 18.02.2022 om reviderte og omgjorte vilkår for tillatelser
meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS
for regulering av Holsvassdraget mv. i Hol og Ål kommuner*

Manøvreringsreglement

for reguleringen av Holsvassdraget og Votnavassdraget i Hol og Ål kommuner, Viken fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 18.02.2022. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 04.06.1948 og kronprinsregentens res. 29.06.1956 og reguleringsbestemmelser gitt ved kgl.res. 21.10.1960)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Varaldsetvatn	999,03	1005,03	997,03	6,0	2,0	8,0
Rødungen	1011,08	1022,08	999,08	11,0	12,0	23,0
Bergsjøen	1077,65	1080,15	1069,15	2,5	8,5	11,0
Mjåvatn	1083,97	1091,17	1081,77	7,2	2,2	9,4
Lille Frosen	1084,87	1091,17	1082,17	6,3	2,7	9,0
Store «	1085,87	1091,17	1082,47	5,3	3,4	8,7
Buvatn	1089,07	1091,17	1087,57	2,1	1,5	3,6
Olsenvatn	1084,17	1091,17	1083,17	7,0	1,0	8,0
Nedre Stolsvatn	1079,07	1091,17	1078,17	12,1	0,9	13,0
Søre «	1079,17	1091,17	1078,27	12,0	0,9	12,9
Øvre «	1081,67	1091,17	1078,87	9,5	2,8	12,3
Stolstjørne	1087,57	1091,17	1087,57	3,6	0	3,6
Djupvatn	1084,67	1091,17	1080,17	6,5	4,5	11,0
Riskevatn	1086,77	1091,17	1085,77	4,4	1,0	5,4
Bjørnsentjørni	1088,57	1091,17	1087,57	2,6	1,0	3,6
Svaravatn	1087,87	1091,17	1086,87	3,3	1,0	4,3
Geitevatn	1089,67	1091,17	1088,67	1,5	1,0	2,5
Strandavatn	950,0	978,0	950,0	28,0	0,0	28,0
Hovsfjorden (01.10.–01.05.)		589,98	589,23			0,75
Hovsfjorden (01.05.–01.10.)		589,73	589,23			0,50
Holsfjorden.....		542,24	541,49			0,75

Høydene refererer seg til NN 2000.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Særlig vilkår for Hovsfjorden som er videreført fra kgl.res. 21.10.1960, men der høydekoten er korrigert ved innmåling etter NN 2000:

«Under reparasjoner og tilsyn av valse forutsettes vannstanden å kunne senkes til kote 589,08.»

Overføringer

Avløpet fra følgende nedbørsfelt overføres til driftstunellen til Hol 1 kraftverk (Urunda-aggregatet):

- a) Urundavassdraget oppstrøms Greinefoss (minimum 54,6 km²)
- b) Sisseldøla (4,7 km²)
- c) Stuvbekken (10,5 km²)

Avløpet fra 272,3 km² av Urundas felt i Stolsvatnmagasinet kan overføres til Votnavassdraget.

Avløpet fra 23,0 km² av Votnas felt i Stolsvatnmagasinet kan overføres til Urundavassdraget.

Bergsjøen (28,1 km²) overføres til Rødungen.

Rødungen (minimum 62,2 km²) overføres til Varaldsetvatn.

Varaldsetvatn (minimum 34,6 km²) overføres til driftstunellen til Hol 1 kraftverk (Votna).

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

I tiden 01.06.–30.09. skal det slippes 0,5 m³/s fra Strandavatn til Storåne, og 0,2 m³/s resten av året. I tiden 01.06.–30.9. skal det slippes 0,5 m³/s fra Stolsvatnmagasinet (Mjåvatndammen) til Juvåne, og 0,1 m³/s resten av året. Det skal slippes 0,2 m³/s fra Bergsjø, Rødungen eller Varaldsetvatn til Votna i tiden 01.06.–30.09. I tiden 15.05.–15.10. skal det slippes 0,2 m³/s fra Hovsfjorden til Storåne. I tiden 01.06.–30.09. skal det slippes 0,6 m³/s fra Holsfjorden til Storåne, og 0,25 m³/s resten av året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring, og vannstanden i magasinet det slippes fra er på laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi.

Kravet om minstevannføring fra dam Strandavatn gjelder ikke ved behov for nedtapping i forbindelse med lovpålagt tilsyn etter dam sikkerhetsforskriften.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann. Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

4. Statkraft Energi AS

(Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Altevatn/Álddesjávri mv. med overføringer i Barduvassdraget i Bardu kommune i Troms og Finnmark fylke)

Kongelig resolusjon 18. februar 2022.

1. Innledning

Barduvassdraget med Altevatn/Álddesjávri og Barduelva ligger i Bardu kommune og går i samløp med Målselva i Målselv kommune nedstrøms Målselvfossen. Øvre del av vassdraget er i dag utbygd med to kraftverk, Innset og Straumsmo, og to reguleringsmagasin, Altevatn og Innsetvatn/Veslvatn, hvor Altevatn er hovedmagasinet og inntaksmagasin til Innset kraftverk, mens Innsetvatn er et mindre inntaksmagasin til Straumsmo kraftverk. Nedre del av vassdraget er utbygd med Bardufossmagasinet og Bardufoss kraftverk ved Bardufossen, ca. 2 km før samløpet med Målselva. Konsesjonær er Statkraft Energi AS (Statkraft).

I tillegg til at Barduelva har vært og fortsatt er en attraktiv elv for sportsfiske, er Altevatn-området i dag mye brukt til rekreasjon og friluftsliv. Altevatn-området er omgitt av Øvre Dividal nasjonalpark i nord og Rohkunborri nasjonalpark i sør. Områdene rundt Altevatnet har lenge vært i bruk som sommerbeiter av reindriftsinteresser i de svenske samebyene Talma og Saarivuoma. De norske reinbeitedistriktene Altevatnet og Gielas har også beitearealer i området.

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget er fremmet av Bardu kommune. Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget. Kravene angår i hovedsak magasinrestriksjoner i Altevatn, slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk. Kravet gjelder konsesjoner gitt ved kronprinsregentens resolusjon 13. juni 1957, kgl.res. 22. desember 1960 og kgl.res. 7. februar 1969. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering av Altevatn er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

NVE har oversendt innstilling til departementet 19. desember 2018. NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn og overføringer. NVE anbefaler ikke at det innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, men at det prioriteres tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva, bl.a. slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og krav til vannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk.

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner og fylkeskommune. Departementet tilrår at vilkårene i all hovedsak revideres i tråd med NVEs innstilling, bortsett fra når det gjelder vannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk. Her anbefaler departementet at målepunktet flyttes til Fosshaug bro, slik at bidraget fra Sjørdalselva også regnes inn. Dette medfører at Straumsmo kraftverk i større grad kan bidra med systemtjenester i de periodene Sjørdalselvas vannføring dekker kravet til minstevannføring. Tiltaket vil bedre forholdene for ørret i svært tørre perioder, men medfører mindre forbedring for ørret enn NVEs forslag, spesielt på strekningen oppstrøms samløpet med Sjørdalselva. Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for Altevatn-reguleringen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

I resolusjonen under er NVEs innstilling i revisjonssaken gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III, departementets samlede vurdering og konklusjon i kapittel IV.

II. NVEs innstilling

I NVEs innstilling til departementet av 19. desember 2018 heter det:

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn og overføringer. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak, blant annet fiskebiologiske tiltak og erosjonstiltak. NVE anbefaler at det ikke innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, men at det prioriteres tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva. Det anbefales slipp av minstevannføring fra Innsetdammen; 2 m³/s i perioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s. Det anbefales videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

Sammendrag

Med bakgrunn i krav fra Bardu kommune fattet NVE vedtak 25.09.2007 om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkår for Altevatnreguleringen. Revisjonssaken gjelder de tre konsesjonene gitt ved Kronprinsregentens Res. av 13.06.1957, Kgl. Res. av 22.12.1960 og Kgl. Res. av 07.02.1969. Revisjonsdokumentet ble sendt på høring med høringsfrist 31.07.2009. NVEs befarings ble avholdt 25.–26.08.2009. I etterkant av befarings ble det åpnet for ytterligere høringsuttalelser med frist 01.06.2010. Det kom inn 23 høringsuttalelser/kommentarer til saken. NVE oversendte høringsuttalelsene til Statkraft for kommentarer 23.06.2011. Det ble samtidig bedt om tilleggsinformasjon til enkelte temaer og gitt en anmodning om at gjennomføring av prøveslipp av vann fra Innsetdammen (minstevannføring nedstrøms Altevatnmagasinet), ble prioritert i den videre revisjonsprosessen. Statkraft oversendte 30.04.2013 sine kommentarer til høringsuttalelsene og et notat som oppsummerer tilleggsutredninger og undersøkelser gjort så langt i vassdraget.

NVE har vurdert kravet om revisjon til i hovedsak å dreie seg om tre spørsmål, hvor alle tre forutsetter endringer i dagens manøvreringsreglement. Det dreier seg om magasinrestriksjoner i Altevatn (kote 486 i perioden 10. juli – 1. oktober), slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk. De øvrige krav mener NVE i hovedsak lar seg løse ved innføring av nye standardvilkår. Det kom tidlig krav om at Bardufoss kraftverk burde sees i sammenheng med vilkårsrevisjonen og kalles inn til konsesjonsbehandling. Hovedårsaken til kravet var tidligere dårlig koordinering av kjøringen mellom de tre kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss. Etter at Statkraft overtok Bardufoss fra Troms Kraft i 2012, er koordineringen forbedret og hovedutfordringen i kravet redusert. Gjenværende miljøutfordringer bør imidlertid vurderes nærmere med sikte på eventuelle tiltak. To svenske samebyer, Talma og Saarivuoma, som har sommerbeite i området rundt Altevatn, har fremmet krav om mer tilrettelegging for deres reindriftsinteresser. NVE har vurdert kravene til i det vesentlige å dreie seg om privatrettslige forhold som dermed faller utenfor vilkårsrevisjonen. Noen av kravene kan løses ved innføring av nye standardvilkår.

Under vurderingen av kravene har det vært viktig å ta hensyn til kraftverkernes status i forhold til forsyningssikkerhet og fleksibilitet i systemdriften (kraftverk med rask responsmulighet). Både Innset og Straumsmo kraftverk har historisk vært viktig for forsyningssikkerheten nord for Ofoten. Etter at Statnett ferdigstilte ny 420 kV ledning mellom Ofoten og Balsfjord høsten 2017, er betydningen av lokale regulerbare kraftverk for forsyningssikkerheten blitt redusert. Statnett ønsker likevel at dagens reguleringsmuligheter ved kraftverkene Straumsmo og Innset videreføres. I sine kommentarer til høringsuttalelsene opplyser også Statkraft at «*Ut fra behovet for fleksibilitet i kraftsystemet, herunder forsyningssikkerhet i gitte situasjoner, og med dagens tekniske restriksjoner i Straumsmo og Innset kraftverk, er det uakseptabelt å innføre krav som setter ytterligere begrensninger i kjøringen av kraftverkene*».

Kravene som forutsetter endringer i vilkårene i form av restriksjoner i manøvreringsreglementet, må sees i sammenheng. Kravet om at Altevatn skal ligge på kote 486 i perioden 10. juli – 1. oktober innebærer en restriksjon om å holde en minste sommervannstand. Slik NVE vurderer

kravet, er det i første omgang et krav i forhold til friluftslivsinteresser (ferdsel og tilgjengelighet til Altevatn øst) og hyttebebyggelse (tilkomst, landskap, estetikk i Altevatn vest). NVE mener det blir umulig å nytte hele reguleringshøyden i magasinet dersom det innføres absolutte fyllingsrestriksjoner. For alternativet med en myk fyllingsrestriksjon (fleksibelt oppfyllingsvilkår), vil i tørre og middels tørre år selv en tidlig dato for start oppfylling, medføre at man ikke vil oppnå en ønsket magasin vannstand før sent i sesongen. I tillegg vil det i år med lite tilsig oppstå konflikt i tilfeller der både fyllingsrestriksjon og krav om minstevannføring nedstrøms Altevatn skal oppfylles. I slike tilfeller må ett av kravene prioriteres. NVE anbefaler at Barduelva nedstrøms Innsetvatn blir prioritert for miljøforbedringer og at det ikke settes vilkår om fyllingsrestriksjoner i Altevatn.

NVE anbefaler på bakgrunn av gjennomført prøveslipp, at det pålegges slipp av minstevannføring fra Innsetdammen; 2 m³/s i sommerperioden og 0,5 m³/s i vinterperioden. Dette vil bidra til et løft for ferskvannsbiologien, både bunndyrproduksjon og forholdene for fisk, samtidig som landskapsopplevelsen på elvestrekningen vil øke noe i forhold til dagens situasjon. Den anbefalte minstevannføringen vil medføre et krafttap på ca. 19,9 GWh. Midlere årsproduksjon (1981–2010) for Straumsmo kraftverk er ca. 704 GWh.

Kravet om at Straumsmo kraftverk må kjøres jevnere skyldes problemer med grunnvanns-erosjon, redusert bunndyrproduksjon og redusert fiskeproduksjon. Store og brå endringer i vannstand i elva som følge av produksjonstilpassinger i Straumsmo kraftverk, har uheldige miljøvirkninger. Som avbøtende tiltak anbefaler NVE at det i perioden 1. mai – 30. oktober skal gå minimum 12 m³/s i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk. Det anbefales videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. Dette vil sørge for noe miljøforbedring samtidig som det opprettholdes en viss grad av fleksibilitet i produksjonssystemet.

Det har tidligere vært problemer med is vinterstid nedstrøms Straumsmo kraftverk. Etter utredning av problemet i 2007, har Statkraft innført en selvpålagt restriksjon i kjøringen av kraftverket. NVE anbefaler at denne praksisen tas inn i manøvreringsreglementet ved at man i perioden 1. november – 30. april skal kjøre Straumsmo kraftverk på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

Barduvassdraget fikk høyeste prioritet (1.1) i rapporten om vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022 (revisjonsrapporten NVE/MD 49/2013). I regional vannforvaltningsplan for Troms 2016–2021 (godkjent 04.07.2016) er miljømålene for vannforekomstene påvirket av reguleringsanleggene i Barduvassdraget satt opp. Der det er foreslått tiltak for å nå miljømålene er dette tatt hensyn til i vurderingen av de innkomne krav. På denne bakgrunn har NVE kommet frem til følgende konklusjon:

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn og overføringer. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak, blant annet fiskebiologiske tiltak og erosjonstiltak. NVE anbefaler at det ikke innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, men at det prioriteres tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva. Det anbefales slipp av minstevannføring fra Innsetdammen; 2 m³/s i perioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s. Det anbefales videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

Sakens bakgrunn

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som er oppstått som følge av reguleringene, men ved revisjon kan også vilkårene generelt bli modernisert, og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, er fastsatt og kan ikke endres. Det er bare konsesjonsvilkårene som kan tas opp til revisjon.

I samme vassdrag er det ofte gitt flere konsesjoner over tid med forskjellig revisjonstidspunkt. Det kan være hensiktsmessig å forskyve noen revisjoner i tid for å få til en samordnet revisjon for hele vassdraget. Når en revisjon av vilkårene er foretatt, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Framsatt krav om revisjon

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkårene i Altevattn-reguleringen ble fremmet av Bardu kommune i brev til NVE av 16.05.2006. Bardu kommune har hatt en prosess med nærings- og brukerinteresser i kommunen i forkant av utarbeidelsen av et kravdokument. Dokumentet har vært på høring og man fikk i den forbindelse innspill om lokale forhold fra Samarbeidsutvalget for grunneierlagene i Bardu, Østerdalen Utmarkslag, Bardu uavhengige folkevalgte, Steinar Bjørkli og grunneierne Karl Anders Krey og Bjørn Krogstad, som fulgte som vedlegg til kravdokumentet. Som vedlegg fulgte også en rapport fra et minisymposium i 1997 om fiskekultivering i Altevattnet.

Bardu kommune tar utgangspunkt i Statsreguleringen av Altevattnet og overføring av Salvasskardelva til Altevattn (kgl.res. 13.06.1957), men mener at konsesjonene fra 1960 (overføring av Mouldajokka og Irggasjaurie til Altevattn) og fra 1969 (Innføring av Straumslī-Tverrelv på driftstunnelen til Straumsmo kraftverk), også må tas med i revisjonssaken. Kommunen mener at omgjøring av konsesjonen for regulering av Altevattnet fra tidsavgrenset til evigvarende konsesjon i 2002 og 2005, der kommunen ikke fikk anledning til å uttale seg, gjør denne revisjonssaken spesiell der det ligger særskilte grunner som må få konsekvenser for revisjonen.

Kommunen begrunner kravet med at miljøkrav og miljøstandarder har endret seg mye siden konsesjonen ble gitt og at det er store mangler i gjeldende vilkår. Kravdokumentasjonen fra kommunen beskriver reguleringspraksis og tilknyttede ulemper. Sentralt er effektkjøring og raske fluktuasjoner i vannstand og vannføring i Barduelva nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk med blant annet stranding av fisk og uttørring av egg som resultat. Denne delen av Barduvassdraget beskrives som en særdeles god ørretelv før reguleringen og med naturgitte forhold for gyting og oppvekst av fisk. Kommunen hevder at bruk av effektkjøring og mer omfattende nedtapping av Altevattnmagasinet sommerstid, er et økende problem. Erosjonsproblemer i Altevattnet og forringelse av estetiske forhold samt tilgjengelighet til vannet og nærliggende utfartsområder beskrives som omfattende. Det fremholdes også at reguleringen har konsekvenser for Innsetvatn og elvestrekningen nedstrøms. Bardu kommune ber blant annet om endring i manøvreringspraksis, herunder fyllingsbestemmelser og manøvrering av Altevattnmagasinet og Innsetvatn, samt minstevannføring. Det bes også om at det settes i verk biotopforbedrende tiltak og tiltak for å redusere ulemper av reguleringen for samene og bygdefolket.

Kravet om revisjon er formulert på følgende måte med referanse til gjeldende konsesjonsvilkår fra 1957 og innføring av nye vilkår og er ytterligere spesifisert i kap. 5 i kravdokumentet:

3.1 Revisjon av gjeldende vilkår

3.1.1 Endring av gjeldende vilkår om utsetting av fisk (pkt. 10) og om undersøkelser

3.1.2 Manøvreringsreglementet

3.1.3 Bestemmelser vedr. tiltak som har til hensikt å avhjelpe ulemper reguleringen har for samenes og bygdefolkets interesser (pkt. 7 og 8)

3.1.4 Generell modernisering av innholdet i gjeldende bestemmelser slik at de kommer i samsvar med dagens forhold, for eksempel riktig navn på myndigheter, lover etc.

3.2 Nye vilkår

3.2.1 Fyllingsbestemmelser for Altevattnet

3.2.2 Minstevannføring/regler for vannslipping i elva nedstrøms Rødhølen (demning Innsetvatnet)

3.2.3 Biotopforbedrende tiltak (terskler, elvekorreksjoner, forbedring av gyteområder etc.)

3.2.4 Konsesjon/tillatelse for reguleringen av Innsetvatnet

3.2.5 Miljømessige utbedringer av tipper og plasser

Kravene fra Bardu kommune ble oversendt Statkraft for kommentarer 25.08.2006. I brev til NVE 09.11.2006, identifiserte Statkraft 19 kravpunkter hvorav 14 ble vurdert å kunne tas opp til behandling. Dette ble grunnlaget for oppklarende møter inklusive et folkemøte på Setermoen 10.01.2007, hvor bl. andre NVE, Statkraft, Bardu kommune og Fylkesmannen i Troms var til stede. På disse møtene ble det i stor grad enighet om kravspesifikasjonen i det endelige revisjonsdokumentet.

I etterkant av møtet på Setermoen mottok NVE brev fra Bardu og Målselv kommuner (03.04.2007) og kopi av brev fra Samarbeidsutvalget for Målselvvassdraget (SUM) (12.04.2007) til Målselv kommune, med anmodning om at miljømessige forhold ved Bardufoss kraftverk burde vurderes samtidig med en eventuell revisjon av vilkårene for Altevattnreguleringen i Barduvassdraget.

Åpning av revisjonssak

På basis av kravet om revisjon og regulantens kommentarer til kravet, fattet NVE vedtak 25.09.2007 (NVE 200601482-6) om åpning av revisjonssak for Altevattn-reguleringen. I brevet til Statkraft ble det gitt en frist til 31.10.2008 med å utarbeide et utkast til et revisjonsdokument med en fremdriftsplan for ferdigstilling av dokumentet. Det ble oppfordret til å vektlegge forhold som fremkom av kravdokumentet fra Bardu kommune og ellers informasjon som fremkom på folkemøtet på Setermoen 10.01.2007. Det endelige revisjonsdokumentet ble forelagt NVE 12.03.2009.

NVE gir i brev av 12.11.2007 svar til Bardu kommune og Samarbeidsutvalget for Målselvvassdraget (SUM) på spørsmål om revisjon av vilkår, at Bardufoss kraftverk kan kalles inn til konsesjonsbehandling etter § 66 i vannressursloven i særlige tilfeller, men at forutsetningen er at det fremmes et konkret krav om dette. Den videre saksgang i forhold til Bardufoss kraftverk er tatt inn som et eget avsnitt senere i innstillingen.

Om Barduvassdraget

Barduvassdraget med Altevattn og Barduelva ligger i Bardu kommune og går i samløp med Målselva i Målselv kommune nedstrøms Målselvfossen. Øvre del av vassdraget er i dag utbygd med to kraftverk, Innset og Straumsmo, og to reguleringsmagasin, Altevattn og Innsetvatn, hvor Altevattn er hovedmagasinet og inntaksmagasin til Innset kraftverk, mens Innsetvatn er et mindre inntaksmagasin til Straumsmo kraftverk. Nedre del av vassdraget er utbygd med Bardufossmagasinet og Bardufoss kraftverk ved Bardufossen, ca. 2 km før samløp med Målselva.

I tillegg til at Barduelva har vært og fortsatt er en attraktiv elv for sportsfiske, er Altevattn-området i dag mye brukt i rekreasjon og friluftslivssammenheng. Fra Bardu kommunes kravdokument siteres følgende: «*Altevassområdet er utpekt som fylkets viktigste utfartsområde med om lag 270 hytter i tilknytning til vatnet, og ellers med betydelig bruk av andre som ikke har hytter. I tillegg er det en økende interesse for næringsmessig bruk av området knyttet til reiseliv, såkalt naturbasert turisme/reiseliv hvor miljøkvaliteten på området og Altevattnet som transportåre er av avgjørende betydning for produktet.*» Altevattn-området er i dag omgitt av to nasjonalparker; Øvre Dividal nasjonalpark i nord og Rohkunborri nasjonalpark i sør. Sistnevnte ble etablert ved kgl.res. så sent som 25.02.2011. Områdene rundt Altevattnet har lenge vært i bruk av reindriftsinteresser i de svenske samebyene Talma og Saarivuoma. De norske reinbeitedistriktene Altevattnet og Gielas har også beitearealer i området.

Konsesjonsrettslig status

Statkraft Energi AS har følgende konsesjoner i Barduvassdraget:

- 13.06.1957. Statsregulering av Altevattn og overføring av Salvasskarelva til Altevattn.
 - o Altevattn kan reguleres mellom LRV kote 472,8 og HRV kote 489,0
 - o Magasinet mellom Altevattn og Slottmoberget (inntak) kan senkes til kote 469
 - o Høyeste flomvannstand i Altevattn HHV kote 490,0
 - o Avløpet fra 70 km² av Salvasskarelvass nedbørfelt fra kote 536,0 overføres til Altevattn

- 22.12.1960. Overføring av Mouldajokka og Irrgasjaurie til Altevatn.
 - o Avløpet fra 29 km² av Mouldajokkas nedbørfelt overføres fra kote 613,5 til Irrgasjaurie og videre sammen med avløpet fra 20 km² av dennes partielle felt fra kote 657,0 til Altevatn
- 07.02.1969. Innføring av Straumslī-Tverrelv på driftstunnelen for Straumsmo kraftverk.
 - o Innsetvatn (inntak) kan reguleres mellom LRV kote 298,0 og HRV kote 301,0
 - o Sommervannstand i Innsetvatn kote 298,0
 - o Sommervannstand i Altevatn kote 475,8
 - o Avløpet fra 81 km² av Straumslī-Tverrelvs nedbørfelt fra kote 320,5 føres inn på driftstunnelen for Straumsmo Kraftverk
- 30.08.2002. Konsesjonen fra 1957 gjøres om til å gjelde på ubegrenset tid. Revisjonsadgangen settes til 50 år fra 13.06.1957.
- 11.03.2005. Konsesjonene fra 1960 og 1969 gjøres om til å gjelde på ubegrenset tid. Revisjonsadgangen settes til 50 år fra 13.06.1957.

Høydene refererer seg for Mouldajokka og Irrgasjauris vedkommende til N.G.O.'s rektangelkart. De øvrige kotehøyder til Vassdragsnivellement L.nr. 418 og dettes fastmerke F.M. 2B med høyden 312, 632 moh.

Det ble avholdt reindriftsskjønn 29.05.1965. I dette skjønnet ble det gitt pålegg i overensstemmelse med innstillingen fra reindriftskommisjonen fra 25.08.1963. Innstillingen tok opp en rekke forhold om tilrettelegging og erstatninger for de svenske samebyene Talma og Saarivuoma.

Revisjonsdokumentet

I revisjonsdokumentet som var på høring, var revisjonskravene systematisert på følgende måte:

Krav nr.	Kravets innhold	Kap. i kravdokument
	Endring av gjeldende vilkår om utsetting av fisk (pkt. 10) og om undersøkelser	3.1.1 / 5.1
1	Mer generell ordlyd i bestemmelser om kultiveringsmetode.	5.1
2	Kultiveringstiltak i elva nedenfor magasinene (Altevatn og Innsetvatn).	5.1
3	Bestemmelse som hjemler overvåkningsundersøkelser med jevne mellomrom.	5.1
	Revisjon av manøvreringsreglementet	3.1.2 / 5.2
4	Revisjon av punkt 2–5 i manøvreringsreglementet inkludert vurdering av konsekvensene av dagens døgnregulering (kravet må sees i sammenheng med krav 5.5.).	5.2
	Revisjon av bestemmelser vedrørende tiltak som har til hensikt å avhjelpe ulemper reguleringen har for samenes og bygdefolkets interesser (pkt. 7 og 8)	3.1.3 / 5.3
5	Ordning av fortøyningsforhold, bygging av brygger, båtutsetningsramper etc.	5.3
6	Erosjonssikring langs elva.	5.3 / 5.6
7	Generell modernisering av innholdet i gjeldende bestemmelser slik at de kommer mer i samsvar med dagens forhold.	3.1.4
	Fyllingsbestemmelser for Altevatn	3.2.1 / 5.4
8	Fastsettelse av minste fyllingsgrad innenfor en bestemt periode på sommeren.	5.4
9	Strengere restriksjoner på høyeste tillatte vannstand.	5.4

Krav nr.	Kravets innhold	Kap. i kravdokument
	Minstevassføring og regler for vannslipping i elva nedstrøms Innsetvatn	3.2.2 / 5.5
10	Minstevassføring i elva nedenfor Innsetvatn.	5.5
11	Bestemmelse som gir vassdragsmyndigheten hjemmel til å pålegge regulanten å styre vannslippingen på en slik måte at isproblemer i elva unngås.	5.5
	Biotopforbedrende tiltak	3.2.3 / 5.6
12	Gjennomføring av tiltak som kan bedre fiskens gyte-, oppvekst- og leveområder.	5.6
13	Gjennomføring av tiltak som bidrar til et bedre estetisk landskapsbilde.	5.6
14	Gjennomføring av tiltak som bidrar til elvekorleksjoner og opprensning.	5.6
	Miljømessig utbedringer av tipper og plasser	3.2.5 / 5.8
15	Eget punkt i konsesjonen som gir vedkommende myndighet hjemmel til å påby miljømessige utbedringer av tipper.	5.8
	Nye undersøkelser i forbindelse med revisjonssaken	7
16	Fiskebiologiske undersøkelser med bestandskartlegging og bonitering, hydrologiske beregninger, beregninger av erosjon og erosjonsfare samt økonomiske konsekvenser for landbruket.	7

I revisjonsdokumentet er utbyggingen i vassdraget beskrevet på følgende måte:

Magasiner med dammer

Altevassmagasinet har en reguleringsgrad på 84 % og er felles reguleringsmagasin for Innset og Straumsmo kraftverk. Reguleringshøyden er på 16,2 meter, 13,2 meter opp og 3 meter ned mellom kotene 489,0 og 472,8 moh. Magasinvolument er på 1 027 Mm³. Høyeste flomvannstand (HHV) er 490,00 moh. Ved opprinnelig strandsone ble det bygget to mindre fyllingsdammer (Sollidammene) for å løfte opp vannstanden på Altevattn. Det er også sprengt en kanal fra det opprinnelige Altevattn og over i det oppdemmede magasinet. Altevattn er inntaksmagasin for Innset kraftverk. Innsetvatn (Rødhølen) er inntaksmagasin for Straumsmo kraftverk, er regulert 3 meter og har et magasinvolument på 3,65 Mm³.

Dammen ved Altevattn er en 510 meter lang steinfallingsdam med sentral kjerne av komprimerte morenemasser. Dammens største høyde er 35 meter, og dammen har et utsprengt overløp på den ene siden. Altevattn har 3 stk. tappeluker som er hydraulisk styrt. Kapasiteten er på 98,1 m³/s pr. luke ved vannstand på 489 moh. Dam Innsetvatn (Rødhøldammen) er en 110 meter lang betongdam, er 16 meter høy og har et 57,6 meter langt flomløp. Dam Innsetvatn har 2 stk. klappeluker/flomluker som blir styrt i fra lukehuset. Kapasiteten er på 44,8 m³/s pr. luke ved vannstand på 301 moh. I tillegg er det 2 stk. bunnappeluker som blir styrt ifra lukehuset med samlet kapasitet på 290 m³/s ved vannstand på 301 moh. Lukene er i utgangspunktet beregnet for å kunne tappe store mengder vann.

Berørte elvestrekninger

Barduelva er berørt av reguleringen nedstrøms Altevattn og ned til Barduelvmagasinet som er inntaket til Bardufoss kraftverk. Det er ikke fastsatt minstevannføring ut fra Altevassdammen og Innset/Rødhøldammen, men nedstrøms dammene bidrar lokaltilsiget med en viss vannføring. Mesteparten av fallet mellom Altevattn og Innsetvatn tas over korte fallstrekninger, mens det er lite fall videre nedover på strekningen mot Strømsør (7,8 km). Fra Strømsør og ned til Straumsmo er det stort fall. Fra utløpet av Straumsmo kraftverk til Fosshaug bru (ca. 14 km) er Barduelva roligflytende med lite fall. Forbi nye og gamle Fosshaug bru går elva

i stryk, og med stort sett kraftig stryk de neste ca. 2 km til området ved Steirud. Videre nedover blir fallet mindre, men det er stedvis tydelige stryk ca. 5 km forbi Sponga bru. Mot innløpet til Barduelvmagasinet avtar fallet betraktelig, og elva blir svært grunn på lange strekninger. For øvrig er nedre deler av henholdsvis Salvasskardelva og Straumslī-Tverrelev samt øvre deler av Divielva (Målselvvassdraget) berørt av overføringene.

Innset kraftverk

Innset kraftverk er utsprengt i fjell med en 170 meter lang adkomsttunnel. Tilløpstunnelen begynner like foran Altevassdammen, er 2400 meter lang og har et tverrsnitt på 34 m². Inntaket er utstyrt med varegrinder. Kraftverket utnytter et 188 meter fall og har to vertikale francisturbiner som utvikler 55 100 hk. hver. Nominell effekt er til sammen på 90 MW, og største driftsvannføring er 60 m³/s. Kraftverket ble satt i drift med en maskin i februar 1960 og med en maskin i mars i 1961. Midlere årlig kraftproduksjon basert på tilsigsserien 1931–1990 er 460 GWh; henholdsvis 363 GWh om vinteren og 97 GWh om sommeren (Statkraft Hoveddata). Etter kraftstasjonen passerer vannet en 500 meter lang avløpstunnel med tverrsnitt 38 m² samt en 450 m lang kanal før det renner ut i Innsetvatn.

Straumsmo kraftverk

Straumsmo kraftverk er utsprengt i fjell med en 480 meter lang adkomsttunnel. Inntaksdammen er lagt i elva ca. 600 m nedenfor Innsetvatn (Rødhølen). Inntaket er lagt i en skråning like foran dammen og er utstyrt med opptrekkbare grovwaregrinder og 3 stk. glideluker. Tilløpstunnelen fra Innsetvatn er 7800 meter lang og har et tverrsnitt på 45 m². Kraftverket utnytter et 228 meter fall. Straumslī-Tverrelev er tatt inn i tilløpstunnelen litt oppstrøms for avslagskammeret i en 1,78 km lang tunnel med tverrsnitt på 15 m². Kraftverket har to vertikale francisturbiner som utvikler 90 000 hk. hver. Nominell effekt er på til sammen 130 MW, og største driftsvannføring er på 66 m³/s. Kraftverkets to maskiner ble satt i drift henholdsvis i februar og juni 1966. Midlere årlig kraftproduksjon basert på tilsigsserien 1931–1990 er på 678 GWh; henholdsvis 481 GWh om vinteren og 197 GWh om sommeren (Statkraft Hoveddata). Etter at vannet har passert turbinene, fortsetter det gjennom en 3,98 km lang avløpstunnel med tverrsnitt på 45 m² før det renner ut i Barduelva.

Tipper

I alt 10 tipper er etablert i forbindelse med utbyggingen (Slåttmoen, Altevatt, Ørneberget, Innset, Rødhølen, Strømsør, ved kaldlageret Straumsmo, Storberget, Straumsmo og Odden). Alle tippene ligger på Statkraft sine eiendommer, med unntak av deler av tippene på Innset. Tipp Slåttmoen brukes i dag som parkerings- og campingplass. Tippen ved kaldlager på Straumsmo brukes som lagringsplass, mens tippene på Straumsmo brukes som helikopterplass. Tippen på Strømsør har vært brukt av NVE til uttak av masser. Sammen med Bardu kommune er det foreslått en reguleringsplan for denne tippene.

Fra revisjonsdokumentet siteres følgende fra Statkrafts manøvreringspraksis gjennom årene:

Selvpålagte restriksjoner for å få en mer miljøtilpasset manøvrering

Statkraft har innført selvpålagte restriksjoner i tillegg til kravene i manøvreringsreglementet for en mer miljøtilpasset manøvrering og for å bøte på negative konsekvenser av reguleringene. De selvpålagte restriksjonene i Barduvassdraget er:

- 1) Gradvis nedkjøring av Straumsmo kraftverk for å unngå stranding av ungfisk. Ved stopp av Straumsmo kraftverk fra full last forsøkes lastreduksjonen fordelt mest mulig jevnt over to timer. Endringer ellers reduseres med samme hastighet. Maksimal lastreduksjon er 35 MW/30 min. i området 75–40 MW. Dette tilsvarer 17,6 m³/s/30 min. Denne restriksjonen har ikke så store konsekvenser for utnyttelsen av vannet, men Statkraft kan ikke møte kravene til regulerkraftmarkedet.

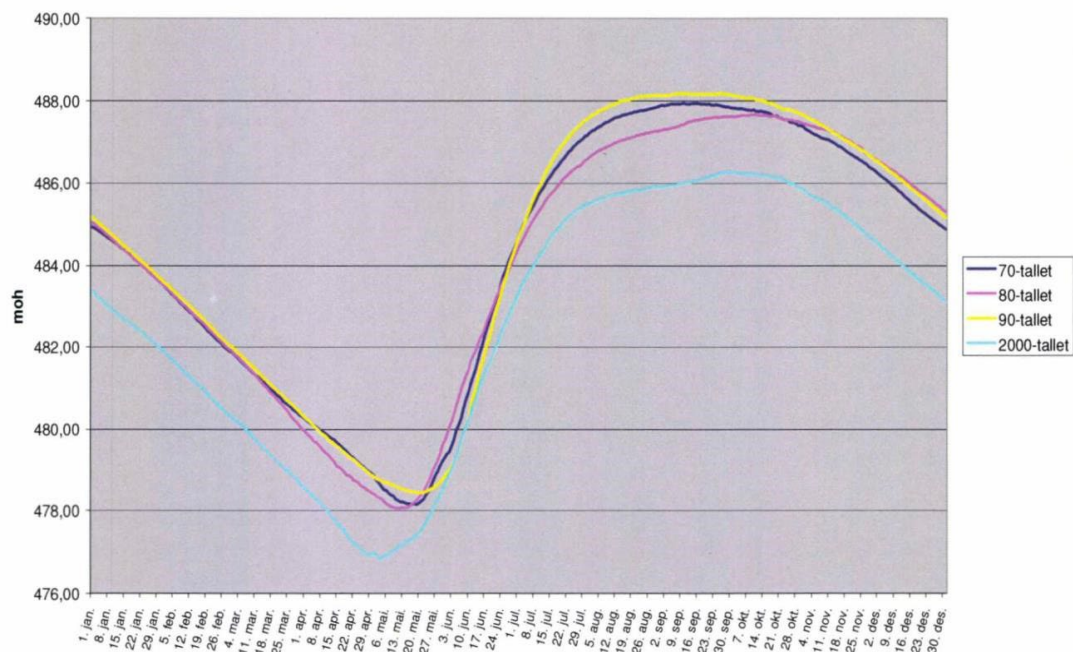
- 2) Jevn og høy kjøring av Straumsmo kraftverk utøves høst/tidlig vinter for å kunne etablere et lokk av is på Barduelva for å unngå sarrdannelse og dermed fare for oppdemming av vann flere steder i elva. Vannet som demmes opp, kan flyte inn over enkelte jorder og veier. Restriksjonen er temperatur- og væravhengig. Situasjoner med isdemninger resulterer i fysiske restriksjoner på kraftverkskjøringen. Det er sammenfallende interesse blant flere aktører at det ikke oppstår problemer i elva.
- 3) Søke å holde Innsetvatn på nivå 300,4–300,9 moh. i perioden 1/7–1/10 av landskapsmessige hensyn. Restriksjonen medfører at kraftverkene til tider ikke kan døgnreguleres like mye som ønskelig.

Manøvreringspraksis

Vannstanden i Altevatt vil variere fra år til år i forhold til tilsig og kraftverksdrift. Magasinet fylles opp på vårfloppen, og nedtappingen starter vanligvis sent på høsten og når et minimumsnivå i mai måned. I enkelte tørre år som 2003 og 2006 har oppfyllingen på sommerstid vært lavere enn i tidligere perioder.

Ved lav vannstand i Altevatt på våren oppstår det begrensninger i vanntransporten fremover i magasinet. Når vannstanden er under 477,7 moh. (topp Sollidammene) begrenses vanntilførsel til fremre del av magasinet betydelig ved fallende vannstand. Dette reduserer også kjøringen av Innset kraftverk, alt etter hvor mye som blir tilført fra Salvasskaret. I tillegg til den selvpålagte restriksjonen om å holde Innsetvatn høyt sommerstid, forsøkes det også å holde Innsetvatn høyt og jevnt på senhøsten/tidlig vinter for å få lagt islokk på vannet foran inntaket. Hensikten er å unngå sarrdannelse med fare for at inntaket tettes av is ved klarvær og østlig vind. I slike tilfeller stoppes produksjonen helt for å få åpnet inntaket igjen. Innsetvatn kjøres vanligvis ned i forkant av forventning om store nedbørmengder. Dette gjøres for å unngå vanntap og for å hindre at vannstanden blir for høy med den hensikt å redusere faren for erosjonsskader.

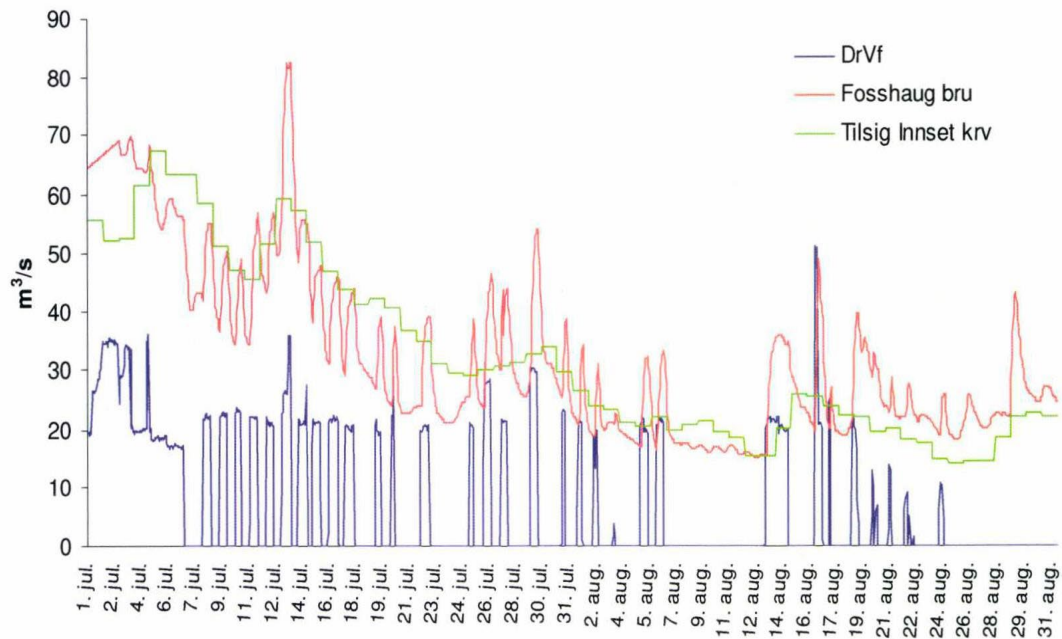
Historisk oversikt over gjennomsnittlig vannstand i Altevatt over en periode på 10 år på henholdsvis 1970-, 1980-, 1990- og 2000-tallet fremkommer i figuren nedenfor:

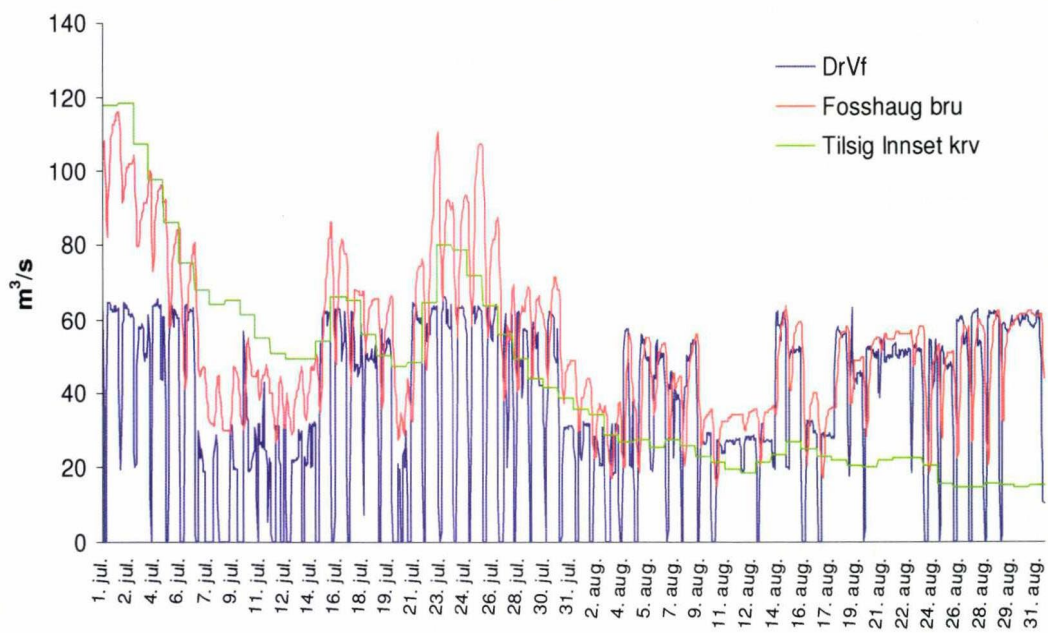
Variabel regulering / dognregulering

Om sommeren reguleres Straumsmo kraftverk innenfor de selvpålagte restriksjonene, og produksjonen vil da være styrt av etterspørselen. Driftsvannføringen ut av Straumsmo kraftverk samt vannføringen ved Fosshaug bru og tilsiget til Innset kraftverk i perioden 1. juli til 31. august i årene 2002 og 2008 fremkommer av figurene nedenfor:

Driftsvannføring, vannføring og tilsig år 2002

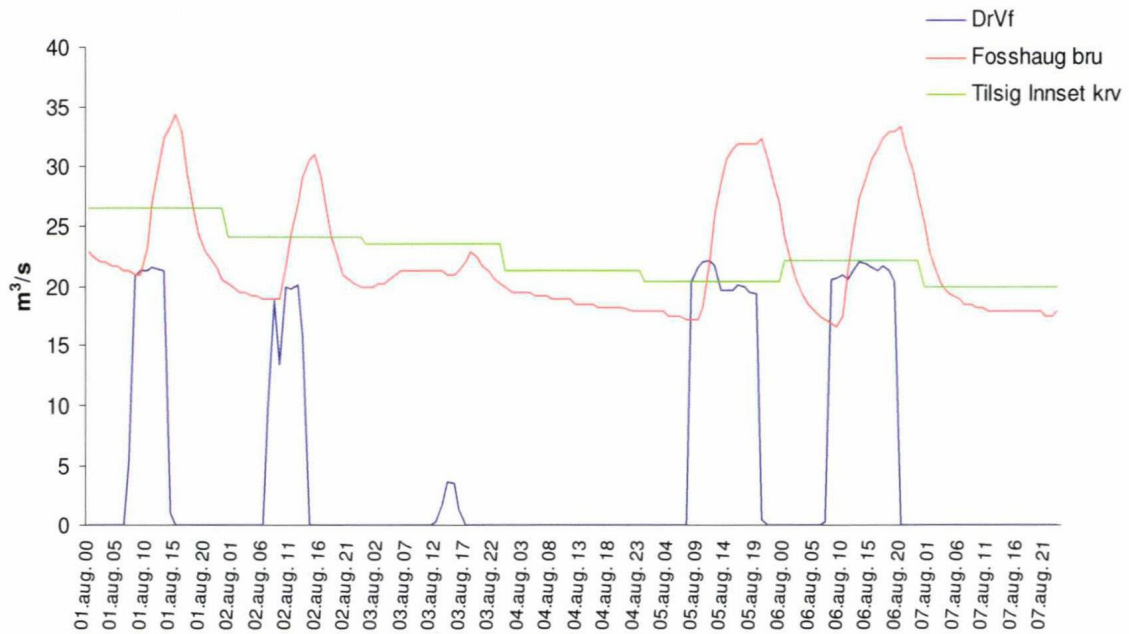

Driftsvannføring, vannføring og tilsig år 2008

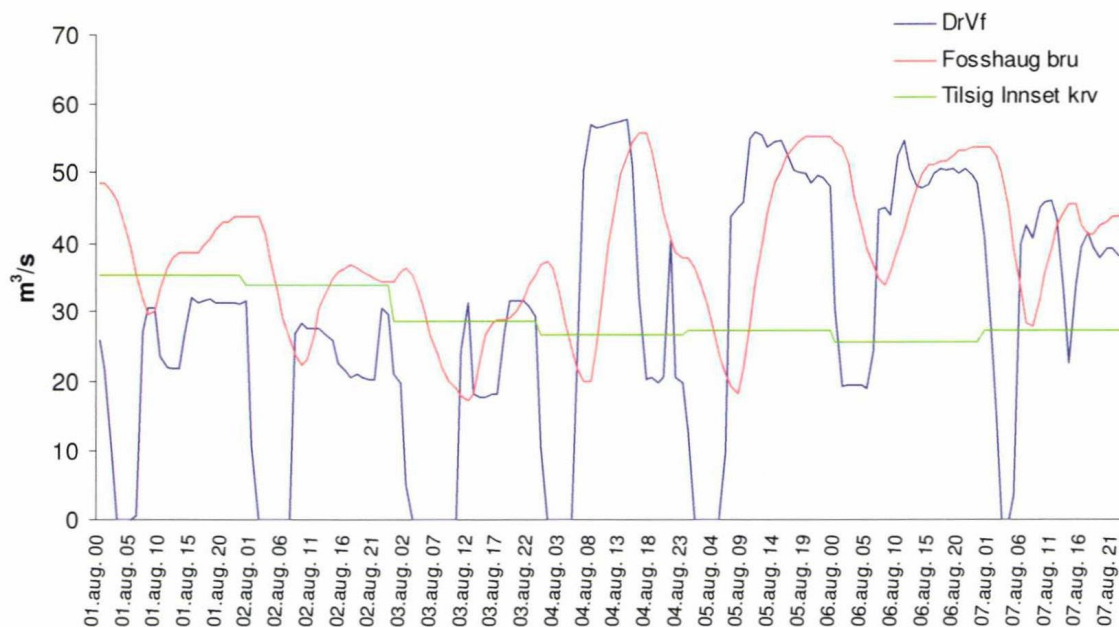

Som eksempler på perioder med korttidsregulering av Straumsmo kraftverk vises driftsvannføringen ut av kraftverket samt vannføringen ved Fosshaug bru og tilsiget til Innset kraftverk i perioden 1. til 7. august i årene 2002 og 2008:

Driftsvannføring, vannføring og tilsig år 2002 1.-7. aug.

Driftsvannføring, vannføring og tilsig år 2008 1.-7. aug.

Kapitel 8 «Erfarte skader og ulemper som følge av reguleringen», gjengis i sin helhet nedenfor:

«8.1. Isforhold og jordmark

Etter reguleringen har det tidvis oppstått isproblemer i Barduelva og da særlig nedstrøms Straumsmo kraftverk. Problemene har vært forårsaket av oppbygging av bunnisdammer som fører til lokale oversvømmelser og fare for flomskader dersom isdammen brister. Isen har forårsaket oversvømmelser av en del dyrka mark, og kommuneveien nedenfor Fosshaug bru har stedvis blitt oversvømmet og har i perioder ikke vært farbar. Isforholdene på elvestrekningene og på inntaksmagasinet til Bardufoss kraftverk er beskrevet i rapport fra 2007 (Asvall 2007). Rapporten inneholder også forslag til tiltak og kjøreregler for kraftverkene for å unngå eller begrense isproblemer. Se ellers beskrivelsen av selvpålagte restriksjoner i kap. 6 og oversikt over utredninger og avbøtende tiltak i kap. 9.

Krav: Bestemmelse som gir vassdragsmyndigheten hjemmel til å pålegge regulanten å styre vannslippingen på en slik måte at isproblemer i elva unngås.

Statkrafts kommentar: Tiltak er iverksatt for å hindre isproblemer i Barduelva etter anbefalinger i NVEs oppdragsrapport 4-2007 (jf. pkt. 9).

8.2. Fisk

Altevatn

Altevatn har bestander av røye, ørret, lake, gjedde, ørekyte og abbor. Røya dominerer med overtallig bestand (Svenning 1981, Kanstad Hanssen & Svenning 2008). Kjønnsmodningen skjer ved lengder på om lag 18 cm, og kvaliteten er betegnet som relativ dårlig. Før reguleringen hadde Altevatn en storvokst ørretstamme, men ørret fanges i dag i kun små mengder, hovedsakelig i de to største innløpselvene (Gamasjohka og Ostuelva). De øvrige artene har ingen betydning i fritidssammenheng. Resultater fra prøvefisket i 2002 viste at røyebestanden var saktevoksende, og fisken kjønnsmodnet i relativ ung alder og ved små størrelser (Kanstad Hanssen & Svenning op. cit.). Røyebestanden synes i store trekk å være lite forandret fra tidlig på 80-tallet og frem til 2002. Lav vannstand i Altevatn sommerstid kan ha konsekvenser for fiskens næringstilgang og dermed vekst.

Krav: Mer generell ordlyd om bestemmelser om kultiveringsmetode (gjelder hele vassdraget).

Krav: Bestemmelse som hjemler overvåkingsundersøkelser med jevne mellomrom (gjelder hele vassdraget).

Krav: Gjennomføring av tiltak som kan bedre fiskens gyte-, oppvekst- og levevilkår (gjelder hele vassdraget).

Statkrafts kommentar: Kravene ivaretas gjennom oppfølging av nye standardvilkår.

Krav: Fastsettelse av minste fyllingsgrad i Altevatn innenfor en bestemt periode på sommeren av hensyn til primærproduksjonen (henvisning til brev fra Bardu kommune til Statkraft av 19.11.03).

Statkrafts kommentar: En vannstand i Altevatn på 486 moh. i perioden 10.07.–1.10. vil gi en betydelig reduksjon i kraftproduksjonen og resultere i at vi ikke kan benytte den gitte reguleringstillatelsen fullt ut (jf. pkt. 10.2.2). Kravet bør utredes nærmere ifm. det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen.

Innsetvatn og Østerdalselva (Barduelva mellom Innsetvatn og samløp Sjørdalselva)

Innsetvatn har bestander av røye og lake. Røyebestanden var svært tett i 1998 med høy avkastning, mens lakebestanden fantest i små mengder (Kanstad Hanssen 1999). Undersøkelser i 2003 og 2004 viste derimot lav bestand av røye (Kanstad Hanssen 2004a og 2005b). Nedtappingen av magasinet i 2002 på grunn av damreparasjoner er vurdert som

sannsynlig årsak til nedgangen i fiskebestanden. Forbud mot garnfiske er innført for å bygge opp bestanden igjen. I 2007 og 2008 ble villfanget ung røye flyttet fra Altevatn til Innsetvatn.

Resultatene fra prøvofiske i 2007 viser at bestanden vokser og nå inneholder en del kjønnsmoden fisk. Prøvefisket i 2008 rapporteres våren 2009, og vi vil da kunne si noe om effektene av utsettingen (Kanstad Hanssen 2009 b).

Fiskebestandene i Østerdalselva (i hovedsak ørret) er tynne, og røye står i store kulper ved Strømsør. På grunn av lav vannføring og flere mer eller mindre tørrlagte fosser/stryk hadde fisk tidligere små muligheter for å spre seg fra de få områdene med gode gytemuligheter (Kanstad Hanssen 2001).

Krav: Kultiveringstiltak i elva nedenfor magasinene (gjelder hele vassdraget).

Krav: Gjennomføring av tiltak som bidrar til elvekorreksjoner og opprensning.

Statkrafts kommentar: Kravet ivaretas gjennom oppfølging av nye standardvilkår.

Krav: Minstevannføring i elva nedstrøms Innsetvatn.

Statkrafts kommentar: Kravet bør utredes nærmere ifm. det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen (jf. pkt. 10.2.4).

Barduelva

Barduelva fra Straumsmo til Bardufoss kraftverk har bestander av røye, ørret og lake. Røya dominerer i vassdraget, mens ørret finnes i de øvre delene. Røyebestanden hadde tidligere god kvalitet og svært god årlig tilvekst (Svenning 1988, Svenning og Christensen 1996). Gyte- og oppvekstområdene for røye var brukbare i den øvre delen av elva, mens de var begrensede i inntaksmagasinet til Bardufoss kraftverk (Svenning 1988). Ørreten er mer vanlig dess lengre opp i Barduelva en kommer, og ved Straumsmo ble det registrert høy tetthet av ørret i 1996 (Svenning og Kanstad Hanssen 1997), som tydet på at rekrutteringen var god. Årlig tilvekst og kvalitet for ørreten var god. Ørreten i Barduelva ble vurdert å ha svært stor attraksjonsverdi blant sportsfiskere (Svenning og Kanstad Hanssen op. cit.). I perioder med stans av Straumsmo kraftverk, vil fiskens gyte- og oppvekstvilkår samt næringsdyrproduksjonen i den øvre delen av Barduelva kunne påvirkes negativt. Også raske endringer i vannføringen innenfor døgnet med påfølgende tørrlegging av vanddekte arealer vil kunne få konsekvenser for fisken og dens næringsdyr i dette området.

Sammenlignet med prøvofiskeresultater fra 1995 og 1996 (Svenning & Christensen 1996, Svenning & Kanstad Hanssen 1997) viste en ny fiskebiologisk undersøkelse i 2007 (nedre del) og 2008 (øvre del) at andelen av ørret har økt nederst i elva og avtatt i øvre del av elva (Kanstad Hanssen 2009a). Fisketettheten er generelt lavere nå enn midt på 1990-tallet, men både røye- og ørretbestanden synes å ha en del større individer nå enn tidligere. Røya vokser dårligere nå enn i 1995, og ei fire år gammel røye er nå 24 cm mot vel 30 cm i 1995. Røye og ørret har lik vekst nå, mens forskjellen var relativt stor i 1995. Boniteringen av Barduelva med sideelver viser at sideelvene har liten betydning for ørret, og en viss betydning for røye. Hovedelva veksler mye i karakter, men det er primært i de øvre delene av elva at ungfisk av ørret finner brukbare leveområder.

Det ble registrert relativt høyt artsantall, men svært lave individantall av flere bunndyrarter i Barduelva høsten 2008 (Bongard 2008).

Krav: Revisjon av pkt. 2-5 i manøvreringsreglementet inkludert konsekvensene av dagens døgnregulering for fiskens gyte- og oppvekstforhold i vassdraget.

Statkrafts kommentar: Kravet bør utredes nærmere i forbindelse med det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen. Problemstillingen vil til en viss grad bli belyst ved at Barduelva er et case i NVEs program "Miljøbasert vannføring", delprosjekt "Miljøkonsekvenser av raske vannstandsendringer".

8.3. Friluftsliv og ferdsel

Det har alltid vært stor fokus på vannstanden i Altevatn om sommeren av hensyn til båttrafikk siden det er problematisk/risikofyllt å komme seg innover vannet når magasinet er mye nedtappet. Imidlertid må det gjennom vanddisponeringen også tas høyde for at Altevatn ikke har for høy vannstand inn mot høsten av hensyn til flomfare. Sollidammene ligger også som begrensning for den tidlige båttrafikken innover vannet. Båtutsettet som ligger nær Altevassdammen, kan brukes fra 479,75 moh. Andre begrensninger ved bruk av båt på vannet vil være passasjen ved Storholmen, inn elveløpet ved Ousto og havna i Gjeddebukta. Båter går inn i havna i Gjeddebukta ved 484,2 moh., og det er laget gangvei over til båt plassene på Leinavatn. Områdene brukes både sommer og vinter, med en toppsesong for fiske, multeplukking og jakt. I år hvor vannstanden er lav, får båttrafikken problemer.

Krav: Fastsettelse av minste fyllingsgrad i Altevatn innenfor en bestemt periode på sommeren av hensyn til ferdsel og det landskapsmessige.

Statkrafts kommentar: En vannstand i Altevatn på 486 moh. i perioden 10.07.–1.10. vil gi en betydelig reduksjon i kraftproduksjonen og resultere i at vi ikke kan benytte den gitte reguleringsstillatelsen fullt ut (jf. pkt. 10.2.2). Kravet bør utredes nærmere ifm. det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen. I år med meget lavt tilsig kan tiltak som utlegging av flytebrygger iverksettes.

Krav: Ordning av fortøyningsforhold, bygging av brygger, båtutsetningsramper etc.

Statkrafts kommentar: Kravet ivaretas gjennom oppfølging av nye standardvilkår.

8.4. Erosjon og sedimentasjon

Meget høy vannstand i Altevatn kan resultere i erosjonsproblemer samt mulig utvasking av kulturminner. Erosjon er også registrert langs veisiden av Innsetvatn, hvor veivesenet tidligere har gjennomført noen reparasjoner. Det pågår en avklaring med veivesenet om hvem som har ansvaret for erosjonen. I tillegg har det vært erosjon på sørsiden og nordsiden av Innsetvatn, hvor skog har rast ut i vannet. Erosjon i Barduelva nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk i samband med endringer i vannføringen har vært påpekt som en problemstilling som bør utredes nærmere. Erosjon er registrert nedstrøms Irggasjauri i Suttsgaldojohka som følge av overføringen. Dette har forårsaket store utgravninger i sandrygger i området.

Erosjon i øvre deler av Barduelv vil gi økning i partikkelkonsentrasjon i vassdraget og sedimentering i det mer stilleflytende Barduelvmagasinet.

Krav: Strengere restriksjoner på høyeste tillatte vannstand i Altevatn som følge av erosjonskader.

Statkrafts kommentar: Sannsynligheten for at vannstanden skal komme opp på det nivået hvor erosjonsproblemer er blitt registrert, er meget lav (jf. pkt. 10.2.3).

Krav: Revisjon av pkt. 2-5 i manøvreringsreglementet inkludert konsekvensene av dagens døgnregulering for erosjonsfaren i vassdraget.

Statkrafts kommentar: Kravet bør eventuelt utredes nærmere i forbindelse med det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen. Problemstillingen vil til en viss grad bli belyst ved at Barduelva er et case i NVEs program "Miljøbasert vannføring", delprosjekt "Virkningen av effektregulering på erosjon og sedimentasjon i vannkraftmagasiner og elveløp".

Krav: Erosjonssikring langs elva.

Statkrafts kommentar: Kravet ivaretas gjennom oppfølging av nye standardvilkår.

8.5. Andre miljømessige forhold (vilt, landskap)

I de senere år har det ikke vært større fokus på andre miljømessige forhold slik som vilt i tilknytning til Statkrafts reguleringer i vassdraget. Tippene ved Ørnberget, Strømsør og Storberget er godt synlige i landskapet.

Krav: Gjennomføring av tiltak som bidrar til et bedre estetisk landskapsbilde.

Krav: Eget punkt i konsesjonen som gir vedkommende myndighet hjemmel til å påby miljømessige utbedringer av tipper.

Krav: Generell modernisering av innholdet i gjeldende bestemmelser slik at de kommer mer i samsvar med dagens forhold.

Statkrafts kommentar: Kravet ivaretas gjennom oppfølging av nye standardvilkår.»

Kapitel 10, «Vurdering av effekten av de foreslåtte endringene i innkomne krav, og en vurdering av kostnader, herunder redusert kraftproduksjon, forbundet med endringene», gjengis i sin helhet nedenfor:

«10.1. Krav som kan ivaretas gjennom standardvilkår

Flere av de foreslåtte endringene vil kunne ivaretas gjennom at konsesjonsvilkårene blir oppdatert og modernisert, jf. dagens standardvilkår for vassdragsreguleringskonsesjoner. I tillegg påpeker Bardu kommune i sitt brev av 16.05.06 at det bør gjennomføres nye undersøkelser på flere fagfelt for å få belyst ulike problemstillinger i forbindelse med revisjonssaken på en best mulig måte. Hva som skal utredes videre, vil bli bestemt av NVE etter høring av revisjonsdokumentet. I den sammenheng er det naturlig at krav som vil få større konsekvenser for kraftproduksjonen (jf. pkt. 10.2.2), utredes.

Saker som er hjemlet i standardvilkårene for vassdragsreguleringskonsesjoner, vil bli fulgt opp av vedkommende fag (påleggs)myndighet når disse blir innført, eventuelt som en del av dagens vilkår. Pålagte undersøkelser og tiltak må basere seg på dokumenterte årsakssammenhenger og rimelighetsbetraktninger. Forøvrig vil det fortsatt gjennomføres både undersøkelser og tiltak – særskilt om fisk – parallelt med det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen.

10.2. Krav som resulterer i redusert kraftproduksjon

Flere av kravene i tilknytning til manøvreringsreglementet som vil resultere i produksjonsmessige og kostnadsmessige konsekvenser, er generelt formulert. Følgelig har vi kun gjennomført beregninger av redusert kraftproduksjon som følge av en spesifisert fyllingsrestriksjon i Altevatn, som fremkommer i Bardu kommune sitt brev av 19.11.2003 til Statkraft om manøvrering av Altevatn.

10.2.1 Revisjon av punkt 2-5 i manøvreringsreglementet inkludert vurdering av konsekvensene av dagens døgnregulering, herunder bestemmelse som gir vassdragsmyndigheten hjemmel til å pålegge regulanten å styre vannslippingen på en slik måte at isproblemer i elva unngås

Døgnreguleringen av kraftverkene (variasjoner mellom 20 og 66 m³/s) gjennomføres for å imøtekomme forskjeller i etterspørselen etter kraft gjennom døgnet. Dersom døgnreguleringen ikke tas av kraftverkene i Barduvassdraget, vil andre kraftverk måtte utføre denne med tilhørende miljøkonsekvenser. For å unngå isproblemer i Barduelva kjøres kraftverkene jevnt vinterstid.

10.2.2 Fastsettelse av minste fyllingsgrad i Altevatn innenfor en bestemt periode på sommeren

Fastsettelse av en fyllingsgrad i Altevatn til et gitt tidspunkt om sommeren vil resultere i at kraftverkene ikke kan kjøres som ellers tiltenkt ved at man hvert år må ligge inne med en viss sikring i magasinet for å ta høyde for at det kan bli lavt tilsig dette året. Dvs. at man generelt må ligge høyere i magasinnivå for å klare fyllingskravet. Dette resulterer i at en ikke kan

disponere magasinet fullt ut, noe som følgelig gir høyere vanntap samt lavere middelproduksjon og inntjening enn tilfellet uten fyllingskrav. Beregninger i Vansimtap indikerer at bare den øverste halvpart av magasinvolumet vil bli aktivt brukt i reguleringen.

Et krav om vannstand på 479,75 moh. fra 20.06. og 486 moh. fra 10.07. til 01.10. resulterer i et gjennomsnittlig årlig produksjonstap på 47 GWh i forhold til referansekjøringen uten tilsvarende oppfyllingskrav. Beregningen er utført med verktøyet Vansimtap og med bruk av Statkrafts modell for dette vassdraget. Produksjonstapet utgjør om lag 4 % av kraftproduksjonen i Innset og Straumsmo kraftverk, foruten også et produksjonstap ved Bardufoss kraftverk.

Dersom den tapte kraftproduksjonen på 47 GWh må erstattes av ny produksjonskapasitet til en estimert kostnad på kr 4/kWh, vil det resultere i utbyggingskostnader på nesten 190 mill. kroner.

10.2.3 Strengere restriksjon på høyeste tillatte vannstand i Altevatn

Restriksjoner på høyeste tillatte vannstand i Altevatn er begrunnet med erosjonsproblemer, herunder mulig utvasking av kulturminner. Det største overløpet noensinne var på 78 cm (22 cm under HHV) i 1993, foruten at det var et stort overløp i 2000 på 51 cm (49 cm under HHV) som er det siste. Overløp fra Altevassdammen var vanlig fram til og med 1993, hvorpå det har avtatt. Det har ikke vært overløp på Altevassdammen siden 2000, som fremfor alt skyldes bedre prognoseverktøy på tilsig i nedbørfeltet. Dette blant annet for å unngå flomtap som resulterer i tapt kraftproduksjon. Vi anser at det er lite trolig at vannstanden igjen kan komme opp på samme nivå som i 1993 og 2000.

10.2.4 Minstevannføring i Barduelva nedenfor Innsetvatn

Krav til minstevannføring nedstrøms Innsetvatn vil resultere i tapt kraftproduksjon ved at vann må tappes fra Innsetvatn (Rødhølen). Siden størrelsen på minstevannføringen ikke er konkretisert i kravdokumentet, bør dette spesifiseres og/eller utredes i det videre arbeidet med vilkårsrevisjonen. Videre må det sikres en vannføring gjennom Straumsmo kraftverk hvis en skal unngå tørrlegging av områder nedstrøms utløpet fra kraftverket i Barduelva.

Den angitte fyllingsrestriksjonen i Altevatn vil kunne resultere i at man ikke kan kjøre Straumsmo kraftverk i visse perioder i år med særs lite tilsig. Det kan derfor bli vanskelig å oppfylle både en ønsket vannstand i Altevatn samtidig med kjøring av Straumsmo kraftverk i tørre år. Denne kombinasjonen må derfor simuleres når størrelsen på en eventuell minstevannføring er utredet.»

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven. Revisjonsdokumentet utarbeidet av Statkraft Energi AS ble mottatt 12.03.2009 og sendt på høring med frist 31.07.2009. Revisjonsdokumentet har vært kunngjort i avisene Nordlys og Nye Troms. I løpet av høringsperioden har to eksemplarer av dokumentet vært lagt ut til offentlig gjennomsyn på kommunehusene i Bardu og Målselv og på kommunenes hjemmesider. Målselv kommune har også lagt ut dokumentet til gjennomsyn på Coop-butikkene i Bardufoss og Øverbygd. Ved fristens utløp var det kommet inn 12 høringsuttalelser. NVE avholdt befarings i Barduområdet 25.–26.08.2009. 28 personer deltok på befaringsen hvor det samtidig ble åpnet for tilleggsuttalelser med frist 01.10.2009. De to svenske samebyene, Talma og Saarivuoma, fikk i tillegg utsatt høringsfristen til 01.06.2010. NVE mottok totalt 23 uttalelser/kommentarer innen den utsatte høringsfristen.

07.06.2010 ble det avholdt et møte i Bardu hvor Bardu kommune og fylkesmannen var til stede og hvor Statkraft gav noen foreløpige kommentarer til høringsuttalelsene. Det ble orientert om fisk og bunndyrundersøkelser i Altevatn og Barduelva i 2009 og det ble diskutert behov og opplegg for videre undersøkelser, bl.a. prøveslipp av vann fra Innsetdammen. NVE og Statkraft ble enige om det hydrologiske grunnlaget som skulle brukes videre i revisjonssaken i møte 25.06.2010. NVE oversendte høringsuttalelsene til Statkraft for kommentarer 23.06.2011. Det ble samtidig bedt om tilleggsinformasjon til enkelte temaer og gitt en anmodning om at gjennomføring av prøveslipp av

vann fra Innsetdammen (minstevannføring nedstrøms Altevatnmagasinet), ble prioritert i den videre revisjonsprosessen. Statkraft oversendte 30.04.2013 kommentarer til høringsuttalelsene og et notat som oppsummerer tilleggsutredninger og undersøkelser gjort i vassdraget.

Innkomne høringsuttalelser

NVE mottok i alt 23 høringsuttalelser i saken. 4 av disse kom fra de svenske samebyer og kravene derfra vil bli omtalt i eget avsnitt senere i innstillingen. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i de resterende innkomne høringsuttalelsene:

Bardu kommune (02.07.2009 og 17.09.2009) stiller ikke krav eller synes det er nødvendig med minstevannføring på strekningen Altevassdammen og Innset eller i Salvasskardelva mellom inntak og utløp i Barduelva av hensyn til fiske/fiskeproduksjon. Kommunen ønsker i stedet å prioritere tilsiget inn i Altevatnet for raskere fylling av magasinet. Det bør vurderes minstevannføring på strekningen Innsetvatn–Straumsmo kraftverk med simulering og prøveslipp. Minstevannføringen kan være tilsigsbasert, men ikke under en minimumsgrense. Påpeker endret magasin vannstand (generelt lavere) på 2000-tallet i forhold til 70, 80 og 90-tallet og opprettholder kravet om fyllingsbestemmelser kote 486 etter 10. juli. I forhold til erosjon og sedimentasjon mener kommunen det må skilles mellom magasinet med for høy tillatt flomvannstand 1 m over HRV og i elva med mulig konsekvens av effektregulering som er under utredning i prosjekt under Miljøbasert vannføring fase II. Kommunen mener det må utredes tiltak for bevaring av storørretstammen i Altevatn sammen med uttynning av røye. I forhold til fisk i Østerdalselva og Barduelva gjelder henholdsvis utredning av minstevannføring og effekter av døgnregulering på erosjon, gyte- og oppvekstforhold og effekter på insektfaunaen som kan gi sekundæreffekter på fisk. Det må også utredes konkrete produksjonstap i forhold til fyllingsrestriksjoner.

I sin tilleggsuttalelse opprettholder Bardu kommune kravet om minstevannstand i Altevatn på 486 etter 10. juli som viktig. Det opplyses også om at det har vært en skjev fokus på vannstand 484,2 i forhold til fremkommelighet i Gjeddebukta og at 486 er viktig i forhold til ca. 60 km strandlinje rundt vannet og den konsentrerte hyttebebyggelsen i nedre del av vannet.

I forhold til minstevannføring i Barduelva nedstrøms Innsetvatnet har kommunen beregnet naturlig uregulert tilsig til 42 m³/s som middelvannføring. Minstevannføring mellom 10 og 20 % av dette, dvs. mellom 4,2 og 8,4 m³/s, bør testes som kontrollerte prøveslipp som nøye observeres av hydrologisk og biologisk kompetanse med tanke på å vurdere effekter og riktig størrelse på minstevannføringen.

Kommunen ønsker at Statkraft snarest utarbeider en reguleringsplan for samfunnsmessig fornuftig utnytting av steinmassene i Strømsørtippen og viser også til sitt kravdokument i forhold til utbedring av tipper og fyllinger fra den gamle reguleringen.

Troms fylkeskommune (31.07.2009) opplyser at det aldri ble gjennomført registrering av kulturminner ved Altevatn i forkant av reguleringen i 1957. Det er gjort enkelte spredte registreringer i ettertid som bekrefter at det eksisterer intakte kulturminner fra steinalder og opp til nyere tid i reguleringssonen. Det uttrykkes ønske om å få undersøkt og kartlagt større deler av reguleringssonen i Altevatn i forbindelse med fornying av konsesjonsvilkårene. I den forbindelse er det behov for lavere vannstand enn vanlig over lengere tid i juni og juli.

Fylkesmannen i Troms (22.07.2009 og 23.09.2009) synes det er viktig å presisere at «*Altevatn og i større og større grad elva, er blitt et viktig friluftsområde, det er viktig for naturbasert turisme, næringsmessig viktig for bla landbruk, reindrifta og oppdrett*».

Det henvises til politiske retningslinjer for vilkårsrevisjoner og miljøforbedringer. Framhever også mangel på formell koordinert drift mellom Innset og Straumsmo kraftverker og Bardufoss kraftverk. Fylkesmannen mener derfor det bør være en samordnet konsesjonsbehandling av Bardufoss kraftverk (Bardumagasinet) og vilkårsrevisjonen slik at det settes nye vilkår om formell koordinering av de tre kraftverkene til beste for miljøet og samfunnet. Etterlyser bedre beskrivelse av naturlige lavvannføringer på berørte elvestrekninger (inkl. kartillustrasjoner) i forhold til vilkår

om minstevannføringer. Etterlyser en fyldigere beskrivelse av erfarte skader og ulemper og mener at de siste tilgjengelige resultater må tas med. Kommenterer videre utredninger som bør gjøres og behov for presisering av standardvilkårene på flere områder:

Nye standardvilkår må tas inn i sin helhet. Vilkår 8 I om fisk må spesifiseres til å gjelde alle vannforekomster (elver, vatn og magasiner) som er berørt av reguleringene. Det samme er tilfelle for vilkår 12 (Terskler mv.) som også omfatter erosjonssikring. I tilfeller der beslutningsgrunnlaget ikke er godt nok mener fylkesmannen det kan være aktuelt med midlertidige vilkår. I forhold til friluftsliv mener man at vilkår 11 (Ferdseil mv.) og 8 III (tilretteleggingstiltak) må spesifiseres nærmere.

Med utgangspunkt i forvaltningsplan og tiltaksprogram fra pilotfasen 2010–2015 for Troms, mener fylkesmannen det må tas hensyn til følgende i de ulike vannforekomster:

Reguleringene ovenfor Altevatn; Irggasjavre mv.; nødvendig med vilkår som ikke dekkes av standardvilkårene som minstevannføringer og optimalisering av vannføringer, samt erosjonssikring.

Altevatn; krav om utredning av fyllingsrestriksjoner og tapt kraftproduksjon, sommerkraft/ vinterkraft og koordinert kjøring av de 3 kraftverkene. Utredning av fyllingsrestriksjoner og erosjonsproblematikk i et endret klima. Vilkår om bedring av infrastruktur i reguleringsområdet som P-plasser og båtutsettingsplasser.

Salvasskardelva; minstevannføring bør utredes i forbindelse med fyllingsgrader og minstevannføringer på andre strekninger.

Elvestrekningen Altevatn–Innsetvatn; behov for minstevannføring må utredes i forhold til andre krav om fyllingsgrader og minstevannføringer.

Innsetvatn; Statkrafts selvpålagte kote 300,4–300,9 i perioden 01.07.–01.10. må tas med som fast vilkår. Magasinet tappes ned i forkant av store nedbørmengder for å unngå vanntap og hindre erosjon. Det må settes en nedre grense for laveste vannstand for slike periodiske nedtappinger av hensyn til biologien.

Østerdalselva mellom Innsetvatn og utløp Strømsmo kraftverk; tiltak om terskler og andre biotopiltak ventes å dekkes av standardvilkårene. Minstevannføring; utrede mulige tiltak for å gjenskape deler av de gode naturgitte forhold for ørret. Tiltak for å redusere påstått økt begroing. Minstevannføring og optimalisering av vannføringer til ulike formål.

Barduelva nedenfor Straumsmo kraftverk; krav om utredning i forhold til tilslamming av bl.a. gyteområder i nedre deler av Barduelva og i bassenget til Bardufoss kraftverk. Flere utredninger pågår. Resultatene viktig for anbefaling av optimalisering av vannføring på strekningen. Krav om vilkår som pålegger vannslipp/kjøring av kraftverk som unngår isproblemer.

I sin tilleggsuttalelse opplyser fylkesmannen at Vannregionmyndigheten på vegne av Vannregionutvalget i Troms har bedt NVE om å starte konsesjonsbehandling av Bardufoss kraftverk og at dette er i tråd med deres krav om en samordning av konsesjonsbehandling av Bardufoss kraftverk og revisjon av Altevatn-reguleringen. Etter revisjonsbefaringen er tiltaksprogrammet justert. Deler av dette følger vedlagt og er oversendt Troms fylkeskommune.

Fylkesmannen mener reguleringen har medført lettere tilgjengelighet til området ved Altevatn. I forhold til friluftsliv mener derfor fylkesmannen at Statkraft bør bidra til tilrettelegginger for friluftsliv i området selv om ikke alle krav direkte hører inn under revisjonen. Som eksempel nevnes bedre tilgang til Gjeddebukta (vannstand på 486 pr. 10.07.), bedre ilandstigning ved utløp av Leinaelva, nødhavner, ilandstigning ved Rørskardet og P-plasser sommer og vinter.

I forhold til minstevannføringer mener fylkesmannen at revisjonen må være i tråd med vannforskriften i forhold til de vilkår som skal settes. Åpner for å prioritere ulike elveavsnitt i forhold til større minstevannføring noen viktige steder og frafall av minstevannføring i andre deler av vassdraget.

Fylkesmannen har følgende tilleggsbemerkinger til de enkelte vannforekomster i forvaltningsplanen:

Reguleringene ovenfor Altevatn: Irggasjavre mv.; krever utredning om behov for minstevannføring i Divielva fra Irggasjavre. Det kan være aktuelt å prioritere minstevannføring andre steder dersom miljøgevinsten viser seg å være liten. Nødvendig å kartlegge tilstanden i utløpet av Irggas i forhold til erosjon og landskap.

Altevatn; Tilstrekkelig kartlegging av tilløpselvene med tanke på gyte- og oppvekstområder for ørret må utføres dersom dette ikke finnes i forhold til nødvendige tiltak under og i tillegg til standardvilkår. Kommenterer kravet om minstevannstand 486 fra 10. juli og fremmer forslag om å ha et fleksibelt vilkår der magasinet kan tappes ned til LRV hvert år frem til en bestemt dato. Etter denne datoen må man redusere/stoppe produksjonen inntil minimumsfyllingen er oppnådd. Konsekvenser av dette må utredes nærmere.

Minstevannføringer i *Salvasskardelva, Strømsli–Tverrelva og elvestrekningen Altevatn–Innsetvatn* kan nedprioriteres i forhold til *elvestrengen nedstrøms Innsetvatn*. Fylkesmannen henviser til Bardu kommunes utredning om størrelsesorden på minstevannføring og støtter opplegget med prøve-slipp.

Direktoratet for naturforvaltning (27.10.2009) støtter Fylkesmannens vurderinger i saken og mener revisjonsdokumentet på flere områder gir et bra grunnlag for den videre revisjonsprosessen. Når forvaltningsplanen med tiltaksprogram for Bardu-/Måselvassdraget er godkjent bør denne ligge til grunn for det videre revisjonsarbeidet. DN anbefaler at det lages en faglig basert oppsummerende rapport hvor det gis en beskrivelse av dagens tilstand, økologiske problemer knyttet til vassdragsdriften, hvilke erfaringer man har høstet av tiltak som er forsøkt så langt, samt faglige tilrådninger om hvor potensialet til forbedringer er størst og hvordan disse skal nås. Rapporten må brukes i den videre revisjonsprosess og oppfølging av nye standardiserte vilkår.

Kystverket Troms og Finnmark (22.06.2009) opplyser at de kan bidra som et rådgivende organ i et eventuelt merkeprosjekt med overrett merking (lys og merker i skipsleder) av faringsleder på *Altevatn* dersom dette blir aktuelt.

Statskog SF (03.09.2009) stiller krav om utredning av minstevannføring i *Divielva* i forbindelse med dammen ved *Irgas* og at minstevannføring deretter vurderes. Det stilles også krav om utredning og vurdering og mulig gjennomføring av revegetering i området ved *Irgas* som følge av erosjon.

Statskog stiller flere krav om tiltak; krav om minstevannstand på 486 fra 10. juli i forhold til allmenn ferdsel og *Gjeddbukta* som landingsplass. Krav om forsvarlig standardisert merking av båtleder til de mest brukte turområdene innover *Altevatnet*. Krav om å øke tilgjengeligheten langs vannet (muligheter for strandhogg, fortøye trygt, trekke opp båter). Krav om at flytebrygger driftes og vedlikeholdes og at Statkraft er ansvarlig for slike anlegg overfor grunneier. Restriksjon for høyeste tillatte vannstand i forhold til sterk erosjon i strandsonen og hyttebebyggelsen. Det kreves avbøtende tiltak i forhold til erosjonssår i terrenget nedstrøms *Irgas*. Statskog mener at området ved *båthavna* ved hytteområdet bør tilrettelegges mer for de som ønsker å være ved vannet. Statskog mener det er behov for avbøtende tiltak for fiskebestandene i *Altevatn* og at Statkraft må pålegges å bære kostnadene ved utarbeidelse av en driftsplan for fisk i *Altevatn*. I forhold til vassdraget generelt må kraftverkene kjøres optimalt med tanke på å redusere uheldige virkninger på fisk og bunndyr i *Barduelva*.

Visit Bardu BA (18.06.2009) har som formål å utvikle reiselivet i Bardu spesielt og i Nord-Norge generelt og mener regulanten må bidra med tiltak som bøter på ulempene rundt bruken av *Altevatn* og vassdraget for sine medlemmer og øvrige brukere. De mener regulanten må bidra til utredninger som kan kartlegge de faktiske ulempene til medlemmene deres.

Visit Bardu mener det er viktig å legge til rette for stabil skyssbåttrafikk i sommerhalvåret noe som forutsetter stabil vannstand for reiselivsaktørene. Erosjon og utvasking av store landområder gjør at det er skjemmende med lav vannstand i forhold til turisme i perioden juli–september. Det er informasjonsbehov knyttet til ferdsel på *Altevatnet* både sommer og vinter samt behov for bedre oppmerking og vedlikehold av farbare båtleder. I forhold til *Barduelva* mener *Visit Bardu* det er viktigst med stabil vannføring i vassdraget for nærings- og reiseliv.

Villmarksnatur DA (23.06.2009) er i første omgang opptatt av *Altevatn* som ferdselsåre i forbindelse med sin næringsvirksomhet som startet i 2004. De beskriver mange ulemper med lav vannstand i den isfrie perioden. Av tiltak som ønskes gjennomført av regulanten er fjerning av

Sollidammen, etablering av flytebrygger som tilpasses aktuell vannstand, merking av farbare leder samt holmer og skjær, utarbeiding av digitalt sjøkart over Altevatt, informasjonssystem på Web om aktuell vannstand og andre forhold relevant for sikker ferdsel.

Bardu Jeger- og Fiskerforening (BJFF) (20.07.2009) støtter krav om minstevannstand i Altevatt på kote 486 fra 10. juli og ut sommeren, samt krav om minstevannføring mellom Innset og Strømsmo. Nødvendig med vilkår om kultiveringstiltak i Barduelva nedstrøms Altevatt og om overvåkingsundersøkelser med jevne mellomrom. Konsesjonær bør pålegges ansvar for opprusting og vedlikehold av båthavna med rampe, flytebrygge for lasting og lossing, samt vurdere bølgebrytere. De ser helst at regulanten utarbeider en reguleringsplan for området i tilknytning til båthavna. BJFF støtter uttalelsene og krav fra Barduevlas Venner og Bardu kommune.

Barduevlas Venner (29.07.2009 og 29.09.2009) mener det må stilles krav om minstevannføring på strekningene Innsetdammen (Rødhølen) – utløp Strømsmo kraftverk og resten av Barduelva (fra tunnelutløpet) ned til Bardufoss kraftverk og krav om koordinert vannføring mellom de 3 kraftverkene for å sikre fauna i vassdraget. Endring av vannstand i elva må skje over et lengre tidsrom enn hva tilfellet er i dag. Det stilles krav om kunstig vårflom/spyleflommer for å skylle rent vassdraget for å utbedre algeproblemer og gjenmudring av spesielt de nedre delene. En fastsetting av minstevannføring må bygge på en tilstrekkelig kartlegging av elvestrengen basert på nye undersøkelser.

Det stilles også krav om overvåking av fiskebestandene både i øvre og nedre del, utvidet prøvofiske i Østerdalselva og Sordalselva, kartlegging av begroingsforhold spesielt på øvre deler og utvidete bunndyrundersøkelser som kan gi en indikasjon på levevilkårene i elva. Vanntemperatur og vannkvalitet må overvåkes og kontinuerlige temperaturdata må gjøres tilgjengelig for allmennheten. Dyrelivet ved og i elva må overvåkes generelt og horndykkeren spesielt. Biotopforbedrende tiltak bør utredes og iverksettes spesielt på effektkjøringsstrekninger og strekninger med elveforbygning. Det anmodes om avbøtende tiltak overfor fiskere: web-kamera i elva, vannføring, vanntemperatur og vannkvalitet ut på netinfo. Barduevlas venner stiller seg ellers bak kravene til Bardu kommune.

I sin tilleggsuttalelse etter sluttbefaringen opplyser Barduevlas Venner at utbredelsen av ørret angrepet av fiskeigle i Barduelva på strekningen Bardufoss–Setermoen synes å være et økende problem. De mener det muligens kan knyttes opp mot utbredelsen av vannvegetasjon i området og at det bør tas med i de fremtidige undersøkelser. Det påpekes også viktigheten av utvidete bunndyrundersøkelser som tar for seg hele vassdraget gjennom hele sesongen.

Samarbeidsutvalget for grunneierlagene i Bardu (SGB) (29.07.2009) støtter kravene til Bardu kommune, spesielt krav om minstevannføring og en mer stabil vannføring i vassdraget. SGB ser det også som viktig at det arrangeres vårflommer for gjennomspyling av vassdraget. Det er også viktig med krav til minstevannstand i Altevatt om våren for å sikre en forsvarlig ferdsel tidlig på sommeren.

Altevatt Hytte- og Båteierforening (AHB) (29.07.2009 og 29.09.2009) støtter kravene til Bardu kommune. AHB mener det er viktig med krav til minstevannstand i Altevatt for å sikre ferdsel også tidlig om sommeren og støtter også kravet om minstevannføring i Barduelva.

I sin tilleggsuttalelse etter sluttbefaringen presiserer AHB at deres hovedkrav er vilkår om minstevannstand i Altevatt. Statkraft hevder det er mest lønnsomt å produsere kraft på en lav oppfyllingsgrad slik de gjør i dag. AHB forlanger minstevannstand som gjør det mulig å ferdes på hele vannet inkl. tilkomst til Gjeddubukta fra det tidspunkt isen går.

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) (31.07.2009) støtter Barduevlas Venner med krav om undersøkelser (nødvendig og tilstrekkelig kartlegging av forholdene i vassdraget), krav om minstevannføringer og koordinert vannføring/kjøring av de 3 kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss, samt krav om biotopforbedrende tiltak. NJFF mener krav fremsatt av Bardu kommune må ligge til grunn for vedtak om revisjon. Vilkårsrevisjonen må bidra til miljøforbedringer som

sikrer vassdraget som produksjonsområde for fisk og andre vannlevende organismer. For at dette skal kunne oppnås, må mer fleksible bestemmelser om kompensierende og biotopforbedrende tiltak ta i bruk ny og oppdatert kunnskap etter hvert som den fremkommer. Det er viktig med løpende overvåking.

Det må stilles krav om minstevannføring og settes rammer for effektkjøring. Dagens selv-pålagte ordning med nedkjøring av kraftverket må skjerpes inn og tas inn i vilkårene. Det er viktig å vurdere tiltak i forhold til bunndyrproduksjon og effektkjøring, noe som også har konsekvenser for fisk og yngel.

Når det gjelder krav om fyllingsgrad for Altevatn, mener NJFF at betydningene for primærproduksjonen og derved også produksjonen av fisk, bruken av vassdraget for allmennheten, estetiske hensyn og forholdet til erosjon må alle sees i sammenheng og utredes nærmere i forhold til mulig reduksjon av kraftproduksjonen. Alle kravene i vassdraget må sees på under ett og det må foretas en helhetlig behandling av alle konsesjonene i vassdraget. Dette innebærer også at NVE må om nødvendig gjøre en vurdering av bruk av § 66 i vannressursloven.

Stiftelsen «Isbrytertjenesten i Malangen» representert ved advokatfirma Reve Pleym (01.12.2009) henviser til avtalen mellom Statkraft og kommunene Balsfjord, Målselv og Lenvik fra 2008 hvor kommunene skulle overta ansvaret for isbrytingen i Malangen på bestemte vilkår. I avtalens punkt IV.3 står følgende: «*Dersom det innføres et nytt regime for kjøring av Statkrafts kraftverk oppstrøms Målselvas utløp i Målselvfjorden – endrede konsesjonsbetingelser, manøvreringsreglement og lignende – forbeholder kommunene seg rett til på fritt grunnlag å fremsette krav om tiltak, vederlag o.l. som endrede forhold må betinge.*» Med bakgrunn i denne kontraktsbestemmelsen stilles det utredningskrav om å lage en oversikt over hvilke konsekvenser revisjonskravene for Altevannsreguleringen vil få for vannføringen ved Målselvas utløp i fjorden. Spesielt viktig er situasjonen i tidsrommet 01.11.–12.04. hvert år da isbrytertjenesten er operativ. Forutsatt at vannføringen andre tider av året ikke får innflytelse på vannføringsregimet i ovennevnte tidsrom, er det unødvendig å se nærmere på dette.

Odd Steinar Marthinussen (28.07.2009) er hytteeier ved det opprinnelige Livatnet og opplyser å være avhengig av båt for å komme til hytta. Det er store problemer med å komme seg mellom Livatnet og Altevatnet i en nedtappet vårsituasjon. Våren 2004 beskrives som spesielt problematisk. Det stilles av denne grunn «*krav om minimumsvannstand som sikrer bruk av båt så snart isen er borte*», samt at «*kommunens og brukernes krav til en vannstand på 485–486 moh. vil være betryggende og må etterkommes*».

Forholdet til de svenske samebyer Talma og Saarivuoma og reindriftsinteressene

NVE har valgt å behandle de svenske samebyene Talma og Saarivuoma og deres krav for seg. Dette fordi saken utviklet seg til en diskusjon om uklar kommunikasjon, hva er allmenne interesser, reindrift og endret driftsmønster, revisjonsinstituttet, inngåtte avtaler og tidligere avholdte skjønn. Diskusjonen har gått mellom representanter for samebyene, advokatene til samebyene, Statkraft og NVE.

Områdene rundt Altevatnet har lenge vært i bruk av reindriftsinteresser i de svenske samebyene Talma og Saarivuoma. Samebyene har sommerbeite på norsk område og flytter reinen fra vinterbeite i Sverige i april–mai og ut av området i oktober–desember. De norske reinbeitedistriktene Altevatnet og Gielas har også beitearealer i området. Reindriftsforvaltningen i Troms gjorde et forsøk på å samle alle reindriftsinteressene i området og foreslo en felles oversendelse av høringsuttalelser til revisjonsdokumentet innen høringsfristen. Dette viste seg nok vanskelig å få til og NVE mottok aldri noe felles innspill fra reindriftsinteressene. I stedet har det vært kommunikasjon mellom NVE og representanter for de svenske samebyer direkte eller via deres advokater som endte med utsettelse av uttalefristen til 01.06.2010. NVE mottok følgende høringsinnspill og krav fra de to svenske samebyene Talma og Saarivuoma før nye uttalelser gjennom deres advokater:

Saarivuoma Sameby (13.09.2009) påpeker økt vannføring og økt erosjon i området Irggasjavri som følge av kanalisering og overføring. Dette medfører redusert fremkommelighet og sikkerhet i forbindelse med reindriften i dette området. På grunn av den økte vannføringen må passeringspunkter for motorkjøretøyene som brukes i reindriften i dag, stadig skiftes fra år til år. Dette skaper slitasje og sår i terrenget. Samebyen krever at det bygges en bro over Irggasjohka der den gamle veien krysset elva. Det kreves også bro over kanalen høyere opp ovenfor Irggasjauri.

Saarivuoma Sameby (27.09.2009) kompletterer sin høringsuttalelse fra 13.09.2009 som følger:

«Under 1960-talet gjordes överenskommelse mellan samebyn och dåvarande (Innsetverkene) om vissa tilltak och objekt som samebyns medlemmar skulle utföra mot betalning, samt vad lokalbefolkningen skulle utföra mot detsamma. Overenskommelsen innebar också att underhållsarbete (vedlikeholdning) skulle utföras årligen av Innsetverkene. Saariuoma sameby efterlyser härmed denna överenskommelse och kräver samtidigt en redogörelse varför det oavsagda ej utförts samt att överenskommelsen träder ikraft omgående».

Talma Sameby (28.09.2009) opplyser følgende i et brev sendt NVE pr. e-post:

«Talma sameby vill framhålla att samebyn har fått första kontakten i dag med NVE och Tor Simon Pedersen via telefon. Samebyn har senare varit i kontakt med en advokatbyrå i Norge för att få hjälp i sin sakframställan till NVE. Samebyn har i skrivande stund inte fått bekräftelse från advokatbyrån om bistånd i ärendet. Samebyn finner det omöjligt att få sin sak prövad framöver utan hjälp av jurister, då vi inte hitintills har blivit bemötta som sakägare. Vi återkommer med vem som kommer att föra samebyns talan i ärendet. Talma sameby har idag varit i kontakt med Saariuomas ordförande i saken och finner att bägge samebyarna har blivit åsidosatta när det gäller informationen om ärendet. Varken Talma eller Saariuoma samebyar har fått tillsänt sig handlingar om ärendet före befarung skulle genomföras, er ref NVE 200701482-13 kv/tsp, tiden för befarungen var fel månad. Talma sameby har inte fått möjligheter att komma med sina synpunkter till revisjonsdokumentet, som omnämns i inbjudan till befarung. Samebyn har inte heller fått information om vad revisjon omfattar eller vad det innebär.

Talma sameby vill poängtera att vi har inte fått tillsänt oss handlingar eller på annat sätt blivit informerade om ärendet. Talma sameby begär att få muntlig information till samebyns medlemmar i Kiruna eller Jukkasjärvi.

Talma sameby begär att få återkomma med sin sakframställan efter att samebyn har fått ta del av handlingar och fått information i ärendet».

I forkant av utsatt høringsfrist mottok NVE følgende uttalelser fra de to samebyene via deres advokater:

Talma Sameby via Advokatfirmaet Eurojuris Harstad AS (26.05.2010) opplyser at de har sitt beiteområde i Norge hovedsakelig på sommeren og i Sverige om vinteren. Flytting skjer i mai før kalving og tilbake i oktober. Talma holder til sør for vassdraget. Det opplyses videre at «*Fra 1957 og frem til i dag har driftsmåten for reindriften endret seg vesentlig dels ved at ny teknologi er tatt i bruk som f.eks. snøscooter, firhjulinger og båt med motor og dels ved at driftsmønsteret er endret. Dette medfører at en rekke av de tiltak som den gang ble iverksatt i dag ikke lenger er hensiktsmessig. Det gjelder bl.a. både reingjerder, veger, driftshytter og båtplasser. Videre er flere av de tiltak som den gang ble etablert ikke lenger virksom. Dette gjelder blant annet bruer. Det gjøres derfor gjeldende at som ledd i revisjonen av konsesjonen, må også de tiltak som er iverksatt i medhold av konsesjonen revideres*». Samebyen foreslår at det oppnevnes en reindriftssakkyndig «*som kan utrede hvilke av de fastsatte tiltak som skal opprettholdes og hvilke reviderte tiltak som er nødvendig som resultat av de endrede forutsetninger*».

Det henvises til avholdt overskjønn for Altevanns-reguleringen, hvor det ble opprettet en kommisjon som skulle fastsette nødvendige tiltak for å avhjelpe de skader og ulemper

reguleringen medførte for samenes interesser. Det fremkommer også at det i stor grad var enighet om tiltakene, men at noen uenigheter ble utsatt til en senere behandling. Talma sameby ber Statkraft avklare og dokumentere forholdene rundt dette.

Når det gjelder tiltak som er utført i medhold av skjønnet, påpekes det at bygde gjerder og gangsti ikke lenger fungerer etter dagens behov. Videre er det flere gangbruer som ikke eksisterer lenger. Det foreslås følgende reviderte tiltak der det forutsettes at de endelige tiltak blir fastsatt etter befarings- og uttalelse fra reindriftssakkyndig:

4.1. Reingjerder

- Det etableres nytt reinstengsel fra Altevannsdammen–Indsettsjøen etter det tørre elvefaret og videre nytt reinstengsel mellom vegen og elvefar fra Indsettsjøen til Sjødalselvans infløde til Altevattens elv. Det gamle stengsel skal rives og fraktes bort, se skjønnet II 2.
- Skyddsstengsel skal oppføres langs etter det tørre elvefaret både etter Barduelven og Salvasskaret elv der det er bratt.
- Reingjerde oppføres ved vegen inntil dammen for slakt m.m.
- Det etableres en korridor så nær opp til dammen som mulig for mulighet til flytting av rein fra den ene til den andre siden.

4.2. Veger

- Vegen fra dammen til Salvasbäcken åpnes for Samebyens medlemmer med nøkkel til vegbom
- Parkeringsplasser skal alltid være tilgjengelig for Samebyens medlemmer i vegens ende ved Altevannsdammen
- Opprusting og endring av sti/veg for ATV og snøscooter fra dammen mot Balgesguorsa og en ny veg/sti rundt Rokomborri fra Havgavuopmi til Osto etter Altevannsstranden
- Opprusting og endring av sti/veg for ATV fra dammen til Lairevaggi

4.3. Tiltak i vassdraget

- Inntaket fra Salvasbekken inn i fjellet skal endres og opprustes slik at reinen og andre dyr ikke blir sittende fast og dør. Flere bommer må oppføres opp etter bekken for å forhindre at dyr og spesielt reinkalver ikke følger med vannstrømmen.

4.4. Bygninger

- Båthus for minst to båter oppføres mellom bådhaven og dammen i vestenden av Altevann.
- Reinwokterstue oppføres i Åsto, Sovanjoksi og Havagavuopmi
- Reinwokterstue med garasje oppføres i tilslutning til bilvegen som går ned fra dammen til Indseth. VA og elektrisitet skal inngå i hytten.
- Reinwokterstue ved Storbukta der Haugavuoma kommer ned til vatnet.

Det må fastsettes regler om vedlikehold av de fysiske innretninger og det kreves å få dekket utgifter til juridisk bistand i forbindelse med vilkårsrevisjonen.

Saarivuoma Sameby via Barentz Advokat AS (28.05.2010) opplyser at de har sitt sommerbeite i området rundt Altevattn, fra Gaicabukta og langs vannet og fjellene mot vest (også høg fjellet lengst mot E6). Flytting skjer på våren i april–mai og tilbake på høsten i november–desember. Saarivuoma holder til nord for vassdraget og støtter uttalelsen til Talma Sameby. I høringsuttalelsen er følgende tema tatt opp:

Vannføring – Samebyen gjentar problemene med flytting av rein fra vinter til sommerbeite da høy vannføring, som følge av kanalisering og overføring spesielt i perioder med snøsmelting og nedbør, skaper vanskelige forhold ved kryssing av Irrgasjaurie og Muoldajokka. Det må derfor etableres bro over Irrgasjaurie der den etablerte eldre vegen går med kapasitet for en større reinflokk og motoriserte kjøretøyer. Det må også etableres en bro høyere opp ovenfor Irrgasjaurie.

Erosjon – Høy vannføring har over flere år ført til kraftig erodering langs flere av elveløpene. Dette vanskeliggjør sikker ferdsel for både rein og mennesker langs elveløpene. Som følge av erosjon

må passering av elvene med motorkjøretøy endre trasé fra år til år noe som øker erosjonen. Saarivuoma mener det må utredes nærmere hvilke tiltak som kan iverksettes for å hindre ytterligere erodering, herunder om vannføringen på våren bør nedreguleres.

Fiske – Saarivuoma er i stor grad enig i det som fremkommer som beskrivelse av tilstanden for fisk i de ulike deler av vassdraget. Det tidligere garnfisket i Altevatt er vanskeliggjort. Kultiverings-tiltak og andre tiltak som kan øke kvaliteten og bedre bestanden bør derfor utredes nærmere. Hensynet til ferdsel med båt på Altevatt tilsier begrensninger i forhold til nedtapping og en minste fyllingsgrad i en periode på sommeren. Saarivuoma er også enig i at det bør forordnes fortøyningsforhold, bygging av brygger, båtutsettingsramper mv.

Isdannelse – Det påpekes et særlig problem knyttet til dannelse av is på Altevatn og tilhørende elver. Vannstandsvariasjoner på høsten skaper ujevn isdannelse. Utrygg is skaper problemer med flytting av rein om høsten tilbake på vinterbeite som ofte må utsettes til utpå vinteren. Tilsvarende har endring av vannstand og isdannelse skapt problemer med flytting om våren da reinen tvinges høyere opp i fjellsiden mot før å kunne flyttes langs vannet. Med oppdemmingen og særlig byggingen av kanal i Muoldajokka og Irkasjokka, har det skapt så vidt store isdannelse at reinen må flyttes over fjellet med de konsekvenser dette har. Det heter videre at «*En jevnere vannføring og vannstand på både høsten og våren ville antakelig ha skapt mer forutsigbare forhold for reindriften, og det bør derfor vurderes nærmere hvorvidt det på høsten og våren bør være perioder med begrensninger i nedtapping av vannmagasinet eller om andre tiltak kan iverksettes for å sørge for en jevnere vannføring*».

Reingjerder – Saarivuoma har et reingjerde mot enden av Altevatn som skal sørge for at reinen ikke får tilgang til andre områder. Ved nedtapping av vannmagasinet skapes det en åpning mellom reingjerdet og vannet som medfører at reinen får fritt leide til områdene på andre siden av reingjerdet. Det bør utredes hvilke tiltak som kan iverksettes for å sørge for at en slik åpning ikke etableres.

Etablerte tiltak – Det vises til merknadene i Talma Sameby sin uttalelse når det gjelder tiltak som allerede er etablert med utgangspunkt i Altevannsdømmen.

Bygninger – Saarivuoma ønsker liksom Talma oppført båthus og 3 reinvokterhytter. Saarivuoma støtter Talmas krav om opprettelsen av en reindriftssakkyndig som kan utrede både etablerte og nye tiltak. Det etterlyses på nytt en overenskomst eller avtale fra 60-tallet mellom Saarivuoma og Innsetverkene som man mener Statkraft kan ha i sine arkiver. Det kreves også å få dekket utgifter til juridisk bistand i forbindelse med vilkårsrevisjonen.

Statkrafts kommentarer til høringsuttalelsene, befaring med samebyene og uttalelser i etterkant Siden høringsuttalelsene fra samebyene inneholdt direkte henvendelser til Statkraft angående uklarheter i forbindelse med tidligere skjønn, henvisninger til Altevannsdømmen, mulig avtale mellom Saarivuoma og Innsetverkene og ulike tolkninger av begrepet «allmenne interesser», ba NVE i brev av 18.06.2010 Statkraft kommentere høringsuttalelsene og kravene fra samebyene. I sitt svarbrev av 25.10.2010, mener Statkraft at mange av kravene til samebyene knytter seg til forhold som ble behandlet i Reindriftsskjønnet av 29.05.1965. Statkraft mener prinsipielt at reindriftsinteressene ikke ansees å være «allmenne interesser» men særinteresser, som dermed ikke omfattes av den forestående vilkårsrevisjonen. Det forhold at driftsmåten har endret seg opp gjennom årene, medfører ikke at samebyene nå kan fremme nye krav ved revisjonen og at disse derfor må avvises. Statkraft hevder videre at forhold knyttet til vannføring, erosjon og fiske i vassdraget naturlig vil bli vurdert i forbindelse med innføring av «standardvilkår» som en del av allmennhetens interesser. Forhold omkring isdannelse, reingjerder og etablerte tiltak mener man ble vurdert i overskjønn av 29.05.1965 og er dermed ikke tema for revisjon. Statkraft avviser og eventuelt skulle dekke kostnader i forbindelse med en reindriftssakkyndig. Statkraft inviterer til en felles gjennomgang av forholdene rundt de eksisterende pålegg for å få ryddet opp i eventuelle

mangler. Det vil være aktuelt med befarings med partene for å se på eksisterende situasjon og eventuelt diskutere avbøtende tiltak som Statkraft mener er av privatrettslig karakter. Statkraft er ikke kjent med den etterlyste avtalen mellom Saarivuoma og Innsetverkene, men er kjent med innstillingen fra kommisjonen av 25.08.1963, som reindriftsskjønnet av 29.05.1965 gav sine pålegg i overensstemmelse med.

NVE mottok brev fra Barentz Advokat AS på vegne av Saarivuoma 14.12.2010, med merknader til Statkrafts brev av 25.10.2010. De mener det ikke er grunnlag for Statkrafts prinsipale anførsel om avvisning av kravene som er fremsatt fra samebyene. Når det gjelder Statkrafts subsidiære anførsler vedrørende de fremsatte krav, mener man at påpekning av manglende begrunnelse og dokumentasjon faller på sin egen urimelighet i og med at høringsrunden skal åpne for forslag til hva som skal utredes nærmere i revisjonsprosessen. (Man mener her at man er inne i en meget tidlig fase av revisjonsprosessen). Det fastholdes at tiltak behandlet i overskjønnet kan være gjenstand for revisjon, såfremt forholdene har endret seg eller var uforutsett på tidspunktet for skjønnet. Fastholder også krav om reindriftssakkyndig. Avtalen mellom Saarivuoma og tidligere Innsetverkene etterlyses på nytt og det bes om å få tilsendt innstillingen fra kommisjonen datert 25. august 1963. Saarivuoma stiller seg positiv til Statkrafts forslag om en befarings og at NVE også bør delta der.

Det ble avholdt en felles befarings i Altevann-området i regi av Statkraft med deltagelse fra samebyene Saarivuoma og Talma og deres advokater, samt NVE den 20.09.2012. Under befaringsen fikk NVE inntrykk av at representantene fra de to samebyene og deres advokater var fornøyd med opplegget og at de hadde fått vist det som kunne vises og sees. Det ble konstatert manglende bruer over tilløpsbekker både på sørsiden og nordsiden av Altevann. I skjønnsrettskommisjonens innstilling er det omtalt i alt 14 bruer som skulle bygges. I området Irgassjaure i øst ble det påvist to områder hvor man ønsker bruer over tilløpselva som har fått økt vannføring etter overføringen, samt et reingjerde hvor man ønsker en forlengelse under HRV i Altevann slik at reinen ikke går over på feil side ved lav vannstand. I området rundt Altevannsdammen ble det påvist manglende sikring av inntaket i Salvasskardelva i forhold til rein som kan falle ned på inntaksrista, samt et reingjerde fra dammen og ned mot Sørdalselva som nå lå nede og ikke lenger fungerte som skille mellom sør og nord. Dette gjerdet ønsket Talma å få opp igjen. Det ble klart slått fast at reinen kommer seg fram i dag alle steder. Kravet om bruer er i første omgang et krav i forhold til de som skal drive reinen som skal komme seg fram med ATV-kjøretøyer. For NVE ga befaringsen nyttig informasjon om den praktiske utføringen av reindriften i dag i forhold til den eksisterende reguleringen i området.

I etterkant av befaringsen utarbeidet begge samebyene gjennom sine advokater en oppsummering av befaringsen, de manglende utførte tiltak fra opprinnelig skjønn og nye krav som de fortsatt mener bør tas hensyn til i revisjonen. Talma sameby anmoder om at manglende utførte tiltak fra opprinnelig skjønnsavgjørelse blir utført sommeren 2013. Det anmodes videre om at det blir påstevnet nytt skjønn hvor øvrige eldre tiltak og nye krav (reviderte tiltak jf. pkt. 4.1–4.4 i uttalelsen fra 26.05.2010) blir tatt opp. Talma mener samtidig at samtlige spørsmål nevnt i pkt. 4.1–4.4 må gjøres til gjenstand for vurdering under revisjonen av konsesjonsvilkårene. Talma slutter seg også til kravet om etablering av nødhavner langs Altevann. Saarivuoma sameby fastholder sine krav i sitt brev av 14.12.2010 og ønsker å presisere enkelte av kravene. Løsningen med reingjerdet ved Langbukta som i dag går ned til HRV i Altevann, må justeres slik at det fungerer også når det tappes under HRV. Det må etableres bruer som tåler ATV-er over elvene fra Irgassjavri, Galggojavri og alle tilløpselvene på nordsiden av Altevann som tidligere er nevnt fra skjønnsavgjørelsen fra 1965. For øvrig krever Saarivuoma at de tiltak som konsesjonshaver ble pålagt i skjønnet fra 1965 og som ikke er utført, herunder blant annet raidveg langs Altevanns nordside fra dammen til brosted ved Suttessaldojohkas nedre del, må utføres. I dag kjøres det kun i terrenget i dette området. Saarivuoma fremsetter også et nytt krav som de mener kan avhjelpe noe av problematikken knyttet til usikre isforhold og høy vannføring i vassdragene ned mot Altevann. Det må i den sammenheng etableres en ny flyttvei inn til området via dalføret nordvest for Mattoaigi som innebærer at det bygges en bru/veg over et stykke på 200–250 meter kupert terreng. Saarivuoma mener det fortsatt gjenstår å avholde skjønn i saken og støtter Talma sameby i at et

nytt skjønn bør stevnes hvor eldre tiltak og nye krav blir tatt opp. Dette bør også omfatte forslag til ny flyttveg over Mattoaigi.

Samebyenes oppsummeringer ble oversendt Statkraft 21.11.2012 med kopi til NVE. NVE mottok deretter et brev fra Statkraft 22.01.2013, hvor de kommenterer samebyenes krav på nytt. Statkraft fastholder der at etter deres oppfatning er de forhold som anføres av samebyene Talma og Saarivuoma i all hovedsak av privatrettslig karakter og derfor må holdes utenfor vilkårsrevisjonen. Hvorvidt Statkraft har oppfylt sine forpliktelser i henhold til reindriftskjønnet av 1965 blir en privatrettslig sak mellom Statkraft og samebyene. Privatrettslige forhold mener de videre må finne sin løsning gjennom forhandlinger mellom Statkraft og de to samebyene. Statkraft mener det i utgangspunktet er få gjenværende momenter i de gamle skjønnsforhandlinger som det ikke ble enighet om den gang og som det nå fortsatt vil være aktuelt å ta opp i et nytt skjønn. Statkraft påpeker to forhold som de mener kan falle inn under revisjonen; Dette gjelder Talmas ønske om etablering av nødhavner langs Altevann (tilrettelegging for båttrafikken) og ønsket om endret vannføring. Begge disse forhold vil etter deres mening også gjelde for allmennheten og vil derfor være tema som vil bli behandlet i vilkårsrevisjonen.

NVEs vurdering og oppsummering

NVE har gått igjennom høringsuttalelsene og kravene til de svenske samebyene Saarivuoma og Talma, samt kommunikasjonen mellom samebyene og Statkraft i ettertid. NVE deltok også på befaringen i Statkrafts regi i Altevann-området der representanter for de to samebyene og deres advokater deltok og hvor det fremkom nyttig informasjon om den praktiske utføringen av reindriften i dag i forhold til den eksisterende reguleringen. Statkraft og samebyene har tilsynelatende noe ulikt syn på hvordan reindriftsinteressene bør ivaretas i forhold til revisjon av vilkår for Altevannsreguleringen. NVE er av den oppfatning at reindriften har karakter av både å være en privatrettslig interesse og en allmenn interesse siden reindriften for den enkelte utøver er et næringsgrunnlag og den samlede reindriften anses som en egen næring, samtidig som reindriften er en viktig del av og grunnlaget for samisk kultur og tradisjon. NVE mener det først og fremst må klarlegges hvorvidt den faktiske negative virkningen av reguleringen på utøvelsen av reindrift er av en slik karakter at det er nødvendig å fastsette ytterligere krav til avbøtende tiltak enn hva som er gjort tidligere. Herunder må det altså vurderes om de tiltak som er fastsatt tidligere er utilstrekkelige. Slike tiltak kan være gjerder/stengsler på steder hvor det er fare for at reinen kan komme inn i vanninntak, sikring av trekkleier til området (for eksempel bruer på steder hvor reinen/reindriftsutøverne på grunn av reguleringen ikke kan krysse elver), eller andre lignende tiltak som sikrer at rein kan drives side om side med reguleringen i det aktuelle reinbeiteområdet. Siden det ikke er aktuelt med nye inngrep i forbindelse med revisjonen, er det ikke aktuelt med nye økonomiske kompensasjoner for samebyene som en del av revisjonsprosessen.

NVE er av den oppfatning at de aller fleste av samebyenes krav dreier seg om forhold som ble tatt opp i skjønnsforhandlingene i 1963 og behandlet i Reindriftskjønnet av 29. mai 1965. Det forhold at enkelte elementer i skjønnskommisjonens innstilling kan ha blitt utsatt til en senere behandling, slik at tiltak ikke ble gjennomført den gang, kan være årsak til enkelte av kravene. Videre kan manglende vedlikehold og eventuelle uklarheter i forbindelse med ansvar for vedlikeholdet av gjennomførte tiltak, også være grunnlag for noen av kravene. Måten reindriften foregår på i dag har endret seg siden begynnelsen på 1960-tallet. Ved flytting av rein brukes i dag scooter og ATV som transportmidler, samt helikopter. Denne endringen i driftsmåten synes også å være bakgrunn for noen av kravene som samebyene mener må gi grunnlag for nye vilkår. NVE merker seg at det ikke er fremkommet opplysninger om at reinens trekkmåte har endret seg i området slik at det av den grunn skulle være behov for vilkår om nye tiltak. Det er imidlertid satt frem et forslag om etablering av en ny flyttvei. NVE mener at alle krav som går ut på å skulle tilrettelegge for selve reindriften allerede er behandlet og kompensert for i det avholdte skjønn i 1965 og at eventuelle mangler i forhold til dette skjønn må tas opp og behandles av de berørte parter som privatrettslige spørsmål mellom reindriften og konsesjonær utenfor vilkårsrevisjonen.

NVE mener likevel at enkelte av samebyenes krav faller inn under mer allmenne interesser. Dette gjelder avbøtende tiltak i forhold til konsekvenser av den økte vannføringen nedstrøms

Irgassjavri (erosjon og isdannelser i Muoldajokka og Irkasjokka), fisk i Altevann og forhold rundt ferdsel med båt på Altevann. Disse krav vil derfor bli behandlet i senere avsnitt i innstillingen.

Forholdet til Bardufoss kraftverk

Krav i høringsuttalelsene til revisjonsdokumentet

Flere av høringsinnspillene til revisjonsdokumentet tok opp forholdet til Bardufoss kraftverk. Bardu kommune og Fylkesmannen i Troms ønsker begge en samordnet behandling av revisjonen og konsesjonsbehandling av Bardufoss kraftverk. Fylkesmannen, Bardu Jeger- og Fiskerforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Barduelvas Venner skriver i sine uttalelser at det er viktig å få til en koordinert kjøring mellom de tre kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss til beste for miljøet i hele vassdraget.

Mottatte krav til innkalling til konsesjonsbehandling etter § 66 i vannressursloven

NVE mottok et krav fra Barduelvas venner i brev av 27.08.2009 om at Bardufoss kraftverk innkalles til konsesjonsbehandling etter § 66. Kravet ble begrunnet på følgende måte:

- Det må fås på plass en god forvaltning av Barduvassdragets magasin som strekker seg fra rett nedstrøms Sponga til Bardufossen.
- Problem: Store vandekte arealer kan ligge tørrlagt over lengre tid med de konsekvenser det medfører.
- Barduelvas venner ser tendenser til et vassdrag i biologisk ubalanse. Det henvises til to rapporter med bunndyr- og fiskeundersøkelser som viser henholdsvis tendenser til problemer med insektfaunaen og tendenser til et vassdrag i forandring.
- Horndykker har sitt hekkeområde i nedre bassengområdet til Bardufoss kraftverk og effektkjøringa har dramatiske konsekvenser for fuglelivet i Barduelva, inklusive horndykker.
- Episode med manglende samkjøring mellom Statkraft og Troms Kraft i mai 2008, førte til den verste tørrleggingen Barduelva har blitt utsatt for de siste årene. Det må pålegges samkjøring av kraftverkene for fremtiden.
- Krav om at revisjon av Altevann-reguleringen og innkalling av Bardufoss kraftverk gjøres samtidig.
- Problemer med tilslamming i bassengområdet til Bardufoss kraftverk. Spyleflommer (kunstige vårflokker) foreslås som tiltak. Krever konsesjonsbehandling.
- Smitte av parasitter fra røye over på ørret. Hypotese om årsak i at redusert vandekt areal skaper større fisketetthet. Krever konsesjonsbehandling.

I brev av 03.09.2009 ber Fylkesmannen i Troms NVE på vegne av Vannregionutvalget (VRU), om å kalle inn Bardufoss kraftverk med Bardumagasinet til konsesjonsbehandling etter § 66. Kravet ble begrunnet på følgende måte:

- Spørsmålet er tatt opp i VRU og både Bardu kommune og Målselv kommune mener det er riktig at VRU stiller krav om innkalling. Siden leiekontrakten for Bardufoss kraftverk utløper i 2010, kan det være et passende tidspunkt å sette i gang prosessen med innkalling.
- Det hevdes at det i arbeidet med Forvaltningsplanen for vannområde Bardu-/Målselvvassdraget–Malangen er fremkommet mange argumenter som tilsier at en innkalling og konsesjonsbehandling bør gjennomføres.
- Det henvises også til høringsuttalelsene til Altevann-revisjonen hvor det anmodes om en samtidig behandling av revisjonssaken og Bardufoss kraftverk med tanke på at man får en best mulig koordinert drift av anleggene for et bedre vassdragsmiljø for fremtiden.

Vannforvaltningsplaner

Regional forvaltningsplan for vannregion Troms 2010–2015

Vannområde Bardu-/Måselvassdraget–Malangen var med i pilotfasen i vannregion Troms og ble omtalt i forvaltningsplanen 2010–2015 som ble vedtatt i Fylkestinget 20.10.2009 og godkjent av regjeringen ved kgl.res. 11.06.2010. I planen omtales Altevannrevisjonen å være igangsatt med miljømål for vannforekomstene utsatt til 2021. Samtidig opplyses det om at Bardufoss kraftverk må kalles inn til konsesjonsbehandling (§ 66) for at det kan bli satt vilkår for drift av kraftverket. Det beskrives ønske om fyllingsrestriksjoner i Altevann, minstevannføringer og at effektkjøring (døgnregulering) av kraftverkene har vært mer fremtredende de senere årene. Vannforekomst 196-25-R (strekingen Setermoen–Bardufosdammen) beskrives som en SMVF i dårlig tilstand hvor «*Sommervannføring redusert til 40 %, Vintervannføring oppimot firedoblet. Periodevis sterk algebegroing. Sterkt redusert bunndyrfauna.*» Som mulige tiltak foreslås følgende: «*Optimalisering av vannføring med minst mulig tørrlegging av areal. Biotiltak: Strømdannende konstruksjoner. Miljøkartlegging for å fastsette minstevannføring, optimalisering av vannføring mhp. begroing, bunndyrfauna, fisk, vanddekt areal, vannhastighet. Utrede og dokumentere effektereguleringens konsekvenser på erosjonsfare, biologi og jordbruk. Optimalisering av vannstand. Kartlegging og dokumentasjon av gyteområder i tørrlagt gyteareal (Miljøkartlegging).*»

Fra planprogrammet 2007–2009 siteres følgende fra avsnittet om særlige utfordringer i vannområdet: «*Store deler av Barduvassdraget er påvirket av vannkraftreguleringer. Det er krevd revisjon av vannkraftkonsesjonene knyttet til Altevann-reguleringen. Det er også aktuelt å få en revisjon av Bardufossen kraftverk. Utfordringene i dette regulerte vassdraget er store. Det er for eksempel ønskelig med manøvreringsreglement for både Altevann og Bardumagasinet, minstevannføringer og slippetider fra magasinene. Det er også utfordringer i å kartlegge virkningene av reguleringene, og foreslå tiltak som reduserer virkningene innenfor det mulige.*»

Regional forvaltningsplan for vannregion Troms 2016–2021

I denne forvaltningsplanen som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet i brev av 04.07.2016, står det følgende: «*Bardufoss kraftverk må sees i sammenheng med revisjonsprosessen av Altevann–Barduvassdraget. Det anbefales at Bardufoss kraftverk innkalles til konsesjonsbehandling etter § 66 i Vannressursloven for å oppnå miljømålene og problemkartlegge vannforekomstene som er berørt av utbyggingen.*»

I tiltaksprogrammet står oppført 3 vannforekomster som berøres av Bardufoss kraftverk. I Vann-nett som er oppdatert pr. 20.02.2017, er vannforekomstene satt opp med følgende miljøpåvirkning og foreslåtte tiltak:

196-414-R Barduelva Setermoen–Bardufoss. Dagens økologiske tilstand er antatt moderat og det er ikke satt noe konkret miljømål utover GØP. I tillegg til tidligere tilstandsbeskrivelse nevnes problemer med opplagring av erosjonsmasser i magasinet ved Rydningen, ca. 7,5 km nedstrøms Setermoen, som danner en terskel som hever vannspeilet oppstrøms. Dette medfører isproblemer og vann på dyrka mark om vinteren. Som tiltak er satt opp innkalling til konsesjonsbehandling og variabel miljøtilpasset vannføring. Vannforekomsten står på vedlegg 2-listen i godkjenningsbrevet med frist for måloppnåelse i 2021.

196-250-R Nedre Barduelv (Bardufossen). Dagens økologiske tilstand er dårlig. Konkret miljømål er høstbar fiskebestand, av utvalgte, men ikke alle relevante arter, som ikke er avhengig av vedlikeholdstiltak. Observerte tilstand i forhold til fisk er at det ved overløp over dammen ved Bardufossen vandrer laks forbi utløpet fra kraftstasjonen og inn under Bardufossen. Når overløp opphører blir fisk sperret inne i kulpene under fossen. Som tiltak er satt opp vandringsperre og problemkartlegging. Vannforekomsten står på vedlegg 3-listen i godkjenningsbrevet med miljømål GØP.

196-252-R Nedre Barduelv (nedstrøms utløp Bardufoss kraftverk). Ikke regnet som SMVF, men laksen på strekningen regnes å være negativt påvirket av vannforekomsten ovenfor med den omtalte «feilvandring» og innesperring i situasjoner med overløp. Som tiltak er satt opp vandringsperre og problemkartlegging.

Konsesjoner, tillatelser og vilkår

Bardufoss-fallet er eiet av staten og var fra 1950 leiet ut for 60 år til A/S Bardufoss Kraftlag. Kraftlaget bygget Bardufoss kraftverk på fallstrekningen med bakgrunn i leieavtalen og fikk samtidig konsesjon til å regulere Altevatn ved kgl.res. 15.6.1951. Konsesjonen gjaldt en senkning på tre meter og var gitt varighet på 60 år fra samme dato som leieavtalen med staten om fallet i Bardufossen. Ved kgl.res. 13.6.1957 fikk staten konsesjon for full regulering av Altevatn mv. inkludert den opprinnelige senkningen på tre meter. Kraftverket har fra 1952 til 1980 vært eiet og drevet av Bardufoss Kraftlag AS. Ved kgl.res. 14.3.1980 ble alle rettigheter etter avtalen overført til Troms Kraft Produksjon AS som eide og drev kraftverket til utløpet av leieavtalen. Leieavtalen gikk formelt ut 30.4.2010, og kraftverket ble innløst av Statkraft 7.6.2012. Statkraft har tillatelse, etter energiloven, av 9.12.2015 (NVE 201107626-6) til å eie og drive de elektriske anleggene som er innløst.

Verken leieavtalen eller reguleringskonsesjonen fra 1951 inneholdt vilkår eller manøvreringsreglement for drift av Bardufoss kraftverk og manøvrering av Bardumagasinet (inntaksdammen til kraftverket). I reguleringskonsesjonen fra 1957 heter det at «*vannslippingen* (fra Altevatn) *skal foregå på en slik måte at A/S Bardufoss kraftlags tillatte regulerings effekt ikke må forringes*». Ved et ekspropriasjonsskjønn ble kraftlaget, i medhold av Kronprinsregentens res. av 08.06.1951 basert på Industridepartementets tilrådning av samme dato, gitt tillatelse etter lov om vassdragene av 15. mars 1940 § 62, til å ekspropriere grunn og rettigheter for å bygge inntaksdam for kraftverket og til å kreve rett til å demme opp elva ovenfor inntaksdammen. Etter samme lov §§ 104 og 105 ble det gitt tillatelse til å bygge og bruke inntaksdammen og til å lede driftsvann for kraftverket bort fra elva og utenom Bardufossen. I dette skjønnet ble det samtidig vist til Industridepartementets brev av 20.06.1951 til Bardufoss Kraftlag AS, hvor det fremgår betingelser for ekspropriasjonstillatelsen. Der står bl.a. følgende: «*Vasshøyden ved inntaket for Bardufoss Kraftverk kan heves inntil kote 57,0 så lenge vasshøyden ved samløpet av Skoelva og Barduelva ikke overstiger kote 57,2. Ved større vassføringer skal en eller begge flomluker åpnes så meget at vasshøyden ved samløpet av Skoelva og Barduelva ikke overstiger 57,2 før begge flomluker er helt åpne*». Som betingelser er også oppført plikt til årlig å sette ut yngel eller settefisk av laks, aure og røye, samt å bekoste fiskeribiologiske undersøkelser i vassdraget etter nærmere bestemmelser av vedkommende departement og deres behovsvurderinger.

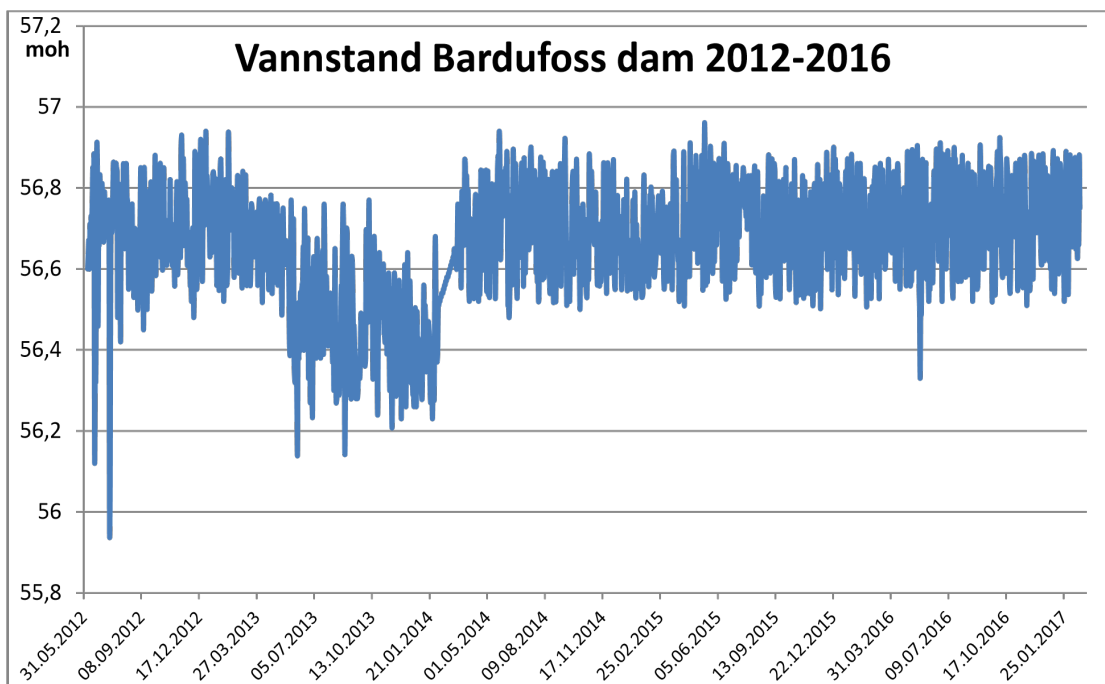
Betingelsene for ekspropriasjonstillatelsen er det nærmeste man kommer et manøvreringsreglement med HRV og LRV, men det er fortsatt ingen konsesjoner med vilkår knyttet til Bardufoss kraftverk og Bardumagasinet som kan revideres.

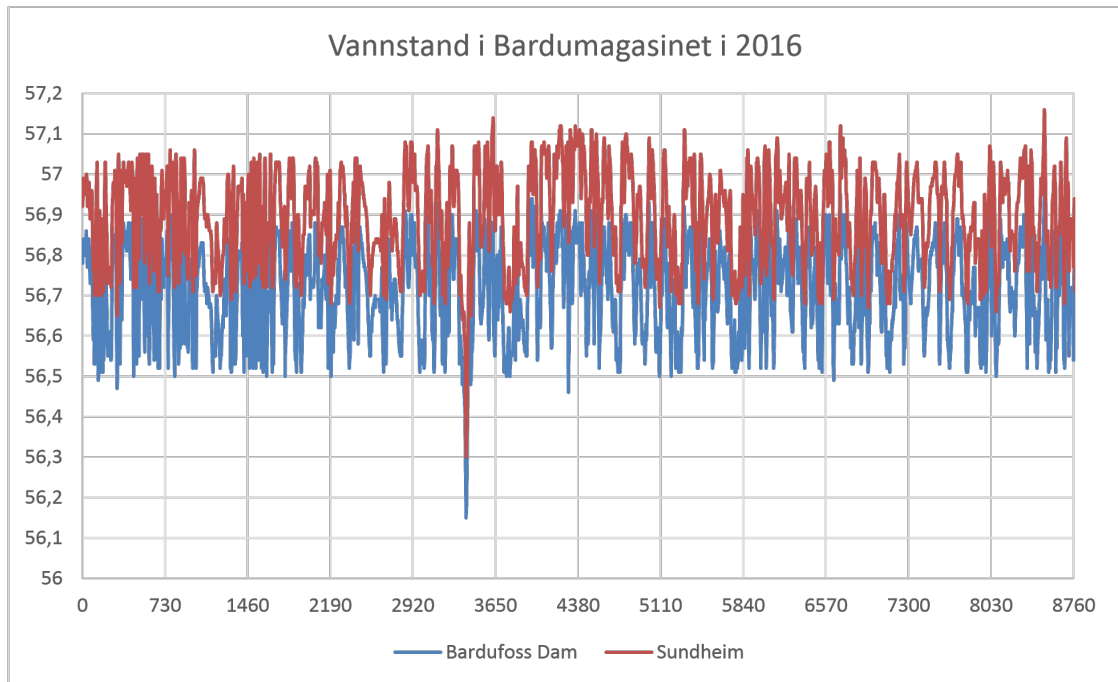
Dagens drift av Bardufoss kraftverk

Da revisjonsdokumentet var på høring i 2009, tilhørte Bardufoss kraftverk Troms Kraft. Det ble presisert at Statkrafts kraftproduksjon i vassdraget ikke var formelt koordinert med Troms Kraft sin kjøring av Bardufoss kraftverk, men at det var en viss utveksling av informasjon ved at Statkrafts kjøreplaner for Straumsmo kraftverk ble meldt til Troms Kraft dagen i forveien, som dermed kunne planlegge sin kjøring på 18–20 timers varsel. I revisjonsdokumentet ble det også antydnet at koordinering av vedlikeholdsarbeider var i startfasen og var ønsket å bli utvidet.

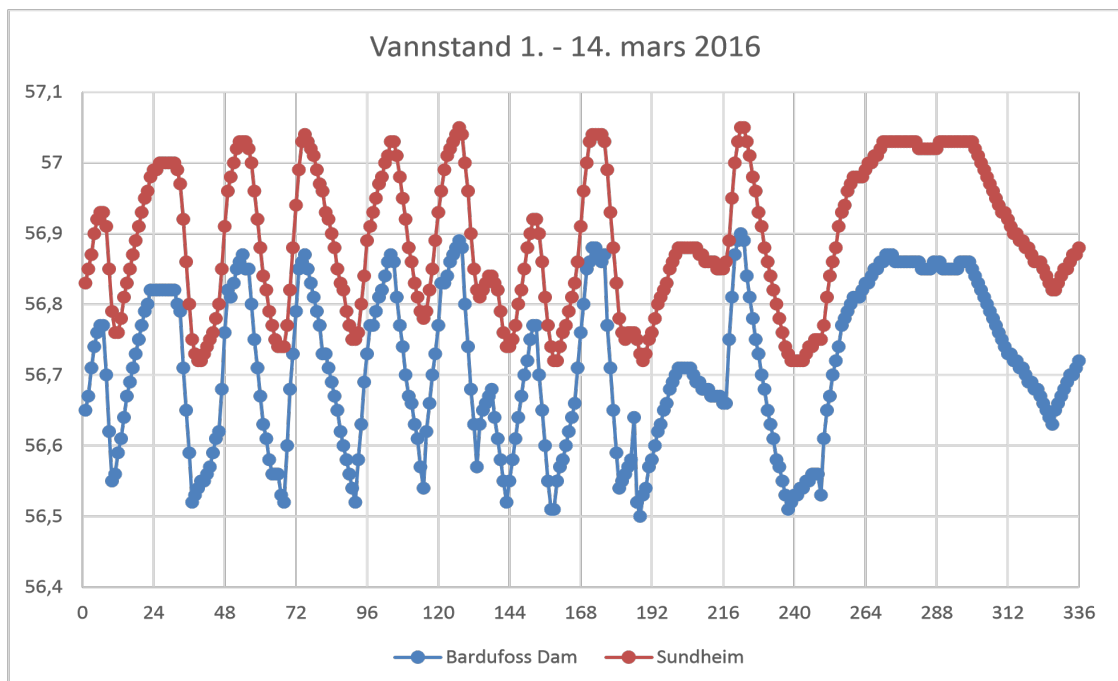
Etter at Statkraft overtok Bardufoss kraftverk i 2012, er ifølge Statkraft koordinert kjøring av de tre kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss blitt enklere. Det bemerkes også at om lag halvparten av tilsiget til Bardufoss kraftverk kommer fra nedbørfelt nedenfor utløpet av Straumsmo kraftverk. Følgelig vil Bardufoss kraftverk i perioder kunne kjøres uavhengig av kjøringen av Straumsmo og Innset kraftverk. På spørsmål om drift av Bardufoss kraftverk skriver Statkraft i en e-post av 05.01.2017 følgende: «*Bardufoss kraftverk med to aggregater kjøres stort sett hele tiden, og det er sjelden (eller aldri) at begge aggregatene står. Aggregat 2 går som regel hele tiden*

da den sluker begge aggregater på Straumsmo ved normal kjøring og lite tilsig i vassdraget. Fra vårtilsiget og ut over høsten går begge for fullt. Stort sett er det kjøring på Straumsmo og tilsiget som bestemmer hvor mye maskinene går på Bardufoss. Slukeevnen på begge aggregatene på Bardufoss kraftverk er ca. $88 \text{ m}^3/\text{s}$ på såkalt bestpunkt, henholdsvis $32 \text{ m}^3/\text{s}$ for aggregat 1 og $56 \text{ m}^3/\text{s}$ for aggregat 2. Hvis maskinene kjøres over bestpunkt, vil slukeevnen kunne økes til ca. $98 \text{ m}^3/\text{s}$. I en e-post av 28.02.2017 oversendes vannstandsdata for Bardumagasinet (inntaksdammen til kraftverket og Sundheim) for perioden 2012–2016. Der beskrives også at Bardumagasinet manøvreres etter HRV kote 57,0 og LRV kote 52,0, men at de «har i de senere år videreført Troms Kraft sin tidligere anstrengelse på å holde vannstanden over 56,5 moh. (for å ikke tørlegge områder eller bidra til erosjon)». En gjennomgang av dataene på timesbasis viser at Statkraft har fulgt sitt selvpålagte kjøremønster med svært få unntak etter mars 2014 (se figur). For 2016 var det kun et unntak fra det selvpålagte kjøremønsteret (se figur). Av kurvene fremgår det at vannstanden i Bardumagasinet stort sett pendler mellom kote 56,5 og 56,9, dvs. at vannstanden holder seg innenfor HRV -0,5 meter. Kurvene viser også at vannstanden på Sundheim holdes under kote 57,2.

I vannforvaltningsplanen og høringsuttalelsene til revisjonsdokumentet er begrepet effektkjøring og/eller døgnregulering brukt om kjøremønsteret til kraftverkene i Barduvassdraget. For Bardufoss kraftverk kan kjøremønsteret illustreres med vannstandskurven for perioden 1.–14. mars 2016 (se figur). Her går det frem at vannstanden kan gå opp og ned 0,4 meter innenfor et døgn og at denne syklusen kan pågå flere døgn i strekk mens vannstanden holdes mellom kote 56,5 og 56,9.

NVEs vurdering og videre behandling

NVE merker seg at det helt fra starten i 2006 og under hele revisjonsprosessen med Altevannreguleringen og Barduvassdraget, har vært anmodet om en samtidig behandling av revisjonssaken og Bardufoss kraftverk med tanke på å få en best mulig koordinert drift av kraftverkene for et bedre vassdragsmiljø for fremtiden. For vannforekomsten Barduelva (Setermoen–Bardufoss) er det ikke satt noe konkret miljømål utover GØP i 2021. Som tiltak er satt opp variabel miljøtilpasset vannføring med innkalling til konsesjonsbehandling som virkemiddel.

Slik NVE oppfatter situasjonen er det i første rekke uheldige episoder med manglende samkjøring av kraftverkene Straumsmo og Bardufoss i tiden før Statkraft overtok driften av Bardufoss i 2012, som er grunnlaget for de første kravene om innkalling. Det vises til flere tilfeller med tørrlegging av større arealer i Bardumagasinet og uheldige konsekvenser av slike episoder. På bakgrunn av fremlagt informasjon fra Statkraft om dagens drift av Bardufoss kraftverk og dokumentasjon av magasin vannstander, mener NVE eventuelle problemer med tørrlegging er betydelig redusert. Det er også grunn til å tro at erosjonsproblemer er blitt mindre ettersom vannstanden i magasinet pendler innenfor et begrenset nivå, HRV til HRV -0,5 m. Av andre miljøproblemer som påpekes er opphopning av sedimenter i magasinet og laks som sperres inne i kulper nedenfor Bardufossen etter situasjoner med overløp på dammen. Det kan også være behov for problemkartlegging i vannforekomstene påvirket av anleggene rundt Bardufoss kraftverk, for å finne mer ut av årsak–virkning for å kunne foreslå riktige og aktuelle tiltak i forhold til miljøforbedringer.

NVE mener at de fleste av miljøutfordringene rundt Bardufoss kraftverk er uavhengig av vilkårene i reguleringskonsesjonene for kraftverkene Innset og Straumsmo og eventuelle nye vilkår som følge av vilkårsrevisjonen. Gjenværende miljøutfordringer bør imidlertid vurderes nærmere med sikte på eventuelle tiltak. Vi er kjent med at Miljødirektoratet har sendt Statkraft varsel om pålegg om undersøkelser og tiltak i Barduelva (anadrom strekning) med hjemmel i vilkår i Altevannreguleringen (Kgl. Res. av 13.06.1957). NVE vil vurdere betingelsene gitt i kronprinsregentens res. av 08.06.1951 som grunnlag for videre oppfølging av Bardumagasinet og eventuelt vurdere omgjøring etter § 28 i vannressursloven dersom det er behov for ytterligere hjemmelsgrunnlag i forhold til miljøforbedringer.

NVEs vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Generelle krav til kunnskap og utredninger i vilkårsrevisjoner

I vilkårsrevisjoner er det ikke krav om konsekvensutredning (KU) etter plan- og bygningsloven, slik det er ved konsesjonsbehandling av nye større vannkraftverk. I mange tilfeller finnes det likevel mye kunnskap om reguleringenes virkninger og aktuelle tiltak. Kunnskapen vil ofte være basert på erfaringer og etterundersøkelser. Utredninger kan pålegges for å innhente mer kunnskap på temaer som er sentrale i revisjonen, f.eks. dersom det er identifisert kunnskapshull eller for å vurdere effekten av aktuelle tiltak.

Det fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon (2012) at utredningsbehovet må vurderes konkret i den enkelte revisjonssak, avhengig av hva slags krav som er fremmet og hva som foreligger av dokumentasjon. Det er ikke aktuelt med et utredningsomfang på tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling. Det må tvert imot forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991–92) om lov om endringer i vassdragsreguleringsloven.

Revisjonsdokumentet

Da NVE åpnet for revisjon i Barduvassdraget 25.09.2007, fikk Statkraft i oppgave å utarbeide et revisjonsdokument og det ble henvist til NVE-veileder nr. 1/98 for nærmere informasjon om saksbehandling i revisjonssaker. Statkraft fikk forelagt en disposisjon (krav til innhold) for revisjonsdokumentet, som i sin tur skulle lages kort og lettfattelig. Revisjonsdokumentet ble kvalitetssikret av NVE og tilfredsstilte kravene den gang, før det ble sendt på høring våren 2009.

Senere har OED fått utarbeidet nye «*retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer*», som ble utgitt i 2012. Der er det gjort noen endringer, tilføyelser og presiseringer av krav til innhold i nyere revisjonsdokumenter. NVE mener likevel det foreliggende revisjonsdokument fra 2009 inneholder hovedelementene for videre saksbehandling og at tilleggsinformasjon er fremskaffet i dialog med konsesjonshaver på en tilfredsstillende måte under behandlingen av revisjonssaken.

Tilleggsutredninger og ny kunnskap om vassdraget

I forbindelse med NVEs oversendelse av høringsuttalelser for kommentarer, ble Statkraft bedt om å få utført tilleggsutredninger som skulle frembringe nødvendig beslutningsrelevant informasjon. Det ble spesielt fokusert på kravene om minstevannføringer, magasinrestriksjoner og mykere variabel drift av Straumsmo kraftverk. I forhold til minstevannføringer skulle det vurderes mulige slipp ut i fra forbedringer for økologi, erosjon og estetikk på elvestrekningene hvor det er fraført vann (Østerdalselva, Divielva (Mouldajohka–Irggassjohka), Salvasskarelva og Straumslī–Tverrelv). Blant disse skulle det prioriteres prøveslipp av minstevannføring på ulike nivåer opp til 8 m³/s i Østerdalselva nedstrøms Innset/Rødhølen. I forhold til magasinrestriksjoner skulle det utredes de produksjonsmessige og miljømessige konsekvenser av å imøtekomme kravet om å holde vannstanden i Altevattn på kote 486 i perioden 10.07.–1.10. Det skulle også utredes konsekvenser av påstått økt effektkjøring etter ca. år 2000 og eventuelle tap av kraftproduksjon som følge av mulige nye pålegg om endringer i kjøremønsteret for kraftverkene. NVE ba også om å få oppdatert ny informasjon om påstått økende begroing i deler av vassdraget og en nærmere redegjørelse av omfanget av beskrevne erosjonsproblemer og redusert fremkommelighet i området Irggassjauri.

I revisjonsdokumentet fra 2009 ble det referert til flere da pågående undersøkelser som skulle gi oppdatert informasjon og ny kunnskap om vassdraget. I tillegg til fiskebiologiske undersøkelser og habitattiltak, var det spesielt knyttet forventninger til de to prosjektene under forskningsprogrammet Miljøbasert vannføring; Miljøkonsekvenser av raske vannstandsendringer og virkningen av effektregulering på erosjon. NVE ba derfor om å få en samlet oppsummering av gjennomførte undersøkelser i vassdraget sammen med kommentarene til høringsuttalelsene. NVE mottok dette fra Statkraft 30.04.2013 og det ble gjort tilgjengelig på våre nettsider. Resultatene fra tilleggsutredningene og ny kunnskap om vassdraget er tatt inn i NVEs vurdering av de innkomne krav.

Senere (30.06.2016) har Statkraft oversendt ytterligere informasjon om nyere undersøkelser i Barduvassdraget. Dette omhandlet en undersøkelse av genetikk hos storørreten i Altevattn i 2013, undersøkelse i Ousto og Gamasjohka i 2014 med forslag til tiltak i Ousto og en ny fiskeundersøkelse i Altevattn i 2015. I forhold til avbøtende tiltak ble det opplyst om utlegging av gytegrus i Ousto i 2015 og en søknad utarbeidet av NIVA for å gjennomføre et FoU-prosjekt med tilførsel av næringssalter i indre del av Altevattn. I 2015 kom en ny rapport om status for røyebestanden i Innsetvatnet i 2013. Alle disse rapportene og opplysningene er også brukt som underlag for NVEs vurdering av de innkomne krav.

NVE-rapport 49/2013

NVE-rapport 49/2013 («revisjonsrapporten») er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av hvilke vannkraftkonsesjoner som bør revideres først. Barduvassdraget (Altevattn og Barduelva) er i denne rapporten plassert i kategori 1.1 (høy prioritet). Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er:

- Slipp av minstevannføring fra Innsetvatn til Barduelva av hensyn til ørreten i elvas øvre del.
- Mer miljøtilpasset kjøring av Straumsmo kraftverk for å unngå stranding av rogn og småfisk.
- Magasinrestriksjoner av hensyn til landskap, friluftsliv og adkomst til hytter.

Vannforvaltningsplan for Troms 2016–2021

Regional vannforvaltningsplan for Troms 2016–2021 ble godkjent i brev fra Klima- og miljødepartementet 01.07.2016. I godkjenningbrevet er det i vedlegg 2 satt opp 5 vannforekomster som er berørt av Altevannreguleringen og som har fått godkjent et miljømål som er høyere enn dagens tilstand og som trenger nye tiltak som kan medføre tap av kraftproduksjon:

Vannforekomst ID	Vannforekomst navn	Naturlig / SMVF	Økologisk tilstand / potensial	Miljømål	Frist for mål-oppnåelse
196-414-R	Barduelva Setermoen–Bardufoss	SMVF	MØP	GØP	2021
196-403-R	Østerdalselva Innsetvatn–Solbukulpen	Naturlig	DØT	GØT	2021
196-405-R	Barduelva Solbukulpen, odden utløp kraftverk	Naturlig	DØT	GØT	2021
196-406-R	Barduelva odden–Sørdalselva	Naturlig	DØT	GØT	2021
196-239-R	Barduelva strekningen Sørdalselva–Setermoen	Naturlig	DØT	GØT	2021

For alle de 5 vannforekomstene er foreslått tiltak; *variabel miljøtilpasset vannføring*. 4 av vannforekomstene ligger på strekningen Innsetvatn–Setermoen og vil bli nærmere omtalt mhp. miljøforbedringer i kapitlene om minstevannføring og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk senere i innstillingen. Vannforekomsten Setermoen–Bardufoss har i tillegg foreslått tiltak; *innkalling til konsesjonsbehandling*, og er omtalt i kap. om Bardufoss kraftverk.

I godkjenningbrevet er det i vedlegg 3 satt opp 6 vannforekomster i Bardu–Målselv-vassdraget som har fått godkjent et miljømål som er høyere enn dagens tilstand og som kan medføre andre typer tiltak som kan pålegges vannkraftsektoren:

Vannforekomst ID	Vannforekomst navn	Naturlig / SMVF	Økologisk tilstand /potensial	Miljømål
196-221-R	Gámasjohka	Naturlig	MØT	GØT
196-2396-L	Altevatnet	SMVF	DØP	GØP
196-246-R	Skaktarelva nedre	SMVF	MØP	GØP
196-250-R	Nedre Barduelv	SMVF	DØP	GØP
196-253-R	Karlstadbekken	Naturlig	MØT	GØT
196-440-R	Ostuelva	Naturlig	SDØT	GØT

For Altevatn er miljømålet satt til GØP med sterk kobling til fiskebestander og forvaltning av disse. Som foreslått tiltak står fiskeundersøkelser, noe som hjemles i de nye standard naturforvaltningsvilkårene som anbefales innført. Foreslått tiltak for de to tilførselselvene til Altevatn, Gámasjohka og Ostuelva, er biotopforbedring bunns substrat. Oppfølging vil hjemles i nye standardvilkår. Vannforekomsten Nedre Barduelv er omtalt i kap. om Bardufoss kraftverk.

Samlet vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget i saken er basert på revisjonsdokumentet med vedlegg, høringsrunde, tilleggsutredninger og nye undersøkelser, flere befaringer og NVEs kunnskap og erfaring. NVE mener kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å kunne avgi innstilling etter vassdragsreguleringsloven i saken.

Vi har også vurdert kunnskapsgrunnlaget i forhold til kravene i naturmangfoldloven. Ivaretagelse av naturmangfoldet er et tilleggshensyn som inngår i behandlingen av konsesjonsaker og revisjonssaker etter vassdragsreguleringsloven. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12

legges til grunn som retningslinjer i saksbehandlingen her. I forhold til naturmangfoldloven § 8 skal kravet til kunnskapsgrunnlaget stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Denne saken gjelder revisjon av vilkår for eksisterende reguleringer i Barduvassdraget, og medfører ingen nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt. Snarere tvert imot gir revisjonsadgangen mulighet for å sette nye vilkår for å rette opp miljøsaker som er oppstått som følge av utbyggingene. Vi mener derfor at kravet til innhenting av ny kunnskap normalt må være begrenset. Revisjonssaker er ikke ment som en ny konsesjonsbehandling og utredningsomfanget skal være deretter. Vi legger også vekt på at vassdragene har vært regulert i mange år, og det er i denne tiden opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringenes virkninger.

Vurdering av innkomne krav

Fyllingsrestriksjon i Altevatn

Vannstanden i Altevatn kan i dag reguleres fritt mellom LRV kote 472,8 og HRV kote 489,0, dvs. 16,2 m regulering. Det foreligger et konkret krav om at vannstanden i perioden 10. juli til 1. oktober skal være minimum på kote 486. Bakgrunnen for dette kravet dreier seg i første rekke om redusert fremkommelighet til hytter langs innsjøen og transport innover til østenden av vannet i forbindelse med friluftsliv. Det er også påpekt at lav sommervannstand har en uheldig estetisk effekt ved at større flater med mudderbunn og død ved blir liggende tørrlagt, spesielt i de indre attraktive områdene av Altevatnet. Videre hevdes det at lav sommervannstand medfører lavere primærproduksjon, som igjen fører til redusert næringstilgang for fisken.

Utredninger

Som en følge av dette kravet har Statkraft fått utført faglige utredninger/vurderinger av mulige konsekvenser for miljøforholdene i Altevatn. I forhold til ferskvannsbiologi har Kanstad-Hanssen og Bongard (2012) gjort følgende vurdering: «*Konklusjonen må ut fra dagens kunnskapsnivå vedrørende bunnfauna og antatt omfang av endring i vanndekt areal / vannstand bli at effektene av en fyllingsrestriksjon for ferskvannsbiologi trolig er relativt små og vanskelig kvantifiserbare*». I forhold til estetikk/landskap gir Ås m.fl. (2012) følgende vurdering: «*Høy vannstand i Altevatn vil ha landskapsmessig gevinst, men det er en relativt liten landskapsmessig gevinst ved å heve vannstanden fra 484 moh. til 486 moh. Forskjellen mellom vannstand på 482 moh. og 484 moh. er betydelig større*». I forhold til erosjon gir Uribe (2012) følgende vurdering: «*Det forventes ikke vesentlig erosjon av deltaene avlagret av elver og bekkene som kommer inn i magasinet. Slik erosjon er mer omfattende ved senkning av magasiner (senkningsmagasin), spesielt under normalvannstanden. For Altevatn mener vi at bølgeerosjon har hatt og har den største påvirkning på erosjon rundt magasinet. En magasinrestriksjon på kote 486 vil forårsake noe mer konsentrert bølgeerosjon rundt magasinet i nesten tre måneder. Vi har ikke funnet observasjoner av erosjonsproblemer ved vannstanden på kote 486. Ved kravet på minimum vannstand i magasinet i disse tre måneder øker faren for at vannstanden går over kote 488 ved høstflom. Dette vil øke faren for erosjon eller flomtap ved avledning av flommen*».

I fagutredningene om erosjon og landskap er magasinstatistikken for vannstand i Altevatn gått gjennom for perioden 1960–2011. Det blir opplyst at vannstanden har vært på minst kote 486 i perioden 10. juli til 1. oktober i ca. 40 % av årene og at i 68 % av årene har vannstanden vært på kote 486 i minst halve perioden. I ca. 74 % av årene har vannstanden tilfredsstillt oppfylling til kote 484,2 innen 20. juli. Grunnen til at vannstand kote 484,2 trekkes frem, er at Statkraft forsøker å nå dette nivået i forhold til ferdselsinteressene på innsjøen.

Statkrafts kommentarer

I sine kommentarer til høringsuttalelsene opplyser Statkraft at de ikke vil kunne disponere magasinet fullt ut ned til LRV dersom kravet om magasinrestriksjon skal følges. De mener dette kommer i konflikt med OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner der det heter at «*restriksjoner som i praksis umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen er ikke en del av revisjonsadgangen*». I år med

middels eller høyt tilsig vil Altevatn normalt kunne nå kote 486 i løpet av juli. I år med lavt tilsig vil det imidlertid være vanskelig å oppnå denne fyllingen uten at dette legger sterke føringer på produksjonen. Dersom Statkraft skal sikre at de alltid når kote 486 innen 10.07., må Altevatn ligge høyt på våren. Dette vil gi økt flomrisiko i hele vassdraget og et mulig årlig gjennomsnittlig produksjonstap i størrelsesorden 20–50 GWh på grunn av økt flomfare i vassdraget. Kravet om årlig å oppnå en vannstand på kote 486 innen 10.07., vil videre medføre at man hver vår må ligge med et betydelig restmagasin for å sikre oppfylling i tørre år. Dette vil gi redusert mulighet til å produsere på vinteren og gir opphav til økt uregulert produksjon på høsten. Kraftverkene i vassdraget vil i mindre grad enn i dag kunne bidra til å ivareta forsyningssikkerheten på senvinteren og våren i området spesielt og i Norden generelt. I tillegg vil et strengt oppfyllingskrav forhindre kraftverkene i vassdraget fra å bidra med reguleringstjenester til Statnett i de samme periodene, noe som også kan gå ut over forsyningssikkerheten i området.

Statkraft mener også at et eventuelt krav om sommervannfylling på Altevatn vil kunne komme i konflikt med et krav om slipp av minstevannføring på Straumsmo kraftverk. Dette fordi man for å sikre sommerfyllingen i enkelte år vil måtte stoppe kjøringen av Innset kraftverk på senvinteren/våren, og kun kjøre Straumsmo kraftverk på lokaltilsiget.

NVEs vurdering

NVE ser på kravet om magasin vannstand kote 486 i første rekke som et krav om å sikre fremkommelighet og ferdsel for brukere av området i fritids- og friluftslivssammenheng, samt å ivareta landskapsopplevelsen i forhold til en lang strandlinje og den konsentrerte hyttebebyggelsen i nedre del av innsjøen. Dette går også frem av de faglige vurderinger som er gjort, hvor det hevdes at det vil være betydelige gevinster for båttrafikken, mens gevinstene for ferskvannsbibliologi er vanskeligere å kvantifisere ut fra dagens kunnskap. Kravet til fyllingsrestriksjon synes derfor i mindre grad å kunne bidra til å oppnå miljømål eller å bedre miljøtilstanden i Altevatn. Statkraft opplyser at de i år med normal nedbør forsøker å tilstrebe en magasin vannstand på kote 484,2 fra 20. juli. De mener denne vannstanden er tilstrekkelig for en tilfredsstillende båtferdsel i Altevatn og inn til Gjeddebukta i østenden når båtførerne tar hensyn til værforholdene. Samtidig kan de ikke garantere en slik oppfylling i nedbørfattige år. Også et absolutt krav om kote 484,2 fra 20. juli vil medføre at man må legge igjen et restmagasin på våren for å sikre oppfylling i tørre år, som da gir redusert mulighet til å produsere på vinteren.

NVE har gått igjennom og beregnet (simulert) mulige konsekvenser av alternative fyllingskrav i Altevatn og kommet frem til mye av de samme resultater og prinsipper som Statkraft. I våre modeller er alle tre kraftverkene tatt med og det er benyttet NVEs avrenningskart og referanseperioden 1981–2010 for simulert produksjon. Ved å innføre et absolutt krav til magasin fylling, dvs. at magasinet skal ligge på minimum kote 486 i perioden 10. juli – 1. oktober hvert år, vil bare litt over halvparten av magasin volumet kunne brukes og man innfører i praksis en ny LRV godt over dagens nivå. En slik restriksjon vil medføre et samlet produksjonstap på 66 GWh for alle tre kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss. Tilsvarende vil et absolutt krav om kote 484,2 medføre et samlet produksjonstap på 37 GWh, samtidig som bare litt over halvparten av magasin volumet kan benyttes. Et absolutt fyllingskrav vil også flytte noe av produksjonen fra vinter til sommer. Vinterandelen går ned fra 72 til 58 % (kote 486) og fra 72 til 60 % (kote 484,2) ved at vann må holdes tilbake på senvinteren for å sikre fyllingskravet. Dette vil også medføre en del tvungen produksjon på sommeren for å unngå flom i vassdraget.

Fylkesmannen i Troms foreslår i sin høringsuttalelse et mer fleksibelt oppfyllingsvilkår dersom et vilkår om en vannstand på kote 486 fra 10. juli ikke er mulig. Det går ut på at Altevatn kan tappes ned til LRV hvert år inntil en siste dato på våren, for eksempel 15. mai. Etter denne datoen må oppfyllingen starte inntil man når krav om minimumsvannstand pr. 10. juli. Dette kan medføre at de bestemte minimumsfyllingene ikke oppnås hvert år og at man må redusere/stoppe produksjonen i Innset kraftverk inntil minimumsoppfyllingene er oppnådd. Fylkesmannen mener det er bedre med et fleksibelt oppfyllingsvilkår slik det er skissert, enn ikke å ha noen magasinrestriksjon i det hele tatt.

Statkraft mener dette er en «myk» oppfyllingsrestriksjon siden man kan kjøre fritt på vinteren og tilstrebe en oppfylling av magasinet fra vårfloppen. En myk restriksjon vil få mindre produksjonsmessige konsekvenser enn en absolutt restriksjon til et gitt tidspunkt, men vil også resultere i en lavere vannføring i Barduelva på våren og forsommeren og vil være i konflikt med ønsket om mer stabil og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk. Statkraft mener det også vil bli en redusert mulighet til å bidra med reguleringstjenester for Statnett i oppfyllingsperioden, selv om det blir en myk restriksjon.

NVE har også simulert mulige konsekvenser av en såkalt «myk» oppfyllingsrestriksjon der det legges inn en restriksjon hvor man krever at alt naturlig tilsig fra en viss dato skal gå til å fylle opp magasinet til man når en bestemt kote. Tar man utgangspunkt i tilsiget i et medianår og man har et krav om å være på kote 486 fra 10. juli, vil man måtte legge inn en restriksjon fra 10. juni om at alt naturlig tilsig må gå til magasinering i Altevatn. Dette betyr i praksis at Innset kraftstasjon må stå mellom uke 24 og uke 40, samt at Straumsmo kraftverk får redusert produksjon. Det er beregnet et samlet produksjonstap på ca. 15 GWh i en slik situasjon. Simuleringene viser også at man i et medianår vil nå kote 484,2 den 10. juli uten at det settes krav om en dato for at alt naturlig tilsig må gå til magasinering og Innset kraftverk ikke kan kjøres. Et mykt krav på 484,2 vil isolert sett ikke gi noen direkte produksjonstap eller flytting av produksjonen over sesongene. Begge alternativer med en myk oppfyllingsrestriksjon vil medføre en større utnyttelse av magasinet sammenlignet med et absolutt krav til de samme kotenivåer. De to eksemplene med ønsket vannstands nivå til 10. juli og en tilsigsserie tilsvarende et medianår, viser at det fortsatt vil være mange år med mindre tilsig og spesielt tørrår, som gjør at man vil ende opp på vannstands nivåer lavere enn kote 484,2 den 10. juli. Dette vil også gjelde dersom man velger å sette et krav om en tidligere dato enn 10. juni for start oppfylling, samtidig som vannstanden i magasinet skal kunne tappes ned til LRV i løpet av vinteren. Selv om man setter en svært tidlig dato for start oppfylling og samtidig stanser produksjonen i Innset kraftverk, vil det bli vanskelig å nå de ønskede vannstands nivåer om sommeren i år med lite tilsig og LRV som utgangspunkt.

Med bakgrunn i den simulerte magasinifyllingen for et medianår, vil det for de årene som har tilsig større enn medianen, være stor sannsynlighet for at vannstanden vil komme opp på nivået 484,2–486 fra 10. juli hvert år, forutsatt normal disponering av magasinet. Det vil dermed ikke være nødvendig med egne vilkår om oppfylling for slike år. For alle år med et lavere tilsig, vil det være behov for restriksjoner i form av en bestemt dato for start oppfylling dersom en skal oppnå et bestemt kotenivå til et bestemt tidspunkt. Dette vil medføre begrensninger for regulanten til å utnytte magasinet, til å kunne produsere på etterspørsel eller nedregulere på forespørsel. Statkraft hevder også at det kan komme i konflikt med å kunne kjøre Straumsmo jevnere og eventuelt pålegg om minstevannføring. Spørsmålet blir da på hvilken måte og i hvor stor grad man skal ta hensyn til år med lite tilsig og spesielt såkalte tørrår i forhold til kravet om en minste sommer vannstand i Altevatn. Dette må avveies opp mot de andre krav som er fremsatt om miljøforbedringer i Barduelva. NVE mener det må gjøres en prioritering.

NVEs anbefaling

NVE mener et absolutt krav om fylling til kote 486 til 10. juli hvert år ikke vil være forenlig med det å kunne bruke magasinet fullt ut. Alle modellberegninger og tilsigsstatistikk viser at man ikke kan tappe ned til LRV dersom et slikt fyllingskrav skal overholdes. Mye av det samme vil gjelde ved et tilsvarende krav om kote 484,2 selv om magasinet da kan utnyttes noe mer. Å innføre et slikt absolutt fyllingskrav vil dermed komme i konflikt med OED's retningslinjer for vilkårsrevisjoner. Samtidig er det ikke satt miljømål for Altevatnmagasinet som forutsetter en minste sommer vannstand. NVE vil derfor ikke anbefale at det settes vilkår om oppfylling til kote 486 eller 484,2 hvert år til en bestemt dato.

En myk fyllingsrestriksjon (fleksibelt oppfyllingsvilkår) vil ikke gå utover muligheten for full utnyttelse av magasinet på samme måte som en absolutt restriksjon. Magasinet kan i teorien tappes ned til LRV før dato for start oppfylling hver vår. I tørre og middels tørre år vil imidlertid selv en tidlig dato for start oppfylling medføre at man ikke vil oppnå en ønsket magasin vannstand før sent i sesongen. Samtidig med fyllingskravet foreligger det krav om minstevannføring fra

Innsetdammen og/eller jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk. Dette er forhold som også vil ha betydning for hvordan Altevannmagasinet kan manøvreres. I år med lite tilsig eller sen vår, vil en kombinasjon av minstevannføringskrav og magasinfyllingskrav kunne føre til konflikt, slik at et av kravene må prioriteres av regulanten. For å unngå situasjoner hvor årlig prioritering mellom magasinfylling og minstevannføring blir nødvendig, mener NVE det er mest hensiktsmessig og forutsigbart å ikke ha en myk fyllingsrestriksjon i vilkårene, men at minstevannføring og/eller jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk blir prioritert. NVE vil derfor ikke anbefale at det settes vilkår om start oppfylling til kote 486 eller 484,2 hvert år ved en bestemt dato. Forholdet til prioritering av minstevannføring fremfor magasinfylling vil bli tatt opp senere i innstillingen.

Høyeste tillatte flomvannstand (HHV) i Altevann

Krav, utredninger og Statkrafts kommentarer

I forhold til erosjonsproblematikk er det fremmet krav om å redusere høyeste tillatte flomvannstand (HHV) i Altevann på kote 490, dvs. 1 meter over HRV. I det opprinnelige kravet fra kommunen henvises til en episode der vannstanden var nesten 80 cm over HRV og at «*dette medførte betydelige erosjonsskader langs vatnet, og flere naust fikk inn vann og vegetasjon ble oversvømt*». Det opplyses også om kulturminner som finnes i området mellom Ostuelva og Gamaselva med flere fangstsystemer hvor et større system med 110 groper er utsatt for å erodere delvis bort. I tilleggsutredningen om erosjon fremkommer ytterligere informasjon om at erosjonsproblemene starter ved vannstand litt over kote 488 og at det i den forbindelse er hytteområdet i vest og området ved Gjeddebukta i øst som er mest utsatt.

I revisjonsdokumentet opplyser Statkraft at ovenstående hendelse var i 1993 hvor vannstanden var 78 cm over HRV og at siste overløp var i år 2000 da vannstanden var på HRV +51 cm. Dette er siste gang det har vært overløp på Altevassdammen. Statkraft mener videre at det i fremtiden neppe vil oppstå lignende situasjoner som i 1993 og 2000, siden man har fått bedre prognoseverktøy på tilsig i nedbørfeltet og at det alltid vil manøvreres for å unngå flomtap og tap i produksjonen. I sine kommentarer til høringsuttalelsene påpeker Statkraft at et krav om redusert HHV vil kunne resultere i at HRV ikke kan utnyttes fullt ut og således komme i konflikt med OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner der det heter at «*restriksjoner som i praksis umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen er ikke en del av revisjonsadgangen*».

NVEs vurdering og anbefaling

NVE merker seg at kravet til justering av HHV spesielt er knyttet til hendelser før 2001 der det har vært episoder med overløp på Altevassdammen (flomvannstand over HRV) og påfølgende erosjon langs strendene rundt Altevann. I forhold til problemer med bølgeerosjon blir det hevdet at de på enkelte steder i magasinet, starter allerede ved kote 488,2, dvs. godt under HRV. Med kravet følger ingen forslag til ny kotehøyde for HHV. NVE mener det blir vanskelig å hindre erosjon i magasinet under HRV uten at det innføres fyllingsrestriksjoner som berører HRV. Siden HRV ikke er gjenstand for revisjon, må eventuelle problemer med erosjon løses på andre måter som for eksempel ved fysiske tiltak i strandsonen på utsatte plasser. De nye standardvilkårene vil gi hjemmel for videre utredninger og avbøtende tiltak.

I manøvreringsreglementet gitt i Kronprinsregentens Res. av 13.06.1957, er det oppgitt en HHV (Høyeste flomvannstand) kote 490,0 sammen med reguleringsgrensene HRV kote 489,0 og LRV kote 472,8 for Altevann. I manøvreringsreglementet for den samlede regulering av Altevann samt for overføring mv. for Innset og Straumsmo kraftverker, gitt ved Kgl. Res. av 07.02.1969, og som gjelder pr. i dag, er HHV kote 490,0 ikke oppført. I brevet til departementet fra Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet av 18.01.1957 og St. prp. Nr. 59 av 08.02.1957, som er forarbeidene til Kronprinsregentens Res. av 13.06.1957, står HHV kote 490 oppført som høyeste beregnede flomvannstand man kunne forvente basert på eksisterende avrenningsdata den gang. Høyeste flomvannstand ble brukt i forhold til dimensjoneringen og plasseringen av damkronen på Altevassdammen. Etter NVEs oppfatning har HHV derfor ikke noe med manøvreringen av Altevann å gjøre, men er mer ment som en opplysning i forhold til mulige flomvannstander som

kan oppstå i de tilfeller hvor en ikke klarer å manøvrere innsjøen ned i tide. Dette kan også være årsaken til at HHV ikke står oppført i gjeldende reglement fra 1969.

Statkraft manøvrerer magasinet slik at HRV ikke overskrides under normale driftsforhold. Det vil bare være i uforutsette episoder med stort tilsig at flomvannstander vil opptre i Altevatn i fremtiden. Større flommer vil fortsatt måtte manøvreres kontrollert nedover vassdraget, noe som kan medføre at vannstander over HRV vil kunne oppstå i kortere perioder. NVE har tiltro til at trenden med null overløp på dammen etter år 2000 vil fortsette siden man stadig vil få bedre tilsigsprognoser som muliggjør optimal drift uten flomtap og tapt produksjon. Etter NVEs mening er kravet om å endre HHV lite relevant i revisjonssammenheng og vi anbefaler at HHV fortsatt ikke skal være en del av teksten i manøvreringsreglementet for Altevatn.

Fyllingsrestriksjon i Innsetvatn (Veslevatn)

Dagens situasjon

Vannstanden i Innsetvatn kan i dag reguleres fritt mellom LRV kote 298 og HRV kote 301, dvs. 3 m regulering. Statkraft opplyser i revisjonsdokumentet fra 2009 at de søker å holde Innsetvatn på nivå 300,4–300,9 moh. i perioden 1/7-1/10 av landskapsmessige hensyn og at denne selvpålagte restriksjonen medfører at kraftverkene til tider ikke kan døgnreguleres like mye som ønskelig. Det forsøkes også å holde Innsetvatn høyt og jevnt på senhøsten/tidlig vinter for å få lagt islokk på vannet foran inntaket. Innsetvatn kjøres vanligvis ned i forkant av forventning om store nedbørsmengder. Dette gjøres for å unngå vanntap og for å hindre at vannstanden blir for høy med den hensikt å redusere faren for erosjonsskader. På forespørsel fra NVE i 2017 opplyser Statkraft følgende om dagens manøvrering av Innsetvatn: *«Fra isløsning til islegging skal det planlegges med å holde vannstanden mellom kote 300,0–300,9. I isleggingsperioden holdes vannstanden jevn. Etter islegging kan vannstanden variere ca. 40 cm rundt nivået det er lagt is på, men ikke under kote 300,0».*

Krav og Statkrafts kommentarer

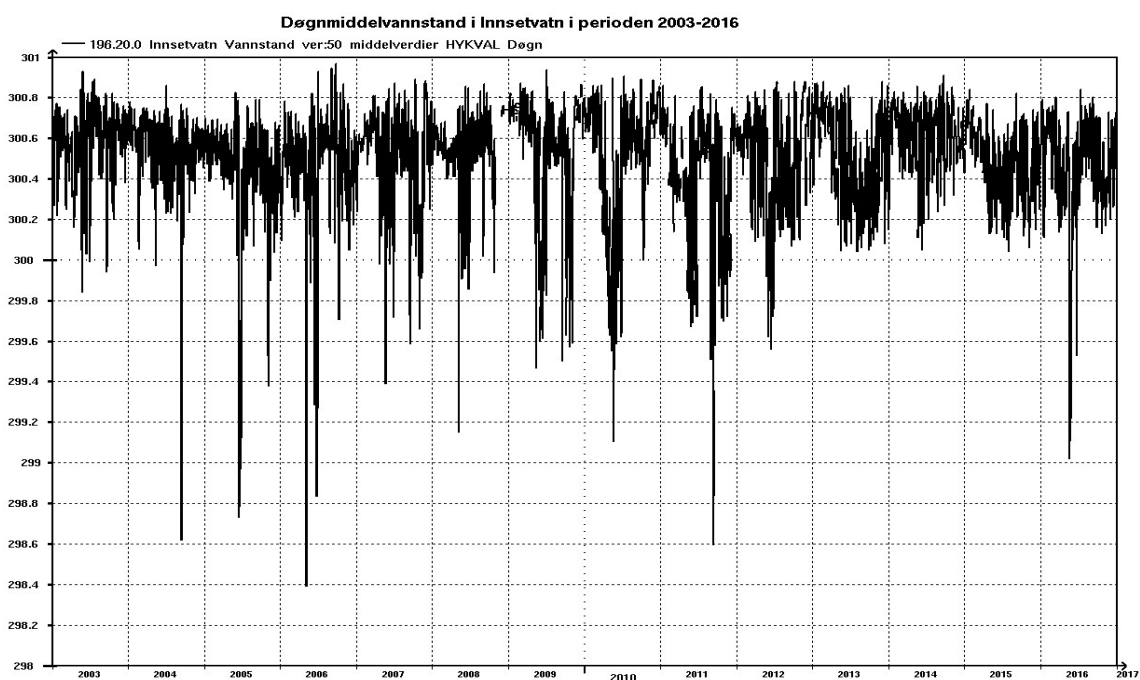
Fylkesmannen krever i sin uttalelse at Statkrafts selvpålagte kote 300,4–300,9 i perioden 01.07.–01.10. må tas med som fast vilkår i et nytt manøvreringsreglement. Fylkesmannen mener også at det må settes en nedre grense for laveste vannstand for periodiske nedtappinger av hensyn til biologien. I sine kommentarer til høringsuttalelsene skriver Statkraft som følger: *«Det er for øvrig kommet innspill om en formalisering av Statkrafts selvpålagte restriksjon i Innsetvatn (holdes innenfor 0,9 meter under HRV i perioden fra isløsning til islegging), foruten begrensninger på hvor raskt dette magasinet kan tappes ned. Vi mener at den selvpålagte restriksjonen med å holde Innsetvatn på et høyt nivå sommerstid har fungert tilfredsstillende, foruten at den samtidig gir nødvendig fleksibilitet av manøvreringen av inntaksmagasinet i situasjoner med forespeilede store nedbørsmengder. Således ønskes ikke denne selvpålagte restriksjonen formalisert som et manøvreringskrav da vi må ha muligheter til å kunne utnytte magasinet i gitte situasjoner».*

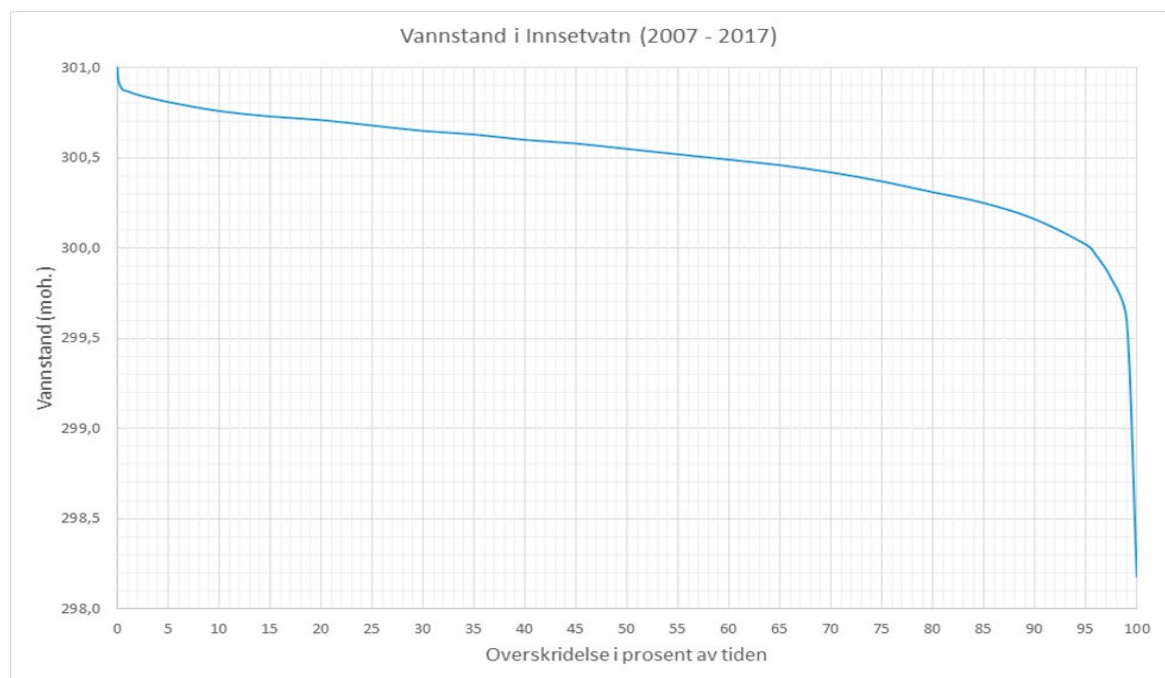
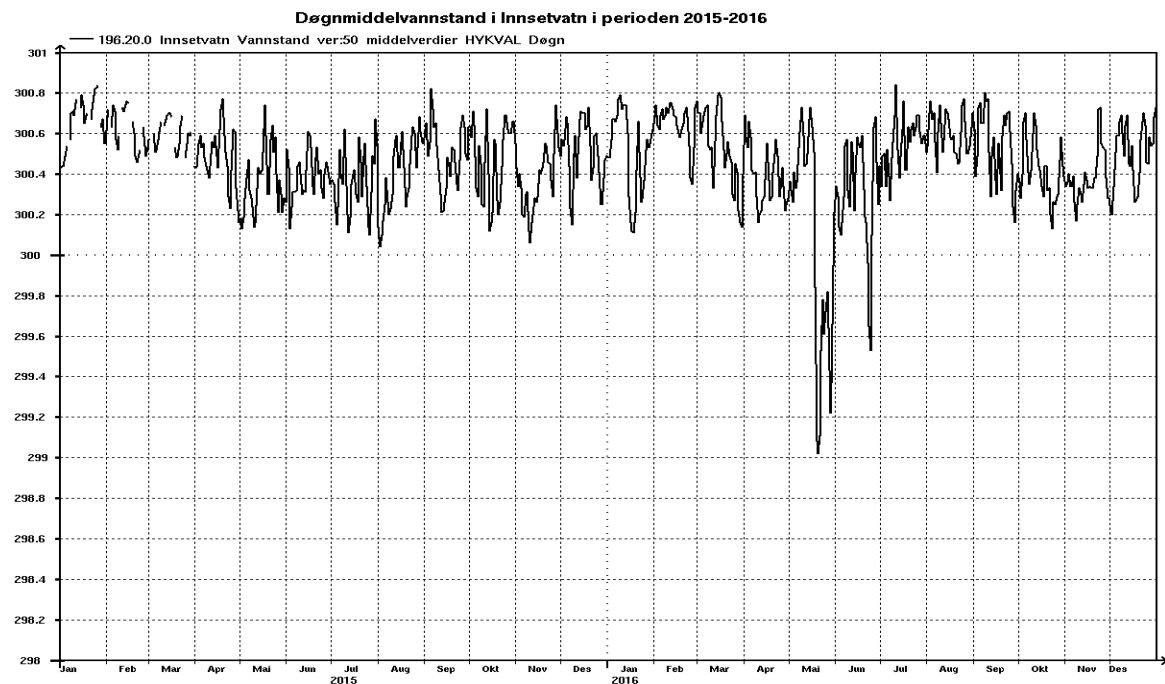
NVEs gjennomgang av vannstandsdata

NVE har sett nærmere på vannstandsdata for Innsetvatn i perioden 1966–2016 for å se hvordan magasinet har vært manøvrert. Det er svært sjelden at hele reguleringshøyden benyttes og at magasinet tappes helt ned til LRV. I hele perioden har laveste årlige vannstand variert mellom kote 297,97 i 1972 og kote 300,05 i 2014. Midlere årlige middelvannstand for samme perioden ligger på kote 300,28. Det er en tendens til at årlig middelvannstand i magasinet har ligget høyere etter 2002 sammenlignet med perioden før og spesielt på 1980-tallet da den var på det laveste. Dagens manøvrering er illustrert i figurene nedenfor for periodene 2003–2016 og 2015–2016. Det fremgår der at Statkrafts selvpålagte kote 300,4–300,9 i perioden 01.07.–01.10. ikke har blitt oppnådd fullstendig i noen av årene. Dette kan bety at en absolutt restriksjon på dette nivået, vil kunne være vanskelig å få til i praksis. Det kan også synes som om Statkrafts selvpålagte restriksjon om å holde Innsetvatn innenfor 0,9 meter under HRV i perioden fra isløsning til islegging, har vært vanskelig å overholde. Dette indikerer at behovet for å tappe ned magasinet under kote 300,1 i forkant av

store tilsig synes nesten å være et årlig fenomen. Med unntak av nedtappingen i forkant av vårtilsiget i 2016 har vannstanden i magasinet ligget høyere enn kote 300 etter 2012.

For å se nærmere på hvordan det manøvreres i den øverste meteren i magasinet, dvs. over kote 300, har NVE også gått gjennom tilsendte vannstandsdata fra Statkraft for Innsetvatn for perioden 2007–2017 med timesoppløsning. I denne perioden har vannstanden i magasinet ligget over kote 300 i ca. 96 % av tiden. I 50 % av tiden har vannstanden ligget over kote 300,55. Ser en på frekvensen av sammenhengende nedtappinger > 2 cm, har 50 % av nedtappingene vært på mindre enn 12 cm, mens 10 % av nedtappingene har vært større enn 41 cm. Tilsvarende har 50 % av sammenhengende oppfyllinger vært på mindre enn 13 cm, mens 10 % av oppfyllingene har vært større enn 40 cm. Hovedtyngden av sammenhengende nedtappinger og oppfyllinger skjer dermed innenfor en vannstandsending på ca. 40 cm. Som eksempler på ytterpunkter (< 10 % av tilfellene) har de raskeste nedtappinger vært på 61 cm på 5 timer og 75 cm på 6 timer. De største nedtappingene har vært på 91 cm på 10 timer og 93 cm på 15 timer. Tilsvarende eksempler på raske oppfyllinger er 63 cm på 4 timer og 77 cm på 5 timer, mens største oppfyllinger har vært på 91 cm på 11 timer og 95 cm på 13 timer.

Fiskeundersøkelser

I 2002 ble det gitt en midlertidig tillatelse til nedtapping av Rødhølen (utløpet av Innsetvatn) 12,5 meter under LRV med bakgrunn i nødvendige vedlikeholdsarbeider. Samtidig skulle man forsøke å holde hovedbassenget av Innsetvatn på ca. LRV ved å bygge en midlertidig demning i magasinet. Før dette var røyebestanden svært tett med høy avkastning, mens lakebestanden fantes i små mengder. Episoden med en langvarig nedtapping av Innsetvatn i 2002, medførte en kraftig reduksjon i røyebestanden i magasinet og det ble innført fiskestopp. Fortsatt i 2010 var tettheten av røye uttrykt som antall 20 % og som biomasse 42 % av hva den var før nedtappingen og det ble konkludert med at bestanden bare sakte hadde begynt å bygge seg opp. Utviklingen hadde imidlertid gått rett vei og for første gang etter 2002 ble det i 2010 registrert en reell andel av

gytefisk. Den foreløpig siste undersøkelsen av fiskebestanden i Innsetvatn ble foretatt i 2013. Prøvefisket viste at fisketettheten hadde økt markert siden 2010 og ikke var langt unna nivået før nedtappingen i 2002. Andelen av både ungfisk og kjønnsmoden fisk var høyere i 2013 enn ved prøvefisket i 1998 før nedtappingen. Det ble ikke funnet grunn til å opprettholde anbefalingen om begrensninger i fritidsfisket.

NVEs vurdering og anbefaling

Slik NVE vurderer situasjonen i Innsetvatn, er dette et magasin med begrenset regulering (3 m) og hvor man sjelden bruker hele reguleringshøyden. Mye av vannstandsendingene foregår innenfor den øverste meteren og hovedtyngden av sammenhengende nedtappinger og oppfyllinger skjer innenfor en vannstandsending på ca. 40 cm. Det er episoder med lavere vannstander, men sjelden lavere enn 2 meter under HRV. Dagens regulering synes å gi grunnlag for opprettholdelse av de opprinnelige fiskebestander. Følgelig synes miljømålet for vannforekomsten (GØP) å være tilnærmet oppnådd. Denne situasjonen forutsetter trolig at dagens manøvreringspraksis opprettholdes.

Det blir da et spørsmål om denne praksisen bør formaliseres i form av magasinrestriksjoner i et nytt manøvreringsreglement. Statkraft mener de selvpålagte restriksjoner virker tilfredsstillende. NVE mener Statkrafts selvpålagte restriksjoner i dag sørger for at miljøforholdene i Innsetvatn er akseptable. Innføringen av standardvilkår vil videre gi hjemmel for å kunne følge opp dagens tilstand og miljømål. Dersom en eventuell endret manøvreringspraksis i fremtiden skulle utløse negative effekter på biologiske forhold (fiskebestander) og erosjonsforhold, vil standardvilkårene kunne benyttes. NVE anbefaler på denne bakgrunn at det ikke settes fyllingsrestriksjoner for Innsetvatn.

Minstevannføringer i Barduelva

Krav og utredninger

Dagens manøvreringsreglement inneholder ingen krav til slipp av minstevannføring i Barduelva. Et tidlig krav i vilkårsrevisjonen var slipp av minstevannføring fra Innsetvatn/Rødhølen (Innsetdammen), men uten angitt størrelse. Bakgrunnen for kravet var at elvestrekningen nærmest opp til Rødhølen var en særdeles god ørretelv med god tilgjengelighet før regulering. Forholdene for fisk og fiske samt estetisk kvalitet er nå sterkt redusert på strekningen ned til Straumsmo. I etterkant av høringen av revisjonsdokumentet og møte i Bardu i 2010, ble det enighet om å ta utgangspunkt i en vannføring tilsvarende 5-persentilen sommer for naturlig nedbørfelt til Innsetvatn. I september 2011 ble det gjennomført prøveslipp med vannføringer på 0,5, 1, 2, 4, 6 og 8 m³/s. Under prøveslippet ble det gjort observasjoner i forhold til effekter på ferskvannsbioologi (bunndyr og fisk) og estetikk/landskap. I etterkant er det gjort teoretiske vurderinger av erosjonsforhold og konsekvenser av vannslipp om vinteren (isdannelse).

I rapporten om ferskvannsbioologi gis følgende faglige vurdering av miljøgevinster av prøveslipp av ulike vannmengder i Barduelva: «I øvre del av elva (ned til Straumsmo kraftverk) ble selv de minste vannmengdene (1–1,75 m³/s) vurdert til å ha en positiv effekt som kan sikre tilfredsstillende biodiversitet av bunndyr. Hensynet til fisk krever imidlertid noe større vannmengder, og en reell positiv effekt ble ikke vurdert å inntre før vannføringa nærma seg 2 m³/s. Vannslipp som hadde gode effekter i øvre del av elva hadde ingen effekt nede i elva. Unntaket var helt oppe ved kraftverksutløpet, der et vannslipp på 6–8 m³/s ble vurdert som nok til å ivareta tilfredsstillende funksjon på elvestrekningen ned mot samløpet med Sjørdalselva. Ved, og nedstrøms samløpet med Sjørdalselva kunne det ikke registreres noen klare effekter av de ulike vannslippene fra Innsetdammen. Her hadde vannføringa i Sjørdalselva og avrenninga fra restfeltet like stor eller større betydning enn vannføringene fra prøveslippene». I rapporten om estetikk/landskap gis følgende faglige vurdering basert bl.a. på bilder fra 6 lokaliteter: «En tolkning av bildene hvor vannføring øker fra ca. 0,5 m³/s til 8,0 m³/s konkluderer med at 4 av fotopunktene har sin beste utvikling estetisk og landskapsmessig ved en vannføring på ca. 4 m³/s. De øvrige 2 fotopunktene har en tilsvarende utvikling med en mindre vannføring, og her kan det synes å være tilstrekkelig med en vannføring på 2 til 4 m³/s». I en senere oppsummering og vurdering av undersøkelser og tilleggsutredninger konkluderer Kanstad-

Hanssen og Bongard (2012) med følgende i forhold til ferskvannsbiologi: «I Østerdalselva/Barduelva anbefales en differensiert løsning med 0,5–1 m³/s eller 12 m³/s ovenfor Straumsmo og 10–12 m³/s nedstrøms Straumsmo. Vi argumenterer for en helhetlig løsning for slipp av minstevannføring, som både tar hensyn til biologiske krav og minimering av produksjonstap. Vi anbefaler en løsning basert på et lavt minstevannslipp i øvre del av elva – med bunnfauna som prioritet, og en større vannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk for å ivareta bunnfauna og derigjennom fiske-samfunnet videre nedover elva. For å oppnå maksimal effekt i nedre del av elva bør også biotopiltak vurderes».

I rapporten om erosjonsforhold er det gjort følgende vurdering: «Sommer minstevannføringer er betydelig mindre enn hva de uregulerte vannføringer i elva var og derfor forventes ikke erosjonsproblemer i denne perioden. Det kan ikke utelukkes isproblemer (med virkninger på erosjon) ved slipping av minstevannføring om vinteren, men eventuelle erosjonsproblemer vil ikke være større enn de som var før reguleringen eller er i tilsvarende vassdrag om vinteren». I rapporten om mulig isdannelse ved slipp av minstevannføringer på 0,5, 1 og 2 m³/s nedstrøms Innsetdammen i vinterperioden gis følgende vurderinger: «Ved et slipp av minstevannføring på 0,5 m³/s ble det beregnet at vanntemperaturen nådde null grader celsius ca. 3 kilometer nedstrøms Innsetdammen i et mildt, normalt og kaldt år. Dersom minstevannføringsslippet ble økt til 1 m³/s ville vannet i Østerdalselva nå frysetemperatur etter 4 kilometer, 3,6 kilometer og 1,3 kilometer målt fra Innsetdammen i henholdsvis et mildt, normalt og kaldt år. Det ble beregnet at et slipp av minstevannføring under 2 m³/s ikke vil ha effekt på hele Østerdalselva, da vanntemperaturen har nådd frysetemperatur, null grader celsius, før utslippet til Straumsmo kraftverk. Ved å øke slippet av minstevannføring, økte avstanden ned til frysepunktet. Den lengste avstanden ned til frysepunktet ble beregnet for et mildt år, med et slipp av minstevannføring lik 2 m³/s. Vannføringen ble beregnet i et slikt tilfelle til å begynne å fryse ca. 10 kilometer nedstrøms Innsetdammen, og dette er 4 kilometer oppstrøms utslippet til Straumsmo kraftverk. Samtidig vil en økt vannføring føre til økt vannhastighet, og dermed vil mer sarr blandes i hele elvetverrsnittet og mer sarr kan akkumuleres under nedenforliggende isdekke ved kulp, eller avsettes som bunnis og danne isøyer og -dammer. Ved økt vannføring kan disse isøyene og -dammene vokse seg større, og dette kan skape problemer med tanke på flomfare». I konklusjonen finner man også følgende: «Ved økt minstevannføring øker sarrproduksjon og det er fare for større tiltetting av kulper, og dette kan gjøre det vanskelig for fisk å leve der. Det har blitt vist at en økt minstevannføring vil gi lengre frysestrekning. En større minstevannføring vil gi større åpne råker nedover i Østerdalselva, og sørge for at ikke all vannoverflate fryser. Samtidig vil et økt slipp av minstevannføring gi større vannhastigheter, og dermed at mer sarr blir avsatt som bunnis eller fraktes lenger nedstrøms. Dette er på grunn av at større vannhastigheter vil sørge for en større gjennomblending i strykenes tverrsnitt, og at mer av sarret vil treffe elvebunnen og avsettes. Ved at sarr akkumuleres som bunnis kan det oppstå større isøyer- og dammer, noe som kan være problematisk».

Utredningen om isdannelse tar ikke opp hvilke verdier et slipp av minstevannføring skal dekke om vinteren, men sier følgende i sin konklusjon: «Ved bestemmelse av størrelsen på et slipp av minstevannføring i Østerdalselva, er det dermed effektene på isdannelse i strykene som må vurderes. Kulpene vil uansett ha tilgjengelig vann, og et slipp under 2 m³/s vil ha neglisjerbar effekt, dersom en ser bort ifra eventuell økt sarrproduksjon ved økt minstevannføring». I sin oppsummering og vurdering om minstevannføring konkluderer Kanstad-Hanssen og Bongard (2012) med: «Det springende punktet i de øvre delene er vintersituasjonen: Vannføringen må være kontinuerlig. Organismene, verken fisk eller bunndyr, tåler episoder med tørrelegging eller innfrysing. Hvis det skjer får man heller ingen effekt av en minstevannføring om sommeren».

Statkrafts kommentarer

I sine kommentarer til høringsuttalelsene opplyser Statkraft at et minstevannføringskrav fra Innsetvatn vil føre til vanntap forbi Straumsmo kraftverk. De har beregnet produksjonstapet ved ulike kombinasjoner av sommer og vintervannføringer basert på de faglige tilrådingene som er gitt. Beregningene er satt opp i tabellen under:

Vannf sommer m ³ /s	Vannf vinter m ³ /s	Produksjonstap GWh/år	Vannf. sommer m ³ /s	Produksjonstap GWh/år
0,5	0,5	8,8	0,5	3,7
1,0	0,5	12,5	1,0	7,4
1,0	1,0	17,6		
2,0	0,5	19,9	2,0	14,8
2,0	1,0	25,0		
2,0	2,0	35,1		
4,0	0,5	34,8	4,0	29,5
4,0	1,0	39,8		
4,0	2,0	50,0		
6,0	0,5	49,6	6,0	44,3
6,0	1,0	54,7		
6,0	2,0	64,8		
8,0	0,5	64,5	8,0	59,0
8,0	1,0	69,5		
8,0	2,0	79,6		

NVE har simulert produksjonstap med tilsvarende krav som i Statkrafts beregninger og funnet god overensstemmelse med de beregnede tall fra Statkraft. Tallene er i samme størrelsesorden men med små avvik som følge av ulik energiekvivalent (Statkraft 0,558 kWh/m³, NVE modell 0,547 kWh/m³). I forhold til vurdering av produksjonstap ved minstevannføringer, brukes Statkrafts tall videre i innstillingen.

Statkraft påpeker at fagutredningene anbefaler ulike minstevannføringer for ferskvannsbiologi og estetikk/landskap og at det kan forventes miljøgevinster ved vannføringer langt under 5 % persentilen på ca. 8 m³/s. Samtidig mener de at produksjonstapet (10–30 GWh) er betydelig ved de foreslåtte minstevannføringene. Statkraft fremhever også at den ferskvannsbiologiske utredningen påpeker at det er en større miljøgevinst av å sikre en mer jevn og stabil vannføring nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk (10–12 m³/s) enn med slipp av vannføring ut av Innsetdammen. Statkraft mener det må bli en avveinings sak hvor i vassdraget det er mest hensiktsmessig å fastlegge en eventuell minstevannføring i forhold til ferskvannsbiologi og estetikk/landskap. Det fremmes forslag om at slipp av vann av estetiske/landskapsmessige hensyn kan begrenses i tid, eks. på dagtid til enkelte helger.

NVEs vurdering

NVE merker seg at de ulike fagutredninger gir forskjellige anbefalinger for de fagtema som har vært undersøkt og at størrelsen på slipp av minstevannføring fra Innsetdammen vil måtte bli en prioritering av hvilke miljøkvaliteter man ønsker å fremme på de ulike vassdragsavsnitt. Samtidig er det knyttet noe usikkerhet til hvordan enkelte miljøelementer vil respondere på ulike vannføringer. Det er også forskjell på sommer- og vintersituasjonen. I en sommersituasjon vil et slipp på 1–2 m³/s ha en positiv effekt som vil tilfredsstillende biodiversiteten av bunndyr. For fisk ble en positiv effekt vurdert å inntre først ved 2 m³/s og oppover. Minimumskravet for et fungerende økosystem for både bunndyr og fisk synes derfor å være et slipp på 2 m³/s. Dette er beregnet å gi et produksjonstap på 14,8 GWh. Dersom man også skal ta hensyn til estetikk og landskap i øvre del av strekningen, viste et flertall av de undersøkte elveavsnittene sin beste utvikling ved en vannføring på 4 m³/s, mens et mindretall hadde en bra utvikling ved 2 m³/s. Et slipp på 2 m³/s om sommeren vil altså gi et minimum i forhold til både bunndyr, fisk og estetikk/landskap. Går man opp til 4 m³/s vil man oppnå betydelig mer for ferskvannsbiologien samtidig som landskapsopplevelsen vil få et markert løft i forhold til dagens situasjon. Produksjonstapet ved 4 m³/s sommer er beregnet til 29,5 GWh. For den nedre del av slippstrekningen, dvs. mellom utløp Straumsmo kraftverk og samløp Sjørdalselva, anbefales en minstevannføring på 6–8 m³/s for å

ivareta biologien. Dersom vannet skal slippes fra dammen, tilsvarer dette et produksjonstap på 44,3–59 GWh.

For at en minstevannføring om sommeren skal ha noen verdi for et fungerende økosystem over året, er man avhengig av at man unngår tørlegging og innfrysing i vinterhalvåret. Det er derfor oftest nødvendig med slipp av minstevannføring også om vinteren. I forhold til estetikk og landskap er dette ikke nødvendig. Prøveslipp i en vintersituasjon med observasjoner i felt er ikke gjennomført i Barduelva, men i en tilleggsutredning er det foretatt teoretiske simuleringer av slipp på 0,5, 1 og 2 m³/s. Dette med bakgrunn i at alminnelig lavvannføring for det naturlige nedbørfeltet til Innsetvatn er på 2,23 m³/s, mens 5 % persentilen om vinteren er beregnet til 2,09 m³/s. Simuleringene viser at et slipp på 2 m³/s vil nå frysepunktet etter ca. 10 km i et mildt år. Dette er ca. 4 km oppstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk. Lavere slippvolum samt slipp av 2 m³/s i normale og kalde år, vil gi kortere avstand til frysepunktet. Dette innebærer at man må opp i betydelig større slippvolum enn 2 m³/s for å sikre vannføring i hele Østerdalselva ned til Straumsmo om vinteren. I tillegg kommer usikkerhet forbundet med sarrproduksjon ved økt minstevannføring og de problemene det kan medføre med tiltetting av kulper, bunnis, dannelse av isøyer og dammer i forhold til mulig flomfare og erosjon.

NVE mener det er vanskelig å fastsette en «riktig» minstevannføring på vinteren på bakgrunn av den foreliggende kunnskapen om elvestrekningen nedstrøms Innsetvatn. Samtidig må det slippes noe vann om vinteren for at økosystemet skal overleve. NVE foreslår et slipp på 0,5 m³/s om vinteren som et utgangspunkt. Produksjonstap av et slipp på 0,5 m³/s er beregnet til 5,1 GWh. Slipp på 2 og 4 m³/s er beregnet til henholdsvis 20,4 og 40,8 GWh. Dette representerer store verdier og bør ikke pålegges før en eventuelt har sett at 0,5 m³/s ikke er tilstrekkelig eller medfører uforutsette negative konsekvenser. Med hjemmel i de anbefalte naturforvaltningsvilkårene er det mulig å følge opp med undersøkelser i felt for å evaluere effekten av den foreslåtte minstevannføringen.

Den ferskvannsbiologiske utredningen åpner for en mulig prioritering av de ulike vassdragsavsnitt i Barduelva med tanke på slipp av minstevannføring, minimering av produksjonstap og størst miljøgevinst for hele elva. I den forbindelse anbefales det en differensiert løsning med slipp av 0,5–1 m³/s eller 1–2 m³/s fra Innsetdammen ovenfor Straumsmo og 10–12 m³/s nedstrøms Straumsmo. Statkraft uttrykker i sine kommentarer at i en avveining mellom kravene om en minstevannføring i Barduelva ut av Innsetdammen og en jevnere og stabil kjøring av Straumsmo kraftverk som sikrer en vannføring nedstrøms kraftverket på 10–12 m³/s, er sistnevnte å foretrekke. Samtidig opplyses det om at en slik kjøring av Straumsmo kraftverk vil kunne komme i konflikt med ønsket om fyllingsrestriksjon i Altevatn.

NVEs anbefaling

NVE har vurdert konsekvensene av ulike fyllingsrestriksjoner i Altevatn og funnet det riktig å prioritere slipp av minstevannføring fremfor fyllingsrestriksjoner. NVE har vektlagt miljøforbedringer i forhold til vedtatte miljømål i dette tilfellet. Slipp av minstevannføring fra Innsetdammen vil etter vårt syn bidra til en vesentlig miljøforbedring på strekningen ned til utløpet av Straumsmo kraftverk. På bakgrunn av 5 % persentilene på ca. 8 og 2 m³/s henholdsvis sommer og vinter og de faglige vurderinger som er gjort, anbefaler vi at det slippes en minstevannføring fra Innsetdammen på 2 m³/s i sommerperioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s i vinterperioden 1. oktober – 30. april. Dette vil bidra til et løft for ferskvannsbiologien, både bunndyrproduksjon og forholdene for fisk, samtidig som landskapsopplevelsen på elvestrekningen vil øke noe i forhold til dagens situasjon. Den anbefalte minstevannføringen vil medføre et produksjonstap på 19,9 GWh.

Det er liten erfaring med nødvendig størrelse på slipp av minstevannføring for å oppnå ønsket effekt i vinterperioden i dette området. NVE vil derfor anbefale at det blir fulgt opp med undersøkelser i felt for å evaluere effekten av den foreslåtte minstevannføringen med hjemmel i de anbefalte naturforvaltningsvilkårene. For at eventuelle påviste negative konsekvenser kan følges opp, anbefales det å ta inn et avsnitt i manøvreringsreglementet om mulighet for endring av reglementet (se senere i innstillingen).

Når det gjelder Østerdalselva Altevatn–Innsetvatn (øverste strekningen av Barduelva), er det ikke fremmet krav om minstevannføring eller utredning av minstevannføring på denne strekningen. I Vann-nett er miljømålet DØP og ingen konkrete miljømål er satt. Vannforekomsten har fått varig unntak med mindre strenge miljømål etter § 10 i vannforskriften pga. uforholdsmessig kostnadskrevende å nå miljømålet. NVE er enige i at kostnadene ved et eventuelt vannslipp i denne delen av Barduelva er for store i forhold til forventet miljøgevinst. Vi vil derfor ikke anbefale vilkår om slipp av minstevannføring på denne strekningen.

Minstevannføringer i overførte bekker/elver

Fremsatte krav

Det er i alt 3 overføringer som er med i Altevass-reguleringen. Det er overføringen av Salvasskardelva til Altevatn, overføringen av Mouldajokka og Irggasjaurie til Altevatn og overføring av Straumslī-Tverrelva inn på driftstunnelen til Straumsmo kraftverk. I det opprinnelige kravet fra Bardu kommune og den senere reviderte kravspesifikasjon i revisjonsdokumentet, ble det ikke fremsatt krav om minstevannføring i de overførte bekker og elver. I forbindelse med utarbeidelsen av den første forvaltnings- og tiltaksplanen for vannområde Bardu-/Målselv-vassdraget, ble det imidlertid påpekt at miljøkartlegging burde gjennomføres for å vurdere mulig miljøgevinst med minstevannføringer. Under høringen av revisjonsdokumentet fremkom det krav om at det burde utredes minstevannføring i Salvassardelva og Divielva. Det ble også presisert av flere at dersom man måtte prioritere slipp av minstevannføring mellom flere elveavsnitt, burde det prioriteres på de strekninger hvor miljøgevinsten var størst. Det ble også uttrykt et klart ønske om prioritering av vannslipp fra Innsetvatn. På denne bakgrunn ble Statkraft bedt om å få utredet konsekvenser av slipp av minstevannføring på alle strekninger hvor det er fraført vann.

Utredninger

Følgende vurderinger er hentet fra tilleggsutredningene om biologiske forhold (rapport 2012-05 utarbeidet av Kanstad-Hansen og Bongard) og landskap (SWECO rapport 508741):

Mouldajohka (Divielva) (196-429-R)

Miljøkonsekvensvurderingene for slipp av minstevannføring i Mouldajohka (Divielva) er basert på slipp av 5 % persentilen sommer og vinter på henholdsvis 0,15 m³/s og 0,03 m³/s. Fra Irggasjavri og ned til Moarsejavri, en strekning på 7–800 m, er det gamle elveleiet tilnærmet fullstendig tørrlagt. Nedstrøms Moarsejavri er vannføring og vanddekt areal fortsatt lavt, men etter om lag 1 km renner Multojohka inn i Mouldajohka. Som følge av bidrag fra flere mindre sidebekker, høy grunnvannstand og at terrenget i området er relativt flatt, blir Mouldajohka etter hvert mindre preget av fraført vann og elva veksler mellom relativt stilleflytende partier avbrutt av mindre stryk. Et minstevannslipp i den angitte størrelsesorden vurderes primært å ha betydning på strekningen mellom Irggasjavri og samløpet mellom Mouldajohka og Multojohka. Her vil minstevannslippet bidra til å gjenopprette og sikre et vanddekt areal som kan gi grunnlag for økt bunndyrproduksjon. Om det foreslåtte vannslippet er tilstrekkelig til at fisk kan utnytte området anses som noe uklart. Nedenfor samløpet med Multojohka vurderes virkningen av vannslippet å ha en mer eller mindre marginal betydning for bunnfauna og fisk. Også landskapsmessig vurderes slipp av minstevannføring å ha størst effekt fra Irggasjavri ned til Moarsejavri.

Straumslī-Tverrelva (196-154-R)

Miljøkonsekvensvurderingene for slipp av minstevannføring i Straumslī-Tverrelva er basert på slipp av 5 % persentilen sommer og vinter på henholdsvis 0,62 m³/s og 0,14 m³/s. I den nedre del av elva (ca. 2 km) vurderes en minstevannføring generelt å ha liten betydning for fisk og bunnfauna pga. topografi og utforming av elveleiet med stort fall, bart fjell og gjel. I øvre del av elva (ca. 1 km) vil en minstevannføring ha betydning for bunnfauna, men ansees i liten grad å tilrettelegge for større forekomster av fisk. Damanlegget til bekkeinntaket hindrer i all hovedsak forflytning av fisk mellom elva ovenfor og elva nedenfor bekkeinntaket. Dersom kun bunnfaunaen skal ivaretas kan

man trolig klare seg med mindre vann enn 5 % persentilen. Landskapet rundt elva består av tett blandingsskog i småkupert landskap. Inngrepet i form av redusert vannføring er derfor lite synlig på lange avstander. Siden underlaget til elva består av til dels store steiner, berg og gjel vil angitte minstevannføring ikke bidra særlig til høyning av landskapsopplevelsen. For at dette skal oppnås må det slippes betydelig større vannmengder.

Salvasskardelva (196-23-R)

Miljøkonsekvensvurderingene for slipp av minstevannføring i Salvasskardelva er basert på slipp av 5 % persentilen sommer og vinter på henholdsvis 0,58 m³/s og 0,13 m³/s. Fra bekkeinntaket og ned til samløp med hovedelva (ca. 1,2 km) har elva stort fall over store deler. Elveleiet domineres av bart fjell og over lengere partier har elva skåret dype gjel i fjellet. Effekten av et minstevannslipp vurderes å få begrenset betydning for bunnfauna og liten eller ingen betydning for fisk. Landskapet langs Salvasskardelva er delvis åpent og delvis skogkledd. Det finnes en markant terskel i terrenget hvor det har vært en foss. Med anslått minstevannføring, vil fossen mest sannsynlig fremstå som en foss igjen og gi en positiv virkning på landskapsopplevelsen. Der hvor elva går i kløft vil ikke minstevannføring gi stort utslag visuelt, men man vil kunne høre elva og det vil bidra positivt på landskapsopplevelsen. En minstevannføring i Salvasskardelva vil også kunne gi en positiv virkning på Barduelva oppstrøms Innsetvatn.

Etter at revisjonsdokumentet hadde vært på høring, søkte Statskog Energi AS konsesjon for bygging av Salvasskardelva kraftverk 18.12.2012 og fikk konsesjon 16.01.2017. Inntaket for kraftverket er planlagt å ligge på kote 642, noe som medfører at ca. 1600 m elvestrekning oppstrøms Statkrafts eksisterende bekkeinntak blir berørt. Kraftverket er planlagt på kote 492 med direkte avløp til Altevatn i nærheten av dagens utløp av overføringen fra Salvasskardelva. Fra inntaket på kote 642 skal det slippes en minstevannføring på 0,8 m³/s i perioden 1. juli – 30. september og 0,15 m³/s resten av året. Konsekvensene av en eventuell utbygging av Salvasskardelva kraftverk vil bli mindre overløp på dagens bekkeinntak siden flomvannføringer større enn bekkeinntakets kapasitet vil bli redusert tilsvarende kraftverkets maksimale slukeevne på 7,5 m³/s.

Statkrafts kommentarer

I sine kommentarer til høringsuttalelsene fremhever Statkraft at det i utgangspunktet ikke var krav om slipp av minstevannføring i forbindelse med overføringene. Videre påpeker de at fagutredningene tilsier at det er liten miljøgevinst av å slippe vannføringer i størrelsesorden 5 % persentilen og at de fleste av høringsinstansene foretrekker slipp av minstevannføring i Barduelva framfor slipp av vann fra en eller flere av overføringene. Statkraft minner også om at det må installeres tappe- og målearrangementer for å kunne gjennomføre eventuelle krav om vannslipp i forbindelsene med overføringene og at dette blir både teknisk komplisert og kostbart (spesielt ved tredammen ved utløpet av Irgassjaurie). På bakgrunn av de begrensede miljøgevinstene og innspill i høringsuttalelsene mener Statkraft at slipp av vann fra en eller flere av overføringene i Salvasskardelva, Straumslī-Tverrelv og Mouldajohka/Irgassjaurie er uakseptabelt.

Statkraft har beregnet eventuelle produksjonstap som følge av krav om minstevannføringslipp slik:

«En forbitapping forbi Mouldajohka på 0,15 m³/s på sommer og 0,03 m³/s på vinter gir et produksjonstap på 2,8 GWh/år i alle de tre kraftverkene i vassdraget. En forbitapping forbi Salvasskardelva på 0,58 m³/s på sommer og 0,13 m³/s på vinter gir et produksjonstap på 4,4 GWh/år i Innset kraftverk. En forbitapping forbi Straumslī-Tverrelv på 0,62 m³/s på sommer og 0,14 m³/s på vinter gir produksjonstap på 6,0 GWh/år i Straumsmo kraftverk.»

NVEs vurdering

NVE merker seg at det opprinnelig ikke ble fremsatt krav om slipp av minstevannføring i Salvasskardelva, Straumslī-Tverrelva eller øverst i Divielva (utløp Irgassjaurie). I forbindelse med det senere arbeidet med vannforvaltningsplanen for vannområde Bardu-Målselvvassdraget–

Malangen, ble det imidlertid uttrykt behov for problemkartlegging av vannforekomster påvirket av vannkraftutbygging og senere også krav om utredning av miljøgevinster med slipp av minstevannføring i enkelte vannforekomster i forbindelse med høringen av revisjonsdokumentet. Statkraft har fått utredet miljøkonsekvenser av slipp av 5 % persentilen sommer og vinter i forhold til biologi (bunndyr og fisk) og landskap. Basert på den foreliggende kunnskap og rapporter om de berørte elvestrekninger, mener NVE at det er begrenset miljøgevinst for både bunndyr og fisk man kan oppnå ved å slippe minstevannføring tilvarende 5 % persentilen. For bunndyrproduksjon kan foreslått minstevannføring ha en liten gevinst på enkelte deler av de berørte vassdragsavsnittene, mens det for fisk generelt synes nødvendig med et større volum på vannslippet, uten at dette er nærmere spesifisert.

Slipp av minstevannføring vil gi en landskapsmessig gevinst i alle vassdragene sammenlignet med dagens situasjon uten minstevannføring. Utrederne vurderer slipp av minstevannføring i Salvasskardelva til å gi en større miljøgevinst sammenlignet med Divielva og Straumslī-Tverrelva. Dette fordi en markant terrengkant igjen vil fremstå som en foss og at vannslipp der også vil komme øvre del av Barduelva ovenfor Innsetvatn til gode. I etterkant av landskapsutredningen er det gitt konsesjon til bygging av Salvasskardelva kraftverk. Dersom dette blir bygget, vil det hydrologiske regimet i Salvasskardelva endre seg både oppstrøms og nedstrøms det eksisterende bekkeinntaket. Oppstrøms bekkeinntaket er det satt vilkår om slipp av minstevannføring noe større enn beregnet 5 % persentil sommer og vinter. I utgangspunktet er det derfor fortsatt nok vann til å slippe minstevannføring forbi eksisterende bekkeinntak tilsvarende 5 % persentilen. Nedstrøms bekkeinntaket vil i første rekke størrelsen og varigheten av flomvannføringer bli noe redusert. NVE vurderer ikke den nye situasjonen nedstrøms bekkeinntaket som vil følge av en eventuell kraftverksutbygging, som vesentlig forskjellig fra dagens situasjon som var utgangspunkt for de landskapsvurderingene som er gjort.

NVEs anbefaling

I den godkjente vannforvaltningsplan for Troms er ingen av vannforekomstene som er påvirket av de nevnte overføringer, godkjent med miljømål som krever vannslipp. NVE mener det er begrensede miljøgevinster som synes å kunne oppnås ved slipp av 5 % persentilen. Et slikt vannslipp vil også medføre et samlet produksjonstap på 13,2 GWh for de tre aktuelle vassdragsavsnittene. De fleste høringsinstansene og også fagutrederne mener et slipp av minstevannføring vil gi størst miljøgevinst i Barduelva nedstrøms Innsetvatn og foreslår å prioritere dette til fordel for de berørte overføringsstrekninger dersom en prioritering blir nødvendig. På denne bakgrunn ser ikke NVE noen viktig grunn til at det bør anbefales slipp av minstevannføring i noen av elvene Salvasskardelva, Straumslī-Tverrelva eller Divielva (utløp Irgassjaurie).

Jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk

Dagens manøvreringsreglement inneholder ingen krav eller restriksjoner til kjøring av Straumsmo kraftverk. Et tidlig krav i vilkårsrevisjonen var at Straumsmo kraftverk måtte pålegges en jevnere kjøring enn det man opplever i dag. Bakgrunnen for kravet var bekymring for fiskens gyte- og oppvekstforhold og for erosjonsfaren i vassdraget, samt isproblemer i vinterhalvåret. Det ble uttrykt ønske om at disse problemstillingene måtte utredes nærmere gjennom vilkårsrevisjonen.

Kjøringen av Straumsmo kraftverk og begrepet effektkjøring

På bakgrunn av kommunens opprinnelige krav og krav gjennom høringsuttalelsene, som bl.a. innbar mer stabil vannføring og utredning av effektkjøring, ba NVE Statkraft redegjøre for hvordan Straumsmo kraftverk har blitt kjørt historisk og deretter sammenligne med hvordan det kjøres i dag. I et notat fra 17.02.2012 konkluderer Statkraft på følgende måte:

Over sesong

Straumsmo kraftverk har gjennom hele driftstiden blitt kjørt jevnt gjennom vinteren. Denne strategien har ikke endret seg drastisk de siste årene. Nivået på kjøringen varierer mer i perioden etter 2000. Dette skyldes at disponeringen er mer langsiktig og tilpasses den faktiske driftssituasjonen, også på sikt. Under vårfloppen er flømdemping hovedprioritet. Gjennom sommeren er hovedformålet å fylle Altevatn til vinterens kjørebbehov. På høsten tiltar den jevne kjøringen tidligere nå enn tidligere. Dette skyldes hovedsakelig at det legges is på Barduelva for å hindre isproblemer. Hovedstrategien for hvordan Straumsmo kraftverk driftes gjennom sesongene kan derfor sies å være relativt lik nå sammenlignet med historisk.

Over døgn

Hovedforskjellen i driftsmønsteret, historisk og i dag, er på sommeren. Aggregatene reguleres mer over driftsdøgnene. Dette resulterer i en drift som tilpasser seg forholdene i forhold til tilsig og forbruksprofilen. Historisk ble kraftverket også regulert over døgnet, men det hadde jevnere driftsdøgn for så å stå flere dager i strekk. Nå reguleres det mer innenfor døgnet og kraftverket startes og stoppes oftere.»

Begrepet effektkjøring er ikke entydig definert, men i temahefte «*Miljøvirkninger av effektkjøring: kunnskapsstatus og råd til forvaltning og industri*» (Bakken m.fl. 2016) legges følgende forståelse av begrepet til grunn:

«Effektkjøring kan beskrives gjennom følgende karakteristika:

- Innebærer raskere endringer enn hva naturlige hydrologiske prosesser skaper
- Medfører hyppigere endringer enn hva som forekommer i naturlige (uregulerte) vassdrag
- Man kan observere et element av periodisitet i endringene i vannføring/vannstand
- Vannføringen ved maksimal drift er lavere enn for eksempel naturlig års-flopp

Drivere for effektkjøringer er:

- Balansering av nettet/energisystemet
- Salg av kraft ved høy/gunstig pris»

Statkraft bruker selv ikke begrepet «effektkjøring» i sin omtale av Straumsmo kraftverk. Derimot passer deres beskrivelse av dagens kjøremønster over døgnet i sommerperioden godt inn i de beskrivende karakteristika for effektkjøring nevnt ovenfor. Det er også i denne perioden av året det har vært størst endringer i kjøremønsteret historisk sett. Statkrafts notat med beskrivelse av endringer i kjøremønster har ligget til grunn for de faglige utredningene av konsekvenser for ferskvannsbiologi, estetikk/landskap og erosjon. Nedenfor gjengis hovedpunktene fra disse utredningene.

Tilleggsutredninger

I fagrapporten om ferskvannsbiologi går det klart frem at det nye driftsmønsteret i Straumsmo kraftverk på sommeren (mai–oktober) har økt de negative effektene for bunnfaunaen. De ulike bunndyrarter er tilpasset ulike strømhastigheter og variasjoner i vannstand, inkl. tørrlegginger. Hurtige endringer i disse miljøforholdene, gjerne flere ganger i løpet av et døgn, fører til på sikt en utarming av både artsmangfold og mengden av de ulike arter. I Barduelva er både produksjon og diversiteten av bunnfaunaen blitt redusert. Det er knyttet usikkerhet til om diversiteten og produksjonen i bunnfaunaen har nådd et bunnivå eller om ytterligere reduksjoner kan forventes. Bunnfaunaen er en viktig komponent i fiskens diett og er avgjørende for utviklingen av fiske-samfunnet. Det antas at redusert bunndyrproduksjon har hatt en direkte effekt for fiskebestandene som i dag med stor sannsynlighet har lavere produksjon enn tidligere. Dette til tross for at fisken vokser fortsatt bra. En tilnærmet uforandret vekst hos fisken settes i sammenheng med at fisketettheten i elva har avtatt i takt med reduksjonen i bunndyrsamfunnet. Effekter og gevinster

av en minimumsvannføring og mer stabil vannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk, vurderes å kunne øke bunndyrproduksjonen og derigjennom også styrke fiskeproduksjonen i elva.

Basert på observasjoner i elva ved en rekke nedkjøringer av kraftverket, tilsier vurderingene at når vannføringen faller under anslagsvis 10–12 m³/s (ved utløpet av Straumsmo kraftverk), endres elvestrekningen til en dramatisk verre tilstand som økosystem. Da når vannstanden elvebunnen og da først inntreer omfattende tørrlegging av arealer i større omfang, samtidig som vannhastigheten begynner å avta markert. Et vannslipp fra Innsetdammen på 6–8 m³/s har de samme utrederne vurdert som tilfredsstillende rett nedstrøms kraftverksutløpet, men det vil ikke ha den samme effekten lenger ned i elva. En vannføring på 10–12 m³/s vurderes også å ha virkninger for områdene lengre ned i elva. Samtidig med en stabil minstevannføring på 10–12 m³/s anbefales det fysiske tiltak i elva som bygging av lave terskler.

I fagrapporten om landskap/estetikk hevdes det at den største landskapsmessige effekten når det kommer til hyppig regulering av vannstanden, er erosjon. Erosjon vil kunne gi sår i landskapet langs elveleiet i form av bratte skrenter uten vegetasjon og forringe landskapsopplevelsen. En mer stabil vannføring vil minke potensialet for erosjon og dermed gi en landskapsmessig gevinst. Erosjonspotensialet kan også bli dempet med en tilstrekkelig dempning av opp- og nedkjøring av kraftverket. Mer stabil og økt vannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk medfører bare små landskapsmessige gevinster i form av større areal som er vanddekket.

I rapporten «*Miljøvirkninger av raske vannstandsendringer*» fra 2012 i regi av NVEs FoU-program «*Miljøbasert vannføring*», ble Barduelva nærmere undersøkt både mhp. tørrlegging/habitat i forhold til bunndyr og fisk, men også i forhold til erosjonsprosesser. I denne rapporten ble det påpekt flere uheldige følger av kjøremønsteret i Straumsmo kraftverk. Mellom utløpet av Straumsmo kraftverk og Fosshaug, ca. 12 km nedstrøms, går Barduelva gjennom elvesletter dannet av flomsedimenter fra elva i postglasial tid. Nedenfor Fosshaug finnes det i tillegg glasifluviale avsetninger i terrasser. Både oppstrøms og nedstrøms Fosshaug er det observert aktive og enkelte steder svært aktive erosjonsprosesser i de finkornede løsmassene langs elveløpet. Grunnvannstanden i de skrånede elvebreddene står i likevekt med dominerende vannstand i elva og det lokale tilsiget fra landsiden. Endringer i vannstanden i elva påvirker grunnvannsgradienten og skråningsstabiliteten i elveskråninger med grunnvannsig. Raske endringer i vannstanden i elva med stor amplitude som følge av effektkjøring i Straumsmo kraftverk, er vist å intensivere prosessene med grunnvannserosjon og utrasinger i elveslette-sedimenter og i erosjonsskråninger i terrasser med glasifluviale materiale. Avbøtende tiltak i forhold til å redusere omfanget av erosjonsprosessene vil være begrensninger i vannstandens senkningshastighet og den døgnlige amplituden.

I den samme rapporten oppsummeres en del målinger som viser effekter av kjøremønsteret i Straumsmo kraftverk på de fysiske forhold i Barduelva. På strekningen mellom utløp kraftverk og samløp Sjørdalselva (ca. 2 km) ble det målt at vanddekt areal ble redusert med ca. 32 % når vannføringen gikk fra 63 til 2 m³/s (tilsvarende fra full last til null last i kraftverket). På den samme strekningen gikk vannstanden ned med 0,5 m (0,4 km nedstrøms utløpet) når driftsvannføringen gikk fra 65 til 30 m³/s, dvs. kraftverket gikk fra full til halv produksjon. På samme tidspunkt gikk vannstanden i Barduelva ned med kun 0,2 m nedstrøms samløp Sjørdalselva (2,5 km nedstrøms utløpet av kraftverket), som da bidro med 44 m³/s. 12,9 km nedstrøms utløp av kraftverket var det svært liten effekt på vannstanden. Dette viser at vannføringen i Sjørdalselva kan bidra til å redusere amplituden på vannstandsendringer i Barduelva og at det er strekningen utløp Straumsmo kraftverk og ned til samløp med Sjørdalselva som er mest kritisk i forhold til negative effekter av start/stopp kjøring. Et annet eksempel med vannstandsmålinger på strekningen før samløp Sjørdalselva, viser at en reduksjon fra full last til null last gav en reduksjon i vannstand på 130 cm og 75 cm ved henholdsvis kraftverksutløpet og 2 km nedstrøms. I perioder der bidrag fra restfelt som Sjørdalselva og Tverrelva er lite, viste vannstandsvariasjoner ved Fosshaug (ca. 12 km nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk) en maksimal døgnamplitude på 1 meter som følge av effektkjøring høsten 2008. Elveprofil og bredden på elva er noe forskjellig der eksempelmålingene er foretatt. Følgelig kan tallene ikke direkte sammenlignes.

I tilleggsutredningen om erosjon har man vurdert effekten av å ha en minimumsvannføring på 10 og 30 m³/s nedstrøms Straumsmo kraftverk, siden en høyere og mer stabil vannføring vil

redusere problemer med erosjon. Utredningen hevder at en initialvannstand/minimumsvannføring på 10 m³/s i elveløpet har liten betydning for de eksisterende erosjonsproblemer og at en anbefaling av en minimumsvannføring på dette nivået derfor er lite aktuelt som avbøtende tiltak med hensyn til grunnvannserosjon. For en mer stabil driftsvannføring vil tiltak som langsommere opp og nedkjøring av kraftverket samt å redusere antall start og stopp være mer aktuelle avbøtende tiltak. En variasjon i driftsvannføring mellom 30 og 65 m³/s i stedet for 0–30 m³/s og 0–65 m³/s vil redusere vannstandsvariasjoner fra henholdsvis 0,50 m og 0,75 m til 0,35 m med utgangspunkt i vannføringskurven ved Fosshaug. Dette vil redusere erosjonsproblemer langs elveløpet. I forbindelse med erosjonssikring som avbøtende tiltak påpekes det at bygde erosjonssikringstiltak i de uregulerte sidevassdragene Sjørdalselva og Tverrelva, viser at erosjon i avsetninger er naturlige prosesser i Barduvassdraget.

Statkrafts kommentarer til høringsuttalelsene og tilleggsutredninger

I sine kommentarer til høringsuttalelsene og tilleggsutredningene skriver Statkraft følgende:

«I høringsuttalelsene til Bardu kommune og lokale instanser blir kravet om en jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk opprettholdt og forsterket, blant annet gjennom at det er påpekt behov for en minstevannføring fra tunellutløpet. Fagutredningene innen temaene ferskvannsbiologi og erosjon påpeker miljøgevinst med en jevnere og mer stabil vannføring ut av Straumsmo kraftverk, mens det synes å ha mindre betydning for landskap/estetikk. I dag legges det opp til en mest mulig jevn kjøring av Straumsmo kraftverk vinterstid av hensyn til islegging og for dermed å kunne hindre potensielle flomskader. En jevnere kjøring av kraftverket sommerstid vil ikke resultere i produksjonstap, men gi lavere fleksibilitet og dermed et betydelig inntektstap.

Vi tilstreber i dag gjennom en selvpålagt restriksjon en forsiktig nedkjøring av kraftverket for å unngå stranding av fisk. Det er forøvrig også tilrådd å bygge lave terskler som et avbøtende tiltak på områder utsatt for tørrlegging av hensyn til bunndyrproduksjonen. En mer stabil vannføring, herunder forsøk på å tilstrebe en vannføring på 10–12 m³/s vil – som nevnt tidligere – kunne føre til en lavere oppfylling av Altevatn i år med lite tilsig.

Et minstevannføringskrav nedstrøms Straumsmo kraftverk vil i praksis fjerne muligheten av å tilby Statnett nedregulering til stopp på Straumsmo siden det ikke er forbitappingsmulighet i kraftverket. Vann må da tappes fra Innsetvatn med tidsforsinkelse og med fare for problemer med is i elva om vinteren. I praksis vil dette være størst problem på sommeren når det er overskudd av kraft nord for Ofoten, men også ved linjeutfall på vinteren kan det medføre konsesjonsbrudd.

Vi vil for øvrig påpeke at den sterkt reduserte vannføringen ved full stans av Straumsmo kraftverk er på et begrenset område (2 km) i Barduelva siden Sjørdalselva bidrar med betydelige vannmengder etter samløpet. Undersøkelser som ble gjort i forbindelse med stans av Straumsmo kraftverk i august 2008, viste at reduksjonen i vanndekket var på 28 % på strekningen fra Straumsmo til Storholmen nedenfor Setermoen. Det ble dessuten vurdert at døgnreguleringen ikke var til nevneverdig skade for fiskebestanden. Man har mulighet for å utrede nærmere og gjennomføre tiltak for å redusere konsekvensene for bunndyr på de områdene som er utsatt for tørrlegging».

NVEs vurdering

Dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk; effekter og prioriteringer

NVE merker seg at dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk om sommeren i første rekke har negative konsekvenser for bunndyrproduksjon og forsterker erosjonsprosesser langs elveløpet over en lengere strekning fra utløpet av kraftverket og ned forbi Setermoen. Erosjon er påvist på en strekning på hele 28 km, men er mest utpreget på de første 12 km nedstrøms kraftverket. Direkte negative effekter på fisk, som for eksempel stranding, synes å være små, mens landskap/estetikk synes å være noe berørt, men ikke i stor grad. NVE ser at en jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk vil kunne ha positive effekter for bunndyrproduksjonen i

elva og derigjennom potensiale for økt fiskeproduksjon opp mot tidligere nivåer. Det er i dag noe usikkerhet knyttet til om bunndyrproduksjonen nå er på et minimum eller om den vil gå ytterligere ned. I forhold til grunnvannserosjon som forsterkes med dagens kjøremønster, vil også en jevnere kjøring av kraftverket kunne bedre forholdene. Det ser imidlertid ut for at initialvannstand eller minimumsvannføring må være større enn 10 m³/s og mer opp mot 30 m³/s for at betydelige positive effekter skal kunne oppnås. I tillegg til størrelsen på en eventuell minstevannføring fra utløpet av kraftverket, vil det være aktuelt å bygge lave terskler i forhold til bunnfaunaen og pålegge reduserte hastigheter for opp og nedkjøring av aggregatene. I dag har Statkraft en selvpålagt nedkjøringshastighet på 2 timer fra 66 til 0 m³/s. Dette tilsvarer en gradvis nedkjøring av kraftverket på 36 MW/ 30 min eller 17,6 m³/s / 30 min. Statkraft mener en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk sommerstid ikke vil resultere i produksjonstap. Derimot vil det bidra til en lavere fleksibilitet i kraftsystemet og lavere forsyningssikkerhet i gitte situasjoner. Pålegg om minstevannføring nedstrøms Straumsmo vil i praksis si at kraftverket ikke kan nedreguleres til stopp på en forespørsel fra Statnett. Det opplyses også om at «*en jevn og stabil kjøring av Straumsmo kraftverk vil bidra til at den ønskede oppfyllingen av Altevatn på 484,2 moh. innen 20. juli blir vanskeligere å oppnå i år med lite tilsig*».

NVE har vurdert konsekvensene av ulike fyllingsrestriksjoner i Altevatn og funnet det riktig å prioritere slipp av minstevannføring og tiltak i forhold til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk fremfor fyllingsrestriksjoner. NVE har vektlagt miljøforbedringer i forhold til vedtatte miljømål i dette tilfellet. Slipp av minstevannføring fra Innsetdammen er omtalt tidligere i innstillingen og skal i første rekke ivareta miljøforbedringer på strekningen ned til utløpet av Straumsmo kraftverk. Tiltak i forhold til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk skal ivareta miljøforbedringer på strekningen fra utløpet av Straumsmo kraftverk og ned til området Setermoen. En jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk vil innebære restriksjoner i forhold til dagens kjøremønster. Mulige restriksjoner er tilbake til gammelt kjøremønster, begrensninger i opp og nedkjøringshastighet, begrensninger i størrelsen på vannstandsendinger innenfor døgnet, begrensninger i antall start/stopp av kraftverket innenfor døgnet og pålegg om minstevannføring nedstrøms utløp kraftverk. Alle disse tiltakene vil medføre at det settes begrensninger for fleksibiliteten i systemet. Statkraft ønsker i utgangspunktet ingen nye restriksjoner og konkluderer med følgende: «*Ut fra behovet for fleksibilitet i kraftsystemet, herunder forsyningssikkerhet i gitte situasjoner, og med dagens tekniske restriksjoner i Straumsmo og Innset kraftverk, er det uakseptabelt å innføre krav som setter ytterligere begrensninger i kjøringen av kraftverkene*».

Forsyningssikkerhet og fleksibilitet

NVE har sett nærmere på forsyningssikkerheten og behovet for fleksibilitet i området. Historisk sett har Straumsmo og Innset hatt stor betydning for forsyningssikkerheten nord for Ofoten siden kraftverkene er tilknyttet et av de største magasinene i dette området og er svært regulerbare. Statnett ferdigstilte høsten 2017 en ny 420 kV ledning mellom Ofoten og Balsfjord, noe som har bidratt til økt overføringskapasitet inn til området. Etter dette er betydningen av lokale regulerbare kraftverk redusert og situasjonen er noe endret siden Statkraft kommenterte høringsuttalelsene og tilleggsutredningene i 2013. Ved en feilsituasjon der nettet i Troms og Finnmark blir adskilt fra resten av landet, vil Straumsmo og Innset likevel fortsatt være viktige for å opprettholde forsyningssikkerheten i området. Statnett uttaler i november 2017 at kraftverk som raskt kan reguleres opp eller ned er generelt viktig for systemdriften, spesielt ved driftsforstyrrelser, da rask reguleringsevne kan redusere konsekvensene. Dette gjelder både i tunglast og lettlast. Statnett ønsker derfor at dagens reguleringsmuligheter ved kraftverkene Straumsmo og Innset videreføres av hensyn til å opprettholde den lokale forsyningssikkerheten.

Restriksjoner som reduserer fleksibiliteten i kjøremønsteret for kraftverket, vil også ha økonomiske konsekvenser for kraftprodusenten i form av inntektstap. Større restriksjoner på døgnregulering vil kunne medføre inntektstap både i forhold til spotmarkedet og deltagelse i regulerkraftmarkedet. NVE har ikke grunnlag for en detaljert tallfesting av mulige inntektstap for alle scenarier som kan oppstå, men det er klart at det dreier seg om tap av millioninntekter i et lengere perspektiv dersom større restriksjoner blir pålagt. Statkraft opplyser at de taper noe inntekter allerede i dag med sin selvpålagte ramping i Straumsmo kraftverk (trinnvis nedkjøring

på min 2 timer). NVE mener at både den lokale forsyningssikkerheten og mulige inntektstap må vektlegges dersom eventuelle restriksjoner i kjøremønsteret for Straumsmo skal pålegges. NVE mener forsyningssikkerheten har størst betydning i denne sammenheng.

Mulige tiltak for jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk

Minstevannføring

Ser man på de mulige tiltak som kan gjøres for å få til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk i forhold til mulige miljøforbedringer, mener NVE en minstevannføring fra kraftverksutløpet vil kunne bidra mye til en bedring av bunndyr- og fiskeproduksjon, samt noe i forhold til å redusere problemene med erosjon. Slik Straumsmo driftes i dag med avløp fra start/stopp kjøring direkte ut i elva hvor det ikke er minstevannføring og lokaltilsiget er minimalt, er ikke direkte miljøvennlig sett i forhold til dagens kunnskap om miljøvirkninger av effektkjøring. Det finnes flere eksempler på effektkjøring med avløp direkte til elv og hvor fiskebestander er viktige, men da ligger det ofte en minstevannføring i bunn som sørger for at negative effekter som tørrlegging av fiske- og bunndyrhabitater, samt stranding av fisk, er betydelig redusert. Størrelsen på en slik minstevannføring og pendlingen i vannføring som følge av effektkjøring, varierer fra vassdrag til vassdrag. Som eksempel på slike minstevannføringer kan nevnes 15 m³/s i Surna (pendling mellom 15 og 50 m³/s) og 30 m³/s i Nidelva Trondheim (pendling mellom 30 og 110 m³/s). I Barduelva er størrelsen på minstevannføring relatert til biologi i første omgang foreslått til 6–8 m³/s for å ha effekt like nedstrøms utløp kraftverket, men bør økes til 10–12 m³/s dersom man ønsker effekt på elva nedstrøms samløpet med Sjørdalselva (etter 2 km). I forhold til positive effekter på grunnvannserosjon bør man trolig opp i minst 30 m³/s.

En minstevannføring som både ivaretar biologi og grunnvannserosjon i hele systemet er ikke foreslått av regulanten eller fagutredene. Sjørdalselva kan bidra med mye vann i deler av året med en årsmiddelvannføring på 10,4 m³/s (beregnet for perioden 1961–2016). Om vinteren og i tørre perioder på høsten kan vannføringen være mindre enn 1 m³/s, mens middel- og medianvannføring for sommerperioden 1. mai til 30. september ligger på henholdsvis 20,7 og 16,5 m³/s. Med slike vannføringer som basis i elveløpet, vil effektkjøring mellom 0 og 66 m³/s bli betydelig dempet og behovet for slipp av minstevannføring i tillegg, tilsvarende redusert. Det er derfor kommet forslag om tilsigsstyrt minstevannføring i forhold til aktuell vannføring i Sjørdalselva, slik at man i perioder med mye vann i Sjørdalselva ikke behøver å slippe minstevannføring. I teorien er dette et tiltak som vil kunne fungere bra nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. For strekningen fra utløpet av kraftverket og ned til samløpet og i perioder med liten vannføring i Sjørdalselva, vil det være behov for et vannslipp enten fra Innsetdammen eller via kraftverksutløpet. NVEs anbefalte vannslipp på 2 m³/s fra Innsetdammen, vil ikke være tilstrekkelig til å dekke behovet nedstrøms utløp kraftverket. Vi mener det bør gå 12 m³/s i Barduelva rett nedstrøms samløpet med utløpet fra kraftverket for å få til en akseptabel miljøforbedring. Denne vannføringen kan enten slippes fra Innsetdammen eller via utløpet av kraftverket. NVE mener det må bli opp til regulanten å bestemme hva som er mest hensiktsmessig. Et slipp fra Innsetdammen vil bety et betydelig tap av kraftproduksjon. Kjøres minstevannføringen via kraftverket, vil det ikke medføre produksjonstap, men noe av fleksibiliteten i systemet blir borte. Dagens fleksibilitet ved å kunne kjøre mellom 0 og 66 m³/s blir i praksis redusert til å kjøre mellom 12 og 66 m³/s, dersom det er mulig å kjøre på så lav vannføring, eller mellom 17–20 og 66 m³/s. Med hensyn på negativ påvirkning av elvesystemet i form av raske svingninger (amplitude) i vannføring, vil selv en pendling mellom Q_{maks} på 66 m³/s og Q_{min} på 20 m³/s fortsatt klassifiseres som stor verdi (3,3).

Opp- og nedkjøringshastighet

En minstevannføring som kjøres gjennom Straumsmo kraftverk, vil kunne betegnes som å kjøre kraftverket med en jevn grunnlast. Kjøring på grunnlast vil slå ut positivt i forhold til opplevelsen av en jevnere kjøring av kraftverket ved at vannstandsendingene over døgnet blir redusert i forhold til dagens situasjon. Dette vil også kunne ha en liten positiv effekt i forhold til grunnvannserosjon i vassdraget. Et annet bidrag til jevnere kjøring er restriksjoner i opp- og nedkjøringshastighet. I dag har Statkraft innført en selvpålagt restriksjon på 2 timer på alle nedkjøringer.

Senkningshastighet for vannstand som påvirkningsfaktor, klassifiseres som liten (<5 cm/t), moderat (5–13 cm/t), stor (13–20 cm/t) og svært stor (> 20 cm/t). Med dagens restriksjon er senkningshastigheten svært stor. En nedkjøring fra 66 m³/s til 20 eller 12 m³/s i løpet av 2 timer vil fortsatt medføre at senkningshastigheten klassifiseres til å ha en svært stor verdi med hensyn på negativ påvirkning av elvesystemet, spesielt på strekningen fra utløp kraftverk ned til samløp Sördalselva. Å innføre ytterligere restriksjoner på nedkjøringshastighet vil kunne være positivt i forhold til grunnvannserosjon. Strandingsfaren for fisk kan også bli redusert, selv om dette ikke er rapportert å være et stort problem som følge av effektkjøringen under dagens forhold i Barduelva. På den annen side vil ytterligere restriksjoner på nedkjøringshastighet igjen redusere fleksibiliteten i systemet. Dersom man skal ned til nivåene < 5 cm/t eller 5–13 cm/t for å skape optimale forhold for reduksjon i grunnvannserosjon, vil fleksibiliteten bli svært redusert. NVE mener det er viktig å opprettholde en viss grad av regulerbarhet i Straumsmo kraftverk i forhold til forsyningssikkerheten i området og mener ytterligere reduksjon i nedkjøringshastighet utover dagens 2 timer, vil redusere verdien av fleksibiliteten mer enn de fordeler man vil kunne oppnå miljømessig. NVE mener derfor en minstevannføring på 12 m³/s i kombinasjon med dagens senkningshastighet på 2 timer vil bidra tilstrekkelig til ønsket miljøforbedring.

Antall start/stopp (lastvariasjoner) over døgnet

Antall start/stopp over døgnet betyr mye for virkningen og opplevelsen av jevn kjøring og bør i utgangspunktet være lavt. Det samme vil gjelde for større lastvariasjoner over døgnet. Restriksjoner i forhold til denne type kjøremønster vil gå på bekostning av fleksibiliteten i systemet og vil være mest aktuelt der det ikke er restriksjoner på opp- og nedkjøringshastighet. NVE mener at med en minstevannføring på 12 m³/s som basis i vassdraget og en restriksjon på nedkjøringshastighet, vil behovet for å sette restriksjoner for antall start/stopp eller lastvariasjoner i Straumsmo kraftverk over døgnet være betydelig redusert. For at muligheten for noe fleksibilitet i kjøringen skal opprettholdes, vil ikke NVE anbefale restriksjoner i antall start/stopp eller lastvariasjoner over døgnet.

Tilbake til gammelt kjøremønster

Som en siste mulighet for å oppnå en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk, har enkelte fremsatt forslag om å gå tilbake til gammelt kjøremønster. Gammelt kjøremønster i sommerhalvåret baserte seg mye på at Straumsmo kjørte på lokaltilsiget nedstrøms Altvassdammen, mens oppfylling av Altevannmagasinet ble prioritert. Å kjøre bare på lokaltilsiget innebar at kraftverket kunne gå flere dager i strekk og så stå noen dager. Innsetmagasinet ble da utnyttet i større grad innenfor HRV–LRV enn dagens selvpålagte restriksjon tillater. NVE mener det er lite ønskelig at man går tilbake til gammelt kjøremønster, både av hensyn til vannstandsvariasjoner i Innsetmagasinet, men også siden det innebærer stor pendling mellom 0 og 66 m³/s og periodevis «tørrelagging» nedstrøms utløp kraftverk. NVE mener gammelt kjøremønster også blir vanskelig å kombinere med en minstevannføring på 12 m³/s i Barduelva rett nedstrøms samløpet med utløpet fra kraftverket. NVE har samtidig ikke foreslått restriksjoner for manøvreringen av Innsetmagasinet, siden man må ha muligheten til å manøvrere i forhold til tilsigsprognoser og flom.

Kjøring i forhold til isproblemer

Jevn kjøring av Straumsmo kraftverk foregår nå i vinterperioden som en selvpålagt restriksjon etter at det tidligere var store problemer med isgang og oversvømmelser som følge av manøvreringen om vinteren. Problemet ble sist utredet i en NVE-rapport fra 2007 omtrent samtidig med at kravet om revisjon av Barduvassdraget ble utformet. Et av kravene var da også at det måtte settes vilkår om å manøvrere Straumsmo på en slik måte at isproblemer i elva unngås. Anbefalingene i rapporten blir nå fulgt opp som en selvpålagt restriksjon og synes å fungere bra. NVE mener derfor at dagens selvpålagte restriksjon må bli en del av manøvreringsreglement i de nye vilkårene.

NVEs anbefaling

Som en oppsummering av kravet om å få til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk, anbefaler NVE at det innføres en minstevannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s fra starten på sommerperioden 1. mai til starten på vinterperioden da kraftverket begynner å kjøres jevnt for å forebygge isproblemer. Vi anbefaler også at dagens to selvpålagte restriksjoner om en nedkjøringshastighet på minimum 2 timer og jevn kjøring for å forhindre isproblemer om vinteren blir tatt inn som en fast del av manøvreringsreglementet. Av hensyn til behovet for noe fleksibilitet og forsyningssikkerhet anbefaler vi også at manøvreringsreglementet har unntaksbestemmelser for spesielle driftssituasjoner.

Kunstige vårflommer og spyleflommer

Barduevas venner med støtte fra Bardu Jeger- og fiskerforening, samt Samarbeidsutvalget for grunneierlagene i Bardu, krever at det bør pålegges regulantene å gjennomføre kunstig vårflom/spyleflom hvert tredje år. Bakgrunnen for kravet er å skylle rent vassdraget for å redusere problemene med algebegroing i de øvre deler av elva og gjenmudring av spesielt de nedre delene av Barduelva.

Statkraft ble ikke bedt om å utrede dette kravet nærmere, men skriver i sine kommentarer til høringsuttalelse at «*en eventuell slipping av spyleflommer i vassdraget vil avstedkomme store praktiske utfordringer i tillegg til betydelige produksjonstap og fare for flom*». NVE påla imidlertid å få utredet forholdene omkring påstått økende sjenerende algebegroing. Begroingsundersøkelsen ble gjennomført i august 2011 i øvre deler av Barduelva med spesiell vekt på strekningen mellom Straumsmofossen og samløpet med Sördalselva. Fra rapporten gjengis følgende resultater: «*Artsantallet og sammensetning av alger i begroingssamfunnene ser ut til å være innenfor en ramme som er normal for næringsfattige (oligotrofe) elver i Norge. Kiselalgen *Didymosphenia geminata* dominerte begroingssamfunnet på alle de tre stasjonene, og det er med stor sannsynlighet denne algen som folk har observert masseoppblomstringer av i Barduelva de siste 5 år*». I en rapport fra 2016 med resultater fra prøvefiske i Altevatn og den uregulerte elva Ousto mellom Leinavann og Altevatn, finner man følgende beskrivelse av begroingssituasjonen i Ousto: «*Ved elektrofisket i 2015 var det betydelig begroing i elva (tilnærmet 80 % dekning på deler av elvestrekningen, og spesielt på grunne områder med større stein og blokk). Kiselalgen *Didymosphenia geminata* som danner store areal med myke puter på substratet, var sterkt dominerende*».

NVEs vurdering og anbefaling

På bakgrunn av undersøkelser og beskrivelsene av situasjonen med algebegroing både på regulert strekning i Barduelva og i den uregulerte Ousto, mener NVE det ikke er grunnlag for å hevde at manglende vårflom som følge av regulering er årsak til observert økt algebegroing i Barduelva oppstrøms samløp med Sördalselva. Massiv algebegroing synes å kunne utvikle seg uavhengig av reguleringspåvirkning i dette vassdraget. NVE mener derfor det ikke er grunnlag for å anbefale innføring av vilkår om slipp av vann til kunstige vår/spyleflommer av hensyn til å redusere algebegroing i Barduelva.

Forholdet omkring gjenmudring av de nedre deler av Barduelva er tatt opp i forbindelse med Bardufossen kraftverk og Bardumagasinet (se eget avsnitt i innstillingen). NVE mener Bardumagasinet som sedimentasjonsbasseng bør utredes nærmere i forbindelse med en eventuell konsesjonsbehandling av Bardufossen kraftverk og vil ikke anbefale innføring av vilkår om slipp av vann til kunstige vår/spyleflommer med tanke på opprensning i denne omgang.

Krav som kan ivaretas ved innføring av standard konsesjonsvilkår

I revisjonsdokumentet er det listet opp flere krav til miljøforbedringer som ikke krever endringer i manøvreringsreglementet, men som kan ivaretas innenfor nye standardvilkår. Dette gjelder krav om kultiveringstiltak i magasiner og berørte elvestrenger, biotopforbedrende tiltak, undersøkelser i forhold til problemkartlegging og overvåking, erosjonssikring langs elveavsnitt og miljømessig utbedring av tipper. Gjennom høringsuttalelsene ble flere av de samme kravene gjentatt og forsterket. NVE mener spesielt de nye naturforvaltningsvilkårene (post 8 som forvaltes av

Miljødirektoratet), vil gi grunnlag for å kunne bedre miljøet ytterligere i og rundt vassdraget der miljøforbedringer som følge av det anbefalte manøvreringsreglementet alene, ikke synes å strekke til. Dette gjelder spesielt krav om kultiveringstiltak i magasiner og berørte elvestrenger, undersøkelser i forhold til problemkartlegging og overvåking og til en viss grad biotopforbedrende tiltak.

Når det gjelder biotopjusterende tiltak hjemles også dette i post 12 i vilkårene, som også omfatter terskler og erosjonssikring og hvor NVE kan gi pålegg til konsesjonæren. NVE merker seg at det er foreslått bygging av lave terskler nedstrøms Straumsmo kraftverk som et biotopjusterende tiltak i tillegg til en jevnere kjøring av kraftverket. NVE vil anbefale at det ikke gis pålegg om bygging av terskler i første omgang før man eventuelt har sett effektene av en jevnere kjøring av kraftverket. Dette gjelder også krav om erosjonssikring i Barduelva, som NVE mener man bør avvente av samme årsak.

Statskog tar opp erosjonsproblematikk nedstrøms Irggasjauri som følge av overføringen av Mouldajokka og Irggasjaurie. Det stilles krav om utredning og vurdering og mulig gjennomføring av revegetering i området ved Irgas som følge av erosjon. Statkraft sier i sine kommentarer til høringsuttalelsene at de kjenner til erosjonsproblemene i området ved Irggasjaurie og at de tok initiativ til en befaring sommeren 2012, hvor NVE hydrologisk avdeling skulle være med, men som av ulike årsaker ikke ble gjennomført. Statkraft mener det nå er naturlig at ansvarlige fagmyndigheter følger dette opp videre. NVE vil med hjemmel i vilkårene post 12 etter at de har trådt i kraft, ta opp erosjonsproblematikken i Irgas-området med Statskog og Statkraft med tanke på å få laget en plan over omfanget, årsaker og mulige tiltak som kan følges opp.

I revisjonsdokumentet opplyser Statkraft at det er etablert i alt 10 tipper i forbindelse med utbyggingen og at det for tippen på Strømsør er foreslått en reguleringsplan sammen med Bardu kommune. I sin høringsuttalelse fra 2009 ønsker Bardu kommune at Statkraft snarest utarbeider en reguleringsplan for samfunnsmessig fornuftig utnyttning av steinmassene i Strømsørtippen og viser også til sitt kravdokument i forhold til utbedring av tipper og fyllinger fra den gamle reguleringen. Når det gjelder eventuell utbedring og oppfølging av de gamle tippene, vil dette videreføres i de nye standardvilkårenes post 7 (Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.), som er noe utvidet og hvor NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten. Etter det NVE erfarer har Bardu kommune og Statkraft arbeidet videre med Strømsørtippen parallelt med revisjonsprosessen. Det er blitt utarbeidet en detaljplan for åpning av Strømsørtippen datert 17.09.2014 og som nå er godkjent av NVE, jf. vedtak av 28.10.2016 (NVE 201605233-2). NVE anser derfor kommunens krav i forhold til Strømsørtippen å ha blitt ivarettatt.

Altevatn – tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv

I tillegg til krav om en sommervannstand i Altevatnmagasinet, er det også kommet krav om å legge til rette for sikker ferdsel på Altevatn, inklusive stabil skyssbåttrafikk i sommerhalvåret og tilrettelegging for friluftsliv for hyttefolk og tilreisende. Det er bl.a. ønske om parkeringsplasser, båtutsettingsramper, flytebrygger, nødhavner, ilandstigningsplasser, Web tjenester med info om trygg ferdsel, digitalt sjøkart over magasinet og reguleringsplan for båthavna.

Statkraft kommenterer krav og innspill i høringsuttalelsene på følgende måte:

«Et gjennomgående krav fra mange av høringsinstansene er å bedre og standardisere merkingen av båtled på Altevatn. Det er kommet forslag om at merking av båtled bør skje på samme måte og etter samme standard som det er vanlig å gjøre i kystnære farvann på sjøen. Kystverket har i den sammenheng påpekt at de kan bidra som et rådgivende organ for en slik merking. I tillegg er det fra private aktører, Altevatn Båtforening samt Statskog i høringsuttalelsene kommet krav om bedre tilrettelegging for båtferdsel og andre friluftslivrelaterte tiltak på Altevatn. I dag merkes båtled sommerstid på Altevatn av Bardu JFF etter en nærmere avtale.

Det er fremmet ønske om at muligheten for utarbeidelse av sjøkart på ulike vannstander for Altevatn utredes. Utarbeidelse av denne type kart som inneholder detaljert informasjon om dybder, overflateareal med mer, er etter vårt syn ikke ønskelig. Et komplett digitalt sjøkart på flere ulike reguleringshøyder vil kreve svært omfattende kartlegginger. Vindretning som kan

føre til heving av vannstand i den ene enden av innsjøen og senkning i den andre, uforutsette større tilsig, endring av strandsone på ulike vannstander m.m. ligger bak denne vurderingen.

Et tiltak som synes mer nærliggende, er å utarbeide sikre farleder på ulike vannstander i et digitalt format som er tilgjengelig for kartplottere til båt og GPS'er. Dette blir mindre filer som kan legges ut tilgjengelig for nedlastning fra nettet til de som har behov for informasjonen. Sammen med dagens merking mener vi at dette vil være tilstrekkelig for å sikre trygg ferdsel med båt på Altevatn.

I tilknytning til tiltak som gir sikker båtferdsel på Altevatn, er det også kommet synspunkter på at regulanten bør tilrettelegge for tiltak som vi mener er av mer privatrettslig karakter (eks. bygging og drift av marina) og som derfor ikke er gjenstand for behandling i en vilkårsrevisjon. Ferdsel på Altevatn og mulige tiltak for friluftsliv vil bli hjemlet i standard konsesjonsvilkår hvor innspill i høringsuttaalelsene vil kunne bli vurdert nærmere av ansvarlige myndigheter».

NVE vurderer krav og innspill om tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv på og rundt Altevatn-magasinet som et uttrykk for økende bruk av og interesse for områdene i Barduvassdraget. Dette er en utvikling som har foregått til tross for at reguleringen av vassdraget har eksistert og virket i flere tiår. NVE mener ingen av disse kravene omfatter elementer som tilsier nødvendige endringer i manøvreringsreglementet som må til for å bedre forholdene for naturmiljøet. Forholdet omkring sikker ferdsel på Altevatn er en del av eksisterende vilkår og vil fortsatt være gjenstand for oppfølging i et nytt vilkårssett gjennom postene 8 IV og 11. NVE ser positivt på at konsesjonæren har sørget for merking av sikker led for ferdsel på Altevatn opp gjennom tidene og at det nå også åpnes for at det utarbeides sikre farleder på ulike vannstander i et digitalt format som kan gjøres tilgjengelig for kartplottere til båt og GPS'er.

Når det gjelder de øvrige krav, mener vi det i stor grad dreier seg om privatrettslige forhold som ble behandlet da konsesjonene var nye og reguleringsanleggene ble etablert. NVE ser likevel at det har skjedd en utvikling og økende interesse for naturen og naturbasert friluftsliv og at det derfor kan være behov for oppgradert tilrettelegging på enkelte områder. NVE anbefaler likevel ikke at de øvrige krav og innspill i forhold til tilrettelegging for friluftsliv blir nedfelt i egne nye vilkår, men at relevante krav bør kunne hjemles i de nye standard naturforvaltningsvilkårene som forvaltes av Miljødirektoratet.

Kulturminneundersøkelser

Troms fylkeskommune opplyser om at det aldri ble gjennomført registrering av kulturminner ved Altevatn i forkant av reguleringen i 1957 og at det samtidig uttrykkes ønske om å få undersøkt og kartlagt større deler av reguleringssonen i Altevatn i forbindelse med fornying av konsesjonsvilkårene.

Hjemmelen for å pålegge sektoravgift framgår av retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag fastsatt av Miljøverndepartementet (nåværende KLD) 08.06.2010 og revidert 01.04.2011. Ifølge brev fra samme departement til Energi Norge av 01.04.2011 er det ikke en forutsetning for pålegg av sektoravgift at det aldri har vært gjennomført kulturminneundersøkelser i vassdraget tidligere. NVE vil påpeke at konsesjonen ble gitt før 1960, og at eksisterende konsesjonsvilkår ikke har vilkår om kulturminner. NVE anbefaler derfor at det skal pålegges sektoravgift. Se for øvrig merknader til konsesjonsvilkårene, post 9.

NVEs konklusjon

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn og overføringer. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak, blant annet fiskebiologiske tiltak og erosjonstiltak. NVE anbefaler at det ikke innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, men at det prioriteres tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva. Det anbefales slipp av minstevannføring fra Innsetdammen; 2 m³/s i perioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s. Det anbefales videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

*Merknader til nye konsesjonsvilkår**Generelt*

NVE foreslår at gjeldende konsesjonsvilkår generelt sett oppdateres i tråd med dagens standardvilkår. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også innføring av enkelte nye vilkår og fjerning av vilkår som ikke lenger er relevante.

De tre reguleringskonsesjonene for Altevatn og overføringer har i dag tre separate vilkårssett. Siden vilkårssettene endret seg i forhold til beregning av konsesjonskraftpris og for kulturminner fra henholdsvis 1959 og 1960, foreslår vi å erstatte gjeldende vilkår med to nye vilkårssett; ett for konsesjonen av 1957 og ett felles for konsesjonene av 1960 og 1969.

Tabellen nedenfor viser en oversikt over postene i de gjeldende vilkårssett og sammenhengen mellom postene i de nye vilkårssettene:

Krp.reg.res. 13.06.1957	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kgl.res. 22.12.1960	1	2	-	3	4	5	6	12	7	8	-	-
Kgl.res. 07.02.1969	1	2	-	3	4	5	6	-	-	-	-	-
Nye vilkår	1	2	Ikke relevant	4	Ikke relevant	Ikke relevant	11	Ikke relevant	Ikke relevant	8	13	Ikke relevant

Krp.reg.res. 13.06.1957	13	14	15	16	17	18	19	II	-
Kgl.res. 22.12.1960	-	9	10	-	11	13	14	II	-
Kgl.res. 07.02.1969	-	7	8	-	9	10	11	II	-
Nye vilkår	14	15, 16	3	18	6, 7, 9	20	21	Ikke relevant	5, 6, 9, 10, 12, 16, 17, 19

*Kommentarer til de enkelte postene i de nye foreslåtte vilkårssettene:**Post 1. Konsesjonstid og revisjon*

I de opprinnelige konsesjoner fra 13. juni 1957, 22. desember 1960 og 7. februar 1969 ble konsesjonstiden satt til 60 år fra 13. juni 1957 og det var ikke vilkår om revisjonsadgang. Etter en behandling i OED (30.08.2002) ble vilkårene i konsesjonen fra 1957 gjort om til at «Konsesjonen gis på ubegrenset tid» og at «Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år regnet fra 13. juni 1957». Tilsvarende endringer ble gjort i konsesjonene fra 1960 og 1969 etter behandling i OED i brev av 11.03.2005.

I de nye vilkårene beholdes konsesjonstiden på ubegrenset tid mens revisjonstiden settes til 30 år i tråd med vassdragsreguleringsloven § 8.

Post 2. Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon. Konsesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

I dette tilfellet er det 3 konsesjoner med ulike avgiftssatser. Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kronprinsregentens res. av 13.06.1957 videreføres med kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,00 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilkårene. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 1,66 (pr. 01.01.2018) og kommune kr 24,95 (pr. 01.01.2014).

For konsesjonen gitt ved kgl.res. av 22.12.1960 videreføres tilsvarende satser kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 2,04 (pr. 01.01.2018) og kommune kr 36,65 (pr. 01.01.2016).

For konsesjonen gitt ved kgl.res. av 07.02.1969 videreføres tilsvarende satser kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 1,70 (pr. 01.01.2015) og kommune kr 20,71 (pr. 01.01.2014).

I tråd med moderne standardvilkår foreslår vi å ta med en bestemmelse om at avgiftene skal avsettes til et kommunalt fond.

Post 3. Konsesjonskraft

Konsesjonene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969 hadde vilkår om konsesjonskraft i postene 15, 10 og 8 i de respektive reguleringsbestemmelser. Disse erstattes nå av post 3 hvor teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Ifølge de gjeldende vilkårene for konsesjonene gitt 22.12.1960 og 07.02.1969 kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. NVE anbefaler at man innfører bestemmelse om 20 år i tråd med moderne standardvilkår. Det samme følger av vregl. § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

De gjeldende vilkårene har ulike bestemmelser om hvordan pris på konsesjonskraft fastsettes. NVE foreslår å videreføre de gjeldende bestemmelsene om kraftpris. 1957-konsesjonen beholder den originale vilkårsteksten. Konsesjonene fra 1960 og 1969 får tekst i tråd med moderne standardvilkår.

NVE vil i tillegg foreslå å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4. Kontroll med betaling av avgift mv.

Vilkåret har ny tekst og erstatter postene 4, 3 og 3 i reguleringsbestemmelsene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969.

Post 5. Byggefrister

Konsesjonene fra 1957, 1960 og 1969 hadde ingen vilkår om byggefrister. Dette vilkåret er nå tatt inn som en del av standardvilkårene.

Post 6. Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

I de gjeldende konsesjoner var vilkåret i dagens post 6 en del av vilkårsteksten i postene 17, 11 og 9 i konsesjonene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969. Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til ulemper og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen. Bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning (senere benevnt Naturvernrådet) ved ødeleggelse av dyre- og plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning foreslås fjernet da bestemmelsen ikke lenger er aktuell.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

I de gjeldende konsesjoner var deler av vilkåret i dagens post 7 en del av vilkårsteksten i postene 17, 11 og 9 i konsesjonene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969. Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement», i tråd med moderne standardvilkår. Vi foreslår å ta inn bestemmelser om kommunens rett til å uttale seg om anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og om at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten.

Post 8. Naturforvaltning

Denne posten omhandler standard naturforvaltningsvilkår som innføres i alle revisjoner av eldre konsesjonsvilkår. I pkt. I a, er influensområdet satt til Altevatn, Innsetvatn, berørte deler av Barduvassdraget og Dividals–Målselvvassdraget.

Innholdet i følgende poster fra de gamle vilkårene vil inngå i det nye naturforvaltningsvilkåret: Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 post 10:

«Til fremme av fisket plikter tilleggsreguleringens eier årlig å sette ut yngel og/eller settefisk etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement. Dersom departementet finner det nødvendig med års mellomrom å foreta fiskeribiologiske undersøkelser i reguleringsområdet, plikter eieren å bære utgiftene til disse undersøkelsene. For å hindre utvandring av fisk under tappeperioden, plikter tilleggsreguleringens eier, dersom vedkommende departement finner det nødvendig og etter dettes bestemmelse, å anbringe gitter eller annen fiskesperring foran tappelukene.»

Kgl.res. av 22.12.1960 post 8:

«Anleggenes eier plikter å bekoste utsetting av det antall yngel, settefisk eller utvandringsferdige laksunger i Dividals–Målselvvassdraget på de steder og på en slik måte som vedkommende departement bestemmer.»

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

I tråd med moderne standardvilkår foreslås å innføre vilkår om automatisk fredete kulturminner. Krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift) er ikke inkludert i det nye vilkåret for konsesjonene gitt i 1960 og 1969. Konsesjonen fra 1957 har ikke vilkår om kulturminner fra før, og omfattes derfor av ordningen med sektoravgift. NVE anbefaler at Statkraft pålegges sektoravgift for magasinkapasiteten i Altevatn.

Post 10. Forurensning

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om forurensning som anbefales tatt inn.

Post 11. Veier, ferdsel mv.

Standardvilkårets post 11 om veier, ferdsel mv. anbefales tatt inn og vil erstatte følgende poster fra de gjeldende konsesjoner:

Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 post 7:

«Tilleggsreguleringens eier er forpliktet til i den utstrekning som fylkesvegstyret bestemmer, å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, bruer og kaier som anleggenes eier bygger, skal stilles til fri avbenyttelse for allmenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anleggene.

Tilleggsreguleringens eier er forpliktet til å legge om stier og fremkomstveier langs Altevatn der de demmes ned. Spørsmålet om hvilke omlegginger som skal utføres, avgjøres i tilfelle av tvist av det i post 8 nevnte skjønn.»

Kgl.res. av 22.12.1960 post 6:

«Anleggenes eier er forpliktet til å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse, ved skjønn på Innsat kraftanleggs bekostning. Veger, bruer og kaier som anleggenes eier bygger, skal stilles til fri avbenyttelse for allmenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anleggene.

Anleggenes eier er forpliktet til å legge om stier som blir berørt av overføringene. Hvilke omlegginger som skal utføres avgjøres i tilfelle av tvist av det i I post 12 nevnte skjønn.»

Kgl.res. av 07.02.1969 post 6:

«Anleggenes eier er forpliktet til å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse, ved skjønn på Straumsmo Kraftanleggs bekostning. Veger, bruer og kaier som anleggets eier bygger, skal stilles til fri avbenyttelse for allmenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anlegget.»

I post 7 fra 1957 og post 6 fra 1960 omtales vilkår om å legge om stier og fremkomstveger som ville kunne bli berørt av utbyggingene og at behov for slike omlegginger og eventuelle tvisttilfeller om disse forhold, blir henvist til «nevnte skjønn» jf. postene 8 og 12 i de respektive vilkårssett. Som omtalt tidligere i innstillingen ble disse forhold tatt opp i skjønnsforhandlingene i 1963 og behandlet i Reindriftsskjønnet av 29. mai 1965. NVE anbefaler derfor at formuleringene om skjønn ikke videreføres i de nye vilkårene.

Post 12. Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Post 12 er et nytt vilkår som anbefales tatt inn og som gir hjemmel til at NVE kan pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger, samt pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider i forhold til erosjonsskader, ras og oversvømmelser mv.

Post 13. Rydding av reguleringssonen

Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 post 11 i vilkårene, omtalte konsesjonærens plikt til å rydde i neddemte områder på følgende måte: *«Tilleggsreguleringens eier plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement å rydde begrensede neddemte områder av hensyn til fiske og ferdsel. Ryddingen må være fullført senest innen 2 år etter første neddemning»*. Dagens standardvilkår om rydding i reguleringssonen, post 13, er modernisert og noe utvidet i tid og anbefales innført som erstatning for tidligere post 11 i vilkårene. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen.

Post 14. Manøvreringsreglement

Bare Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 hadde eget vilkår, post 13, med henvisning til et manøvreringsreglement. Dagens gjeldende manøvreringsreglement ble oppdatert ved kgl.res. av 22.12.1960 og sist ved kgl.res. av 07.02.1969. Det er utarbeidet forslag til et nytt manøvreringsreglement, hvor innholdet er kommentert i et eget avsnitt senere i innstillingen.

Post 15. Hydrologiske observasjoner

Deler av postene 14, 9 og 7 i vilkårene gitt i konsesjonene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969 omhandler hydrologiske målinger. Det anbefales innført nytt standardvilkår som vil erstatte de gamle postene.

Post 16. Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Bare Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 hadde vilkår om merking av magasin vannstand i post 14: «*Den tillatte oppdemningshøyde betegnes ved fast og tydelig vannstandsmerke, som det offentlige godkjenner*». Dette foreslås erstattet av nytt standardvilkår, post 16, som også gir retningslinjer bl.a. om minstevannføring, skilting, merking og etablering og opprettholdelse av hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

Post 17. Etterundersøkelser

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om etterundersøkelser som anbefales tatt inn.

Post 18. Militære foranstaltninger

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om militære foranstaltninger i modernisert språk. Dette erstatter tilsvarende vilkår i post 16 fra Kronprinsregentens res. av 13.06.1957.

Post 19. Luftovermetning

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om luftovermetning som anbefales tatt inn.

Post 20. Kontroll og sanksjoner

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om kontroll og sanksjoner som anbefales tatt inn. Teksten er modernisert og utvidet og erstatter postene 18, 13 og 10 i vilkårssettene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969.

Post 21. Tinglysing

Standardvilkårene inneholder et eget vilkår om tinglysning som anbefales tatt inn. Teksten er modernisert og erstatter postene 19, 14 og 11 i vilkårssettene fra henholdsvis 1957, 1960 og 1969.

Oversikt over ikke relevante poster i vilkårene fra konsesjonene gitt i 1957, 1960 og 1969:

Følgende poster utgår i sin helhet fra vilkårene gitt ved Kronprinsregentens res. av 13.06.1957:

Post 3: «*For den i post 2 omhandlede øking av vannkraften skal det erlegges en godtgjørelse en gang for alle til staten av kr. 1 pr. nat.-HK. Godtgjørelsen blir å erlegge etter hvert som den ved tilleggsreguleringen og overføringen innvunne vannkraft tas i bruk. Den har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente*».

Post 5: «*Tilleggsreguleringens eier er forpliktet til når vedkommende departement forlanger det på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer å skaffe arbeiderne den til enhver tid nødvendige legehjelp og å holde en for øyemedet tjenlig sykestue*».

Post 6: «*Tilleggsreguleringens eier er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement. Eieren er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvister å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet. Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom tilleggsreguleringens eier og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juni 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsiingsregler i nevnte paragraf*».

Post 8: «*Tilleggsreguleringens eier plikter å treffe nødvendige tiltak for å søke å avhjelpe de skader og ulemper som reguleringen fører med seg for bygdefolkets og samenes interesser. Spørsmålet om hvilke*

tiltak skal treffes avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn, som i tilfelle kan fremmes i forbindelse med skjønnet etter vassdragsreguleringslovens § 18, eventuelt § 19».

Post 9: *«Tilleggsreguleringens eier er forpliktet til etter avgjørelse av vedkommende departement å erstatte vedkommende forsorgskommune slike forsorgsutgifter som i vassdragsreguleringsloven er forutsatt dekket ved hjelp av fond i samsvar med reglene i lovens § 12, pkt. 7, 1. ledd og 2. ledds første og annet punktum».*

Post 12: *«Tilleggsreguleringens eier er forpliktet ved reguleringsarbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anlegget knyttede befolkning. Tilleggsreguleringens eier skal stille kr. 15 000 til rådighet til almindennende virksomhet blant arbeiderne og til geistlig betjening etter Kirkedepartementets nærmere bestemmelser».*

Post 14, 2. avsnitt: *«Kopier av alle karter som opptas i anledning av anleggene, skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført».*

Følgende poster utgår i sin helhet fra vilkårene gitt ved Kgl.res. av 22.12.1960:

Post 4: *«Anleggenes eier er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden å skaffe arbeiderne og funksjonærene ved anleggene og disses familier den nødvendige legehjelp ved fastboende lege og å holde eller helt eller delvis dekke utgiftene til en for øyemedet tjenlig sykestue med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr. Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan anleggenes eier etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning».*

Post 5: *«Anleggenes eier er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement. Anleggenes eier er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet. Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom anleggenes eier og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juni 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsiingsregler i nevnte paragraf».*

Post 7: *«Anleggenes eier er forpliktet til etter avgjørelse av vedkommende departement å erstatte vedkommende forsorgskommune slike forsorgsutgifter som i vassdragsreguleringsloven er forutsatt dekket ved hjelp av fond i samsvar med reglene i lovens § 12, pkt. 7, 1. ledd og 2. ledds første og annet punktum».*

Post 9, 2. avsnitt: *«Kopier av alle karter som opptas i anledning av anleggene, skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført».*

Post 12: *«Anleggenes eier plikter å treffe nødvendige tiltak for å søke å avhjelpe skader og ulemper som overføringene fører med seg for bygdefolkets og samenes interesser. Spørsmålet om hvilke tiltak som skal treffes avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn, som i tilfelle kan fremmes i forbindelse med skjønnet etter reguleringslovens § 16, eventuelt § 19».*

Følgende poster utgår i sin helhet fra vilkårene gitt ved Kgl.res. av 07.02.1969:

Post 4: «Anleggets eier er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden å skaffe arbeiderne og funksjonærene ved anleggene og disses familier den nødvendige legehjelp ved fastboende lege og å holde eller helt eller delvis dekke utgiftene til en for øyemedet tjenlig sykestue med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr. Det kan også pålegges reguleringsanleggenes eier etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommuners alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak. Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan anleggenes eier etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning».

Post 5: «Anleggets eier er forpliktet til ved arbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anlegget eller hvis departementet måtte anse det mere hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring eller utbedring av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus. Anleggenes eier er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement. Anleggenes eier er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet. Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom anleggenes eier og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juni 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsiingsregler i nevnte paragraf».

Post 7, 2. avsnitt: «Kopier av alle karter som opptas i anledning av anleggene, skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført».

Utbyggingstillatelsen for statsregulering av Altevatn og overføring av Salvasskarelva til Altevatn er gitt ved kgl.res. 13.06.1957 etter saksfremlegg i St. prp. nr. 59 (1957). Konsesjonsfremlegget dekker også utbygging av både Innset og Straumsmo kraftverker på statens hånd, men siden fallet var statens var det ikke behov for separat konsesjon for bygging av kraftverkene. Penger ble imidlertid bevilget over statsbudsjettet, og forholdet til Bardufoss kraftverk på tidsbegrenset tillatelse ble drøftet.

I vilkårene fra regulerings- og overføringskonsesjonene gitt i 1957, 1960 og 1969 var det tatt inn en hovedpost II, i tillegg til de vanlige reguleringsbestemmelsene (vilkårene) under hovedpost I, med følgende ordlyd:

«De vassfalls- og brukseiere som benytter det ved overføringen innvunne driftsvann, jfr. I. postene 2 og 3 erlegger til statskassen en årlig godtgjørelse som for hvert år fastsettes av vedkommende departement og etter følgende regler:

Som grunnlag benyttes den samlede anleggskapital omfattende undersøkelser og planlegging, utførelse av anlegget – herunder også grunn- og skadeerstatninger inkl. skjønnsutgifter, forføyninger til avvergelse av skader og ulemper, alt med tillegg av rentetap i byggetiden. Skulle det etter at anlegget er satt i drift påløpe engangsutgifter f. eks. til dekning av skader og ulemper, blir de å legge til kapitalen. Av den til enhver tid bokførte kapital inkl. byggerenter beregnes renter etter den sats som Finansdepartementet bestemmer for hvert år. Som utgifter kommer dessuten avsetning til fornyelse eller amortering etter de til enhver tid gjeldende regler, videre utgifter til administrasjon, drift og vedlikehold, årlige ulemper og skadeerstatninger, forsikring eller avsetning til sikringsfond, skatter m.v. Det samlede beløp for året deles mellom de vassfalls- og brukseiere som helt eller delvis har tatt det økte driftsvann i bruk. Delingen skjer i mangel av overenskomst ved skjønn overensstemmende med reguleringslovens § 9, punkt 4. En vassfalls- og brukseiers bestemmelse om å ta det innvunne driftsvann i bruk er bindende for den gjenstående del av reguleringstiden. Godtgjørelse erlegges ukrevd etterskuddsvis hvert års 1. mai, dog først 30 dager etter mottatt

oppgave. Etter forfall beregnes 6 pst. rente. Godtgjørelsen inndrives ved utpanting. Den vassfallseier eller bruker som ikke erlegger skyldig reguleringsgodtgjørelse i rette tid, er uberettiget til å benytte den regulerte vassføring. Departementet kan kreve sikkerhet for godtgjørelsens erleggelse».

Den første reguleringsstillatelsen for Altevatt, med senking, ble gitt til Bardufoss Kraftlag ved kgl.res. 15.06.1951 som tidsbegrenset konsesjon. Kraftlaget sto selv for byggingen av reguleringsanlegget.

I 1957 fikk vi imidlertid en statsregulering som inkluderer den tidligere senkingen av 1951. Bardufoss Kraftlag blir kun en utenforstående deltager, og deltagelsen i regulert vann oppstilles i tråd med den dagjeldende vregl. § 9 punkt 4. Staten som eier og bygger av nytt reguleringsanlegg tok nødvendige kostnader til byggingen ved egen bevilgning på statsbudsjettet. Deltagelse av andre enn staten ble regulert i hovedpost II, se ovenfor, og gjaldt *kun* for det bortleide fallet i Bardufossen etter vregl. § 15. Det er i St. prp. nr. 59 utlagt på side 11:

«Da Bardufoss er bortleid til A/S Bardufoss Kraftlag er det her i henhold til reguleringslovens § 15 oppstilt nærmere regler herom overensstemmende med den vanlig brukte form.»
(Hovedpost II i reguleringsbestemmelsene; vår kommentar.)

Bestemmelsen i post II var lagt inn i vilkårene for at staten skulle sikres en reguleringsgodtgjørelse for utleie av Bardufossfallet, regulert av driftskostnadene og fordelt *«forholdsmessig etter verdien av den forøkte vandføring»*. I tillegg kom den i hovedpost I post 2 oppsatte konsesjonsavgiften.

Da de tre konsesjonene som inngår i herværende revisjonssak ble gitt, var Bardufossfallet bortleid til A/S Bardufoss Kraftlag.

Etter at Statkraft innløste Bardufoss kraftverk 07.06.2012, er det foretatt en gjennomgang av endelig kraftgrunnlag og fordeling av konsesjonsavgifter og konsesjonskraft i Barduvassdraget (NVE KV-notat 5/2017, NVE sak 201203627).

Innholdet i det gamle vilkåret punkt II er etter Statkrafts overtagelse av Bardufoss kraftverk ikke lenger aktuelt. Staten, ved Statkraft, eier og drifter nå alle de tre kraftverkene som har nytte av statsreguleringen av Altevatt m/overføringer. Kostnader ved reguleringen inngår dermed i internfordelingen av Statkrafts regnskaper, og gir ikke grunnlag for egen reguleringsgodtgjørelse til staten etter hovedpost II. Det gamle punkt II foreslås derfor tatt ut fra det nye vilkårssettet.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

Det er tatt utgangspunkt i gjeldende reglement gitt i Kgl. res. av 07.02.1969. Teksten er oppdatert med ny standard tekst. Ellers er det foretatt justeringer i samsvar med innstillingen til nye vilkår. Dette er kommentert i avsnittene nedenfor for de enkelte poster:

Post 1. Reguleringer og overføringer

I reglementet fra 13.06.1957 står det at HHV (høyeste flomvannstand) for Altevatt skal være kote 490,0. I reglementet fra 07.02.1969 er dette tatt ut og vi anbefaler at det fortsatt utelates i det nye manøvreringsreglementet. I samme reglement står det også at *«magasinet mellom Altevatt og Slottmoberget kan senkes til kote 469»*. Denne kotehøyden står fortsatt i tabellen som nedre reguleringsgrense for inntaket i Altevatt.

I det opprinnelige manøvreringsreglementet for Altevatt refererer reguleringshøyden seg til NVEs vassdragsnivellelement L. nr. 418 av 1937 og dettes fastmerke F.M. 2B med høyden 312, 632 moh. For NVEs nivellelementer utgitt før 1954, er det gitt korreksjoner slik at høydene er kommet i samsvar med NGO's generalplan av 1954. Ifølge *«Alfabetisk fortegnelse over nivellerte elver 1981 med korreksjoner for NGO's nye høyder av 1954 og tillegg»* utgitt av Norges vassdrags- og Elektrisitetsvesen, må tidligere høyder justeres med +160 mm. I forbindelse med overgangen fra NN1954 til NN2000, viser kart fra Barduvassdraget at høydene på Altevatt må justeres fra 0 til -1 cm fra lengst øst til lengst vest, mens Innsetvatn må justeres med -1 cm. Dersom reguleringshøydene i det nye manøvreringsreglementet skal tilpasses høydegrunnlag NN2000, bør de bli

justert med +15 cm i forhold til det opprinnelige høydegrunnlaget. På NVEs forespørsel opplyser Statkraft at de ikke har gjort nyere fysiske oppmålinger i reguleringsområdet som en tilpasning til NN2000. NVE anbefaler at de gamle kotehøyder blir stående i forslaget til nytt manøvreringsreglement inntil nye fysiske målinger i reguleringsområdet er gjennomført.

Avsnittet om overføringer beholdes uten endringer.

Post 2. Manøvrering og minstevannføring

I forslaget til nytt manøvreringsreglement er de tidligere setningene «*Det skal ved manøvreringen has for øye at flommene i vassdraget nedenfor dammen så vidt mulig ikke økes*» og «*For øvrig kan vannslippingen foregå etter statens kraftverkers behov*» i post 2 erstattet med henholdsvis «*Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes*» og «*For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov*».

I post 2 i gjeldende manøvreringsreglement gitt i Kgl. res. av 07.02.1969 står følgende setning: «*Heller ikke må lågvassføringen forminskes til skade for andres rettigheter og A/S Bardufoss Kraftlags tillatte reguleringseffekt må ikke forringes*». NVE anbefaler at denne tas ut siden Statkraft nå har overtatt (innløst) Bardufoss kraftverk fra 2012 og at A/S Bardufoss Kraftlag ikke lenger eksisterer etter sammenslåingen med Troms Kraftforsyning (nå Troms Kraft) i 1972. Hvordan en eventuell «*forminsket lågvassføring*» har vært tolket og eventuelt medført konsekvenser for manøvreringen opp gjennom tiden, er uklart. Vår anbefaling om slipp av minstevannføring vil erstatte eventuelle uklarheter for fremtiden.

NVE anbefaler at det innføres slipp av minstevannføring fra Innsetdammen. Vilåret har følgende ordlyd:

«I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innsetdammen. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift».

Minstevannføringen om vinteren er i første omgang satt til 0,5 m³/s. Det er ikke gjort forsøk i felt med slipp av denne vannføringen på vinteren og det er noe usikkerhet knyttet til mulige effekter på isforholdene i elva ved så lave vannføringer. Med hjemmel i de anbefalte naturforvaltningsvilkårene er det mulig å følge opp med undersøkelser i felt for å evaluere effekten av den foreslåtte minstevannføringen i vinterperioden. NVE anbefaler at dette blir gjort og at det i den forbindelse utarbeides en plan for oppfølgende undersøkelser i samarbeid mellom regulanten, Miljødirektoratet og NVE. Vi foreslår derfor at følgende formulering blir tatt inn i manøvreringsreglementet:

«Det skal utarbeides en plan for oppfølging av effekten av minstevannføring i vinterperioden. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet og NVE».

Dersom det som følge av undersøkelser, jf. planen, fremkommer behov for justering av minstevannføringen om vinteren, vil dette kunne tas opp til vurdering, se post 4.

For å kunne oppnå miljøforbedringer nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk, foreslår NVE at det i perioden 1. mai – 30. oktober skal gå en vannføring i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk på minimum 12 m³/s. Dette kravet kan kun fravikes i tilfeller av planlagte og varslede revisjoner på kraftverket. I alle andre situasjoner må det søkes om tillatelse til midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet.

Største utfordring for miljøet i Barduelva er store og raske endringer i driftsvannføring på Straumsmo kraftverk. Vi anbefaler derfor at alle nedkjøringer av produksjonen skal skje gradvis over minimum 2 timer. Dette er i dag en selvpålagt restriksjon som Statkraft praktiserer og som de opplyser innebærer en maksimal lastreduksjon på 35 MW/30 min. i området 75-40 MW eller målt som driftsvannføring 17,6 m³/s/30 min. Siden minstevannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk på minimum 12 m³/s i prinsippet enten

kan slippes fra Innsetdammen eller gå gjennom kraftverket, mener vi det er tilstrekkelig med en presisering av at alle lastreduksjoner skal foregå over minimum 2 timer. Vilkåret får dermed følgende ordlyd:

«I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s. Det kan gjøres unntak fra dette kun ved planlagte og varslede revisjoner på kraftverket. Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis over minimum 2 timer».

Statkraft har i dag et selvpålagt krav om at jevn og høy kjøring av Straumsmo kraftverk skal utøves høst/tidlig vinter for å kunne etablere et lokk av is på Barduelva slik at man unngår isproblemer. Dette har sin bakgrunn i anbefalinger gitt i en tidligere utredning av isproblemer i Barduelva i 2007. NVE mener den selvpålagte kjøringen av Straumsmo kraftverk bør inn i manøvreringsreglementet, samtidig som det ikke er grunn for en detaljert utforming av vilkåret. Vi anbefaler derfor følgende ordlyd:

«I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva».

Av hensyn til behovet for noe fleksibilitet og forsyningssikkerhet anbefaler vi også at manøvreringsreglementet har unntaksbestemmelser for spesielle driftssituasjoner og at dette blir nedfelt i reglementet med følgende ordlyd:

Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner.

Eksempler på spesielle driftssituasjoner:

- *Havari på aggregat(er) eller stasjon – uforutsett driftsstans.*
- *Feil/feilsituasjoner i regionalnett – utkobling, mv.*
- *Perioder hvor systemansvarlig nettselskap (TSO) har behov for produksjon eller systemtjenester i området, eller i perioder hvor TSO henstiller produsentene om å anmelde all ledig effekt i regulerkraftmarkedet.*

Spesielle driftssituasjoner skal kunne dokumenteres i etterkant.

Post 3.

Denne posten erstatter post 4 i gjeldende manøvreringsreglement som hadde følgende ordlyd:

«Det skal påses at flomløpet ikke hindres av is eller lignende, og at dam og reguleringsluker til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vasstander, og eventuelt observeres og noteres nedbørmengder, temperatur m.v. Av protokollen sendes ved hver måneds utgang avskrift til Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesenet».

Det nye vilkåret har følgende ordlyd:

«Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden».

Post 4.

Som en følge av vår anbefaling om slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og usikkerheten omkring slipp av 0,5 m³/s om vinteren, anbefaler vi at det lages en plan for oppfølgende undersøkelser omkring minstevannføringen om vinteren. For at eventuelle uheldige konsekvenser av foreslått minstevannføring, som avdekkes gjennom planlagte undersøkelser, skal kunne vurderes i forhold til behov for endringer i manøvreringsreglementet, anbefaler vi følgende formulering i denne posten:

«Dersom slipping etter dette reglement medfører alvorlige, uforutsette negative effekter på strekningen Innsetdammen – utløp Straumsmo kraftverk i vinterperioden, så kan Miljødirektoratet be om at en endring i reglementet blir tatt opp til vurdering».

Post 4 erstatter for øvrig post 5 i gjeldende manøvreringsreglement som hadde følgende ordlyd:

«Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til reguleringsanleggenes eiere, men med plikt for disse til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig».

Det nye vilkåret har følgende ordlyd:

«Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann. Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg. Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet».

I gjeldende manøvreringsreglement gitt i Kgl. res. av 07.02.1969, har post 3 følge ordlyd: «Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som tilsettes av Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesenet. Hovedstyret for vassdragsvesenet bestemmer hvor damvokteren skal bo, og om han skal ha telefon i sin bolig». Denne posten er ikke lenger en del av moderne reglements vilkår og anbefales tatt ut i sin helhet.

Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Fylkesmannen, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Fylkesmannen/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene for gjennomføring må være rimelige i forhold til skadeomfang og nyttevirkning.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være

naturlig å samarbeide om utforming av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Øvrige merknader

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer eller rettigheter som ble berørt av reguleringen, ble løst ved tidligere inngåtte minnelige avtaler og offentlige skjønn. Eventuelle ytterligere spørsmål av privatrettslig art må løses direkte mellom konsesjonæren og de respektive grunneierne, via minnelige avtaler eller rettslig prosess.

III. Høring av NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til fylke og kommune og har mottatt følgende uttalelser:

Bardu Jeger- og Fiskerforening uttaler følgende ved brev av 24. januar 2019:

"Merknad fra Bardu Jeger- og fiskerforening (BJFF) til revisjon av konsesjonsvilkår for Altevass-reguleringen, Barduvassdraget i Bardu kommune, Troms. Deres referanse: 200701482-104. BJFF er ikke invitert til å komme med merknader i forbindelse med revisjon av konsesjonsvilkårene for Altevass-reguleringen, noe vi syns er beklagelig. Vi velger, til tross for dette, å sende frem noen merknader som vi mener er viktige, og som må vektlegges når denne revisjonen nå gjennomføres.

BJFF mener at det må være et krav til fyllingshøyde på 486 moh. den 10.7.–1.10. Vi er klar over at dette er et ambisiøst krav, men vi mener at det ikke kan være et argument fra NVE at et slikt fyllingskrav ikke kan aksepteres da det ikke har en miljømessig forbedring. Det er tydelig at NVE kun tenker økologi i tilknytning til sitt argument, men miljømessig forbedring omfatter etter vår mening også estetisk/landskapsmessig forbedring, i tillegg til bruksmessige forbedringer for brukerne av Altevatnet.

Ved å ikke stille krav til en slik fyllingsgrad tas det ikke hensyn til estetikk/landskapsmessige forbedringer, noe som etter vår mening bør vektlegges.

Fyllingsgraden har også store konsekvenser for den allmenne ferdsel og bruk av Altevatnet, både sommer og vinter. Slik Altevatnet ble kjørt sist sommer så ga dette reduserte muligheter for å komme til land med båt langs vatnet, og spesielt vanskeliggjøres dette på innerenden av Altevatnet, noe som får konsekvenser for brukere av Leinaområdet. Her bør det vektlegges at Altevatnet, med tilhørende områder er ett av de største utfartsområdene i Troms for mennesker som ønsker å bruke naturen til friluftsliv, jakt og fiske.

At Altevatnet blir kjørt så langt ned før vinteren får også konsekvenser for vintersesongen for brukerne av området, spesielt i forhold til at man i store deler av sesongen er avhengig av landis for å kunne komme seg ut og inn av vatnet, og det faktum at store deler av rekreasjonsløypen går på landis.

Dette vil bli et betydelig problem når det er overvann, og isen ute på vatnet begynner å bli usikker. Et eksempel på dette er at det allerede før nyttår var store mengder med overvann mellom land og isflaten, noe som kommer som en konsekvens av at vannet er svært langt nedtappet, og at det ikke er landis.

Vi mener derfor at estetikk/landskapsmessige forbedringer, friluftsinnteresser, ferdsel og tilgjengelighet er viktige momenter som det må tas hensyn til i denne revisjonen. Som en minimumsløsning må fyllingsgraden ligge på det nivået som Fylkesmannen foreslår.

Ut over dette mener vi at vår tidligere høringsuttalelse av 20.7.2009 fortsatt står selvstendig som uttalelse, i tillegg til at vi støtter tidligere uttalelser fra Barduelvas venner og Bardu kommune m. flere som fremhever de samme krav som BJFF."

Altevatn Hytte og Båteierforening uttaler følgende ved brev av 24. januar 2019:

"Henviser til våre tidligere høringsskriv av 29.07.09 og 29.09.09.

Vi vil igjen presisere at det er et sterkt krav at det innføres minstevannstand på 486 pr. 10. juli iht. Bardu kommunes krav. Alternativ 484,50 som er minste vannstand for å komme inn i Gjeddbukta. Det er helt uakseptabelt å ikke sette noen krav til fylling. Slik situasjonen var sist sommer ble det ikke høy nok vannstand til at det var mulig å komme inn i Gjeddbukta. Likeså gikk det lang tid utover våren før det ble høy nok vannstand til at det var mulig å sette ut båter fra båtutsettet i båthavna. Her bør vannstand være minimum 482 når isen går ca. 5. – 20. juni.

Fyllingsgraden har også store konsekvenser for den allmenne ferdsel og bruken av Altevatnet både sommer og vinter. Slik forholdene var sist sommer gav det reduserte muligheter til å komme til land med båt langs vatnet. Det er heller ikke miljømessig noe pent syn med et nedtappet vann gjennom hele sommeren. Vi mener derfor at friluftssinteresser, ferdsel og tilgjengelighet er viktige momenter som det også bør tas hensyn til i revisjonen."

Bardu kommune uttaler følgende ved brev av 29. januar 2019:

"Vi viser til Deres brev datert 4. januar 2019, med ref. 18/2188, samt kopi av brev fra NVE datert 19.12.2018 (innstilling).

Bardu kommune har merknader til følgende forhold:

1. Krav om minstevannføring
2. Krav om fyllingsrestriksjoner/-bestemmelser i Altevatnet (magasinet)

1. Krav om minstevannføring etter Innsetvatnet

Bardu kommune har krevd minstevannføring nedstrøms magasin Innsetvatnet. I forbindelse med utarbeiding av Forvaltningsplan vannområde Bardu-/Målselv-vassdraget, Troms vannregion, senere innarbeidet i Regional forvaltningsplan vannregion Troms, er det fra regionale myndigheter etterspurt minstevannføring i Salvasskardelva mellom Statkrafts inntak og Barduelva mellom Altevassdemninga og Innsetvatnet. Bardu kommune har ikke ønsket minstevannføring på disse strekningene da man her har prioritert fylling av magasinet (Altevatnet). Vurderingen er også basert på at det ville gi minimal økologisk og landskapsmessig effekt. Kommunen sto bak forslaget om et prøveslipp fra demninga i Innsetvatnet med kontrollerte minstevannføringer hvor effekten ble målt og vurdert. Kommunens holdning ble støttet av Fylkesmannen i Troms i sin tilleggsuttalelse datert 23.09.2009, både hva gjelder minstevannføring og krav til prøveslipp.

Bardu kommunes konklusjon var og er, at en minstevannføring sommer burde ligge mellom 2 og 4 m³/sek. Statkrafts egne beregninger av produksjonstap ved 4 m³ sommer og 1 m³ vinter ligger på totalt 1204 GWh (Innset+Strømsmo), (se vedlegg datert 19.12.2014) hvilket tilsvarer 3,3 %. (Bardu kommune har senere korrigert tallet til 39,4 GWh/år). Dette er *samlet produksjonstap* i hele revisjonsområdet, hvilket er lavt. NVE innstiller på halvparten av dette igjen, dvs. 2 m³ sommer og 0,5 m³ vinter. Dette gir et teoretisk tap på mellom 1,5 og 2 % hvilket er svært lite når man ser tilbake på alle år hvor dette ikke er praktisert. Vinterslippet er foreslått som et «prøveslipp» hvor effekten evalueres og ev. justeres. Et så lavt produksjonstap må også ses i sammenheng med ev. produksjonstap ved innføring av fyllingsbestemmelser i Altevatnet. Det knytter seg stor usikkerhet til effekten av foreslått vintervannføring, og etter vurdering av biologisk/økologisk effekt på denne har Bardu kommune valgt å akseptere NVE sin innstilling om nivå på minstevannføring fra Innsetvatnet. En lavere minstevannføring enn NVE sin innstilling vil være totalt uakseptabel.

2. Fyllingsbestemmelser/-restriksjoner i Altevatnet

Bardu kommune har krevd en vannstand tilsvarende kote 486 moh. innen 10. juli. Ut i fra historiske data over magasinifylling er dette ikke et urealistisk krav. Det vises til vårt brev til NVE datert 17.09.2009 der vi på side to viser Statkrafts egne fyllingskurver (gjennomsnitt) for tiårsperiodene

70-, 80-, 90- og 2000-tallet. For både 70-, og 90-tallet ligger vannstanden på ganske nøyaktig 486 moh. den 10. juli. For 80-tallet på ca. 485,5 moh. På 2000-tallet (fram til 2009) er det et markert dropp ned til ca. 484,20 moh. Vi har lagt merke til markert høy produksjon og nedtapping om somrene. Dette skyldes prismessige forhold, dvs. kjører kraftverkene hardt når prisene er høye, dvs. at rent markedsmessige og bedriftsøkonomiske hensyn bestemmer reguleringen. Et typisk eksempel fikk vi tydelig demonstrert for første gang i 2009, da magasin vannstanden begynte å falle 27. juli og falt jevnt helt til 20. august (figur vannstand Altevatnet 2006) i brev til NVE 17.07.2009. Denne gangen var også kraftpris og kraftmarked forklaringen. Høye temperaturer i Europa med høyt strømforbruk til klimaanlegg var årsaken.

Vinteren 2018 var det lite snø og det var lite vann i magasinet ved isgang, men ikke mindre enn at det ville vært mulig å fylle opp magasinet til et akseptabelt nivå når båtsesongen startet. Fyllingsgraden er avhengig av både nedbør (tilsig) og tapping (produksjon). Værdata fra Bardufoss værstasjon viser nedbøren for 2018 med månedlig samlet nedbør sett forhold til normalen (tabell nedenfor):

Tabellvisning for temperatur og nedbør per måned

Måneder	Temperatur				Nedbør			Vind	
	Gjennomsnitt	Normal	Varmest	Kaldest	Totalt	Normal	Mest på ett døgn	Gjennomsnitt	Sterkest vind
des 2018	-7,6°	-8,9°	5,3° 14. des	-26,4° 8. des	54,3 mm	68,0 mm	17,9 mm 7. des	1,5 m/s	12,5 m/s 29. des
nov 2018	0,8°	-5,5°	10,6° 16. nov	-13,2° 27. nov	92,4 mm	64,0 mm	30,5 mm 24. nov	2,3 m/s	14,4 m/s 23. nov
okt 2018	0,6°	0,9°	15,2° 15. okt	-15,5° 30. okt	45,9 mm	77,0 mm	7,8 mm 22. okt	1,6 m/s	9,6 m/s 21. okt
sep 2018	7,8°	6,3°	22,1° 10. sep	-3,6° 29. sep	81,0 mm	64,0 mm	19,0 mm 27. sep	2,1 m/s	11,7 m/s 24. sep
aug 2018	12,4°	11,5°	32,2° 1. aug	0,2° 27. aug	79,3 mm	63,0 mm	10,4 mm 12. aug	2,3 m/s	8,9 m/s 11. aug
jul 2018	16,7°	13,0°	33,5° 18. jul	5,2° 27. jul	41,5 mm	57,0 mm	13,6 mm 20. jul	2,4 m/s	8,9 m/s 3. jul
jun 2018	8,3°	10,5°	19,1° 17. jun	-0,4° 14. jun	142,0 mm	38,0 mm	29,6 mm 24. jun	3,6 m/s	11,6 m/s 4. jun
mai 2018	9,1°	5,6°	23,8° 28. mai	-4,2° 1. mai	27,5 mm	24,0 mm	7,3 mm 21. mai	3,5 m/s	10,9 m/s 11. mai
apr 2018	1,0°	-0,2°	13,9° 16. apr	-21,3° 3. apr	21,8 mm	33,0 mm	5,0 mm 7. apr	1,9 m/s	9,0 m/s 5. apr
mar 2018	-9,2°	-5,4°	2,7° 30. mar	-28,5° 6. mar	41,7 mm	40,0 mm	8,1 mm 19. mar	2,1 m/s	10,3 m/s 18. mar
feb 2018	-16,0°	-8,9°	5,4° 5. feb	-29,4° 26. feb	3,0 mm	58,0 mm	1,7 mm 6. feb	1,2 m/s	7,3 m/s 28. feb
jan 2018	-13,5°	-10,4°	4,9° 12. jan	-28,5° 24. jan	21,9 mm	66,0 mm	4,6 mm 9. jan	1,6 m/s	13,4 m/s 15. jan
des 2017	-9,7°	-8,9°	9,2° 20. des	-30,3° 29. des	47,3 mm	68,0 mm	8,4 mm 4. des	2,0 m/s	15,8 m/s 8. des

Som man ser av graf og tabell så hadde vi for månedene mai–oktober en samlet nedbør på 371,3 mm mot normalen på 246 mm. Innsnevres perioden til mai–juli så er tallene 211 mm mot normalen 119 mm dvs. for mai–juli var det en nedbør i 2018 som var 77 % over normalen for perioden. Fyllingen av magasinet i 2018 var som følger (Kilde: Statkraft):

DATO	VANNSTAND
3. mai	474,90
31. mai	479,12
7. juni	479,68
15. juni	479,92
21. juni	480,85
27. juli	482,59
9. august	482,59
16. august	482,68
13. oktober	483,37 (høyeste målte)

Sist sommer registrerte vi hard kjøring av kraftstasjonene med tilsvarende tapping i mai, juni og juli, en periode hvor magasinet kunne vært fylt til et akseptabelt nivå med tanke på andre brukere, noe det lå til rette for også med godt tilsig, jf. nedbørsdata for mai–juli. Imidlertid registrertes kraftig kjøring av kraftstasjonene i denne perioden, som fra Statkraft i Korgen ble begrunnet med gode priser. Det betyr at det såkalte intensjonsmålet til Statkraft om å nå 484,20 innen 20. juli ikke har noen reell funksjon. Her viser vi til artikkel i ABC Nyheter 1. august 2018. Dette samsvarer veldig godt med vår observasjon.

<https://www.abcnyheter.no/penger/naeringsliv/2018/08/01/195420234/magasinenene-tappes-norge-okte-krafteksporten-med-25-prosent-siste-uke>

Norges netto krafteksport økte med 27 % fra uke 29 til uke 30, en periode med lavt tilsig (nedbør) lokalt.

Statkraft og NVE bruker begrepet «tap» som en konsekvens av restriksjoner/bestemmelser for magasinifylling. Bardu kommune vil hevde at det er riktigere å si «reduisert overskudd». Innføring av minstevannføring i elva gir en teoretisk reduksjon produksjonen, også kalt «tapt produksjon» på 1,52 % noe som er svært beskjedent for et bedre miljø. Dette gir rom for også å kunne akseptere en reduksjon i bedriftsøkonomisk resultat på tilsvarende. I Statkrafts revisjonsdokument står følgende:

Manøveringspraksis

Vannstanden i Altevatnet vil variere fra år til år i forhold til tilsig og kraftverksdrift. Magasinet fylles opp på vårfloppen og nedtappingen starter vanligvis sent på høsten og når et minimumsnivå i mai. I enkelte tørre år som i 2003 og 2006 har oppfyllingen på sommerstid vært lavere enn i tidligere perioder.

Oppfyllingen på sommeren er ikke bare bestemt av nedbør/tilsig. Den er like mye en effekt av produksjon, som igjen er en effekt av pris. Det er overskudd av kraft i Norge i dag og som vist i nevnte artikkel er det en kraftig eksport selv på varmeste sommeren. Reguleringer som tar tilbørlig hensyn til miljøet må inn som vilkår.

Betydningen av magasinifylling

Det hevdes at en oppfylling til 486 moh. innen 10. juli har liten effekt på bunndyr og fisk, men har effekt på landskap. Den største effekten på landskap har en oppfylling fra 482 m til 484 m. I tillegg har vi andre effekter som ikke er beskrevet. Dette er bl.a. vannstand ved islegging som har betydning for ferdselen på vårisen. Vårisen er usikker og lav vannstand med strøm og råkdannelse medfører at løyper må legges på landisen. Sist vinter måtte kommune anmode Statkraft om å redusere noe på produksjonen i april pga. ferdselsproblemer. Snøskuterløypa er åpen ut mai måned. Dette påvirker folks tilgang til hytter og utfartsområder innover og langs Altevatnet. Svært mange hytter har kun tilgang med båt og snøskuter, og med de isforholdene vi hadde i 2018 ble dette vanskelig gjort. Altevatnet er av stor viktighet som utfarts- og reaksjonsområde for store deler av Troms og Nordland fylker.

NVE skriver i sin vurdering (s. 39) at et absolutt fyllingskrav vil flytte noe av produksjonen fra vinter til sommer ved at vann holdes tilbake på sen vinteren for å sikre fyllingskravet, og at *dette vil medføre en del tvungen produksjon på sommeren for å unngå flom i vassdraget*. Det som er satt i kursiv er direkte feil hvis man med «vassdraget» mener elva nedstrøms Altevatnet. Etter reguleringen av Altevatnet er vår- og høstflopper fraværende i Barduelva. Hvis man med «vassdraget» mener selve magasinet, så er det en sterkt overdrevet bekymring. Det går 10-år mellom hver gang det er overløp i Altevatnet. Ev. tap pga. overløp må regnes som minimale. For mye vann i magasinet kan ikke regnes som et problem som ikke lar seg håndtere gjennom planlagt produksjon.

Bardu kommune vedtok i 2017 ny arealdel til kommuneplanen. I høringsprosessen uttalte NVE Region Nord, at aktsomhetskart for flom i Barduelva ikke tok høyde for at vassdraget er regulert

med følge at flomfaren er sterkt redusert. I planbestemmelsene for hensynssoner flomfare står følgende:

9.1.5 FARESONE FLOM H320

Hensynssone flom i hht aktsomhetskart for flom utarbeidet av NVE. Unntak for områder som er berørt av reguleringen av Altevatn og Veslvatnet og hvor kartleggingen ikke tar høyde for reguleringsmagasin.

I områder som helt eller delvis ligger slik at de vil bli direkte berørt av flom i hht aktsomhetskart for flom, kan kommunen kreve faglig dokumentasjon på at samfunnssikkerheten og beredskapen ivaretas i plan- og byggesaker.

I flate områder med flomfare som oversvømmelse med flomvann i svært liten fart, kan kompensierende tiltak vurderes i samråd med berørte myndigheter i forbindelse med plan- og byggesaker.

NVE sa også i offentlig ettersyn av planen, at vedtatt krav om byggeforbud i 100-metersbeltet langs Barduelva ville ivareta sikkerhet mot flom selv om en fjernet hensynssone 320.

Dvs. at NVE ikke anser Barduelva nedstrøms Altevatnet å være utsatt for flomfare. På denne bakgrunn vil vi tilbakevise NVE sin påstand om økt flom i vassdraget som følge av «tvungen produksjon på sommeren». Det er nettopp høy produksjon på sommeren Stakraft har i dag som er problemet ved at vi får lavere og seinere magasinifylling.

For kommunen er det også vanskelig å forstå argumentene som framføres når det gjelder produksjonstap som absolutt krav til magasinifylling. Det vises til at ikke hele reguleringshøyden kan i 2018 utnyttet Statkraft ca. 8,5 m av 16,2. I 2017 var laveste og høyeste vannstand innmeldt til Bardu kommune på hhv. 474,97 og 487,70 moh., dvs. 12,7 m utnyttning. Det må slik vi ser det være bedre å regulere de 10 øverste høydemetrene i magasinet enn de 10 laveste, f.eks. mellom 488 og 478 i stedet for mellom 472 og 482 pga. et mye større vannvolum på de øverste høydemetrene. Spørsmålet blir om det er andre årsaker gjør at man regulerer på lave vannstander og disse går igjen i media. Den årsak som nevnes mest er kraftpris. Lave magasiner gir høy kraftpris.

NVE er enig med Statkraft sin beregning i at et krav om 486 moh. 10. juli gir et produksjonstap på 66 GWh. Tilsvarende gir et krav om 484 moh. et tap på 37 GWh. NVE har innstilt på minstevannføring i elva nedstrøms Innsetvatnet på 2 og 0,5 m³/sek og beregnet dette til ca. 600 GWh tilsvarende 1,5–2 % av samlet produksjon for både Innset og Strømsmo. Tilsvarende er produksjonstapet beregnet til 1204 GWh ved hhv. 4 og 2 m³/sek. (Bardu kommune har senere korrigert til 39,4 GWh/år).

3. Konklusjon

Hvis vi legger NVE sin innstilling til grunn for minstevannføring, så vil samlet produksjonstap bli på ca. 666 GWh ved innføring av pålagt magasinifylling til kote 486 10. juli. Dette utgjør etter våre beregninger et samlet produksjonstap i prosent på ca. 2 % av total produksjon for alle tre kraftverk. Dette er etter kommunens mening et svært lite bidrag. På denne bakgrunn kan Bardu kommune ikke akseptere at det overhode ikke innføres noen krav om magasinifylling i Altevatnet. En reduksjon av kravet fra kote 486 til 484 gir en reduksjon i tapet på 29 GWh, men i prosent er dette helt ubetydelig, men vil være av stor praktisk, sikkerhetsmessig og miljømessig betydning (landskapsmessig, estetisk og trivselsmessig)."

Som vedlegg til Bardu kommunes brev av 29. januar 2019 fulgte kommunens uttalelser til NVE av hhv. 19. desember 2014 og 17. september 2009.

Bardu kommune har ved e-post av 31. januar 2019 avgitt følgende tilleggsuttalelse:

"Viser til oversendt uttalelse i går 30. januar fra Bardu kommune. Det skulle vært med et avsnitt om klimaendringer. Dette kom dessverre ikke med, men nevner det her.

I Norge forventes et våtere klima med mere nedbør fram mot år 2100, jf. *miljøstatus.no* – *Miljøinformasjon fra offentlige myndigheter*.

<https://www.miljøstatus.no/tema/klima/klimainorge/klimainorge-2100/#heading2>

Fra kapitlet Nedbør saksnes følgende:

NEDBØR

Mer kraftig og hyppig nedbør

Forskerne forventer betydelig mer nedbør i hele Norge i årene fram mot 2100 - både høst, vinter og vår. Vi vil få flere dager med mye nedbør, og den gjennomsnittlig nedbørmengden som kommer på disse enkeltdagene blir høyere enn i dag. Med fortsatt økende klimagassutslipp (utviklingsbane RCP8.5) beregnes følgende endringer i nedbør fram mot 2100:

- Nedbøren vil gjennomsnittlig øke med 18 prosent (spenn: 7 til 23 prosent)
- Episoder med styrtregn blir kraftigere og vil komme oftere
- Regnflommer blir større og kommer oftere
- Antall dager med kraftig nedbør er forventet å fordobles
- Nedbørmengden på dager med kraftig nedbør vil øke med 19 prosent
- Foreløpige analyser tyder på at økningen i intens nedbør som har kortere varigheter enn ett døgn, kan bli ca. 30 prosent større.

Dette betyr at krav til minste fylling i magasinet blir lettere å nå. Det er grunn til å hevde at en pålagt minimumsvannstand i magasin på gitt dato samt minstevannføring i elv blir lettere å oppnå, uten eller med minimale produksjonstap. Bardu kommune mener det er en stor svakhet i NVE sin innstilling at betydningen av endret klima/nedbør ikke er drøftet i denne sammenheng. Denne faktoren ble imidlertid trukket fram på LVK sitt revisjonsseminar 19. oktober 2018. Viser også til artikkel i Europower, der det hevdes at endret klima gir økt kraftproduksjon i Glomma <http://www.europower.com/nor/article276943.ece>

For Altevattnet er det perioden juli–september som er viktigst mht. vannstanden i magasinet."

Odd Steinar Marthinussen uttaler følgende ved brev av 23. april 2019:

"NVEs innstilling i brev av 20. des. 2018 til OED om den fremtidige regulering av Altevatt sier følgende: DET INNFØRES IKKE MAGASINRESTRIKSJONER PÅ ALTEVATTNET, sitat slutt.

Men som plaster på såret, er NVE villig til og slippe ut noe vann i Barduelva. Et folkelig uttrykk for dette er vel «avlattvatn»?

Jeg har hytte ved Livattnet og da jeg tidligere har vært berørt av NVE sin harde nedtapping av vatnet i 2004, kfr. vedlagte avisartikler, er jeg nå på lista som part i saken.

Jeg vedlegger to kartutsnitt over området mot Livattnet, kart nr. 1 viser HRV-høyeste regulert vannstand 486 moh., den som Bardu kommune i sin innstilling har krevet. Denne vannstand gjør at båtrafikken over hele vatnet kan gå trygt.

Kartutsnitt nr. 2 viser området før reguleringen av Altevattnet. Sommeren 2004 var vatnet så mye tappet at det kun var en grunn elv mellom Livattnet og Altevattnet og som med store ulemper for de to hyttene ved Livattnet. Igjen henviser jeg til avisomtalen over hendelsesforløpet.

For at dette ikke skal skje igjen, er det maktpåliggende at NVE pålegges sommertid en HRV i henhold til kommunens krav på 486 m.

Altevattnet og områdene rundt er en av de viktigste utfarts og rekreasjonsområder i Troms fylke, de mange hytte-eierene langs vatnet bør ha krav til å komme frem trygt og uten problemer til hytta.

Rent estetisk har området rundt selve vatnet sett ut som en «steinørken» av NVEs harde nedtapping, også her er det et argument for en annen «kjøremodell» fra NVE side.

Da området som nevnt er uhyre viktig for en stor del av fylkets befolkning, er det ønskelig at Olje- og energidepartementet ved ministeren kan ta turen opp for en befarings tur før det blir tatt en avgjørelse, og tror sikkert at Bardu kommune vil være vertskap for dette.

Også Miljødepartementet bør involveres i denne revisjonen av vilkårene. Alle vi som bruker området håper på det beste."

Bardu kommune har ved e-post av 24. juni 2019 avgitt følgende tilleggsuttalelse:

"Viser til vårt brev datert 29.01.2019, ref.: 2018/2378-6. I brevet har vi ved henvisning til vedlagt brev datert 12.12.2014, kommet i skade for å oppgi at samlet produksjonstap for Innset og Strømsmo ved innføring av minstevannføring på hhv. 4 og 1 m³, er på totalt 1204 GWh. Det riktige skal være at dette produksjonstapet er på 3,3 % av samlet produksjon for Innset og Strømsmo, hvilket også framgår av vedlagt brev datert 19.12.2014 (nedenfor).

Fra brev datert 29.01.2019 (utdrag):

Bardu kommunes konklusjon var og er, at en minstevannføring sommer burde ligge mellom 2 og 4 m³/sek. Statkrafts egne beregninger av produksjonstap ved 4 m³ sommer og 1 m³ vinter ligger på totalt 1204 GWh (Innset+Strømsmo), (se vedlegg datert 19.12.2014) hvilket tilsvarer 3,3 %. Dette er

Fra brev datert 19.12.2014 (utdrag):

På side 5 i notatet står en tabell over Produksjonstap som følge av minstevannføringslipp. Det beregnede produksjonstap ved en minstevannføring sommer på 4 m³ og 1 m³ vinter samlet er på 39,8 GWh/år. Dette tilsvarer et samlet produksjonstap i % av totalproduksjonen (Innset + Strømsmo = 1204 GWh) på 3,3 %, hvilket også er samlet produksjonstap for hele revisjonsområdet fordi Bardu kommune ikke har krevd minstevannføring på andre elvestrekninger. Det blir derfor feil å framstille det som om innføring av minstevannføring i denne reguleringen vil føre til tap over 10 % slik som i rapporten fra NVE (2013-49) nevnt ovenfor."

Statkraft uttaler følgende ved brev av 29. november 2019 m/bilag til NVEs innstilling:

"Statkraft viser til NVEs innstilling om revisjon av konsesjonsvilkår for Altevass-reguleringen, Barduvassdraget, i Bardu kommune av 19.12.2018, og vedlagt er våre kommentarer til denne.

Statkraft vil innledningsvis påpeke at NVE innstiller på en kombinasjon av minstevannføringer som ikke har vært utredet samlet tidligere.

Straumsmo og Innset kraftverk er de eneste magasinverkene av noe størrelse i Troms og har hatt og vil fortsatt ha – en viktig rolle for forsyningssikkerheten i regionen. Kraftverkene er sentrale med hensyn på effektbidrag i området og bidrar med betydelige leveranser av balanse- og systemtjenester. Statnett påpeker for øvrig i brev til NVE av 23.11.2017: «Statnett ønsker derfor at dagens reguleringsmuligheter ved kraftverkene Straumsmo og Innset videreføres».

I notatet har Statkraft lagt vekt på å utrede konsekvenser av NVEs innstilling om en minstevannføring nedenfor utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s i perioden 01.05.–30.10. som vi fraråder. Årsaken er at miljøgevinsten av vilkåret ikke synes oppveie for et betydelig tap av fleksibilitet i kraftproduksjonen, foruten at det ikke kan tilbys nedregulering av Straumsmo kraftverk under 40 MW i perioden. Behovet for nedregulering forventes å øke ved innfasing av ny vindkraft i området.

Det er gitt et subsidiært forslag om å flytte måling av en eventuell minstevannføring nedstrøms Straumsmo til Fosshaug målestasjon som reduserer konsekvensene for kraftproduksjonen og leveranser av balanse- og systemtjenester. Avslutningsvis påpekes behov for oppklaringer i forståelsen av noen punkter i manøvreringsreglementet med forslag til endringer i ordlyden i noen av vilkårene."

Ettersom mye av informasjonen i Statkrafts notat inneholder kraftsensitiv informasjon har departementet ikke sitert notatet i kgl.res., men har delt notatet med NVE og lagt informasjonen til grunn i den videre saksbehandlingen.

NVE uttaler følgende ved brev av 18. august 2020 som svar på Statkrafts sistnevnte brev. Enkelte deler av NVEs brev er kraftsensitiv informasjon og er fjernet:

"Vi viser til deres brev av 04.12.2019, der NVE blir bedt om å vurdere Statkrafts notat datert 29.11.2019.

NVE leverte sin innstilling for revisjon av konsesjonsvilkår for Altevattn-reguleringen med overføringer i Barduvassdraget 19.12.2018. Statkraft har kommentert NVEs innstilling og lagt vekt på tema de mener ikke er tilstrekkelig belyst eller utredet, samt konsekvensene av NVEs foreslåtte tiltak. Statkraft skisserer også forslag til en alternativ minstevannføringsløsning i Barduvassdraget, samt presisering og endring av vilkår i manøvreringsreglementet.

I det følgende har vi gjort en vurdering av Statkrafts merknader, med henvisning til kapitlene i Statkrafts notat. Som en følge av Statkrafts innspill og diskusjonen omkring minstevannføring, unntaksregler og kjøringen av Straumsmo kraftverk, har vi vedlagt et revidert forslag til manøvreringsreglement som vi mener vil være mer entydig og presist for den videre behandling av vilkårsrevisjonen.

Innledning på notatet

NVE merker seg at Statkraft er fornøyd med at vi ikke har innstilt på magasinrestriksjoner i Altevattn og derfor ikke ser nødvendigheten av å kommentere på denne del av innstillingen. Årsaken til at vi ikke gikk inn for magasinrestriksjoner var nettopp for å bevare reguleringsevnen og fleksibiliteten i systemet ved siden av at vi ikke kunne dokumentere større bedringer av naturmiljøet i innsjøen ved å innføre restriksjoner på vannstand. Dette åpnet samtidig for at det skulle være enklere å administrere minstevannføring i Barduelva og prioritere miljøforbedringer der.

Statkraft ønsker å fokusere på vilkåret om minstevannføring 12 m³/s nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk og påpeker at NVE innstiller på en kombinasjon av minstevannføringer (gjelder slipp av minstevannføring fra både Innset dam og nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk) som tidligere ikke er utredet samlet.

Vi er litt usikre på hva Statkraft legger i begrepet utredet samlet. Vannslipp fra Innset dam ble utredet i detalj i form av kontrollert prøveslipp i intervallet 0,5–8 m³/s i 2011. Minstevannføring på 12 m³/s ble ikke tilsvarende utredet, men baserer seg på en miljøfaglig vurdering gjort i en fagrapport fra 2012 bestilt av Statkraft.

Statkraft fremhever Straumsmo og Innset kraftverker sine viktige roller for forsynings-sikkerheten i regionen og at kraftverkene er sentrale med hensyn på effektbidrag i området og bidrar med betydelige leveranser av balanse- og systemtjenester. Statkraft mener det er viktig å få frem en større bevissthet og kunnskap om konsekvenser på kraftsystemet av nye manøvreringsvilkår og mener dette vil gi OED et bredere grunnlag for å vurdere NVEs innstilling siden fagutredninger og deres kommentarer til høringsuttalelser ble gjort i 2012 og 2013. Statkraft har derfor utdypet konsekvensene og tilført oppdatert kunnskap videre i notatet.

NVE er enig i at både revisjonsdokument fra 2009 og høringsuttalelser i denne saken ligger et stykke tilbake i tid og at det har skjedd en del på revisjonssiden frem til nå 2020. Blant annet kom *retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer* først i 2012. Begrepet effektkjøring og miljøkonsekvenser var imidlertid et viktig tema fra starten av og allerede i revisjonsdokumentet ble det beskrevet at «*dognreguleringen av kraftverkene (variasjoner mellom 20 og 66 m³/s) gjennomføres for å imøtekomme forskjeller i etterspørselen etter kraft gjennom døgnet*». Siste høringsuttalelse i saken fikk NVE fra Statnett 23.11.2017, som gjorde sin vurdering av revisjon av konsesjonsvilkårene for kraftverkene Straumsmo og Innset.

I de følgende avsnitt har Statkraft utdypet mer i detalj de forventede konsekvenser av eventuelle nye konsesjonsvilkår.

Konsekvenser av minstevannføringen på kraftproduksjonen

Kraftproduksjon og inntekter

Både Statkraft og NVE har beregnet et produksjonstap i størrelsesorden 20 GWh ved slipp av minstevannføring fra Innset dam på 2 m³/s i perioden 01.05.–30.09. og 0,5 m³/s i perioden 01.10.–30.04. Statkraft har beregnet et produksjonstap på 89 GWh i perioden 01.05.–30.09. ved å slippe 12 m³/s fra Innset dam. NVE har ikke beregnet produksjonstap ved slipp av 12 m³/s fra Innset dam, da vi og som også Statkraft skriver, ikke anser dette som et sannsynlig alternativ for å opprettholde en vannføring på 12 m³/s i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk. NVE har gått ut fra at Straumsmo kraftverk må kjøres hele tiden på minimal jevnlast for å tilfredsstille vannføringskravet på 12 m³/s, men vi har samtidig åpnet for at Statkraft alternativt kan slippe vannet fra Innset dam dersom de synes dette er mer praktisk gjennomførbart. NVE har med andre ord ikke innstilt på et pålegg om slipp av 12 m³/s fra Innset dam i noen henseende.

Statkraft skriver at «*En minstevannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk resulterer i en tvungen kjøring av kraftverket som ikke gir produksjonstap med unntak av de perioder kraftverket eventuelt står for vedlikeholdsarbeid og vann må slippes over Innset dam*». NVE er enig med Statkraft i at tvungen kjøring ikke vil medføre produksjonstap. Vi er ikke enig i Statkrafts vurdering om at det kan bli produksjonstap i perioder med vedlikeholdsarbeid på kraftverket. I vårt forslag til manøvreringsreglement står det følgende i forbindelse med pålegget om 12 m³/s nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk: «*Det kan gjøres unntak fra dette kun ved planlagte og varslede revisjoner på kraftverket*». Dette skal forstås slik at planlagte revisjoner og vedlikeholdsarbeid på Straumsmo kraftverk som medfører at kraftverket ikke kan kjøres, ikke medfører plikt til å slippe 12 m³/s fra Innset dam. På denne måten blir produksjonstapet begrenset til det pålagte slipp av minstevannføring fra dammen, dvs. i størrelsesorden 20 GWh.

Statkraft opplyser om at de ved tvungen kjøring av Straumsmo må flytte deler av produksjonen fra timer med høy etterspørsel til timer med lav etterspørsel, noe som resulterer i mindre fleksibilitet i kraftproduksjonen og et betydelig inntektstap. Statkraft har beregnet dette tapet til størrelsesorden 7 mill. kr pr. år basert på en minste driftsvannføring på 20 m³/s (tilsvarende minimumslast på 40 MW). Det opplyses om at med installasjon av ny turbin som kan kjøre en last ned mot 12 m³/s, kan inntektstapet reduseres til 3 mill. kr pr. år. Installasjon av nye løpehjul vil tidligst kunne bli utført sommeren 2024.

NVE har hele tiden vært klar over at å innføre restriksjoner i forhold til kjøringen av Straumsmo kraftverk, ville medføre noe inntektstap for regulanten. Størrelsen på tapet synes vi imidlertid har vært utfordrende å beregne, da det avhenger av flere faktorer og forutsetninger som varierer både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Dersom man bruker gjennomsnittlig produksjonstap på 35,1 GWh om vinteren og økt sommerproduksjon på 13,6 GWh og legger til grunn gjennomsnittlig pris for hhv. vinter- og sommerperioden, får NVE det samme tallet i størrelsesorden 7 mill. kr pr. år som Statkraft har beregnet. NVE merker seg at tapet kan reduseres betydelig ved installasjon av ny turbin.

Magasindisponering og endring av produksjonsmønster

Statkraft har utarbeidet en figur over tilsiget til Innset dam i ulike år. Det er ikke angitt hvilken periode årene gjelder for. Det påpekes at i ett av fire år vil man måtte benytte oppspart og lagret vann for å tilfredsstille NVEs innstilling til minstevannføringer nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk. Man har da tatt utgangspunkt i dagens lastbegrensning på 20 m³/s. Statkrafts modellering viser også at vannstanden må heves med om lag en meter for å etterkomme minstevannføringene i tørre år.

NVE er fullt klar over at tørre år alltid vil kunne by på noen ekstra utfordringer. Tørre år gav også utslag i våre modellberegninger og var en vesentlig årsak til at en kombinasjon av både pålagte magasinrestriksjoner og pålagt minstevannføring, ikke var et reelt alternativ. Vi mener imidlertid at uten magasinrestriksjoner i Altevatn, vil regulanten ha stor fleksibilitet til å disponere magasinet både i forhold til kraftproduksjon og minstevannføringer også i tørre år. Vi merker oss

at Statkraft heller ikke kommenterer dette som et pålegg som ikke lar seg overholde eller er umulig å gjennomføre.

Statkraft påpeker endringer i produksjonsmønsteret for Straumsmo kraftverk som følge av pålegg om 12 m³/s nedstrøms utløpet av kraftverket og at dette også vil gjelde for kraftverkene Innset og Bardufoss. Uten krav til minstevannføring nedstrøms Straumsmo, vil kraftverket stå i de tørreste årene. Pålegget om 12 m³/s vil innebære en flytting av produksjon fra vinter til sommer (når minstevannføringskravet er gjeldende) og fra dag til natt siden kravet gjelder alle døgnets timer. Statkraft har forsøkt å kvantifisere endringene i produksjonsmønsteret ved å simulere produksjonen i hele vassdraget for alle tre kraftverkene Innset, Straumsmo og Bardufoss med og uten NVEs innstilling til minstevannføring fremskrevet til år 2025. Produksjonsdifferensene er beregnet for vinter, sommer og hele året og satt opp i en egen tabell.

NVE vil påpeke at den gjennomsnittlige vinterproduksjonen blir redusert med 35,1 GWh mens gjennomsnittlig sommerproduksjon øker med 13,6 GWh. Dette medfører et gjennomsnittlig årlig produksjonstap på 21,5 GWh. Sammenlignet med beregnet produksjonstap på ca. 20 GWh i Straumsmo kraftverk for slipp av minstevannføringen fra Innset dam, er det samlede produksjonstapet for hele vassdraget som følge av endret produksjonsmønster marginalt høyere. Vi er for øvrig enig med Statkraft i at det synes å være størst endring i produksjonsmønsteret for ekstremår og at dette kan reflektere at fleksibiliteten reduseres.

Betydningen av og konsekvenser for leveranse av balanse- og systemtjenester

NVE har tolket Statnetts uttalelse i første rekke som en beskrivelse av spesielle situasjoner som kan oppstå relativt sjeldent i forhold til den normale systemdriften og forsyningssikkerheten, men som det er svært viktig og nødvendig å kunne ha en rask respons på i forhold til det å kunne rette opp situasjonen. Slike vanskelige driftssituasjoner og driftsforstyrrelser håndteres av Statnett i medhold av forskrift om systemansvar i kraftsystemet (FoS) i ekstreme tilfeller og en egen unntaksbestemmelse i manøvreringsreglementet (se senere under kommentarene til manøvreringsreglementet). NVE ser derfor ingen grunn til Statkrafts bekymring for ikke fortsatt å kunne levere denne type systemtjenester i påkrevde situasjoner.

Statkraft hevder at NVEs innstilling vil med dagens turbiner med 40 MW (20 m³/s) som minimumslast, i tillegg til mindre fleksibilitet, resultere i lavere tilbud av systemtjenester for nedregulering. Det blir antydnet at anslagsvis 1000 timer pr. år må gå med til tvungen kjøring også på nattetid da behovet for nedregulering er høyest. Dette sammenlignet med dagens kjøring. Det påpekes også at behovet for systemtjenester vil øke i området fremover med innfasing av uregulerbar vindkraft og småkraftverk under bygging. Statkraft opplyser også at de i perioden 2008–2019 har måttet regulere ned til stopp på Straumsmo kraftverk til sammen 23 ganger over 46 ulike timer (nedregulering større enn planverdier for Straumsmo kraftverk på timesbasis). I perioden NVE har innstilt på minstevannføring vil det ifølge Statkraft ikke være mulig å levere denne type momentan nedregulering til full stans. Skal en full stans kompenseres med slipp av vann fra Innset dam, vil vannet bruke lang tid før det når utløpet av kraftverket.

NVE merker seg opplysningen om antall nedreguleringer til full stopp i Straumsmo utenom planlagt kjøring. Dette er nytt for oss og dermed ikke vurdert og kommentert i vår innstilling. Dersom vi har forstått det rett, dvs. at det har vært i gjennomsnitt 2 slike momentanreguleringer ned til full stopp pr. år, ser vi ikke dette som et stort problem. Det er da mulig å tenke seg at også vindkraftanlegg kan bidra med nedregulering når antallet tilfeller er så få, selv om dette vil medføre en større kostnad. Installasjon av en omløpsventil eller en turbin med slukeevne ned mot 12 m³/s i Straumsmo kraftverk, vil også bidra til å kunne opprettholde leveranser av nedreguleringer. Dersom det skulle vise seg i tiden som kommer at det vil bli et stort behov for denne typen systemtjeneste og det ikke kan løses på andre måter, er det da fullt mulig for regulanten å søke om å få endret det gjeldende manøvreringsreglementet.

De øvrige forhold Statkraft trekker frem har vi vurdert og kommentert i vår innstilling. Vi har hele tiden vært klar over at alt av nye restriksjoner på dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk vil måtte gi redusert fleksibilitet og med det reduserte muligheter til å bidra med systemtjenester. Vi har landet på at man fortsatt vil ha en fleksibilitet i systemet og vil kunne tilby systemtjenester innenfor driftsvannføring 12 (20) – 66 m³/s (40–130 MW).

Vanndekket areal uten minstevannføring nedenfor utløpet av Straumsmo kraftverk ut over slipp fra Innset dam

Statkraft innleder med å konstatere at en minstevannføring på 12 m³/s nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk vil først og fremst ha effekt på vanndekt areal på strekningen ned til samløpet med Sjørdalselva i perioder hvor resttilsigt nedstrøms Innset dam er lavt og på strekningen nedstrøms samløpet med Sjørdalselva i perioder med lavt resttilsigt. Samtidig opplyses det om at strekningen mellom utløp Straumsmo kraftverk og samløp Sjørdalselva bare er på om lag 2 km og utgjør totalt sett en liten del i forhold til Barduelvas samlede lengde og areal. Det blir også brukt sitat fra fagrapport; «*Det antas at områdene som tørrlegges på lav vannføring i utgangspunktet ikke var spesielt produktive med tanke på bunndyr før effektregulering*» og tolkning av bilder tatt under prøveslippet i 2011; «*Bildene viser dessuten at bunnssubstratet er ensartet med liten skjulkapasitet, og dermed lite produktive for fiskeproduksjon*» for å vise at den omtalte elvestrekningen har begrenset potensial for miljøforbedringer ved å pålegge en minstevannføring på 12 m³/s nedstrøms utløp Straumsmo.

Statkraft fokuserer videre på vanndekket areal nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk ved ulike vannføringer og viser til resultater fra 2 fagrapporter. I det ene tilfellet henvises det til et forsøk i delprosjektet «*Miljøkonsekvenser av raske vannstandsendringer*», som viste at en reduksjon i vannføring fra 63 til 2 m³/s gav en reduksjon på 32 % i vanndekt areal på de 2 km ned til samløpet med Sjørdalselva. Det opplyses også om beregninger av endringer i vanndekt areal på den samme strekningen under prøveslippene av minstevannføring fra Innset dam i 2011. Fra notatet siteres følgende: «*Økning i vanndekt areal ble beregnet med utgangspunkt i det første prøveslippet på 0,5 m³/s som ble vurdert å være slik elva fremstår på strekningen ved stans av kraftverket. På de to observasjonspunktene var økningen i vanndekt areal fra slipp på 0,5 til 7,8 m³/s som fylte opp hele den øvre av strekningen, henholdsvis 24,5 og 11,4 %. Dvs. en forholdsvis moderat økning*».

NVE kjenner godt til disse fagrapportene og har brukt innholdet i våre vurderinger og forslag til miljøforbedringer i vår innstilling. Vi vil her bemerke at Statkraft skriver i notatet: «*I forbindelse med prosjektet «Miljøkonsekvenser av raske vannstandsendringer» i regi av NVE*». Dette kan misforståes til at det var NVE som sto for prosjektet. Det riktige er at prosjektet var et av mange FoU-prosjekter som ble rapportert under NVEs FoU-program Miljøbasert vannføring og hadde samfinansiering fra NVE, Energi Norge, Statkraft og CEDREN. Resultatene Statkraft trekker frem i notatet her er hentet fra delprosjektet til SINTEF Energi AS. Når det gjelder sitatet fra arealberegningene i forbindelse med prøveslippet i 2011, er det basert på data fra Rapport 2012-02 Ferskvannsbiologen. Slik NVE tolker resultatene i denne rapporten kan det virke som om Statkraft har blandet sammen begrepene observasjonspunkt og områdeinndeling, noe som medfører at arealøkningene på 24,5 og 11,4 % blir misvisende. Vi oppfatter område 8 til å omfatte den aktuelle strekningen på 2 km nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk. Ifølge tabell 2 i rapporten er økningen i vanndekt areal fra slipp på 0,5 til 7,8 m³/s på 41,3 % i område 8, noe som kanskje bør omtales som mer enn en *forholdsvis moderat økning* slik Statkraft kommer ut med i sin beskrivelse.

Slik NVE oppfatter Statkraft i denne delen av notatet, ønsker man å argumentere for at det er tilstrekkelig med vanndekt areal på den om lag 2 km lange strekningen fra utløp Straumsmo kraftverk og ned til samløp med Sjørdalselva under dagens forhold. Det brukes argumenter som at 2 m³/s, tilsvarende foreslått minstevannslipp fra Innset dam, opprettholder 68 % av vanndekt areal. Likeså at det dreier seg om en liten strekning i forhold til resten av Barduelva, at et ikke ubetydelig resttilsigt nedstrøms Innset dam (egen figur er utarbeidet) bidrar til å holde vanndekt areal oppe på denne strekningen, samt at muligheten for å bygge terskler vil bedre situasjonen for vanndekt areal ytterligere.

I våre vurderinger av mulige miljøforbedringer nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk med en minstevannføring på 12 m³/s, har vi i tillegg til økt vanndekt areal også vurdert effektene av strømhastighet, erosjon og størrelsen på pendling i vannføring når kraftverket kjøres opp og ned, som viktige faktorer. Det blir derfor for ensidig bare å ha hovedfokus på prosentandeler vanndekt areal i en helhetlig vurdering av miljøforbedringer i Barduelva.

Oppsummert

Statkraft oppsummer på følgende måte:

«Statkraft fraråder NVEs innstilling på en minstevannføring på 12 m³/s i perioden 01.05.–30.10. nedstrøms utløpet fra Straumsmo kraftverk ut fra følgende forhold:

- resulterer i tvungen kjøring av Straumsmo kraftverk i perioder som det ellers ikke vil bli kjørt pga. tap av fleksibilitet
- gir redusert tilbud av leveranser av nedregulering for Straumsmo kraftverk samt oppregulering i år med lite tilsig
- en minstevannføring på 2 / 0,5 m³/s nedenfor Innset dam vil i tillegg til resttilsaget i vesentlig grad opprettholde vanndekket areal nedstrøms utløpet av kraftverket
- vilkåret tilgodeser en relativt kort strekning i Barduelva (2 km) med lav produktivitet
- det er potensielle for å gjennomføre habitatforbedrende tiltak på strekningen»

NVE merker seg at Statkraft fraråder at det innføres vilkår om en minstevannføring på 12 m³/s i perioden 01.05.–30.10. nedstrøms utløpet fra Straumsmo kraftverk. Statkrafts argumenter for dette mener vi at vi har kommentert i kapitlene ovenfor. I vår innstilling har vi hatt fokus på miljøforbedringer i Barduelva. Med vårt forslag har vi unngått store produksjonstap og opprettholdt en viss grad av fleksibilitet i systemet. Vi er innforstått med at noe fleksibilitet går tapt med vårt forslag.

Forslag til en alternativ minstevannføringsløsning i Barduvassdraget

Statkraft fremlegger et alternativt forslag til minstevannføringsløsning i Barduvassdraget som de mener vil få mindre konsekvenser for kraftverksdriften/ -systemet og som dermed også vil ivareta mer av dagens fleksibilitet i systemet.

Forslaget går ut på å flytte målepunktet for minstevannføringen på 12 m³/s fra utløpet av Straumsmo kraftverk ned til Fosshaug målestasjon. Denne målestasjonen ligger 12 km nedstrøms kraftverksutløpet og får med seg vannføringen fra Sördalselva, Tverrelva og flere andre mindre sideelver/bekker til Barduelva i tillegg til eventuell minstevannføring fra Innset dam og driftsvann fra Straumsmo kraftverk. Statkraft har fremstilt en tabell med beregnet tilsig til Fosshaug målestasjon for perioden 1. mai – 31. oktober for årene 1980–2017. Etter NVEs vurdering viser tabellen relativt få episoder der lavt tilsig og stans i Straumsmo kraftverk, har medført vannføringer mindre enn 12 m³/s ved Fosshaug. Slik NVE tolker dette betyr det at Statkraft relativt sjelden må bidra med ekstra vann enten i form av økt slipp fra Innset dam eller tvungen kjøring av Straumsmo kraftverk for å tilfredsstille kravet til 12 m³/s ved Fosshaug. NVE er derfor enig med Statkraft i at dette alternativet til minstevannføring i stor grad vil opprettholde dagens fleksibilitet i systemet fordi Straumsmo kraftverk da fortsatt vil kunne kjøres det meste av tiden som man gjør i dagens situasjon.

Statkraft mener at deres forslag til minstevannføringsløsning samtidig vil ivareta biologiske tilrådninger for Barduelva nedstrøms samløpet med Sördalselva. Fra Statkrafts notat siteres følgende: «Fagekspertisen har påpekt at vannføringer på 10–12 m³/s i Barduelva nedstrøms samløp med Sördalselva vil ha virkninger lengre ned i elva, og at erfaringsmessig tørrelgges større arealer når vannføringen er under dette nivået. Det påpekes også mulighet for en dynamisk løsning der det tas hensyn til vannføringen i Sördalselva hvor det periodevis kan tillates en lavere vannføring nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk (6–8 m³/s) ved høy vannføring i Sördalselva».

NVE har også brukt informasjon i fagrapporten «Miljøfaglige utredninger i Barduvassdraget ifm. vilkårsrevisjon for Altevassreguleringen» i vår innstilling og anbefaling til minstevannføringsløsning. Fra rapporten kan vi sitere følgende fra den oppsummerende diskusjonen: «Vi har observert denne nedkjøringsprosessen mange ganger opp gjennom årene og har gjort en vurdering som tilsier at når vannføringen faller under anslagsvis 10–12 m³/s (v/utløpet fra Straumsmo kraftverk) endres elvestrekningen til en dramatisk verre tilstand som økosystem. Da når vannstanden elvebunnen og da først inntreer omfattende tørrelgging av arealer i større omfang. Samtidig begynner vannhastigheten å

avta markert. Selv om vi under forsøkene med prøveslipp fant 6–8 m³/s som tilfredsstillende rett nedstrøms kraftverksutløpet vil som nevnt ikke et slikt vannslipp gi noen virkninger lengre ned i elva. Våre observasjoner og betraktninger tilsier at med en vannføring på 10–12 m³/s vil vannføringa også kunne ha virkninger for områdene lengre ned i elva». Slik vi oppfatter rapporten har de oppgitte vannføringer på 6–8 m³/s og 10–12 m³/s sine referansepunkter på den 2 km lange strekningen fra utløp Straumsmo kraftverk og ned til samløp med Sjørdalselva. Det er i dette området fagekspertisen har observert at når vannføringen blir lavere enn 10–12 m³/s, begynner tilstanden for elva som økosystem å forverre seg betydelig. Samtidig har de observert at det maksimale prøveslippet på 6–8 m³/s, hadde en tilfredsstillende effekt fra området rett nedstrøms kraftverksutløpet og ned mot samløpet med Sjørdalselva, men at det ikke hadde noen virkning i elva rett før samløpet og i elva videre nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. For å få noen virkning der må man opp i vannføringer med referanse utløp Straumsmo kraftverk på minimum 10–12 m³/s.

Med tanke på type og omfang av miljøforbedringer man ønsker å oppnå i Barduelva, er det vesentlig hvor referansepunktet for 12 m³/s er plassert. NVE mener det er stor forskjell på referansepunktet rett nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk og Statkrafts forslag om Fosshaug (12 km nedstrøms). Med referansepunkt rett nedstrøms kraftverksutløpet, mener NVE man vil oppnå en betydelig miljøgevinst på en større strekning i Barduelva sammenlignet med dagens situasjon. NVE merker seg også at Statkrafts forslag ikke inneholder noen løsning for økt vannføring på strekningen utløp kraftverk og til samløp med Sjørdalselva, enda de faglige rådene mener 6–8 m³/s bør være et minimum der. Statkrafts forslag til en dynamisk løsning med minstevannføring der man tar hensyn til vannføringen i Sjørdalselva og annet resttilsig, vil bare unntaksvis ivareta strekningen fra utløp kraftverk og da bare i perioder med svært lavt tilsig i systemet. Miljøulempene med fortsatt effektkjøring med utløp på nær tørrlagt elv vil fortsatt dominere. Vi har også vurdert i vår innstilling muligheten for en mer tilsigstyrt minstevannføring basert på aktuell vannføring i Sjørdalselva. Vi kom frem til at dette kunne fungere bra for Barduelva nedstrøms samløp med Sjørdalselva i de perioder hvor det gikk mye vann i Sjørdalselva, men at man likevel måtte ha kontinuerlig vannslipp enten fra Innset dam eller driftsvann fra Straumsmo for å oppnå tilstrekkelig miljøforbedring på strekningen Innset dam – samløp Sjørdalselva i hele perioden 01.05.–30.10.

Som en oppsummering mener NVE at Statkrafts alternative forslag til minstevannføringsløsning i Barduvassdraget i stor grad vil opprettholde dagens fleksibilitet i systemet, men vil ikke medføre miljøforbedring av betydning. Vi opprettholder derfor vår innstilling med forslag om at det innføres en minstevannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s i perioden 1. mai til 31. oktober.

Presisering og endring av vilkår i manøvreringsreglementet

Statkraft har sett nærmere på vårt forslag til manøvreringsreglement og har kommet med innspill og kommentarer. I etterkant av Statkrafts kommentarer har også OED stilt spørsmål ved tolkningen av «spesielle driftssituasjoner» i forhold til manøvreringsreglementet. Nedenfor har vi gitt våre merknader til innspillene.

Post 1. Reguleringer

Begrepet sommervannstand er en videreføring av det som er brukt i gjeldende manøvreringsreglement sist endret 07.02.1969. Statkraft mener begrepet *sommervannstand* i tabellen over høydenivåer i magasinene må være «*naturlig vannstand*». NVE er enig med Statkraft i at *sommervannstand* kan erstattes med *naturlig vannstand* i tabellen, alternativt tas ut i sin helhet.

Post 2. Manøvrering, spesielle driftssituasjoner og minstevannføring

- 1) NVE er enig med Statkraft i at Innsetdammen bør erstattes med Innset dam i reglementsteksten.
- 2) I forslag til reglement står følgende setning: «*Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner*». Statkraft skriver at det er uklart om denne bestemmelsen kun gjelder for nedkjøringen av produksjonen på

kraftverket eller også for minstevannføringen på 12 m³/s nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk når utgangspunktet er at dette kan kjøres gjennom kraftverket.

I utgangspunktet er de «*ovennevnte restriksjoner*» ment å gjelde for nedkjøringer av produksjonen for å begrense negative konsekvenser av effektkjøring og manøvreringen i perioden for å hindre isproblemer. Minstevannføringen på 12 m³/s rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk er i utgangspunktet ikke pålagt og skulle kjøres gjennom kraftverket. Siden dette likevel fremstår som en sannsynlig løsning for å tilfredsstille kravet, er det åpnet for at ved planlagte og varslede revisjoner (vedlikehold) på kraftverket i perioden med krav til 12 m³/s nedstrøms kraftverket, kan kravet fravikes uten ytterligere dokumentasjon. Spesielle driftssituasjoner som uforutsett driftstans, vil også kunne oppstå dersom minstevannføringen kjøres gjennom kraftverket, men «behovet for» disse avvik må i så fall dokumenteres og rapporteres i etterkant.

På bakgrunn av diskusjonen om tolkning og oppfølging av begrepet «spesielle driftssituasjoner», har NVE kommet frem til at vi vil foreslå å endre nedenstående avsnitt i manøvreringsreglementet:

«Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner. Eksempler på spesielle driftssituasjoner:

- *Havari på aggregat(er) eller stasjon – uforutsett driftstans.*
- *Feil/feilsituasjoner i regionalnett – utkobling, mv.*
- *Perioder hvor systemansvarlig nettselskap (TSO) har behov for produksjon eller systemtjenester i området, eller i perioder hvor TSO henstiller produsentene om å anmelde all ledig effekt i regulerkraftmarkedet.*

Spesielle driftssituasjoner skal kunne dokumenteres i etterkant.»

Vårt forslag til ny reglementstekst lyder:

«Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner.

- *Perioder hvor systemansvarlig nettselskap (TSO) henstiller produsentene om å anmelde all ledig effekt i regulerkraftmarkedet.*

Spesielle driftssituasjoner skal kunne dokumenteres i etterkant.»

Denne unntaksregelen gjør det mulig å håndtere vanskelige driftssituasjoner uten at produsenten må bryte konsesjonsvilkårene og utfordre tolkingen av produsentenes lydighetsplikt overfor Statnett (systemansvarlig).

Som vilkåret påpeker, skal spesielle driftssituasjoner kunne dokumenteres i etterkant. I de tilfellene produsenten kommer i en situasjon hvor det blir aktuelt å benytte unntaket bør produsenten få et ansvar for å varsle fra til systemansvarlig. Systemansvarlig skal bekrefte tilbake til produsenten at situasjonen er vanskelig og at det er ønskelig at produsenten benytter unntaket.

- 3) I reglementet står følgende setning: «*Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis over minimum 2 timer*». Statkraft foreslår at setningen/vilkåret endres til: «*Reduksjon av vannføringen fra full kjøring til stans av Straumsmo kraftverk skal skje over to timer*». Statkraft begrunner endringsforslaget sitt med at de i revisjonsdokumentet opplyste om at «*Ved stopp av Straumsmo kraftverk fra full last forsøkes lastreduksjonen fordelt mest mulig jevnt over to timer*» og at NVEs forslag kan tolkes dithen «at enhver lastreduksjon (eks. fra 60 til 40 MW) skal foregå over to timer».

NVEs utgangspunkt for å foreslå dette vilkåret er at den største utfordringen for miljøet i Barduelva er store og raske endringer i driftsvannføring på Straumsmo kraftverk. For å avbøte noe på denne situasjonen har vi tatt utgangspunkt i Statkrafts selvpålagte restriksjon i dag som ble beskrevet på følgende måte i revisjonsdokumentet: «*Gradvis nedkjøring av Straumsmo kraftverk for å unngå stranding av ungfisk. Ved stopp av Straumsmo kraftverk fra full last forsøkes lastreduksjonen fordelt mest mulig jevnt over to timer. Endringer ellers reduseres med samme hastighet. Maksimal lastreduksjon er 35 MW/30 min. i området 75–40 MW. Dette tilsvarer 17,6 m³/s/30 min. Denne restriksjonen har ikke så store konsekvenser for utnyttelsen av vannet, men Statkraft kan ikke møte kravene til regulerkraftmarkedet*».

Vi ser i etterkant at det kan være grunn til å nyansere noe på vår formulering rundt lastreduksjoner og spesielt siden Statkraft mener ordlyden kan tolkes på flere måter. Vårt nye forslag er etter vår mening mer presist samtidig som det i større grad ivaretar dagens selvpålagte kjørerestriksjon slik den er beskrevet. Vi anbefaler at følgende restriksjoner på nedkjøring av Straumsmo kraftverk tas inn i reglementet:

«Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis. Nedkjøring fra full produksjon til stopp skal skje gradvis over minimum 2 timer. Ved alle andre lastreduksjoner skal maksimal nedkjøringshastighet ikke være større enn 18 m³/s/30 min.»

- 4) I reglementet står følgende avsnitt: «*I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innsetdammen. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift*». Statkraft mener dette kommer i konflikt med vilkåret om 12 m³/s nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk, som de forøvrig fraråder, fordi både Innset og Straumsmo kraftverk er tilgjengelig i hele perioden og kan kjøre på magasinert vann. NVE ser at vår formulering om tilsigsavhengighet og kjørerestriksjon på kraftverket i forhold til slipp av minstevannføring fra Innset dam mer stammer fra standardtekst i nye manøvreringsreglementer og at det ikke passer inn i dette tilfellet.

Vi foreslår derfor at avsnittet:

«I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innsetdammen. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift»

erstattes med:

«I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innset dam. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted».

Som en følge av diskusjonen omkring minstevannføring, unntaksregler og kjøringen av Straumsmo kraftverk, foreslår vi å klargjøre reglementsteksten i pkt. 2 ved å innføre underpunktene «*minstevannføring*» og «*restriksjoner på manøvreringen*» med supplerende forklaringer, se vedlagt revidert forslag til manøvreringsreglement.

Annet

- 1) Statkraft mener det ikke fremkommer noen begrunnelse i vår innstilling for hvorfor minstevannføringen nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk skal være ut 30.10 (31.10), mens slippet i sommerperioden fra Innset dam skal være til 30.09. De mener nedtrapping av vannføring fra sommer til vinter bør være som for minstevannføringen ut av Innset dam, dvs.

30.09., og presiserer nok en gang at de ikke ønsker noen pålegg om minstevannføring nedstrøms Straumsmo kraftverk.

Det er riktig som Statkraft hevder at vi ikke har skrevet en egen begrunnelse for hvorfor minstevannføringen nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk skal vare ut 30.10. eller som Statkraft poengterer, 31.10. Tanken bak er imidlertid at perioden med minstevannføring på 12 m³/s nedstrøms Straumsmo kraftverk skal sees i sammenheng med neste avsnitt i manøvreringsreglementet: *«I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva»*, med håp om en «jevn» overgang til normal vinterkjøring uten at det er pålagt ytterligere restriksjoner.

Som en følge av Statkrafts merknad om at oktober har 31 og ikke 30 dager, må setningen:

«I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s.»

erstattes med:

«I perioden 1. mai – 31. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s.» i NVEs innstilling til manøvreringsreglement.

- 2) Statkraft skriver: «I pkt. 17 fremgår: «NVE bestemmer hvem som skal gjennomføre etterundersøkelser». Her bør det stå «kan», eventuelt «bestemmer hvem som kan legge inn tilbud på gjennomføring av undersøkelser».

Vi går ut fra at Statkraft her henviser til post 17 i vårt forslag til nye konsesjonsvilkår. Post 17 er en del av nye moderne standardvilkår som normalt gis i alle nye og reviderte reguleringskonsesjoner. Vilkåret omhandler etterundersøkelser og lyder som følger: *«Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem»*.

NVE ser ingen grunn til å endre på formuleringer i dette standardvilkåret.

*Revidert forslag
til
Manøvreringsreglement
for regulering av Altevatn og Innsetvatn og overføring av Salvasskardelva,
Mouldajokka og Irggasjaurie til Altevatn, samt overføring av Straumslī-Tverrelv til
driftstunnelen til Straumsmo kraftverk i Bardu kommune, Troms fylke*

(Fastsatt (dato). Erstatte tidligere reglement gitt ved Kronprinsregentens res. av 13.06.1957,
Kgl.res. av 22.12.1960 og Kgl.res. av 07.02.1969.

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg. grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Altevatn	475,8	489,0	472,8	13,2	3,0	16,2
(inntak)		489,0	469,0	20,0		20,0
Innsetvatn						
(inntak)	298,0	301,0	298,0	3,0		3,0

Høydene refererer seg for Mouldajokka og Irggasjauries vedkommende til N.G.O.'s rektangelkart, men for øvrig til Vassdragsnivelement L.nr. 418 og dettes fastmerke F.M. 2B med høyden 312, 632 moh.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Avløpet fra 29 km² av Mouldajokkas nedbørfelt overføres fra kote 613,5 til Irggasjaurie og videre sammen med avløpet fra 20 km² av dennes partielle felt fra kote 657,0 til Altevatn. Avløpet fra 70 km² av Salvasskarelvass nedbørfelt fra kote 536,0 overføres til Altevatn. Avløpet fra 81 km² av Straumslī-Tverrelvs nedbørfelt fra kote 320,5 føres inn på driftstunnelen for Straumsmo kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføring

I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innset dam. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted. Det skal utarbeides en plan for oppfølging av effekten av minstevannføring i vinterperioden. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet og NVE.

I perioden 1. mai – 31. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s. Det kan gjøres unntak fra dette kun ved planlagt og varslet vedlikeholdsarbeid på kraftverket.

Restriksjoner på manøvreringen

Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis. Nedkjøring fra full produksjon til stopp skal skje gradvis over minimum 2 timer. Ved alle andre lastreduksjoner skal maksimal nedkjøringshastighet ikke være større enn 18 m³/s/30 min.

I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner.

Perioder hvor systemansvarlig nettselskap (TSO) henstiller produsentene om å anmelde all ledig effekt i regulerkraftmarkedet.

Spesielle driftssituasjoner skal kunne dokumenteres i etterkant. Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Dersom slipping etter dette reglement medfører alvorlige, uforutsette negative effekter på strekningen Innset dam – utløp Straumsmo kraftverk, så kan Miljødirektoratet be om at en endring i reglementet blir tatt opp til vurdering.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.»

Statnett har oversendt en uttalelse til departementet 08.12.2020. Uttalelsen inneholder kraftsensitiv informasjon og er derfor ikke inntatt i kgl.res.

IV. Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

1.1. Generelt om revisjon av reguleringskonsesjoner

Reguleringsbestemmelsene kan tas opp til revisjon etter 50 år. Adgangen til å revidere konsesjonsvilkår er lovfestet i vassdragsreguleringsloven § 8. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991–92), jf. Innst.O. nr. 66 (1991–92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnader vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at det skal vises varsomhet med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

I Meld. St. 25 (2015–2016) Kraft til endring fremgår det at *"Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene ved å bringe konsesjonsvilkårene mer i tråd med dagens vilkår. Dette må avveies mot formålet med konsesjonen, som er kraftproduksjon. Revisjon vil innebære en modernisering av konsesjonsvilkårene."*

Det fremgår av meldingen at *"Regjeringen vil trappe opp arbeidet med revisjonssaker slik at samfunnsøkonomisk lønnsomme miljøforbedringer blir gjennomført raskere."*

Meldingen viser også til at *"flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig"*.

I Meld. St. 14 (2015–2016) Natur for livet fremgår det at *"I kommende vannkraftrevisjoner vil muligheten for å forbedre forholdene for truede arter og naturtyper som er påvirket av reguleringen være et viktig vurderingstema."*

I samme melding fremgår det også at: *"Vassdragslovgivningen gir under bestemte forutsetninger adgang for konsesjonsmyndigheten til å revidere vilkårene for en gitt konsesjon etter en fastsatt frist. Dette er et virkemiddel for å modernisere konsesjonsvilkårene og forbedre miljøforholdene i regulerte vassdrag og bringe dem mer i tråd med dagens miljøstandarder. En slik vilkårsrevisjon gir også mulighet til å ta inn standardvilkåret for naturforvaltning, og dermed en mulighet til i neste omgang å pålegge miljøforbedrende tiltak eller kunnskapsinnhenting for å kunne bedømme hva som vil være det riktige tiltak."*

2. OM REGULERING AV BARDUVASSDRAGET

Øvre del av Barduvassdraget er utbygd med Innset kraftverk og Straumsmo kraftverk. Er hovedmagasinet og inntaksmagasin til Innset kraftverk, mens Innsetvatn er inntaksmagasin til Straumsmo kraftverk. Nedre del av Barduelva er utbygd med Bardufossmagasinet og Bardufoss kraftverk ved Bardufossen før samløpet med Målselva.

Barduelva er en attraktiv elv for sportsfiske, og Altevatn-området er i dag mye brukt til rekreasjon og friluftsliv. Både norske og svenske reinbeitedistrikter har lenge brukt områdene rundt Altevatnet som beitearealer.

Bardu kommune har krevd at konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget blir revidert. Kravene gjelder i hovedsak magasinrestriksjoner i Altevatn, slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk.

Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE i 2007 fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget.

3. NVES INNSTILLING

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn med overføringer. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak, blant annet fiskebiologiske tiltak og erosjonstiltak.

NVE anbefaler at det ikke innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, men at det prioriteres tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva.

NVE anbefaler følgende slipp av minstevannføring fra Innsetdammen:

2 m³/s i perioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året.

I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk, være minimum 12 m³/s.

NVE anbefaler videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

4. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

Som bakgrunn for behandlingen av saken er NVE-rapport 49/2013 et viktig grunnlag, der Barduvassdraget er plassert i kategori 1.1 (høy prioritet). Vannforvaltningsplan for Troms 2016–2021 skal legges til grunn for etterfølgende sektorvedtak. I henhold til planen er det 5 vannforekomster med miljømål høyere enn dagens tilstand i vassdraget og inngår på vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenning 4. juli 2016.

Det konkrete kunnskapsgrunnlaget for revisjonssaken er revisjonsdokumentet av 12. mars 2009 med tilleggsutredninger og nye undersøkelser, samt NVEs innstilling og merknader til denne fra Bardu kommune, Statkraft, NVEs tilleggsmerknader og innspill fra Statnett.

I tillegg kommer Olje- og energidepartementets befaring av Barduvassdraget den 21. august 2019, som også omfattet møte med bl.a. lokale og regionale myndigheter, grunneiere og representanter for reindriftsnæringen. Departementet har i tillegg hatt møte med Statkraft 8.12.2020.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget oppfylder kravene som stilles i slike saker.

5. DEPARTEMENTETS VURDERING AV REVISJONSSAKEN

5.1. Fyllingsrestriksjoner i Altevatn

Vannstanden i Altevatn kan i dag reguleres fritt mellom LRV kote 472,8 og HRV kote 489,0. Bardu kommune krever primært at vannstanden skal være minst på kote 486, sekundært på kote 484, i perioden 10. juli – 1. oktober av hensyn til redusert fremkommelighet til hytter langs Altevatn, og transport til østenden av Altevatn for friluftslivsaktiviteter. Fyllingsrestriksjonene er også begrunnet med at lav sommervannstand er uheldig for landskapet, ettersom større flater med mudderbunn blir liggende tørrlagt.

Statkraft går imot kravene om fyllingsrestriksjoner, og hevder at de er i strid med departementets retningslinjer for vilkårsrevisjoner. I retningslinjene uttales at «restriksjoner som i praksis umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen er ikke en del av revisjonsadgangen». Dersom Statkraft skal sikre at man alltid når kote 486 innen 10. juli, må Altevatn ligge høyt om våren. Dette vil gi økt flomrisiko i hele vassdraget og et mulig årlig gjennomsnittlig produksjonstap i størrelsesorden 20–50 GWh på grunn av økt flomfare i vassdraget. Kravet vil også føre til at man hver vår må ligge med et betydelig restmagasin for å sikre oppfylling i tørre år. Dette vil gi redusert mulighet til å produsere om vinteren, og gir opphav til økt uregulert produksjon om høsten. Kraftverkene i vassdraget vil i mindre grad enn i dag kunne bidra til å ivareta forsyningssikkerheten om sen vinteren og våren i området spesielt og i Norden generelt. I tillegg vil et strengt oppfyllingskrav forhindre kraftverkene i vassdraget fra å bidra

med reguleringstjenester til Statnett i de samme periodene, noe som også kan gå ut over forsynings-sikkerheten i området. Statkraft mener også at et eventuelt krav om sommervannfylling i Altevatn vil kunne komme i konflikt med et krav om slipp av minstevannføring i Straumsmo kraftverk. Dette fordi man, for å sikre sommerfyllingen, i enkelte år vil måtte stoppe kjøringen av Innset kraftverk om sen vinteren/våren, og kun kjøre Straumsmo kraftverk på lokaltilsiget. I år med normal nedbør forsøker Statkraft frivillig å holde magasin vannstanden på kote 484,2 fra 20. juli. Etter Statkrafts vurdering er sistnevnte vannstand nok for å opprettholde båtferdselen på Altevatn. Samtidig kan konsesjonæren ikke garantere en slik oppfylling i nedbørfattige år. Også et absolutt krav om kote 484,2 fra 20. juli vil medføre at Statkraft må legge igjen et restmagasin om våren for å sikre oppfylling i tørre år, som da gir redusert mulighet til å produsere om vinteren.

NVE har beregnet konsekvensene av de absolutte fyllingskravene i Altevatn, og har i stor grad kommet frem til samme resultat som Statkraft. NVE konkluderer med at ved å etterkomme kravet om "hard" fyllingsrestriksjon på kote 486, vil litt over halvparten av magasinet kunne brukes. Reelt sett innebærer dette fastsetting av en ny LRV på kote 486, som resulterer i et årlig samlet produksjonstap på 66 GWh. En ny LRV på kote 484,2 vil gi et samlet produksjonstap på 37 GWh/år. Samtidig vil noe av produksjonen flyttes fra vinter til sommer. NVE mener på denne bakgrunn at disse absolutte fyllingskravene vil føre til at magasinet ikke kan brukes fullt ut, og dermed er i strid med departementets retningslinjer for vilkårsrevisjon. En "myk" fyllingsrestriksjon, som foreslått av Statsforvalteren, vil i tørre år i mindre grad hindre full utnyttelse av magasinet sammenlignet med de absolutte fyllingsrestriksjonene. Samtidig med fyllingskravet foreligger det krav om minstevannføring fra Innsetdammen og/eller jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk. I år med lite tilsig vil en kombinasjon av minstevannføringskrav og magasin fyllingskrav kunne føre til konflikt, slik at et av kravene må prioriteres av regulanten. For å unngå situasjoner hvor årlig prioritering mellom magasin fylling og minstevannføring blir nødvendig, mener NVE det er mest hensiktsmessig og forutsigbart å ikke ha en myk fyllingsrestriksjon i vilkårene, men at minstevannføring og/eller jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk blir prioritert. NVE har derfor ikke anbefalt at det settes vilkår om hverken «harde» eller «myke» fyllingsrestriksjoner.

Departementet vil påpeke at vannkraft med magasiner og reguleringsevne er av vesentlig betydning i det norske kraftsystemet, der strengere miljøvilkår om mindre fleksibilitet i reguleringsmulighetene på sikt vil kunne svekke både forsynings-sikkerheten og evnen til flomhåndtering. Verdien av regulerbar kraftproduksjon blir stadig viktigere, ettersom man får mer uregulerbar kraft i systemet. Departementet er enig med NVE i at en såkalt "hard" fyllingsrestriksjon av Altevatn medfører at magasinet ikke kan brukes fullt ut, og dermed er i strid med retningslinjene for revisjon. En myk restriksjon der tilsiget skal gå til oppfylling vil kunne komme i konflikt med kravene om minstevannføring og/eller jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk, spesielt i år med lite tilsig. Departementet har også lagt vekt på at kravene om magasin fylling vil innskjerpe reguleringsmulighetene for både Straumsmo kraftverk og Innset kraftverk, og dermed hindre disse i å delta i regulerkraftmarkedet. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at manøvreringsreglementet for Altevatn skal forbli uendret.

5.2. Høyeste tillatte flomvannstand (HHV) i Altevatn

HHV i Altevatnet er på kote 490,0. Bardu kommune krever at HHV reduseres pga. fare for erosjons-skader. Kommunen har ikke konkretisert ny kotehøyde for HHV.

Statkraft opplyser at siste overløp over Altevassdammen var i 1993 og 2000. Statkraft hevder at det i fremtiden er liten sannsynlighet for at dette vil gjenta seg, fordi man i dag har bedre prognoseverktøy på tilsiget i nedbørfeltet, som innebærer at kraftverkene til enhver tid kan manøvreres slik at flomtap og tap i kraftproduksjonen unngås. Statkraft hevder at kommunens krav om redusert HHV strider mot retningslinjene for vilkårsrevisjon, fordi HRV ikke vil kunne utnyttes fullt ut.

NVE mener det blir vanskelig å hindre erosjon i magasinet under HRV uten at det innføres fyllingsrestriksjoner som vil påvirke HRV. Ettersom HRV ikke er gjenstand for revisjon, må problemer med erosjon løses på andre måter, som ved fysiske tiltak i strandsonen. Det vil kun være ved uforutsette hendelser med stort tilsig at flomvannstander vil inntreffe i Altevatn. NVE påpeker at HHV kote 490,0 er oppgitt i manøvreringsreglementet gitt ved Kronprinsregentens res. 10.06.1957 sammen med HRV

kote 489,0 og LRV kote 472,8 for Altevatn. I gjeldende reglement fastsatt ved kgl.res. 07.02.1969 er HHV ikke lenger oppført. NVE peker på at HHV ble brukt i forbindelse med dimensjoneringen og plasseringen av damkronen på Altevassdammen, og at HHV har liten relevans i forbindelse med manøvreringen av Altevatn. HHV er ifølge NVE ment som en opplysning i forbindelse med mulige flomvannstander som kan oppstå i de tilfeller hvor regulanten ikke klarer å manøvrere innsjøen ned i tide. NVE tilrår at HHV fortsatt ikke skal være en del av manøvreringsreglementet for Altevatn.

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling.

5.3. Fyllingsrestriksjon i Innsetvatn

Vannstanden i Innsetvatn kan i dag reguleres fritt mellom LRV kote 298 og HRV kote 301. Statkraft opplyser at de søker å holde Innsetvatn på nivå 300,4–300,9 moh. i perioden 1/7–1/10 av landskapsmessige hensyn, og at denne selvpålagte restriksjonen medfører at kraftverkene til tider ikke kan døgnreguleres like mye som ønskelig. Det forsøkes også å holde Innsetvatn høyt og jevnt på senhøsten/tidlig vinter for å få lagt islokk på vannet foran inntaket. Innsetvatn kjøres vanligvis ned i forkant av forventning om store nedbørmengder. Dette gjøres for å unngå vanntap og for å hindre at vannstanden blir for høy med den hensikt å redusere faren for erosjonsskader.

Statsforvalteren krever i sin uttalelse at Statkrafts selvpålagte kote 300,4–300,9 i perioden 01.07.–01.10. må tas med som fast vilkår i et nytt manøvreringsreglement. Statsforvalteren mener også at det må settes en nedre grense for laveste vannstand for periodiske nedtappinger av hensyn til biologien.

Slik NVE vurderer situasjonen i Innsetvatn, er dette et magasin med begrenset regulering (3 m) og hvor man sjelden bruker hele reguleringshøyden. Mye av vannstandsendingene foregår innenfor den øverste meteren som ovenfor nevnt. Vannstandsdata viser at vannstanden i perioden 2007–2017 har ligget innenfor den øverste meteren mer enn 96 % av tiden. Det er episoder med lavere vannstander, men sjelden lavere enn 2 meter under HRV. Dagens regulering synes å gi grunnlag for opprettholdelse av de opprinnelige fiskebestander. Følgelig synes miljømålet for vannforekomsten (GØP) å være tilnærmet oppnådd. Denne situasjonen forutsetter trolig at dagens manøvreringspraksis opprettholdes. NVE drøfter i innstillingen om denne praksisen bør formaliseres i form av magasinrestriksjoner i et nytt manøvreringsreglement. Statkraft mener de selvpålagte restriksjonene virker tilfredsstillende. NVE mener Statkrafts selvpålagte restriksjoner i dag sørger for at miljøforholdene i Innsetvatn er akseptable. Innføringen av standardvilkår vil videre gi hjemmel for å kunne følge opp dagens tilstand og miljømål. NVE anbefaler på denne bakgrunn at det ikke settes fyllingsrestriksjoner for Innsetvatn.

Departementet vil også her påpeke at vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er av vesentlig betydning i det norske kraftsystemet, der strengere miljøvilkår om mindre fleksibilitet i reguleringsmulighetene på sikt vil kunne svekke både forsyningssikkerheten og evnen til flomhåndtering. Dersom det skulle vise seg at manøvreringen vil føre til negative konsekvenser for fiskebestander og/eller erosjonsforhold, vil standardvilkårene kunne komme til anvendelse for å iverksette tiltak. Dersom det er behov for å justere manøvreringsreglementet for Innsetvatn, herunder vintervannføringen som skal utprøves, kan vilkårene endres etter vrgl. § 9 eller i medhold av post 4 i manøvreringsreglementet. For øvrig vises til NVEs tilrådning som departementet slutter seg til.

5.4. Minstevannføring i Barduelva

Dagens manøvreringsreglement inneholder ingen krav til slipp av minstevannføring i Barduelva. Et krav i vilkårsrevisjonen er slipp av minstevannføring fra Innsetvatn/Rødhølen (Innsetdammen), men uten angitt størrelse. Bakgrunnen for kravet er at elvestrekningen nærmest opp til Rødhølen var en særdeles god ørretelv med god tilgjengelighet før regulering. Forholdene for fisk og fiske samt estetisk kvalitet er nå sterkt redusert på strekningen ned til Straumsmo.

Statkraft har gjennomført prøveslipp med vannføringer på 0,5, 1, 2, 4, 6 og 8 m³/s, der det ble gjort observasjoner av ferskvannsbiologi (bunndyr og fisk) og estetikk/landskap. I etterkant er det gjort teoretiske vurderinger av erosjonsforhold og konsekvenser av vannslipp om vinteren (isdannelse).

I sin oppsummering og vurdering om minstevannføring konkluderer fagutrederne slik:

«Det springende punktet i de øvre delene er vintersituasjonen: Vannføringen må være kontinuerlig. Organismene, verken fisk eller bunndyr, tåler episoder med tørrlegging eller innfrysing. Hvis det skjer får man heller ingen effekt av en minstevannføring om sommeren».

Bardu kommune krever en minstevannføring sommer på 2–4 m³/s i Østerdalselva/Barduelva ovenfor Straumsmo.

Statkraft påpeker at fagutredningene anbefaler ulike minstevannføringer for ferskvannsbiologi og estetikk/landskap og at det kan forventes miljøgevinster ved vannføringer langt under 5 % persentilen på ca. 8 m³/s. Samtidig mener konsesjonæren at produksjonstapet (10–30 GWh) er betydelig ved de foreslåtte minstevannføringene. Statkraft fremhever også at den ferskvannsbiologiske utredningen påpeker at det er en større miljøgevinst av å sikre en mer jevn og stabil vannføring nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk (10–12 m³/s) enn med slipp av vannføring ut av Innsetdammen.

NVE peker på at de ulike fagutredninger gir forskjellige anbefalinger for de fagtema som har vært undersøkt, og beskriver at virkningen vil være ulik for hhv. fisk og landskap/friluftsliv ved ulike vannføringer. NVE peker på at minimumskravet for et fungerende økosystem for både bunndyr og fisk synes å være et slipp på 2 m³/s i sommerhalvåret. Dette er beregnet å gi et produksjonstap på 14,8 GWh. Et slipp på 4 m³/s vil medføre at man oppnår betydelig mer for ferskvannsbiologien, samtidig som landskapsopplevelsen vil få et markert løft i forhold til dagens situasjon. Produksjonstapet ved 4 m³/s sommer er beregnet til 29,5 GWh. For å sikre et fungerende økosystem over året, er man avhengig av at man unngår tørrlegging og innfrysing i vinterhalvåret. For vinterhalvåret er det foretatt teoretiske simuleringer av slipp på 0,5, 1 og 2 m³/s. Simuleringene viser at det må et adskillig høyere slipp enn 2 m³/s for å sikre vannføring i hele Østerdalselva ned til Straumsmo på vinteren. Slipp på 2 og 4 m³/s vinter vil gi hhv. 20,4 og 40,8 GWh i krafttap. NVE foreslår et prøveslipp for vinter på 0,5 m³/s som et utgangspunkt. NVE anbefaler at den foreslåtte minstevannføringen i vinterperioden blir fulgt opp med undersøkelser. I utkast til manøvreringsreglement har NVE foreslått at det skal utarbeides en plan for oppfølging av effekten av minstevannføring i vinterperioden. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet og NVE. NVE anbefaler også at det tas inn et avsnitt i manøvreringsreglementet om mulighet for endring av reglementet.

NVE anbefaler at det slippes en minstevannføring fra Innsetdammen på 2 m³/s i sommerperioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s i vinterperioden 1. oktober – 30. april. Dette vil ifølge NVE bidra til et løft for ferskvannsbiologien, både bunndyrproduksjon og forholdene for fisk, samtidig som landskapsopplevelsen på elvestrekningen vil øke noe i forhold til dagens situasjon. Slipp av minstevannføring fra Innsetdammen vil etter NVEs syn bidra til en vesentlig miljøforbedring på strekningen ned til utløpet av Straumsmo kraftverk. Den anbefalte minstevannføringen vil medføre et årlig produksjonstap på 19,9 GWh, som tilsvarer en nåverdi på om lag 128 mill. kroner beregnet med NVEs basis kraftprisbane.

Departementet slutter seg til NVEs forslag om å prioritere slipp av minstevannføring i Barduelva fremfor fyllingsrestriksjoner i Altevatn. Departementet er enig i NVEs anbefaling om en minstevannføring på 2 m³/s i sommerperioden og et foreløpig slipp på 0,5 m³/s i vinterperioden. Et slipp på 2 m³/s i sommerhalvåret antas å gi tilfredsstillende nytte for bunndyr og fisk med akseptable kostnader. Minstevannføringen om vinteren er foreløpig fastsatt, og skal følges opp med undersøkelser i felt for å evaluere effekten. Departementet mener at post 4 i reglementet gir tilstrekkelig hjemmel for å ev. endre vintervannføringen om det er behov for justeringer, og har på bakgrunn av dette ikke foreslått bruk av prøvereglement for vintervannslippet.

5.5. Minstevannføring i overførte bekker/elver

Det er i alt 3 overføringer som er med i Altevasreguleringen. Det er overføringen av Salvasskardelva (Salvvasjohka) til Altevatn, overføringen av øvre del av Multojohka og Irggášjávri (utløp) til Altevatn og overføring av Straumslu-Tverrelva til driftstunnelen for Straumsmo kraftverk. Det har fremkommet krav om minstevannføring for overføringene i forbindelse med vannforvaltningsplanen for vannområde Bardu-Målselvvassdraget-Malangen.

Statkraft har fått utredet miljøkonsekvenser av slipp av 5 % persentilen sommer og vinter for biologi (bunndyr og fisk) og landskap.

Basert på den foreliggende kunnskap og rapporter om de berørte elvestrekninger, mener NVE at det er begrenset miljøgevinst for både bunndyr og fisk man kan oppnå ved å slippe minstevannføring tilsvarende 5 % persentilen. Slipp av minstevannføring vil gi en landskapsmessig gevinst i alle vassdragene sammenlignet med dagens situasjon uten minstevannføring. I godkjent vannforvaltningsplan for Troms er ingen av vannforekomstene som er påvirket av de nevnte overføringer, godkjent med miljømål som krever vannslipp. NVE mener det er begrensede miljøgevinster som synes å kunne oppnås ved slipp av 5 % persentilen. NVE viser til at et slikt vannslipp vil medføre et samlet produksjonstap på 13,2 GWh. NVE anbefaler ikke slipp i noen av de tre vassdragsavsnittene. Departementet har merket seg at de fleste høringsinstansene, i likhet med NVE, foretrekker slipp av minstevannføring fra Innsetvatn til Barduelva, fremfor slipp av vann fra de overførte elvene/bekkene. Departementet slutter seg til NVEs standpunkt.

5.6. Jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk

Dagens manøvreringsreglement inneholder ingen restriksjoner på kjøring av Straumsmo kraftverk, men Statkraft praktiserer en selvpålagt restriksjon på 2 timer på alle nedkjøringer og jevn kjøring for å forhindre isproblemer om vinteren. Et krav i vilkårsrevisjonen er at Straumsmo kraftverk må pålegges en jevnere kjøring enn i dag. Bakgrunnen for kravet er bekymring for fiskens gyte- og oppvekstforhold, erosjonsfaren i vassdraget og isproblemer i vinterhalvåret.

5.6.1. Kjøringen av Straumsmo kraftverk og begrepet effektkjøring

På bakgrunn av kommunens krav om bl.a. mer stabil vannføring og utredning av effektkjøring, ba NVE Statkraft redegjøre for hvordan Straumsmo kraftverk har blitt kjørt historisk og hvordan det kjøres i dag. Statkraft konkluderer følgende om dette i notat av 17.02.2012:

«Over sesong

Straumsmo kraftverk har gjennom hele driftstiden blitt kjørt jevnt gjennom vinteren. Denne strategien har ikke endret seg drastisk de siste årene. Nivået på kjøringen varierer mer i perioden etter 2000. Dette skyldes at disponeringen er mer langsiktig og tilpasses den faktiske driftssituasjonen, også på sikt. Under vårfloppen er flomdemping hovedprioritet. Gjennom sommeren er hovedformålet å fylle Altevattn til vinterens kjørebehov. På høsten tiltar den jevne kjøringen tidligere nå enn tidligere. Dette skyldes hovedsakelig at det legges is på Barduelva for å hindre isproblemer. Hovedstrategien for hvordan Straumsmo kraftverk driftes gjennom sesongene kan derfor sies å være relativt lik nå sammenlignet med historisk.

Over døgn

Hovedforskjellen i driftsmønsteret, historisk og i dag, er på sommeren. Aggregatene reguleres mer over driftsdøgnene. Dette resulterer i en drift som tilpasser seg forholdene i forhold til tilsig og forbruksprofilen. Historisk ble kraftverket også regulert over døgnet, men det hadde jevnere driftsdøgn for så å stå flere dager i strekk. Nå reguleres det mer innenfor døgnet og kraftverket startes og stoppes oftere.»

NVE mener dagens kjøremønster over døgnet i sommerperioden kan betegnes som effektkjøring, og har pålagt regulanten å utrede temaet i en rekke tilleggsutredninger. Disse er nærmere omtalt i NVEs innstilling.

Statkrafts kommentarer til høringsuttalelsene og tilleggsutredninger:

«I høringsuttalelsene til Bardu kommune og lokale instanser blir kravet om en jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk opprettholdt og forsterket, blant annet gjennom at det er påpekt behov for en minstevannføring fra tunellutløpet. Fagutredningene innen temaene ferskvannsbiologi og erosjon påpeker miljøgevinst med en jevnere og mer stabil vannføring ut av Straumsmo kraftverk, mens det synes å ha mindre betydning for landskap/estetikk. I dag legges det opp til en mest mulig jevn kjøring av Straumsmo kraftverk vinterstid av hensyn til islegging og

for dermed å kunne hindre potensielle flomskader. En jevnere kjøring av kraftverket sommerstid vil ikke resultere i produksjonstap, men gi lavere fleksibilitet og dermed et betydelig inntektstap.

Vi tilstreber i dag gjennom en selvpålagt restriksjon en forsiktig nedkjøring av kraftverket for å unngå stranding av fisk. Det er forøvrig også tilrådd å bygge lave terskler som et avbøtende tiltak på områder utsatt for tørrlegging av hensyn til bunndyrproduksjonen. En mer stabil vannføring, herunder forsøk på å tilstrebe en vannføring på 10–12 m³/s vil – som nevnt tidligere – kunne føre til en lavere oppfylling av Altevatn i år med lite tilsig.

Et minstevannføringskrav nedstrøms Straumsmo kraftverk vil i praksis fjerne muligheten av å tilby Statnett nedregulering til stopp på Straumsmo siden det ikke er forbitappingsmulighet i kraftverket. Vann må da tappes fra Innsetvatn med tidsforsinkelse og med fare for problemer med is i elva om vinteren. I praksis vil dette være størst problem på sommeren når det er overskudd av kraft nord for Ofoten, men også ved linjeutfall på vinteren kan det medføre konsesjonsbrudd.

Vi vil for øvrig påpeke at den sterkt reduserte vannføringen ved full stans av Straumsmo kraftverk er på et begrenset område (2 km) i Barduelva siden Sjørdalselva bidrar med betydelige vannmengder etter samløpet. Undersøkelser som ble gjort i forbindelse med stans av Straumsmo kraftverk i august 2008, viste at reduksjonen i vanddekket var på 28 % på strekningen fra Straumsmo til Storholmen nedenfor Setermoen. Det ble dessuten vurdert at døgnreguleringen ikke var til nevneverdig skade for fiskebestanden. Man har mulighet for å utrede nærmere og gjennomføre tiltak for å redusere konsekvensene for bunndyr på de områdene som er utsatt for tørrlegging».

Statnett uttaler ved brev av 23. november 2017

"Statnett har vurdert revisjon av konsesjonsvilkårene for kraftverkene Straumsmo og Innset.

At vi har kraftverk som raskt kan reguleres opp eller ned er generelt viktig for systemdriften, spesielt ved driftsforstyrrelser da rask reguleringssevne kan redusere konsekvensene. Dette gjelder både i tunglast og lettlast.

Med to 420 kV forbindelser i drift mellom Ofoten og Balsfjord, er det vår vurdering at konsekvensene ved driftsforstyrrelser vil reduseres. Enkelte utfall, eller kombinasjoner av utfall, vil likevel fortsatt kunne medføre behov for kraftverk med rask responsmulighet. Mer spesifikt vil en innskjerping av reguleringsmulighetene på Straumsmo og Innset være negativt for systemdriften i området sør for Mestervik dersom TI i Bardufoss transformatorstasjon er utilgjengelig. Området er da avhengig av de to 132 kV ledningene fra Mestervik til Bardufoss. I en slik situasjon vil utfall av en av dem kunne gi spenningsproblemer mot Finnfjord. Begge ledningene går i tillegg i parallell, så det kan tenkes hendelser som fører til samtidig utfall av begge ledningene.

Statnett ønsker derfor at dagens reguleringsmuligheter ved kraftverkene Straumsmo og Innset videreføres."

5.6.2. NVEs vurdering

Dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk; effekter og prioriteringer

NVE peker i innstillingen på at dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk om sommeren i første rekke har negative konsekvenser for bunndyrproduksjon og forsterker erosjonsprosesser langs elveløpet fra utløpet av kraftverket og forbi Setermoen. Erosjon er mest utpreget på de første 12 km nedstrøms kraftverket. Direkte negative effekter på fisk synes å være små, mens landskap/estetikk synes ikke å være berørt i stor grad.

NVE mener en jevnere og mer stabil kjøring av Straumsmo kraftverk vil kunne ha positive effekter for bunndyrproduksjonen i elva og potensielle for økt fiskeproduksjon.

NVE mener at jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk skal ivareta miljøforbedringer på strekningen fra utløpet av Straumsmo kraftverk og ned til området Setermoen. En jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk vil innebære restriksjoner i forhold til dagens kjøremønster. De aktuelle tiltakene vil ifølge NVE medføre at det settes begrensninger for fleksibiliteten i systemet.

Statkraft ønsker i utgangspunktet ingen nye restriksjoner og konkluderer med følgende: «Ut fra behovet for fleksibilitet i kraftsystemet, herunder forsyningsikkerhet i gitte situasjoner, og med dagens

tekniske restriksjoner i Straumsmo og Innset kraftverk, er det uakseptabelt å innføre krav som setter ytterligere begrensninger i kjøringen av kraftverkene.»

Forsyningssikkerhet og fleksibilitet

NVE har i innstillingen sett nærmere på forsyningssikkerheten og behovet for fleksibilitet i området. Historisk sett har Straumsmo og Innset hatt stor betydning for forsyningssikkerheten nord for Ofoten siden kraftverkene er tilknyttet et av de største magasinene i dette området og er svært regulerbare. Statnett SF (Statnett) ferdigstilte høsten 2017 en ny 420 kV ledning mellom Ofoten og Balsfjord, noe som har bidratt til økt overføringskapasitet inn til området. Etter dette er betydningen av lokale regulerbare kraftverk redusert og situasjonen er noe endret siden Statkraft kommenterte høringsuttalelsene og tilleggsutredningene i 2013. Ved en feilsituasjon der nettet i Troms og Finnmark blir adskilt fra resten av landet, vil Straumsmo og Innset likevel fortsatt være viktige for å opprettholde forsyningssikkerheten i området. Statnett uttaler i november 2017 at kraftverk som raskt kan reguleres opp eller ned er generelt viktig for systemdriften, spesielt ved driftsforstyrrelser, da rask reguleringssevne kan redusere konsekvensene. Dette gjelder både i tunglast og lettlast. Statnett ønsket derfor opprinnelig at dagens reguleringsmuligheter ved kraftverkene Straumsmo og Innset videreføres av hensyn til å opprettholde den lokale forsyningssikkerheten, jf. 23.11.2017.

NVE mener at både den lokale forsyningssikkerheten og mulige inntektstap må vektlegges dersom eventuelle restriksjoner i kjøremønsteret for Straumsmo skal pålegges. NVE mener forsyningssikkerheten har størst betydning i denne sammenheng.

Mulige tiltak for jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk

Minstevannføring

NVE har vurdert de mulige tiltak som kan gjøres for å få til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk for å få til mulige miljøforbedringer. NVE mener en minstevannføring fra kraftverksutløpet vil kunne bidra mye til en bedring av bunndyr- og fiskeproduksjon, samt noe i forhold til å redusere problemene med erosjon. I Barduelva er størrelsen på minstevannføring relatert til biologi i første omgang foreslått til 6–8 m³/s for å ha effekt like nedstrøms utløp kraftverket, men bør økes til 10–12 m³/s dersom man ønsker effekt på elva nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. For å oppnå positive effekter på grunnvannserosjon bør man trolig opp i minst 30 m³/s.

For strekningen fra utløpet av kraftverket og ned til samløpet og i perioder med liten vannføring i Sjørdalselva, mener NVE vil det være behov for et vannslipp enten fra Innsetdammen eller via kraftverksutløpet. NVEs anbefalte vannslipp på 2 m³/s fra Innsetdammen, vil ikke være tilstrekkelig til å dekke behovet nedstrøms utløp kraftverket. NVE mener det bør gå 12 m³/s i Barduelva rett nedstrøms samløpet med utløpet fra kraftverket for å få til en akseptabel miljøforbedring.

Opp- og nedkjøringshastighet

NVE har vurdert om jevnere kjøring kan ivaretas ved restriksjoner i opp- og nedkjøringshastighet. I dag har Statkraft innført en selvpålagt restriksjon på 2 timer på alle nedkjøringer. Med dagens restriksjon er senkningshastigheten svært stor. NVE mener ytterligere restriksjoner på nedkjøringshastighet vil kunne være positivt for å redusere grunnvannserosjon men at det også vil redusere fleksibiliteten i systemet. NVE mener det er viktig å opprettholde en viss grad av regulerbarhet i Straumsmo kraftverk av hensyn til forsyningssikkerheten i området og mener ytterligere reduksjon i nedkjøringshastighet utover dagens 2 timer, vil redusere verdien av fleksibiliteten mer enn de fordeler man vil kunne oppnå miljømessig. NVE mener derfor en minstevannføring på 12 m³/s i kombinasjon med dagens senkningshastighet på 2 timer vil bidra tilstrekkelig til ønsket miljøforbedring.

NVE har i brev av 18.8.2020 nyansert forslaget til formulering i reglementet rundt lastreduksjoner siden Statkraft kommenterte at ordlyden kan tolkes på flere måter. NVEs nye forslag er mer presist samtidig som det i større grad ivaretar dagens selvpålagte kjørerestriksjon slik den er beskrevet. NVE anbefaler at følgende restriksjoner på nedkjøring av Straumsmo kraftverk tas inn i reglementet.

«Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis. Nedkjøring fra full produksjon til stopp skal skje gradvis over minimum 2 timer. Ved alle andre lastreduksjoner skal maksimal nedkjøringshastighet ikke være større enn 18 m³/s/30 min.»

Antall start/stopp (lastvariasjoner) over døgnet

NVE har også vurdert om det skal settes restriksjoner for antall start/stopp over døgnet og større lastvariasjoner over døgnet. NVE mener dette vil være mest aktuelt der det ikke er restriksjoner på opp- og nedkjøringshastighet. NVE mener at med en minstevannføring på 12 m³/s som basis i vassdraget og en restriksjon på nedkjøringshastighet, vil behovet for å sette restriksjoner for antall start/stopp eller lastvariasjoner i Straumsmo kraftverk over døgnet være betydelig redusert. For at muligheten for noe fleksibilitet i kjøringen skal opprettholdes, vil ikke NVE anbefale restriksjoner i antall start/stopp eller lastvariasjoner over døgnet.

Tilbake til gammelt kjøremønster

Som en siste mulighet for å oppnå en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk, har enkelte fremsatt forslag om å gå tilbake til gammelt kjøremønster. NVE mener det er lite ønskelig at man går tilbake til gammelt kjøremønster, både av hensyn til vannstandsvariasjoner i Innsetmagasinet, men også siden det innebærer stor pendling mellom 0 og 66 m³/s og periodevis «tørrelgging» nedstrøms utløp kraftverk.

Isproblemer

NVE viser til at Statkraft har en selvpålagt restriksjon om jevn kjøring av Straumsmo kraftverk i vinterperioden etter at det tidligere var store problemer med isgang og oversvømmelser som følge av manøvreringen om vinteren. NVE mener at dagens selvpålagte restriksjon må bli en del av manøvreringsreglementet i de nye vilkårene.

5.6.3. NVEs anbefaling

Som en oppsummering av kravet om å få til en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk, anbefaler NVE at det innføres en minstevannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s fra starten på sommerperioden 1. mai til starten på vinterperioden da kraftverket begynner å kjøres jevnt for å forebygge isproblemer. NVE anbefaler også at dagens to selvpålagte restriksjoner om en nedkjøringshastighet på minimum 2 timer og jevn kjøring for å forhindre isproblemer om vinteren blir tatt inn som en fast del av manøvreringsreglementet. Av hensyn til behovet for noe fleksibilitet og forsyningssikkerhet anbefaler NVE også at manøvreringsreglementet har unntaksbestemmelser for spesielle driftssituasjoner. NVE har i etterkant av innstillingen justert ordlyden i forslaget til unntaksbestemmelse.

5.6.4. Statkrafts merknader til NVEs innstilling

Statkraft har i brev av 29.11.2019 uttalt seg til NVEs innstilling. Statkraft har utredet konsekvenser av NVEs innstilling om en minstevannføring nedenfor utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s i perioden 01.05.–30.10. og fraråder at denne innføres. Årsaken er at miljøgevinsten av vilkåret ikke synes å oppveie for et betydelig tap av fleksibilitet i kraftproduksjonen. Statkraft påpeker at vilkåret medfører at det ikke kan tilbys nedregulering av Straumsmo kraftverk under 40 MW i perioden. Statkraft viser til at behovet for nedregulering forventes å øke ved innfasing av ny vindkraft i området. Statkraft foreslår som subsidiært forslag å flytte måling av en eventuell minstevannføring nedstrøms Straumsmo til Fosshaug målestasjon. Statkraft viser til at dette vil redusere konsekvensene for kraftproduksjonen og leveranser av balanse- og systemtjenester.

5.6.5. NVEs uttalelse til Statkrafts merknader

NVE har ved brev av 18.08.2020 uttalt seg til Statkrafts brev av 29.11.2019. Her uttales bl.a. følgende om konsekvenser av minstevannføringen:

Statkraft opplyser om at de ved tvungen kjøring av Straumsmo må flytte deler av produksjonen fra timer med høy etterspørsel til timer med lav etterspørsel, noe som resulterer i mindre fleksibilitet i kraftproduksjonen og et betydelig inntektstap. Statkraft har beregnet dette tapet til størrelsesorden 7 mill. kr pr. år basert på en minste driftsvannføring på 20 m³/s (tilsvarende minimumslast på 40 MW). Det opplyses om at med installasjon av ny turbin som kan kjøre en last ned mot 12 m³/s, kan inntektstapet reduseres til 3 mill. kr pr. år. Installasjon av nye løpehjul vil tidligst kunne bli utført sommeren 2024.

NVE har hele tiden vært klar over at å innføre restriksjoner i forhold til kjøringen av Straumsmo kraftverk, ville medføre noe inntektstap for regulanten. Størrelsen på tapet synes NVE imidlertid har vært utfordrende å beregne, da det avhenger av flere faktorer og forutsetninger som varierer både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Dersom man bruker gjennomsnittlig produksjonstap på 35,1 GWh om vinteren og økt sommerproduksjon på 13,6 GWh og legger til grunn gjennomsnittlig pris for hhv. vinter- og sommerperioden, får NVE det samme tallet i størrelsesorden 7 mill. kr pr. år som Statkraft har beregnet. NVE merker seg at tapet kan reduseres betydelig ved installasjon av ny turbin.

NVE skriver videre i brev av 18.08.2020 at nedregulering kan ivaretas av vindkraftanlegg de få gangene dette er nødvendig per år, selv om dette vil medføre en større kostnad. Installasjon av en omløpsventil eller en turbin med slukeevne ned mot 12 m³/s i Straumsmo kraftverk, vil også bidra til å kunne opprettholde leveranser av nedreguleringer. Dersom det skulle vise seg i tiden som kommer at det vil bli et stort behov for denne typen systemtjeneste og det ikke kan løses på andre måter, viser NVE til at det vil være mulig for regulanten å søke om å få endret det gjeldende manøvreringsreglementet. NVE viser til at de har vært klar over at alt av nye restriksjoner på dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk vil måtte gi redusert fleksibilitet og med det reduserte muligheter til å bidra med systemtjenester. NVE har landet på at man fortsatt vil ha en fleksibilitet i systemet og vil kunne tilby systemtjenester innenfor driftsvannføring 12 (20)–66 m³/s (40–130 MW).

NVE kommenterer videre Statkrafts forslag om å flytte målepunktet for minstevannføringen på 12 m³/s fra utløpet av Straumsmo kraftverk ned til Fosshaug målestasjon. Denne målestasjonen ligger 12 km nedstrøms kraftverksutløpet og får med seg vannføringen fra Sjørdalselva, Tverrelva og flere andre mindre sideelver/bekker til Barduelva i tillegg til eventuell minstevannføring fra Innset dam og driftsvann fra Straumsmo kraftverk. NVE vurderer at forslaget medfører at Statkraft relativt sjelden må bidra med ekstra vann enten i form av økt slipp fra Innset dam eller tvungen kjøring av Straumsmo kraftverk for å tilfredsstillende kravet til 12 m³/s ved Fosshaug og at alternativet i stor grad vil opprettholde dagens fleksibilitet i systemet fordi Straumsmo kraftverk da fortsatt vil kunne kjøres det meste av tiden som man gjør i dagens situasjon.

Statkraft mener at deres forslag til minstevannføringsløsning samtidig vil ivareta biologiske tilrådninger for Barduelva nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. NVE viser til fagrapporten «Miljøfaglige utredninger i Barduvassdraget ifm. vilkårsrevisjon for Altevassreguleringen» og viser til at NVE oppfatter rapporten oppgir at når vannføringen oppstrøms samløpet med Sjørdalselva blir lavere enn 10–12 m³/s, begynner tilstanden for elva som økosystem å forverre seg betydelig. NVE viser til at rapporten omtaler at prøveslippet på 6–8 m³/s, hadde en tilfredsstillende effekt fra området rett nedstrøms kraftverksutløpet og ned mot samløpet med Sjørdalselva, men at det ikke hadde noen virkning i elva rett før samløpet og i elva videre nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. For å få noen virkning der må man opp i vannføringer med referanse utløp Straumsmo kraftverk på minimum 10–12 m³/s.

NVE mener det er stor forskjell på referansepunktet rett nedstrøms utløp Straumsmo kraftverk og Statkrafts forslag om Fosshaug (12 km nedstrøms). Med referansepunkt rett nedstrøms kraftverksutløpet, mener NVE man vil oppnå en betydelig miljøgevinst på en større strekning i Barduelva sammenlignet med dagens situasjon. NVE mener Statkrafts forslag bare unntaksvis vil ivareta strekningen fra utløp kraftverk og da bare i perioder med svært lavt tilsig i systemet. Miljølempene med fortsatt effektkjøring med utløp på nær tørrlagt elv vil slik NVE ser det fortsatt dominere.

Som en oppsummering mener NVE at Statkrafts alternative forslag til minstevannføringsløsning i Barduvassdraget i stor grad vil opprettholde dagens fleksibilitet i systemet, men vil ikke medføre

miljøforbedring av betydning. NVE opprettholder derfor forslaget om at det innføres en minstevannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s i perioden 1. mai til 31. oktober.

5.6.6. Statnetts uttalelse

Statnett har i brev 29.10.2020 avgitt en ny høringsuttalelse om revisjon av Altevatn. Uttalelsen er unntatt offentlighet, da den inneholder detaljer som er kraftsensitive. I den generelle omtalen beskriver Statnett at Straumsmo kraftverk har vært en viktig bidragsyter med opp og nedregulering i elspotområde NO4 historisk, og hvordan den nye 420 kV ledningen mellom Ofoten og Balsfjord har redusert flaskehalsen i sentralnettet, og at behovet for spesialregulering fra i området dermed er redusert. Statnett peker på at kraftverk med regulering fortsatt er viktige bidragsytere for forsynings-sikkerheten både nasjonalt og regionalt, for eksempel ved tørrår og utfall. Altevatn er det fjerde største magasinet målt i GWh i prisområdet NO4 og det største magasinet nord for Svartisen. Statnett viser til at fleksibiliteten som vannkraftverk med magasin leverer er avgjørende for å holde de samlede kostnadene nede i det norske kraftsystemet.

5.6.7. Verdien av regulerbar kraft

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsynings-sikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet er i flere tilfeller avgjørende for å håndtere spesifikke netttutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritert hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 % av sekundærreservene og 45 % av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsynings-sikkerheten.

5.6.8. Departementets vurdering av tiltak for jevnere kjøring av Straumsmo

Det er ingen restriksjoner i manøvreringsreglementet for dagens kjøring av Straumsmo kraftverk verken i form av driftsvannføring nedstrøms utløpet eller nedtappingshastighet. I dag har Statkraft en selvpålagt nedkjøringshastighet på 2 timer fra 66 til 0 m³/s. Dette tilsvarer en gradvis nedkjøring av kraftverket på 36 MW/ 30 min eller 17,6 m³/s / 30 min.

I revisjonssaken er det krevd at kraftverket må pålegges en jevnere kjøring enn tilfellet er pr. i dag, for å bedre fiskens gyte- og oppvekstvilkår samt minske erosjonsfaren i vassdraget og isproblemer i vinterhalvåret. Bardu kommune krever i den forbindelse mer stabil vannføring og utredning av effektkjøringen i Straumsmo kraftverk. Barduelva er en populær elv for fiske av ørret. Tidligere undersøkelser har vist at det særlig er området mellom Strømsmofossen og utløpet av kraftverket som har god tetthet av ørret og god rekruttering. Departementet merker seg at dagens drift av Straumsmo kraftverk medfører at bunndyrproduksjonen svekkes nedstrøms utløpet og at gyte- og oppvekstområder for ørreten i Barduelva tørrlegges, med fare for stranding og at kjøremønsteret medfører grunnvannserosjon.

NVE mener dagens kjøremønster over døgnet i sommerperioden kan betegnes som effektkjøring. NVE foreslår at Statkraft pålegges en minstevannføring i Barduelva målt rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk på 12 m³/s i perioden 1. mai til 31. oktober. NVE mener dette vil kunne bidra mye til en bedring av bunndyr- og fiskeproduksjon, samt noe for å redusere problemene med erosjon.

Statkraft har i merknadene til NVEs innstilling påpekt en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk sommerstid vil bidra til en lavere fleksibilitet i kraftsystemet og lavere forsyningssikkerhet i gitte situasjoner. Pålegg om minstevannføring nedstrøms Straumsmo vil i praksis si at kraftverket ikke kan nedreguleres til stopp på en forespørsel fra Statnett. Det opplyses også om at alle de aktuelle tiltakene som er vurdert vil medføre at det settes begrensninger for fleksibiliteten i systemet. Statkraft fraråder at det stilles krav om 12 m³/s mellom 1.5.–31.10. da de mener at miljøgevinsten av vilkåret ikke synes å oppveie for et betydelig tap av fleksibilitet.

Statkraft viser til at Straumsmo kraftverk tidligere har vært sentrale i forbindelse med leveranse av system- og balansetjenester i området. Selv om byggingen av 420 kV ledningen fra Ofoten til Balsfjord har bidratt til at flaskehalsen i nettet er redusert og behovet for opp- og nedregulering fra Straumsmo er mindre enn før, er kraftverket fortsatt en viktig bidragsyter for forsyningssikkerheten både nasjonalt og regionalt, for eksempel ved tørrår og utfall. Statkraft peker på at det ikke er andre kraftverk i Troms som kan bidra med tilsvarende systemtjenester. NVE peker på at selv om NVEs forslag til restriksjoner på dagens kjøremønster for Straumsmo kraftverk vil måtte gi redusert fleksibilitet, og med det reduserte muligheter til å bidra med systemtjenester, vil Straumsmo kraftverk fortsatt kunne bidra med fleksibilitet i systemet og vil kunne tilby systemtjenester innenfor driftsvannføring 12 m³/s (20 MW) – 66 m³/s (40–30 MW).

Dersom det skal fastsettes en minstevannføring nedstrøms Straumsmo foreslår Statkraft å flytte målepunktet fra direkte nedstrøms Straumsmo til Fosshaug målestasjon, nedstrøms samløpet med Sjørdalselva, for å redusere konsekvensene for kraftproduksjonen og leveranser av balanse- og systemtjenester. NVE har vurdert Statkrafts forslag om å flytte målepunktet til Fosshaug bro. NVE mener forslaget i stor grad vil opprettholde dagens fleksibilitet i systemet, men ikke vil medføre miljøforbedring av betydning, da strekningen mellom Straumsmo kraftverk og samløpet med Sjørdalselva fortsatt vil bli utsatt for omfattende tørrlegging av areal og lav vannhastighet. NVE viser til at Statkrafts forslag ikke inneholder noen løsning for økt vannføring på strekningen utløp kraftverk og til samløp med Sjørdalselva, enda de faglige rådene var at en vannføring på 6–8 m³/s bør være et minimum der.

Departementet anser den sentrale problemstillingen her å være avveiningen mellom å forbedre bunndyrforholdene og dermed gyte- og oppvekstvilkårene for ørret på en 2 km strekning i Barduelva nedstrøms utløpet av Straumsmo, opp mot virkningene dette vil ha for kraftsystemet.

Kostnadene ved det foreslåtte minstevannslippet er først og fremst knyttet til virkningene for kraftsystemet, men vil også medføre økonomiske virkninger for regulanten. Statnett uttaler i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 at fleksibilitet blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Altevåttn er det fjerde største magasinet i prisområde NO4 og det største nord for Saltfjellet. Data fra Statnett viser at Straumsmo kraftverk er

en viktig leverandør av systemtjenester, herunder spesialreguleringer. Med NVEs forslag vil ikke Straumsmo lenger kunne nedreguleres ned til full stopp i sommerperioden. Dette betyr at kraftverket får redusert muligheten til å kunne tilby opp og nedregulering i sommerhalvåret. Selv med utbyggingen av 420 kV ledningen fra Ofoten til Balsfjord er Straumsmo kraftverk etter departementets vurdering fortsatt et viktig anlegg for forsyningssikkerheten, både regionalt og nasjonalt, spesielt i tørrår og ved utfall i nettet. Å slippe minstevannføring vil også medføre et økonomisk tap ved at produksjonen må flyttes fra timer med høy etterspørsel til timer med lav etterspørsel, noe som resulterer i mindre fleksibilitet i kraftproduksjonen og et betydelig inntektstap. I ett av fire år vil Statkraft måtte benytte oppspart og lagret vann for å tilfredsstille kravet til minstevannføringer nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk. Modellering viser at vannstanden må heves med om lag en meter for å etterkomme minstevannføringene i tørre år. Statkraft har beregnet tapet til størrelsesorden 7 mill. kr pr. år basert på en minste driftsvannføring på 20 m³/s (tilsvarende minimumslast på 40 MW). Med installasjon av ny turbin som kan kjøre en last ned mot 12 m³/s, kan inntektstapet reduseres til 3 mill. kr pr. år. Installasjon av nye løpehjul vil tidligst kunne bli utført sommeren 2024. Det årlige verditapet ved tvungen kjøring på sommeren tilsvarer en netto nåverdi i størrelsesorden 45 til 105 mill. kroner.

Nytten av et vilkår om minstevannføring nedstrøms Straumsmo er først og fremst knyttet til fiske av ørret og røye i Barduelva, da den brukes mye til sportsfiske og i friluftssammenheng. Det er særlig i øvre del, oppstrøms utløpet av Straumsmo, at det er stor tetthet og gode gyte- og oppvekstvilkår. Å slippe minstevannføring slik NVE foreslår vil først og fremst gi bedre forhold for bunndyr- og fiskeproduksjon på den 2 km lange strekningen ned til samløpet med Sjørdalselva, og delvis redusere erosjon. Bunnsubstratet på strekningen er ensartet med liten skjulkapasitet, så arealene er ikke optimale for fiskeproduksjon.

Statkrafts forslag om å flytte målepunktet til Fosshaug vil først og fremst gi bedre vannføringsforhold på strekningen i Barduelva nedstrøms samløpet med Sjørdalselva. Lokaltilsiget til Fosshaug vil være tilstrekkelig til å oppnå kravet i perioder. Når tilsiget er mindre enn 12 m³/s må Straumsmo kraftverk kjøres. Ut fra de hydrologiske data som Statkraft har presentert vil Straumsmo i et normalår måtte kjøres i 48 av 184 dager av sommerperioden for å sikre 12 m³/s ved Fosshaug. I tørre år vil Straumsmo måtte kjøres oftere, opp til 89 dager. Ved å flytte målepunktet til Fosshaug vil Straumsmo kraftverk i større grad kunne bidra med systemtjenester på lave vannføringer i sommerhalvåret, enn med NVEs forslag.

Forslaget vil gi en viss miljøforbedring på den 2 km lange strekningen på de tørreste dagene i året, men mindre enn NVEs forslag og kan derfor ikke anses å medføre en vesentlig forbedring på strekningen mellom utløpet av kraftverket og samløpet. Vannslippet vil imidlertid kunne gi noe effekt lengre nede i elva på partier der større arealer tørrlegges når vannføringen er under 12 m³/s.

NVEs forslag til 12 m³/s medfører en vesentlig begrensning i kraftverkets evne til å nedregulere i sommerhalvåret, som vanskelig kan erstattes og dermed vil kunne medføre en ulempe for driften av kraftsystemet i regionen. Departementet finner at miljønyttene ved NVEs forslag er mindre enn ulempene for kraftsystemet. Departementet mener det er viktig at Straumsmo kraftverk kan levere fleksibilitet. Departementet mener derfor at det vil være bedre å flytte målepunktet til Fosshaug slik Statkraft foreslår. Dette vil fortsatt sikre en jevn vannføring i Barduelva nedstrøms samløpet i tørre perioder, og samtidig bidra til å opprettholde kraftverkets fleksibilitet i om lag 2/3 av tiden i et normalår sammenlignet med NVEs forslag. Departementet anbefaler på bakgrunn av dette at målepunktet skal være på Fosshaug bro. Krafttapet ved departementets forslag er ikke beregnet, men vurderes å være mindre enn for NVEs forslag ettersom kraftverket må kjøres sjeldnere.

NVE anbefaler også at dagens to selvpålagte restriksjoner om en nedkjøringshastighet på minimum 2 timer og jevn kjøring for å forhindre isproblemer om vinteren blir tatt inn som en fast del av manøvreringsreglementet. Av hensyn til behovet for noe fleksibilitet og forsyningssikkerhet anbefaler NVE også at manøvreringsreglementet har unntaksbestemmelser for spesielle driftssituasjoner. Statkraft praktiserer allerede gradvis nedkjøring og jevn kjøring av hensyn til isproblemer. Departementet støtter NVEs forslag om å ta inn dette i manøvreringsreglementet.

Når det gjelder unntaksregelen finner departementet at denne ikke er hensiktsmessig å ta inn. Med departementets forslag til å flytte målepunktet vil det være mindre behov for å fravike reglementet.

5.7. Kunstige vårflommer og spyleflommer

Barduelvas venner med støtte fra Bardu Jeger- og fiskerforening, samt Samarbeidsutvalget for grunneierlagene i Bardu, krever at det bør pålegges regulantene å gjennomføre kunstig vårflom/spyleflom hvert tredje år. Bakgrunnen for kravet er å skylle rent vassdraget for å redusere problemene med algebegroing i de øvre deler av elva og gjenmudring av spesielt de nedre delene av Barduelva.

På bakgrunn av undersøkelser og beskrivelsene av situasjonen med algebegroing både på regulert strekning i Barduelva og i den uregulerte Ousto, mener NVE det ikke er grunnlag for å hevde at manglende vårflom som følge av regulering er årsak til observert økt algebegroing i Barduelva oppstrøms samløp med Sordalselva. Massiv algebegroing synes å kunne utvikle seg uavhengig av reguleringspåvirkning i dette vassdraget. NVE mener derfor det ikke er grunnlag for å anbefale innføring av vilkår om slipp av vann til kunstige vår/spyleflommer av hensyn til å redusere algebegroing i Barduelva.

Forholdet omkring gjenmudring av de nedre deler av Barduelva er tatt opp i forbindelse med Bardufoss kraftverk og Bardumagasinet. NVE mener Bardumagasinet som sedimentasjonsbasseng bør utredes nærmere i forbindelse med en eventuell konsesjonsbehandling av Bardufoss kraftverk, og vil ikke anbefale innføring av vilkår om slipp av vann til kunstige vår/spyleflommer med tanke på opprensning i denne omgang.

Departementet kan, i likhet med NVE, ikke se at det er grunnlag for å pålegge vilkår om slipp av vann til kunstige vår/spyleflommer for å redusere algebegroingen i Barduelva. Når det gjelder gjenmudring av nedre deler av Barduelva, slutter departementet seg til NVEs vurderinger og konklusjon.

5.8. Krav som kan ivaretas etter standard konsesjonsvilkår

I revisjonsdokumentet er det listet opp flere krav til miljøforbedringer som ikke krever endringer i manøvreringsreglementet, men som kan ivaretas innenfor nye standardvilkår. Dette gjelder krav om kultiveringstiltak i magasiner og berørte elvestrenger, biotopforbedrende tiltak, undersøkelser i forhold til problemkartlegging og overvåking, erosjonssikring langs elveavsnitt og miljømessig utbedring av tipper. NVE mener spesielt de nye naturforvaltningsvilkårene (post 8 som forvaltes av Miljødirektoratet), vil gi grunnlag for å kunne bedre miljøet ytterligere i og rundt vassdraget der miljøforbedringer som følge av det anbefalte manøvreringsreglementet alene, ikke synes å strekke til. Dette gjelder spesielt krav om kultiveringstiltak i magasiner og berørte elvestrenger, undersøkelser i forhold til problemkartlegging og overvåking og til en viss grad biotopforbedrende tiltak.

Når det gjelder biotopjusterende tiltak hjemles også dette i post 12 i vilkårene, som også omfatter terskler og erosjonssikring og hvor NVE kan gi pålegg til konsesjonæren. NVE merker seg at det er foreslått bygging av lave terskler nedstrøms Straumsmo kraftverk som et biotopjusterende tiltak i tillegg til en jevnere kjøring av kraftverket. NVE anbefaler at det ikke gis pålegg om bygging av terskler i første omgang før man eventuelt har sett effektene av en jevnere kjøring av kraftverket. Dette gjelder også krav om erosjonssikring i Barduelva, som NVE mener man bør avvente av samme årsak. Departementet er enig med NVE i at spørsmålene om pålegg om bygging av terskler og tiltak mot erosjon i Barduelva, utstår til man kan måle virkningene av en jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk.

Statskog har tatt opp erosjonsproblematikk nedstrøms Irggasjauri som følge av overføringen av Multojohka og Irggásjávri. NVE vil med hjemmel i vilkårene post 12 ta opp erosjonsproblematikken i Irggás-området med Statskog og Statkraft med tanke på å få laget en plan over omfanget, årsaker og mulige tiltak som kan følges opp. Departementet har merket seg at NVE vil ta opp problemene med erosjon i Irggás med Statskog og Statkraft.

I revisjonsdokumentet opplyser Statkraft at det er etablert i alt 10 tipper i forbindelse med utbyggingen. Når det gjelder eventuell utbedring og oppfølging av de gamle tippene, vil dette videreføres i de nye standardvilkårenes post 7 (Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.), som er noe utvidet og hvor NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten. For tippen på Strømsør har Statkraft utarbeidet en detaljplan sammen med Bardu

kommune for samfunnsmessig utnytting av steinmassene i tippen. Departementet har merket seg at planen for denne tippen er godkjent av NVE.

5.9. Altevatn – tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv

I tillegg til krav om en sommervannstand i Altevatnmagasinet, er det også kommet krav om å legge til rette for sikker ferdsel på Altevatn, inklusive stabil skyssbåttrafikk i sommerhalvåret og tilrettelegging for friluftsliv for hyttefolk og tilreisende. Det er bl.a. ønske om parkeringsplasser, båtutsettingsramper, flytebrygger, nødhavner, ilandstigningsplasser, Webtjenester med info om trygg ferdsel, digitalt sjøkart over magasinet og reguleringsplan for båthavna.

NVE vurderer krav og innspill om tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv på og rundt Altevatnmagasinet som et uttrykk for økende bruk av og interesse for områdene i Barduvassdraget. Dette er en utvikling som har foregått til tross for at reguleringen av vassdraget har eksistert og virket i flere tiår. NVE mener ingen av disse kravene omfatter elementer som tilsier nødvendige endringer i manøvreringsreglementet som må til for å bedre forholdene for naturmiljøet. Forholdet omkring sikker ferdsel på Altevatn er en del av eksisterende vilkår og vil fortsatt være gjenstand for oppfølging etter vilkårene post 8 IV og post 11. NVE ser positivt på at konsesjonæren har sørget for merking av sikker led for ferdsel på Altevatn opp gjennom tidene, og at det nå også åpnes for at det utarbeides sikre farleder på ulike vannstander i et digitalt format som kan gjøres tilgjengelig for kartplottere til båt og GPS.

Når det gjelder de øvrige krav, mener NVE det i stor grad dreier seg om privatrettslige forhold som ble behandlet da konsesjonene var nye og reguleringsanleggene ble etablert. NVE ser likevel at det har skjedd en utvikling og økende interesse for naturen og naturbasert friluftsliv, og at det derfor kan være behov for oppgradert tilrettelegging på enkelte områder. NVE anbefaler likevel ikke at de øvrige krav og innspill om tilrettelegging for friluftsliv blir nedfelt i egne nye vilkår, men at relevante krav bør kunne hjemles i de nye standard naturforvaltningsvilkårene som forvaltes av Miljødirektoratet.

Departementet viser til standard naturforvaltningsvilkår som gir Miljødirektoratet hjemmel til å kunne gi pålegg – etter en kost-/nyttevurdering – av hensyn til friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området, jf. konsesjonsvilkårenes post 8 IV. For øvrig vises til innstillingen.

5.10. Kulturminner

Troms fylkeskommune opplyser om at det aldri ble gjennomført registrering av kulturminner ved Altevatn i forkant av reguleringen i 1957, og at det samtidig uttrykkes ønske om å få undersøkt og kartlagt større deler av reguleringssonen i Altevatn i forbindelse med fornying av konsesjonsvilkårene.

Hjemmelen for å pålegge sektoravgift framgår av retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag fastsatt av Miljøverndepartementet, nå Klima- og miljødepartementet (KLD), 08.06.2010 og revidert 01.04.2011. Ifølge brev fra KLD til Energi Norge av 01.04.2011 er det ikke en forutsetning for pålegg av sektoravgift at det aldri har vært gjennomført kulturminneundersøkelser i vassdraget tidligere. NVE vil påpeke at konsesjonen ble gitt før 1960, og at eksisterende konsesjonsvilkår ikke har vilkår om kulturminner. NVE anbefaler derfor at det skal pålegges sektoravgift, jf. for øvrig merknadene til post 9 i konsesjonsvilkårene.

Departementet vil påpeke at samtykket til statsregulering fra 1957 ikke har vilkår om kulturminner, og derfor omfattes av ordningen med sektoravgift. Formålet med denne ordningen er å fremskaffe ny kunnskap om arkeologiske kulturminner i regulerte vassdrag med reviderte eller fornyede konsesjoner. Konsesjonæren skal innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7.000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Allerede innbetalte midler til kulturminnetiltak i medhold av revidert/fornyset konsesjon kommer til fradrag i innbetalingen av sektoravgiften. Tillatelsene fra 1960 og 1969 faller utenfor ordningen med sektoravgift. Kulturminneforvaltningen er Troms fylkeskommune og Sametinget.

5.11. Reindrift

Områdene rundt Altevatnet har lenge vært i bruk som sommerbeiter av reindriftsinteresser i de svenske samebyene Talma og Saarivuoma. De norske reinbeitedistriktene Altevatnet og Gielas har også beitearealer i området. De svenske samebyene har fremmet krav om mer tilrettelegging for deres reindriftsinteresser. Kravene knytter seg til ferdsel, kryssing av elver og ulemper som er knyttet til reguleringene. Bardu kommune har også fremmet krav som er knyttet til tiltak som har til hensikt å avhjelpe ulemper reguleringen har for samenes og bygdefolkets interesser. Statkraft har gjennomført flere møter og befaringer med representanter for samebyene, der også NVE har deltatt. Sametinget har ikke uttalt seg til revisjonssaken.

NVE har vurdert kravene til i det vesentligste å dreie seg om privatrettslige forhold som dermed faller utenfor vilkårsrevisjonen, men peker samtidig på at noen av kravene kan løses ved innføring av nye standardvilkår.

Departementet har vurdert kravene som er fremmet av reindrifta. Departementet vil peke på at flere av kravene gjelder privatrettslige tema, som ble kompensert ved opprinnelig skjønn. Ytterligere krav som gjelder erstatning må i tilfelle rettes til Statkraft. Departementet registrerer i tillegg at reindriftsaktørene har fremmet krav knyttet til ferdsel, båtutsett, vannstand i magasinet mv. Dette er tema som berører allmenne interesser og som er drøftet i revisjonssaken.

Departementet har i likhet med NVE ikke anbefalt noen endring av manøvreringen av vannstanden i Altevatn, som drøftet i kapitlet om magasinrestriksjoner. Innføring av standardvilkår gir adgang til å pålegge avbøtende tiltak av hensyn til friluftsliv og allmenne interesser slik som ferdsel, båtutsett mv. Tiltak kan pålegges for å redusere ulempene av reguleringen dersom nytten av tiltakene er større enn ulempene. Slike tiltak vil ev. pålegges som egne vedtak av Miljødirektoratet, NVE eller Statsforvalteren med hjemmel i standardvilkårene.

Departementet har ved brev av 07.10.2021 tilbudt de berørte samebyene og reinbeitedistriktene konsultasjon med svarfrist 15.11.2021. Departementet har ikke fått noen tilbakemeldinger på henvendelsen, og legger etter dette til grunn at verken de svenske samebyene eller reinbeitedistriktene ønsker konsultasjoner. OED har også vært i kontakt med Sametinget. Sametinget har 14.01.2022 bekreftet at heller ikke Sametinget finner konsultasjon nødvendig.

6. DEPARTEMENTETS OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget er fremmet av Bardu kommune. Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for Barduvassdraget. Kravene angår i hovedsak magasinrestriksjoner i Altevatn, slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og jevnere kjøring av Straumsmo kraftverk.

Området ved Altevatnmagasinet er et populært friluftsområde. Oppfylling av magasinet vil medføre begrensninger i bruken av magasinet til regulering, NVE anbefaler at Barduelva nedstrøms Innsetvatn blir prioritert for miljøforbedringer og at det ikke settes vilkår om fyllingsrestriksjoner i Altevatn.

Barduelva er en attraktiv elv for sportsfiske og har bestander av ørret og røye. Reguleringen har medført at vannføringen nedstrøms Innsetdammen er betydelig redusert og at det er stor variasjon i vannføringen nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk. NVE har anbefalt minstevannføring fra Innsetdammen og restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk.

Departementet anbefaler i likhet med NVE at det ikke innføres magasinrestriksjoner i Altevatn, da restriksjoner ville ha begrenset anleggets reguleringsevne og fleksibilitet.

Departementet anbefaler tiltak som vil gi miljøforbedringer i Barduelva, for å bedre forholdene for bunndyr og fisk. Det anbefales slipp av minstevannføring fra Innsetdammen; 2 m³/s i perioden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. Slipp av minstevannføring fra Innsetdammen er vurdert å medføre et krafttap på om lag 20 GWh, som tilsvarer en nåverdi på om lag 161 mill. kroner, beregnet med NVEs basis kraftprisbane for 2021.

Departementet anbefaler videre at det settes krav til vannføringen nedstrøms Straumsmo kraftverk, for å bedre forholdene for fisk i tørre perioder. I perioden 1. mai – 30. oktober skal vannføringen i Barduelva være minimum 12 m³/s. Straumsmo kraftverk er et viktig anlegg for

forsyningssikkerheten, både regionalt og nasjonalt, spesielt i tørrår og ved utfall i nettet. Departementet anbefaler derfor at målepunktet for vannføringen i Barduelva flyttes til Fosshaug bro, slik at kraftverket i større grad er tilgjengelig for reguleringstjenester.

Det anbefales videre at ved kjøringen av Straumsmo kraftverk skal alle lastreduksjoner skje gradvis over minimum 2 timer. I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva. Krav om jevn kjøring nedstrøms Straumsmo ville med NVEs forslag til vilkår medføre en kostnad på om lag 3–7 GWh årlig, noe som har en nåverdi tilsvarende om lag 45–105 mill. kroner. Departementets flytting av målepunkt nedstrøms Straumsmo vil redusere dette tapet.

Departementet anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Altevatn og overføringer. Vilråene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak, blant annet fiskebiologiske tiltak og erosjonstiltak.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

Departementet foreslår at gjeldende reguleringsbestemmelser for statsregulering av Altevatn med overføringer oppdateres i tråd med dagens standard konsesjonsvilkår, jf. kronprinsreg. res. 13. juni 1957, kgl.res. 22. desember 1960 og kgl.res. 7. februar 1969.

Det er utarbeidet et vilkårssett for konsesjonen av 1957 om tillatelse til regulering av Altevatn med overføring av Salvasskardelva til Altevatn, og et felles vilkårssett for konsesjonene av 1960 og 1969 om tillatelse til overføring av Multojohka og Irggášjávri til Altevatn, samt tillatelse til overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen for Straumsmo kraftverk. Årsaken til denne oppdelingen er i hovedsak endringen i vassdragsreguleringsloven i 1959 i reglene om uttak av konsesjonskraft.

1. Konsesjonsvilkår for tillatelse til regulering av Altevatn med overføring av Salvasskardelva til Altevatn

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2. Konsesjonsavgifter

Konsesjonsavgiftene foreslås videreført med kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,00 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilråene vedtatt ved kronprinsreg. res. 13.06.1957. Oppjusterte satser er for tiden henholdsvis til stat kr 1,66 (pr. 01.01.2018) og kommune kr 28,20 (pr. 01.01.2019).

Post 3. Konsesjonskraft

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår, bortsett fra bestemmelsene om fastsettelsen av konsesjonskraftprisen som videreføres fra de opprinnelige vilråene fra 1957.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Post 5. Byggefrister

Det foreslås innført moderne standardvilkår om byggefrister.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn mv. er tillagt NVE i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8. Naturforvaltning

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning.

Innholdet i vilkår fra Kronprinsregentens res. av 13.06.1957 post 10 om utsetting av settefisk er innarbeidet i det nye naturforvaltningsvilkåret, og videreføres ikke.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

I tråd med moderne standardvilkår foreslås å innføre vilkår om automatisk fredete kulturminner.

Konsesjonen fra 1957 har ikke vilkår om kulturminner, og omfattes derfor av ordningen med sektoravgift. Konsesjonæren skal innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7.000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. NVE vil beregne grunnlaget i eget brev. Allerede innbetalte midler til kulturminnetiltak i medhold av revidert/fornytt konsesjon kommer til fradrag i innbetalingen av sektoravgiften. Konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift for magasin-kapasiteten i Altevatn.

Post 10 Forurensning

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11. Veier, ferdsel mv.

Det foreslås innført moderne standardvilkår om veier mv.

Post 12. Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13. Rydding av reguleringssonen

Gjeldende vilkår er modernisert og noe utvidet i tid. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen.

Post 14. Manøvreringsreglement

Det er utarbeidet nytt forslag til manøvreringsreglement, se særskilt omtale nedenfor.

Post 15. Hydrologiske observasjoner

Det er utarbeidet nytt standardvilkår for hydrologiske observasjoner, som vil erstatte gjeldende vilkår.

Post 16. Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking
Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

Post 17. Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18. Militære foranstaltninger

Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

Post 19. Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20. Kontroll og sanksjoner

Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

2. Konsesjonsvilkår for tillatelse til overføring av Multojohka og Irggášjávri til Altevatn, samt overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen til Straumsmo kraftverk

Post 1. Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2. Konsesjonsavgifter

Konsesjonsavgiftene foreslås videreført med kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,50 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilkårene vedtatt ved kgl.res. 22.12.1960. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 2,04 (pr. 01.01.2018) og kommune kr 41,13 (pr. 01.01.2021).

For konsesjonen gitt ved kgl.res. av og 07.02.1969 videreføres tilsvarende satser kr 0,10 pr. nat.hk. til staten og kr 2,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 1,92 (pr. 01.01.2020) og kommune kr 23,41 (pr. 01.01. 2019).

Post 3. Konsesjonskraft

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår, herunder at vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Post 5. Byggefrister

Det foreslås innført moderne standardvilkår om byggefrister.

Post 7. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn mv. er tillagt NVE i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8. Naturforvaltning

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning.

Innholdet i vilkår om utsetting av fisk fra kgl.res. av 22.12.1960 post 8 erstattes nå av det nye naturforvaltningsvilkåret, som gir hjemmel til å pålegge ev. utsetting.

Post 9. Automatisk fredete kulturminner

I tråd med moderne standardvilkår foreslås å innføre vilkår om automatisk fredete kulturminner. Ordningen med å pålegge betaling av sektoravgift gjelder ikke her, fordi begge konsesjonene bli gitt etter 1960.

Post 10 Forurensning

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11. Veier, ferdsel mv.

Det foreslås innført moderne standardvilkår om veier mv.

Post 12. Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13. Rydding av reguleringssonen

Gjeldende vilkår er modernisert og noe utvidet i tid. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen.

Post 14. Manøvreringsreglement

Det er utarbeidet nytt forslag til manøvreringsreglement, se særskilt omtale nedenfor.

Post 15. Hydrologiske observasjoner

Det er utarbeidet nytt standardvilkår for hydrologiske observasjoner, som vil erstatte gjeldende vilkår.

Post 16. Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

Post 17. Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18. Militære foranstaltninger

Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

Post 19. Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20. Kontroll og sanksjoner

Gjeldende vilkår foreslås erstattet av nytt standardvilkår.

3. Merknader til manøvreringsreglementet

Departementet slutter seg til NVEs merknader, med følgende tillegg:

Post 2. Manøvrering og minstevannføring

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om at det innføres slipp av minstevannføring fra Innsetdammen. Vilkåret har følgende ordlyd: «I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innsetdammen. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted.»

Det skal utarbeides en plan for oppfølging av effekten av minstevannføring i vinterperioden. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet og NVE. Dersom det som følge av undersøkelser i forbindelse med planen, fremkommer behov for justering av minstevannføringen om vinteren, vil dette kunne tas opp til vurdering, jf. post 4.

For å kunne oppnå miljøforbedringer nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk, har NVE foreslått at det i perioden 1. mai – 30. oktober skal gå en vannføring i Barduelva målt rett nedstrøms samløpet med utløpet av Straumsmo kraftverk på minimum 12 m³/s. Departementet viser til drøfting foran og foreslår at målepunktet flyttes til Fosshaug bro. Det anbefales videre at alle nedkjøringer av produksjonen skal skje gradvis over minimum 2 timer.

Statkraft har i dag et selvpålagt krav om at jevn og høy kjøring av Straumsmo kraftverk skal utøves høst/tidlig vinter for å kunne etablere et lokk av is på Barduelva slik at man unngår isproblemer. Departementet anbefaler at dette tas inn i reglementet.

Av hensyn til behovet for noe fleksibilitet og forsyningssikkerhet anbefaler NVE også at manøvreringsreglementet har unntaksbestemmelser for spesielle driftssituasjoner. Statkraft påpeker i brev av 29. november 2019 at det er uklart om NVEs forslag til unntaksbestemmelse kun gjelder for nedkjøringen av produksjonen på Straumsmo kraftverk, eller om den også gjelder for minstevannføringen på 12 m³/s nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk, ettersom utgangspunktet er at dette kan kjøres gjennom kraftverket.

NVE har justert forslaget til unntaksregelen i brev av 18. august 2020. NVE skriver at de med «ovennevnte restriksjoner» mente å vise til nedkjøringer av produksjonen for å begrense negative konsekvenser av effektkjøring og manøvreringen i perioden for å hindre isproblemer. Minstevannføringen på 12 m³/s rett nedstrøms utløpet av Straumsmo kraftverk er i utgangspunktet ikke pålagt å skulle kjøres gjennom kraftverket. Siden dette likevel fremstår som en sannsynlig løsning for å tilfredsstille kravet, er det åpnet for at ved planlagte og varslede revisjoner (vedlikehold) på kraftverket i perioden med krav til 12 m³/s nedstrøms kraftverket, kan kravet fravikes uten ytterligere dokumentasjon. Spesielle driftssituasjoner som uforutsett driftsstans, vil også kunne oppstå dersom

minstevannføringen kjøres gjennom kraftverket, men «behovet for» disse avvik må i så fall dokumenteres og rapporteres i etterkant. På bakgrunn av diskusjonen om tolkning og oppfølging av begrepet «spesielle driftssituasjoner», foreslår NVE å endre følgende avsnitt i manøvreringsreglementet:

NVEs forslag til ny reglementstekst lyder:

«Ovennevnte restriksjoner på kjøringen av Straumsmo kraftverk kan fravikes dersom det oppstår spesielle driftssituasjoner.

- Perioder hvor systemansvarlig nettselskap (TSO) henstiller produsentene om å anmelde all ledig effekt i regulerkraftmarkedet.

Spesielle driftssituasjoner skal kunne dokumenteres i etterkant.»

Ifølge NVE vil denne unntaksregelen gjøre det mulig å håndtere vanskelige driftssituasjoner uten at produsenten må bryte konsesjonsvilkårene og utfordre tolkingen av produsentenes lydighetsplikt overfor Statnett (systemansvarlig). Som vilkåret påpeker, skal spesielle driftssituasjoner ifølge NVE kunne dokumenteres i etterkant. I de tilfellene produsenten kommer i en situasjon hvor det blir aktuelt å benytte unntaket bør produsenten få et ansvar for å varsle fra til systemansvarlig. NVE foreslår at systemansvarlig skal bekrefte tilbake til produsenten at situasjonen er vanskelig og at det er ønskelig at produsenten benytter unntaket.

Olje- og energidepartementet påpeker at behovet for systemtjenester i hovedsak skal dekkes gjennom markedet, og da skal regulantene by inn tilgjengelig kapasitet, basert på hva manøvreringsreglementet tillater. Regulantene kan ikke by inn kapasitet basert på bruk av unntak fra manøvreringsreglementet. Dermed vil ikke Statnett kunne henstille Statkraft om å kjøre Straumsmo når vannføringen er under 12 m³/s, selv med NVEs forslag til unntaksregel. NVE foreslår at unntaket kan brukes oftere enn hva som fremgår av forskrift om systemansvaret. Departementet anser at det ikke er hensiktsmessig med en unntaksregel som går lenger enn forskriften. Manøvreringsreglementet bør være tydelig, slik at både NVE, Statkraft og øvrige interessenter vet om manøvreringen er i tråd med reglementet. Departementet mener at dersom myndighetene ønsker at Straumsmo fortsatt skal kunne levere systemtjenester, bør dette synliggjøres i reglementet på annen måte enn via et unntak. Departementet har som omtalt over heller foreslått å endre kravet til minstevannføring nedstrøms Straumso, så det måles ved Fosshaug. På den måten vil kraftverket fortsatt kunne tilby regulerings-tjenester store deler av sommersesongen. På denne bakgrunn finner departementet at unntaksregelen ikke er hensiktsmessig å ta inn i reglementet.

Post 3.

Departementet har justert NVEs forslag til ordlyd i post 3 noe slik at det er i tråd med standard ordlyd i nye konsesjoner:

"Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten."

Post 4.

Som en følge av NVEs anbefaling om slipp av minstevannføring fra Innsetdammen og usikkerheten omkring slipp av 0,5 m³/s om vinteren, anbefales det at det lages en plan for oppfølgende undersøkelser omkring minstevannføringen om vinteren. For at eventuelle uheldige konsekvenser av foreslått minstevannføring, som avdekkes gjennom planlagte undersøkelser, skal kunne vurderes i forhold til behov for endringer i manøvreringsreglementet, anbefaler NVE følgende formulering i denne posten:

«Dersom slipping etter dette reglement medfører alvorlige, uforutsette negative effekter på strekningen Innsetdammen – utløp Straumsmo kraftverk i vinterperioden, så kan Miljødirektoratet be om at en endring i reglementet blir tatt opp til vurdering».

Departementet mener det ikke er nødvendig å endre ordlyden i posten, og mener det er tilstrekkelig at dette omtales i merknaden til vilkårene.

4. *Oppfølging av reviderte vilkår*

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Departementet slutter seg til NVEs standpunkt.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for å regulere Altevatn/ Álddesjávri mv. med overføringer i Bardu kommune. Vilårene fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om tillatelser til Statkraft Energi AS for å regulere Altevatn/ Álddesjávri mv. med overføringer i Bardu kommune

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven 21. juni 2017 nr. 101 § 8 fastsettes reviderte vilkår for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Statkraft Energi AS til regulering av Altevatn (Álddesjávri) og overføring av Salvasskardelva (Salvvasjohka) til Altevatn (Álddesjávri) i Bardu kommune, jf. vedlegg 2.
2. I medhold av vassdragsreguleringsloven 21. juni 2017 nr. 101 § 8 fastsettes reviderte vilkår for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Statkraft Energi AS til overføring av Multojohka og Irggásjávri til Altevatn (Álddesjávri), samt overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen til Straumsmo kraftverk i Bardu kommune, jf. vedlegg 3.
3. Det fastsettes revidert manøvreringsreglement for regulering av Altevatn (Álddesjávri) og Innsetvatn (Veslvatn) og overføring av Salvasskardelva (Salvvasjohka), Multojohka og Irggásjávri til Altevatn (Álddesjávri), samt overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen til Straumsmo kraftverk i Bardu kommune, jf. vedlegg 4.

*Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om tillatelser til Statkraft Energi AS
for å regulere Altevatn/ Álddesjávri mv. med overføringer i Bardu kommune*

Vilkår

*for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Statkraft Energi AS
til regulering av Altevatn (Álddesjávri) og overføring av Salvasskardelva (Salvvasjohka) til
Altevatn (Álddesjávri) i Bardu kommune, Troms og Finnmark fylke*

(Fastsatt ved kgl.res. 18.02.2022. Erstatte tidligere vilkår for kronprinsregentens res. av 13.06.1957 og Olje- og energidepartementets brev av 30.08.2002)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,10 pr. nat.hk. og til de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 13.06.1957. Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 prosent rente av anleggskapitalene – med tillegg av 20 prosent. Hvis prisen beregnet på denne måten vil bli uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallet kan gi er tatt i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgitt etter en maksimalpris som svarer til den gjengse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsettes ved overenskomst mellom vedkommende departement og konsesjonæren eller i mangel av overenskomst ved skjønn. Denne fastsettelsen kan så vel av departementet som konsesjonæren forlanges revidert hvert 5. år. Hvis eieren leier ut kraft og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til noen av leietakerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfelle forlange kraften avgitt til samme pris på samme vilkår som leierne av lignende kraftmengder under samme forhold.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Altevatn (Álddesjávri), Innsetvatn (Veslvatn), berørte deler av Barduvassdraget og Dividals-Målselv-vassdraget, er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid mv. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 andre ledd.

10.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignelige.

12.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18.

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseier retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

21.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysningsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

*Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om tillatelser til Statkraft Energi AS
for å regulere Altevatn/ Álddesjávri mv. med overføringer i Bardu kommune*

Vilkår

*for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Statkraft Energi AS
til overføring av Multojohka og Irggásjávri til Altevatn (Álddesjávri),
samt overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen til Straumsmo kraftverk
i Bardu kommune, Troms og Finnmark fylke*

(Fastsatt ved kgl.res. 18.02.2022. Erstatte tidligere vilkår for kgl.res. av 22.12.1960, kgl.res. av 07.02.1969 og Olje- og energidepartementets brev av 11.03.2005.)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,10 pr. nat.hk. og til de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,50 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved de kongelige resolusjoner av 22.12.1960 og 07.02.1969.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreffer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normal-avkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Altevatn (Álddesjávri), Innsetvatn (Veslvatn), berørte deler av Barduvassdraget og Dividals–Målselv-vassdraget, er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignelige.

12.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig. Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltens utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18.

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

21.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

*Vedlegg 4 til kongelig resolusjon om tillatelser til Statkraft Energi AS
for å regulere Altevatn/ Álddesjávri mv. med overføringer i Bardu kommune*

*Manøvreringsreglement
for regulering av Altevatn (Álddesjávri) og Innsetvatn (Veslvatn) og overføring av
Salvasskardelva (Salvvasjohka), Multojohka og Irggášjávri til Altevatn (Álddesjávri),
samt overføring av Straumslí–Tverrelv til driftstunnelen til Straumsmo kraftverk
i Bardu kommune, Troms og Finnmark fylke*

(Fastsatt ved kgl.res. 18.2.2022. Erstatte tidligere reglement gitt ved kronprinsregentens res. av 13.06.1957, kgl.res. av 22.12.1960 og kgl.res. av 07.02.1969.

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig	Reg. grenser			Senkn. m	Reg. høyde m
	vannst. kote	Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m		
Altevatn/Álddesjávri (inntak)	475,8	489,0	472,8	13,2	3,0	16,2
		489,0	469,0	20,0		20,0
Innsetvatn/Veslvatn (inntak)	298,0	301,0	298,0	3,0		3,0

Høydene refererer seg for Multojohka og Irggášjávris vedkommende til N.G.O.'s rektangelkart, men for øvrig til Vassdragsnivellement L.nr. 418 og dettes fastmerke F.M. 2B med høyden 312, 632 moh.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Avløpet fra 29 km² av Multojohkas nedbørfelt overføres fra kote 613,5 til Irggášjávri og videre sammen med avløpet fra 20 km² av dennes partielle felt fra kote 657,0 til Altevatn/Álddesjávri. Avløpet fra 70 km² av Salvasskardelvas (Salvvasjohkas) nedbørfelt fra kote 536,0 overføres til Altevatn/Álddesjávri. Avløpet fra 81 km² av Straumslí–Tverrelvs nedbørfelt fra kote 320,5 føres inn på driftstunnelen for Straumsmo kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføring

I sommerperioden 1. mai – 30. september skal det slippes 2 m³/s fra Innset dam/Veslvatn dam. I vinterperioden 1. oktober – 30. april skal det slippes 0,5 m³/s fra samme sted.

I perioden 1. mai – 31. oktober skal vannføringen i Barduelva målt ved Fosshaug bro være minimum 12 m³/s. Det kan gjøres unntak fra dette ved planlagt og varslet vedlikeholdsarbeid på kraftverket.

Restriksjoner på manøvreringen

Lastvariasjon i Straumsmo kraftverk skal reguleres ved at nedkjøringer av produksjonen alltid skal skje gradvis. Nedkjøring fra full produksjon til stopp skal skje gradvis over minimum 2 timer. Ved alle andre lastreduksjoner skal maksimal nedkjøringshastighet ikke være større enn 18 m³/s/30 min.

I perioden 1. november – 30. april skal Straumsmo kraftverk kjøres på en slik måte at man så langt som mulig hindrer isproblemer i Barduelva.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

5. Svelgen Kraft AS

(Konsesjon for erverv av aksjer i Svelgen Kraft Holding AS)

Kongelig resolusjon 25. mars 2022.

1. Innledning

Svelgen Kraft AS (SVK), et heleid datterselskap av Svelgen Kraft Holding AS (SKH), eier kraftverkene Svelgen I til IV, med tilhørende fallrettigheter. Olje- og energidepartementet mottok 9. juli 2021 søknad fra SVK v/Advokatfirmaet Wiersholm AS om ervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24, i forbindelse med fusjonering av SVK med morselskapet SKH. Fusjonen innebærer en overdragelse av aksjene i SKH til SVK.

Kraftverkene Svelgen I til IV utnytter konsederte vannfall, og det er meddelt både ervervskonsesjoner og reguleringskonsesjoner for fallene. Utenom Svelgen I til IV eier SVK et småkraftverk, Straumane, og mikrokraftverket Fossekallen.

SVK søker prinsipalt om ervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24, i forbindelse med fusjonen av SVK og SKH under forutsetning av at tidligere unntaksvilkår anses opphevet. Alternativt søkes det om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Saken må behandles ved kongelig resolusjon siden det er Kongen som er konsesjonsmyndighet. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

Departementet anbefaler at SVK AS gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24, for erverv av 100 % av aksjene i Svelgen Kraft Holding AS på uendrede vilkår.

2. Søknaden

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende søknad av 9. juli 2021 fra Advokatfirmaet Wiersholm AS på vegne av SVK. Fra søknaden hitsettes:

"1. Innledning

Vi representerer Svelgen Kraft AS, et aksjeselskap med organisasjonsnummer 986 530 649, (heretter kalt "SVK").

SVK driver kraftproduksjon og eier i dag kraftverkene Svelgen I til IV, med tilhørende fall og rettigheter. Samtlige av fallrettighetene som anvendes er konsederte og det er meddelt både ervervskonsesjoner og reguleringskonsesjoner. Denne søknaden sendes i relasjon til samtlige av kraftverkene Svelgen I til IV.

SVK er et heleid datterselskap av Svelgen Kraft Holding AS, et aksjeselskap med organisasjonsnummer 993 153 044, (heretter kalt "SKH"). Det er ønskelig å fusjonere SVK og SKH for å forenkle konsernstrukturen. Fusjonen vil innebære en overdragelse av aksjene i SKH til SVK. Ettersom dette dreier seg om overdragelse av mer enn 90 % av aksjene, kreves en fornyet konsesjonsbehandling, jf. vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4.

SVK ønsker med dette prinsipalt å søke om fornyet ervervskonsesjon for Svelgen I til IV.

Det fremstår uklart om tidligere pålagte unntaksvilkår, herunder plikt om å melde fra om ethvert senere aksjeervert, er blitt opphevet gjennom konsesjonsbehandling av aksjeervertet i SVK i 2010 og erverv av kraftverkene Svelgen I og Svelgen II i 2014. Vi viser her til møte med departementet 16. oktober 2020.

Basert på uklarhet om tidligere meddelte unntaksvilkår fortsatt gjelder, bes det subsidært om at søknaden anses som en unntakssøknad (se nærmere punkt 5). Det samme gjelder dersom departementet gjennom konsesjonsbehandlingen skulle se behov for å fastsette nye, mer tyngende, konsesjonsvilkår.

2. Om SVK og Svelgen I–IV

SVK eies på nåværende tidspunkt 100 % av SKH som igjen er eid av SFE Produksjon AS ("*SFE Produksjon*") (56 %), Tafjord Kraftproduksjon AS ("*Tafjord Kraftproduksjon*") (34 %) og Sognekraft AS ("*Sognekraft*") (10 %). Alle de tre bakenforliggende eierselskapene og SKH oppfyller kravene til offentlig eierskap i vannfallrettighetsloven § 5.

SKH ble etablert i 2009 i forbindelse med dets oppkjøp av aksjene i SVK fra Orkla-konsernet. SKH har ingen andre eiendeler enn aksjene i SVK.

Samtlige av kraftverkene Svelgen I–IV har fall som utbringer over 4000 naturhestekrefter, og er dermed konsesjonspliktige etter vannfallrettighetsloven § 2. Kraftverkene med tilhørende fallrettigheter har kommet inn i SVKs eierskap og blitt konsedert på ulike tidspunkter.

SKHs oppkjøp av SVK ble gjennomført i 2010. På dette tidspunktet eide SVK allerede kraftverkene Svelgen III og IV med tilhørende fall og rettigheter. Svelgen III og IV med tilhørende fall og rettigheter ble konsedert i perioden 1961–1971. De opprinnelige konsesjonene var tidsbegrensede og inneholdt bl.a. vilkår om hjemfall.

Kjøpet av aksjene i SVK utløste en fornyet konsesjonsbehandling og SKH ble 21. desember 2010 tildelt ervervskonsesjon i forbindelse med aksjeerhvervet. Samtidig ble tidligere vilkår om tidsbegrensning, hjemfall og innløsning opphevet, og det ble innført et vilkår om revisjon i konsesjonene tilhørende SVK.

På tidspunktet for SKHs oppkjøp av SVK leide SVK kraftverkene Svelgen I og II med tilhørende fall og rettigheter fra Statkraft. Leieforholdet ble videreført også etter SKHs erverv av aksjene i SVK. I 2013 kjøpte SVK Svelgen I og II med tilhørende fall og rettigheter fra Statkraft. Kjøpet ble gjennomført i 2014.

Det var fra før av ikke meddelt ervervskonsesjoner for de fallrettigheter som ble anvendt i Svelgen I og II. Det var derimot meddelt reguleringskonsesjoner. Olje- og energidepartementet meddelte SVK 26. juni 2014 tillatelse til erverv av fallrettighetene som utnyttes i Svelges I og II. Det ble også gitt midlertidig tillatelse til å videreføre reguleringer og overføringer for Svelgen I og II inntil søknad om fornyede reguleringskonsesjoner er avgjort. SVK har søkt om fornying av reguleringskonsesjoner for Svelgen I og II. Saken er foreløpig ikke avgjort.

Foruten Svelgen I–IV eier SVK ingen andre eiendeler enn småkraftverket Straumane og mikrokraftverket Fossekallen. Samtlige av fallrettighetene som anvendes i Svelgen I–IV er konsederte og at det er meddelt både ervervskonsesjoner og reguleringskonsesjoner. De berørte selskapene i denne saken har også konsesjoner etter energiloven, uten at disse omtales nærmere her.

3. Om reorganiseringen – fusjon av SKH inn i SVK

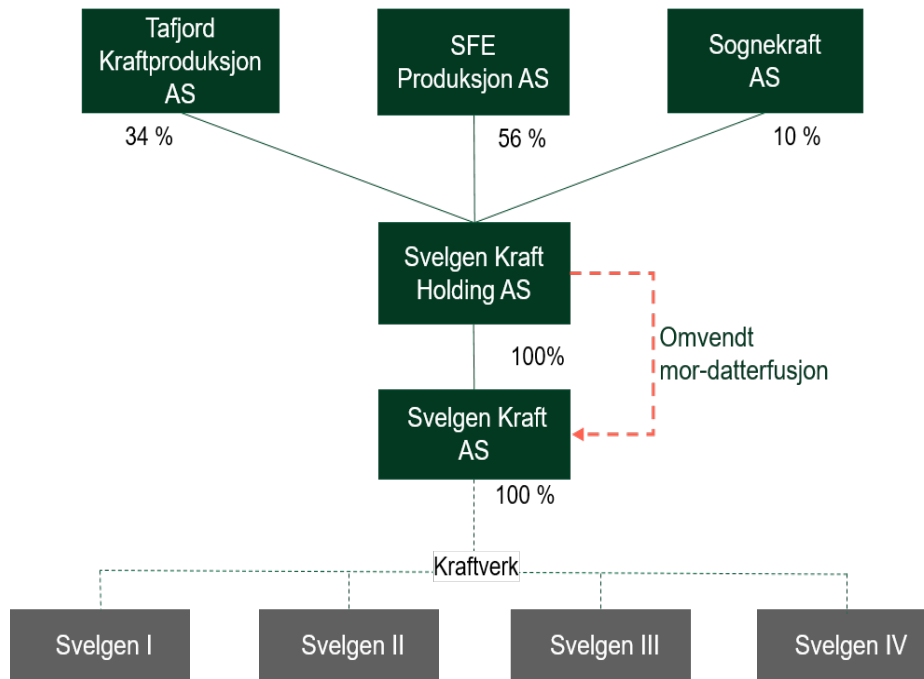
SVK ønsker å forenkle konsernstrukturen ved å fusjonere SVK og SKH. SVK tar sikte på å gjennomføre fusjonen så snart som mulig etter at alle konsesjonsforhold er avklart, samt kreditorfrist og øvrige saksbehandlingskrav for fusjon i aksjeloven.

Fusjonen ønskes gjennomført i form av en såkalt omvendt "mor-datter" fusjon hvor SKH fusjoneres inn i SVK. Teknisk gjennomføres fusjonen ved at datterselskapet SVK overtar egne aksjer i form av aksjene som morselskapet SKH eide i SVK før fusjonen. Deretter vil aksjene deles ut til SKHs aksjonærer som fusjonsvederlag. I praksis betyr dette at aksjene i SVK skifter eier fra å være eid av SKH til å bli eid av SFE Produksjon, Tafjord Kraftproduksjon og Sognekraft.

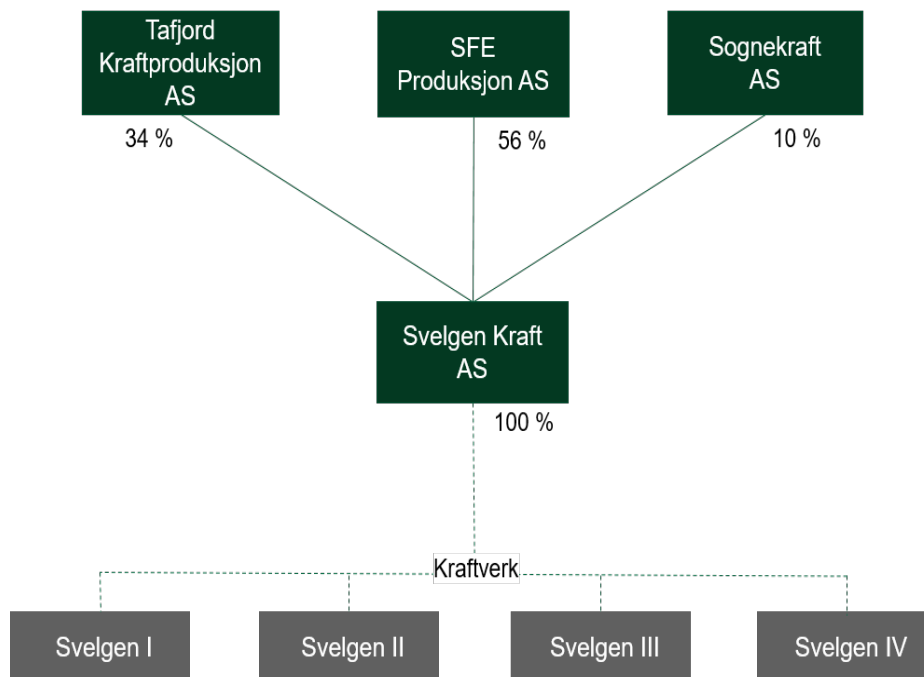
Reorganiseringen som ønskes gjennomført nå påvirker ikke det overliggende eierskapet til SVK og SKH. For oversikt over bakenforliggende eierskap til SFE Produksjon, Tafjord Kraftproduksjon og Sognekraft, se punkt 5 og Bilag 5. Overdragelsen av aksjene i SKH til SVK innebærer at kravene til offentlig eierskap i vannfallrettighetsloven § 5 fremdeles vil være oppfylt.

Reorganiseringen er illustrert i figuren nedenfor.

Før fusjonen:

Etter fusjonen:

3.1 Forholdet til tidligere pålagte unntaksvilkår og konsesjonsbehandling i 2010 og 2014

Før henholdsvis 2010 og 2014 var det pålagt unntaksvilkår for Svelgen-kraftverkene.

Kraftverkene ble imidlertid underlagt full konsesjonsbehandling i 2010 og 2014, noe som reiser spørsmål om de tidligere unntaksvilkårene ble avløst og opphevet gjennom utstedelse av nye konsesjoner. Vi viser her til møte med departementet 16. oktober 2020 hvor dette spørsmålet var tema.

Departementet satte i forbindelse med Elkem ASA's overføring av fallrettigheter til Svelgen kraftverkene til SVK i 2005 og Orkla ASA's kjøp av alle aksjene i Elkem ASA i 2006 vilkår om at alle fremtidige aksjeoverdragelser i SVK skulle meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet tok i den forbindelse også forbehold om å konsesjonsbehandle overdragelser av de rettighetene selskapet tidligere hadde fått fritatt fra konsesjonsbehandling.

Med bakgrunn i utstedelsen av nye ervervs-konsesjoner i 2010 og 2014 fremstår det uklart om tidligere pålagte unntaksvilkår, herunder plikt om å melde fra om ethvert senere aksjeerverv, er blitt opphevet gjennom konsesjonsbehandlingene for Svelgen III og IV i 2010 og Svelgen I og Svelgen II i 2014.

Etter vårt syn fremstår det antagelig mest nærliggende å se det slik at full konsesjonsbehandling i 2010 og 2014 trer istedenfor de tidligere gitte unntaksvilkårene. Konsekvensen vil da være at unntaksvilkårene ikke lenger gjelder.

Forutsatt at unntaksvilkårene anses opphevet, ønsker SVK prinsipalt å søke om fornyet ervervs-konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24 i forbindelse med fusjonen av SVK og SKH, se punkt 4 nedenfor. Det bes om at det ikke settes nye mer tyngende konsesjonsvilkår enn de som gjelder på nåværende tidspunkt. Vi påpeker her at aksjeerverver kan meddeles konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24 uten at det settes vilkår etter kapittel 5, jf. tredje ledd.

Dersom departementet gjennom konsesjonsbehandling skulle se behov for å fastsette nye konsesjonsvilkår, ber vi om å få trekke søknaden om ervervs-konsesjon, og at denne søknaden isteden behandles som en søknad om unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Vi viser her til punkt 5 nedenfor.

Dersom departementet skulle anse de tidligere påhvilende unntaksvilkårene for å gjelde fortsatt, og slik at unntaksvilkårene ikke faller bort ved meddelelse av ny ervervs-konsesjon, vil vi også trekke søknaden om ervervs-konsesjon. Vi ber da på samme måte om at denne søknaden isteden anses som en søknad om unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

4. Prinsipalt: Søknad om ervervs-konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. 24

Under forutsetning om at tidligere pålagte unntaksvilkårene anses opphevet, ønsker SVK med dette å søke om fornyet ervervs-konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24 i forbindelse med fusjonen av SVK og SKH.

Etter vannfallrettighetsloven § 2 foreligger det konsesjonsplikt for erverv av eiendomsretten til vannfall som utbringer mer enn 4000 naturhestekrefter. Vannfallrettighetsloven § 24 første ledd fastslår at ervervsbestemmelsene i loven også gjelder ved "erverv av mer enn 90 prosent av aksjene ... i selskaper som nevnt i §§ 23 eller 25 som direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter denne lov". Bestemmelsen i § 23 omfatter begrensede selskaper slik som i dette tilfellet.

Det er bare offentlige eiere som kan få konsesjon til slike erverv, jf. § 2 første ledd og § 5. Som påpekt innledningsvis, er kravet til offentlig eierskap oppfylt.

Det er på det rene at fusjonen i dette tilfellet i praksis vil medføre en overdragelse av eiendomsretten til vannfall som utløser en plikt til ervervs-konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24.

Etter § 24 tredje ledd følger det at det ved erverv som nevnt i første ledd kan "foretas konsesjonsbehandling eller endring av vilkår i konsesjoner meddelt selskapet som innehar vannfallrettighetene for tidligere erverv". Det er likevel slik at erververen "kan gis konsesjon uten at det settes vilkår etter kapittel 5" (vår understreking).

Det foreligger således ingen plikt for konsesjonsmyndighetene til å innta nye obligatoriske konsesjonsvilkår. Formålet med loven er å sikre at landets vannkraftressurser tilhører allmennheten gjennom offentlig eierskap. I den anledning understrekes det at fusjonen i dette tilfellet ikke vil medføre noen reell utskiftning i eierskapet til vannkraftressursene. Dermed er lovens formål ivaretatt idet offentlig eierskap stadig er sikret. Endring i selskapsstrukturen vil gi bedre forvaltning av vannkraftressursene.

Vi påpeker samtidig at konsesjonene fra henholdsvis 2010 og 2014 er relativt nye i konsesjonsmessig forstand, og at konsesjonene således er i tråd med dagens vilkårspraksis. Det foreligger derfor ikke behov for å ilegge nye, mer tyngende konsesjonsvilkår.

På bakgrunn av dette fremsettes denne søknaden om fornyet konsesjonsbehandling for kraftverkene Svelgen I til IV, men med anmodning om at det ikke settes strengere konsesjonsvilkår enn de som allerede påhviler selskapet.

I den grad departementet skulle vurdere at det foreligger en risiko for at det settes nye tyngende konsesjonsvilkår som resultat av den fulle fornyede konsesjonsbehandlingen, bes det om at søknaden trekkes tilbake og isteden anses som en unntakssøknad.

5. Subsidiært: Søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd

For det tilfelle at departementet anser de tidligere pålagte unntaksvilkårene for å fortsatt gjelde (og slik at unntaksvilkårene ikke allerede er falt bort eller faller bort ved ny konsesjonsbehandling nå), ber vi om at denne søknaden anses som en søknad om unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Det samme gjelder dersom departementet gjennom konsesjonsbehandlingen skulle se behov for å fastsette nye, mer tyngende, konsesjonsvilkår.

Vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gjør unntak fra utgangspunktet om full fornyet konsesjonsbehandling i tilfeller hvor det foreligger "særlige hensyn".

Hvis Olje- og energidepartementet vurderer at slike "særlige hensyn" foreligger vil konsesjonene overdras i uendret form. Om det i det enkelte tilfelle foreligger slike "særlige hensyn" må vurderes konkret. Hensikten med bestemmelsen er å legge til rette for omorganiseringer og sammenslåinger som fører til mer rasjonell drift. Unntaket er tenkt å bidra til å lette nødvendige strukturendringer av samfunnsmessig betydning. Ønske om offentlig eierskap skal tillegges stor vekt ved praktiseringen av unntaksbestemmelsen. I henhold til praksis er unntaksbestemmelsen mye brukt ved overdragelser i form av omorganiseringer som i liten grad endrer de overordnede eierforholdene.

Bestemmelsen skal sikre at konsesjonsreglene ikke hindrer fornuftige omstruktureringer og eierskapsendringer. Som nevnt, dreier denne reorganiseringen seg ikke om noen endring av de bakenforliggende eierforholdene, men er kun en omorganisering for å forenkle selskapsstrukturen. Reorganiseringen må derfor etter vårt syn anses i kjernen av det unntaksregelen er ment å gjelde.

Dermed tilsier både hensynene bak bestemmelsen og rasjonale bak eierskapsendringer at det her skal gis unntak fra hovedregel om full fornyet konsesjonsbehandling med den virkning av konsesjonene gitt i medhold av industrikonsesjonsloven overdras i uendret form, jf. vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

6. Reguleringskonsesjoner

SVK innehar reguleringskonsesjoner etter vassdragsreguleringsloven for Svelgen III og IV. For Svelgen I og II gjelder foreløpig midlertidige reguleringskonsesjoner i påvente av ferdig behandling av søknad om endelige reguleringskonsesjoner.

Tidligere myndighetspraksis kan åpne for endring eller oppdatering av reguleringskonsesjoner ved erverv av over 90 % av aksjene i et selskap med konsesjon.

SVK vil bestå i uendret form etter reorganiseringen. Både eierskapet til fallrettighetene og driften av kraftverkene vil være uberørt. I den grad reorganiseringen skulle utløse behov for endring av dagens reguleringskonsesjoner, bes det om at det utstedes fornyede reguleringskonsesjoner til SVK på like vilkår som i dag.

7. Nærmere om det bakenforliggende eierskapet til SVK

7.1 SVK – Svelgen Kraft AS

SVK eies 100 % av SHK.

Bilag 1: Firmaattest og vedtekter for SVK

Bilag 2: Firmaattest og vedtekter for SHK

For ordens skyld vil det være behov for å gjøre enkelte mindre endringer i vedtektene til SVK på grunn av fusjonen.

7.2 SFE-Konsernet

SFE Produksjon AS er heleid av Sogn og Fjordane Energi AS. Sogn og Fjordane Energi AS er morselskapet i SFE-konsernet.

Bilag 3: Firmaattest og vedtekter for SFE Produksjon AS

Bilag 4: Firmaattest og vedtekter for Sogn og Fjordane Energi AS

Bilag 5: Oversikt over eierskap

7.3 Tafjord Kraft-konsernet

Tafjord Kraftproduksjon er heleid av Tafjord Kraft AS. Tafjord Kraft AS er morselskapet i Tafjord Kraft-konsernet.

Bilag 6: Firmaattest og vedtekter for Tafjord Kraftproduksjon

Bilag 7: Firmaattest og vedtekter for Tafjord Kraft AS

Eierskapet til Tafjord Kraft AS fremgår for øvrig også av Bilag 5.

7.4 Sognekraft-konsernet

Sognekraft er heleid av morselskapet Sognekraft Mor AS.

Bilag 8: Firmaattest og vedtekter for Sognekraft

Bilag 9: Firmaattest og vedtekter for Sognekraft Mor AS

Eierskapet til Sognekraft fremgår for øvrig også av Bilag 5.

7.5 Kravet til offentlig eierskap etter vannfallrettighetsloven § 5 er oppfylt

Overnevnte dokumenterer at SVK oppfyller kravet til offentlig eierskap i henhold til vannfallrettighetsloven § 5.

Det er enkelte private tilfeller av indirekte privat eierskap, blant annet gjennom delvis privat eierskap i Etne Elektrisitetslag AS og Tysnes Kraftlag AS som har minoritetsposter i BKK, og Luster Energi AS som eier 12,91 % av Sognekraft AS.

SVKs totale kraftproduksjon var i 2020 på 792 GWh og selskapet har en midlere årsproduksjon beregnet til 705 GWh.

Det overliggende eierskapet i SVK vil ikke påvirkes av reorganiseringen som ligger til grunn for konsesjonssøknaden. Det offentlige eierskapet i SVK er hverken endret eller svekket gjennom den reorganiseringen som ønskes gjennomført nå.

8. Aksjeervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23

For det tilfelle at søknaden må anses som en unntakssøknad, og for øvrig så langt det ellers må anses påkrevd, bes det om at departementet også meddeler aksjeervervskonsesjon for overføring av aksjene i SVK til SFE Produksjon, Tafjord Kraftproduksjon og Sognekraft ved fusjonen.

SVK anmoder på denne bakgrunn om at søknaden behandles så raskt som mulig på grunnlag av de opplysninger som fremkommer i søknaden og dens vedlegg.

Fusjonen vil finne sted så snart som mulig etter at konsesjonsforhold er avklart."

3. Olje- og energidepartementets merknader

Før fusjonen mellom SVK og SKH eier SKH indirekte kraftverkene i Svelgen I til IV, gjennom sitt 100 % eierskap i SVK. SKH er eid av SFE Produksjon AS (56 %), Tafjord Kraftproduksjon AS (34 %) og Sognekraft AS (10 %). Disse bakenforliggende selskapene oppfyller kravene til offentlig eierskap, jf. vannfallrettighetsloven § 5. SKH ble opprettet i 2009 i forbindelse med oppkjøp av aksjene i SVK fra Orkla-konsernet i 2010. SKH har ingen andre eiendeler enn aksjene i SVK.

Departementet anser overdragelsen som en omorganisering som ikke endrer det reelle eierskapet til kraftverkene. SVK opplyser til departementet at omorganiseringen skyldes regnskapsmessig forenkling. Departementet mener derfor søknaden kan behandles uten at det er nødvendig å forelegge saken for uttalelse fra vedkommende kommuner eller fylkeskommuner, jf. vannfallrettighetsloven § 13.

Det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24. Overdragelsen innebærer at SVK erverver mer enn 90 % av aksjene i SKH. SKH er et selskap med begrenset ansvar som nevnt i vannfallrettighetsloven § 23, og SKH innehar indirekte eiendomsrett eller annen rettighet som ikke kan erverves uten konsesjon etter vannfallrettighetsloven. SVKs erverv av aksjene i SKH er dermed konsesjonspliktig, jf. § 24 første ledd.

Overdragelsen endrer ikke det offentlige eierskapet til vannfallene, og kravet til offentlig eierskap vil derfor være oppfylt. Departementet tilrår derfor at det gis konsesjon. Departementet mener ervervet ikke gir grunn til å fastsette ytterligere vilkår, eller endre eksisterende vilkår, og tilrår derfor at konsesjonene videreføres med uendrede vilkår.

Departementet anser det ikke som nødvendig å endre dagens reguleringskonsesjoner til kraftverkene, da eierskapet til fallrettighetene og kraftverkene ligger uberørt i SVK.

Departementet anser det heller ikke som nødvendig å ta stilling til om tidligere unntaksvilkår fremdeles gjelder for å gi konsesjon til denne overdragelsen.

Departementet tilrår på denne bakgrunn at SVK i medhold av vannfallrettighetsloven § 24 gis konsesjon for erverv av 100 % av aksjene i SKH på uendrede vilkår.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av vannfallrettighetsloven § 24 gis Svelgen Kraft AS konsesjon for erverv av 100 % av aksjene i Svelgen Kraft Holding AS på uendrede vilkår.

6. Stange Energi AS

(Konsesjonssøknad – Overføring av virksomhet fra Stange Energi AS til Eidsiva Energi AS og Hafslund Eco Vannkraft AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 10. mai 2022.

1. Innledning

Advokatfirmaet Thommessen AS («Thommessen») ved advokat Gunnar Martinsen søkte 9. mars 2022 Olje- og energidepartementet om konsesjoner, bekreftelser og unntak etter vannfallrettighetsloven i forbindelse med overføring av virksomhet fra Stange Energi AS («Stange Energi») til Eidsiva Energi AS («Eidsiva Energi») og videre integrering av virksomheten i Hafslund Eco Vannkraft AS («HEV»).

2. Bakgrunn

Stange Energi er et energiselskap som eies med 100 % av Stange kommune. Selskapet eier en selskapsandel på 5 % i Vinstra Kraftselskap DA («Vinstra Kraftselskap»), som eier og driver Nedre Vinstra kraftverk i Nord-Fron kommune. Kraftverket utnytter det konsesjonspliktige fallet på 448 meter mellom Olstappen og Vinstra, med en installert effekt på 300 MW. Det øvrige eierskapet i Vinstra Kraftselskap er fordelt med 28,33 % på Hafslund Eco Vannkraft Innlandet AS («HEVI») og 66,66 % på HEV.

HEVI eies med 100 % av HEV, som igjen eies med 57,2 % av Hafslund Eco AS («Hafslund Eco») og 42,8 % av Eidsiva Energi. Oslo kommune eier 100 % av Hafslund Eco. Eidsiva Energi er eid med 50 % av Hafslund AS («Hafslund») som er heleid av Oslo kommune. Den resterende halvdel eies av Innlandet Energi Holding («IEH»), som eies av Innlandet fylkeskommune og de fleste kommunene i Innlandet fylke, med varierende andeler, bortsett fra at Åmot kommune eier en mindre aksjepost direkte i Eidsiva Energi. Alle selskaper involvert i transaksjonen er dermed i sin helhet offentlig eide.

3. Overordnet om transaksjonen

Overføringen av Stange Energis eierandel i Vinstra Kraftselskap til HEV skal foregå i to faser, som er nærmere beskrevet i søknaden av 9. mars 2022. Departementet gjengir her hovedpunktene i de delene av transaksjonen som gjelder rettigheter omfattet av vannfallrettighetsloven.

Stange Energi, Eidsiva Energi og IEH har signert en transaksjonsavtale som i hovedtrekk går ut på at Stange Energi overdrar andelen i Vinstra Kraftselskap, i første omgang til et nyopprettet datterselskap av Eidsiva Energi, Hev Vkda AS («Hev Vkda», i søknaden omtalt som «EE Datter AS»). Derneft har Eidsiva Energi og Hafslund Eco avtalt at aksjene i Hev Vkda umiddelbart skal overdras fra Eidsiva Energi til HEV, mot at Eidsiva Energi mottar oppgjør i form av aksjer i HEV. Til slutt vil Hev Vkda bli fusjonert med HEV, gjennom en mor-datterfusjon.

Stange Energi mottar oppgjør i form av aksjer i Eidsiva Energi, som deretter konverteres til aksjer i IEH. For å opprettholde Hafslund Ecos eierandel (via Hafslund) i Eidsiva Energi på 50 %, gjennomføres det en kapitalforhøyelse i Eidsiva Energi, der Hafslund Eco tegner nye aksjer slik at selskapets eierandel igjen blir 50 %.

Det er i søknaden presisert at alle konsesjoner, rettigheter, avtaler og lignende som utnyttes i produksjonsvirksomheten i Vinstra Kraftselskap blir liggende i Vinstra Kraftselskap gjennom hele prosessen. Det er kun Stange Energis eierandel på 5 % som overføres, fra Stange Energi til Hev Vkda, som deretter overdras fra Eidsiva Energi til HEV.

Transaksjonen omfatter også overdragelse av Viksdammen, som er et konsesjonsfritt damanlegg som ikke utnyttes til kraftproduksjonsformål. Denne overdragelsen utløser ikke konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven.

4. Nærmere om de ulike trinnene i transaksjonen

I søknaden er transaksjonen inndelt i to faser. Fase 1 omfatter overføring av virksomhet fra Stange Energi og påfølgende integrering i Eidsiva Energi-strukturen, og fase 2 omfatter etterfølgende selskapsmessig konsolidering. Det er i søknaden vist til at fase 2 i transaksjonsmodellen ikke utløser konsesjonspliktige erverv etter vannfallrettighetsloven. Departementet omtaler ikke denne delen nærmere.

Det er overdragelsen av andelen i Vinstra Kraftselskap og de konsesjonsrettslige konsekvensene dette utløser som utgjør konsesjonspliktige erverv i medhold av vannfallrettighetsloven. Det er søkt om konsesjon for flere av leddene i transaksjonen, som er nærmere beskrevet i søknaden. Departementet gir her en overordnet gjengivelse av trinnene i transaksjonsmodellen.

Del 1.1: Virksomhet fra Stange Energi skytes inn i Eidsiva Energi

Første del i transaksjonsmodellen går ut på at Stange Energi overdrar andelen i Vinstra Kraftselskap til Hev Vkda, som nyetablert datterselskap av Eidsiva Energi, mot at det etableres en fordring (selgerkreditt) på kjøpesummen til Stange Energi mot Hev Vkda. Denne fordringen overdras deretter til Eidsiva Energi.

Hev Vkda overdrar deretter selgerkreditten til Eidsiva Energi, og det etableres samtidig en like-lydende fordring til Eidsiva Energi mot Hev Vkda, som deretter slettes ved at Eidsiva Energi konverterer fordringen til aksjekapital. Eidsiva Energi foretar så en rettet emisjon mot Stange Energi, hvor Stange Energi tegner nye aksjer i Eidsiva Energi. Aksjeinnskuddet gjøres opp ved motregning av selgerkredittene.

I søknaden er det vist til at Hev Vkdas erverv av andelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 25. Stange Energis erverv av 1,17 % av aksjene i Eidsiva Energi er ikke konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven.

Del 1.2: Aksjer i Eidsiva Energi konverteres til aksjer i IEH

Eidsiva Energi-aksjene skal deretter konverteres til aksjer i IEH. Konverteringen av Eidsiva Energi-aksjene skjer ved en rettet emisjon hvor Stange Energi tegner aksjer i IEH mot oppgjør i tingsinnskudd ved at Stange Energi overfører Eidsiva Energi-aksjene til IEH.

I søknaden er det vist til at Stange Energis erverv av 2,34 % av aksjene i IEH ikke er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven. IEHs erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23, da IEH fra før eier mer enn 20 % av aksjene i dette selskapet.

Del 1.3: Hafslund Eco opprettholder sin 50 % eierandel i Eidsiva Energi ved å skyte inn aksjer i HEV

Etter konverteringen av EE-aksjene til aksjer i IEH vil Hafslund Ecos eierandel (via Hafslund) i Eidsiva Energi falle under 50 %. Hafslund Eco har i henhold til aksjonæravtalen for Eidsiva Energi rett til å opprettholde sin eierandel på 50 % i Eidsiva Energi. Det foretas en rettet emisjon hvor Hafslund Eco tegner nye aksjer i Eidsiva Energi, og som fører til at Hafslund Ecos eierandel i Eidsiva Energi (via Hafslund) igjen være på 50 %.

I søknaden er det vist til at Hafslunds erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi for å vekte seg opp igjen til 50 % er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23. Eidsiva Energis erverv av nye aksjer i HEV er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23.

Del 1.4: Eidsiva Energi overfører aksjene i Hev Vkda til HEV

Eidsiva Energi overfører deretter aksjene i Hev Vkda til HEV mot oppgjør i aksjer i HEV. Dette gjennomføres ved en kapitalforhøyelse i HEV hvor Eidsiva Energi gjør et tingsinnskudd ved å skyte inn aksjene i Hev Vkda. Eidsiva Energi får gjennom kapitalforhøyelsen utstedt 19623 aksjer i HEV. Eidsiva Energi får da en eierandel på 43,50 % i HEV, mot dagens 42,80 %.

I søknaden er det vist til at Eidsiva Energis erverv av nye aksjer i HEV er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23. Det er også vist til at HEV sitt erverv av 100 % av aksjene i Hev Vkda er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 24. Departementet vil komme tilbake til den konsesjonsrettslige vurderingen av det sistnevnte nedenfor.

Del 1.5: Hev Vkda fusjoneres med HEV gjennom en mor-datterfusjon

Til slutt vil Hev Vkda bli fusjonert med HEV, gjennom en mor-datterfusjon. Prosessen knyttet til mor-datterfusjonen kan først igangsettes når Hev Vkda er overført til HEV med endelig virkning. Den alminnelige kreditorfristen på seks uker innebærer at mor-datterfusjonen først kan gjennomføres tidligst seks uker etter gjennomføring av transaksjonens forutgående trinn, jf. over. I søknaden er det vist til at mor-datterfusjonen utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 25.

5. Omsøkte konsesjoner

I tråd med departementets etablerte praksis i forbindelse med tidligere omorganiseringer er det søkt om konsesjoner, bekreftelser og unntak som er nødvendige for sluttresultatet etter fullført transaksjon. I søknaden er det lagt til grunn at aksje- og andelserverv som er omtalt ovenfor i punkt 4 er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven. På den bakgrunn er det søkt om følgende konsesjoner etter vannfallrettighetsloven:

- i. På vegne av Hev Vkda er det søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25, jf. § 23 for Hev Vkdas erverv av andelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap, uten nye eller tyngende vilkår.
- ii. På vegne av Innlandet Energi Holding er det søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Innlandet Energi Holdings erverv av aksjer i Eidsiva Energi, uten nye eller tyngende vilkår.
- iii. På vegne av Hafslund er det søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for erverv av aksjer i Eidsiva Energi for å vekke seg opp igjen til 50 % eierandel, uten nye eller tyngende vilkår.
- iv. På vegne av Eidsiva Energi er det søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Eidsiva Energis erverv av aksjer i HEV, både erverv av HEV-aksjer i forbindelse med Hafslunds/Hafslund Ecos oppvekting til 50 % og erverv av HEV-aksjer som oppgjør for aksjene i Hev Vkda, uten nye eller tyngende vilkår.
- v. På vegne av HEV er det søkt om konsesjon etter vannfallrettighetslovens § 24 for HEVs erverv av 100 % av aksjene i Hev Vkda.
- vi. For det tilfellet at departementet finner grunnlag for å behandle den umiddelbart etterfølgende mor-datterfusjonen mellom HEV og Hev Vkda samtidig med behandling av transaksjonens øvrige trinn, er det søkt om konsesjon til HEV etter vannfallrettighetsloven § 25 for HEVs erverv av andelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap.
- vii. Eventuelle andre konsesjoner som OED måtte anse at transaksjonen utløser behov for, uten nye eller tyngende vilkår.

I søknaden er det også bedt om departementets bekreftelse på at samtlige vilkår stilt i tidligere meddelte unntak fra forkjøpsrett og konsesjonsplikt, som utløses av transaksjonen, ikke vil bli benyttet, jf. vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd, og at eksisterende vassdrags- og reguleringskonsesjoner videreføres som i dag uten nye tyngende vilkår.

Søkerne har opplyst om at Vinstra Kraftselskaps (og søkeres) medlemskap i aktuelle reguleringsforeninger vil være uberørt av transaksjonen.

6. Departementets vurderinger

6.1. Innledning

I søknaden har partene beskrevet en transaksjon gjennom flere ledd, som leder frem til et resultat der HEV erverver ytterligere 5 % eierandel i Vinstra Kraftselskap. Som en del av transaksjonen opprettes et nytt datterselskap til Eidsiva Energi, Hev Vkda AS (betegnet som «EE Datter» i søknaden) som erverver 5 % av andelene i Vinstra Kraftselskap fra Stange Energi.

Før transaksjonen innehar HEV AS 66,66 % av andelene i Vinstra kraftselskap direkte og 28,33 % av andelene indirekte, gjennom HEVI. Etter gjennomføring av transaksjonen, inkludert gjennomført mor-datterfusjon mellom HEV og Hev Vkda, vil HEV inneha 71,66 % av andelene i Vinstra Kraftselskap direkte og 28,33 % av andelene indirekte, gjennom HEVI.

For det siste trinnet i transaksjonen, den etterfølgende mor-datterfusjonen mellom HEV og Hev Vkda, var det i utgangspunktet søkt om at departementet ga konsesjon før dette er endelig gjennomført. Det er vist til at denne siste delen av transaksjonen først kan gjennomføres etter utløpet av den seks ukers kreditorfristen som følger av aksjeloven § 13-14. Søker har imidlertid klargjort overfor departementet at den etterfølgende mor-datterfusjonen er utsatt, og departementet avventer derfor behandlingen av dette ervervet.

Departementet viser til at det i tråd med praksis danner sluttresultatet for transaksjonen utgangspunktet konsesjonsvurderingen etter vannfallrettighetsloven. Det er likevel søkt om konsesjon for en rekke mellomliggende aksje- og selskapsandelerverv som ledd i transaksjonen. Departementet velger derfor å også gå inn på de konsesjonsrettslige sidene av de mellomliggende ervervene.

6.2. Erverv av 5 % andel i Vinstra Kraftselskap

På vegne av Hev Vkda søkes det om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25, jf. § 23 for Hev Vkdas erverv av andelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap, uten nye eller tyngende vilkår. Det er vist til dette i søknaden punkt i. Departementet viser til at ervervet er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 25, da det erverves en andel i ansvarlig selskap som innehar konsesjonspliktige fallrettigheter.

Hev Vkda eies med 100 % av Eidsiva Energi AS. Eidsiva Energi oppfyller kravet om offentlig eierskap i vannfallrettighetsloven § 5, og departementet finner at det kan gis konsesjon til Hev Vkda for erverv av selskapsandelen i Vinstra Kraftselskap.

6.3. Konvertering av aksjer i Eidsiva Energi til aksjer i IEH, og innskudd av aksjer fra Hafslund Eco i HEV

I det følgende gjennomgås de omsøkte ervervene i punkt ii til iv i søknaden, jf. omtalen i punkt 5 ovenfor. Etter at Hev Vkda har ervervet 5 % andel i Vinstra Kraftselskap, besitter Stange Energi en eierandel på ca. 1 % i Eidsiva Energi, som skal konverteres til aksjer i IEH. I søknaden punkt ii er det vist til at IEH erverver nye aksjer i Eidsiva Energi.

Etter dette tegner Hafslund Eco nye aksjer i Eidsiva Energi, der en del av oppjøret skjer ved at aksjer i HEV overføres til Eidsiva Energi. Hafslund Ecos nye aksjer i Eidsiva Energi overføres deretter videre til Hafslund.

Ved erverv av aksjer i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen blir innehaver av aksjer som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet, kreves konsesjon såfremt selskapet innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven, jf. § 23 første ledd.

Konsesjonsplikten etter § 23 gjelder også ved erverv av mer enn 20 prosent av aksjene i andre selskaper, som direkte eller indirekte eier aksjer, parter eller rettigheter til aksjer eller parter som representerer en femdel av samtlige aksjer, parter eller stemmer i andre selskaper som innehar eiendomsrett eller annen rettighet som omhandlet i denne lov, jf. vannfallrettighetsloven § 23 annet ledd, jf. første ledd.

Det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for IEHs erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi, Hafslunds erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi, og Eidsiva Energis erverv av nye aksjer i HEV.

Departementet har i nærmere korrespondanse med Thommessen avklart at det ikke er søkt om konsesjon for Hafslund Ecos erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi, etter hva departementet forstår fordi sluttresultatet for dette transaksjonsleddet er at aksjene videreføres fra Hafslund Eco til Hafslund.

Departementet viser til at ytterligere aksjeerverv hos et selskap som allerede eier mer enn 20 % av aksjene i selskap som indirekte eier konsesjonspliktige rettigheter, etter gjeldende praksis er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23. Departementet viser videre til at samtlige involverte selskaper er offentlig eide, jf. vannfallrettighetsloven § 5. Departementet finner derfor at det kan gis konsesjon til henholdsvis IEH og Hafslund Eco for erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi, samt for Eidsiva Energis erverv av nye aksjer i HEV, og Hafslund for erverv av aksjer i Eidsiva Energi fra Hafslund Eco.

6.4. Aksjene i Hev Vkda overføres til HEV

Etter foregående transaksjonsledd skal aksjene i Hev Vkda overføres fra Eidsiva Energi til HEV, jf. søknaden punkt v. Det skal skje en kapitalforhøyelse der Eidsiva Energi skyter aksjene i Hev Vkda inn i HEV, og der Eidsiva Energi i sin tur får utstedt nye aksjer i HEV.

Det er søkt om konsesjon for HEVs erverv av 100 % av aksjene i Hev Vkda etter vannfallrettighetsloven § 24. Etter bestemmelsens ordlyd skal lovens bestemmelser om erverv av eiendomsrett eller annen rådighet over vannfall anvendes ved erverv av mer enn 90 % av aksjene, partene eller rettigheter til aksjene eller partene i selskaper som nevnt i §§ 23 eller 25 som direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter denne lov.

Departementet viser til HEV sammen med sitt datterselskap HEVI før transaksjonen direkte og indirekte eier 95 % av selskapsandelene i Vinstra Kraftselskap. Ved erverv av 100 % av aksjene i Hev Vkda, som eier 5 % i Vinstra Kraftselskap, økes HEVs samlede direkte og indirekte eierandel i Vinstra Kraftselskap fra 95 % til 100 %. Departementet viser til at det omsøkte ervervet i punkt v i søknaden knytter seg til indirekte erverv de siste 5 % eierandelene i Vinstra Kraftselskap. Ved påfølgende innfusjonering av Hev Vkda i HEV vil HEVs eierandel i Vinstra Kraftselskap øke fra 66,66 % til 71,66 %.

Etter departementets vurdering faller HEVIs erverv av 100 % aksjer i Hev Vkda, som igjen har 5 % andel i Vinstra Kraftselskap, under vannfallrettighetsloven § 25, jf. § 23. Departementet viser til at HEV allerede før transaksjonen hadde et direkte og indirekte eierskap i Vinstra Kraftselskap på mer enn 90 % av aksjene. Etter erverv av samtlige aksjer i Hev Vkda økes eierandelen med ytterligere 5 %. Departementet viser til at samtlige eier tilfredsstillt krav til offentlig eierskap, jf. vannfallrettighetsloven § 5. Departementet finner derfor å gi konsesjon etter § 25, jf. § 23 for HEVs erverv av 100 % aksjer i Hev Vkda, som igjen eier 5 % andeler i Vinstra Kraftselskap.

Eidsiva Energis nytegning av 19623 aksjer i HEV er også konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23, da det er snakk om erverv av andel i selskap som direkte eller indirekte eier mer enn 20 % av aksjene i selskap som innehar konsesjonspliktige rettigheter. Departementet finner å gi konsesjon etter § 23 for ervervet, jf. punkt 6.3 over.

Etter at de foregående leddene i transaksjonen er gjennomført, skal Hev Vkda fusjoneres med HEV gjennom en mor-datterfusjon etter utløpet av kreditorfristen som følger av aksjeloven § 13-14. Fusjonen innebærer et erverv av andel i ansvarlig selskap som direkte eller indirekte innehar konsesjonspliktige rettigheter, og vil derfor være konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 25. Da det er snakk om et transaksjonsledd som er utskutt i tid, vil departementet avvente en eventuell konsesjonssøknad før det treffes vedtak for dette siste leddet i transaksjonen.

7. Vedtak

I medhold av vannfallrettighetsloven § 25 gis det konsesjon til Hev Vkda AS for erverv av selskapsandelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap DA.

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd, jf. første ledd gis det konsesjon til Innlandet Energi Holding AS for erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi AS.

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd, jf. første ledd gis det konsesjon til Hafslund Eco AS for erverv av nye aksjer i Eidsiva Energi AS.

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd, jf. første ledd gis det konsesjon til Hafslund AS for erverv av aksjer i Eidsiva Energi AS fra Hafslund Eco AS.

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd, jf. første ledd gis det konsesjon til Eidsiva Energi AS for erverv av nye aksjer i Hafslund Eco Vannkraft AS.

I medhold av vannfallrettighetsloven § 25, jf. § 23 gis det konsesjon til Hafslund Eco Vannkraft AS for erverv av 100 % av aksjene i Hev Vkda AS.

I forbindelse med tidligere omorganiseringer har departementet ved flere tidligere vedtak gitt unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett med forbehold om at konsesjonsbehandling og forkjøpsrett skal kunne gjøres gjeldende ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse. Departementet kan ikke se at omorganiseringen gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår for de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett.

Det gjøres oppmerksom på at det med dette vedtaket ikke er gjort noen endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

7. Ymber Produksjon AS

(Konsesjon til Ymber Produksjon AS for erverv av aksjer i Kvæningen Kraftverk AS)

Kongelig resolusjon 3. juni 2022.

1. Innledning

Kvæningen Kraftverk AS («KK») innehar konsesjoner for erverv og reguleringer i tilknytning til kraftverkene Kvæningsbotn, Småvatna, Lássajávri og Čorrojávrrit. KK innehar tillatelse for regulering og erverv av fall i Ábojohka mv., tillatelse til erverv av bruksrett til fall i Njemenjáikojohka, tillatelse til overføring av Buollánjohka, Šleaudidjohka og Olmmáijohka til Lássajávri, og tillatelse til erverv av bruksrett og overføringer i forbindelse med utbygging av Småvatna Kraftverk.

KK eies i dag med 66,8 % av Ymber Produksjon AS («YP»), 15 % av Alta Kraftlag SA, 14,6 % av Repvåg Kraftlag SA og 3,6 % av Luostejok Kraftlag SA. YP søker om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd, jf. § 24 i forbindelse med at YP har ervervet de resterende 33,2 % av aksjene i KK fra kraftlagene. Transaksjonen innebærer at YPs eierandel i KK øker fra 66,8 % til 100 %.

Etter korrespondanse med departementet sendte YP 28. januar 2022 en subsidiær søknad om ervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24 på samme vilkår som eksisterende konsesjoner. Departementet finner ikke grunn til å gi unntak fra konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 3, og tar saken til behandling som en ordinær konsesjonssak, jf. vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24.

Saken må behandles ved kongelig resolusjon siden det er Kongen som er konsesjonsmyndighet. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

Departementet anbefaler at Ymber Produksjon AS gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24 for erverv av 33,2 % av aksjene i Kvæningen Kraftverk AS på uendrede vilkår.

2. Søknadene

Olje- og energidepartementet mottok følgende søknad av 13. januar 2022 fra advokatfullmektig Elias Settevik i Advokatfirmaet BAHR AS («BAHR») på vegne av YP:

«1. Innledning

På vegne av Ymber Produksjon AS («YP») søkes det om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd, jf. vannfallrettighetsloven § 24.

16. desember 2021 inngikk Ymber Produksjon AS («YP») aksjekjøpsavtale med Alta-, Repvåg- og Luostejok Kraftlag («Kraftlagene»). Avtalen innebærer at YP (eiet av Ymber AS («Ymber»)) ved gjennomføring av transaksjonen øker sin eierandel i Kvæningen Kraftverk AS («KK») fra 66,8 % til 100 %. YP erverv av de resterende aksjene i KK vil resultere i en rasjonell konsernstruktur hvor det offentlige indirekte eierskap økes.

KK har konsesjonspliktige rettigheter. Aksjeoverdragelsen omfattes av vannfallrettighetsloven § 24 om overdragelse av 90 % av andel i selskap som innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven. Ved et slikt erverv kommer lovens bestemmelser om erverv av eiendomsrett til vannfall eller annen rådighet over vannfall til anvendelse. Utgangspunktet er derfor at det etter lovens § 2 må søkes om konsesjon, eller unntak fra slik konsesjon og forkjøpsrett etter § 3 andre ledd.

Fristen for å søke unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett er fire uker fra avtaleinngåelsen, jf. vannfallrettighetsloven § 14. Denne søknaden er dermed inngitt rettidig.

I punkt 2 under beskrives aksjekjøpsavtalen nærmere, eierforholdene i YP, Ymber og KK er deretter beskrevet i henholdsvis punkt 3 og 4. Tilslutt, i punkt 5, redegjøres nærmere for de omstendigheter som tilsier at det bør gis unntak i saken.

2. Nærmere om aksjekjøpsavtalen

Aksjekjøpsavtalen innebærer at YP erverver de resterende 33,2 % av aksjene i KK fra Kraftlagene. Aksjene erverves «som de er», jf. kjøpsloven (lov om kjøp av 13. mai 1088 nr. 27) § 19. YP kan ikke gjøre gjeldende mangler ved KK virksomhet ved ervervet. Avtalens gjennomføring er blant annet betinget av at det gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett. Vederlaget som skal betales for aksjene er NOK 331 904 384. Begge partene kan gå fra avtalen dersom gjennomføringen ikke er skjedd innen 30. juni 2022 og dette ikke skyldes den part som ønsker å si opp avtalen. Aksjekjøpsavtalen inneholder ellers alminnelige vilkår for overdragelse av en minoritetsandel til en majoritetseier.

Vedlegg 1 Aksjekjøpsavtale mellom YP og Alta Kraftlag SA, Repvåg Kraftlag SA og Luostejok Kraftlag SA inngått 16. desember 2021.

3. Ymberkonsernnet

3.1 Ymber – morselskapet

Ymber er et norsk aksjeselskap med organisasjonsnummer 921 543 565. Ymber har hovedkontor i Sørkjosen i Nordreisa kommune, og lokale kontorer på Skjervøy, i Kautokeino og i Kåfjord. Normalproduksjonen for Ymber har ligget på 56,4 GWh årlig, men etter tidligere oppkjøp i KK og satsing i andre selskaper som Finnmark Kraft AS, er andelen utvidet til om lag 365 GWh. Konsesjonsområdet er kommunene Kautokeino, Kåfjord, Nordreisa og Skjervøy samt deler av Kvænangen, Loppa og Karasjok. Antall årsverk er ca. 60.

For 2020 var Ymbers omsetning på konsernnivå på NOK 225 000 000.

Aksjekapitalen er på NOK 600 000,- fordelt på 60 aksjer à NOK 10 000. Ymber er 100 % offentlig eid, og har følgende aksjeeiere:

(i)	Troms Kraft AS	(10 aksjer / 16,7 %);
(ii)	Kåfjord kommune	(10 aksjer / 16,7 %);
(iii)	Skjervøy kommune	(10 aksjer / 16,7 %);
(iv)	Nordreisa kommune	(10 aksjer / 16,7 %);
(v)	Kautokeino kommune	(10 aksjer / 16,7 %);
(vi)	Kvænangen kommune	(5 aksjer / 8,3 %); og
(vii)	Loppa kommune	(5 aksjer / 8,3 %).

Aksjeeierne i Ymber har regulert sitt eierskap i selskapet gjennom en aksjeeieravtale.

Vedlegg 2 Aksjeeieravtale for Ymber

Vedlegg 3 Firmaattest for Ymber

Vedlegg 4 Vedtekter for Ymber

Troms Kraft AS er eiet av Troms Holding AS og Tromsø kommune, Troms Holding AS er videre eiet av Troms og Finnmark fylkeskommune og en rekker andre kommuner, slik at det offentlige eierskap i Troms Kraft er indirekte 100 %.

Vedlegg 5 Aksjeeierbok for KK

Styret i Ymber består av følgende faste medlemmer: Gunn Andersen (styreleder), Vidar Brox-Antonsen (nestleder), Vera Marie Eilertsen-Wassnes, Stina Halvorsen, Klemet Erland Hætta, Eva Reiersen og Jim Harald Thomassen.

Daglig leder er Erling Stene Martinsen.

Aksjekjøpsavtalen for overdragelse av aksjene i KK ble behandlet og godkjent i styret i Ymber 21. desember 2021.

3.2 YP

YP er et norsk aksjeselskap og har organisasjonsnummer 914 678 412. Selskapet driver virksomhet innenfor produksjon, omsetning og overføring av elektrisk energi, samt annet som naturlig står i forbindelse med dette. YP inngår i Ymberkonsernet hvor Ymber er morselskap og er 100 % direkte eiet av Ymber. YP utgjør konsernets produksjonsselskap etter strukturelle endringer i konsernet i 2019 for å etterkomme krav til selskapsmessig funksjonelt skille. Produksjonsvirksomheten og konsesjonspliktige vannfall ble værende i YP, og YP eier idag 4 kraftverk (Kildal, Sikkajokk, Cabardasjokka og Bergsfjord).

YP aksjekapital er NOK 259 184 fordelt 259 184 aksjer, hver pålydende NOK 1.

Styret i YP består av Erling Stene Martinsen.

Vedlegg 6 Firmaattest for YP

Vedlegg 7 Vedtekter for YP

Vedlegg 8 Aksjeeierbok for YP

4. Kvænangen Kraftverk AS

KK er et norsk aksjeselskap med organisasjonsnummer 913 680 294 og forretningsadresse Kvænangsbotn, 9162 Sørstraumen. KK driver forretningsvirksomhet innen utbygging og produksjon av elektrisk energi og annet som står i naturlig forbindelse med dette.

Vedlegg 9 Firmaattest for KK

Vedlegg 10 Vedtekter for KK

Vedlegg 11 Aksjeeierbok for KK

Aksjekapitalen i selskapet er i dag NOK 500 000 fordelt på 500 aksjer, hver pålydende NOK 1 000. Eierskapet før aksjeoverdragelsen er gjennomført er fordelt på 334 aksjer på YP, 75 aksjer på Alta Kraftlag SA, 73 aksjer på Repvåg Kraftlag SA, og 18 aksjer på Luostejok Kraftlag SA.

Kraftlagene er å regne som private virksomheter, se i den forbindelse brev sendt fra OED vedørerende Ymber tidligere erverv av aksjer i KK, 19. januar 2017 (ref. 16/2862-).

I dag eksisterer det en aksjeeieravtale som regulerer det felles eierskapet i KK. Denne opphører ved gjennomføringen av overdragelsen av de resterende aksjene i selskapet til YP (Ymber).

Vedlegg 12 Aksjeeieravtale for KK

Styret i KK består av Erling Stene Martinsen, Elin Kaasen, Per-Erik Ramstad, Oddbjørn Samuelsen. Styret i Kvænangen Kraftverk AS har samtykket til at YP erverver de resterende aksjene fra Kraftlagene.

Vedlegg 13 Styrevedtak i KK

KK innehar flere ervervskonsesjoner og konsesjoner til reguleringer og overføringer i tilknytning til kraftverkene Kvænangsbotn, Småvatnan, Lássajávri og Čorrojávrrit. KK innehar tillatelse for regulering av og erverv av fall i Ábojohka mv., tillatelse til erverv av bruksrett til fall i Njemenjaukujákka, tillatelse til overføring av Boullanjákka, Slædoidjákka og Álmaijókka til Lassajvri, og tillatelse til erverv av bruksrett og overføringer i forbindelse med utbygging av Småvatna Kraftverk.

I tillegg har KK anleggskonsesjon for elektriske anlegg (for Kvænangsbotn, Lassajavri, Småvatna og Cårrojávrit kraftverk) og omsetningskonsesjon.

Det følger av KK konsesjoner at overdragelse av aksjene i selskapet krever departementets samtykke.

5. Begrunnelse for unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett

Etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan det av departementet gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett når «særlige hensyn» foreligger. Etter YP oppfatning foreligger slike hensyn i saken her.

De nærmere retningslinjene for når det foreligger «særlige hensyn» er trukket opp i Ot.prp. nr. 31 (1989–1990) og Ot.prp. nr. 61 (2007–2008). Da Ymber og YP fikk unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for Ymbers erverv av 100 % av aksjene i YP (i forbindelse med omorganisering av konsernet for å etterkomme krav til selskapsmessig og funksjonelt skille) fremhevet departementet i sin vurdering at

«[f]ormålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene.»

Selv om det ikke er tale om noen konsernintern transaksjon i saken her, er det YP oppfatning at transaksjonen i resultat likevel legger til rette for en slik rasjonell organisering, og at det derfor bør gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett.

YP peker i denne forbindelse på at kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen. Som det fremgår i punkt 3 over, er Ymber, YP morselskap, 100 % offentlig eiet og en overføring av de resterende aksjene i KK fra Kraftlagene, vil forsterke det offentliges indirekte eierskap til 100 % i KK. Det er ikke tale om noen omfattende kontrollendring.

Det er av departementet gitt unntak i andre saker som etter YP oppfatning tilsier at det også bør gis unntak i saken her. I sak 20 i meddelte vassdragskonsesjoner for 2019, ga departementet unntak for erverv av mer enn 90 % av andel i selskap. Saken gjaldt konsolidering av produksjonsvirksomhetene i Hafslund E-CO AS og Eidsiva Energi AS. Hafslunds datterselskap E-CO Energi skulle overta samtlige aksjer i Eidsiva Energis datterselskap Eidsiva Vannkraft mot at E-CO Energi Holding AS solgte 42,8 % av aksjene i E-CO Energi til Eidsiva Energi. Gjennom ervervet av aksjene i Eidsiva Vannkraft ble E-CO Energi AS indirekte eier av til sammen 100 % av aksjene i Oppland Energi AS, som utløste konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 24. Heller ikke her var det tale om noen intern reorganisering i reell forstand, men det forelå likevel slike «særlige hensyn». Departementet viste i vedtaket til at kravet til reelt offentlig eierskap var oppfylt både før og etter transaksjonene. Videre ble det trukket frem at organiseringen – ved samling av kraftproduksjonen i et felles selskap – ville være rasjonell.

Transaksjonen i saken her legger til rette for en tettere driftsmessig integrering mellom KK og YP, og muliggjør at det på sikt gjennomføres en selskapsrettslig integrering. I resultat vil dette sikre en mer effektiv og rasjonell organisering under offentlig eierskap. En slik struktur vil også være hensiktsmessig for fremtidige investeringer.

Unntak er på den annen side ikke gitt fra departementets side for de tilfellene hvor det dreier seg som en «vesentlig endring i de overordnede eierforholdene». I Hydro/Lyse-transaksjonen, behandlet i kongelig resolusjon 11. juni 2021 (sak. 20/2003), skulle Lyse Produksjon AS overdra heleide og deleide kraftverk i Lyse Kraft DA («LKDA»). Det ble søkt og innvilget unntak for denne delen av transaksjonen ettersom det kun var tale om en omorganisering som ikke innebar reelle endringer i eierskapet. Samtidig ble det ikke gitt unntak for den andre transaksjonen det ble søkt om, som innebar at Hydro Energi AS skulle overdra 100 % av aksjene i RSK Holding AS til LKDA mot vederlag i andeler i LKDA. Gjennom eierskap i Røldal-Suldal Kraft AS eide RSK Holding AS 95,21 % av vannkraftverkene i Røldal-Suldal-vassdraget.

Selv om det ikke er tale om noen ren konsernintern transaksjon i saken her, utgjør ikke overdragelsen noen vesentlig endring i de overordnede eierforholdene. Det er som kjent bare en

overdragelse av de resterende 33,2 % fra et hovedsakelig privat til offentlig eierskap. Etter YP syn er det ikke tilstrekkelig til å utgjøre noen vesentlig eierendring.»

Etter samtaler mellom departementet og BAHR om sakens konsesjonsrettslige sider mottok departementet 28. januar 2022 en subsidiær søknad om konsesjon fra advokatfullmektig Settevik:

«1. Innledning

Det vises til søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd, jf. vannfallrettighetsloven § 24 på vegne av Ymber Produksjon AS («YP»), vedrørende økning av eierandel i Kvæningen Kraftverk AS («KK»), samt etterfølgende kontakt med departementet.

Departementet har forespurt om YP subsidiært vil søke konsesjonsbehandling dersom en søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett ikke skulle bli innvilget. Det søkes med dette subsidiært om at det gis konsesjon på samme vilkår som eksisterende konsesjoner.

I tillegg til søknad om unntak og subsidiær konsesjonsbehandling av ervervskonsesjoner, anmoder vi om at KK reguleringstillatelser videreføres i uendret form.

YP vil også supplere unntakssøknaden med ytterligere vedlegg.

2. Subsidiær søknad om konsesjon

YP søker subsidiært om konsesjon på samme vilkår som eksisterende konsesjoner etter vannfallrettighetsloven § 4, jf. § 24. Kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen, og selskapet vil være fullt ut offentlig eiet etter gjennomføringen. Endringene vil legge til rette for en rasjonell organisering av kraftselskapet.

Reglene om forkjøpsrett gjelder ikke ved konsesjonsbehandling av tidligere konsederte vannfall etter § 4, jf. Ot.prp. nr. 69 (1996–1967) s. 47 og departementets praksis.

Ved konsesjonsbehandling etter § 4 gjelder vilkårene i den opprinnelige konsesjonen for erververen. Departementet kan også stille vilkår etter kapittel 5. Slik YP ser det er det ikke grunnlag for endrede eller nye vilkår i saken her. Det er kun tale om en aksjeoverdragelse som øker det offentliges eierskap, og det skal ikke utføres nye tiltak. I tillegg har KK konsesjoner nylig vært gjenstand for vilkårsrevisjon ved kgl.res. 4.9.2020.

3. Ytterligere vedlegg til søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett

I forbindelse med søknaden om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett ble det lagt ved flere vedlegg. Blant annet ble det lagt ved selskapsdokumentasjon for de involverte selskapene, herunder styrevedtak i KK som godkjente overdragelsen. Styrevedtakene fra henholdsvis YP og morselskapet Ymber var på dette tidspunktet ikke oversendt fra Ymber. Disse er nå mottatt og legges ved her.

Vedlegg 1 Styrevedtak i Ymber AS

Vedlegg 2 Styrevedtak i Ymber Produksjon AS»

3. Olje- og energidepartementets merknader

Kvæningen Kraftverk AS (KK) innehar konsesjonspliktige fallrettigheter. Gjennom transaksjonen øker YP sin eierandel i KK fra 66,8 % til 100 % av aksjene. YP blir eier av mer enn 90 % av aksjene i KK. Ervervet krever derfor som utgangspunkt konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24.

YP har prinsipielt søkt om unntak fra konsesjonsplikten etter lovens § 3 andre ledd, som lyder:

«Når særlige hensyn foreligger, kan departementet fatte enkeltvedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett.»

YP har anført at det bør gis unntak fra konsesjonsplikt fordi kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen, og fordi overdragelsen ikke fører til noen vesentlig endring i de overordnede eierforholdene.

Departementet viser til rammene for anvendelsen av unntakshjemmelen i vannfallrettighetsloven § 3 som fremgår av Ot.prp. nr. 31 (1989–1990). Her fremgår det følgende på side 3 om bakgrunnen for bestemmelsen:

«For industriselskaper med vannfallrettigheter betyr konsesjonsbehandling etter kap. I at rasjonelle fusjoner ut fra industrimessige hensyn ikke gjennomføres for å unngå bruk av forkjøpsrett eller vilkår om hjemfall til staten. Ettersom en rekke av landets ledende industriselskaper innehar vannfallsrettigheter, innebærer dette at nødvendige strukturendringer av samfunnsmessig betydning kan utebli.»

Formålet med ordningen med konsesjonsplikt for direkte eller indirekte erverv av eiendomsrett til vannfall er å sikre at vannkraftressursene tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten, jf. vannfallrettighetsloven § 1. Departementet viser til at saken gjelder en overdragelse av aksjer fra et selskap til et annet. Etter departementets vurdering skiller saken seg fra blant annet fusjonen mellom E-Co Energi AS og Eidsiva Energi AS, som ble behandlet som unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd.

At erververen er offentlig eid er etter departementets syn ikke tilstrekkelig grunn til at saken kan behandles etter bestemmelsen i vannfallrettighetsloven om unntak fra konsesjonsplikt. Etter lovendringene i 2008 basert på konsolideringsmodellen gis kun offentlige aktører eller offentlig eide selskaper konsesjon for erverv av eiendomsrett til konsesjonspliktige fallrettigheter, jf. vannfallrettighetsloven § 5. Departementet finner ikke grunnlag i dette tilfellet for å gi unntak fra konsesjonsplikt, jf. vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd.

YP har subsidiært søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven for ervervet. Departementet finner å kunne tilrå at YP gis konsesjon til erverv av aksjene etter vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4. Kravet til offentlig eierskap er oppfylt etter overdragelsen, ved at selskapet blir heleid av YP. YP eies med 100 % av Ymber AS, som igjen er heleid av kommuner i Troms og Finnmark fylke, bortsett fra en eierpost på 16,67 % som eies av Troms Kraft AS, som i sin tur er eid av Troms og Finnmark fylkeskommune og enkeltkommunene i tidligere Troms fylke.

Departementet mener ervervet ikke gir grunn til å fastsette ytterligere vilkår, og tilrå at konsesjonene videreføres med uendrede vilkår. Departementet anser det ikke som nødvendig å endre dagens reguleringskonsesjoner til kraftverkene, da eierskapet til fallrettighetene og kraftverkene ligger uberørt i KK.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

I medhold av vannfallrettighetsloven § 24 gis Ymber Produksjon AS konsesjon for erverv av 33,2 % av aksjene i Kvæningen Kraftverk AS på uendrede vilkår.

8. Statkraft Energi AS

(Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner)

Kongelig resolusjon 17. juni 2022.

I. Innledning

Det er fremmet krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Røssåga-reguleringen med regulering av Røsvatn/Reevhtse i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Statkraft Energi AS (Statkraft) er konsesjonær.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 kan tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjoner gitt i 1954 og 1960 som berører Røssågavassdraget (herunder Bleikvasselv) og overføring fra Vefsna. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Reguleringene utnyttes i Øvre Røssåga kraftverk og Nedre Røssåga kraftverk. Det ble i 2016 satt i drift et nytt Nedre Røssåga kraftverk, og Øvre Røssåga kraftverk var ferdig opprustet i 2018. Kraftverkene har etter dette samlet en installasjon på 530 MW og en produksjon på 3030 GWh.

De berørte kommunene har stilt krav om en rekke tiltak for å redusere ulempene for miljø og allmenne interesser i vassdraget, bl.a. krav om minstevannføring i Røssåga og fysiske tiltak for å redusere ulempene ved reguleringen. Kommunene har også stilt krav om endrede økonomiske vilkår. Statkraft Energi AS har utarbeidet revisjonsdokument med en rekke tilhørende fagrapporter. Revisjonsdokumentet har vært på høring, og NVE har utarbeidet en innstilling.

NVE oversendte innstilling til departementet den 05.11.2020 der de anbefaler innføring av moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning som vil kunne innfri flere av revisjonskravene og bidra til noe miljøforbedring. NVE anbefaler ikke slipp av minstevannføring i Røssåga fra Fallforsen og heller ikke innføring av magasinrestriksjoner i Røsvatn, men anbefaler restriksjoner på reguleringen av Stormyrbassenget deler av året.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner, Nordland fylkeskommune og Sametinget. Departementet tilrår at vilkårene revideres i tråd med NVEs innstilling og foreslår at det ikke innføres krav om minstevannføring eller magasinrestriksjoner utover hva NVE har anbefalt for Stormyrbassenget. Departementet foreslår at det innføres moderne standardvilkår, som gir miljømyndighetene hjemmel til bl.a. å pålegge habitatforbedrende tiltak. Departementet anbefaler videre at regulanten årlig skal betale 150 000 kroner i et fond øremerket fisk, vilt og friluftsliv.

Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for Røssåga-reguleringen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

NVEs sammendrag av innstillingen er gjengitt i kapittel II, merknader til NVEs innstilling er gjengitt i kapittel III og departementets bemerkninger i kapittel IV.

II. NVEs innstilling

I NVEs innstilling av 05.11.2020 heter det bl.a.:

På bakgrunn av krav fra Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, åpnet NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringene i Røssågavassdraget, inkludert Øvre og Nedre Røssåga kraftverk. Statkraft Energi AS er konsesjonær.

NVE har lagt vekt på hensynet til naturverdiene som finnes i vassdraget og balansert dette mot hensynet til Røssåga-reguleringenes store betydning for kraftproduksjon og kraftsystemet.

Vi anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for Røssåga-reguleringene. Vilkårene vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak. Videre anbefaler vi at det slippes en minstevannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s hele året, samt smoltutvandringsflom med varighet i tre døgn i mai/juni. Vi anbefaler også at det fastsettes begrensninger for effektkjøring for driftsvannføringer lavere enn 60 m³/s. I tillegg at vannstanden i Stormyrbassenget holdes stabilt høy i hekkeperioden for fugl. Vi foreslår at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.

Foreslåtte restriksjoner for vannføring og vannstand vil ikke føre til krafttap, sammenlignet med dagens praksis. Flexibiliteten og regulerbarheten i systemet vil i liten grad bli påvirket.

Sammendrag

På bakgrunn av krav fra Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, åpnet NVE revisjonssak for reguleringene i Røssågavassdraget i mai 2007.

Revisjonen av vilkårene for Røssåga-reguleringene omfatter følgende konsesjoner:

- Statsregulering av Røssåga (kgl.res. av 08.07.1954)
- Statsregulering av Bleikvatn i Korgen og overføring av Bleikvatn til Røsvatn (kgl.res. av 13.05.1960)
- Overføring av vann fra Vefsnassdraget til Røsvatn (kgl.res. av 22.12.1960)

I tillegg omfattes alle senere planendringer og tilføyelser i vilkårene. Manøvreringsreglementet som revideres er felles for alle reguleringene, og ble fastsatt 22.10.1965.

Inkludert overføringene fra Vefсна, utgjør nedbørfeltet til Røssåga ca. 2430 km², og strekker seg over kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane i Nordland. Høyeste punkt i nedbørfeltet er Oksskolten i Okstindanmassivet på 1916 moh. Feltets midlere høyde er 620 moh. Røssåga strekker seg ca. 4 mil fra Tustervatnet/Røsvatnet (383,4 moh. ved HRV), nordover og ned til Sørfjorden/Ranfjorden.

Kraftverkene som omfattes av revisjonen er Øvre og Nedre Røssåga, med en samlet installert effekt på 530 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på over 3 TWh (etter oppgradering og utvidelse). Hovedmagasinet er Røssvatnet, som er det tredje største reguleringsmagasinet i Norge i volum, med 2309 millioner m³ lagringskapasitet. Ved HRV er Røssvatnet også Norges nest største innsjø, med et overflateareal på 218 km². Videre omfattes Bleikvatnet, med et magasinivolum på 250 millioner m³ og Stormyrbassenget, som er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk. Fra Vefsnas nedbørfelt er øvre deler av Elsvasselve, Fisklauselva, Gluggvasselve og Svartvasselve overført til Røssvatn via 7 inntakspunkter. Elsvatnet, Østre Fisklausvatn og Nordre Svartvatnet har en viss flomdempingskapasitet, men reguleres ikke aktivt.

Samlet er reguleringsgraden i vassdraget på over 80 %.

Revisjonssaken omfatter et vidt spekter av krav og ønsker, men de temaene som har fått størst fokus gjennom høringen er forholdene for anadrom fisk, særlig laks, i nedre deler av Røssåga og negative konsekvenser av lav sommervannstand i Røssvatn. Røssvatn har lang strandlinje og reguleringen berører mange. For å avbøte negative virkninger av reguleringen for de nevnte forholdene, ønskes det pålegg om minstevannføring i Nedre Røssåga og restriksjoner for driften av Nedre Røssåga kraftverk, samt magasinrestriksjoner i Røssvatn. Pålegg om vannstandsrestriksjoner i Stormyrbassenget og minstevannføring fra Fallfors har også vært tema.

Høringspartene er samstemte om hvilke krav som bør settes. Dersom det ikke pålegges magasinrestriksjoner i Røssvatn, mener kommunene det må pålegges næringsfond og dessuten fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv.

Statkraft avviser alle krav om minstevannføring og restriksjoner for kraftverksdrift og magasin vannstand. De mener innføring av slike restriksjoner vil få store, negative konsekvenser for kraftproduksjonen, fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet. Spesielt om det innføres krav til både vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk og magasinrestriksjoner for Røssvatn. Samtidig er de tydelige på at de uansett vil fortsette å følge sine egne, etablerte, selvpålagte restriksjoner. Disse går ut på at det alltid skal gå minst 30 m³/s nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk, samt at vannføringen gjennom kraftverket ikke skal endres med mer enn 7,5 m³/s hvert kvarter for driftsvannføringer mellom 30 og 60 m³/s.

NVE mener at de restriksjonene som etter myndighetenes vurdering er riktige og nødvendige for å avbøte negative virkninger av reguleringen, må formaliseres i manøvreringsreglementet. Manøvreringsreglementet er juridisk bindende, er grunnlaget for NVEs oppfølging, og gir klare og forutsigbare regler for alle parter.

Minstevannføringer

Slipp fra Fallfors

Flere høringsparter ønsker at det skal slippes 1,5 m³/s fra Fallfors hele året, for å motvirke gjengroing på grunn av sjeldnere overløp over dammen og tørrelegging av elveløpet pga. innfrysing.

Statkraft har beregnet at slipp av 1,5 m³/s hele året på denne strekningen vil gi et tap på mellom 25 og 30 GWh. Dette rimer godt med NVEs beregninger.

Store deler av strekningen mellom Fallfors og Sjøforsen består av kulper og bassenger. Alminnelig lavvannføring i uregulert tilstand er beregnet til å være ca. 13 m³/s. NVE mener det ville være nødvendig å slippe vesentlig mer vann enn 1,5 m³/s for å oppnå noen reell avbøtende virkning mot begroing på denne strekningen.

NVE anser det som sannsynlig at slipp av 1,5 m³/s fra Fallfors ville gitt bedre gyte- og oppvekstforhold for ørret i hele elva, og særlig på strekningen mellom Fallfors og samløpet med Bjuråga. Samtidig tyder fangst av til dels stor ørret på at rekrutteringa er stor nok til å opprettholde et greit fisketilbud. Det kan heller ikke utelukkes at økt ungfiskproduksjon vil gå ut over størrelsen på fisken og dermed forringe dagens fisketilbud.

I vedtatt vannforvaltningsplan er strekningen mellom Fallfors og utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk ikke godkjent med miljømål som kan medføre krafttap.

Samlet sett mener NVE det ikke vil være tilstrekkelig nytte av å slippe en minstevannføring på 1,5 m³/s fra Fallfors til å veie opp for samfunnskostnaden ved tap av kraftproduksjon på 25–30 GWh.

Slipp gjennom Nedre Røssåga kraftverk

Høringspartene står samlet om å kreve at Statkrafts selvpålagte restriksjon for minstevannføring (30 m³/s) tas inn som en bestemmelse i manøvreringsreglementet.

Tross at Statkraft vil fortsette å følge sin egen, selvpålagte praksis, mener de at et pålegg om minstevannføring på 30 m³/s vil medføre vesentlig redusert fleksibilitet og betydelig inntektstap.

NVEs vurdering er basert på at Røssåga ikke er et nasjonalt laksevassdrag, men likevel en viktig lakseelv i Nordland. Primært på bakgrunn av høy verdi for fisk/fiske er vassdraget gitt høyeste prioritet i NVE-rapport nr. 49/2013. I gjeldende vannforvaltningsplan er anadrom strekning godkjent med miljømål høyere enn dagens tilstand. Dvs. at det kan pålegges tiltak som kan medføre tap av kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden i forhold til i dag.

NVE mener det bør sikres at vannføringen i Nedre Røssåga alltid er tilstrekkelig stor til at et vesentlig areal av elva til enhver tid er vanndekt, og samtidig fungerer som en base for raske endringer i vannføring, for å forebygge skader som oppstår ved effektkjøring.

NVE anbefaler at det fastsettes en minstevannføring nedstrøms Sjøforsen/nye Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s, inkludert restvannføring fra Røssåga. Kravet kan oppfylles ved å kjøre vannet

gjennom kraftverket, og vil derfor ikke medføre produksjonstap. Vi mener at kravet heller ikke vil medføre noen reelle endringer i fleksibilitet eller tapte inntekter sammenlignet med i dag.

Restriksjoner for effektkjøring

Statkraft har etablert en praksis for at driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk endres med maksimalt 7,5 m³/s for hvert 15. minutt ved vannføringer mellom 30 og 60 m³/s («ramping»). Dette tilsvarer en endring på ca. 16,5 MW på aggregatene hvert kvarter. Statkraft vil videreføre denne praksisen, men ønsker ikke at det fastsettes som et formelt krav i manøvreringsreglementet.

Mange høringsparter har vært opptatt av å sette vilkår som hindrer at effektkjøring har uakseptable, negative virkninger på fiskebestandene. De som har fremmet konkrete krav, har bedt om at Statkrafts selvpålagte praksis formaliseres i manøvreringsreglementet.

Med økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk, kan det forventes at kraftverket effektkjøres i større grad enn tidligere. NVE mener det bør fastsettes begrensninger i manøvreringsreglementet, for å motvirke negative virkninger av effektkjøring. Vi legger særlig vekt på å avgrense mulige skadevirkninger på den restaurerte strekningen mellom Sjøforsen og samløpet mellom nytt og gammelt kraftverksutløp, hvor maksimal driftsvannføring er ca. 105 m³/s. Restriksjoner på hastigheten av vannføringsreduksjoner vil også redusere faren for stranding av fisk nedstrøms det gamle kraftverksutløpet.

Den anbefalte minstevannføringen på 30 m³/s vil i utgangspunktet begrense negative virkninger av effektkjøring en del, ved at både endring i tørrlagt areal og størrelsen av vannføringsvingningen blir mindre, sammenlignet med en minstevannføring på 15 m³/s, som er skjønnpålagt. En minstevannføring på 30 m³/s sørger også for at et vesentlig areal av elvebunnen alltid er vanddekt.

NVE mener at skadepotensialet av effektkjøring i Nedre Røssåga blir tilstrekkelig redusert ved i tillegg å pålegge en restriksjon på hastigheten av vannføringsendringer tilsvarende gjeldende praksis. Vi anbefaler at det i reglementet fastsettes en begrensning for vannføringsendringer på maksimalt 7,5 m³/s hvert 15. minutt for driftsvannføringer i Nedre Røssåga kraftverk mellom 60 og 30 m³/s.

Vi mener at en slik begrensning ikke vil redusere fleksibiliteten i systemet, sammenlignet med i dag, da den er i tråd med gjeldene praksis.

Vannføring for smoltutvandring

Miljødirektoratet har tatt opp behovet for en smoltutvandringsflom. Statkraft har ikke hatt kommentarer til dette.

Flere studier har vist at høy vannføring gir økt overlevelse under smoltutvandringen. NVE anbefaler at det fastsettes en bestemmelse om at driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk ikke skal underskride 100 m³/s i tre døgn i strekk innenfor perioden 28. mai – 3. juni. Vi mener dette vil være positivt for smoltutvandring fra Røssåga, og videre overlevelse i fjorden, uten at det medfører produksjonstap. Kravet kan oppfylles ved å kjøre på høy driftsvannføring. Vi mener at fleksibiliteten i systemet vil bli lite påvirket, da dette kun vil gjelde i tre døgn og det fortsatt vil være mulig å variere driftsvannføringen mellom 100 og 165 m³/s i perioden.

Magasinrestriksjoner

Røssvatn

Krav om sommervannstand i Røssvatn har vært et svært viktig krav fra Hemnes og Hattfjelldal kommuner. Underveis i revisjonsprosessen har kommunene endret sitt krav til sommervannstand i Røssvatn fra 2,25 m under HRV til 3,25 m under HRV innen 15. juli.

Statkraft er svært negative til innføring av krav til sommervannstand i Røssvatn fordi magasinet da bl.a. ikke vil kunne utnyttes ned mot LRV, samt at evnen til å levere ulike systemtjenester vil bli redusert. Faren for flomoverløp øker. Statkraft har beregnet at dette vil gi et produksjonstap på 23 GWh/år. Den reelle muligheten for regulering av Røssvatn vil bli ytterligere begrenset dersom det samtidig blir pålagt minstevannføring fra Fallforsen og/eller nedstrøms Sjøforsen/nye Nedre Røssåga kraftverk og pålagt restriksjoner i andre magasiner.

NVEs beregninger bekrefter Statkraft sin påstand om at et absolutt krav til sommervannstand vil gjøre det umulig å utnytte hele magasinet. Dette er i strid med OEDs retningslinjer for revisjon og kravet er derfor ikke realitetsvurdert.

NVE har derimot vurdert et mykt fyllingskrav. Dvs. at alt tilsig skal gå til magasinifylling fra en gitt dato inntil ønsket vannstand er nådd. Et mykt fyllingskrav hindrer ikke regulanten i å utnytte hele magasinet, men har ellers de samme negative virkningene for kraftproduksjon og levering av systemtjenester som et absolutt krav, bare i mindre grad. Dette omfatter flytting av kraftproduksjon fra vinter til sommer, redusert mulighet til å produsere ekstra kraft i oppfyllingsperioden og så lenge kravet til sommervannstand gjelder, krafttap som følge av økt flomoverløp, redusert handlingsrom for demping av skadeflom og svært begrenset evne til å levere system- og balansetjenester i perioder hvor kraftverket er begrenset til å produsere på minstevannføring (oppfyllingsperiode) eller må produsere maksimalt for ikke å overstige grensen for flomdemping.

Røssvatn og Røssåga-reguleringen er blant Norges største, både i magasinivolum, installert effekt og produsert kraft. NVE mener at terskelen for å pålegge tiltak som reduserer fleksibiliteten vesentlig i dette tilfellet må være høy. Dersom en skal sikre at HRV -3,25 nås innen 15. juli de fleste år, må det stilles krav om oppfylling fra tidlig i mai. Den samlede perioden med sterke begrensninger for kraftproduksjon og levering av systemtjenester blir dermed flere måneder lang. NVE mener at dette vil redusere fleksibiliteten i systemet i for stor grad. Selv om vi ser at reguleringen av Røssvatnet berører mange, kan vi ikke anbefale å pålegge en myk magasinrestriksjon i Røssvatn.

Bleikvatn

Stor tappekapasitet i den nye tappetunnelen har gjort det mulig å ligge med jevnt høy vannstand i Bleikvatn hele året uten å risikere flomoverløp. Kommunene ønsker at manøvreringspraksisen for sommer og høst tas inn i manøvreringsreglementet.

Statkraft ønsker å beholde muligheten til å manøvrere magasinet innenfor samme rammer som i dag, blant annet for å unngå flom ved spesielle tilsigsforhold.

Det er i liten grad konkretisert hva man ønsker å oppnå med magasinrestriksjoner i Bleikvatn. I en normalsituasjon forventer NVE at Bleikvatnet vil bli manøvrert slik Statkraft har gjort rede for, og slik høringspartene ønsker. Vi ser ingen tungtveiende grunner til å innskrenke fleksibiliteten i dagens reglement og anbefaler ikke at det fastsettes nye, formelle restriksjoner for manøvreringen av Bleikvatn.

Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er en av Nordlands viktigste lokaliteter for fugler knyttet til våtmark. Statkraft praktiserer å holde jevnt høy vannstand hele året, med unntak for senkning på grunn av nødvendig vedlikehold, flomfare eller andre ekstraordinære situasjoner. Flere høringsparter krever at denne praksisen formaliseres.

Revisjon av konsesjonsvilkår gir ikke adgang til å sette begrensninger i reglementet, som hindrer at Stormyrbassenget kan tappes ned til LRV. NVE forventer heller ikke at dette vil skje mer enn nødvendig, da Stormyrbassenget er et inntaksmagasin. Det er en fordel for kraftproduksjonen i Nedre Røssåga kraftverk å ligge med jevnt høy vannstand her. Vi mener det er en fordel om regulanten har handlingsrom til å planlegge og gjennomføre fjerning av myrøyer/flytetorv og annet vedlikehold slik det passer best.

Vi finner imidlertid grunn til å legge begrensninger på manøvreringen i hekkeperioden til fuglearter som er avhengige av stabil vannstand i hekketida. Vi anbefaler at det fastsettes en bestemmelse i manøvreringsreglementet om at vannstanden i Stormyrbassenget ikke skal underskride kote 247,4 (HRV -0,5 m) fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.

Fond og andre utbetalinger

Næringsfond

Kommunene krever et næringsfond på 50 mill. kr. De mener at kravet får enda større aktualitet dersom det ikke blir pålagt nye magasinrestriksjoner i Røssvatn.

NVE forholder seg til OEDs retningslinjer. Disse er klare på at det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. Vi kan ikke se at noen av de forholdene som er tatt opp av kommunene kan anses som helt spesielle hensyn, som kan berettigede pålegg om næringsfond.

Fiskefond

I tillegg til næringsfond krever kommunene en årlig innbetaling på 1 mill. kr til fremme av fisk, vilt og friluftsliv, på vegne av allmennheten, som erstatning for tap av fisk i Røssvatn.

NVE mener penger til et fisk-/vilt-/friluftslivsfond, som går til konkrete, avbøtende miljøtiltak, kan sies å være i tråd med formålet for revisjon. Kravet i OEDs retningslinjer er likevel at det må foreligge «*helt spesielle hensyn*» dersom det skal være aktuelt å pålegge fiskefond.

Røssvatn har større samfunnsmessig betydning enn for majoriteten av reguleringsmagasin i Norge. Derfor har vi ikke anbefalt at det fastsettes magasinrestriksjoner. Magasinets størrelse gjør det vanskelig å finne avbøtende tiltak, som reduserer de negative virkningene av reguleringen for lokalbefolkningen og allmenne interesser. Vi mener det da er rimelig at konsesjonæren bidrar til å gjennomføre tiltak som er egnet til å forbedre miljøforholdene andre steder i kommunene.

NVE anbefaler at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.

Øvrige krav

Øvrige krav omhandler tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye, moderne konsesjonsvilkår. Dette er omtalt i vår vurdering.

Når reviderte vilkår og nytt manøvreringsreglement er fastsatt, vil dette fullt ut erstatte de midlertidige begrensningene som ble satt for kraftverksdriften ved vurderingen av at nytt Nedre Røssåga kraftverk kunne bygges uten egen konsesjonsbehandling.

III. Høring og uttalelser til NVEs innstilling

Innstillingen ble sendt på høring til Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner og Nordland fylkeskommune.

Hemnes kommune

Kommunestyret i Hemnes fattet følgende vedtak i møte 17.06.2021:

"Kommunestyret slutter seg til uttalelsen fra Lund & co og vurderingen i rådmannens saksframlegg og ber om at merknadene til NVE sin innstilling tas til følge. Kommunestyret vil peke spesielt på følgende krav:

- Prisen på konsesjonskraften fra Røssåga-anleggene må i sin helhet endres til OED-pris.
- Årlige erstatninger til kommunene for tapt fiske og øvrige bruksulemper i Røssvatnet med omkringliggende vassdrag må økes til kr 1 mill.
- Det må opprettes et miljøfond på 50 mill. kr. Begge disse kompensasjonene må også ses i sammenheng med ev. avslag på krav om magasinrestriksjoner og økt slukeevne.
- Det må innføres helårlige magasinrestriksjoner i Stormyrbassenget med krav om stabil høg vannstand.
- Det pålegges en miljøbasert minstevannføring nedstrøms Stormyrbassenget. Det betydelig økte tilsiget i vassdraget må også komme miljøet til gode – samt at alle nye konsesjoner til sammenligning blir pålagt minstevannføring.
- Årlig erstatning for skader som følge av isforhold grunnet økt utslipp av ferskvann i vinterhalvåret.
- Dekning av årlige driftskostnader for bobleanlegg i Hemnesbassenget.

Fra saksframlegget til kommunestyret gjengis rådmannens saksutredning:

«Saksutredning:

Røssåga-reguleringene er omfattende reguleringer av magasin i bebodde områder som berører 3 kommuner, og gir etter oppgraderingen en kraftproduksjon på ca. 3 TWh i året. Det er betydelige overføringer av vann via bekkeinntak og tunneler – og der tørrlegging nedstrøms inntakene ble konsekvent gjennomført for å få maksimalt utbytte av reguleringene. En kan trygt si at hensyn til natur og miljø var fraværende den gangen da anleggene ble etablert.

Denne erkjennelsen var bakgrunnen for at Stortinget innførte revisjonsadgangen for varige konsesjoner – for å kunne rette opp feilgrep og negative virkninger av tidligere reguleringer.

NVE sin innstilling til OED er basert på en samlet gjennomgang av kommunenes krav, tilsvarende fra Statkraft (som avviste alle krav) og NVE sine vurderinger og konklusjoner. Mange av kravene som omhandler fysiske, avbøtende tiltak som ikke påvirker kraftproduksjonen i vassdragene, henvises ofte til nye standard konsesjonsvilkår. Disse gir statlige fagmyndigheter hjemmel til enhver tid til å pålegge regulanten tiltak innenfor sine respektive ansvarsområder. Det finnes en rekke slike krav om tiltak i denne revisjonen, men hvor terskelen for å pålegge slike tiltak vil komme til å ligge, gjenstår å se.

Økonomi:

Spørsmålene om økonomiske krav i revisjonen inkludert krav om OED-pris for konsesjonskraften er grundig behandlet og begrunnet i uttalelsen fra Lund & co. Gjennomslag for disse kravene vil ha vesentlig betydning for kommunenes inntekter og handlefrihet når det gjelder kompenserende og avbøtende tiltak for ulempene med de store reguleringene.

Vurdering:

Erfaringene med revisjonssaker viser så langt at det er en stor avstand mellom det som er obligatoriske krav i nye vassdragsutbygginger og de kravene som pålegges gjennom revisjonssaker for eldre utbygginger. Revisjonssakene har så langt derfor ikke ført til en modernisering av vilkårene på linje med hva som kreves ved nye konsesjoner.

Vi ser bl.a. at tap av produksjonsvann nesten alltid trumfer krav om minstevannføring, selv om de registrerte nedbørsmengdene og tilsiget har økt siden den gang anleggene først ble planlagt og satt i drift og det derfor er mer vann tilgjengelig enn forutsatt. Og i magasiner der regulering har dramatiske miljøkonsekvenser og svært begrenset produksjonsverdi, så sitter magasinrestriksjoner langt inne.

Minstevannføring:

Det er for kommunene inkonsekvent at minstevannføring i eldre anlegg gir for mye produksjonstap og blir et problem for forsyningssikkerheten, mens minstevannføring er et konsekvent krav ved nye utbygginger. Når det i tillegg kan påvises økt tilsig, burde gjennomslag for minstevannføring snarere være regelen enn unntaket i revisjonssaker.

I denne revisjonen er strekningen nedstrøms Stormyrbassenget prioritert.

Magasinrestriksjoner:

Reguleringssonen i Røsvatnet er jevnt fordelt mellom Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Dersom kommunene ikke får gjennomslag for kravet om en minimum fyllingsgrad om sommeren, vil dette få betydelige konsekvenser her. Det medfører vansker for både båtlivet og fisket og gir en negativt estetisk opplevelse av landskapet. På Hattfjelldal-siden er det spesielt langgrunne områder der store strandområder blir liggende tørrlagt ved lav vannstand.

Med økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftstasjon, vil sannsynligheten for lavere sommervannstand øke og forverre situasjonen for brukerne etter oppgraderingen. Dette tilsier at det bør gis en ekstra kompensasjon til kommunene som en konsekvens av den siste utbyggingen hvis det ikke innføres magasinrestriksjoner om sommeren. Sammenholdt med kompensasjonen som er gitt

ved andre utbygginger i området er derfor kr 150 000 som innstilt fra NVE altfor lavt når en sammenligner hvilken påvirkning reguleringen har på magasinene og omgivelsene rundt.

Stormyrbassenget i Hemnes, som er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftstasjon, har etter oppdemmingen i 1955 jevnt over hatt en stabil høy vannstand da Statkraft har gjennomført en selvpålagt begrensning av regulerings høyden. Unntaket har vært nedtapping i forbindelse med anleggsarbeid o.l. Inntaksmagasinet har liten verdi for kraftreguleringen da det ved full produksjon i Nedre Røssåga vil tømmes på mindre enn 3 døgn og redusert fallhøyde ville ført til redusert produksjon.

Kommunene har krevd at Statkraft sin selvpålagte begrensning skal inkluderes i konsesjonsvilkårene, men NVE innstiller på at det kun skal være krav til magasininfylling i hekkesesongen.

Stabil vannstand i Stormyrbassenget er den viktigste miljøsak i revisjonen, da en fri regulering ville ført til både en økologisk og estetisk katastrofe for området. Kommunene finner det derfor påfallende at det ikke foreslås innført permanente restriksjoner (med unntak for flomforebygging og anleggsarbeid) når bassenget ikke har noen betydning som reguleringsmagasin. At det ble åpnet for fri regulering her i den gjeldende konsesjonen viser hvor totalt fraværende tankene om natur og miljø var den gangen. Skal modernisering av miljøkravene ha noen mening i denne revisjonen, så står prøven her. Forvaltningsmyndigheten kan ikke overlate en så viktig sak til regulantens velvilje alene.

Nye avbøtende tiltak i magasinene:

Statkraft har bidradd til fysisk merking av grunner for å øke sikkerheten for båttrafikken på Røsvatnet. Merkebøyene har dessverre blitt tatt av isen, og i tillegg flytter de grunne områdene seg etter vannstanden i magasinet.

Alternativt til fysisk merking kan det foretas kartlegging av de store regulerte vannene for å lage et digitalt kart med dybdeangivelser tilgjengelig på mobilapp etter modell av nautiske kart.

Erosjonssikring:

I Hattfjelldal er det en betydelig erosjon i Mølnhusbekken der overføringen fra Elsvatn er sluppet inn i et naturlig bekkefar og har ført til en mangedobling av vannføringen. Strekingen må sikres mot videre erosjon.»

Hattfjelldal kommune

Kommunestyret i Hattfjelldal fattet følgende vedtak i møte 23.06.2021:

"Hattfjelldal kommunestyre viser til innsendte revisjonskrav, NVE sin innstilling til OED, høringsuttalelse fra advokatfirmaet Lund & co på vegne av kommunene og vedlagte saksframlegg.

Kommunestyret slutter seg til uttalelsen fra Lund & co og vurderingen i rådmannens saksframlegg og ber om at merknadene til NVE sin innstilling tas til følge.

Hattfjelldal kommune vil spesielt understreke følgende:

- Mølnhusbekken må sikres mot erosjonsskader.
- Fiskefondet bør økes til 1 mill. kr pr. år.
- Det må opprettes et miljøfond på 50 mill. kr.
- Konsesjonskraftprisen må settes til OED-pris i revisjonen."

Administrasjonens saksframlegg er identisk med vurderingene i saksframlegget til kommunestyret i Hemnes kommune, og gjengis ikke her.

Uttalelsen fra *Lund & co av 28.05.2021 på vegne av Grane, Hattfjelldal og Hemnes kommuner*:

"1 Innledning

Denne høringsuttalelsen inngis på vegne av Grane, Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Alle kommunene er berørt av Røssåga-reguleringen.

Denne uttalelsen gjelder konsesjonskraftprisen og de økonomiske vilkårene i konsesjonene som skal revideres. Samtidig inngir kommunene en uttalelse om miljøvilkårene i konsesjonene.

Kommunene vil antakelig også supplere høringsuttalelsen etter at befaringen er gjennomført. Kommunene har innspill til hvilke steder som bør besøkes under en befaring. Kommunene ber derfor om å bli kontaktet for å være med på planleggingen av befaringen.

Kommunene understreker at de er *parter* i revisjonssaken, og kommunene forutsetter derfor at de blir gjort kjent med opplysninger som kommunene har interesse av å uttale seg om. Det gjelder også opplysninger om kontakt mellom departementet og konsesjonær om denne revisjonssaken.

Overordnet vil kommunene påpeke at prosessen har en saksbehandlingstid som er uakseptabel. Kommunene fremmet sitt krav om revisjon 31. mars 2005, og NVE har ikke innstilt på nye vilkår før i november 2020. Total saksbehandlingstid vil nærme seg 20 år før OED har truffet et endelig vedtak. De konsesjonsvilkårene som vil bli satt etter revisjonen, vil virke i minst 30 år. En så lang tidshorison taler sterkt for at OED benytter sin vide myndighet til å modernisere vilkårene i tråd med dagens miljøstandard og i tråd med gjeldende rettsregler. Det gjelder også prisbestemmelsen for konsesjonskraft.

2 Bakgrunnen for revisjonssaken og samordningen med utvidelsen av Nedre Røssåga

Kommunene krevde revisjon 31. mars 2005. Det gikk to år før NVE åpnet revisjonssaken i brev til Statkraft 22. mai 2007. Statkraft fikk en frist til å skrive utkast til et revisjonsdokument innen 1. desember 2007. Etter et møte mellom Statkraft og NVE den 9. november 2007 ble fristen utsatt til 15. februar 2008. Deretter hadde NVE et møte med Statkraft og kommunene i Mo i Rana 30. januar 2008 der fristen for å levere revisjonsdokumentet ble utsatt på ubestemt tid. Bakgrunnen var at Statkraft skulle utarbeide en søknad om å utvide Nedre Røssåga. Utvidelsen gjaldt å installere nye turbiner og øke kraftverkets slukeevne. Kommunene, Statkraft og NVE ble på møtet i Mo i Rana enige om å få til en samordning av utvidelsessaken og revisjonssaken.

Kommunene mente at utvidelsen av Nedre Røssåga kunne være til nevneverdig skade og ulempe for allmenne interesser i vassdraget og at tiltaket derfor krevde konsesjon etter vannressursloven, jf. loven § 8. Ettersom tiltaket ville gi mer enn 40 GWh i ny produksjon, mente kommunene også at tiltaket måtte konsesjonsbehandles etter vassdragsreguleringsloven. NVE traff vedtak om at utvidelsen av Nedre Røssåga ikke kunne være til slik nevneverdig skade/ulempe, og at utvidelsen derfor kunne skje uten konsesjon. NVE fastsatte likevel betingelser for konsesjonsfritaket i sitt vedtak.

På NVEs nettsider er det til orientering et faktaark (NVE Fakta nr. 6/2020) som forklarer forskjellen mellom opprustning og utvidelse:

HVA ER FORSKJELLEN PÅ OPPRUSTING OG UTVIDELSE?

Opprusting og utvidelse av vannkraftverk dekker tiltak som modernisering, effektivisering, oppgradering og ombygging av vannkraftverk. Ofte kan et prosjekt omfatte både opprusting og utvidelse av et eksisterende vannkraftverk.

Opprusting innebærer tiltak for å effektivisere kraftverket og redusere energitapet i vannveien. Et eksempel kan være å bytte ut komponenter når kraftverket nærmer seg forventet levetid. Dette øker den totale virkningsgraden på kraftverket og gir mer energiproduksjon. Tiltakene er ofte innenfor gjeldende konsesjon og er derfor fritatt for ny konsesjonsbehandling.

Utvidelser er tiltak som gjør det mulig å øke fallhøyde, redusere flomtapene eller utnytte mer vann. Dette kan for eksempel gjøres ved å overføre nye nedbørsfelt til eksisterende magasin. Man kan redusere flomtap ved øke slukeevnen eller magasinkapasiteten i kraftverk. Slike utvidelser må alltid gjennom en konsesjonsbehandling der NVE vurderer økt energiproduksjon, kostnader og miljøkonsekvenser.

Det framgår at «utvidelser er tiltak som gjør det mulig å øke fallhøyde, redusere flomtapene eller utnytte mer vann.» Et eksempel er å «øke slukeevnen (...) i kraftverk». Videre står det: «Slike utvidelser må alltid gjennom en konsesjonsbehandling der NVE vurderer økt energiproduksjon, kostnader og miljøkonsekvenser». Om opprustning står det at «tiltakene er ofte innenfor gjeldende konsesjon og er derfor fritatt for ny konsesjonsbehandling.» Slik vi leser dette, mener NVE selv at utvidelser alltid må ha konsesjon. Dersom NVE hadde ment at utvidelser alltid må gjennom en konsesjonspliktbehandling, burde det kommet frem.

Utvidelsen i Nedre Røssåga har økt slukeevnen til kraftverket betydelig, fra ca. 128 m³/sek til ca. 165 m³/sek. Statkraft antar selv at kraftproduksjonen etter utvidelsen har økt med 200 GWh. Likevel mente NVE at terskelen for konsesjon etter vannressursloven ikke var nådd, og at tiltaket kunne gjennomføres uten en konsesjonsbehandling. I NVEs vedtak er det forutsatt at vilkårene for drift av Nedre Røssåga skal vurderes i revisjonssaken. NVE skriver i sitt vedtak under overskriften *Oppsummering og konklusjon*:

«Den planlagte utvidelsen av Nedre Røssåga vil påvirke bare en liten del av området som omfattes av eksisterende konsesjon. NVE mener det vil være lite hensiktsmessig å se på denne lille delen av vassdraget løsrevet fra helheten. Vi mener det har liten reell verdi å konsesjonsbehandle utvidelsen separat, fordi miljøvirkningene vi er interessert i reguleres gjennom eksisterende konsesjon og vilkårene til denne.

Samtidig ser vi at den planlagte utvidelsen kan medføre noe økte negative virkninger på elvestrekningen nedstrøms utløpet av kraftverket, og at det kan være behov for å gjennomføre noe nærmere undersøkelser på fisk og erosjon. Det kan også være behov for å vurdere om det bør settes enkelte krav til vannføringer og vannstander i elva. *Mulige skader og ulemper synes likevel å være begrensete og oversiktlige.* Etter vårt syn vil det være mulig å gjennomføre tiltak eller sette vilkår som minimerer eventuelle negative virkninger, men dagens vilkår kan ikke fullt ut ivareta potensielle virkninger av utbyggingen. *Dersom bygging av nytt Nedre Røssåga kraftverk skal kunne gjennomføres uten konsesjonsbehandling, må det derfor settes enkelte forutsetninger, som må gjelde inntil oppdaterte og tilpassede vilkår er på plass etter revisjonen.»* (Uthevet her.)

Kommunene mener at det som er uthevet her nettopp viser at utvidelsen var klart over terskelen for konsesjonsplikt etter vannressursloven § 8:

«Ingen må iverksette vassdragstiltak som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget eller sjøen (...).» (Uthevet her.)

Vurderingen er om de negative virkningene kan føre til skade eller ulempe som er verdt å nevne. NVE skriver i sitt eget vedtak om konsesjonsfrihet at *den planlagte utvidelsen kan medføre noe økte negative virkninger på elvestrekningen nedstrøms.* Videre er forutsetningen til NVE at dersom utvidelsen skal kunne gjennomføres uten konsesjonsbehandling, så må man sette vilkår. Etter kommunenes syn viser dette i seg selv at terskelen for konsesjonsplikt var nådd fordi vedtaket om konsesjonsfrihet forutsatte avbøtende tiltak.

NVEs vedtak bærer ifølge kommunene preg av at konsesjonsterskelen ble vurdert til å være høyere enn lovens forutsetning fordi man uansett kunne se på vilkårene for driften av et utvidet Nedre Røssåga i revisjonssaken. Konsesjonsterskelen blir dermed relativ, og kommunene mener at vedtaket ikke var riktig.

NVEs vedtak ble påklaget til OED. Kommunene trakk sin klage til OED fordi de inngikk en avtale med Statkraft og vurderte det slik at det ville ta tid med en avklaring. Det ville igjen kunne forhindre en fornuftig samordning av revisjonen og O/U-prosjektet. I avtalen, datert 7. februar 2012, står det:

«I tillegg til at flytting av utløpet fra kraftstasjonen ca. 600 m oppover i Røssåga antas å få positive virkninger for fisk, har Kommunene og Statkraft samarbeidet med formål å finne fram til egnede tiltak for å minimalisere de negative virkningene for allmenne og private interesser ved gjennomføring av Prosjektet. Dersom dette lykkes i så stor grad at Prosjekt-planen ikke utløser krav til

konsesjonsbehandling etter vannressursloven, vil det medføre at Statkraft vil ha muligheter til komme raskt nok i gang med Prosjektet til at Prosjektet kan hensyntas ved den pågående vilkårsrevisjonen for Røssåga-reguleringen. Dette vil gi en mer helhetlig og fremtidsrettet vilkårsrevisjon og rasjonalisere behandlingen for alle interessenter og involverte parter enn om Prosjektet skulle bli behandlet som egen sak etter vannressursloven separert fra vilkårsrevisjonen.»

Avtalen gir uttrykk for at det er bedre om utvidelsen skjer uten konsesjon, fordi det ellers ville bli en saksbehandling av prosjektet uten samordning med vilkårsrevisjonen. Avtalen innebar engangsutbetalinger til kommunene.

Kommunene ble ikke informert av Statkraft om at utvidelsen av Nedre Røssåga ville innebære at konsesjonskraftprisen på anlegget ville øke betydelig sammenlignet med prisen før utvidelsen og at prisen kunne bli høyere enn OED-prisen. Tvert imot ble det holdt et møte mellom Statkraft og kommunene der Statkraft presenterte de økonomiske virkningene av utvidelsen av Nedre Røssåga uten å nevne at en økonomiske side av prosjektet også var at den individuelle selvkosten ville øke. Om ikke revisjonen innebærer en endring til OED-pris vil avtalen med kommunene være uten økonomisk realitet for Statkraft, som i løpet av kort tid vil spare inn denne utgiften fordi selvkosten fra anlegget – og dermed prisen Statkraft får for sin konsesjonskraft – gikk vesentlig opp.

OED traff endelig vedtak 7. september 2012 i samsvar med NVEs vedtak om konsesjonsfrihet. Nedre Røssåga var ferdig bygget i oktober 2016.

Revisjonssaken har ikke i samme grad som utvidelsessaken blitt prioritert. NVEs innstilling til nye vilkår er datert 5. november 2020, 15 år etter at kommunene krevde revisjon av reguleringen av Røssåga.

3 Konsesjonskraftprisen må settes til OED-pris i revisjonen

3.1 Bakgrunn

Kommunene har krevd at konsesjonskraftprisen settes til OED-pris for Nedre Røssåga. NVEs vurdering står på side 62 i innstillingen:

«NVE viser til at praksis så langt har vært å anse vilkår om avgifter og kraft for å ligge utenfor det som *kan* endres ved ren revisjon av vilkår. Vi kan ikke anbefale å innføre OED-pris for Røssåga-reguleringene gjennom vilkårsrevisjonen.» (Uthevet her.)

Kommunene er uenige i NVEs lovforståelse av hva som kan endres i en revisjonssak. NVEs uttalelse er i strid med hva som er lagt til grunn i andre saker, i strid med hva som er uttalt i forarbeidene, i strid med hva OED nylig har uttalt til Stortinget og i strid med hva som er lagt til grunn av lagmannsretten i den såkalte Skjerka-saken.

Myndighetene har hjemmel til å endre vilkåret om konsesjonskraftpris i konsesjonene også i en ren revisjonssak, og kommunene mener at det bør gjøres i enhver revisjonssak, også i denne. En overgang til ett prisregime vil forenkle konsesjonskraftregimet og skape mer likebehandling mellom både produsenter og kommuner. OED selv har vektlagt dette hensynet i mange år i ulike forarbeider. Revisjonssaken gir OED en mulighet til å endre prisvilkåret for fremtiden, og dermed skape et mer enhetlig system for konsesjonskraftprisen.

At det er forutsatt i forarbeidene at man gjennom revisjonssakene kan endre prisberegningsgrunnlaget til OED-pris fremgår blant annet av Energilovutvalget NOU 1985:9 side 52 hvor det heter:

«Utvalget har kommet til at nye regler om pris på konsesjonskraft ikke bør gjelde for konsesjoner før 1959. Konsesjonene fra før 1959 vil etterhvert gå ut, og man vil få felles regler for prisfastsetting. *Det samme vil gjelde for konsesjoner på ubegrenset tid så lenge det er adgang til etter 50 år å ta opp vilkårene på ny.*» (Uthevet her.)

Det fremgår også av det siterte at man så for seg at etter hvert ville man få felles regler for prisfastsetting på konsesjonskraft. Kommunene er imidlertid kjent med at OEDs praksis ikke har fulgt opp dette konsekvent. Mange konsesjoner har i lang tid vært modne for revisjon, men med den lange behandlingstiden i NVE og OED innebærer det at det er truffet et relativt beskjedent antall vedtak. Praksis synes å ha vært å ikke endre prisvilkåret med mindre revisjonsaken også gjelder en O/U-sak (kombinasjonssak). Kommunene anser revisjonen av konsesjonene i Røssåga-reguleringen som en åpenbar kombinasjonssak, hvor opprustningen uttrykkelig er sett i sammenheng med revisjonsprosessen.

Kommunene mener de reelle hensyn i Røssåga-revisjonen sterkt taler for en sammenslåing av prisregimene for konsesjonskraft. I Røssåga er det konsesjoner fra både før og etter 10. april 1959. Hensynet til forenkling, som OED har brukt som begrunnelse for å endre prisvilkåret i kombinasjonssakene, gjør seg da med styrke gjeldende i denne saken. Vi viser her til NVEs innstilling med forslag til oppdaterte konsesjonsvilkår, innstillingen side 86:

«(...) For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) foreslår NVE å beholde bestemmelsen om at konsesjonskraften skal leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene (selvkost), med en modernisert tekst.

Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) er prisvilkåret å forstå som dagens OED-pris. I det felles vilkårssettet for disse to konsesjonene er derfor foreslått bestemmelse om OED-pris i tråd med moderne standardvilkår. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19. (...)» (Uthevet her.)

Kommunene mener det er det motsatte av forenkling å beholde de to prisregimene for konsesjonskraft i samme regulering. OED bør derfor bruke sin vide hjemmel for å endre konsesjonsvilkår til også å endre prisvilkåret i konsesjonen som skal erstatte konsesjonen av 8. juli 1954.

Kommunene vil i punktene nedenfor underbygge sitt syn på hvorfor prisvilkåret må endres til OED-pris i den reviderte konsesjonen.

3.2 Individuell selvkost gir tilfeldige utslag som begrenser kommunenes rettigheter – OED-pris må innføres

Kun cirka 20 % av gjeldende regulerings- og ervervs-konsesjoner har prisvilkår om at individuell selvkost er prisen på konsesjonskraften.

Schjødt-komiteen foreslo i sin innstilling fra 1953 at prisen på konsesjonskraft skulle settes til «vanlig pris». Vanlig pris var prisen innenfor et enkelt samkjøringsområde for kraft. Komiteen uttalte, på side 34 h. spalte:

«Denne regel vil føre til at prisen innen østlandsområdet f.eks. overalt vil bli den samme, uavhengig av utbyggingsprisen i det enkelte tilfelle.» (Uthevet her.)

Forutsetningen for lovendringen var at kommunene skulle ha økonomisk mulighet til å ta ut konsesjonskraften. Utviklingen hadde gått i motsatt retning fordi utbyggingsprisene økte, og dermed også den individuelle selvkosten kommunene måtte betale for konsesjonskraften. Det ble derfor viktig å ha en selvkostpris som ikke gjorde det vanskelig for kommunene å ta ut kraften, samtidig som prisen ikke skulle bli for ulik over landet utfra hvor utbyggingskostnadene var høyest. Lovendringen om «vanlig pris» gjaldt bare for konsesjoner gitt etter datoen for endringen, dvs. konsesjoner gitt etter 10. april 1959. Fordi «vanlig pris» etter hvert ble svært høy på grunn av økte utbyggingskostnader i samkjøringsområdene, kunne myndighetene også falle tilbake på individuell selvkost eventuelt «rimelig pris».

OED utarbeidet etter hvert retningslinjer for prisen på konsesjonskraft fra konsesjoner gitt etter 10. april 1959. Retningslinjene er fra 7. juni 1983, og beskriver at prisen på konsesjonskraft skal settes til gjennomsnittlig selvkost for et representativt utvalg av kraftverk. Forutsetningen i

retningslinjene er at kraften skal gi kommunene en økonomisk fordel, i tråd med de hensyn som alltid har vært bærende for konsesjonskraftordningen. Retningslinjene er i dag lovfestet.

Før utbyggingen av Nedre Røssåga var den individuelle selvkosten cirka 9,8 øre/kWh. Etter utbyggingen ble den individuelle selvkosten 18,67 øre/kWh. Da ble selvkosten regnet ut basert på 60 års midlere produksjon fra 1931–1990, som var standard delingsfaktor for individuell selvkost fram til 1. januar 2001. Delingstallet ble ikke oppdatert før 1. oktober 2020, noe som kommunene har tapt mye penger på i perioden fra 1. januar 2001 til 1. oktober 2020.

Fra 1. oktober 2020 ble som nevnt delingsfaktoren oppdatert med riktig serie, 1970–99. Det førte til at delingstallet økte fra 2 449 GWh til 2 843,7 GWh! Den individuelle selvkosten er i dag 16,08 øre/kWh, altså langt høyere enn OED-prisen på 11,4 øre/kWh.

Etter hvert vil den individuelle selvkostprisen gå noe ned, men ettersom prisen baserer seg på historisk nedlagt kapital vil den forbli høyere enn OED-pris. Den økte selvkosten har gitt ulike utslag for de tre vertskommunene og Nordland fylkeskommune:

- Hemnes kommune merket prisoppgangen allerede fra 2012, og meldte heller uttak av deler av sin konsesjonskraft fra andre kraftstasjoner for å unngå prishoppet. I dag tar kommunen ut cirka halvparten av sin konsesjonskraft fra Nedre Røssåga til individuell selvkost. Totalt er Hemnes tildelt 131,504 GWh fra Røssåga-anleggene. 118,9 GWh av dette volumet er tildelt iht. konsesjon gitt før 10. april 1959.
- Hattfjelldal kommune har kun konsesjonskraft fra Røssåga-reguleringen, og hadde derfor ikke mulighet til å bytte til et kraftverk med en annen pris. Hattfjelldal kommune har fått tildelt til sammen 58,535 GWh fra Øvre og Nedre Røssåga. Totalt er 45,417 GWh av dette volumet tildelt iht. konsesjon gitt før 10. april 1959, og kommunen/fylkeskommunen betaler derfor individuell selvkost for denne kraftmengden.
- Grane kommune er tildelt cirka 9 GWh i konsesjonskraft fra Røssåga-anleggene. Deler av dette volumet er tildelt i konsesjon gitt før 10. april 1959 og deler av volumet er tildelt i konsesjon gitt etter 10. april 1959.
- Nordland fylkeskommune tar ut den kraften som kommunene ikke tar ut. Etter utvidelsen i Nedre Røssåga fikk fylkeskommunen et prishopp på cirka 5 millioner kroner på sin konsesjonskraft.

Det er svært uheldig at utbygginger som gagnar hele samfunnet samtidig skal føre til økte utgifter for den fylkeskommunen/kommunen som er vert for utbyggingen. En slik konsekvens vil være i strid med formålet, slik det er angitt i forarbeidene, og i Sira-Kvina I-dommen, jf. Rt-1978-1430 der det framgår klart at formålet med å endre prisbestemmelsen var å sikre utbyggingskommunene konsesjonskraft til en rimelig pris.

Også forenklingshensyn taler for en sammenslåing av prisregimene. Det er en kjensgjerning at det er vanskelig for kommuner og fylkeskommuner å kontrollere prisberegningene som gjøres av kraftselskapene, særlig i kombinasjonssaker – hvor det ikke uten videre er klart hvilke kostnader som knytter seg til hvilke deler av en utbygging. Det hadde vært langt enklere også å følge opp selvkosten dersom den ble satt til OED-pris.

Etter kommunenes syn viser de brå endringene i pris fra ett år til et annet, som følge av en utbygging, at individuell selvkost er en beregningsmåte som ikke bør videreføres. Når OED har mulighet til å endre beregningsmåten i en revisjonssak, bør det derfor innføres ett prisvilkår for hele reguleringen. De økonomiske virkningene for konsesjonær (her Statkraft) er i et lengre perspektiv – som disse sakene må vurderes i – heller positive enn negative når det gjelder administrative kostnader ved beregninger og oppfølging.

Kommunenes hovedpoeng er at det vil innebære en betydelig forenkling og dermed ressursbesparelse å gå over til ett prisregime. En slik overgang er også svært viktig for kommunene, for å unngå de tilfeldige og store endringene en utbygging kan få for kommunenes økonomiske situasjon. For konsesjonær, som gjerne har flere konsesjoner, vil prisene uansett jevnes ut. En overgang til OED-pris vil med andre ord forenkle systemet og sikre likebehandling mellom kommunene og kraftprodusentene på lengre sikt.

En høy individuell selvkost – og det individuelle selvkostregimet som sådant – er ikke i tråd med det bærende hensynet bak konsesjonskraftordningen.

3.3 OEDs praksis og formålet med den tilsier at prisvilkåret må revideres i Røssåga-konsesjonen

Kommunene viser til at OED har hjemmel til å endre ethvert vilkår i en revisjonsprosess, så lenge endringen ikke gjelder «*konsesjonens gjenstand*». OED har i Skjerka-saken argumentert godt for departementets vide adgang til å endre vilkår i konsesjonene i en revisjonssak.

Kommunene mener at konsesjonsmyndighetene har hjemmel for å legge til grunn OED-pris i alle typer revisjonssaker, dvs. uavhengig om det er tale om såkalte kombinasjonssaker eller rene revisjonssaker. Slik kommunene forstår OED, er en kombinasjonssak en sak der det både er revisjon og en ny utbygging/konsesjon. I denne saken er det konsesjoner fra både før og etter 10. april 1959 og en omfattende *utvidelse* av Nedre Røssåga i revisjonsperioden. Kommunene mener at OEDs praksis med å gå over til ett prisregime i kombinasjonssakene, også må følges i denne saken. Bakgrunnen for det er at kommunene har sett på vilkårssettene i de sakene som er revidert, og ikke funnet eksempler på at myndighetene etter en gjennomført revisjon beholder *to prisregimer i samme regulering*. Begrunnelsen for å endre prisregimet til ett felles regime i kombinasjonssakene er at det er en forenkling. I Skjerka-saken skriver staten i sitt sluttinnlegg av 17. mars 2021 til Borgarting lagmannsrett:

«Det presiseres for ordens skyld at staten er av den oppfatning at OED rettslig sett har adgang til å endre prisvilkåret i alle sakstypene, men OED har i praksis valgt å bruke adgangen kun i fornyelse – og kombinasjonssakene. Hovedbegrunnelsen for dette er forenkling; *endringen medfører ett felles vilkårssett i stedet for to, OED-pris er samlet sett et enklere system å administrere og antas å være mindre konfliktskapende enn de eldre prismodellene.*» (Uthevet her.)

OED mener altså selv at det er poeng å ha ett vilkårssett framfor to og at OED-pris samlet sett er enklere og mindre konfliktskapende enn individuell selvkost.

OED har fremhevet forenklingshensynet ved flere anledninger. I Ot.prp. nr. 43 (1989–1990) side 72, understreker OED at det med de nye reglene om gjennomsnittlig selvkost «*går (...) inn for å forenkle reglene om konsesjonskraft i størst mulig grad*».

Når OED har en bestemt oppfatning av at en type ordning er bedre enn en annen samtidig som det ikke er rettslig begrensninger for å gå over til den beste ordningen, mener kommunene at OED må treffe vedtak om å gå over på OED-pris. I denne saken er det i tillegg gjennomført en stor utvidelse av Nedre Røssåga, som ble prioritert *før* revisjonssaken, og som førte til at selvkosten økte betydelig. Kommunene har gjennomgått OEDs praksis i revisjonssakene, og det er ingen reviderte konsesjoner som har to vilkårssett for konsesjonskraftprisen. Slik sett er overgang til OED-pris i Røssåga-saken ikke i strid med OEDs tidligere praksis; en overgang vil tvert imot være i tråd med forenklingshensynet som er grunnlaget for OEDs praksis i kombinasjonssakene.

Kommunene mener at slutningen fra OEDs vide myndighet til å vedta nye vilkår og OEDs praksis i revisjonssakene, må være at Røssåga-revisjonen munner ut i ett vilkårssett og at konsesjonskraftprisen settes til OED-pris.

Kommunene understreker til slutt at all konsesjonskraft i hele landet bør tas ut til OED-pris, og at det er hovedargumentet for også å endre prisvilkåret i denne saken. I tillegg kommer den likheten med kombinasjonssaker som denne saken er og det faktum at dersom prisvilkåret ikke endres i denne saken, vil konsesjonskraften fortsatt måtte tas ut til to ulike priser i én og samme regulering.

4 Økonomiske vilkår som avbøter miljølempen som skyldes reguleringen

4.1 Rettslig om økonomiske vilkår i revisjon

En revisjonsprosess omfatter alle vilkår i konsesjonen. OED har i sine retningslinjer fra 2012 skrevet at det skal «*helt spesielle hensyn [til] før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond og andre økonomiske vilkår*». I de sakene som er revidert, viser OED ofte til denne formuleringen.

Kommunene mener at rettsregelen om revisjon må forstås videre enn i OEDs retningslinjer, og har etterlyst at dette spørsmålet gjøres til gjenstand for politisk avklaring gjennom forskrifter. Kommunene mener at de kvalifikasjonskrav OEDs retningslinjer oppstiller – «helt spesielle hensyn» – er uten forankring i forarbeidene og loven. I Ot.prp. nr. 39 (1958) finnes det ikke spor av en slik innsnevring av revisjonsregelen. I Ot.prp. nr. 50 (1991–1992), side 47, står det om revisjonsregelen:

«Vilkårenes innhold vil bli å fastsette ut fra konsesjonsmyndighetens vurdering av hva som er ønskelig og nødvendig på revisjonstidspunktet. Det må tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon. For de fleste vilkår vil en skjerpelse kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks, konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvern-vilkår), mens en skjerpelse i form av nytt/strengere vilkår om minstevassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies mot den miljømessige vinning.

Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter. Etter departementets oppfatning har det derfor lite for seg å forsøke og angi konkret hvilke endringer eller nye vilkår som i fremtiden kan bli aktuelle. Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc.). Det kan likevel tilføyes at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene (jfr. § 12 nr. 12) og kan gjøres til gjenstand for revisjon. Endringer i manøvreringsreglementet vil være særlig aktuelt for eldre konsesjoner.»

Uttrykket «spesielle hensyn» er ikke benyttet i forarbeidene i forbindelse med å fastlegge terskelen for når man kan sette økonomiske vilkår.

Kommunenes syn er derfor at det ikke er noe rettslig grunnlag for å snevre inn adgangen til å endre økonomiske vilkår til der det er «spesielle hensyn». Tvert imot fremgår det i sitatet ovenfor fra Ot.prp. nr. 50 (1991–1992) på side 47 at for de fleste vilkår vil en skjerpelse «kun» føre til økonomisk belastning.

Kommunene mener å ha krav på et fond til fiske-, vilt- og friluftsliv/miljøfond på grunn av de enorme inngrepene som er gjort i reguleringsområdet og fordi kommunene ikke tidligere er kompensert for dette. Det er hevet over tvil at naturinngrepene er spesielt tunge i Røssåga-utbyggingen.

4.2 Hvordan kommunene faktisk er berørt av reguleringen

I høringsuttalelsen til revisjonsdokumentet har kommunene beskrevet hvordan reguleringen har påvirket særlig områdene rundt reguleringsmagasinene, men også nedstrøms. Beskrivelsen underbygger hvor omfattende og inngripende Røssåga-reguleringen har vært for de områdene og menneskene som er berørt av reguleringen. Det samme gjør de beskrivelsene som ble forelagt Stortinget i ulike proposisjoner i forbindelse med at statsreguleringen ble planlagt og gjennomført.

Bakgrunnen for reguleringen var i sin tid at kraften fra Glomfjord-utbyggingen skulle gå til Norsk Hydro i stedet for til jernverket i Mo. Dermed måtte jernverket få alternativ kraft, og Røssåga var den beste kraftkilden til dette formålet. Utbyggingsplanen ble lagt fram i St.prp. nr. 34 (1949). Kraften skulle følgelig føres ut av kommunene som kraftkildene lå i og disponeres til statlig industrivirksomhet. Herredsstyret for Korgen kommune skrev i sitt vedtak 31. oktober 1952:

«Herredsstyret vil framholde at Staten ved denne utbygging og regulering ikke bare disponerer over kommunens (og landsdelens) viktigste kraftkilde, men også over den eneste kraftkilde av betydning som er egnet for utbygging innen kommunen. Da det er forutsetninga at krafta, eller iallfall en vesentlig del av den, skal føres ut av kommunen og disponeres av en industriell bedrift (A/S Norsk Jernverk) beliggende utenfor kommunen, blir Korgen kommune ved denne utbygging avskåret fra de fordeler som ei utbygging av vassdraget ellers måtte ha medført for kommunen.»

Utover 1960-tallet fikk jernverket i Mo i stedet sin kraftforsyning fra Rana-verkene, og kraften fra Røssåga ble overført til aluminiumsverket i Mosjøen. Det er også spesielt med Røssåga-reguleringen at oppsitterne rundt Røssvatnet fikk beskjed om at det ville ta tre år å fylle magasinet, men magasinet var fullt allerede den første høsten, slik at oppsitterne ikke rakk å forberede seg på den voldsomme vannstigningen. De eiendommer som var rundt Røssvatnet fikk svært lav erstatning for tapt areal og fiske i innsjøene ble aldri erstattet på grunn av de spesielle eiendomsforholdene rundt magasinene. En betingelse for at oppsitterne fikk kjøpe ut sine eiendommer var nemlig at de måtte finne seg i regulering uten erstatning.

Røssvatnet, som Røssåga kommer fra, var før utbyggingen 189 km² stort. Etter utbyggingen er innsjøen Norges nest største innsjø med 219 km² areal; reguleringen har ført til en massiv oppdemming av areal rundt Røssvatnet.

Røssvatnet er såkalt lavlandsmagasin i den forstand at det både var og er bosetting rundt vannet. Strandlinjen rundt Røssvatnet og Tustervatn er cirka 220 km lang etter oppdemming. Ifølge St.prp. nr. 47 (1954) *Om reguleringsbestemmelser for statsregulering av Røssåga* ville cirka 15 000 daa bli neddemmet og gjennomsnittlig 75 meter bredde av strandlinjen ville forsvinne. Ved Stormyra regnet man med at et areal på cirka 5 000 daa ville bli neddemt.

NVE skriver i sin innstilling på side 7 at:

«Røssvatn har større samfunnsmessig betydning enn for majoriteten av reguleringsmagasin i Norge. Derfor har vi ikke anbefalt at det fastsettes magasinrestriksjoner. Magasinets størrelse gjør det vanskelig å finne avbøtende tiltak, som reduserer de negative virkningene av reguleringen for lokalbefolkningen og allmenne interesser. Vi mener det da er rimelig at konsesjonæren bidrar til å gjennomføre tiltak som er egnet til å forbedre miljøforholdene andre steder i kommunene.

NVE anbefaler at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.»

Det er riktig som NVE skriver at Røssvatnet har større samfunnsmessig betydning enn de fleste andre reguleringsmagasiner i Norge, også utover kraftproduksjonen. Som lavlandsmagasin er det betydelige brukerinteresser i og rundt Røssvatn. Med de voldsomme inngrepene som reguleringen fører med seg og de manglende avbøtende tiltak, mener kommunene at et fond til opphjør av fiske-, vilt- og friluftsliv på kr 150 000 årlig er altfor lavt. Strandsonen som er hardt påvirket er på hele 22 mil! Det er absolutt ingen forholdsmessighet mellom den verdiskaping naturinngrepene og reguleringen gir opphav til og det fondet NVE har anbefalt. Sammenholdt med innvilga fond til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv ved tidligere og mer begrensa reguleringer, står ikke et felles beløp på kr 150 000,- pr. år for hele Røssvatnet i forhold til inngrepene ved reguleringen.

I denne spesielle saken må de årlige fondstilskuddene settes langt høyere. Kommunene har fremmet et krav på 1 million kroner årlig til et fiske-, vilt- og friluftsfond og 50 millioner kroner som en engangsutbetaling til et miljøfond. Begrunnelsen fremgår i punkt 4.3. og 4.4 nedenfor.

4.3 *Kommunene krever et fond til opphjør av fiske-, vilt og friluftsliv*

NVE innstiller på kr 150 000 årlig til et fiske-, vilt- og friluftslivfond. Kommunene mener det er altfor lite sett hen til de store arealene som i kommunene er påvirket av vannkraftregulering.

Kommunene viser til at fisket i Røssvatnet aldri er erstattet, fra kommunenes høringsuttalelse (arbeidsgruppa) til revisjonsdokumentet på side 6:

«Som nevnt under punkt 8.1 har det aldri vært utbetalt erstatning for tap av fiske i Røssvatnet. Bakgrunnen for dette var at skjønnen i 1955 kom til at allmennheten benyttet vannet så lite at de hadde ikke lidt noe tap av betydning. Skjønnen slo fast at det var oppsitterne rundt vatnet som hadde lidt tapet, men de hadde fraskrevet seg all rett til erstatning i forbindelse med reguleringen som et vilkår for å få kjøpe de festa gårdene sine fra staten Resultatet ble avgrenset til at Landbruksdepartementet (nå Miljødirektoratet) fikk hjemmel til å pålegge tiltak

for opphjelp av fisket – en hjemmel som ble avgrenset økonomisk på 80-tallet til at samfunnsnyttene må være større enn kostnadene.

Røssvatn-konsesjonen ble utvidet i 1964/65 til å omfatte regulering av Bleikvatnet med 21,5 m, samt overføringer fra Vefsnavassdraget fra Hattfjelldal og Grane. I denne forbindelse ble det heller ikke gitt erstatning for tapt fiske i de nye magasinene.

Ved Bjerka-Plura-konsesjonen i 1962 fikk Rana og Hemnes kommuner tilkjent fiskefond som i dag utgjør ca. kr 43 000,- pr. år til Hemnes. I 2007 fikk Hemnes kommune tilkjent et fiskefond på kr 40 000,- pr. år i forbindelse med Kjensvatn-utbyggingen. Disse fiskefondene har derfor ingen ting med Røssåga-utbyggingen å gjøre!

Arbeidsgruppa mener at både på bakgrunn av den uretten som ble begått for snart 60 år siden og det tapet allmennheten nå har ved sin omfattende bruk av Røsvatnet, så er et fond for tap av fiske høyst berettiget både for Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Stortingets behandling av lovendringen som åpnet for revisjon av gamle, varige konsesjoner åpner for at det kan gis økonomisk kompensasjon – spesielt ved eldre, nedbetalte anlegg. En modernisering av vilkårene må i tillegg gjenspeile noe av konsekvensene av dagens bruk, og skal kriteriet fra OED om at det «må foreligge helt spesielle hensyn» i hele tatt gjelde – så må det være her.»

Det er ingen tvil om at fisket i Røssvatnet og Tustervatn var av svært stor verdi for lokalbefolkningen. I St.prp. nr. 47 (1954) er verdien av fisket nærmere beskrevet av Fiskerikonsulenten for Nord-Norge:

*«De fiskeslag som har økonomisk betydning i vassdraget, er laks, aure og røye. Av disse fins laks bare nedafor Sjøfossen, mens auren fins som sjøaure nedafor Sjøfossen, som innlandsaure over hele vassdraget. I Tustervatnet og Røsvatnet er røye det viktigste fiskeslaget. Både den og auren er av god kvalitet. Røsvatnet er ikke noe særlig produktivt vatn, men p. g. av den store vidda er **verdien av fisket meget betydelig**. I høve til størrelsen er Tustervatnet et **verdifulle fiskevatn**. Innlandsfisket betyr en god del både som sportsfiske og matfiske. Nedafor Sjøfossen har laksen stor betydning, og fisket er her av stor verdi.» (Uthevet her.)*

Reguleringen av innsjøene i kommunene preger også sterkt muligheten for utøvelse av friluftsliv. Reguleringene vanskeliggjør bruk av båt og brygger og skaper usikre forhold for ferdsel på isen om vinteren.

I NVEs innstilling på nye vilkår for Tokke-Vinje-reguleringen er det foreslått en årlig utbetaling på kr 200 000 til fiske-, vilt- og friluftsliv. Kommunene mener det ikke er noen grunn til at beløpet som Statkraft pålegges å utbetale årlig i forbindelse med Røssåga-reguleringen, skal være lavere enn beløpet som er foreslått i Tokke-Vinje, snarere tvert imot. Kommunene viser til at beløpet uansett er for lavt sett hen til de spesielle forholdene som gjør seg gjeldende i en så voldsom regulering som Røssåga-reguleringen er.

På grunn av de reduserte mulighetene til å utøve fiske og friluftsliv rundt reguleringsmagasinene, mener kommunene at det er nødvendig med en årlig utbetaling på 1 million kroner til både avbøtende og friluftsfremmende tiltak som regulanten ikke vil få pålegg om i og rundt magasinene, og for å understøtte friluftsliv mv. i andre deler av kommunene.

4.4 Kommunene krever et miljøfond

Kommunene har i revisjonssaken krevd et næringsfond. Næringsfond er i realiteten ment som et «miljøfond» og kommunene bruker betegnelsen «miljøfond» i denne høringsuttalelsen.

NVE avviste kommunenes krav om næringsfond under henvisning til at det ikke er «*helt spesielle hensyn*» i denne saken. – Kommunene er sterkt uenige i dette, og ser frem til å påvise dette under den forestående befaringen.

Som nevnt mener kommunene at OED har rettslig adgang til å pålegge vilkår om miljøfond. Det er ikke riktig å avvise kravene fra kommunen ved bare å vise til at det ikke er «*helt spesielle hensyn*» som gjør seg gjeldende. Ut fra kommunenes ståsted er det i alle tilfelle vanskelig å forstå hva som skal til for å være «*helt spesielle hensyn*» dersom Røssåga-reguleringen ikke når denne terskelen. I tillegg er Røssåga-anleggene som var omfattet av den opprinnelige konsesjonen,

nedskrevet for lengst, noe som har betydning for hvor langt myndighetene kan gå i å pålegge vilkår, jf. forarbeidene til lovendringen i 1992.

Prinsipielt vil kommunene også vise til den enorme kraftproduksjonen som foregår i reguleringsområdene – mer enn 3 TWh/år – og at all økt nedbør og økt tilsig i reguleringsområdene har kommet regulanten til gode i form av økt kraftproduksjon. Vannet som strømmer gjennom turbinene, er langt mer enn det konsesjonær regnet med da reguleringen i sin tid ble vedtatt. Det økte tilsiget kan regulanten benytte fritt innenfor sin regulering til tross for at konsesjonen i sin tid ikke tok høyde for det økte tilsiget. For så vidt kan man stille seg spørsmålet om det er riktig at alt dette vannet kan brukes av regulanten uten at en fordeling av vannet mellom ivaretagelse av hensyn til naturmiljøet og hensynet til fornybar kraft er nærmere vurdert. Så vidt kommunene er kjent med har produksjonen økt mye som følge av det økte tilsiget. Hvis vi legger til grunn 60 års midlere produksjon 1931–1990 så var potensialet 2 449 GWh. Basert på serien 1970–1999 er potensialet 2 843,7 GWh. Kommunene antar at mye av det økte tilsiget er tilsig som Statkraft drar nytte av i produksjonen.

Kommunene mener at mer av dette vannet må komme miljøet til gode. Der det ikke lar seg gjøre, må den tapte miljøverdien kompenseres gjennom økonomiske midler som til en viss grad kan avbøte de tapte miljøverdiene og det faktum at regulanten råder over alt vann i reguleringen på bekostning av andre interesser.

Røssvatnet skulle opprinnelig være et flerårsmagasin. Med de endrede markedsforhold for salg av kraft, har også måten Statkraft produserer kraft fra Røssåga-reguleringen endret seg betydelig. Kjøringen av magasinene har endret seg, og det har gitt konsesjonær økte muligheter for inntjening som ikke var påtenkt da Røssåga-reguleringen ble bygget.

Videre har utvidelsen av Nedre Røssåga ført til at overløp av vann fra Stormyrbassenget og ut i Røssåga er vesentlig redusert. Tidligere var det slik at i år med mye nedbør, så ble det overløp fra Stormyrbassenget sånn at det ble at vanngjennomstrømming i elveløpet fra Stormyrbassenget og ned til samløpet. Nå kan vannet i stedet produseres på i Nedre Røssåga, uten at miljøet får noen kompensasjon for det «tapte» vannet som ellers rensket opp elveløpet.

Konsesjonene til regulering i Røssåga ble gitt før reglene om næringsfond kom inn i loven i 1969. Kommunene mener at det i lys av revisjonsreglene er formålstjenlig i stedet å kreve et *miljøfond*. Som begrunnelse for dette viser kommunene til argumentene for fiskefond ovenfor og særlig argumentet om at alt økt tilsig og alt fremtidig tilsig ikke tilgodeser naturinteresser, men til evig tid vil være båndlagt til konsesjonærens bruk. Videre er det et svært sentralt krav for kommunene å få magasinrestriksjoner av hensyn til allmennhetens bruk av magasinene om sommeren. Dersom dette kravet ikke innfris i den endelige konsesjonen, må det kompenseres for ved å gi kommunene et større miljøfond.

Miljøfondet skal både bidra til å forbedre miljøforholdene i kommunene og avbøte de negative virkningene av reguleringen.

Kommunene mener at størrelsen på miljøfondet må være 50 millioner kroner. Kommunene kan kun benytte avkastningen av fondet, hvilket innebærer om lag 1 million kroner årlig (tilsvarer 2 % avkastning). Kravet må sees i sammenheng med den betydelige produksjonen og den fordelen kraftutbygger har av et magasin nærmest uten restriksjoner. Kommunene mener derfor at kravet er forholdsmessig. Videre må kravet sees i sammenheng med den betydelige tiden som konsesjonsmyndighetene har brukt på revisjonssaken og at det er 30 år til neste revisjon."

Nordland fylkeskommune har i brev av 24.03.2021 gitt følgende uttalelse:

"Konsesjonskraft

Fylkesrådsleder støtter kommunenes krav om at konsesjonskraftpris fastsettes som OED-pris for nye Nedre Røssåga vannkraftverk og ber Olje- og energidepartementet om å ta kravet til følge i sin behandling av saken.

Fylkesrådsleder mener at revisjonen også gir anledning til å revidere økonomiske forhold. Bygging av nye Nedre Røssåga ble gjennomført uten ny konsesjonsbehandling. Anlegget fikk

dermed ikke konsesjonskraftpris fastsatt etter OED-pris slik praksis har vært for nye utbygginger etter 1959. Den pågående revisjonen gir anledning til å rette opp i dette.

En revisjon er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Fylkesrådsleder mener at det er naturlig at revisjonen medfører en oppdatering av konsesjonskraftpris for nye Nedre Røssåga kraftverk til OED-pris. Dette spesielt siden Nedre Røssåga bør sees som et nytt kraftverk og i utgangspunktet burde vært underlagt ny konsesjonsbehandling.

Vannforskriften

Fylkesrådsleder støtter kommunenes ønske om slipp av minstevannføring mellom Stormyrbassenget og Korgen, og ber OED om å vurdere tiltak for å bedre miljøtilstanden i den sterkt modifiserte vannforekomsten «Røssåga mellom Langforsen og Stormyrbassenget».

NVE har ikke sett det som nødvendig å vurdere tiltak i disse vannforekomstene for å nå miljømål etter vannforskriften. Dette fordi miljømålet ved godkjenning av gjeldende vannforvaltningsplan var satt til å være det samme som miljøtilstanden. Det foreligger nå oppdatert kunnskap om elven og miljømålet er ikke lengre det samme som miljøtilstanden.

Fylkesrådsleder mener at OED bør legge oppdatert kunnskap til grunn for behandling av NVEs innstilling. Det bør derfor vurderes å innføre slipp av minstevannføring for å bedre miljøtilstanden i denne delen av vassdraget."

Naturvernforbundet i Rana og Omegn har avgitt uttalelse i brev av 27.08.2021:

"Generelt vil Naturvernforbundet påpeke at revisjonsprosessen har tatt lang tid og at det har vært krevende å holde tråden i arbeidet. Det har vært mange små og store milepæler underveis i arbeidet. Her kan vi spesielt nevne utredningene og diskusjonene rundt minstevannføring og omløpsventiler. Naturvernforbundet klaget i sin tid på NVEs vedtak om at byggingen av nye nedre Røssåga kraftverk ikke utløste en konsesjonsbehandling iht. dagens standarder. OED valgte å ikke ta klagen til følge og slo fast at bygging av nytt kraftverk ville ivareta miljøet og allmenne interesser. Daværende statsråd Borten Moe uttalte i 2012 i forbindelse med vedtaket at:

- Hensynet til miljø og andre allmenne interesser ivaretas ved de forutsetninger som er satt for gjennomføring og drift av det nye kraftverket. Nytt kraftverk i Nedre Røssåga gjelder en begrenset del av vassdraget som også inngår i den pågående revisjonen av hele regulerings-tillatelsen.

Etter 2012 har også Øvre Røssåga blitt rustet opp med nye vannveier. Hadde det samlede bildet av opprustningen av Røssåga-anleggene vært kjent i 2012, mener Naturvernforbundet at vår klage hadde stått langt sterkere. Løftene om at allmenne interesser og miljøverdiene i og langs vassdraget ville bli ivaretatt gjennom revisjonen må tas på alvor og gjenspeiles i sluttresultatet. Resultatet av revisjonen må ivareta allmennheten og gi rammer for drift og miljøvilkår som er like gode som ved en tilsvarende konsesjon gitt i dag.

Kommentarer med utgangspunkt i befaringen

Åkervika

Her ble det tatt opp utfordringer med vannstandsvariasjoner og erosjon langs Røssvatnet. Oppsitterne langs vatnet fikk i praksis ingen erstatninger i forbindelse reguleringa av Røssvatnet. Dette er en historie som fremdeles skaper bitterhet og praktiske problemer. Forbygginger av vatnet er det lite av, og erosjonen påvirker kulturminner, infrastruktur, landbruksarealer og annet negativt. NVE har midler til forbygging av erosjonsskader, men budsjettet er begrenset. Derfor prioriterer NVE bebygde områder og viktig infrastruktur. Landbruksarealer og kulturminner er ikke prioritert. Sett i lys av historien, er det rimelige krav oppsitterne ved Røssvatnet fremmer. OED bør ta et overordnet ansvar for at avbøtende tiltak kommer på plass. Et pålegg til regulanten om å få gjennomført en kartlegging av hvilke deler av strandsonen som bør forbygges (inkludert

landbruksareal) kan være et første steg. For å bøte på problemene erosjonen skaper må oppdatert kunnskap om utfordringene på plass.

Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er et magasin etablert i et område som også kalles Avan. Avan var et biologisk rikt skogs- og våtmarksområde med Røssåga i sentrum. Stormyrbassenget inneholder fremdeles store biologiske verdier. Men å hevde at området er «forbedret» etter reguleringa er mer et uttrykk for endringsblindhet enn noe annet. Sannheten er at vi mangler dokumentert status for området før utbygginga. Etableringa av Grøftrem skogreservat kan gi en indikasjon på at oppmerksomheten om kvalitetene i området var stor også på starten av 1900-tallet. Området ble fredet i 1905, og er med det det eldste skogsreservatet i Norge – Norges første «nasjonalpark». Reservatet er lite, ca. 45 daa, men består til gjengjeld av urskog da det har fått stått uberørt av hogst i mange hundre år. Helt spesielt i natursammenheng er det også at reservatet består av gammel granskog på høyproduktiv kalkmark.

Stormyrbassenget er foreslått holdt stabilt ved vanlig drift, men har en reguleringshøyde på 6 m. Statkraft forsikrer at de ikke vil benytte seg av denne reguleringsmuligheten unødig og holde vannet mest mulig stabilt. Vi betviler ikke dette. Spørsmålet rundt reguleringshøyde og fleksibilitet er av mer prinsipiell karakter. Reguleringshøydene for magasinene knytta til utbygginger foretatt på 1950–1970-tallet tar høyde for unntakssituasjoner f.eks. ved behov for utbedringer ved anleggene mv. Slik er det også for Røssåga-reguleringen. Konteksten disse konsesjonene var gitt i, var at driften av anleggene skulle gi stabil strømforsyning til befolkninga og industrien. Disse ytre rammene rundt drifta av anleggene har endra seg. Konsekvensen er at regulanten sitter med en fleksibilitet opprinnelig tenkt knytta til unntakssituasjoner som i dagens kontekst kan benyttes for å maksimere inntjeningen ved strømproduksjonen i et kommersielt energimarked. Dette gir altså helt nye utfordringer som ikke ble vurdert da opprinnelig konsesjon ble gitt. Naturvernforbundet mener derfor at regulanten må få tydelige rammer for drifta som sikrer at miljøverdiene blir ivaretatt gjennom manøvreringsreglementet for anlegget, også for Stormyrbassenget.

Stormyrbassenget–samløp Bjuråga

Naturvernforbundet mener dette området må kartlegges med tanke på økologisk potensial og avbøtende tiltak. Det er et område brukt til friluftsliv, bl.a. er det fine kalksteinsgrotter ved elva. Under befaringen ble det nevnt at det er vannføring på 13 m³/sek i dette området? Vi regner med at dette er en misforståelse ettersom elvestrengen har svært lite vann fra Fallforsdammen ned til samløp Bjuråga (Brygfjelldal).

Bilde fra området oppstrøms samløp Bjuråga

Sjøforsen–Sørfjorden (Anadrom strekning)

Her vil vi slutte oss til NVE sin innstilling. Foreslått minstevannføring på 30 m³/sek, ramping og smoltutvandringsflom er tiltak som vil bidra til en økologisk tilstand som gir muligheter for en selvrekutterende laksestamme på sikt. Standardvilkår gir muligheter for fortsatt arbeid med å kombinere laks og kraftproduksjon på en best mulig måte. Vi kan slå fast at deler av de avbøtende tiltakene som er forsøkt ikke har fungert. Tiltakene som har effekt er biotoptiltak og vannføring som sikrer naturlig produksjon av laks i elva. Smoltutsettinger har også en viss effekt, men aller viktigst er det at vi skaper gode gytemuligheter og oppvekstvilkår for laksen på anadrom strekning gjennom biotoptiltak og miljøtilpasset drift av kraftverket."

Åkerвик Grendelag, Grubben Grendelag og Varntresk Grendelag har i brev av 24.10.2021 gitt følgende innspill:

«Blant oppsitterne rundt Røsvatnet er det en allmenn oppfatning at skjønnen som ble gjort i forbindelse med oppdemminga av Røsvatnet var et overgrep ovenfor oppsittere. På den tiden var

respekten for ingeniørene fra Oslo såpass stor at det var ytterst få som ytret seg mot det som ble foreslått. Der er mange historier som har blitt fortalt oss etter prosessen med «billighets-erstatningen».

Det hevdes at reguleringa av Røsvatnet representerer den største oppdemmingen i bebodd område i Nord-Europa. Neddemminga i 1957 tok med seg minst 905 mål dyrka mark, der 23 bruk måtte fraflyttes og hele 72 bruk fikk redusert sine produksjonsareal. I sum gikk dette ut over mange familier, med et folketall på flere hundre. Det ble ikke foretatt arkeologiske undersøkinger, og blant annet gravplasser ble satt under vatn. I tillegg ble oppdemmingen igangsatt ett år tidligere enn bestemt og det ble ikke tid til skogrydding i de neddemte områdene. Skogen på statens land ble stående i lang tid, men det ble gjennomført litt rydding på 1970-tallet. Det ligger fremdeles mye nedfallsskog i strandsonen. Dette har ført til skader på båter og fiskeredskaper i hele perioden etterpå.

Omsider, 66 år etter oppdemminga får vi vilkårsrevisjon og vi får anledning til å uttale oss om de negative ringvirkninger vi mener oppdemminga har ført til for oss oppsittere rundt Røsvatnet. Det er håp om at noe kan rettes opp.

Vi er fullt innforstått med at oppdemminga og de ødeleggelsene den har påført lokalsamfunnene rundt Røsvatnet ikke kan reverseres, men vi ser på mulighetene til å rette opp noen av de overgrepene som ble lokalsamfunnene til del.

Verden har endret seg mye på disse 66 årene etter at deler av flere lokalsamfunn ble satt under vann. Kravene til friluftsliv og ønsket om å bruke Røsvatnet i turistsammenheng har økt betraktelig de senere år, men vi som bor rundt vatnet er langt på vei avskåret fra å benytte vatnet i denne sammenheng. Dette gjelder også mulighet til fiskeri og problemer med tilveksten ved at gyteområdene blir liggende på tørt land ved nedtapping i vinterhalvåret. Vi krever at det blir satt ut stamfisk fra Røsvatnet, både ørret og røye, og at det etableres strengere tiltak i så måte. Det må også utarbeides digitale sjøkart som gjør ferdsløse tryggere, i dag er det enkelte steder direkte farlig å benytte motorbåt siden skjær og holmer ikke er avmerket. Slike digitale kart kan enkelt tilpasses fyllingsgraden.

Kostnadene til å etablere moloer og båthavner er svært kostnadskrevenne grunnet de store variasjonene i vannstanden, og vi krever at det blir etablert båthavner i de lokalsamfunnene som ligger rundt vatnet. Det innebærer mulighet til båtutsett/opptak og at det må mudres før det blir anlagt flytebrygger som takler varierende fyllingsgrad.

Utgravinger og utrasinger fører også til store utfordringer enkelte steder rundt vatnet, og da særlig i områdene rundt det såkalte «storvatnet» nord for Røsvassholmen. Av geografiske årsaker er det flere steder at bølger fra to retninger «møtes», og dette gjør utgravningene enda mer utfordrende. De senere års store variasjon av fyllingsgraden har gjort at utgravningene i hele strandsonen har eskalert, og stadig mer løsmasser graves bort og gjør at det blir liggende igjen bare store steiner og fast fjell. Båthavner som er brukt i flere tiår er gravd bort og mulighetene for å dra opp en småbåt er enkelte steder nesten umulig. Dette vanskeliggjør i stor grad båtutsett og muligheten for å bruke båt i det hele tatt. Det gjør også strandsonen brattere for hvert år, og gjør at vannet graver seg lengre ned og inn både i utmark og dyrka mark. Vi mener det må settes inn tiltak snarest for å stanse utgravningene, og at det enkelte steder også må bygges undervannstærskler nederst i strandsonen for å hindre løsmasser å bli dradd ut på dypt vann. Slik kan en del av utgravningene bremses. Særlige utfordringer er det ved utløpet av Mølnhusbekken, samt på gården Grannes ved Åkervik.

Vi ser på Statkrafts tilbud til kommunene Hattfjelldal og Hemnes som et hån mot oss som innbyggere og vi ber Olje og Energi Dep. om å sette klare konsesjonsvilkår for videre drift av anleggene slik at vi som grunneiere ikke skal tape enda mer.

Vi imøteser avgjørelsen med forventning.»

Tom Kapppfjell har på vegne av flere i brev av 24.08.2021 gitt følgende innspill:

"MANGEL AV BÅTHAVN PÅ ØSTSIO

Allmennheten, oppsittere og folk med fritidsboliger mangler tilgang til vatnet. Dette gjelder strekningen fra Krutågen til Sjørdal, en strekning på 30 km.

Gårdene nevnt ovenfor ligger nord for Krutneset, disse har ikke hatt tilgang til vatnet uten å måtte bære båtene, enten for hånd eller med traktor og vogn.

Etter at Statkraft nå med sin befaring i dag, åpner opp for dialog, presenterte undertegnede følgende krav til avbøtende tiltak:

Vi bor på østsiden av Røsvatnet, der vatnet har desidert største flate. Det vil si at når vatnet er maks oppdemt, og høststormene fra nordvest setter inn, da hjelper ikke de avbøtende tiltak som til nå har vært gjennomført. Forebygging med å legge stor stein i kanten på heimgjordene vaskes bort. Ei heller de båtplasser og moloer som hver enkelt bygger for hånd i løpet av en sommer.

Selv de plastrede brukarene til fylkesveien over Åmåga vaskes ut.

Bekymringsmelding er sendt Nordland Fylkeskommune veiavdeling.

Åmåga har vært brukt som havn, men med dagens klima og ekstremvær, så er det et sjansespill å ha noen båt liggende ved dens bredder. Det er kun når vatnet er fullt, at det går an å kjøre under brua og opp i elva.

Det er kun lette båter på 12 til 14 fot som har vært benyttet. Disse må, som sagt, dras opp enten for hånd eller med traktor. Og det sier seg selv at garnsetting med slike båter er et sjansespill. Flere nestenulykker har vi opplevd, og en drukningsulykke hadde vi her ved Røsvatn sist sommer, 2020.

Utafor Åmåga er det muligheter for å bygge en molo samt å anlegge en båtplass for utsetting og oppbevaring av båtene sommeren igjennom.

Statkraft må, allikevel gjøre noe med den forebyggingen som fant sted for 20 år siden.

Stein til denne forebyggingen, og flere andre plasser de la storstein, det hentet de sør for Krutneseiendommen, en km kjøring etter rv. 7342. Her står halve steinskjæringa igjen, så kort transportvei for molobygging er tilstede.

De allmenne interesser for en molo og båthavn/båttutsett er der, da etterspørselen etter tilgang til Røsvatnet alltid har vært et tilbakevendende tema når man treffer folk etter veien. Det er vel å bra med et utkikkspunkt langs veien, men det bør tilrettelegges for noe mer enn det."

Statnett har i brev av 01.07.2021 oversendt innspill til revisjonssaken for Røssåga. Brevet er unntatt offentlighet, da det inneholder kraftsensitiv informasjon. Statnett gjør rede for Røssågaverkenes betydning for levering av systemtjenester og bidrag til disse markedene, både historisk og i dag. Røsvatn er det nest største magasinet i prisområde NO4, det sjette største magasinet i Norge målt i energi (GWh) og det tredje største målt i volum (Mm³). Opprusting av kraftverkene har økt Røssågaverkenes betydning når det gjelder levering av systemtjenester. På generelt grunnlag vises det til kraftsystemets avhengighet av fleksibel vannkraft, og at det er viktig at det ved revisjon av konsesjonsvilkår ikke gis vilkår som i for stor grad begrenser kraftverkernes manøvreringsmuligheter. Dette gjelder særlig tap av fleksibilitet på grunn av begrensninger knyttet til hastighet på opp- og nedkjøring av kraftverk.

NVE har kommentert Statnetts merknader til innstillingen i brev av 14.03.2022, hvor det i hovedsak slås fast at informasjonen fra Statnett var kjent ved NVEs behandling av revisjonssaken. NVE opplyser om at Statnetts merknader knyttet til belastning av nettet som følge av eventuelle utfall i kraftstasjonene, vil være uhell/uønskede hendelser. NVE har i sine anbefalinger tatt utgangspunkt i hvilke vilkår som kan og bør knyttes til Røssåga-reguleringen i en normalsituasjon. NVE viser for øvrig til de forutsetningene som ble gitt ved vurderingen av konsesjonsplikt for Nedre Røssåga kraftverk, og at disse forutsetningene er videreført i NVEs anbefaling om minstevannføring og om opp- og nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk. NVE påpeker at disse forutsetningene ikke har vært til hinder for utnyttelse av økt fleksibilitet i kraftverket. NVE mener avslutningsvis at de anbefalte nye bestemmelsene i manøvreringsreglementet er akseptable og håndterbare i forhold til fleksibiliteten i kraftsystemet samtidig som det har høy nytteverdi i forhold til natur og miljøinteressene.

Statkraft har kommentert NVEs innstilling som følger i brev av 24.11.2021:

«Minstevannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftstasjon

I forslag til manøvreringsreglement for Røssåga-reguleringene er det krav til at den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk ikke skal underskride 30 m³/s hele året. Statkraft er tilfreds med at restfeltet inngår i kravet til minstevannføring, og det er i tråd med slik vi praktiserer vannføringen i Røssåga i dag.

I vinterperioden november til mars kan det oppstå situasjoner som kan føre til at vannet ved inntaket til Nedre Røssåga kraftverk (Fallforsen) blir så kaldt at det fryser til is på inntaksgrindene. Forutsetningene for at dette fenomenet skal skje, er komplekse, og det er betinget av vannstand, fyllingsgrad, vinterregn, nedbør generelt, temperatur og vind.

Det gamle inntaket til Nedre Røssåga kraftverk hadde nesten årlig problem med ising på inntaksristene som ga helt blokkert inntak. Statkraft har investert mye for å unngå ising, og et helt nytt inntak er etablert. Etter bygging av nytt inntak har problemet blitt mye mindre, og fram til dags dato har vi ikke opplevd blokkering av det nye inntaket. Statkraft har en instruks for å overvåke og agere når værsituasjonen tilsier at det kan skje.

Dersom vi likevel får en blokkering av inntaket slik at det ikke går noe vann inn i tunnelsystemet, får Statkraft problemer med å opprettholde minstevannføringskravet nedstrøms utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk. Tappeluke ved Fallforsen vil åpnes for forbitapping av 30 m³/s, men det kan skje først etter varsling og sikring av nedstrøms vannvei. Fra forbitappingen er iverksatt til vannføringen er etablert ved Sjøforsen målestasjon, vil det gå cirka 7 timer.

Til å opprettholde minstevannføringskravet på 30 m³/s har Statkraft da kun vannet i tunnel-systemet tilgjengelig inntil forbitappingen når Sjøforsen. Det er mulig å opprettholde 30 m³/s i en periode. Deretter er det ikke forsvarlig å tappe mer på grunn av fare for ras i tunnelen, og elveløpet nedstrøms nye Nedre Røssåga kraftverk vil tørrelegges. Statkraft vil med det bryte konsesjonen i noen timer inntil forbitappingen etableres ved Sjøforsen.

For å unngå tørrelegging av elveløpet inntil forbitapping er etablert, foreslår Statkraft en prosedyre hvor vi tapper 30 m³/s i en time og deretter 15 m³/s. Det vil sikre vann i elveløpet, redusere risikoen for ras i tunnelen og være gjennomførbart uten større utfordringer så lenge forbitappingen er etablert i løpet av cirka 8 timer. 15 m³/s er høyere enn alminnelig lavvannføring nedstrøms Sjøforsen i en uregulert situasjon, og forskjellen i vanddekt areal mellom 30 og 15 m³/s er bare cirka 4,4 %. Statkraft mener derfor at det er forsvarlig å redusere vannføringen til 15 m³/s i en slik situasjon.

Situasjonen som er beskrevet over, er en unormal situasjon, og det er tekniske begrensninger som gjør at Statkraft ikke vil kunne følge konsesjonen. Statkraft mener at det i en slik situasjon er bedre for fisken å redusere vannføringen i en kortere periode enn å tørrelegge elveløpet. For å unngå at Statkraft bryter konsesjonen ved blokkering av inntaket vinterstid, foreslår Statkraft følgende justering i manøvreringsreglementet:

Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal normalt ikke underskride 30 m³/s og aldri underskride 15 m³/s.

Ramping – restriksjon på vannføringsrestriksjon

NVE anbefaler å pålegge en restriksjon på hastigheten av vannføringsendringer tilsvarende gjeldende praksis: *«For driftsvannføringer mellom 30 og 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt endres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre opp eller ned.»*

Restriksjonen er formulert slik at det er begrensning både på opp- og nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk hele året. Sakte nedkjøring skal hindre stranding av fisk, og sakte oppkjøring er et varsel til sportsfiskerne som står i elva om at vannføringen vil øke. Sakte oppkjøring er slik Statkraft ser det, kun relevant i fiskesesongen fra 1. juli til 31. oktober. Statkraft er villig til å videreføre praksisen med sakte oppkjøring, men mener at praksisen ikke bør formaliseres.

Sakte oppkjøring begrenser Nedre Røssågas bidrag til balansering av kraftsystemet. Dagens praksis daterer langt tilbake i tid da tilgang på fleksibilitet i kraftsystemet var romslig. I en tid der behovet for fleksibilitet øker, mener Statkraft at sikkerhet for fiskeren kan løses med andre tiltak

enn sakte oppkjøring av produksjon og foreslår derfor følgende justering i manøvreringsreglementet:

For driftsvannføringer mellom 60 og 30 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre ~~opp~~ eller ned.

Smoltutvandringsflom

NVE anbefaler en smoltutvandringsflom på strekningen nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk hvor den faglige begrunnelsen er at flere studier har vist at høy vannføring gir økt overlevelse under smoltutvandringen. I forslag til nytt manøvreringsreglement er den definert på følgende måte:

«Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.»

I innstillingen påpeker NVE at Miljødirektoratet har tatt opp behovet for en smoltutvandringsflom og at Statkraft har ikke hatt kommentarer til dette. Årsaken til at vi tidligere ikke har kommentert på dette, er at vi oppfattet smoltutvandringsflom å gjelde Leirelva som er omtalt i Miljødirektoratets høringsuttalelse av 07.04.2014, jf. "slipp av vann for å sikre synkron utvandring av smolt". Under punktet om Røssåga i brevet var ikke vannføringen under smoltutvandringen omtalt.

NVE skriver i innstillingen at slipp av smoltutvandringsflom ikke vil medføre et produksjonstap, men kan flytte et lite produksjonsvolum fra vinter til sommer. Statkraft vil påpeke at lokaltilsiget til Stormyrbassenget er lavere enn den anbefalte smoltutvandringsflommen gjennom Nedre Røssåga kraftverk i de aller fleste tilsigsår. Det betyr at vi må benytte magasinert vann i Røssvatn til å oppfylle kravet, og vi får tvungen produksjon også av Øvre Røssåga i de tre døgnene.

Magasinrestriksjonen i Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er en av Nordlands viktigste lokaliteter for fugler knyttet til våtmark. Den tillatte regulerings høyden er 6 meter, og ved å tilpasse vannforbruket i Øvre og Nedre Røssåga kraftverker best mulig, prøver Statkraft å holde vannstanden så stabil som mulig i fuglenes hekketid. Statkraft har praktisert en stabil vannstand i lang tid, og naturen har tilpasset seg det.

I forslag til nytt manøvreringsreglement står det:

Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride kote 247,4 fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.

Restriksjonens hensikt er å etablere et mest mulig stabilt vannspeil i hekkeperioden for våtmarksfugl i Stormyrbassenget. Dette er spesielt viktig i den perioden fuglene ligger på reir. Fluktuasjoner oppad kan ødelegge etablerte reirplasser i myrområdene selv ved kortvarige stigninger. Statkraft er enig i intensjonen med kravet, men mener at foreslått intervall (HRV -0,5 meter) er et for høyt nivå. Dagens etablerte sommervannstand er 247,0–247,5 moh., og erfaring tilsier at intervallet bør videreføres. Ved høyere vannstand kommer flytetorv på flyt og stier og etablerte steder langs vannet blir oversvømt. I tillegg ønsker Statkraft å styre etter en fast dato istedenfor «fra isen går», og i vår manøvreringspraksis bruker vi 1. mai. Statkraft foreslår derfor følgende justering i manøvreringsreglementet:

Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride/overskride kote 247,0–247,5 fra 1. mai og fram til 15. juli.

Statkraft mener det er positivt at restriksjonen kun er formalisert i hekkesesongen. Det er en fordel å ligge med høy og stabil vannstand da det gir størst fallhøyde og produksjon. Det er ingen økonomisk gevinst for Statkraft å senke vannstanden i Stormyrbassenget uten at det er nødvendig av spesielle grunner, som vedlikehold, flomfare eller andre ekstraordinære situasjoner. Vi er enig

med NVE sin uttalelse: «NVE anser det som en fordel for både regulanten og NVE at slike arbeider kan gjennomføres uten ekstra ressursbruk på å søke midlertidige fravik fra reglementet.»

Statkraft vil også påpeke at en helårlig magasinrestriksjon med ønske om høy vannstand i Stormyrbassenget hele året gjør at vi ikke kan tappe magasinet ned til LRV, noe som innebærer at magasinet ikke kan nyttes fullt ut. Restriksjoner som medfører slike konsekvenser, kan ikke pålegges i en vilkårsrevisjon.

Konsesjonskraft

Kommunene krever at konsesjonskraftpris settes som OED-pris for Nedre Røssåga kraftverk istedenfor individuell selvkost. NVE har innstilt på fortsatt selvkost da de mener at vilkår om avgifter og kraft ligger utenfor det som kan endres ved ren revisjon av vilkår. Statkraft er enig i NVE sin vurdering.

Nedre Røssåga var et gammelt anlegg som måtte rehabiliteres. Store investeringskostnader var nødvendige, uavhengig av teknisk løsning. Selvkostprisen ville, uansett løsning, økt betydelig på grunn av nødvendige oppgraderinger. Da det først skulle investeres store summer, ønsket Statkraft også å se på muligheter for å utnytte vannet på en bedre måte. Rehabiliteringen av Nedre Røssåga har økt produksjonen med 200 GWh/år samtidig som det nå er et mer fleksibelt og robust anlegg.

Selvkost varierer over tid. Historisk har kommunene tjent på det, men nå er prisen på selvkost høyere enn OED-prisen. Med tiden vil avskrivninger føre til at selvkostprisen blir lavere og kan på nytt være et gunstigere alternativ.

Isforhold i Sørfjorden

Kommunene mener at man må forvente økte isproblemer i Sørfjorden i kalde perioder på grunn av økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk.

Statkraft mener at ulemper knyttet til isforholdene i fjorden allerede er gjort opp gjennom skjønn. Det ble betalt full erstatning gjennom skjønnet på 60-tallet, og da ble det også tatt høyde for slukeevne opp til 150 m³/s. Det største endringen skjedde ved selve utbyggingen, og dagens slukeevne på 165 m³/s utgjør en mindre endring.

Statkraft/NVE ble pålagt å drive isbryting i fjorden ved overskjønn 1969. Det var ikke hensiktsmessig med så omfattende isbryting, og partene (kommunene, oppsittere og NVE) inngikk en isbryteravtale i 1970. Isbryting gjøres ikke lengre i fjorden, men Statkraft er pliktig til å bryte is eller dekke kostnadene ved isbryting overfor to oppsittere som ikke signerte isbryteravtalen.

Småbåthavna ved Hemnesberget er et privat anlegg, og den ble etablert etter utbyggingen. Statkraft har ingen juridiske forpliktelser til å støtte prosjektet, men ga likevel støtte til å etablere en molo som vil avhjelpe havna mot isproblemer.

NVE vurderer å pålegge Statkraft å overvåke og dokumentere isleggingen i fjorden ved å tegne iskart i en periode på noen år framover. Dersom økt slukeevne i Nedre Røssåga medfører endringer i isleggingsforholdene i fjorden, kan NVE ta opp spørsmålet om en mer omfattende utredning til ny vurdering. Statkraft mener at det er uklart hva som er før-tilstanden ved en utredning, og det er flere forhold som påvirker isforholdene i fjorden. Klimaendringer vil for eksempel føre til temperaturendringer, og kanskje vil det påvirke isforholdene i fjorden mer enn den økte slukeevnen framover.»

NVE har kommentert Statkrafts merknader til innstillingen som følger i brev av 04.03.2022:

«Anbefalt pålegg om minstevannføring i Nedre Røssåga

Det ene forslaget til justering gjelder krav til minstevannføring nedstrøms Sørforsen. Statkraft viser til historiske problemer med ising på inntaksgrindene til Nedre Røssåga kraftverk, som tidligere har ført til episoder med fullstendig blokkering av inntaket nesten årlig. Ved bygging av nytt inntak i forbindelse med byggingen av nytt aggregat i Nedre Røssåga kraftverk, ble det lagt stor vekt på å konstruere inntaket slik at en skulle unngå slike problemer. I tillegg overvåker Statkraft

situasjonen aktivt, og regulerer driften på en slik måte at ising på inntaket forebygges når værssituasjonen tilsier det. Det har hittil ikke skjedd at det nye inntaket har blitt blokkert av is.

Likevel mener Statkraft at bestemmelsen om minstevannføring nedstrøms Sjøforsen bør ta høyde for at slike situasjoner kan oppstå. Dersom inntaket blokkeres av is, vil det av ulike årsaker bli noen timer hvor det ikke vil være mulig å opprettholde 30 m³/s nedstrøms Sjøforsen. Statkraft beskriver en prosedyre som kan sørge for at det kan opprettholdes 15 m³/s inntil vann sluppet fra Fallfors når Nedre Røssåga, og en vannføring på 30 m³/s kan gjenoprettes. Ved å følge denne prosedyren vil en unngå at elveløpet i en periode tørrlegges fullstendig. På denne bakgrunnen foreslår Statkraft følgende justering av den anbefalte bestemmelsen: «*Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal normalt ikke underskride 30 m³/s og aldri underskride 15 m³/s.*»

Det vil selvsagt være svært skadelig dersom elveløpet blir fullstendig tørrlagt. Vi er imidlertid skeptiske til en slik generell omformulering av pålegget om minstevannføring. I ettertid kan det åpne seg flere mulige tolkninger av hva som er «normalt», som vi ikke ser i dag. En omformulering av bestemmelsen slik Statkraft foreslår, kan lett oppfattes av andre som en generell oppmykning av kravet om minstevannføring. Dette mener vi vil være uheldig. Blokkering av inntaket til Nedre Røssåga er en unntakssituasjon, som en må anta vil oppstå sjelden eller aldri etter bygging av det nye inntaket. Dersom det likevel skulle skje, mener vi at Statkraft både kan og bør følge den skisserte prosedyren uavhengig av om pålegget om minstevannføring justeres slik de foreslår. Vannressursloven § 5 om forvalteransvar og aktsomhetsplikt, som bl.a. sier at «Enhver skal opptre aktsomt for å unngå skade eller ulempe i vassdraget for allmenne eller private interesser» gjelder alltid, for alle vassdragsanlegg. Statkraft kan vanskelig klandres for at inntaket blokkeres av is. Dersom dette skjer, er de derimot forpliktet til å opptre aktsomt for å unngå skade og ulempe. I en slik situasjon vil det åpenbart være i strid med aktsomhetsplikten dersom de disponerer tilgjengelig vannmengde på en slik måte at elveløpet nedstrøms tørrlegges framfor å disponere vannet slik at en ikke underskrider 15 m³/s.

Vi anbefaler at formuleringen vi har foreslått angående minstevannføring i Nedre Røssåga opprettholdes.

Anbefalt restriksjon for effektkjøring (ramping)

Vi har anbefalt at restriksjoner for raske vannføringsendringer skal gjelde både ved nedkjøring og oppkjøring. Hovedbegrunnelsen for at vi også anbefalte restriksjon for oppkjøring, var flere innspill angående sikkerhet i vassdraget ved raske vannføringsøkninger. Det ble avklart med Statkraft at dette ville være i tråd med den praksisen de allerede fulgte.

Statkraft sier nå at de mener sakte oppkjøring kun er relevant i fiskesesongen fra 1. juli til 31. oktober. Statkraft er villig til å videreføre praksisen med sakte oppkjøring, men mener at praksisen ikke bør formaliseres. De viser til at sakte oppkjøring begrenser Nedre Røssågas bidrag til balansering av kraftsystemet og mener at sikkerhet for fiskeren kan løses med andre tiltak enn sakte oppkjøring av produksjon. De foreslår derfor følgende justering av vår anbefalte bestemmelse om ramping: «*For driftsvannføringer mellom 60 og 30 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk, kan vannføringen maksimalt ~~endres~~ reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre ~~opp eller ned.~~*»

Vi viser til våre generelle kommentarer angående tiltak som handler om sikkerhet i vassdrag, i vår innstilling under punktet om «Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking». Krav om sikkerhet i vassdrag reguleres både via standard konsesjonsvilkår og flere gjeldende forskrifter. Disse gir Statkraft et selvstendig ansvar for å sørge for tilstrekkelig sikkerhet for tredjeperson. NVE er myndighet både for IK-vassdrag og damsikkerhetsforskriften. NVE kan gjennom revisjon etter IK-vassdrag og tilsyn etter damsikkerhetsforskriften se til at det foreligger skriftlige analyser av behovet for sikringstiltak. NVE kan også gi konkrete pålegg med hjemmel i vilkårene og/eller forskrift. Ut fra den sikkerhetsmessige begrunnelsen kan det være akseptabelt at restriksjonen på hastigheten for vannføringsøkninger fjernes. Statkraft vil like fullt være ansvarlig for sikkerhet for tredjeperson. Vi har ingen grunn til å tro at de ikke tar dette ansvaret på alvor.

Raske økninger i vannføringen kan også ha negative konsekvenser for bunndyr ved at de skylles nedover elva med strømmen i større grad enn naturlig (katastrofedrift). Dette er beskrevet i NINA temahefte nr. 62 – «Miljøvirkninger av effektkjøring» – fra 2016. Negative konsekvenser for produksjonen av bunndyr kan i neste omgang ha negative konsekvenser for fisk, som lever av bunndyrene. Raske reduksjoner i vannstanden, som kan medføre stranding og død for både fisk og bunndyr, anses imidlertid som vesentlig mer skadelig. Vi mener også det er rimelig å anta at den anbefalte minstevannføringen på 30 m³/s vil medvirke til å avbøte negative virkninger for bunndyr av raske vannføringsøkninger. Ved en vannføring på 30 m³/s er det meste av elvebunnen til enhver tid er vanddekt.

Den anbefalte restriksjonen for økning i vannføring ville trolig ha virket ytterligere forebyggende for negative virkninger for bunndyr. Miljøgevinsten er likevel såpass usikker, og trolig begrenset, at vi ser at hensynet til fleksibilitet i kraftsystemet kan veie tyngre i denne saken. Vi mener det kan være akseptabelt at restriksjonen på hastigheten for vannføringsøkninger fjernes.

Vi har imidlertid sett en liten brist i sammenhengen mellom vår anbefalte bestemmelse om minstevannføring og vår anbefalte bestemmelse om restriksjoner for effektkjøring. Etter vår anbefaling kan pålagt minstevannføring på 30 m³/s oppfylles ved det samlede volumet av vannføringen fra restfeltet og driftsvannføring fra Røssåga. Dette innebærer at driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk kan bli lavere enn 30 m³/s. Den anbefalte bestemmelsen om restriksjoner for effektkjøring forholder seg imidlertid til driftsvannføringen alene. Slik den er formulert, gjelder den kun ned til driftsvannføringer på 30 m³/s. Derfor bør bestemmelsen om restriksjoner for effektkjøring endres, slik at det vil være mulig å gå trinnvis ned på driftsvannføringen, helt ned til det volumet som er nødvendig for å oppfylle minstevannføringskravet. Vi foreslår derfor at bestemmelsen om effektkjøring (ramping) endres til:

«For driftsvannføringer mellom 30 og mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt ~~endres~~ reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan ~~endres~~ reduseres videre ~~opp eller~~ ned.»

Anbefalt smoltutvandringsflom

Vi oppfatter ikke at Statkraft har vesentlige motforestillinger mot å innføre en slik restriksjon. Vi holder fast ved anbefalingen om å pålegge en relativt høy vannføring i tre døgn sammenhengende i smoltutvandringsperioden. Vi har ingen ytterligere kommentarer til dette.

Anbefalt magasinrestriksjon i Stormyrbassenget

Vi har anbefalt at følgende magasinrestriksjon tas inn i reglementet: «Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride kote 247,4 fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.» Valget av kotehøyde er basert på hva Statkraft tidligere har oppgitt.

Statkraft er enige i intensjonen bak den anbefalte magasinrestriksjonen, men mener at kravet innebærer en for høy magasin vannstand. De oppgir nå at etablert sommervannstand er 247,0–247,5 moh. og at flytetorv kommer på flyt, samt at stier og etablerte steder langs vannet blir oversvømt dersom vannstanden blir høyere. I tillegg ønsker Statkraft å styre etter en fast dato istedenfor «fra isen går». I sin manøvreringspraksis bruker de 1. mai. De foreslår at bestemmelsen i reglementet endres til «Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride/overskride kote 247,0–247,5 fra 1. mai og fram til 15. juli.»

Vår anbefaling om magasinrestriksjon i Stormyrbassenget er primært gitt av hensyn til smålom, storlom og horndykker. Alle disse hekker helt i vannkanten. De er svært sårbare for endringer i vannstanden. For vellykket hekking bør vannstanden ligge på «normalt» nivå når hekking starter, og videre holde seg så stabil som mulig på dette nivået i hele hekkeperioden.

Det er Statkraft som har kunnskapen om hvilken vannstand som er «normal» for Stormyrbassenget. Vi forholder oss derfor til de nye opplysningene om at vannstanden ikke bør overstige kote 247,5 om sommeren.

Vi viser til vår innstilling, hvor det går fram at intensjonen bak anbefalingen om å fastsette en magasinrestriksjon for Stormyrbassenget i hekkeperioden for fugl er å sikre «stabil vannstand». Vi ser at dette burde vært eksplisitt uttrykt i selve bestemmelsen. Det vil være uheldig om vannstanden i Stormyrbassenget varierer med så mye som 0,5 m i hekkeperioden. Det er imidlertid ikke praktisk mulig å holde vannstanden 100 % stabil. Derfor er det nødvendig å tillate et visst slingringsmonn. Vi foreslår at bestemmelsen justeres slik at den signaliserer tydeligere at vannstanden skal være så stabil som mulig, men kan akseptere at «LRV» og «HRV» i perioden med magasinrestriksjon flyttes til intervallet 247,0–247,5.

Vi ser også at det vil være enklere og mer praktisk å forholde seg til at perioden med magasinrestriksjon avgrenses av en konkret dato, framfor «fra isen går». Vår intensjon var å ta høyde for årlige variasjoner, samt en usikker utvikling gjennom den kommende 30-årsperioden før neste mulige revisjonstidspunkt på grunn av klimaendringer. 1. mai er et rimelig tidspunkt å starte perioden med magasinrestriksjon, som trolig vil stå seg gjennom perioden, selv om klimaendringer kan medføre at tidspunktet for når hekking starter kan komme til å forflytte seg noe fram i tid.

På denne bakgrunnen foreslår vi at bestemmelsen justeres til: *«I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabil som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0».*

Dersom Statkraft nå har oppgitt korrekte kotehøyder for reell praksis, så vil restriksjonen gi rom for å ligge med så høy vannstand som mulig, uten å oversvømme arealer som ikke bør oversvømmes, samtidig som den sikrer at vannstanden holdes så stabil som mulig og at restriksjonen er praktisk mulig å oppfylle.

Vi kan ellers nevne at verken smålom, storlom eller horndykker har endret status ved oppdatering av rødlista, som kom i 2021. Det vil si at horndykker fortsatt er regnet som sårbar.»

IV. Departementets bemerkninger

1. GRUNNLAGET FOR REVISJON AV REGULERINGSKONSESJONER

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991–92), jf. Innst.O. nr. 66 (1991–92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller u hensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

2. OM RØSSÅGAREGULERINGEN OG KONSESJONER SOM KAN REVIDERES

Samtykke til statsregulering av Røssåga ble først gitt i 1954. I 1960 ble det gitt samtykke til regulering av Bleikvatn og overføring av Bleikvatn til Røsvatn. Samme år ble det gitt samtykke til overføring av vann fra Vefsnavassdraget til Røsvatn.

Kgl.res. av 08.07.1954 for statsregulering av Røssåga omfatter regulering av Røsvatn med 11,2 m. Kgl.res. av 13.05.1960 for statsregulering av Bleikvatn omfatter regulering av Bleikvatn med 21,5 m.

Kgl.res. av 22.12.1960 omfatter overføring av Elsvatn, Østre Fisklausvatn og Gluggvasselva i Vefsna-vassdraget fra i alt 8 inntakssteder.

Tillatelsene ble gitt som samtykke til statsreguleringer, i og med at det var staten ved statsbedriften NVE Statkraftverkene som var utbygger og ikke trengte konsesjon. I dag er det Statkraft Energi AS som har tillatelsene. Tillatelsene er nå sidestilt med andre konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven.

Felles manøvreringsreglementet for alle reguleringene ble fastsatt 22.10.1965.

3. KRAV OM REVISJON

Advokatfirmaet Hjort fremmet i mars 2005 krav om revisjon på vegne av Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Kravet var begrunnet i en rekke forhold knyttet til ulempene av reguleringen. Det er bl.a. fremmet krav knyttet til manøvreringsreglementet for reguleringen, krav om minstevannføring på deler av den regulerte strekningen, om kraftverkernes driftsmønster og hva gjelder magasinrestriksjoner både for Røsvatn/Tustervatn, Bleikvatn og Stormyrbassenget/Avan. I tillegg er det fremmet økonomiske krav og en rekke krav som kan knyttes til standardvilkårene som vil redusere miljøulempene og ulemper for brukere av området som er påvirket av Røssåga-reguleringen.

NVE vedtok 22.05.2007 å åpne for revisjon av vilkårene i Røssåga-reguleringen. Det forelå et revisjonsdokument fra Statkraft Energi AS i november 2013. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater m.m. er gitt i NVEs innstilling.

4. NVES INNSTILLING

NVE har 05.11.2020 oversendt innstilling hvor de har vurdert de enkelte revisjonskravene på bakgrunn av det foreliggende kunnskapsgrunnlaget.

Statkraft har hatt en praksis med slipp av minstevannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk. NVE anbefaler at denne praksisen tas inn som en bestemmelse i manøvreringsreglementet.

NVE har også avveid nytten for miljø og brukerinteresser ved å innføre magasinrestriksjoner for Røsvatn i forhold til påvirkningen på kraftproduksjon, forsyningssikkerhet og flomforhold. NVE har lagt vekt på at vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktige for det norske kraftsystemet. Magasiner med stor magasin kapasitet og god reguleringsevne, slik tilfellet er i Røssåga-utbyggingen, er særlig verdifulle for forsyningssikkerheten.

NVE registrerer at Røssåga-reguleringene har ført til betydelige miljøskader og ulemper for viktige brukerinteresser. Revisjonskravene og innkomne høringsinnspill vektlegger spesielt de negative påvirkningene ved reguleringen av Røsvatn for landskap og opplevelsesverdier for friluftsliv, båtbruk og fiske, samt en del andre forhold.

NVE mener innføring av moderne standardvilkår, herunder vilkår om naturforvaltning, vil kunne innfri flere av kravene og bidra til noe miljøforbedring. NVE går derfor inn for at det fastsettes nye og moderniserte vilkår for de tre konsesjonene, tilsvarende som for nye konsesjoner i dag. Dagens standardvilkår gir bl.a. forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt, kompenserende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser.

NVE foreslår at det i tråd med standardvilkårene innføres vilkår om automatisk fredete kulturminner. Økonomiske krav, herunder krav om næringsfond, omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon.

NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger spesielle hensyn som gjør det aktuelt å pålegge tildeling av næringsfond eller annen økonomisk kompensasjon ut over de fondsmidlene som ble tildelt på konsesjonstidspunktet og som var engangsutbetalinger.

NVE anbefaler ikke innføring av krav til sommervannstand i Røsvatn. Hemnes og Hattfjelldal kommuner fremmet først et krav om at vannstanden om sommeren skulle være 2,25 m under HRV, men endret dette til 3,25 under HRV. Kravet er fremmet primært for å redusere ulempene for landskap og brukerinteressene knyttet til Røsvatn. NVE har ikke realitetsvurdert kravet. Det vises til at et absolutt krav til sommervannstand ville gjøre det umulig å utnytte hele magasinet, og at det ville være i strid med departementets retningslinjer for revisjon. NVE har derimot vurdert et mykt fyllingskrav, som innebærer at alt tilsig skal gå til magasin fylling fra en gitt dato. NVE anbefaler heller ikke innføring av dette. NVE mener et mykt fyllingskrav vil begrense fleksibiliteten i driften av

kraftverkene, og at dette i for stor grad vil ha negative konsekvenser for kraftproduksjon, system- og balansetjenester og flomforhold.

NVE har vurdert kravet til slipp av minstevannføring fra Fallfors. Kravet er begrunnet med at det vil hindre gjengroing og tørrlegging pga. innfrysing på strekningen. Det er beregnet at slipp av 1,5 m³/s hele året vil gi et produksjonstap på mellom 25 og 30 GWh. NVE viser til at alminnelig lavvannføring i uregulert tilstand er beregnet til å være om lag 13 m³/s, og mener det vil være nødvendig med et langt større vannslipp enn 1,5 m³/s for å hindre begroing. NVE mener at strekningen i dag har verdi for fiske, og at nytten ved slipp av minstevannføring ikke veier opp samfunnskostnaden ved tap av kraftproduksjon på 25–30 GWh. Når det gjelder krav om minstevannføring fra Fallfors har NVE gjort en avveining av nytten for miljø og brukerinteresser i forhold til påvirkningen på kraftproduksjon. NVE mener det ikke vil være tilstrekkelig nytte av en minstevannføring sett i forhold til den samfunnskostnaden dette vil medføre i forhold til tapt kraftproduksjon. Det er i vannforvaltningsplanen heller ikke godkjent miljømål som kan medføre krafttap.

5. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Røssåga fikk prioritet 1.1 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, samtidig som aktuelle tiltak antas å gi lite eller moderat krafttap sett i forhold til forventet miljøgevinst.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 04.07.2016 av "Regional plan for vassforvaltning i vassregion Nordland", ble de *naturlige* vannforekomstene Røssåga opp til samløp Leirelva og Røssåga mellom samløp Leirelva og Sjøforsen gitt økt miljømål med frist 2027, og dette er miljømål som kan medføre krafttap. Miljømålet i disse vannforekomstene er satt til *god økologisk tilstand* (GØT) med konkret miljømål om «Høstbar fiskebestand, av utvalgte, men ikke alle relevante arter, som ikke er avhengig vedlikeholdstiltak». Vannforvaltningsplanene er nå under oppdatering. Det er Klima- og miljødepartementet som godkjenner oppdaterte vannforvaltningsplaner i samråd med Olje- og energidepartementet.

NVE avga innstilling i revisjonssaken 05.11.2020. Innstillingen ble sendt på høring til, berørte kommuner, fylkeskommunen og Sametinget. Hemnes kommune, Hattfjelldal kommune og Nordland fylkeskommune har avgitt uttalelse, og advokatfirmaet Lund & co har avgitt uttalelse på vegne av de tre berørte kommunene. Departementet har i tillegg mottatt innspill fra Statnett, Statkraft samt uttalelse fra grunneiere ved Røsvatn. Departementet har videre bedt NVE kommentere innspillene fra Statkraft og Statnett. Departementet gjennomførte et åpent møte og en befaring i området 24. august 2021.

Til grunn for behandlingen av revisjonssaken har departementet lagt kommunenes krav, Statkrafts revisjonsdokument og tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2016 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte vedtak i saken.

6. OM DAGENS FORHOLD I VASSDRAGET

Røssågareguleringen, med konsesjoner gitt i 1954 og 1960, berører Røssåga inkludert Bleikvasselva, og Vefsna. Røsvatnet er hovedmagasinet, og er regulert med 11,2 m. Ved HRV er Røsvatnet Norges nest største innsjø med et overflateareal på 218 km². Røsvatnet er også det tredje største reguleringsmagasinet i Norge i volum, med 2309 millioner m³ lagringskapasitet.

Elsvatnet, som naturlig drenerer til Vefsna, har noe flomdempingskapasitet og er overført til Røsvatnet via Ugelvatnet. Storbekken er tatt inn på overføringstunnelen. Overføringen medfører at Elsvasselva, som er om lag 8 km mellom Elsvatnet og samløpet med Vefsna nær kommunesenteret i Hattfjelldal, har sterkt redusert vannføring. Samtidig har Mølnhusbekken mellom Ugelvatnet og

Bjørkåselva/Røsvatn høyere vannføring enn naturlig. Dette er den østligste av overføringene fra Vefsna til Røsvatnet.

Litt lenger vest er Østre Fisklausvatn overført fra Vefsna til Røsvatn via Lillerøsvatnet. Østre Fisklausvatn har også noe flomdempingskapasitet. Fisklauselva, som er om lag 7 km mellom Fisklausvatn og Vefsna, har redusert vannføring.

Videre vestover er øvre deler av Gluggvasselva overført til Røsvatn ved inntak i Nordre Svartvatnet (flomdempingsmagasin), Åsskardelva, Jamtjellelva og Gluggvatna/Dølibekken. Gluggvasselva har sterkt redusert vannføring. Fra inntaket i Gluggvatna/Dølibekken og til samløpet med Vefsna ved Grane er det om lag 15 km. Mellom Nordre Svartvatnet og samløpet mellom Svartvasselva og Gluggvasselva er det om lag 10 km.

Bleikvatnet drenerer naturlig til Bleikvasselva, som løper sammen med Røssåga mellom Røsvatn og Stormyrbassenget ved Bleivassli. Bleikvatnet er overført til Røsvatnet og Bleikvasselva har dermed mistet det vesentligste av sin naturlige vannføring. Strekningen mellom Bleikvatnet og Røssåga er om lag 8,7 km. Bleikvatnet er regulert med 21,5 m. Overflatearealet ved HRV er ca. 13 km² og magasin-volumet er 250 millioner m³.

Øvre Røssåga kraftverk har inntak i Røsvatnet (Tustervatnet) og utløp til Stormyrbassenget. Strekningen mellom inntak og utløp er om lag 9,3 km. Brutto fallhøyde er 135,5 m. Kraftverket ble rehabilitert i perioden 2016–2018. Statkraft har opplyst at installert effekt er økt fra 165 til 180 MW, og produksjonen er økt fra 830 til 900 GWh/år. Produksjonsøkningen skyldes i hovedsak teknisk oppgradering og ny utløpstunnel fra kraftverket, mens maksimal slukeevne er tilnærmet lik situasjonen før opprusting.

Stormyrbassenget er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk, og er tillatt regulert med 6 m. I praksis utnyttes ikke denne reguleringsmuligheten. Normalt ligger vannstanden i Stormyrbassenget jevnt høyt og varierer ikke mer enn 0,5 m.

Etter at nytt aggregat ble satt i drift i 2016 har Nedre Røssåga kraftverk en installert effekt på 350 MW og en beregnet gjennomsnittlig årsproduksjon på 2150 GWh, noe som gjør det til et av Norges største vannkraftverk. Brutto fallhøyde er 246,4 m. Utløpet til det nye kraftverket er lagt ved Sjøforsen, nærmere 700 m oppstrøms utløpet av det gamle kraftverket, slik at en strekning som egner seg som gyte- og oppvekstområde for laks og sjørret nå er restaurert og har fått økt vannføring. Elvestrekningen mellom Stormyrbassenget og Sjøforsen er om lag 12 km, og det er om lag 14 km fra Sjøforsen til Røssågas utløp i Sørfjorden/Ranfjorden.

Nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk er det et skjønnspålagt krav om at vannføringen ikke skal gå under 15 m³/s. For øvrig er det i dag ingen pålegg om slipp av minstevannføring i noen av de berørte elvene.

Inkludert overføringene fra Vefsna, utgjør nedbørfeltet til Røssåga ca. 2430 km². Samlet er reguleringsgraden i vassdraget på over 80 %.

7. DEPARTEMENTETS VURDERING AV ENDRINGER I KONSESJONSVILKÅRENE

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Røssåga-reguleringen. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

7.1 Om tiltak nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk

Røssåga er et anadromt vassdrag opp til Sjøforsen med oppgang av både laks og sjørret. Dette er en strekning på om lag 14 km. Sidevassdraget Leirelva, som har samløp med hovedelva om lag 5 km nedenfor Sjøforsen, er anadrom over en strekning på om lag 17 km.

Ved rehabiliteringen av Nedre Røssåga kraftverk, ble ny kraftstasjon satt i drift med utløp til kulpen under Sjøforsen. Dette innebar reetablering av den øverste delen av anadrom strekning i Røssåga. Den gamle kraftstasjonen, som fortsatt er i drift, har utløp om lag 600 m nedstrøms Sjøforsen.

Røssåga er ikke nasjonalt laksevassdrag, men er prioritert i NVEs og Miljødirektoratets revisjonsrapport som et av de potensielt viktigste vassdragene i regionen hva gjelder laks og sjørret. Gjeldende vannforvaltningsplan åpner for at det kan pålegges tiltak på anadrom strekning som kan medføre tapt kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden.

7.1.1 Vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk

Det er i gjeldende konsesjon ingen krav til vannføring på strekningen nedstrøms utløpet av Nedre Røssåga kraftverk, men Statkraft er ved skjønn pålagt at vannføringen nedstrøms kraftverket ikke skal gå under 15 m³/s. Statkraft har i dag en praksis med drift av kraftverket som innebærer at vannføringen nedstrøms kraftverket er på 30 m³/s hele året, forutsatt driftsklare maskiner.

NVE har anbefalt at det settes vilkår om en minstevannføring i samsvar med Statkrafts praksis på 30 m³/s hele året, og presiserer at restvannføringen nedstrøms Fallfors inngår.

Det framgår av NVEs innstilling at det synes å være bred enighet om at en minstevannføring på 30 m³/s er tilstrekkelig for å hensynta de ulike interessene nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk, med særlig vekt på hensynet til laks. Miljødirektoratet har i uttalelsen til NVE gitt uttrykk for at vannføringen minst må settes til Statkrafts selvpålagte praksis. Røssåga elveeierlag ønsker en minstevannføring på 35 m³/s. Naturvernforbundet i Rana og omegn slutter seg til NVEs innstilling, og viser til at innføring av standardvilkår i tillegg vil kunne bidra til å fremme produksjonen av laks.

Statkraft har i kommentarene til NVEs innstilling vist til at NVEs anbefaling er i samsvar med dagens praksis, og er tilfreds med at tilsiget fra restfeltet inngår i minstevannføringen.

Alminnelig lavvannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk er beregnet til om lag 13 m³/s. Departementet registrerer at NVEs anbefalte vannføring er mer enn det dobbelte av alminnelig lavvannføring. En større vannføring ville ha flyttet mer av produksjonen fra sommer til vinter. Departementet mener NVE har gitt en anbefaling om vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk som er basert på et godt faglig grunnlag som ivaretar hensynene til både naturmangfold, kraftproduksjon og kraftverkets evne til å levere systemtjenester. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Statkraft ber om at det i vilkårene tas hensyn til eventuelle driftsproblemer knyttet til ising på inntaksristene til kraftverket. I slike tilfeller vil kravet til minstevannføring ikke kunne overholdes. Det vises til at ved blokkering av inntaket, vil det gå om lag 7 timer før forbitappingen når Sjøforsen, og at det ikke er tilstrekkelig vann i tunnelsystemet til å opprettholde en minstevannføring uten fare for ras i tunnelen. Statkraft foreslår derfor at vilkåret om minstevannføring knyttes til normale forhold, og at minstevannføringen ved blokkering av inntaket reduseres til 15 m³/s etter en time og fram til forbitappingen når Sjøforsen. Problemer med ising på inntaksristene forekom nesten årlig før det nye kraftverket ble satt i drift i 2016, men har ifølge Statkraft etter dette ikke vært noe problem.

Både Hemnes kommune og NVE har gitt uttrykk for at Statkrafts forslag om at vilkåret kun skal gjelde ved «normale forhold» er for generelt, og gir Statkraft et for stort handlingsrom ved driften av kraftverket. NVE peker på at isingsforholdene ved inntaket vil oppstå sjelden eller aldri, og at Statkraft etter vannressursloven § 5 om aktsomhetsplikt uansett er forpliktet til å opptre på en slik måte at konsekvensene av utilsiktede hendelser medfører minst mulig skade. NVE holder fast ved sin anbefalte formulering.

Departementet vil vise til at isingsproblemer ikke har forekommet i de årene som er gått etter at det ble etablert nytt inntak i Stormyrbassenget. Departementet er av den oppfatning at en potensiell driftsteknisk utfordring ikke kan legges til grunn ved fastsetting av minstevannføringen, og slutter seg til NVEs vurdering.

7.1.2 Restriksjoner på effektkjøring i Nedre Røssåga kraftverk – ramping

Statkraft har etablert en praksis for endringen av driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk på maksimalt 7,5 m³/s for hvert 15. minutt ved vannføringer mellom 30 og 60 m³/s. Denne praksisen, som kalles ramping, har bl.a. som formål å hindre stranding av fisk som følge av tørrlegging av elvebunnen når driftsvannføringen reduseres. Begrensningen i oppreguleringen av vannføringen er i tillegg begrunnet i hensynet til brukerinteressene, herunder fiskere, knyttet til den aktuelle elvestrekningen.

Ved NVEs høring har det framkommet et ønske om at Statkrafts praksis blir formalisert i manøvreringsreglementet.

Miljødirektoratet har påpekt at effektkjøringsbegrensningene må gis som endringer i cm/time, og er usikker på hva Statkrafts praksis innebærer målt som vannstandsendringer. Statkraft har påpekt at

det er mange forhold som påvirker vannstandsendringene, bl.a. tidevannsvariasjoner og resttilsig, og at det derfor vil være krevende å drifte kraftverket basert på endringer i vannstand. Det pekes også på at utløpet fra det nye kraftverket er konstruert for å tåle vannstandsendringer bedre enn tidligere. Statkraft er også av den oppfatningen at det vesentligste av elvebunnen er vanndekket ved en vannføring på 30 m³/s, og at vannføringsendringer derfor i liten grad vil føre til tørrlegging og strandingsfare.

Miljødirektoratet har pekt på problemstillingen ved at små fisk bruker elveforbygninger til skjul, og at for rask reduksjon i vannstand kan medføre at småfisk strander i forbygningene. Det pekes imidlertid på at det er lite kunnskap om virkningene på fisk av vannstandssenkinger i forbygninger, og selv om undersøkelser viser at fisk trekker ut av forbygningene ved synkende vannstand om sommeren, vil risikoen for stranding øke når vanntemperaturen synker.

NVE viser til at ved et krav om en minstevannføring på 30 m³/s, vil et vesentlig areal av elvebunnen alltid være vanndekt, men mener likevel at hensynet til strandingsfare for fisk tilsier at effektkjøringsrestriksjonene tas inn i manøvreringsreglementet. Dette vil også bidra til at små fisk som bruker elveforbygninger som skjul kan tilpasse seg en senking av vannstanden.

Departementet mener NVE i innstillingen har lagt til grunn den kunnskapen som er tilgjengelig knyttet til strandingsproblematikken. Det vises til at det er lite areal som ikke er vanndekket ved en minstevannføring på 30 m³/s, og at strandingsrisikoen i tillegg er avhengig av tidevannspåvirkningen og restvannføringen. NVE har også lagt til grunn at elveeierlaget, som har god lokal kjennskap til elva, sammen med kommunen har ønsket en formalisering av Statkrafts praksis uten å gi uttrykk for at denne må innskjerpes. Departementet vil også vise til at den øverste strekningen opp til nye Nedre Røssåga kraftverk er antatt å få størst betydning som oppvekstområde for anadrom fisk, og at denne strekningen er søkt utformet på en slik måte at ulempene ved reguleringen blir minst mulig. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om vilkår for nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk.

NVE har i innstillingen anbefalt at begrensningen ved oppregulering må formaliseres i manøvreringsreglementet av hensyn til fiskere, og i noen grad for å unngå såkalt «katastrofedrift» av bunndyr, som innebærer store mengder bunndyr drives nedover ved rask økning av vannføringen. I kommentarer til NVEs innstilling har Statkraft påpekt at restriksjonene på effektkjøring først og fremst skal hindre stranding av fisk, og at begrensningene i økningen av vannføringen av hensyn til fiskere nedstrøms kan løses ved andre tiltak. Denne begrensningen vil ifølge Statkraft uansett kun være relevant i fiskesesongen. Statkraft vil videreføre praksisen med økning i driftsvannføringen på frivillig basis, men mener det ikke er grunnlag for at denne nedfelles i manøvreringsreglementet. Hemnes kommune har i en uttalelse til Statkrafts forslag gitt uttrykk for at dersom restriksjonen på oppkjøringen sløyfes, må minst to alternative og uavhengige varslingsystem for fiskere og andre brukere av elva være på plass før restriksjonen oppheves.

NVE har på forespørsel fra departementet foretatt en ny vurdering av forslaget til vilkår om restriksjon i hastigheten for oppkjøring av kraftverket. NVE mener Statkrafts forslag om å ikke ta inn den frivillige restriksjonen om oppkjøring er akseptabelt. Samtidig understreker NVE at Statkraft har et selvstendig ansvar for å sørge for sikkerheten for tredjeperson. Både forskriften om internkontroll av vassdragsanlegg og damsikkerhetsforskriften gir hjemler for å pålegge Statkraft tiltak dersom sikkerhetsmessige hensyn tilsier det. Miljøgevinsten av restriksjoner på oppkjøringen av kraftverket er etter NVEs syn usikker, så lenge det meste av elvebunnen er vanndekt.

Når det gjelder å innføre begrensninger på oppkjøring av kraftverket, er det departementets syn at hensynet til tredjepersoners sikkerhet er viktig, men at Statkraft uansett har et selvstendig ansvar for sikkerheten knyttet til sine anlegg, slik NVE har påpekt. Departementet legger til grunn at Statkraft er villig til å videreføre dagens frivillige praksis med oppkjøring av kraftverket, og at dagens forskrifter til vannressursloven gir myndighetene tilstrekkelige hjemler til å bedre sikkerheten for tredjeperson dersom det viser seg nødvendig. Departementet mener på bakgrunn av dette at den frivillige restriksjonen for oppkjøring ikke bør formaliseres i reglementet, og slutter seg til NVEs reviderte vurdering av dette forholdet.

NVE har for øvrig anbefalt at ordlyden om restriksjon for effektkjøring bør justeres. I og med at forslaget om minimum vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s oppfylles ved det samlede volumet av vannføringen fra restfeltet og driftsvannføringen, må vilkåret om restriksjon ved nedkjøring av kraftverket justeres, da driftsvannføringen kan bli lavere enn 30 m³/s pga. tilsiget fra

restfeltet. Justeringen framgår av departementets forslag til merknadene til manøvreringsreglementet.

Ut fra dette er det departementets syn at begrensningene i effektkjøring ved reduksjon av vannføringer i Nedre Røssåga kraftverk ved driftsvannføring på 60 m³/s eller lavere foreslås tatt inn i manøvreringsreglementet.

7.1.3 Vannføring for smoltutvandring

NVE har anbefalt at det slippes en smoltutvandringsflom ved at driftsvannføringen i perioden 28. mai – 3. juni ikke skal underskride 100 m³/s tre døgn i strekk. Anbefalingen er kommet på bakgrunn av innspill fra Miljødirektoratet. Denne problemstillingen har i liten grad vært pekt på eller kommentert av andre høringsparter.

Statkraft har opplyst at lokaltilsiget til Stormyrbassenget de fleste år vil være lavere enn NVEs anbefalte smoltutvandringsflom, og at det da må tappes fra Røsvatn for å oppfylle vilkåret.

Departementet registrerer at et vilkår om smoltutvandringsflom i samsvar med NVEs innstilling ikke vil medføre produksjonstap, men vil innebære at et lite produksjonsvolum kan bli flyttet fra vinter til sommer, men med liten påvirkning på fleksibiliteten i systemet. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om smoltutvandringsflom.

7.2 Om tiltak mellom Røsvatn og Nedre Røssåga kraftverk

Fallet fra Røsvatn/Tustervatn til Stormyrbassenget utnyttes i Øvre Røssåga kraftverk. Stormyrbassenget er inntaksmagasin for nedre Røssåga kraftverk. Det er i revisjonssaken fremmet krav om at det må slippes minstevannføring på strekningen nedstrøms Stormyrbassenget (Fallfors), og at det må innføres magasinrestriksjoner på reguleringen av Stormyrbassenget. Det er også fremmet krav om at det må slippes spyleflommer nedstrøms Fallfors som kan bidra til opprensning av vegetasjon på elvestrekningen.

7.2.1 Minstevannføring mellom Stormyrbassenget (Fallfors) og Sjøforsen

Det er i dag ingen krav om slipp av minstevannføring fra Stormyrbassenget. Det foreligger både krav om slipp av minstevannføring på denne elvestrekningen med en generell begrunnelse, samt konkrete krav begrunnet i påpekte skadevirkninger.

NVE mener at pålegg om slipp av minstevannføring i revisjonssaker må begrunnes i konkrete forhold som ønskes forbedret, og nytten av minstevannføringen må vurderes opp mot negative virkninger for kraftproduksjon, reguleringsevne, fleksibilitet og evnen til effektiv og sikker magasin-disponering. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

Den interkommunale arbeidsgruppen og Hemnes kommune mener det må slippes minstevannføring nedstrøms Fallforsen begrunnet i begroingsproblemer på strekningen. Det er på strekningen ned til samløpet med Bjuråga at dette skal være et særlig behov. Det vises til at økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk, og økt tilsig siden anlegget startet opp, tilsier at det må kunne slippes en vannføring på 1,5 m³/s på strekningen for å bedre miljøforholdene.

Det framgår av departementets retningslinjer for revisjon at økt tilsig og produksjon kan tilsi at det kan gjøres endringer i manøvreringsreglementet dersom dette innebærer forbedring av miljøforhold. Det framgår imidlertid at det må utvises varsomhet ved å vektlegge disse forholdene. Det er først og fremst hvilken miljøforbedring som kan oppnås sett i forhold til kostnader og produksjonstap som må avveies i en revisjonssak.

Hemnes og Hattfjelldal kommune har i uttalelsene til NVEs innstilling gitt uttrykk for at innstillingen i for stor grad skiller seg fra de vilkårene som normalt stilles til nye reguleringskonsesjoner. Det påpekes at det i nye konsesjoner alltid gis vilkår om minstevannføring, selv om dette innebærer i redusert kraftproduksjon. Kommunene mener det er inkonsekvent at produksjonstapet i større grad blir vektlagt i revisjonssaker.

Departementet vil påpeke, slik det går fram av retningslinjene for revisjon, at vurderingene ved revisjon ikke er de samme som ved behandling av søknader om ny vannkraftkonsesjon. For nye inngrep skal det gjøres en sammenligning av et omsøkt inngrep sett opp mot eksisterende tilstand før

inngrepet er foretatt. Det relevante sammenligningsgrunnlaget ved en revisjon blir imidlertid et allerede utbygd kraftanlegg sett opp mot anlegget med foreslåtte avbøtende tiltak.

Statkraft har beregnet at en helårlig minstevannføring på 1,5 m³/s vil innebære et produksjonstap på mellom 25 og 30 GWh. Et vannslipp på eksempelvis 3 m³/s om vinteren og 6 m³/s om sommeren vil ifølge Statkrafts revisjonsdokument innebære et produksjonstap på 66 GWh. Etter departementets beregninger vil slipp av en minstevannføring på 1,5 m³/s i samsvar med kommunenes krav ha en negativ netto nåverdi på 3,15 mill. kr.

Departementet merker seg at det er begroingsproblematikken som er begrunnelsen for kravet om slipp av minstevannføringen nedstrøms Fallfors. NVE har påpekt at det vil være nødvendig med en langt høyere vannføring enn 1,5 m³/s for å oppnå en reell avbøtende virkning mot begroing. Alminnelig lavvannføring på den aktuelle elvestrekningen i uregulert tilstand er beregnet til 13 m³/s, mens 5-persentilene sommer og vinter ved Tustervatn er beregnet til hhv. 13,9 m³/s og 7,7 m³/s. Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at gevinsten ved slipp av minstevannføring begrunnet i begroingsproblemer ikke står i forhold til kostnadene i form av redusert kraftproduksjon. Det vises for øvrig også til omtalen av krav til slipp av spyleflom under.

NVE har også vurdert om hensynet til fisk kan begrunne minstevannføring på strekningen. NVE har med henvisning til fiskebiologiske utredninger vist til at det mellom Fallfors og Sjøforsen foregår et betydelig sportsfiske etter ørret, og at det jevnlig fanges stor fisk. En minstevannføring ville kunnet bedret rekrutteringen av ungfisk, samtidig som det er pekt på at en konsekvens av dette ville kunne innebære redusert størrelse på voksen fisk.

NVE har i innstillingen gjort rede for «Kultiveringsplan for Rana, Hemnes og Hattfjelldal 2016–2020» som beskriver tiltak som vil erstatte Statkrafts utsetningspålegg for innlandsfisk i de aktuelle kommunene. Denne planen omfatter ingen tiltak på strekningen mellom Fallfors og Sjøforsen.

Departementet vil også vise til at det i gjeldende vannforvaltningsplan ikke er satt miljømål for elvestrekningen som kan medføre krafttap. Både kultiveringsplanen og gjeldende vannforvaltningsplan gir etter departementets syn en indikasjon på at det ikke er grunnlag for å innføre omfattende tiltak for å forbedre miljøforholdene på denne elvestrekningen. Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at nytten av slipp av minstevannføring fra Fallfors ikke veier opp for samfunnskostnaden ved et tap av kraftproduksjon på 25–30 GWh, og anbefaler ikke vilkår om slipp av minstevannføring på strekningen fra Fallfors til Sjøforsen.

7.2.2 Om spyleflom nedenfor Stormyrbassenget

Den interkommunale arbeidsgruppen har fremmet krav om at det må slippes spyleflommer for å rense elveløpet nedstrøms Stormyrbassenget. Kravet er støttet av Røssåga elveeierlag og Statskog.

Statkraft mener det er knyttet stor usikkerhet til hvorvidt spyleflommer vil ha en ønsket effekt, og hvor store vannmengder som eventuelt er nødvendig. Det er vist til blandede erfaringer med spyleflommer i Suldalslågen, og at terskler og bassenger vil redusere effekten. Statkraft peker også på at det fra tid til annen forekommer store overløpsflommer, noe som Statskog derimot mener forekommer sjelden.

NVE har ikke anbefalt at det gis vilkår om spyleflom, og mener dette vil innebære et krafttap som ikke vil stå i forhold til nytten. NVE viser til at dette er et tiltak som vanligvis pålegges på vassdragsstrekninger med anadrom fisk, noe som ikke er tilfelle her. NVE anser ikke at problemstillingen knyttet til spyleflom nedstrøms Fallfors er relevant for den anadrome strekningen nedenfor Nedre Røssåga kraftverk, da driftsvannføringen vil motvirke tilslamming.

NVE viser videre til undersøkelser som tilsier at dersom en spyleflom skal ha en ønsket effekt, må det slippes betydelige vannmengder over minst to dager og minst et par ganger i året. Det er ikke gjort beregninger av hva dette ville innebære i tapt kraftproduksjon, men gitt at effekten av spyleflom er svært usikker, slutter departementet seg til NVEs vurdering om at nytten av dette tiltaket ikke står i forhold til at det vil redusere kraftproduksjonen.

7.2.3 Om magasinrestriksjoner i Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk, og har en reguleringshøyde på 6 m mellom kote 241,9 og 247,9. Statkraft har en selvpålagt reguleringspraksis som innebærer at det

holdes jevnt høy vannstand i Stormyrbassenget. Dette er også nedfelt i en utbyggingsavtale med Hemnes kommune, men er ikke formelt satt som konsesjonsvilkår.

Den interkommunale arbeidsgruppa og Hemnes kommune mener reguleringspraksisen må formaliseres i manøvreringsreglementet, og at dette er avgjørende for å sikre at vannforekomsten har et godt økologisk potensiale. Statsforvalteren i Nordland, Statskog og Naturvernforbundet støtter kommunenes syn.

NVE viser til at Statkraft er tjent med å holde en stabil høy vannstand i Stormyrbassenget, da dette gir størst fallhøyde og størst kraftproduksjon i Nedre Røssåga kraftverk. Statkraft har også opplyst at de anser seg forpliktet gjennom en avtale med kommunene til å ligge innenfor 10 % av reguleringshøyden ved ordinær drift, og at unntak fra dette bare skjer i forbindelse med nødvendig vedlikehold, ved akutt flomfare og ved ekstraordinære situasjoner.

NVE har anbefalt at reguleringen begrenses mellom HRV og HRV -0,5 m fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli av hensyn til hekkende fuglearter, og særlig smålom, storlom og horndykker.

Departementet vil påpeke at det i retningslinjene for revisjon av konsesjonsvilkår framgår at bestemmelser om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) ikke er gjenstand for revisjon, da disse er en del av selve konsesjonen. Dette følger av Ot.prp. nr. 50 (1991–92). Det kan for Stormyrbassenget derfor ikke gis vilkår som innebærer at Statkraft ikke kan utnytte hele reguleringshøyden.

Departementet legger til grunn at Statkraft er tjent med å holde en høy vannstand i Stormyrbassenget, og at dette tilsier at reguleringen ikke vil bli utnyttet annet enn unntaksvis, som påpekt over. Statkraft har gitt uttrykk for at de selv pålagte restriksjonene for Stormyrbassenget vil bli videreført uten at dette formelt nedfelles i vilkår. For øvrig anser Statkraft seg forpliktet til dette ut fra avtalen med kommunene.

Stormyrbassenget er et godt fiskevann, og har stor betydning som hekkeområde for en rekke fuglearter. NVE har anbefalt at det gis vilkår av hensyn til fugl i hekkeperioden.

Statkraft har i kommentarene vist til at de har en praksis med at sommervannstanden i Stormyrbassenget etableres fra 1. mai, og foreslår at dette fastsettes som dato for reguleringsbegrensningene i hekkeperioden. NVE har i kommentaren til Statkrafts innspill vist til at hensikten med det anbefalte vilkåret var å ta hensyn til variasjonen i hekkesesongen fra år til år, samt å ta høyde for at endringer i klimaet kan påvirke når hekkingen starter. Samtidig ser NVE at det vil være enklere og mer praktisk for Statkraft å forholde seg til en konkret dato, og anbefaler at Statkrafts forslag tas til følge.

Departementet vil påpeke at Statkrafts forslag innebærer en framskynding av det seneste starttidspunktet for etablering av sommervannstanden med to uker i forhold til NVEs opprinnelige anbefaling, og slutter seg til NVEs vurdering om at dette er akseptabelt.

Statkraft har i kommentarene til NVEs innstilling foreslått både av hensyn til fugl og brukerinteresser rundt vannet at reguleringsintervallet på 0,5 m avgrenses på et noe lavere nivå, mellom kote 247,0–247,5. Departementet viser til at dette er i tråd med dagens praksis, og kan ikke se at dette har noen ulemper, som også er påpekt av NVE, og anbefaler at vilkåret fastsettes i samsvar med Statkrafts forslag.

Samtidig har NVE i kommentarene til Statkrafts innspill pekt på at intensjonen med den anbefalte reguleringsbegrensningen er at vannstanden i Stormyrbassenget skal være mest mulig stabil. At det er anbefalt en reguleringshøyde på 0,5 m er begrunnet i at det kan være praktisk utfordrende å holde vannstanden helt stabil. Departementet slutter seg til at bestemmelsen presiseres i samsvar med NVEs kommentar, og viser til departementets merknader til manøvreringsreglementet.

7.3 Om magasinrestriksjoner i Røsvatn

7.3.1 Nye magasinrestriksjoner

Det har vært et sentralt krav fra kommunene at det må settes vilkår om at sommervannstanden i Røsvatn skal være på et visst nivå av hensyn til landskap, friluftsliv og øvrige brukerinteresser. Kommunene foreslo opprinnelig at minimum sommervannstand skulle være 2,25 m under HRV innen 15. juli. På bakgrunn av Statkrafts utredninger og begrunnelser i revisjonsdokumentet, ble kravet

endret til en vannstand i magasinet på 3,25 m under HRV. Det er ikke angitt hvor lenge denne vannstanden bør opprettholdes utover at det bør tilstrebes mest mulig stabil vannstand utover sommeren.

Hemnes kommune har senere gitt en uttalelse der de innser at magasinrestriksjoner i Røsvatn kan være utfordrende både med tanke på Statkrafts håndtering av magasinet, og nasjonal politikk på området. Kommunen mener derfor ulemperne må kompenseres økonomisk.

NVE har vurdert kravet til oppfylling av magasinet både som et absolutt oppfyllingskrav og et mykt oppfyllingskrav. Et absolutt krav innebærer at Statkraft må innrette driften slik at magasinet skal nå en fast kotehøyde innen en gitt dato. Et mykt krav innebærer at alt tilsig unntatt minstevannføringen etter en gitt dato skal gå til oppfylling av magasinet.

NVE har avvist at det er aktuelt å pålegge et absolutt krav til magasinoppfylling slik dette framgår av kommunenes krav, da dette vil innebære at det blir umulig å utnytte hele reguleringen. Det vises til departementets retningslinjer der det framgår at HRV og LRV ligger fast som en del av konsesjonen, og kan ikke endres ved revisjon.

Etter NVEs beregninger må stilles krav til oppfylling fra tidlig i mai for at den ønskede magasin-fyllingen skal nås innen 15. juli de fleste år.

NVE har pekt på følgende uheldige konsekvenser som følge av et mykt fyllingskrav:

- Noe av produksjonen flyttes fra vinter til sommer
- Muligheten til å produsere ekstra kraft reduseres i perioden fra fylling starter og så lenge krav til vannstand gjelder
- Handlingsrommet for å dempe skadeflommer reduseres
- Det vil bli redusert produksjon som følge av økt flomtap
- Muligheten til å levere system- og balansetjenester blir svært begrenset i perioder

NVE mener at en forutsigbar, jevn og relativt høy sommervannstand vil være positivt for landskap, friluftsliv, båtbruk og naturverdier i Røsvatn, og viser til at Røsvatn har en svært lang strandlinje, og at reguleringen derfor berører mange. Samtidig vises det til at Røssågareguleringen er viktig hva gjelder fleksibiliteten i energiforsyningen på grunn av stort magasinivolum, høy installert effekt og stor kraftproduksjon, og kan ikke anbefale at det legges begrensninger på magasinutfyllingen.

Departementet merker seg at Hemnes kommune innser at det vil være utfordrende å innføre magasinrestriksjoner i Røsvatn. Departementet registrerer også at NVEs innstilling knyttet til dette tema ikke er kommentert av noen høringsparter ved departementets høring av NVEs innstilling, utover at det i Hemnes' kommunes saksframlegg er nevnt hvilke ulemper som følger av å ikke ta inn fyllingsbestemmelser i manøvreringsreglementet. Det er her også pekt på at en konsekvens av økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk vil øke sannsynligheten for at sommervannstanden i Røsvatn blir lavere enn tidligere, og at dette tilsier en ekstra økonomisk kompensasjon.

Departementet slutter seg til NVEs syn om at et absolutt magasinutfyllingskrav ikke kan realitetsvurderes, da dette umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen.

Departementet vil påpeke at vannkraft med magasiner og reguleringsevne er av vesentlig betydning i det norske kraftsystemet, der strengere miljøvilkår og mindre fleksibilitet i reguleringsmulighetene på sikt vil kunne svekke både forsyningssikkerheten og evnen til flomhåndtering. Verdien av regulerbar kraftproduksjon blir stadig viktigere, ettersom man får mer uregulerbar kraft i systemet. Departementet mener det må legges stor vekt på at magasinrestriksjon for Røsvatn vil redusere kraftverkens produksjon, forsyningssikkerhet, evne til å levere system- og balansetjenester og øke risikoen for skadeflommer i Røssåga. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at det ikke bør innføres nye magasinrestriksjoner i Røsvatn.

7.3.2 Eksisterende magasinrestriksjoner – flomdemping i Røsvatn

Opprinnelig manøvreringsreglement for Røssåga ble fastsatt i 1953. På bakgrunn av flomproblematikk ble manøvreringsreglementet noe justert, slik at de øverste 25 cm av magasinet er disponert til flomdemping ved kgl.res. 22. oktober 1965. Følgende passus ble tatt inn:

«Vasstanden i Røssvatn/Tustervatn må i tiden fra vårløsningens begynnelse inntil 1. desember ikke stige over kote 383,15 før vassføringen i Røssåga nedenfor utløpet av Nedre Røssåga kraftstasjon overstiger 400 m³/sek, og skal snarest etter at avløpet igjen synker under denne grense bringes tilbake til kote 383,15. Etter 1. desember tillates en stigning av vannstanden til kote 383,40.»

Statkraft skrev i brev av 31.01.2019 at det var ønskelig å fjerne begrensningen som følger av denne bestemmelsen.

NVEs vurdering i innstillingen er at eksisterende manøvreringsreglement er hensiktsmessig og godt med hensyn på å redusere skadeomfang ved både større og mindre flommer langs nedre deler av Røssåga, også med tanke på Statkrafts manøvreringspraksis ved flom. NVE ser ingen grunn til å anbefale å fjerne dagens bestemmelse. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

7.4 Om magasinrestriksjoner i Bleikvatn

Bleikvatnet kan reguleres med 21,5 m mellom kote 386 og 407,5. Det er i dag ingen begrensning på manøvreringen utover en bestemmelse om at det så vidt mulig ikke skal gå flom over reguleringsdammen.

Statkraft har i revisjonsdokumentet gjort rede for gjeldende reguleringspraksis, som er endret etter at det i 2008 ble etablert ny overføringstunnel med vesentlig større tappekapasitet. Statkraft tilstreber å holde vannstanden jevnt på kote 405 i perioden 1. juli til 1. november, mens vannstanden resten av året normalt holdes mellom kote 400 og 407,5. I januar søkes det å unngå tapping som påvirker isleggingen.

Den interkommunale arbeidsgruppa mener at manøvreringspraksisen for sommer og høst bør tas inn i manøvreringsreglementet. Hemnes kommune har påpekt at det kan gjøres unntak for spesielle situasjoner, som flomfare og vedlikehold. Naturvernforbundet peker på at det ikke må tillates overløp før gruvedeponiene nedstrøms er dokumentert sikret mot utvasking. Huarneset båtforening har i en tidlig fase av revisjonssaken spilt inn ønskede reguleringshøyder, men har ikke uttalt seg til revisjonsdokumentet. NVE har fastslått at ønsket om en vintervannstand høyere enn LRV ikke kan etterkommes, da dette ville ha hindret full utnyttelse av reguleringen.

NVE viser til at det i liten grad er konkretisert hva magasinrestriksjoner for Bleikvatn vil innebære av miljøforbedringer, utover at magasinet har stor reguleringshøyde.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det er en stor samfunnsmessig fordel å ivareta fleksibiliteten knyttet til reguleringen av Bleikvatn. Samtidig er det departementets syn at Statkrafts normale manøvreringspraksis hensyntar både miljø- og brukerinteresser. Det kom ved NVEs høring av revisjonsdokumentet ingen uttalelser fra brukerinteresser knyttet til manøvreringen av Bleikvatnet.

7.5 Krav knyttet til standardvilkårene

7.5.1 Økonomiske krav

Kulturminner

Konsesjonen fra 1954 for statsregulering av Røssåga har ikke vilkår om kulturminneundersøkelser, mens konsesjonene fra 1960 om regulering av Bleikvatn og overføringer fra Vefsna inneholder vilkår om undersøkelser av faste fortidsminner og andre kulturminner.

NVE foreslår at det tas inn vilkår om kulturminner som pålegger regulanten innbetaling av en sektoravgift ved vilkårsrevisjoner for konsesjoner gitt før 1960.

Departementet tilrår i likhet med NVE at det innføres vilkår om automatisk fredete kulturminner. 1954-konsesjonen faller inn under ordningen om betaling av sektoravgift, mens konsesjonene fra 1960 ikke omfattes av ordningen, da vilkår om kulturminneregistreringer inngår i gjeldende konsesjon. Departementet viser til NVEs innstilling om hvordan sektoravgiften beregnes. Foreløpig anslag fra NVE tilsier at sektoravgift for 1954-konsesjonen vil utgjøre om lag 22 mill. kr.

Konsesjonskraftprisen

Kommunene mener konsesjonskraftprisen for regulering av Røsvatn må settes til OED-pris, som for konsesjoner gitt etter 1959. Kommunene mener det ikke er noe til hinder for at dette forholdet kan tas opp i forbindelse med revisjon. I tillegg til at det vil innebære en forenkling, peker kommunene på at etableringen av et nytt Nedre Røssåga kraftverk tilsier felles konsesjonskraftpris for hele Røssåga-reguleringen. NVE anser i innstillingen at vilkår om avgifter og kraft ligger utenfor det som kan endres ved en ren revisjon av vilkår.

I henhold til forvaltningspraksis endres normalt ikke økonomiske vilkår, herunder konsesjonskraftprisen, ved vilkårsrevisjon, med unntak av i såkalte kombinasjonssaker. Dette er saker hvor revisjonssaken behandles sammen med søknad om opprusting og utvidelse av kraftverk etter vassdragsreguleringsloven, der begge konsesjonene får vilkår om konsesjonskraft.

Det foreligger ingen kombinasjonssak knyttet til revisjon av vilkårene for Røssåga-reguleringen, og departementet mener det ikke er grunnlag for å endre prisen for konsesjonskraft. Dette er i samsvar med gjeldende praksis.

Næringsfond/miljøfond

Kommunene har fremmet krav om et næringsfond på 50 mill. kr til fordeling mellom de tre berørte kommunene. Kravet er begrunnet med at reguleringen av Røsvatn hadde store konsekvenser for dyrket og dyrkbar mark, samt at rekreasjonsområder og viltbiotoper gikk tapt, og at dette etter kommunenes syn ikke ble erstattet. Hemnes og Hattfjelldal kommuner mener at den delen av verdiskapingen fra reguleringen som tilfaller dem ikke står i forhold til de samlede naturinngrepene som følge av reguleringen. Kravet om næringsfond er sterkt vektlagt av kommunene, og det er påpekt at dette vil være særlig påkrevet dersom det ikke innføres magasinrestriksjoner i Røsvatn.

NVE har i innstillingen vist til at formålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å avbøte miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen, og at et næringsfond ikke er egnet til dette formålet. Det vises videre til at det av departementets retningslinjer framgår at det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. NVE kan ikke se at det er tilfelle i denne saken.

Kommunene har i uttalelsen til NVEs innstilling gjort oppmerksom på at kravet om næringsfond i realiteten er ment som et miljøfond.

Departementet vil vise til NVEs vurdering av dette kravet, der det framgår at formålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å avbøte miljøskader som kan ha oppstått som følge av reguleringen, og at et næringsfond ikke er egnet til dette. Departementet slutter seg til NVEs syn om at det ikke foreligger helt spesielle hensyn som berettiger bruk av næringsfond i denne revisjonssaken. Departementet vil legge til at det i en revisjonssak normalt heller ikke gis økonomisk kompensasjon for miljølemper eller manglende erstatning for miljøskader, og at departementets vurdering av kravet om et miljøfond dermed gjelder tilsvarende for kravet om næringsfond.

Departementet vil for øvrig peke på at kommunene får betydelige inntekter fra Røssåga-reguleringen i form av inntektsskatt, naturressursskatt, eiendomsskatt samt konsesjonsavgifter og konsesjonskraft.

Fond til opphjørp av fisk, vilt, friluftsliv mv.

Kommunene har krevd årlig innbetaling på 1 mill. kroner til et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Det er særlig Hemnes og Hattfjelldal kommuner som har vektlagt dette, og det vises til at det ikke ble gitt noen erstatning for tapt fiske, verken ved reguleringene av Røsvatn eller Bleikvatn, og heller ikke ved overføringene fra Vefsna.

NVE mener at et fond som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv skiller seg fra annen økonomisk kompensasjon, ved at midlene vil gå til konkrete, avbøtende eller kompenserende tiltak.

NVE har i innstillingen anbefalt at Statkraft årlig må bidra med 150 000 kr til et fond som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene. NVE begrunner anbefalingen med at Røsvatnets store samfunnsmessige betydning tilsier at det ikke kan settes begrensninger på reguleringen, samtidig som ulempene av reguleringen er betydelige, og at det derfor er rimelig at konsesjonæren gjennom et slikt fond bidrar til å gjennomføre avbøtende eller kompenserende tiltak.

Departementet vil vise til at Røssågareguleringen har hatt konsekvenser som vanskelig kan avbøtes fullt ut ved revisjon. Dette er ikke uvanlig ved større vannkraftutbygginger. Hensikten med revisjon er å sette inn tiltak som kan redusere ulempene til en viss grad.

I denne saken kan det gis vilkår av hensynet til laks i nedre del av Røssåga uten at dette i for stor grad går ut over formålet med reguleringen. I øvre deler av reguleringen er det imidlertid vanskelig å avbøte ulempene av reguleringen i vesentlig grad uten at dette i for stor grad går ut over kraftproduksjon, regulerbarhet og flomsikring. Departementet finner derfor at det er grunnlag for å pålegge et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Fondet kan benyttes til å redusere ulempene som følge av reguleringen, men kan også nyttes til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i andre deler av kommunene, dersom kommunene finner det formålstjenlig. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om at fondet organiseres som et felles fond for alle kommunene, slik kommunene selv har skissert.

7.5.2 Øvrige krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befaring og innkomne uttalelser.

Båttutsett, moloer og fisketiltak

Lokalbefolkningen ved Røsvatn har særlig pekt på at det er behov for tiltak som letter og sikrer bruk av båt, både ved utsett og gjennom (GPS-) merking av grunner. I uttalelse til departementet har også grendelag påpekt behovet for tiltak for å forbedre fiskebestandene i Røsvatn.

Statkraft har beskrevet at det er store friluftsjakter knyttet til Røsvatn med stort behov for båttutsett. Det er også vist til at det er etablert en rekke båttutsett i privat regi med økonomisk støtte fra Statkraft. Statkraft opplyste ved utarbeidelse av revisjonsdokumentet at det ble foretatt kartlegging av behovet for båttutsett og hvilke steder som egnet seg best.

Tiltak som er knyttet til båttutsett og ferdsel på reguleringsmagasinene kan følges opp av naturforvaltningsvilkåret så lenge dette er tiltak for å legge til rette for friluftsliv og andre allmenne interesser, slik NVE har påpekt. Tilrettelegging for båtbruk for den enkelte rettighetshaver er et privatrettslig forhold som må avklares mellom regulant og de rettighetshavere det måtte gjelde.

Naturforvaltningsvilkåret gir også hjemmel for å pålegge tiltak for forbedring av forholdene for fisk, og fiskefremmede tiltak.

Departementet er kjent med at det er gjennomført tiltak for å bøte på ulempene for fisk som følge av reguleringen av Røsvatn, bl.a. ved fiskeutsetting. Standardvilkåret om naturforvaltning vil også framover gi mulighet til å pålegge fiskeutsetting dersom en finner ut at dette er det beste tiltaket. Det kan også pålegges andre tiltak begrunnet i hensynet til fisk i medhold av dette vilkåret. Pålegg om fiskeutsetting i Røsvatnet håndteres av Statsforvalteren i Nordland.

Det er i gjeldende konsesjonsvilkår en bestemmelse om å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av laks, ørret og røye. Departementet mener at bestemmelsen ivaretas gjennom standard naturforvaltningsvilkår, og anbefaler at dette særvilkåret ikke tas med i reviderte konsesjonsvilkår. Det vises i den forbindelse til departementets merknader til konsesjonsvilkårene.

Departementet vil også vise til tilrådingen som gjelder fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Dette fondet gir kommunene anledning til å prioritere og gjennomføre de avbøtende eller kompensierende tiltak som kommunene anser som viktigst, i tillegg til tiltak som kan pålegges regulanten gjennom naturforvaltningsvilkåret.

Erosjon

Ved departementets befaring i 2021 ble det fra lokalt hold påpekt at reguleringen av Røsvatnet har medført erosjon, og at regulanten ikke i tilstrekkelig grad har gjennomført nødvendige erosjonssikringstiltak. Hattfjelldal kommune påpekte også i forbindelse med befaringen at overføringen fra Elsvatn har medført betydelig erosjon i Mølnhusbekken.

Erosjonsproblematikken knyttet til Røssåga-reguleringen er kommentert av NVE på generelt grunnlag på bakgrunn av krav fra Statskog om at erosjonsskader må kartlegges og følges opp. Det er i tillegg fremmet en del konkrete krav knyttet til terskler, biotopiltak og erosjonsproblematikk, og Hattfjelldal kommune har i uttalelse til departementet påpekt erosjonsproblemer i Mølnhusbekken.

NVE viser til at erosjonssikringstiltak kan pålegges med hjemmel i vilkåret om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Departementet slutter seg til NVEs vurdering av både erosjonsproblematikken generelt, og til NVEs vurdering av det enkelte krav.

7.6 Reindrift

Røssåga-reguleringen berører reinbeitedistriktene 19 Byrkije/Børgefjell, 20 Jillen Njaarke, 21 Røssåga/Toven og 22 Ildgruben. Det er i forbindelse med revisjonssaken ikke fremmet krav knyttet til reindrift, og ved NVEs behandling av revisjonssaken ble det ikke gitt uttalelser knyttet til dette tema.

Departementet er kjent med at NVE i oktober 2021 mottok en uttalelse fra Røssåga siida i Røssåga/Toven reinbeitedistrikt. Det gis i brevet uttrykk for at reguleringen av Røsvatnet har påvirket siidaens vinterbeiteressurser, og at dette etter distriktets kjennskap ikke ble erstattet. Det er siidaens syn at det i forbindelse med revisjonssaken må tilkjennes erstatning for tap av vinterbeite, og merbelastning på øvrig vinterbeite. Departementet vil peke på at erstatning for tapt beite er et privatrettslig forhold som forutsettes avgjort ved skjønn i forbindelse med reguleringen. Privatrettslige forhold er ikke gjenstand for behandling ved revisjon av konsesjonsvilkår.

Departementet konsulterte med Røssåga siida 4. mai 2022. OED redegjorde kort om revisjon av konsesjonsvilkår for vannkraftreguleringer generelt og deretter om saksgangen for revisjonssaken i Røssåga. Røssåga siida redegjorde for sin bruk av området. Siidaen pekte på at reguleringen sannsynligvis har påvirket snøforholdene rundt Røsvatn, slik at beitet er blitt dårligere enn før reguleringen. De beskrev at de på grunn av ising i perioder må samle reinen i gjerde og fore dem, i påvente av at vinterbeitet på kysten er klart for flytting. OED redegjorde for at tillatelsen til reguleringen og overføringer ligger fast og ikke kan endres ved revisjon. At det blir åpne råker ved innløp og utløp av tunneler er derfor en virkning som vanskelig kan reduseres ved revisjon. OED pekte på at erstatning for skadene reguleringen har påført er en privatrettslig sak mellom regulanten og rettighetshaverne i området. Røssåga siida ville følge opp med Statkraft.

Departementet har vært i kontakt med Sametinget, som i epost av 5. april 2022 har bekreftet at Sametinget ikke finner konsultasjon nødvendig. Protokollen fra konsultasjonen med Røssåga siida er delt med Sametinget.

8. VERDIEN AV REGULERBAR KRAFT, SYSTEMTJENESTER OG VERN MOT SKADEFLOM

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på

klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringssevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet er i flere tilfeller avgjørende for å håndtere spesifikke netttutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritert hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 % av sekundærreservene og 45 % av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningsikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag, og kan ha en stor flomdempende effekt. Reguleringen av Røsvatn bidrar i stor grad til flomdemping i Røssåga.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015–2016) *Kraft til endring*, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig.» Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

9. FORHOLDET TIL VANNFORVALTNINGSPLANEN

NVE har i innstillingen drøftet forholdet til de miljømålene som er definert i vannforvaltningsplanen som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet i 2016.

Det er bare strekningen fra Sjøforsen til utløpet i sjø som har miljømål som kan innebære krafttap.

Krav om minimum vannføring, restriksjoner på effektkjøring og innføring av smoltutvandringsflom er alle tiltak som sammen med etableringen av nye Nedre Røssåga kraftverk med omløpsventil vil bidra til forbedring av miljøtilstanden i samsvar med godkjent vannforvaltningsplan. NVE er av den oppfatning at anbefalingene i innstillingen, herunder innføring av standardvilkår, vil innebære at miljømålene nås. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå målet, men vil bemerke at det ikke er sektormyndighetenes rolle å vurdere om miljømålet er nådd.

10. DEPARTEMENTETS OPPSUMMERING

Krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Røssåga-reguleringen er fremmet av de tre berørte kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane. Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for denne reguleringen. Kravene angår i hovedsak magasinrestriksjoner for Røsvatn/Tustervatn, Bleikvatn og Stormyrbassenget, og slipp av minstevannføring nedenfor Stormyrbassenget og nedenfor Nedre Røssåga kraftverk.

Røsvatnet er ved HRV den nest største innsjøen i Norge. Reguleringen berører dermed en lang strandlinje, og det er en rekke bosetninger og grender langs vatnet. Røsvatn er utnyttet til transport og rekreasjon for både fastboende, hytteeiere og tilreisende.

Departementet kan ikke anbefale at det innføres magasinrestriksjoner. For Røsvatnets del vil et absolutt krav til magasinutfylling i praksis umuliggjøre utnyttelse av hele reguleringen, og ligger utenfor hva som kan pålegges ved revisjon. Et «mykt» oppfyllingskrav i Røsvatn, der alt tilsiget etter en viss dato skal gå til oppfylling, vil medføre for store ulemper for kraftproduksjon, flomdemping og systemtjenester. Tilsvarende kan det heller ikke settes vilkår for Stormyrbassenget som innebærer at

hele reguleringen ikke kan utnyttes. Departementet anbefaler imidlertid at det fastsettes krav om stabil vannstand i Stormyrbassenget på sommeren, av hensyn til fugl. For Bleikvatn finner departementet i likhet med NVE ikke grunn til å formalisere Statkrafts frivillige reguleringspraksis i manøvreringsreglementet.

Departementet anbefaler videre i likhet med NVE at det fastsettes vilkår om en minimum vannføring på 30 m³/s, slipp av smoltutvandringsflom og begrensninger i nedkjøringshastighet for strekningen nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk. Vilråene som er delvis i samsvar med dagens praksis, vil dermed ikke medføre kostnader for kraftproduksjon eller fleksibilitet. Ved å formalisere dagens praksis, mener departementet at hensynet til laks og andre interesser vil bli ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Departementet slutter seg også til NVEs anbefaling om at det ikke innføres vilkår om minste vannføring eller slipp av spyleflom på strekningen mellom Stormyrbassenget (Fallforsen) og Sjøforsen. Departementet mener nytten av disse tiltakene ikke står i forhold til ulempene i form av redusert kraftproduksjon.

Ulempene for natur- og friluftinteresser som skyldes reguleringene og i noen grad overføringene fra Vefsna vurderes å være betydelige og vil i liten grad kunne bøtes på med tiltak uten at dette begrenser reguleringsmuligheten som er fastsatt i konsesjonen. Departementet anbefaler derfor at det gis vilkår om en årlig innbetaling av et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv som forvaltes av kommunene. Departementet tilrå også det for konsesjonen fra 1954 i tråd med vanlig praksis tar inn vilkår om innbetaling av en sektoravgift for kulturminner.

Departementet anbefaler at det innføres standard konsesjonsvilkår for reguleringene og overføringene. Vilråene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak.

Tabell 1 Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementet sitt forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementets vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt, lysere farge mindre vekt. Pluss- og minustegn indikerer i hvilken grad departementets forslag vil påvirke temaet.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementet sitt forslag			
Prissatte virkning	Redusert kraftproduksjon		Ingen reduksjon i kraftproduksjon
	Investeringskostnader		Ingen investeringskostnader pålagt
	Fond	- 25 Mkr	Fond til fisk, vilt og friluftsliv og sektoravgift for kulturminner
Ikke-prissatte virkninger	Laks	+	Ved å ta inn dagens praksis om 30 m ³ /s vannføring nedstrøms Nedre Røssåga, lokkeflom og nedkjøringshastighet i reglementet vil revisjonen bidra til økt sikkerhet for at forholdene for laks ivaretas
	Annet naturmangfold	+	Stabil vannstand vil være til nytte for hekkende storlom i Stormyrbassenget
	Landskap og friluftsliv		
	Kulturminner	+	Sektoravgift for kulturminner gir grunnlag for å kartlegge og sikre kulturminner
	Systemtjenester		Nye vilkår viderefører praksis og medfører ikke endringer for leveranse av systemtjenester
	Vern mot skadeflom		Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom
Oppsummering fordeler	Nye vilkår viderefører dagens praksis for manøvrering av vassdraget. Ved å ta inn praksis i manøvreringsreglementet vil det medføre større sikkerhet for at praksisen videreføres og vurderes å være en fordel av hensyn til laks. Standardvilkår gir mulighet til å redusere ulemper av reguleringen av hensyn til allmenne interesser. Fond av hensyn til fisk, vilt og friluftsliv gir muligheter for å gjennomføre tiltak. Sektoravgift for kulturminner gir adgang til å kartlegge og sikre kulturminner.		

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementet sitt forslag	
Oppsummering ulemper	Tiltakene medfører ikke endringer for kraftproduksjon, systemtjenester eller flomdemping. Pålegg om fond koster samlet om lag 25 mill. kroner.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

Generelt

De gjeldende konsesjonsvilkårene ble fastsatt i 1954, 1960 og 1999 ved kgl.res. og departementets vedtak. Departementet tilrår at vilkårene blir oppdatert i samsvar med standardvilkår for nye konsesjoner i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017.

NVE har foreslått to vilkårssett, et for konsesjonen gitt i 1954 og et for konsesjonene gitt i 1960 og 1999. Departementet tilrår at vilkårssettene blir slått sammen til ett vilkårssett. Dette vil etter departementets syn forenkle bruken. Det vil være noen poster i vilkårene som vil være ulike for de ulike konsesjonene. Dette framgår av postene.

Departementet kommenterer her spesielle forhold for de ulike postene i vilkårssettet. Der det ikke er kommentarer, slutter departementet seg til NVEs merknader. Som hovedregel er ordlyden foreslått oppdatert i tråd med gjeldende standardvilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Alle konsesjonene gjelder i utgangspunktet på ubegrenset tid. Det er tatt inn bestemmelser om adgang til vilkårsrevisjon, nedlegging og overdragelse, i tråd med gjeldende lovverk og standardvilkår.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Endring av økonomiske vilkår omfattes normalt ikke ved vilkårsrevisjon. Kraftgrunnlaget for konsesjonsavgiftene blir også videreført og konsesjonsavgiftssatsene videreføres uendret. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Ifølge tall fra NVE var konsesjonsavgiftene om lag 10,5 mill. kroner til Hattfjelldal kommune, 7,7 mill. kroner til Hemnes kommune, 1 mill. til Grane kommune og 60 000 kroner til Vefsn kommune i 2021. I tillegg betalte Statkraft Energi ca. 1,7 mill. kroner i konsesjonsavgift til staten.

Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kgl.res. 8. juli 1954 (Røssåga-reguleringen) videreføres med kr 0,25 pr. nat.hk. til staten og kr 2,25 pr. nat.hk. til kommunene. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 3,70 (pr. 01.01.2018) og kommunene kr 49,21 (pr. 01.01.2020).

For konsesjonen gitt ved kgl.res. 13. mai 1960 (Bleikvatn-reguleringen) er tilsvarende satser kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 6,11 (pr. 01.01.2018) og kommunen kr 56,25 (pr. 01.01.2021).

Konsesjonen gitt ved kgl.res. 22. desember 1960 (overføring av vann fra Vefsn) ble gitt med en avgiftssats på kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser for Vefsn-overføringene er henholdsvis til stat kr 8,15 (pr. 01.01.2018) og kommunene kr 58,46 (pr. 01.01.2021).

Bestemmelsen i vilkårene for Røssåga-reguleringen om overdragelse av avgiftene til staten til Hattfjelldal kommune de første 10 årene må anses oppgjort og tas ikke med videre i reviderte vilkår.

I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn lovbestemmelsen om at avgiftene skal avsettes til et kommunalt fond.

Fordeling av avgifter mellom kommuner er vedtatt for hver konsesjon, og endres ikke ved revisjon.

Post 3 i gjeldende vilkår for Røssåga, om at det skal betales en godtgjørelse en gang for alle til staten på kr 1 pr. nat.hk. etter hvert som kraften tas i bruk, må regnes som utført en gang for alle. Departementet foreslår ikke å videreføre denne bestemmelsen.

Post 3 Konsesjonskraft

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig. Kraftgrunnlaget videreføres og blir ikke regnet på nytt ved revisjon. Ifølge tall fra NVE er det totale konsesjonskraftvolumet fra Røssåga-reguleringen om lag 133 GWh. Forenklet sagt kan verdien av dette volumet beregnes som forskjellen mellom spotpris og OED-prisen ganget opp med volumet. Spotprisen varierer fra år til år, så verdien vil variere. OED-prisen vil også variere noe mellom år. Konsesjonskraftprisen for konsesjoner gitt etter 10. april 1959 ble fastsatt til 11,57 øre for 2022. I henhold til NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse kan spotprisen bli 50 øre i 2025. I 2025 vil verdien av volumet av konsesjonskraften fra Røssåga bli om lag 50 mill. kroner. Om spotprisen er 30 øre vil verdien reduseres til 24 mill. kroner. Konsesjonskraftmengden som en kommune kan ta ut er avgrenset til kommunens behov for elektrisk kraft til allmenn kraftforsyning innen kommunen. Den overskytende kraften går til fylkeskommunen.

Prisen kommunene betaler for konsesjonskraft er ulik for konsesjonen gitt før 10. april 1959, pga. endringer i vassdragsreguleringsloven. Konsesjonskraftprisen for konsesjonen fra 1954 blir beregnet ut fra selvkosten for de aktuelle anleggene, med et tillegg på 20 pst. Prisvilkåret blir videreført uten endring.

For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) er det bestemmelse om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov (tidligere post 14, annet avsnitt). Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet anbefaler at teksten erstattes med standard adgang til ny vurdering av avståelse og fordeling av kraft etter 20 år i tråd med moderne standardvilkår og vassdragsreguleringsloven § 22.

For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) foreslår departementet å beholde bestemmelsen om at konsesjonskraften skal leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonskostningene (selvkost), med en modernisert tekst.

Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) er prisvilkåret å forstå som dagens OED-pris. I det felles vilkårssettet for disse to konsesjonene er derfor foreslått bestemmelse om OED-pris i tråd med moderne standardvilkår. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Det materielle innholdet i posten er uendret, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Etter dagens standard er pålegg om fond og andre utbetalinger i forbindelse med konsesjonen samlet under én post.

Post 7 i de tidligere vilkårene for Røssåga-reguleringen har en bestemmelse om at Røssåga kraftverk skal betale kr 1 000 000 til Hattfjelldal kommune til bygging av veger i området rundt Røssvatn. Dette pålegget anses å være oppfylt en gang for alle og foreslås ikke videreført.

Post 11 i de tidligere vilkårene for Røssåga-reguleringen pålegger Røssåga kraftverk å betale 200 000 kr til et jordbruksfond for Hattfjelldal kommune. Selv om denne forpliktelsen også må anses som oppfylt en gang for alle, foreslår departementet å videreføre bestemmelsen uendret, for fortsatt å synliggjøre tilknytningen mellom fondet og konsesjonsvilkårene. NVE har ikke kjennskap til om fondet ble utbetalt eller om det fortsatt eksisterer i dag.

De tidligere vilkårene for Bleikvatn-reguleringen har tilsvarende bestemmelse om å innbetale 100 000 kr til et jordbruksfond for Korgen kommune. Departementet foreslår å videreføre dette vilkåret på samme måte. NVE har heller ikke kjennskap til om fondet eksisterer i dag.

Departementet anbefaler at det fra revisjonstidspunktet innføres pålegg om årlige utbetalinger på 150 000 kr til et fond, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene Hemnes, Hattfjelldal og

Grane kommuner. Departementet anbefaler at fondet organiseres som et felles fond for alle kommunene, slik de selv skisserer.

Post 6 Byggefrister mv.

Ingen av de tre tidligere vilkårssettene har hatt noen post om byggefrister. Departementet foreslår å ta inn standard vilkår om byggefrister.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

Denne posten erstatter det materielle innholdet i deler av tidligere post 17 for Røssåga-reguleringen, post 16 for Bleikvatn-reguleringen og post 14 for overføringen av Vefsna. Bestemmelsen foreslås endret til dagens språkdrakt og standard. Dette innebærer at begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til særlige vanskeligheter/ulempes og utgifter foreslås fjernet. Bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning i Norge/Naturvernrådet/Naturvernet ved ødeleggelse av natur m.m. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i det felles, reviderte vilkårssettet, etter dagens standard.

Posten gjelder allerede Bleikvatn-reguleringen etter Kongelig resolusjon av 18.06.1999 (post 1 i tilleggsvilkår), og for Røssåga-reguleringen etter OEDs vedtak av 05.01.2010 (tatt inn som post 20). I ettertid er det gjort mindre, språklige justeringer i standardvilkåret. Departementet foreslår å endre til gjeldende standard.

Vilkårene for konsesjonen for overføringen av Vefsna har ikke vilkår som materielt sett fullt ut tilsvarende ny post 8.

En del av tidligere post 17 i vilkårene for Røssåga-reguleringen, som gir føringer for at anlegget skal være minst mulig skjæmmende i terrenget, erstattes av ny post 8.

Post 16 og 14 i de tidligere vilkårene for hhv. Bleikvatn-reguleringen og overføringen av Vefsna har bestemmelser som tilsvarende deler av innholdet i ny post 8: «Plassering av stein og jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Reguleringsanleggets eier plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene.» Tidligere post 14 i vilkårene for overføringen av Vefsna har i tillegg bestemmelsen om at «Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggets eier.»

Post 9 Naturforvaltning

Departementet foreslår å ta inn moderne naturforvaltningsvilkår i det felles vilkårssettet.

Tidligere post 9 i vilkårene for Røssåga-reguleringen lyder:

«Til opprettholdelse av fiskebestanden i vassdraget plikter Røssåga kraftverk årlig å sette ut yngel og/eller settefisk av laks, aure, røye eller andre fiskesorter i et antall og på steder som Landbruksdepartementet måtte bestemme.

De biologiske undersøkelser som Landbruksdepartementet finner nødvendige for å fastslå behovet av settefisk m.v. samt for å kontrollere resultatene bekostes av Røssåga kraftverk.

Hvis Landbruksdepartementet finner det nødvendig plikter Røssåga kraftverk å bygge gitter foran tappeluker o.l. for å hindre at fisk følger med vannet ut av vatna. Omkostningene med eventuelle undersøkelser i den anledning bæres av Røssåga kraftverk.»

Både for regulering og overføring av Bleikvatn og for overføring av Vefsna er det gitt bestemmelser med tilsvarende ordlyd og innhold i tidligere post 8. Disse vilkårene er generelle, og erstattes materielt sett fullt ut av det nye standardvilkåret, sammen med eventuelt post 13 – Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Det er i dag mest naturlig at eventuelle gitter foran tappeluker pålegges med hjemmel i post 13.

For overføringen av Vefsna er følgende bestemmelser gitt i tidligere post 8, i tillegg til vilkår som omtalt ovenfor:

«Dersom ombygging eller justering av laksetrappene i den berørte del av Vefsna viser seg nødvendig, skal Røssåga kraftverk være forpliktet til å bekoste de nødvendige arbeider etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse.»

«Hvis det viser seg vanskelig å skaffe det nødvendige antall yngel og/eller settefisk på annen måte, kan Røssåga kraftverk pålegges å bekoste, bygge og drive en anstalt for klekking og oppdrett av laks og aure (røye) frem til utvandningsferdig alder og størrelse.

Planen for anstalten skal i tilfelle godkjennes av Landbruksdepartementet, som også fører kontroll med driften, settefiskens kvalitet og utsettingen. Utgiftene hermed bæres av Røssåga kraftverk.»

Når det gjelder bestemmelsen om mulig ombygging eller justering av laksetrappene, mener departementet at en for lengst må ha sett og vurdert konsekvensene av overføringen for vannføringen i laksetrappene. Departementet mener at denne bestemmelsen ikke lenger er aktuell og foreslår å fjerne den.

Når det gjelder bestemmelsen om å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av laks, ørret og røye, viser departementet til at Statkraft i dag bekoster og driver den levende genbanken på Bjerka, der laksestammen fra både Vefsna, Rana og Røssåga sikres. Genbanken er et resultat av at utsettingspåleggene for Vefsna, Rana og Røssåga i 1996 ble omgjort til drift av anlegget på Bjerka. Statkraft er i dag pålagt å produsere reetableringsmaterialet som brukes etter rotenonbehandlingene i de nevnte vassdragene. Produksjonen på anlegget følges opp av Miljødirektoratet. For Vefsnas del produseres det rogn på Bjerka, som desinfiseres og overføres til Helgelandskrafts anlegg i Leirfjorden for utplanting i vassdraget eller klekking og videre oppføring.

NVE har i innstillingen foreslått å beholde bestemmelsen med direkte hjemmel til å bygge og drive et settefiskanlegg, slik at det ikke senere oppstår tvil om dette. Tidligere var det vanlig å sette ut smolt. I dag er praksis at man ønsker å sette ut fisk på så tidlige stadier som mulig, eventuelt en kombinasjon av flere stadier. NVE foreslo derfor å justere ordlyden «... frem til utvandningsferdig alder og størrelse» til «... frem til og med utvandningsferdig alder og størrelse». Videre foreslo NVE å modernisere språket generelt, samt å henvisse til Miljødirektoratet som rette myndighet for oppfølging slik at teksten etter revisjon vil lyde:

«Hvis det viser seg vanskelig å skaffe det antall yngel og/eller settefisk som er nødvendig for å ivareta stedegne laks-/ørret-/røystammer på annen måte, kan konsesjonæren pålegges å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av slike, frem til og med utvandningsferdig alder og størrelse.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegget, samt settefiskens kvalitet og utsettingen, er tillagt Miljødirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.»

Departementet vil vise til at det ved revisjon innføres standard konsesjonsvilkår tilsvarende som for nye konsesjoner i dag. Dagens standardvilkår gir bl.a. forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt, kompensierende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser. Departementet mener disse vilkårene i tilstrekkelig grad gir Miljødirektoratet hjemmel for å fortsatt kunne pålegge Statkraft å drive et settefiskanlegg, og gir også hjemmel for ev. justering av pålegget ved behov. Departementet mener derfor det ikke er nødvendig å videreføre vilkåret. Pålegg må være knyttet til skader forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegge.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Vilkårene for Røssåga-reguleringen fra 1954 inneholder ikke bestemmelser om automatisk fredete kulturminner. Departementet foreslår derfor å fastsette vilkår om innbetaling av en såkalt «sektoravgift» i form av et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet, som skal gå til kulturminnevern i vassdrag. Sektoravgift vil utløses for Røssvatn og Stormyrbassenget.

Vilkårene for regulering og overføring av Bleikvatn og for overføring av vann fra Vefsnavassdraget er gitt etter 1960, og inneholder bestemmelser om kulturminner i hhv. post 16 og post 14. Det pålegges derfor ikke sektoravgift for disse konsesjonene.

I det felles vilkårssettet anbefaler departementet at det fastsettes moderne standardvilkår for automatisk fredete kulturminner for alle konsesjonene.

Post 11 Forurensning

Det innføres standard vilkår om forurensning, som erstatter ordlyden om forurensning fra konsesjonen for Bleikvatn fra 1999.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Standard vilkår om terskler mv. tas inn i det reviderte vilkårssettet.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår i de reviderte vilkårene.

Post 15 Manøvreringsreglement

Departementet foreslår å ta med standard vilkår om manøvreringsreglementet. Manøvreringsreglementet blir vedtatt samtidig med reviderte vilkår. Departementet foreslår å oppdatere reglementet etter gjeldene standard. I tillegg foreslås det å innføre nye bestemmelser som omtalt under «Merknader til manøvreringsreglementet».

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Departementet anbefaler å oppdatere vilkåret til dagens standard.

Post 17 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret etter dagens standard.

Det tidligere vilkåret for Bleikvatn-reguleringen inneholder en bestemmelse om at «*De som bor ved Bleikvasselva skal varsles om flommer som ventes å gå over dammen i så god tid i forvegen som mulig ved oppslag på høvelige steder.*» Med moderne flomvarsling mener departementet at denne bestemmelsen ikke lenger er relevant, og foreslår ikke å videreføre den i reviderte vilkår.

Post 18 Etterundersøkelser

Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen etter dagens standard i de nye vilkårene.

Post 20 Luftovermetning

Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Departementet anbefaler å ta inn bestemmelser i tråd med dagens standard i reviderte vilkår. Disse bestemmelsene er oppdatert i henhold til gjeldende lovverk, og går ikke ut over bestemmelsene i loven. Selv om vilkåret etter dagens standard er mer omfattende enn de tidligere bestemmelsene, innebærer det derfor i realiteten ingen økte forpliktelser for konsesjonæren eller økt adgang for myndighetene til å fastsette sanksjoner.

Post 22 Tinglysing

Posten foreslås oppdatert til dagens standard og gjeldende regelverk, og videreført i reviderte vilkår.

2. Merknader til manøvreringsreglementet

Opprinnelig manøvreringsreglement ble fastsatt i 1954 og endret i 1965.

NVEs miljøtilsyn vil bestemme hvordan vannføringskravene nedstrøms Nedre Røssåga skal måles og dokumenteres, basert på forslag til detaljplan fra Statkraft.

NVE har etterspurt et høydegrunnlag som er oppdatert til Kartverkets høydesystem NN2000, men Statkraft har så langt ikke gjort dette for Røssåga. Høydene i reglementet er gitt i et svært gammelt system. NVE har anbefalt at høydene oppdateres til NN2000 før det fattes endelig vedtak i revisjons-saken. Departementet har merket seg at NVE ønsker at regulanten konverterer høydene til nytt høydesystem NN2000. Regulanten har i møte med departementet formidlet at dette vil være en kostbar og langvarig omlegging. Departementet gir ikke pålegg om å konvertere høydene til nytt høydesystem, men forventer at regulanten arbeider videre med sikte på å kunne legge om til NN2000.

Departementet foreslår at følgende nye bestemmelser tas inn i reglementet:

«Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal ikke underskride 30 m³/s.»

«Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.»

«Det skal installeres omløpsventiler i Nedre Røssåga kraftverk med en samlet kapasitet på minimum 30 m³/s.»

«For driftsvannføringer mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan reduseres videre ned.»

«I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabil som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0.»

Bestemmelsen om omløpsventiler foreslås tatt inn i reglementet, jf. departementets vedtak av 26.05.2015.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være

naturlig å samarbeide om utforming av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for å regulere Røssåga mv. i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Vilkårene fastsattes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

*Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS
for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn
i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner*

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 blir det fastsatt reviderte vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS for regulering av Røssåga og overføring fra Vefsna i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, jf. vedlegg 2.
2. Det blir fastsatt oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Røssåga og overføring fra Vefsna i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, jf. vedlegg 3.

*Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS
for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn
i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner*

*Vilkår
for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i
Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner*

(Fastsatt ved kongelig resolusjon 17. juni 2022. Erstatter tidligere reguleringsbestemmelser for statsregulering av Røssåga mv. fastsatt ved kongelige resolusjoner av 8. juli 1954, 13. mai 1960, 22. desember 1960, 4. januar 1963, 18. juni 1999 og OEDs brev av 5. januar 2010.)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,25 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,25 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1954.

Konsesjon fastsatt ved kongelige resolusjoner av 13. mai 1960 og 22. desember 1960:

For statsregulering av Bleikvatn og overføring av Bleikvatn til Røsvatn skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

For overføring av vann fra Vefsnavassdraget til Røsvatn skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1960.

For alle konsesjonene:

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 prosent rente av anleggskapitalen – med tillegg av 20 pst. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen.

Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Konsesjon fastsatt ved kongelige resolusjoner av 13. mai 1960 og 22. desember 1960:

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

4.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5.

(Fond og andre utbetalinger)

Når de reviderte vilkår er fastsatt skal konsesjonæren yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane.

Beløpet justeres automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen. Beløpet skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Før reguleringen tas i bruk skal Røssåga kraftverk innbetale til Hattfjelldal kommune kr 200 000 som avsettes til et fond, hvis renter etter nærmere bestemmelse av herredstyret anvendes til fremme av jordbruk i distriktet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 13. mai 1960:

Før reguleringen tas i bruk skal Røssåga kraftverk innbetale til Korgen kommune kr 100 000 som avsettes til et fond, hvis renter etter nærmere bestemmelse av herredstyret anvendes til fremme av jordbruk i distriktet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

6.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i de berørte delene av Røssågvassdraget og Vefsna er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggings tiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

10.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk

fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet i Røssvatn og Stormyrbassenget til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravninger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

11.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignende.

13.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19.

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond og andre utbetalinger), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

*Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS
for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn
i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner*

*Manøvreringsreglement
for reguleringer i Røssåga i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommune, Nordland fylke
(Fastsatt 17. juni 2022. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 22. oktober 1965.)*

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Røssvassdammen							
a. Røsvatn	373,6	383,4	372,2	9,8	1,4	11,2	
Tustervatn	372,1	383,4	370,7	11,3	1,4	12,7	
b. Fallfordsdammen		247,9	241,9			6,0	
(Inntaksbasseng)							
c. Bleikvatn							
m/Kjøkkenbukta	400,0	407,5	386,0	7,5	14,0	21,5	

Røsvatn/Tustervatn: LRV svarer til at det kan tappes 40 m³/s ut av magasinet. Ved dammen vil vannstanden være 370,5 når den er 370,7 i Tustervatn.

Fallfordsdammen: Naturlig vannstand ved damsted er ca. kote 236,0, og ved størstedelen av Stormyra ca. kote 242,5.

Høydene for Bleikvatn m/Kjøkkenbukta refererer seg til vassdragsnivellelement L.nr. 379 av 1932, men for øvrig til L.nr. 378 av 1932.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

*Overføringer**Bleikvasselva:*

Avløpet fra Bleikvatn (118 km²) føres over til Røsvatn.

Vefsna m.fl.:

Avløpet fra Nordre Tverrelva (14 km²) føres over til nordre Svartevatn (40 km²). Det samlede avløp føres over til Gluggvasselva (39 km²) og herfra videre til Dølibekken i Gluggvasselva (78 km²). Det samlede avløp føres over til Røsvatn.

Avløpet fra Østre Fisklausvatn i Fisklauselva (16 km²) føres over til Lillerøsvatn med avløp til Røsvatn. Avløpet fra Elsvatn (120 km²) føres til Storebekken (10 km²) og det samlede avløp føres over til Ugelvatn med avløp til Røsvatn. Det etableres flomdemningsmagasiner i Nordre Svartevatn ved 15 m senkning, i Østre Fisklausvatn ved 2 m senkning og i Elsvatn ved en regulering på 1,5 m hvor øvre svingegrense legges 0,2 m under vanlig flomvannstand.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Vannstanden i Røsvatn/Tustervatn må i tiden fra vårløsningens begynnelse inntil 1. desember ikke stige over kote 383,15 før vannføringen i Røssåga nedenfor utløpet av Nedre Røssåga kraftstasjon overstiger 400 m³/sek, og skal snarest etter at avløpet igjen synker under denne grense bringes tilbake til kote 383,15. Etter 1. desember tillates en stigning av vannstanden til kote 383,40.

I Bleikvatn kan vannstanden under maksimal flom på fullt magasin og blokkert overføringstunnel stige til kote 409,2, men det skal ved manøvreringen has for øye at det så vidt mulig ikke går flom over reguleringsdammen.

I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabilt som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0.

Lavvannføringen i Røssåga må ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal ikke underskride 30 m³/s.

Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.

For driftsvannføringer mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan reduseres videre ned.

Det skal installeres omløpsventiler i Nedre Røssåga kraftverk med en samlet kapasitet på minimum 30 m³/s.

Førøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele regulerings-tiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

9. Statkraft Energi AS

(Revisjon av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinje-reguleringane, Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar)

Kongelig resolusjon 17. juni 2022.

I. Innleiing

Det er fremja krav om revisjon av konsesjonsvilkåra for Tokke-Vinje-reguleringane i Tokke og Vinje kommunar i Vestfold og Telemark fylke. Ein liten del av reguleringa ligg i Ullensvang kommune i Vestland fylke.

Dei aktuelle konsesjonane kan reviderast, jf. vassdragsreguleringslova § 8 tredje ledd og konsesjonsvilkåra. Ein revisjon av konsesjonsvilkår gjev innanfor rammene som følgjer av konsesjonen høve til setje nye vilkår for å bøte på skadar og ulemper som er følgjer av vassdragsreguleringa. Det kan gjerast ei generell modernisering av dei opphavlege konsesjonsvilkåra, og vilkår som i dag er uaktuelle, kan takast bort.

Denne revisjonssaka omfattar samtykke til statsregulering, med endringar og tillegg, gjevne i 1957, 1958, 1960, 1964, 1968, 1996 og 2002. Av di dei opphavlege løyva er gjevne ved kongeleg resolusjon/kronprinsregentens resolusjon blir også endring av vilkår gjort ved kongeleg resolusjon. Løyva blei gjevne som statsreguleringar, i og med at det var staten som var utbygger og ikkje trong konsesjon for å bygge ut. I dag er det Statkraft Energi AS som har løyva. I dag er slike løyver sidestilt med andre konsesjonar etter vassdragsreguleringslova, og blir i det vidare omtala som konsesjonar.

Til saman står dei regulerte magasina og åtte kraftverka i Tokke-Vinje-utbygginga for ein normal årsproduksjon på 4,5 TWh. Kraftverka er særleg viktige for forsyningstryggleiken i Sør-Noreg. Nytt Haukeli kraftverk fekk konsesjon etter vassressurslova i 2011. Vesle Kjela kraftverk har konsesjon etter vassressurslova frå 2014. Desse kraftverka er difor ikkje omfatta av revisjonen.

Tokke og Vinje kommunar har stilt krav om tiltak for å redusere ulempene for miljø og allmenne interesser i vassdraget, mellom anna krav knytt til vassføring, særleg av omsyn til storauren i Tokkeåi og Bandak, krav til vasstanden i dei regulerte magasina, og økonomisk kompensasjon for ulemper ved utbygginga.

Statkraft Energi AS har utarbeidd eit revisjonsdokument som var på høyring i 2013. Kunnskapsgrunnlaget er supplert i lys av høyringa, og revisjonen har vore sett i samanheng med arbeidet med vassforvaltingsplanar.

NVE sendte innstilling til departementet den 11. februar 2021 der dei m.a. tilrår minstevassføring frå Vinjevatn til Tokkeåi av omsyn til storaure og den særmerkte bekkekløfta elva renn gjennom. NVE føreslår også å setje restriksjonar på kor raskt vassføringa gjennom Lio kraftverk kan endrast, omløpsventil i same kraftverk, at det skal sleppast lokkeflaumar frå Vinjevatn når det er naudsynt og bygging av fiskepassasje i Helveteshylen.

NVE føreslår at dei frivillige restriksjonane Statkraft har praktisert for Totak og Ståvatn blir formaliserte. Elles føreslår NVE ikkje nye magasinrestriksjonar, av omsyn til kraftsystemet og flaumhandtering.

NVE tilrår også innføring av moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning som vil kunne innfri fleire av krava til revisjonen og bidra til miljøforbetring.

Til saman vil dei føreslegne tiltaka gje betre tilhøve for storauren i Bandak og Tokkeåi. Tiltaka gjev ein redusert kraftproduksjon på 44 GWh, og kan også redusere noko av verdien kraftverka har for kraftsystemet gjennom redusert fleksibilitet. Noverdien av krafttapet er 342 millionar kroner. Samandraget av innstillinga er attgjeven i del II.

Olje- og energidepartementet har sendt NVE si innstilling på høyring til Tokke og Vinje kommunar og til Vestfold og Telemark fylkeskommune. Uttalane deira er attgjevne i del III av denne kongelege resolusjonen.

Departementet tilrår at vilkåra blir reviderte i tråd med NVE si innstilling, og føreslår at det blir innført minstevassføring og andre tiltak for å betre tilhøva for storauren i Bandak og Tokkeåi. Departementet set vilkår om eit fond for fisk, vilt og friluftsliv og eit fond for villrein. Departementet føreslår at det blir innført moderne standardvilkår, som gjev miljømyndighetene heimel til m.a. å pålegge habitatforberande tiltak. Utkast til kgl.res. har vore førelagt dei departementa saka vedkjem i tråd med retningslinjene *Om Kongen i statsråd*.

Samandraget av NVE si innstilling er attgjeven i del II, merknadar til NVE si innstilling er attgjevne i del III og departementet gjev sine merknadar i del IV. Konkrete merknadar til forslaget til nye vilkår er gjevne i del V.

II. NVE si innstilling

Samandraget i NVE si innstilling til departementet av 11.02.2021 er her sitert i si heilheit:

"NVE anbefaler at det innføres nye og moderniserte vilkår for reguleringskonsesjonene i Tokke-Vinjevassdraget. Vilkårene vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak.

Av hensyn til storørreten i Tokkeåi anbefaler vi etablering av en fiskepassasje i Helvetesfossen og slipp av minstevannføring hele året fra Vinjevatn til Tokkeåi. Dette vil åpne opp for 8 km nye potensielle gyte- og oppvekstområder ovenfor fossen, og være et viktig bidrag til å sikre en levedyktig storørrebestand. NVE anbefaler i tillegg et vannslipp fra Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi i sommerperioden. Økt vannføring vil også ha nytteverdi for flere andre viktige miljø- og brukerinteresser i vassdragene.

For å unngå episoder med brå vannstandsendringer i Tokkeåi nedenfor Helvetesfossen anbefaler vi at det installeres en omløpsventil i Lio kraftverk, fastsettes bestemmelser for sakte nedkjøring av kraftverket og minstevannføringer i Tokkeåi målt ved Elvarheim. Tiltakene vil redusere risikoen for tørrlegging av gyte- og oppvekstområder og stranding av fisk.

NVE foreslår at gjeldende restriksjoner på manøvreringen av Totak og Byrtevatn blir videreført i nytt manøvreringsreglement, og at de frivillige restriksjonene som Statkraft i dag praktiserer i Totak og Ståvatn blir formalisert i reglementet. NVE mener det er viktig å opprettholde god reguleringssevne og fleksibilitet i manøvreringen i et flertall av magasinene som inngår i reguleringen av hensyn til kraftproduksjon og flomhåndtering. Andre magasinrestriksjoner i nytt manøvreringsreglement anbefales derfor ikke.

Vi foreslår at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på kr 200 000, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.

Tiltakene som gjelder vannslipp er beregnet å medføre et samlet produksjonstap på ca. 44 GWh/år. Total produksjon i kraftverkene som inngår i reguleringen er om lag 4,5 TWh/år. Nåverdien av produksjonstapet er estimert til ca. 283 mill. kr.

De nye vilkårene vil ellers dekke mange av de øvrige revisjonskravene og gi hjemmel til bl.a. å kunne pålegge erosjonssikring, terskelbygging, biotopjustering, naturfaglige undersøkelser, fiskeutsettinger, tiltak for friluftsliv og kulturminneundersøkelser.

Sammendrag

Revisjonsprosessen

På grunnlag av krav fra Tokke og Vinje kommuner i 2006 fattet NVE den 3.7.2007 vedtak om å åpne sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringene av Tokke-Vinjevassdraget. Revisjonen omfatter konsesjonene for statsregulering med reguleringsbestemmelser gitt ved kronprinsregentens resolusjon 8.2.1957, og for senere planendringer og reguleringsbestemmelser for ytterligere statsregulering og tilleggsreguleringer mv. fastsatt ved kgl.res. 4.7.1958, 17.6.1960, 28.10.1960, 26.6.1964 og 5.4.1968.

Etter åpning av revisjonssaken ble det igangsatt en prosess for nærmere presisering og prioritering av de til sammen ca. 260 kravene som kommunene hadde fremmet. Det ble videre lagt vekt på å koordinere revisjonsarbeidet med den regionale vannforvaltningsplanleggingen i

medhold av vannforskriften. NVE mottok revisjonsdokumentet fra Statkraft i 2013. Dokumentet ble kort tid etter sendt på høring og lagt ut til offentlig gjennomsyn. Sluttbefaring i vassdraget ble gjennomført våren 2017. Høsten 2017 mottok NVE nye justerte revisjonskrav fra kommunene. Statkraft kommenterte høringsuttalelsene og kravene i henholdsvis 2014, 2017 og 2018.

Erfarte skader og ulemper av reguleringene

Vannkraftutbyggingen i Tokke- og Vinjevassdraget har ført til betydelige hydromorfologiske endringer, og flere elvestrekninger har fått sterkt redusert vannføring. Eksempler på skader og ulemper som skyldes vannføringsendringer, kraftverksdrift og fysiske inngrep er negativ påvirkning på fiskebestander inkludert storørretstammen i Bandak og Tokkeåi, påvirkning på bekkekløfter med rødlistede arter, redusert egnethet for friluftsliv og problemer med gjengroing. Eksempler på virkninger knyttet til reguleringsmagasinene er landskapspåvirkning av reguleringssoner, redusert opplevelsesverdi, barrierer for villrein, mindre fiskeproduksjon, usikker is, erosjon og problemer med båtutsett og båtbruk. Kommunene og enkelte av høringspartene mener ulempene har blitt større i de senere årene på grunn av endret reguleringsmønster, f.eks. effektregulering med større vannstandsendringer over korte tidsrom.

Revisjonskrav

Revisjonskravene fra kommunene og innspill fra høringen av revisjonsdokumentet dekker et stort tematisk spekter. Et høyt prioritert krav er gjennomføring av avbøtende tiltak for å bedre levevilkårene for storørreten i Tokkeåi. Kravet støttes av flere sentrale høringsparter. Aktuelle tiltak som er vurdert er slipp av minstevannføring, etablering av fiskepassasje i Helvetesfossen, omløpsventil i Lio kraftverk, formalisering av frivillige restriksjoner på driftsvannføring fra kraftverket og sakte nedkjøring, temperaturregulering i Tokkeåi og ulike biotopiltak. Minstevannføring er også begrunnet i hensynet til landskap og friluftsliv og naturverdier i Tokkeåi naturreservat.

Andre krav om minstevannføringer gjelder for Mosåi/Rukkeåi, Frolandsåi/Dalåi, Bituåi, Kjelaåi, Bora, Kåvsåi, Kollalsbekken og fra flere bekkeinntak. Det er videre fremmet krav om magasinrestriksjoner i Totak, Byrtevatn, Vinjevatn, Ståvatn, Songavatn, Bordalsvatn, Kjelaavatn og Botnedalsvatn, for å sikre god oppfylling av magasinene i sommerperioden bl.a. av hensyn til landskap og brukerinteresser.

Øvrige krav gjelder bl.a. tilrettelegging for fiske, badeplasser, nye båtplasser, fiskeundersøkelser, kulturminneundersøkelser, merking og andre sikkerhetstiltak og vedlikehold av veier.

Statkrafts kommentarer

Statkraft støtter innføring av nye moderne standardvilkår som gir mulighet for å pålegge regulanten å gjennomføre avbøtende tiltak ved behov, f.eks. tilrettelegging for fiskevandring, biotopiltak, bygging av terskler og kompenserende tiltak for friluftsliv. Statkraft er også innstilt på å videreføre de frivillige (selvpålagte) restriksjonene når det gjelder kraftverksdrift og manøvrering av magasiner. De frivillige restriksjonene som i dag praktiseres er minimumsvannføring i Tokkeåi nedenfor Lio kraftverk og redusert nedkjøringshastighet for å unngå stranding av fisk. Det praktiseres også frivillige restriksjoner på driftsvannføringen fra Haukeli kraftverk. Videre praktiseres restriksjoner på magasinene Totak, Vinjevatn og Ståvatn, for å tilpasse vannstanden til ulike brukerinteresser.

Statkraft stiller seg imidlertid kritisk til innføring av nye pålegg om minstevannføringer ut over eksisterende vannføringskrav i Kjelaåi og Hyljelihyl, da de mener nytten ikke vil veie opp for betydelige produksjonstap. Statkraft går også imot innføring av nye magasinrestriksjoner som de mener vil begrense reguleringssevnen og fleksibiliteten for både kraftproduksjon og manøvrering i flomsituasjoner.

Retningslinjer og føringer mv. som er lagt til grunn i NVEs behandling

I behandlingen av revisjonssaken har NVE lagt til grunn OEDs Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer (2012). Av retningslinjene fremgår det at det er

interesser av størst samfunnsmessig betydning som skal prioriteres, dvs. allmenne interesser og spesielt miljøinteresser. Økonomiske krav omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjoner med unntak av dersom det foreligger spesielle hensyn. Vi har videre lagt til grunn de føringer for revisjonsadgangen som er gitt i Ot.prp. nr. 50, samt signaler fra Stortinget og Regjeringen i stortingsmeldinger, herunder Meld. St. 25 (2015–2016) (Om kraft til endring).

NVE har også vektlagt prioriteringene i den nasjonale gjennomgangen av vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, som ble utført i samarbeid mellom NVE og Miljødirektoratet (NVE-Rapport 49/2013). Videre har vi lagt vekt på foreliggende vannforvaltningsplan for Vestviken 2016–2021 som er utarbeidet i henhold til vannforskriften. Forskriften forplikter offentlige myndigheter til å søke å følge opp planen og de godkjente miljømålene. Flere av vannforekomstene i Tokke-Vinjevassdraget er i planen klassifisert som sterkt modifiserte (SMVF) på grunn av reguleringene. De godkjente miljømålene forutsetter etterfølgende vurdering og eventuelt vedtak om tiltak av sektormyndighetene. Gjennom revisjonsprosessen er det gjort mer detaljerte kost-nytte-vurderinger som grunnlag for prioritering av tiltak og utforming av nye konsesjonsvilkår.

NVEs vurderinger og anbefalinger

NVEs vurderinger og anbefalinger om tiltak for miljøforbedringer er basert på et bredt kunnskapsgrunnlag som bl.a. omfatter kommunenes revisjonskrav, Statkrafts revisjonsdokument, innkomne høringsuttalelser, foreliggende fagutredninger og andre tilgjengelige informasjonskilder. Vi mener kunnskapsgrunnlaget er godt og tilstrekkelig for å kunne avgi innstilling i saken.

Et viktig hensyn i vurderingene er at tiltakene gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer uten at eventuelle ulemper i form av produksjonstap, redusert forsyningssikkerhet, kostnader og andre negative virkninger for regulanten og samfunnet blir for store. NVE har skjønnsmessig vurdert nytten av ulike tiltak for ikke-prissatte verdier opp mot prissatte konsekvenser i form av produksjonstap og kostnader.

Vannslipping og andre tilhørende tiltak

NVE foreslår gjennomføring av flere tiltak for å bedre levetidene og vandringsmulighetene for storørret i Tokkeåi. Et av tiltakene innebærer slipp av minstevannføring som også vil ha nytteverdi for andre viktige interesser, bl.a. landskap, friluftsliv og naturmangfold.

NVE foreslår følgende tiltak i Tokkeåi:

- Slipp av minstevannføring fra Vinjevatn til Tokkeåi på 1 m³/s i perioden 16.11.–15.6. og 2 m³/s i perioden 16.6.–15.11. Vi anbefaler at periodene for vannslipp koordineres med periodene for minstevannføring i nedre deler av Tokkeåi.
- Årlig vannvolum på 10 mill. m³ (tilsvarer 30 m³/s i fire døgn) avsettes for slipp av lokkeflommer fra Vinjevatn i de år dette ikke forekommer naturlig, for å stimulere til fiskevandring.
- Formalisering i manøvreringsreglementet av Statkrafts frivillige restriksjoner på minimumsvannføringer i Tokkeåi nedenfor Lio kraftverk. Sammen med NVEs anbefalinger om vannslipp fra Vinjevatn vil dette gi en økt vannføring i nedre Tokkeåi på hhv. 1 og 2 m³/s sammenlignet med dagens situasjon. NVE anbefaler følgende minstevannføring i nedre Tokkeåi målt ved Elvarheim: 5 m³/s i perioden 16.11.–15.6., 8 m³/s i perioden 16.6.–14.9. og 14 m³/s i perioden 15.9.–15.11.
- Formalisering i manøvreringsreglementet av Statkrafts frivillige nedkjøringshastighet i Lio kraftverk på minimum 2 t og 15 min fra full last (40 MW) til stans. Langsommere nedkjøringshastigheter skal utredes. Endelig avgjørelse om nedkjøringshastighet foreslås delegert til NVE.
- Installering av en omløpsventil i Lio kraftverk med kapasitet på minimum 7 m³/s. Sammen med foreslåtte minstevannføringer og bidrag fra restfeltet vil omløpsventilen sørge for at det alltid vil være en tilstrekkelig vannføring nedenfor Lio kraftverk ved utfall.

For andre berørte elvestrekninger foreslår NVE følgende:

- Slipp av minstevannføring fra Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi på 0,2 m³/s i perioden 15.5.–15.9. når vannstanden i magasinet ligger over kote 435, noe som i stor grad vil være tilfelle i hele denne perioden.
- I Kjelaåi anbefaler vi at Statkraft fortsetter med dagens praksis med 2 m³/s driftsvannføring fra Haukeli kraftverk i september–november av hensyn til gyteoppgang for fisk, men uten at dette formaliseres i reglementet. Vi viser i den sammenheng til NVEs konsesjonsvedtak for nytt Haukeli kraftverk av 9.9.2011.

NVE anbefaler ikke lukking av bekkeinntakene Leirli/Åmot, Haugebekken, Raudåi, Grytåi, Viermyrbekken, Bessåi eller Berdalsåi-overføringen. Vi mener produksjonstapet på 93 GWh/år og kostnadene ved stenging/slipp ikke står i forhold til miljønytt, med vekt på at bekkene bidrar med lite vann i tørre perioder.

Vi anbefaler heller ikke økt vannslipp fra Hyljelihyl utover dagens konsesjonskrav eller pålegg om spyleflommer i Kjelaåi. Videre anbefaler vi ikke pålegg om minstevannføringer i Frolandsåi/Dalaåi, Bituåi, Bora, Kåvsåi og Kolldalsbekken. Hovedbegrunnelsen er at vi mener en minstevannføring i disse elvene vil gi begrensende miljøforbedringer sammenlignet med tapet i kraftproduksjon.

NVE har vurdert konsekvenser for kraftproduksjon og kostnader av vannslipp fra Vinjevatn til Tokkeåi og fra Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi. Et vannslipp som anbefalt vil etter våre beregninger føre til et produksjonstap på henholdsvis 42,6 og 1,4 GWh/år (samlet 44 GWh/år). Total produksjon i kraftverkene som inngår i reguleringen er om lag 4,5 TWh/år. Nåverdien av disse produksjonstapene er beregnet til henholdsvis 274 og 9 mill. kr (samlet 283 mill. kr). I tillegg vil pålegg om lokkevannslipp i Tokkeåi kunne medføre et produksjonstap på opptil 9,3 GWh i de årene dette eventuelt blir aktuelt. Formalisering av frivillige minstevannføringskrav vil ikke medføre endringer i kraftproduksjonen ut over dagens situasjon.

Statkraft har estimert kostnaden for installering av en omløpsventil i Lio kraftverk på 4 m³/s til 8–12 mill. kr. Kostnad for en omløpsventil med anbefalt kapasitet på 7 m³/s må antas å bli noe høyere. I tillegg vil det påløpe en del kostnader for instrumentering og måleanordninger mv. i forbindelse med vannslippene. Disse kostnadene er ikke estimert.

Magasinrestriksjoner

NVE mener det er viktig å fortsatt opprettholde god reguleringsevne og fleksibilitet i manøvreringen i et flertall av magasinene som inngår i reguleringsområdet, og spesielt de store høyfjellsmagasinene, både av hensyn til kraftforsyning og flomhåndtering.

Vi foreslår at magasinrestriksjoner i nytt manøvreringsreglement begrenses til videreføring av gjeldende restriksjoner og formalisering av de frivillige restriksjonene som Statkraft i dag praktiserer i magasinene Totak, Byrtevatn og Ståvatn:

- Totak skal i alle år være fylt til kote 686,0 (HRV -1,3 m) i perioden 1.7.–15.8. I perioden 16.8.–1.11. skal vannstanden i magasinet ikke underskride kote 685,5 (HRV -1,8 m).
- I fyllingsperioden skal om nødvendig så mye av tilløpet til Botnedalsvatn som overføringsorganenes kapasitet gjør mulig, nyttes sammen med Byrtevatns eget tilløp til å fylle Byrtevatn til kote 443,6 (HRV -2 m) i perioden 1.7.–15.8.
- Ståvatn skal tappes trinnvis ned til LRV innen 1.2 og vannstanden holdes stabil til etter påske for å etablere sikker is. I perioden 1.7.–1.10. skal vannstanden ikke underskride kote 978,25 (HRV -0,25 m). Dersom det skulle oppstå en ekstraordinær tilsigssituasjon, kan NVE etter søknad gi tillatelse til å fravike kravet.

Formalisering av frivillige magasinrestriksjoner vil ikke medføre endringer i kraftproduksjonen ut over dagens situasjon.

NVE anbefaler ikke innføring av magasinrestriksjoner i de andre magasinene hvor det er stilt krav. Dette gjelder Songavatn, Vinjevatn, Bordalsvatn, Kjelaåi og Botnedalsvatn. Når det gjelder

Vinjevatn, forutsetter vi at Statkraft så langt som mulig viderefører den frivillige manøvreringspraksisen som er etablert.

Innføring av moderne standardvilkår

NVE anbefaler innføring av standardvilkår som vil innebære en modernisering av de eksisterende vilkårene for konsesjonene i Tokke-Vinje-reguleringen. Standardvilkårene vil i hovedsak dekke øvrige revisjonskrav som ikke er knyttet til manøvreringsreglementet. De nye vilkårene vil gi forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten f.eks. å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt, kompensierende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser etter at nye vilkår er innført.

Konkrete anbefalinger knyttet til standardvilkårene:

NVE mener det bør pålegges bygging av fiskepassasje (fisketrapp) i Helvetesfossen. Dette vil åpne opp for ca. 8 km med potensielle gyte- og oppvekstområder og være et viktig tiltak for opprettholdelse av storørretbestanden. En fiskepassasje kan pålegges med hjemmel i både de gjeldende konsesjonsvilkårene, og når reviderte vilkår er innført. Fylkesmannen har i 2019 pålagt Statkraft å utrede en effektiv passasje for storørret i Helvetesfossen med hjemmel i nåværende konsesjonsvilkår. NORCE anslår kostnadene for bygging av fiskepassasje i Helvetesfossen til ca. 6 mill. kr, mens Statkraft antar kostnadene vil ligge på 8–15 mill. kr.

NVE foreslår at Statkraft pålegges å utarbeide et forslag til tiltaksplan for biotopiltak, med prioriteringer av berørte vassdragsavsnitt i Tokke-Vinjevassdraget, i hovedsak av hensyn til fisk og fiskevandring. Vi foreslår at forslag til tiltaksplan skal sendes NVE innen rimelig tid etter at de nye vilkårene er innført. Planen skal forelegges Miljødirektoratet/Statforvalteren, og endelig pålegg om tiltak fastsettes av NVE.

NVE anbefaler at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i kommunene ved årlige utbetalinger på kr 200 000. Fondet skal gå til konkrete, avbøtende miljøtiltak og andre relevante tiltak, noe som etter vårt syn er i tråd med formålet med en vilkårsrevisjon. Vi legger i den sammenheng vekt på at Tokke-Vinje-revisjonen er en av de største revisjonssakene vi har til behandling. Forbedring av forholdene for storørreten i Tokkeåi er gitt høy prioritert og er det viktigste formålet med de fleste avbøtende tiltakene som foreslås. I andre deler av vassdraget, herunder flere av reguleringsmagasinene, har det vært vanskelig å finne gode avbøtende tiltak på grunn av hensynet til kraftproduksjon og flomhåndtering. NVE mener derfor det er rimelig at det i denne saken pålegges regulanten å yte et økonomisk tilskudd til tiltak som er egnet til å bedre miljøforholdene andre steder i kommunene.

For konsesjonene gitt i 1957 og 1958 anbefaler NVE vilkår om innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern. Ordningen med sektoravgift omfatter vassdrag som er revidert eller gitt fornyet tillatelse der opprinnelig konsesjon ble gitt før 1960. Dette gjelder for magasinene Songavatn, Totak, Ståvatn, Kjellavatn, Langsævatn, Langeidvatn, Bordalsvatn, Vatjern, Vinjevatn og Førsvatn. Beregning av sektoravgiften vil bli gjort av NVE etter at nye vilkår er innført.

Når det gjelder kommunenes krav om ny beregning av konsesjonsavgifter og konsesjonskraft, vises det til at slike beregninger foretas ved fornyelse av og endringer i konsesjonen. Ved kun vilkårsrevisjon beregnes ikke kraftgrunnlaget på nytt.

Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Miljødirektoratet/Statsforvalteren.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Miljødirektoratet/Statforvalteren har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak

som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene for gjennomføring må være rimelige i forhold til skadeomfang og nyttevirkning.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller ved behov for utvidet kompetanse."

III. Høyring av NVE si innstilling

NVE si innstilling blei sendt på høyring til Vestfold og Telemark fylkeskommune og Vinje og Tokke kommunar. Kommunane sine fråsegner er siterte her:

Brev frå Vinje kommune 12. august 2021:

"Me viser til brevet frå departementet frå 13.04.2021 med frist for merknader til NVE sin innstilling til vilkårsrevisjonen for Tokke-Vinjevassdraget.

1. Utgangspunkt

Vinje kommune viser til dei justerte krava frå kommunane i dokumentet frå november 2017. Vinje kommune held fast ved dei krava, og prioriteringa av krava, slik dei går fram av det dokumentet.

Me er glade for, og det er viktig, at NVE har innstilt på å formalisere Statkraft sine sjølvpålagte fyllingskrav for Totak og Ståvatn. NVE har også innstilt på ei minstevassføring frå Vinjevatn som er viktig, sjølv om det berre er halvparten av den minstevassføringa frå Vinjevatn som ligg i kravet frå kommunane.

Føremålet med vilkårsrevisjonar er å ta inn omsyn til miljø i vilkåra, fordi miljøomsyn var fråverande og blei ikkje vektlagt under utbyggingane i tiåra etter krigen. I dagens lovverk er det ei heilt anna involvering ved slike naturinngrep, slik at miljø og estetikk blir vektlagt mykje tyngre. I rapport 49/2013 frå NVE og Miljødirektoratet med tittel *Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022* med undertittel *Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering* er Tokke-Vinjevassdraget omtalt. Dette er eit grundig og metodisk dokument, og det bør vektleggjast meir. Tokke-Vinjevassdraget har fått kategori 1.1 – Høg prioritet, sjå s. 102. Her skriv NVE og Miljøverndirektoratet om vårt vassdrag:

«Aktuelle tiltak:

- Økt minstevannføring i Kjelaåi, og i Tokkeåi fra Åmot til Dalen/Bandak...
- Magasinrestriksjoner i flere av magasinene (uspesifisert) av hensyn til landskap og friluftsliv.

Anslått krafttap m.v.:

- ... Det antas at betydelige miljøforbedringer kan oppnås med vesentlig mindre krafttap.»

På s. 113 i same dokument er Bitu omtalt spesielt. Her heiter det mellom anna:

«Aktuelle tiltak:

- Minstevannføring i Bitu av for å bedre forholdene for ørret.
- Magasinrestriksjoner i Songavatn av hensyn til friluftsliv og landskap.»

Vinje kommune forventar at fleire av dei miljøomsyna som var heilt fråverande under utbygginga på 1950- 60- og 70-talet, no skal kome sterkare inn. Hadde dette anlegget blitt bygd i

dag, ville det vore heilt andre miljøkrav. Føremålet med ein vilkårsrevisjon er nettopp å reparere på fråveret av miljøomsyn den gongen anlegget blei bygd. Vinje kommune meiner NVE ikkje har vektlagt dette omsynet tungt nok når NVE sitt framlegg til justerte vilkår ikkje er meir enn det som ligg i framlegget. Me undrast over kvifor me har halde på med denne prosessen i 16 år når føremålet bak ein vilkårsrevisjon kjem så i bakgrunnen som i denne saka. Vinje kommune forventar mykje større gjennomslag for våre krav.

2. Vinjevatn

Me vil framheve eit av krava til Vinje kommune som me har prioritert høgt. Det ligg høgt på prioriteringslista til kommunane i vårt kravdokument frå 2017. NVE legg også vekt på at Statkraft sine sjølvpålagte restriksjonar i Vinjevatn bør formaliserast, men vel å ikkje formalisere dei men i staden kome med ei sterk oppmoding til Statkraft om å fylgje sine sjølvpålagte restriksjonar. Det er eit sterkt moment at Statkraft sjølv aksepterte å formalisere sine sjølvpålagte restriksjonar i Vinjevatn, før Statkraft trakk dette attende i eit brev i juni 2017.

I Statkraft sitt revisjonsdokument frå januar 2013 skriv Statkraft på s. 54:

«Statkraft mener at den selvpålagte restriksjonen kan formaliseres, men at restriksjonen må ses i sammenheng med eventuelle andre fyllingskrav. Statkraft har positiv erfaring med restriksjonen med hensyn til å dempe erfarte skader og ulemper som følge av reguleringen.» (Vår understreking).

I dette dokumentet skriv Statkraft samstundes at fyllingskrava i Ståvatn og Totak kan formaliserast, slik at då Statkraft skriv at fyllingskrav i Vinjevatn kan formaliserast så har Statkraft sett dette i samanheng med Totak og Ståvatn. Ut frå Statkraft sine eigne vurderingar i 2013 burde kommunen sitt krav knytt til Vinjevatn vere uproblematisk. Dette er det grundigaste og mest gjennomarbeida dokumentet Statkraft har lagd i saka.

Det er stor misnøye frå lokalbefolkninga når det gjeld manøvreringa av Vinjevatn. Når ein sett garn på kvelden kan dei finne dei att på land neste morgon. Fortøying av båt er ei utfordring når vatnet går så mykje opp og ned som det gjer heile tida. Det blir sagt at fisken har blitt mindre. Vinjevatn som friluftsområde og badeplass er redusert. Det estetiske rundt denne manøvreringa er ikkje bra, korkje for fastbuande, turistar eller vegfarande.

Når Statkraft tidlegare har akseptert ei formalisering av fyllingskrav, peikar det i retning av at det neppe er så vanskeleg. Når NVE så klårt i sin innstilling trekk fram Vinjevatn, peikar det i retning av at det er gode grunnar for å formalisere fyllingskrav i dette vatnet. Når kommunane heile tida har prioritert fyllingskrav i Vinjevatn høgt, peikar det i retning av at dette bør departementet sjå grundig på.

NVE sin innstilling når det gjeld minstevassføring gjennom Åmot frå Vinjevatn er ei så låg minstevassføring at det er vanskeleg å sjå at denne minstevassføringa skal vere noko grunnlag for å ikkje formalisere fyllingskrava i Vinjevatn.

Formalisering av fyllingskrav i Vinjevatn fører ikkje til produksjonstap.

3. Leirli

Me viser til kravet og argumentasjonen rundt minstevassføring frå Leirli dam i merknadene som Tokke kommune har sendt inn knytt til dette på vegne av kommunane."

Brev frå Vestfold og Telemark fylkeskommune av 13. august 2021:

"Viser til oversendelse fra Olje- og energidepartementet av NVEs innstilling i saken av 11.2.2021 til uttalelse.

Fylkeskommunens vurdering

Fylkeskommunen har gjennomgått oversendelsen, og har ingen merknader til forhold som berører våre saksområder utover å vise til våre tidligere innspill i løpet av saksgangen.

Representant fra fylkeskommunen vil stille på oppsatt befarung 28. og 29. september 2021."

Vedtaket i Tokke kommunestyre 22.6.2021

Vedtaket blei formidla i brev av 15.8.2021:

"Vedtaket

Tokke kommunestyre vedtek slike føringar for det vidare arbeid med nye konsesjonsvilkår for Tokke/Vinjevassdraget.

1. Tokkeåi og tiltak for storaurestamma i Bandak blir prioritert.
2. Uavhengig av eventuelle undersøkingar bør vasslepp gjennom Leirli dam prioriterast for å tilføre Tokkeåi vatn med naturleg temperatur og næringsinnhald.
3. Det bør også vere vilkår om minstevassføring i Dalaåi i kombinasjon med krav om etablering av naturleg fiskepassasje forbi fossefall i nedre del.
4. Tokke kommunestyre gjev fullmakt til kraftutvalet til å gjere ei endeleg uttale med prioriteringar. Uttala bør vere samordna med Vinje kommune. Kraftutvalet bør også prioritere magasinrestriksjonane i Botnedalsvatnet og Byrtevatn.
5. Kravet om fond for miljø og friluftsliv bør oppretthaldast."

Notat frå Tokke kommune:

Kommunen utdjupa også synspunkta sine i eit eige notat, vedlagd brevet av 15.8.2021:

1. Innleiing

NVE opna for vilkårsrevisjon i 2007. Tokke og Vinje kommunar kom med sine hovudinnspel i eit felles dokument frå november 2017. I etterkant har Tokke kommune kome med merknader frå februar 2019 og desember 2019. Alle desse tre dokumenta er relevante for departementet si handsaming av saka også på det noverande tidspunkt. Krava som er sett fram i det felles dokumentet frå november 2017 punkt 12 blir oppretthalde.

Tokke-Vinjevassdraget er eit komplisert vassdrag. Regulanten, kommunane, frivillige lag og organisasjonar og ein skilde personar, samt NVE har lagt ned ein stor arbeidsinnsats for å sikre eit best mogleg kunnskapsgrunnlag gjennom mange år. Det set vi stor pris på.

Kommunen synest det er positivt at OED organiserar synfaring same år som departementet mottok innstillinga frå NVE.

Tokke kommune har engasjert Multiconsult AS og Universitetet i Agder til å lage ein rapport som tek utgangspunkt i NVE si innstilling. Vedlagt ligg eit utkast til rapport. Ein endeleg rapport skal ferdigstillast kort tid etter synfaringa i slutten av september.

2. Hovudsynspunkt

Storauren i Bandak og Tokkeåi er kritisk truga. Skal den 10 000 år gamle bestanden reddast må leveområdet i Tokkeåi utvidast og forbetrast. Miljødirektoratet har i sin rapport frå november 2020 M-1786 foreslått at Tokkeåi/Bandak bør bli nasjonalt storaurevassdrag.

Over ein fiskepassasje ved Helvetesfossen kan storauren vandre ytterlegare ca. 8 kilometer. Elvestrekningen er godt eigna som gyteelv for storaure. NVE sitt framlegg er at om lag av 1 % av produksjonen på 5000 GWh skal nyttast til minstevassføring. Dei resterande 99 % blir framleis nytta til kraftproduksjon. Tokke kommune meiner at det bør sleppast meir vatn i Tokkeåi enn det NVE foreslår. Det vil også vere positivt for den internasjonalt verneverdige bekkeløfta som utgjør Tokkeåi naturreservat.

NVE har ikkje foreslått nokon endringar i magasinrestriksjonar i høve til dagens praksis. Då statsreguleringane blei fastsett bygde det på føresetnaden om av magasinane skal fyllast om våren og sommaren og tappast ned på vinteren. Med stor utvekslingskapasitet til utlandet kan no kraftselskap også eksportere straum til utlandet til gode prisar sommarstid. Det gjev insentiv til å

tappe ned magasin om sommaren. Kommunane ynskjer difor moderate magasinrestriksjonar av omsyn til miljø, estetikk og bruk av vatna til fiske og transport med båt.

3. Miljøvassføring

3.1 Øvre Tokkeåi og slepp frå Vinjevatn

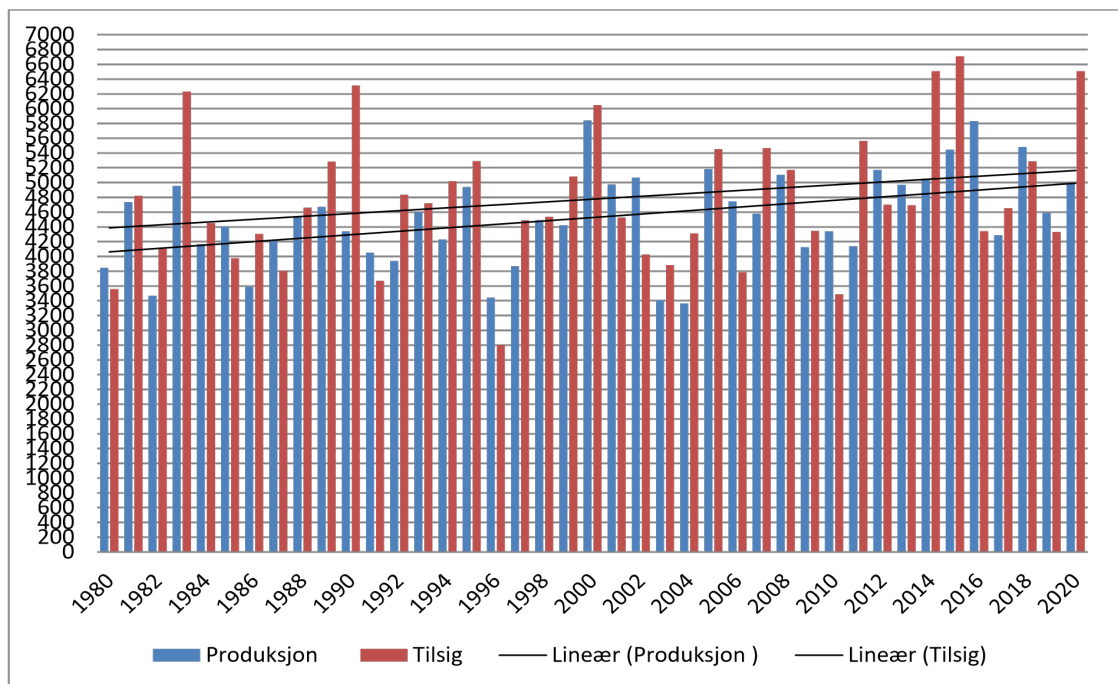
Tokkeåi går frå Totak i Vinje til Bandak i Tokke. Øvre Tokkeåi i denne samanheng er strekningen ovanfor Helvetesfossen.

NVE tilrår at det skal sleppast 1 m³/s frå Vinjevatn frå 16.11. til 15.6. og 2 m³/s frå 16.6. til 15.11. Redusert kraftproduksjon ved dette framlegget er ca. 42,6 GWh. I tillegg blir det foreslått å sleppe 0,2 m³/s frå Byrtevatn frå 15.5. til 15.9., når vatnet er høgare enn kote 435. Kraftreduksjonen ved dette tiltaket er rekna til å vere ca. 1,4 GWh.

NVE legg også opp til at regulanten skal sleppe 10 Mm³ frå Vinjevatn som lokkeflaumar i den viktige gyteperioden for storauren. Det skal vera ei konkret vurdering kvart år. Miljødirektoratet/ Statsforvaltaren skal ha heimel til å pålegge slepp. Ved fullt bruk av lokkevassføringa vil det medføre eit produksjonstap på om lag 9,3 GWh.

Nedanfor er ein tabell som viser produksjonen og tilsig i Tokkeåi. Trendlinjene viser auka tilsig og produksjon.

Kommunen meiner trendlinjene gjev eit godt uttrykk for kva som er forventa produksjon i åra framover.

Tabell og trendliner over tilsig og produksjon ved Statkraft sine kraftverk i Tokke og Vinje. Den øvste linja er tilsig som er på nesten 5,2 TWh, medan produksjonslinja er på om lag 5,0 TWh.

Forventa produksjon då Stortinget gjorde vedtak om statsreguleringar på 1950- og 1960-talet var rundt 4,3 TWh. Produksjonen har såleis auka med ca. 700 GWh. Mykje av dette er ein tilfeldig gevinst til regulanten pga. auka nedbør.

Kommunane meiner det er rimeleg at ein del av denne ekstra produksjonen går til miljøforbetrande tiltak.

Ved nye utbyggingar i dag tilsvarar ofte miljøvassføring rundt 10 %. For revisjonssaker bør det vera ein rettesnor at ein kan bruke rundt 5 % når det har stor positiv gevinst for naturmiljøet. Fem prosent av vasskraftproduksjonen i Tokke og Vinjevassdraget tilsvarar om lag 250 GWh.

Oppsummert held kommunen fast på kravet om minstevassføring på 2 m³/s vinterstid og 4 m³/s sommarstid frå Vinjevatn.

3.2 Bekkeinntak

Då regulanten bygde ut Tokkeåi, blei også 6 bekke/elveinntak bygd. På den måten er restvassføringa Tokkeåi ved Helvetesfossen på berre på 2–3 %.

Slepp av vatn frå bekkeinntak er positivt fordi det for det fyrste er vatn med rett temperatur sommar og vinter. For det andre er vatn frå bekkeinntak også meir næringsrikt vatn enn om det blir henta frå mange meters djupe frå Vinjevatn. Vatn frå bekkeinntak vil også ta med seg sediment som er bra for elvemiljøet i Tokkeåi. Det er lite sediment i vatn som blir teke frå Vinjevatn.

For det tredje gjev vatn frå bekkeinntak naturlege svingningar i vassføringa. Det er også viktig i øvre Tokkeåi. Alt dette er bra for det økologiske mangfaldet.

Det største bekkeinntaket er på sjølve Tokkeåi i Åmot. Her er restnedbørsfeltet nedanfor Totak ved Leirli dam på ca. 64 km². Det nest største er Grytåi på ca. 35 km². Desse felta er såpass store og ligg i skog og myrområde slik at dei ikkje tørkar heilt ut sjølv i tørkeperioder. Gjennomsnittleg vassføring er 1,6 m³/s og 0,8 m³/s.

Tokke kommune held fast på kravet frå november 2017 om at alle dei 6 bekkeinntaka til Tokkeåi bør stengast.

Vi held også fast på kravet om at bekkeinntaket ved Lio kraftverk frå Bessevatn blir stengt.

Ved ei prioritering av bekkeinntaka bør heilt klårt Leirli kome fyrst. I tillegg til stor miljøgevinst i sjølve Tokkeåi ser det i dag lite estetisk hyggeleg ut i Åmot sentrum med absolutt ingen vassføring i det store elveleiet.

Subsidiært ber vi departementet vurdere minstevassføring frå ein eller fleire av bekkeinntaka.

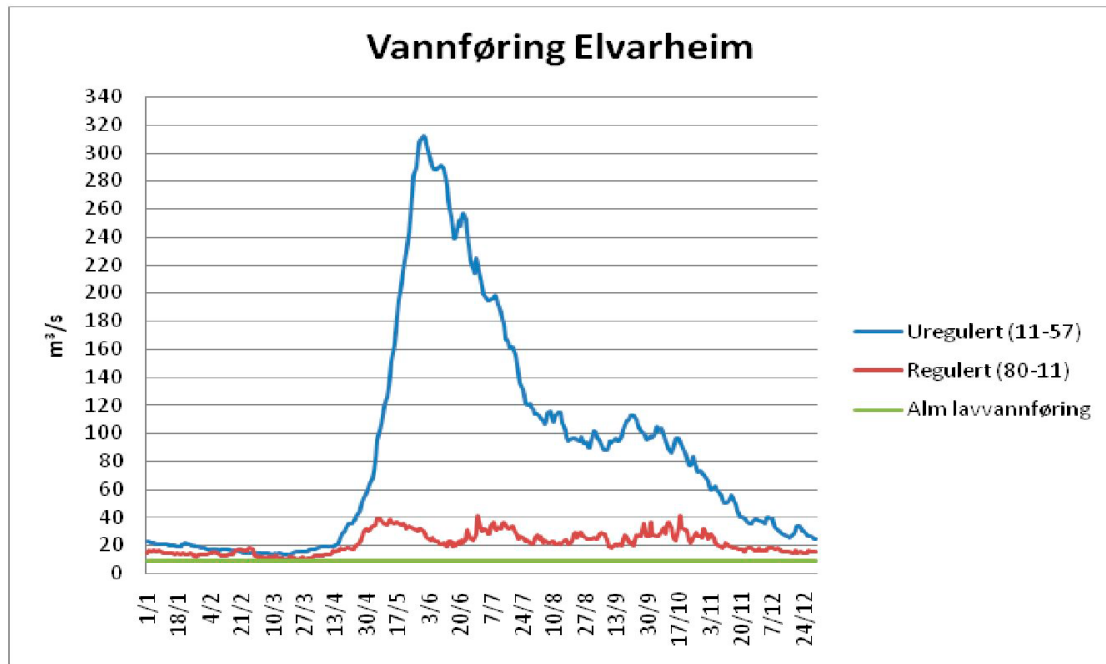
3.3 Når bør det sleppast vatn i Tokkeåi?

Nedanfor er ein figur frå Statkraft sitt revisjonsdokument frå 2013 side 12, figur 4.3. Den blå lina viser uregulert vassføring ved Elvarheim. Ein ser av figuren at vårløysinga startar i midten av april på rundt 20 m³/s og stig bratt til rundt 310 m³/s i byrjinga av juni.

For å forsøke å skape optimale tilhøve for økologisk mangfald og storaure i Tokkeåi bør ein forsøke å skape litt meir like svingningar i vassføringa slik det var historisk. Det tilseier at vassføringa bør aukast helst frå midten av april. Kommunane vil likevel berre foreslå auka vassføring frå 16.5. Det er ein månad tidlegare enn dagens praksis og det som også er foreslått av NVE. Så vidt vi forstår har også bekkeniauge gytetid i juni, slik at det truleg vil vera positivt med meir vatn også i fyrste halvdel av juni for denne arten.

Eldre fangstdebøker viser at det var godt fangst av storaure i slutten av august til midten av september. Vi ynskjer difor at vassføringa bør aukast frå 15. august i staden for 15. september.

Framskunding av sommarvassføring frå 15. juni til 15. mai og ekstra vassføring for gyteperioden frå 15. september til 15. august blir også støtta av den faglege rapporten frå Mulitconsult og UIA punkt 5.2.5.

3.4 Kor stor er dagens vassføring i nedre del av Tokkeåi?

I revisjonsdokumentet til Statkraft frå 2013 vedlegg 5 går det fram nedbørsfelt og midlere vassføring for delfelt. Av tabellen går det fram at nedbørsfeltet til Lio kraftverk har ei midlere vassføring på ca. 9,5 m³/s basert på måleserie 1931 til 1990. Nedbørsfeltet er ca. 254 km². Truleg er gjennomsnittleg vassføring i dag noko høgare, jf. tabellen ovanfor som viser at tilsiget i Tokke-Vinjevassdraget har auka med om lag 15 %.

I tillegg er det restnedbørsfelt nedanfor kraftverka ved Dalaåi på ca. 77 km² og over Helveteshylen på ca. 83 km². Desse to restfelta gjev ca. 4 m³/s vassføring i snitt.

Nedanfor samløpet mellom Dalaåi og Tokkeåi kjem det to større bekkar ut i Tokkeåi. Det er Heibøåi på Vistad og Berglibekken ved Huvestad. Desse to bekkane samt noko tillegg gjer at nedbørsfelt før Elvarheim aukar med om lag 22 kvadratkilometer. Det vil kanskje tilsvare ei gjennomsnittleg årleg vassføring på 0,6 m³/s i tillegg.

Det uregulerte feltet er på i overkant av 180 km², medan det regulerte feltet er på ca. 254 km². Total midlere vassføring ved Elvarheim vil i dag truleg vere 15–16 m³/s.

3.5 Kor stor bør minstevassføringa vere i nedre del av Tokkeåi?

Nedre del av Tokkeåi er strekningen nedstraums utløpstunnelen til Lio kraftverk i Helveteshylen. Frå Helveteshylen til Bandak er det om lag 4,8 kilometer.

I dag har Statkraft ei sjølvpålagt minstevassføring ved Elvarheim. Elvarheim er rett ved brua på Dalen og ligg ca. 1,6 kilometer frå Bandak.

NVE sin innstilling på side 55–63 drøftar spørsmålet om vassføring i nedre del av Tokkeåi.

NVE sitt framlegg er som fylgjer som viser vassføringa i m³/sekund:

Periode	16.11–5.6	16.6–14.9	15.9–5.11
I dag	4	6	12
NVE	5	8	14

I vurderinga av nivå på vassføring er vassdekt areal eit av fleire moment. NVE har i sin innstilling vist til tabell 7.1.5 på side 59.

Auken på 1 m³/s vinterstid og 2 m³/s sommarstid er i samsvar med framlegget til minstevassføring i øvre del av Tokkeåi mellom Helveteshylen og Vinjevatn. I praksis vil difor framlegget frå NVE ikkje føre til endringar i køyringa av Lio kraftverk i høve til dagens praksis.

I NVE og regulanten sine vurderingar av nivået på vassføringa har det i all hovudsak blitt lagt vekt på det vassdekt areal. Dette er eit viktig moment, men også hastigheit på elvestraumen og djupne på vatnet viktig parametere for å legge til rette for at storauren får best moglege tilhøve i Tokkeåi. Det bør vere opp mot 90 cm djupt, gytegrus og også gjerne skjul før storauren skal gyte.

I det fylgjande ynskjer kommunen å underbygge at minstevassføringa i nedre del av Tokkeåi kan aukast utan at det treng medføre noko færre produserte GWh for regulanten. Det avheng meir av korleis ein køyrer Lio kraftverk.

Lio kraftverk har ein magasineringsgrad på 45 %, jf. revisjonsdokumentet tabell 6.2 side 25. Statkraft vil såleis ha ein god moglegheit til å køyre Lio kraftverk relativt jamt for å sikre ei stabil vassføring ved Elvarheim.

Nedanfor er ein tabell som vi har laga på grunnlag av målestasjonen ved Elvarheim. Data er henta ut frå NVE sitt system SILDRE. Tala er basert på døgnmiddel.

Tabellen viser vassføringa på hausten i Tokkeåi ved Elvarheim dei 10 siste åra. Tabellen viser talet på dagar i 3 månadersperioden 15.8. til 15.11. der vassføringa er under 14 m³/s og mellom 14–16 m³/s.

	Vassføring ved Elvarheim m ³ /sekund snitt per dag frå 15.8 til 15.11	
	under 14	mellom 14–16
2011	0	12
2012	35	25
2013	17	40
2014	0	17
2015	2	24
2016	5	28
2017	8	2
2018	0	29
2019	0	17
2020	20	15
Sum	87	209
Snitt dagar per år	8,7	20,9

Når vassføringa er 14–16 m³/s vil den med NVE sitt framlegg til ekstra minstevassføring sommarstid på 2 m³/s alltid vere over 16 m³/s. Det vil såleis berre vere ca. 8,7 dagar av 90 dagers perioden der vassføringa er under 14 m³/s og regulanten må legge til rette for høgare produksjon i 9 % av perioden.

Det vil difor etter vår vurdering ikkje medføre noko produksjonstap i GWh for regulanten å ha 16 m³/s som minstevassføring ved Elvarheim, men produksjonen vil truleg flytte seg litt frå vinter til sommar/haust. Men det er ein relativt liten ulempe så lenge miljøgevinsten er stor.

Vi foreslår difor fylgjande minstevassføring ved Elvarheim:

Periode	16.11–15.5	16.5–14.8	15.8–15.11
Vassføring i m ³ /s ved Elvarheim	8	10	16

3.6 Lokkeflaum i Tokkeåi med vatn frå Vinjevatn

Kommunen viser her til rapporten frå Multiconsult og Universitetet i Agder. Det er positivt med lokkeflaum, men departementet eller NVE må fastsetje tydelege retningslinjer for når det skal sleppast vatn for å unngå diskusjon mellom regulanten og Miljødirektoratet/Statsforvalter om når og kor mykje vatn som skal sleppast. Sjå også fagrapporten punkt 5.2.6.

4. Fiskepassasje ved Helveteshylen

Helvetesfossehøgda blei auka med 3,5 meter av regulanten i samband med bygging av utløpstunnelen for Lio kraftverk på slutten av 1960-talet. Fossen er i dag eit vandringshinder. Tidlegare gjekk det hundrevis av kubikkmeter utfor Helvetesfossen og fossehøgden var på det lågaste berre 1,8 meter. Det var ikkje noko problem for storauren å passere denne fossen. Det må difor byggast ein fiskepassasje opp Helvetesfossen slik NVE har foreslått.

I samband med fiskepassasjen ber Tokke kommune om at departementet vurderer attfylling av den utsprengte kanalen til Helveteshylen, jf. punkt 8.1 i dokumentet frå februar 2019 og desember 2019 punkt 2.3. Ved å fylle igjen kanalen aukar vassnivået i Helveteshylen.

Eit slikt tiltak vil truleg gjera det meir attraktivt for storauren å nytte seg av ei fiskepassasje, fordi høgda blir redusert med fleire meter. Då blir fisketrappa kortare og får også færre trinn.

Det foreslåtte tiltaket vil også kunne medføre at i perioder med mykje vassføring i Tokkeåi vil storaure kunne vandre opp Helvetesfossen naturleg, fordi fossehøgde blir redusert til naturleg nivå. Storauren slepp då å nytte ei kunstig fisketrapp.

I notat frå Statkraft til NVE frå juli 2018 heiter det på side 17 om attfylling av kanalen:

«Som følge av dokumentasjon av endring av vannstanden nedstrøms Helvetesfossen har Statkraft vinteren 2018 sett på muligheten for å heve vannstanden i Helveteshylen igjen. Et slikt tiltak vil øke undervannet til Lio kraftverk så mye at driften av Lio kraftverk vil bli påvirket negativt ved at kraftproduksjonen blir redusert som følge av redusert fallhøyde. Løpehjulet vil også bli utsatt for større belastning og dermed få kortere levetid. I tillegg øker faren for drukning av kraftstasjonen, noe som skjedde i 1969, og medførte omfattende ødeleggelser etter at vann kom inn i kraftstasjonen. For å unngå vanninntrenging vil det være nødvendig å bygge om sugerørsluken samt etablere hevestengsel i T-tunnelen. Heving av undervannet vil føre til årlig produksjonstap, større påkjenninger og redusert levetid på løpehjulet og bygningsmessige tiltak i stasjonen og er derfor ikke et egnet tiltak.»

Sjølv om eit slikt tiltak vil medføre trong for å bygge om sugerørsluka, etablere eit hevestengsel i T-tunnelen, redusert kraftproduksjon og høgare driftskostnader ynskjer Tokke kommune at det blir sett nærare på gjennomføring av dette restaureringstiltaket.

På bildet sin nedre del ser vi litt av den utsprenkte kanalen. Det som er markert med blått på bildet viser tidlegare vassnivå i Helveteshylen i lågvassperiode.

Sjå også punkt 5.3 i rapporten frå Multiconsult og UIA som skriv mykje om utforming av fiskepassasjen.

5. Nedkøring av Lio kraftverk

I rapporten frå Multiconsult og Universitetet i Agder heiter det i punkt 5.5:

«Lio kraftverk bør i framtida i stor grad kjøres med tanke på bevaring av tidlegare definerte økosystemkomponenter og funksjoner som er av stor betydning for ivaretakingen av storørretens livssyklus. Det er særleg bekkeniøye og tre-pigget stingsild som er utsatt for raske endringer i vannstanden ned mot minimums vannføring. Vi vil derfor be departementet vurdere om nedkjøringshastigheten bør økes til minst 6 timer og at endelig avgjørelse blir tatt av NVE på grunnlag av fiskefaglig ekspertise.

I dag har regulanten en selvpålagt restriksjon om at planlagt nedkøring av Lio kraftverk skal skje på minimum 2 timer og 15 minutter. Dette er i henhold til anbefalinger for laksevassdrag med ensidig hensyn til lakse- og ørretunger. Disse anbefalingene er ikke faglig relevante i et elvesystem med bekkeniøye og tre-pigget stingsild (se beskrivelser i Kraabøl et al. 2015). NVE har foreslått at nedkjøringshastigheten formaliseres, og at endelig avgjørelse av nedkjøringshastighet skal delegeres til NVE som skal fastsette det etter fiskefaglige utredninger. Det vurderes at en slik formalisering er nødvendig, og at det tas hensyn til at dette elveøkosystemet er vesentlig mer komplekst enn anadrome elver med laks og ørret.»

Tokke kommune sluttar seg til desse vurderingane og viser til at nedkøringstid har særskilt mykje å seie for den økologiske tilstanden i nedre Tokkeåi. Nedkøringstida bør difor aukast til 6 timar.

6. Omløpsventil

Kravet frå NVE er ein slukeevne på omløpsventil på minst 7 m³/s. Vi meiner det er i minste laget, jf. ovanfor om nedkøringstid for kraftverket. Ved optimale tilhøve har vi forstått at Lio kraftverk kan ha ein slukeevne på opp mot 16 m³/s. Hvis omløpsventilen har ein kapasitet på 7 m³/s vil det vere ein reduksjon i vassføringa på inntil 9 m³/s.

Vi viser til utkastet til rapport frå Multiconsult og Universitetet i Agder punkt 5.4.

7. Magasinrestriksjonar

Tokke kommune vil halde fast på sine krav om mjuke restriksjonar i ca. 6 veker i Botnedalsvatnet og fylling av Byrtevatn ein måned tidlegare enn dagens magasinrestriksjon som er fyrste juli.

Tokke kommune viser elles våre tre tidlegare dokument, særleg til vårt merknad frå februar 2019 punkt 12. Essensen i det som blir presentert på side 23 og 24 i dette dokumentet er at regulanten har ca. 300 Mm³ magasinkapasitet ledig, sjølv med kommunane sine framlegg til restriksjonar. Det er også 6 andre vatn der kommunane ikkje foreslår nokon magasinrestriksjonar. Her er det då magasinkapasitet på ca. 390 Mm³. Regulanten har difor god moglegheit til å dempe flaum i Tokke-Vinjevassdraget sjølv med moderate framlegg til magasinrestriksjonar.

8. Ymse merknader

8.1 Åmøtehylan og Geishyl

Tokkeåi og Dalaelva møtast i Åmøtehylan. Denne hylan har blitt senka med trulegvis fleire meter, sjå mellom anna bilete på side 21 i dokumentet frå kommunane frå november 2017. Senkinga har også medført ein liten terskel for fisken for gå opp i Dalaåi. Nokre hundre meter opp i Dalaåi er det to store og fine hylar som kan nyttast av storauren.

Denne hylan må så langt mogleg restaurerast tilbake til tidlegare tilstand.

Om lag 50 meter nedafor Åmøtehylan er Geishyl. Denne hylan er delvis fylt igjen av stein. Denne hylan må opnast.

8.2 Dalaåi

Det har blitt kravd slepp av 0,2 m³/s i Dalaåi med slepp frå Botnedalsvatn, jf. krav frå november 2017 side 56 punkt 12. Alternativt kan det vurderast å sleppe dette frå Strandstøylsvatn, som blir overført til Botnedalsvatn. Det vil vera enkelt å montere ei tappeløysing i den vesle sperredammen i elva ved Strandstøylsvatnet. Dette vatnet er ikkje regulert. Eit slepp herifrå kan såleis skje med rett temperatur og ha næringsrikt vatn sidan elva frå Nauteberdalen renn forbi sperredammen.

Om lag 500 meter opp Dalaåi frå samløpet med Tokkeåi er det eit kraftig stryk over ein strekning på ca. 150 meter. Tokke kommune støttar kravet om at det bør leggest til rette for fiskepasserande tiltak langs denne strekningen. Kjem storauren forbi dette stryket er det truleg 7–10 kilometer langs Dalaåi som fisken kan vandre når vassføringa er stor nok.

8.3 Målestasjonar

Det er i dag ein målestasjon for vassføring ved Elvarheim på Dalen.

I framtida bør det også vere ein målestasjon ved kraftverkstunnelen ved Lio kraftverk sitt utløp i Helveteshylen som måler både vassføring, vassstemperatur og luftovermetning. Det er viktig å måle om luftovermetning kan skade fisk i dette området. Måling ved Elvarheim er mindre presis fordi det vatnet bruker ein del tid ned til Elvarheim samt at Dalaåi og to uregulerte større bekkar renn ut i Tokkeåi mellom Helveteshylen og Elvarheim.

Det bør også plasserast ein målestasjon ved Omdal Bru som er om lag 3 kilometer oppstraums Helveteshylen. Då vil ein få eit nøyaktig oversyn over vassføringa i øvre del av Tokkeåi. Det er enkelt å få tilkomst til Tokkeåi ved Omdal bru."

Brev frå Statnett av 17.06.2021

Statnett gjev i brev av 17.06.2021 innspel til revisjonen av Tokke-Vinje-reguleringa. Brevet er unntatte offentlegheit avdi det innheld kraftssensitiv informasjon. Innspelet er lagt til grunn i departementet si handsaming av saka, og delar er attgjevne under departementet sine vurderingar i del IV.

Brev frå Statkraft av 02.02.2022

Statkraft kommenterer i brev av 02.02.2022 NVE si innstilling. Regulanten argumenterer m.a. mot minstevassføring og har fleire detaljerte innspel. Delar av brevet er sitert i del IV.

Brev frå Tokke kommune av 09.05.2022

Tokke kommune oversendte ein rapport frå Multiconsult og Universitetet i Agder datert 10.4.2022 samt ytterlegare merknader til NVE si innstilling. Kommunen sin oppsummering og konklusjon lyder:

- «Rapport 49/2013 frå NVE og Miljødirektoratet prioritert Tokke-Vinjevassdraget på topp i landet. Det blei lagt til grunn eit krafttap på meir enn 100 GWh i Tokke-Vinjevassdraget for å oppnå akseptable miljømål.
- I saker om vilkårsrevisjon viser gjerne kraftselskap sin viktige funksjon som flaumførebyggjarar. Det er då viktig å vera klår over at minstevassføring er eit flaumdempende tiltak.
- Tokkeåi naturreservat har blitt etablert dei siste 10 åra. Det er på 5669 dekar. Meir vassføring i øvre delar av Tokkeåi vil vera eit viktig tilskot for å sikre verneverdiane i området, sjå også føremålet i forskrifta for vern av reservatet.
- Vi er no i FN sitt tiår for økosystemrestaurering frå 2021 til 2030. Det tilseier stor vektlegging av naturverdier.
- Verda har ei naturkrise. Storauren, ein indikatorart, er kritisk utryddingstruga og treng meir elveareal og vatn for å sikre eit liv også i framtida. Det er tydeleg dokumentert av Multiconsult og Universitetet i Agder.
- Miljødirektoratet har i rapport 1786 frå 2020 foreslått at Bandak med Tokkeåi skal bli nasjonalt storaurevassdrag. Det tilseier at dette vassdraget må prioriterast høgt.
- Tokke-Vinje-anlegga produserer om lag 5000 GWh. Ei minstevassføring på om lag 100 GWh tilsvarar om lag 2 %. Framleis nyttast om lag 98 % av vatnet til kraftproduksjon.
- Formålet bak instituttet om vilkårsrevisjon, EUs taksonomi og Hurdalsplattformen talar alle for meir minstevassføring enn det NVE har foreslått.
- Statkraft opna nytt kraftverk i vassdraget på ca. 40 GWh i 2021. Regulanten har også hatt ein auke i produksjonen på 700 GWh utover forventa produksjon på 1950-talet. Noko av denne ekstra produksjonen bør tilfalle naturen til glede for det biologiske mangfaldet i vassdraget.
- Det er kome ca. 30 000 GWh i ny elektrisitetsproduksjon frå 2001 til 2021. I same periode er det truleg sett av under 200 GWh til miljøvassføring gjennom vilkårsrevisjonar. Det er eit forhold på 1: 150. Er det eit kompromiss mellom kraftproduksjon og naturmiljø, slik føresetnaden var for revisjonsinstituttet?

Konklusjon

Regjeringa bør kome med pålegg om minst 2 % til miljøvassføring i Tokke-Vinjevassdraget.»

IV. Departementet sine merknadar

Ei sak som Tokke-Vinje-revisjonen kan gå over mange år, ha eit stort tilfang av kjelder og synspunkt og vere kompleks. Det vil gå for langt å drøfte alle sider av saka, og der tema ikkje drøfta sluttar departementet seg til NVE si innstilling.

Departementet vil drøfte dei sidene av saka som er naudsynte for å grunngje avgjerda.

1 RAMMENE FOR REVISJON AV REGULERINGSKONSESJONAR

Heimelen for revisjon av reguleringskonsesjonar følgjer av konsesjonsvilkåra, jf. Olje- og energidepartementet sitt samtykke frå 30. august 2002. Høvet til å revidere konsesjonsvilkår følgjer også av vassdragsreguleringslova § 8 tredje ledd.

Rammene for revisjonen er gjevne av lovførearbeid og departementet sine retningslinjer for revisjonssaker.

Av førearbeida til Ot.prp. nr. 50 (1991–1992), jf. Innst. O. nr. 66 (1991–1992) følgjer det at føremålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkåra. Revisjonen skal også gje høve til å oppheve vilkår som har synt seg å vere urimelege, ikkje naudsynte eller ikkje føremålstenlege.

"Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer," gjevne av Olje- og energidepartementet i 2012, utdjuar førearbeida. Retningslinjene seier om føremålet med revisjon:

Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Dette må avveies mot formålet med konsesjonen, som er kraftproduksjon. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, blant annet når det gjelder miljø. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige.

I ein revisjon kan det setjast nye vilkår for å rette opp skadar og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringane. Omsynet til økonomien til konsesjonæren og samfunnsøkonomiske kostnader vil vere sentrale moment ved avveinga av kva for endringar som kan og bør gjerast. Fordelane med eit tiltak må vegast mot ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Retningslinjene gjev også ei viktig avgrensing av kva endringar som kan gjerast ved ein revisjon:

Det er bare konsesjonsvilkårene som kan revideres, ikke selve konsesjonen, herunder høyeste regulerte vannstand (HRV) og laveste regulerte vannstand (LRV). Innenfor HRV og LRV og de tillatte overføringene utgjør manøvreringsreglementet en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Privatrettslige forhold omfattes ikke, og normalt omfattes heller ikke økonomiske vilkår som ikke kan knyttes direkte til miljøvilkårene.

Om handsaminga av magasinrestriksjonar i revisjonssaker seier retningslinjene vidare:

Restriksjoner som i praksis umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen er heller ikke en del av revisjonsadgangen. Hvilke restriksjoner dette er, vil kunne variere fra magasin til magasin og være avhengig av tilsigsforhold, magasin størrelse og så videre.

Saksgangen i revisjonssaker er omtala i rettleiaren.

2 OM TOKKE-VINJE-REGULERINGA OG KONSESJONANE SOM KAN REVIDERAST

Tokke-Vinje-konsesjonane er gjevne som statsreguleringar ved kronprinsregentens resolusjon i 1957 og ved kgl.res. i 1960 og 1964. Planendringar, tilleggsreguleringar og andre mindre justeringar av løyva er gjevne ved kgl.res. frå 1958 og fram til vår tid.

Løyva blei gjevne som statsreguleringar, i og med at det var staten som var utbyggjar og ikkje trong konsesjon for å bygge ut. I dag er det er Statkraft Energi AS som har løyva. I dag er slike løyver sidestilte med andre konsesjonar etter vassdragsreguleringslova, og blir i det vidare omtala som konsesjonar.

Tokke-Vinje-reguleringa har løyve i form av tre hovudkonsesjonar. Desse er lista opp under, med dei viktigaste reguleringane, men ikkje overføringar og kraftverk.

1. Kronprinsregentens resolusjon av 1957

I 1957 blei det gjeve løyve til regulering av Langesæ, Ståvatn, Kjelavatn, Bordalsvatn, Vatjønn, Øvre Langeidvatn, Songavatnet, Totak og Vinjevatn.
Konsesjonen blei endra i 1958, 1960 og 1961.

2. Kongeleg resolusjon av 1960

I 1960 blei det gjeve løyve til reguleringa av Førsvatn, Hyljelihyl, Venemodammen, Bitdalsvatn og Våmårvatn.

3. Kongeleg resolusjon av 1964

I 1964 blei det gjeve løyve til reguleringa av Vesle Kjelavatn, Botnedalsvatn og Byrtevatn.
Konsesjonen blei endra i 1968 og 1981.

Alle konsesjonane blei gjort tidsubegrensa ved OED sitt samtykke i 2002.

Alle kraftverka i systemet nyttar vatn frå fleire konsesjonar, unnateke Haukeli kraftverk som berre nyttar reguleringar som fekk løyve i 1957 og Lio kraftverk, som berre nyttar reguleringar som fekk løyve i 1964.

Nytt Haukeli kraftverk fekk konsesjon etter vassressurslova i 2011. Vesle Kjela kraftverk har konsesjon etter vassressurslova frå 2014. Desse kraftverka er difor ikkje omfatta av revisjonen.

Reguleringane og kraftverka ligg i Tokke og Vinje kommunar, med unntak for ein del av Ståvatn som ligg i Ullensvang kommune.

3 KRAV OM REVISJON

Tokke og Vinje kommunar fremja eit sams krav om revisjon av Tokke-Vinje-reguleringa i brev av 6.4.2006 til NVE. I dette kravet var alle innkomne lokale krav lista opp. Kommunane gjorde ei fyrste prioritering av krava sine i eit notat til Statkraft, oversend til NVE 05.07.2010. Kommunane oppdaterte og prioriterte krava sine i 2017, og kommunane sine kommentarar til NVE si innstilling er attgjevne i del III.

Kommunane sine krav har eit stort tematisk og geografisk spenn, og dei har også utvikla seg over tid. Krava er ikkje oppsummerte her, men dei er omtala i NVE si innstilling og i kommunane sine kommentarar.

4 VURDERING AV KUNNSKAPSGRUNNLAGET

Krava til kunnskapsgrunnlag må vere tilpassa det som er til handsaming. Departementet har lagt til grunn naturmangfaldlova § 8 fyrste ledd, som rettesnor for vurderinga av om kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkeleg for vurderingane som skal gjerast.

Det er utarbeidd fleire dokument i saka, og det er innhenta noko informasjon i samband med sakshandsaminga. Dei mest sentrale dokumenta er krava om opning av revisjon, revisjonsdokumentet, høyringsfråsegner, NVE si innstilling og merknadar til denne. I arbeidet med innstillinga bad NVE Statkraft om tilleggsinformasjon og -vurderingar.

Det er gjort fleire naturvitskaplege undersøkingar innan ulike miljøtema i vassdraga og magasina som er påverka av utbygginga. Desse er det gjort greie for i NVE si innstilling.

4.1 Revisjonsdokumentet

Etter rettleiaren skal konsesjonæren utarbeide eit revisjonsdokument, som er nærare spesifisert i vedlegg til rettleiaren.

Statkraft sendte 29.1.2013 ein endeleg versjon av revisjonsdokumentet til NVE, etter å ha sendt inn utkast fyrste gong 26.10.2010. Det er gjort nærare greie for sakshistorikken i NVE si innstilling.

4.2 Høyring

NVE sende 13. februar 2013 revisjonsdokumentet på høyring, med høyringsfrist 31. mai 2013. Det kom inn 20 høyringsfråsegner i NVE si høyring.

4.3 Tilleggsutgreiingar

Statkraft sendte 9.10.2019 inn tilleggsinformasjon og -utgreiingar, på førespurnad frå NVE. Tilleggsinformasjonen og -utgreiingane utdjupa kunnskapsgrunnlaget på desse punkta:

- Vurdering av aktuelle minstevassføringar i Tokkeåi (frå Vinjevatn og bekkeinntak)
- Kostnadsoverslag på fiskepassasje i Helvetesfossen
- Kapasitet på ein omløpsventil i Lio kraftverk
- Nedkøyringshastigheit i Lio kraftverk
- Temperaturinntak i Byrtevatn/Botnedalsvatn
- Verknadar av ev. magasinrestriksjonar på kraftproduksjon og fleksibilitet mv.

Statkraft har også fått utarbeidd ei eiga utgreiing om villrein.

4.4 NVE si innstilling

NVE gjer i kap. 6 i innstillinga til departementet av 11.02.2021 greie for kunnskapsgrunnlaget for NVE si handsaming av Tokke-Vinje-revisjonen.

4.5 Merknadar til NVE si innstilling

Departementet inviterte Tokke og Vinje kommunar og Vestfold og Telemark fylkeskommune til å gje sine merknadar til NVE si innstilling. Desse er attgjevne i kap. III i denne kongelege resolusjonen.

Tokke kommune oversendte 9.5.2022 ein rapport frå Multiconsult og Universitetet i Agder samt ytterlegare merknadar til NVE si innstilling. NVE har vurdert innspela og rapporten i brev av 8.6.2022 og har ikkje funne grunnlag for å endre si innstilling.

4.6 Synfaring og møter

Departementet heldt synfaring i revisjonssaka 28. og 29. september 2021.

Departementet heldt møte med Statkraft og NORCE 18. desember 2021, der NORCE presenterte si forskning på vassdragsmiljøet i Tokkeåi og Statkraft orienterte om sitt arbeid med fysiske tiltak i nedre del av Tokkeåi. Departementet heldt også eit møte med Statkraft 7. januar 2022 om mindre tekniske spørsmål i samband med revisjonssaka.

Departementet v/statsråden heldt møte med Tokke og Vinje kommunar 18. januar 2022, med Statkraft 29. april 2022 og med Naturvernforbundet 18. mai 2022 der dei ulike aktørane la fram sine synspunkt.

4.7 NVE-rapport 49/2013

Med utgangspunkt i retningslinjene for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringar har NVE og Miljødirektoratet gått gjennom alle framtidige revisjonar og prioritert kva for vassdrag som er aktuelle for minstevassføring og magasinrestriksjonar.

Tokke-Vinjevassdraget fekk prioritet 1.1. i gjennomgangen, noko som inneber at det truleg er eit stort potensial for forbetring av viktige miljøverdier, samstundes som aktuelle tiltak kan ventast å gje lite eller moderat tap av kraftproduksjon i høve miljøvinsten. Fleire vassdragsavsnitt er vurderte, men berre tiltak i Tokkeåi er plassert i kategori 1.1. i rapporten. I vurderinga av Tokkeåi er det lagt vekt på tiltak for å betre tilhøva for storaure. Tiltak i Bitu og Dalaåi/Rukkeåi er i kategori 1.2, som har dårlegare tilhøve mellom kostnad og nytte.

Departementet syner også til omtale av vassforskrifta i departementet sine merknadar punkt 5.2, og til omtale av vedtekne vassforvaltingsplanar i punkt 6.9.

4.8 Forsking og undersøkingar i Tokke-Vinjevassdraget

Verknadane av reguleringane og potensialet for miljøforbetringar er omfattande studert og dokumentert gjennom forskning, etterundersøkingar og utgreiingar. Mellom anna er det gjort ei rad fiskebiologiske og ferskvassøkologiske undersøkingar i vassdraga og magasinane som er omfatta av reguleringane.

Mange av undersøkingane har vore utført i forskingsprogrammet Hydrofish i perioden 2007–2010, som har gjeve viktig kunnskap om verknadane av reguleringane og tolegrensene for ulike artar. Det har vore særleg fokus på storaure og viktige næringsdyr.

Statkraft har også regelmessige undersøkingar i vassdrag og magasin, m.a. teljing av ungfisk og gytegroper. Sjå også omtale i punkt 0.

4.9 Samla vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Utgangspunktet for departementet si handsaming av revisjonssaka er NVE si innstilling, innkomne merknadar og departementet si synfaring.

Revisjonsdokumentet og høyring av denne har saman med supplerande informasjon gjeve NVE eit tilstrekkeleg grunnlag for å gje innstilling i saka.

Departementet meiner at sjølv om revisjonsdokumentet var på høyring i 2013, gjer tilleggsutgreiingar, synfaringar og anna informasjonsutveksling i saka at kunnskapsgrunnlaget har utvikla

seg gjennom revisjonsprosessen. Departementet finn at saka er godt opplyst, og at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkeleg til å gjere vedtak i saka.

5 *TILHØVET TIL REGELVERK PÅ MILJØMRÅDET*

5.1 *Naturmangfaldlova*

Prinsippa i naturmangfaldlova §§ 8-12 skal leggest til grunn som retningslinjer ved handsaming etter vassdragsreguleringslova, jf. naturmangfaldlova § 7. Det blir også vist til forvaltingsmåla for naturtypar, økosystem og artar i naturmangfaldlova §§ 4 og 5. Omfanget av vurderingane skal tilpassast verdiane som kan bli påverka.

Kunnskapsgrunnlaget er gjort greie for i punkt 4, jf. naturmangfaldlova § 8 første ledd. I og med at denne saka gjeld ein revisjon, er det ingen nye inngrep som er til handsaming, noko som tilseier at kravet til innhenting av ny kunnskap må vere avgrensa.

Slik departementet ser det har NVE i tilfredsstillande grad vurdert og vektlagt prinsippa i naturmangfaldlova som gjeld offentlege avgjerder i skjønnet og grunngevinga for innstillinga i saka om Tokke-Vinje-revisjonen.

Departementet meiner at naturmangfaldlova § 7 gjennom handsaminga av NVE og departementet er oppfylt.

5.1.1 *Vassforskrifta*

Forskrifter om rammer for vannforvaltningen (vassforskrifta) gjennomfører vassdirektivet i norsk rett. Målet med forskrifta er å gje rammer for fastsettinga av miljømål som skal sikre eit mest mogleg heilskapleg vern og berekraftig bruk av vassførekomstane.

Vassforskrifta gjev reglar for utarbeiding av vassforvaltningsplanar, som gjev mål for alle vassførekomstar i Noreg. Planane skal revurderast og eventuelt oppdaterast kvart sjetten år. Planane gjev mål og tiltaksprogram for vassførekomstane, og planane skal leggest til grunn for statleg planlegging og verksemd.

6 *SENTRALE VURDERINGSTEMA*

Departementet meiner nokre tema har vore meir sentrale enn andre i vurderinga av kva tiltak som bør påleggast i samband med vilkårsrevisjonen. Her blir dei mest sentrale vurderingstema presentert.

6.1 *Storaure*

Storaure er ei form for aure som nokså tidleg i livet startar å ete annan fisk, og difor veks seg mykje større enn vanleg for aure i Noreg. Det er ikkje konsensus verken generelt eller konkret for Tokkeåi/Bandak om storauren skil seg genetisk frå annan aure. Storaure har ikkje ein eigen omtale i Norsk raudliste.

Miljødirektoratet har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet utarbeidd eit forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandane av storaure i Noreg. Vassdragsregulering og fiske blir i Miljødirektoratet sitt forslag peika på som dei to viktigaste faktorane som påverkar utviklinga for storaure negativt. Tokke-Vinje-reguleringa gjev mindre vassføring, mindre dynamikk i vassføringa og endra temperaturtilhøve i Tokkeåi.

Miljødirektoratet sitt forslag til strategi er til handsaming i Klima- og miljødepartementet.

I forslaget til storaure-strategi heiter det m.a.:

Storørretens livshistorie har klare paralleller til den vi finner hos laks og sjørret, men hos storørreten er innsjøen "havet" og den vandrer opp eller ned i tilløps- og utløpselver (og bekker) for å gyte.

Forekomst av storørret er primært et resultat av ørretens store fenotypiske plastisitet, og hvor samspillet mellom tilgangen på byttefisk og det fysiske miljøet har vært viktig for utviklingen og den genetiske tilpasning til de ulike stammene.

Storauren i Tokkeåi og Bandak blir karakterisert som sårbar, m.a. i NINA-rapport 1050, fordi bestanden er liten. Det blir peika på at det tidlegare har vore for omfattande fiske av storaure og på verknadane av vassdragsregulering.

Storaure var eit tema i NVE-rapport 49/13, der vassdrag med storaure på lik linje med vassdrag med laks og sjørøye blei vurderte til å ha størst verdi. Omsynet til storaure var del av vurderinga som gjorde at tiltak i Tokkeåi fekk høg prioritet i rapporten.

Storauren i Bandak og Tokkeåi er mellom dei viktigaste bestandane i Noreg, og er med i Miljødirektoratet sitt forslag til nasjonale storaurevassdrag. Miljødirektoratet meiner lokaliteten har svært stor verdi for storaure, saman med elleve andre lokalitetar.

Storauren lever både i Bandak og Tokkeåi, og dei nedste delane av Tokkeåi er det viktigaste gyteområdet for storauren, jf. *Kartlegging av gyte- og oppvekstområder for storaure i Tokkeåi i Telemark 2015-2017*, Uni Miljø/LFI-rapport 307.

Det er lagt til grunn for revisjonen av Tokke-Vinje-reguleringa at det er eit nasjonalt omsyn å sikre og styrke storauren. Departementet har i si handsaming av vilkårsrevisjonen lagt stor vekt på betra tilhøve for storaure.

6.2 Villrein

Villrein er ein nasjonal ansvarsart, og Noreg har ei internasjonal plikt til å ta vare på villreinen og leveområda til villreinen. Noreg forvaltar dei siste restane av villrein i Vest-Europa. Som følgje av global tilbakegang på om lag 40 prosent sidan 1990, er villreinen rekna som truga (VU/sårbar) på den globale raudlista (IUCN, Red List of Threatened Species).

I Noreg har villreinen fram til no vore rekna som livskraftig, men auka bruk av areal i fjellet og ikkje minst CWD (skrantesjuke) legg stadig større press på villreinstammene.

I Norsk raudliste for artar blei villreinen teken inn ved oppdateringa i 2021, og gjeve vurderinga nær truga (NT), i hovudsak grunna endringar i populasjonen.

Arealbeslag og fortrenging er saman med klimaendringar og sjukdom dei viktigaste negative faktorane som påverkar villrein.

Tokke-Vinje-reguleringa ligg i dei tre villreinområda Hardangervidda, Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei. Vassdragsreguleringane øvst i Tokke-Vinje-systemet er ein del av påverknadsbiletet for villrein.

Statkraft fekk med bakgrunn i krav om meir kunnskap om villrein i revisjonssaka utarbeidd ein eigen villreinrapport. Rapporten peikar særleg på at regulering av Songavatn har endra reinen sin arealbruk. Også Ståvatn, Langesæ og Øvre og Nedre Langeidvatn blir trekte fram som reguleringar der det bør vurderast tiltak. Trygg is her er viktig for legge til rette for auka utveksling av dyr mellom dei tre villreinområda. Samstundes seier rapporten at dagens situasjon når det gjeld trygg is er tilfredsstillande, og at forbettringspotensialet er lite. Bitdalsvatn og Kjelavatn blir også nemnde, men her blir det ikkje føreslått tiltak.

Villreinrapporten trekk fram auka kunnskap som eit viktig tiltak, t.d. gjennom fortsett GPS-overvaking av villreinen. Vidare blir det peika på at tiltak for å redusere ferdsløse vil vere gunstig for villreinen.

NVE viser i si innstilling til at eit hovudproblem med reguleringar i villreinområde er m.a. neddemming av areal som nokre stadar har ført til avskjering av trekkveggar, opne vassløp, kraftledningar og anleggsveggar. Ferdsløse i samband med anleggsveggar opne for ålmenta gjev også negative verknadar, og blir i villreinrapporten trekt fram som den fremste negative verknaden frå vasskraftutbygging.

Samstundes er det også fleire andre viktige påverknadar. Mellom anna blir villreinen påverka av hyttebygging, friluftsliv, samferdsle og andre tekniske inngrep.

Det er naudsynt å vurdere påverknadar og tiltak for å minske påverknaden på landskapsnivå. Det er ofte ein kombinasjon av ulike typar infrastruktur som gjev barrierar for villreinen sine trekk og at han unngår areal i viktige funksjonsområde.

Departementet tilrår at ein i revisjonssaker ser på heile leveområdet for ein villreinbestand under eitt når ein skal vurdere negative verknadar av menneskeleg påverknad og moglegheitene for tiltak som kan betre situasjonen.

Departementet meiner vassdragsreguleringane har redusert leveområdet og endra trekktrutene til villreinen i området. Samstundes er det ikkje klart kva tiltak som kan setjast inn for å betre situasjonen, og det vil vere viktig med ei heilskapleg tilnærming.

Departementet konstaterer at villrein er ein art på Norsk raudliste som Noreg har eit særleg ansvar for. Vassdragsregulering påverkar villrein saman med annan menneskeleg aktivitet. Departementet har lagt middels vekt på omsynet til villrein i vilkårsrevisjonen.

6.3 Anna naturmangfald

Sjølv om storaure og villrein utpeikar seg som dei mest sentrale omsyna i denne revisjonssaka, har departementet også lagt vekt på anna naturmangfald.

Ei stor vasskraftutbygging vil ha stor påverknad på naturmangfaldet. Påverknaden kan bøtast på med tiltak som minstevassføring, magasinrestriksjonar, tersklar o.a.

Langs Tokkeåi, frå Dalen og om lag ei mil langs vasstrengen, er det eit naturreservat. Naturbase omtalar føremålet med vernet slik:

Føremålet med naturreservatet er å taka vare på eit særmerkt skogområde med stor variasjon av element som er viktige for det biologiske mangfaldet, i form av eit stort samanhengande kløftesystem med variert topografi og sjeldne naturtypar som fuktige bergveggar og skogmiljø på rasmark, lavrik lauvskog med regnskogpreg og grunnlendte førekomstar av kalkbarskog. Det finst førekomstar av lågurt-eikeskog utanfor kløftesystemet.

Bekkekløftesystemet som utgjer ein viktig del av dei naturfaglege kvalitetane til naturreservatet er vurdert å ha internasjonal verdi. Bekkekløftesystemet blei kartlagt i bekkekløftprosjektet i 2008. Det blei i kartlegginga funne fleire raudlista artar, og i vurderinga blei det trekt fram at systemet har store fuktkevrande naturverdiar.

Langs Rukkeåi er det registrert bekkekløft og gammal granskog med høvesvis verdi A (svært viktig) og B (viktig).

Sjølv om naturmangfald ikkje har vore spesifikt undersøkt i revisjonssaka har departementet lagt noko vekt på naturmangfald generelt og spesielt når det gjeld bekkekløftene i si vurdering.

6.4 Kulturminne

Det er fremja krav i revisjonsprosessen om kartlegging og sikring av helleristingane på Sporanen ved Totak, som kan vere utsette for erosjon frå is nær strandlinja. Det er også fremja krav om innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern, men det er ikkje peika på andre kulturminneverdiar i vassdraget.

Statkraft viser i revisjonsdokumentet til at utbygginga av Tokke-Vinjevassdraget var den første utbygginga der det blei gjort arkeologiske undersøkingar. Oldsakssamlinga ved Universitetet i Oslo gjorde arkeologiske utgravingar og undersøkingar over tre sommarsesongar før utbygginga av vassdraget. Arbeidet er dokumentert i Oldsakssamlinga si årbok for 1959 og i eit eige dokument: "Arkeologiske undersøkingar langs elv og vann: Gyrinosvatn, Hallingdal og Tokke-Vinjevassdraget: meddelelser om registreringer og utgravingar i forbindelse med vassdragsreguleringer 1959."

Kulturminnevern har ikkje vore eit stort tema i revisjonssaka. Departementet har lagt noko vekt på tematikken likevel, i og med at det er aktuelt å innføre vilkår om kulturminnevern for dei delane av utbygginga som ikkje har det allereie.

6.5 Ferdsle, fiske, friluftsliv

Dei øvre delane av Tokke-Vinjevassdraget ligg ved inngangen til Hardangervidda nasjonalpark, og området har stor verdi for friluftslivet. Det er stor reiselivsaktivitet i øvre delar av vassdraget, og det er fleire DNT-merka stiar i området. DNT-hytta Haukeliseter er den mest besøkte i Noreg, og ligg ved Ståvatn.

Vinje kommune er ei av dei største hyttekommunane i Noreg.

Lokalt er også vassdraga og vatna viktige for rekreasjon og fiske. I mange tilfelle er den beste tilkomsten til fjellet med båt over regulerte vatn, noko som gjer tilhøva for ferdsle med båt viktig. Ved

låge reguleringshøgder kan det vere vanskeleg å ferdast med båt grunna skjer og grunner, og det kan vere vanskeleg med tilkomst til og frå vatna.

Vassdragsreguleringa påverkar ålmenta sin bruk av naturen, både ved å gjere det lettare å komme til fjells på anleggsveggar, og ved at ferdsle kan bli utfordrande ved låg vasstand. Eksponerte reguleringssoner og redusert vassføring i vassdraga påverkar også naturopplevinga.

Departementet har lagt noko vekt på omsynet til ferdsle, fiske og friluftsliv i handsaming av vilkårsrevisjonen.

6.6 Kraftproduksjon

Kraftverka i Tokke-Vinje-systemet bidreg med stor energiproduksjon og magasin som er viktige for forsyningstryggleiken for kraft i Noreg.

Dei sju kraftverka i systemet har ei installert yting på til saman ca. 1000 MW og ein normalårsproduksjon på 4,5 TWh. Til saman kan magasinane i systemet lagre 3,2 TWh. Dette gjev ein reguleringsgrad på 71 prosent.

Regulert vasskraft har stor verdi for Noreg, ved at magasinane bidreg til forsyningstryggleik, utjamning av kraftprisar og gjennom at reguleringsevna til regulert vasskraft legg til rette for innfasing av uregulert fornybar energi.

Magasin med stor kapasitet og god reguleringsevne er særleg verdifulle for forsyningstryggleiken i Noreg. Med forsyningstryggleik meiner departementet energiforsyninga sin evne til å dekke etterspurnaden etter energi utan vesentlege avbrot eller avgrensingar. I dette ligg også evna til å kunne handtere energiknappheit, effektknappheit og ekstraordinære situasjonar.

Strengare vilkår og mindre fleksibilitet i vasskraftkonsesjonane vil alltid kunne verke negativt inn på forsyningstryggleiken. Verknadane av ulike restriksjonar og vilkår for forsyningstryggleiken er difor eit viktig moment i departementet sine vurderingar i vilkårsrevisjonar.

Magasinrestriksjonar og minstevassføring vil redusere verdien av reguleringane i Tokke-Vinje-systemet. Magasinrestriksjonar vil redusere fleksibiliteten, og dermed svekke bidraget til forsyningstryggleik og jamne kraftprisar. Minstevassføring gjev eit direkte tap av kraftproduksjon, men reduserer også fleksibiliteten fordi regulanten må sikre at magasinane har naudsynte volum for å kunne oppfylle plikta til å sleppe minstevassføring.

Verdien av den tapte kraftproduksjonen er vurdert av regulanten og av NVE, og er godt opplyst. Verdien av tapt reguleringsevne er det ikkje så lett å fastslå nøyaktig, og vurderinga vil ha både kvantitativ og kvalitativ karakter. Tokke-Vinje-systemet er stort og komplekst, og det har vore viktig i departementet si vurdering å sikre at summen av tiltaka ikkje gjev utilsikta verknadar.

Departementet har lagt stor vekt på verknaden for kraftproduksjon og energilagring i revisjons-saka.

6.7 Systemtenester

Systemtenester er naudsynte for å sikre at produksjon og forbruk alltid er i balanse i kraftsystemet, og slik sikre tilfredsstillande leveringskvalitet. Statnett har ansvar for å sørge for dette, og betalar produsentane for systemtenester. Store kraftverk med regulerte magasin er viktige leverandørar av systemtenester.

I Statnett-rapporten *Verdien av regulert vannkraft* frå mars 2021 (dok. 20/00565) heiter det:

Vannkraften utgjør i dag vårt fremste virkemiddel for å sikre stabilitet i kraftforsyningen, og det er nesten utelukkende den regulerbare vannkraften som sørger for balanseringen av det norske kraftsystemet. Med de omfattende endringene som kommer, forventer vi at fleksibiliteten blir enda viktigere og mer verdifull i fremtiden.

Økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser medfører at vi vil få større og hyppigere ubalanser mellom produksjon og forbruk i kraftsystemet. Vi får et mer komplekst og integrert kraftsystem, med resulterende større konsekvenser når ting feiler. Tilgjengelig fleksibilitet er en forutsetning for å kunne drifte kraftsystemet på en sikker og effektiv måte også i fremtiden.

Vi står overfor store endringer, og det er usikkert hvor vanskelige de mest utfordrende timene kommer til å bli. Regulerbar vannkraft utgjør i dag det fremste virkemiddelet for en effektiv balansering av kraftsystemet, og muliggjør en høy utnyttelse av eksisterende nett.

Systemtenester er omsett i marknadene for primær-, sekundær-, og tertiærreservar, og gjev nokre kraftverk ekstra inntekter.

Dei største kraftverka i Tokke-Vinje-reguleringa, Tokke, Vinje og Songa, er kopla direkte på transmisjonsnettet og særleg Tokke og Vinje kraftverk er viktige leverandørar av systemtenester. Dei andre kraftverka, inkludert Lio kraftverk, er ikkje kopla rett til transmisjonsnettet, men spelar ei viktig rolle i den regionale kraftforsyninga.

Tokke-Vinje-kraftverka er mellom dei viktigaste leverandørane av systemtenester i prisområdet NO2.

Statnett skriv i sin uttale til revisjonssaka:

Kraftverkene i Tokke-Vinjevassdraget gir i dag et verdifullt bidrag til balansering, regulering og utnyttelse av det norske kraftsystemet. Kraftverk som har egenskaper som gjør dem egnede til å bidra med forskjellige balanse- og systemtjenester er viktige for kraftsystemet. Med økende andel uregulerbar produksjon, økende antall kabelforbindelser og økende grad av automatisering, vil også verdien av alle kraftverk med fleksibilitet øke.

Departementet har lagt middels vekt på at endringane i vilkåra gjennom revisjonen ikkje skal redusere kraftverka i Tokke-Vinje-reguleringa si evne til å bidra til kostnadseffektiv balansering av kraftsystemet i Noreg.

6.8 Vern mot skadeflaum

Regulerte magasin bidreg til å jamne ut vassføringa i vassdrag og kan ha ein stor flaumdempande verknad. Magasinering og vassdisponering blir nytta aktivt for å redusere skadar i flaumsituasjonar. Reguleringa av Tokke-Vinjevassdraget har gjeve ein kraftig reduksjon av flaumvassføringane.

Vernet mot skadeflaum som vassdragsreguleringar gjev har stor verdi for samfunnet, og det er viktig for departementet å oppretthalde god flaumdemping i regulerte vassdrag.

Meld. St. 25 (2015–2016) *Kraft til endring* viste til at "flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessentar som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig".

NVE viser i si innstilling til at det må leggest betydeleg vekt på flaumomsyn når ein veg dette mot andre omsyn. Det er ikkje gjort konkrete vurderingar av verknaden på flaumar av ulike scenario for magasinrestriksjonar.

Departementet har lagt stor vekt på at endringane i vilkåra gjennom revisjonen skal ivareta magasinerna sin evne til å redusere omfanget av skadeflaum.

6.9 Vassforvaltingsplan

Klima- og miljødepartementet godkjende vassforvaltingsplanar etter vassforskrifta for alle vassregionar i Noreg 4.7.2016.

Tokke-Vinje-reguleringa ligg i Tokke-Vinje vassområde i vassregionen Vest-Viken. Den godkjende planen har miljømål for fleire vassførekomstar i reguleringa som krev tiltak som har med kraftproduksjon å gjere.

I godkjeningsbrevet understrekar KLD at:

Både forutsetninger og forhold forøvrig vil kunne endre seg etter at planen er vedtatt. Det kan også oppstå situasjoner eller fremkomme ny eller mer presis kunnskap i enkeltsaker som planen ikke har fanget opp. Slike forhold kan tilsi andre løsninger enn det som følger av planen. Det må foreligge endringer i forutsetningene, som oppdatert kunnskap, eller andre særlige grunner for å fravike en

vedtatt plan. Dette kan gjøre det nødvendig å endre eller gjøre unntak fra det fastsatte miljømålet for neste planperiode.

Kunnskapsgrunnlaget for Tokke-Vinje-revisjonen er vesentleg betre og meir omfattande enn kunnskapsgrunnlaget for utarbeidinga av vassforvaltingsplanane.

Følgjande vassførekomst i Tokke-Vinje-reguleringane har miljømål som kan medføre krafttap:

Vannførekomst ID	Vannførekomst navn	Naturlig/ SMVF	Økologisk tilstand/ potensial	Miljømål	Frist for mål-opptåelse
016-2272-R	Mosåi/Rukkeåi	SMVF	MØP	GØP	2033
016-2396-R	Tokkeåi nedstraums Lio	SMVF	DØP	GØP	2021
016-2861-R	Kjelaåi/Flothylåi	SMVF	MØP	GØP	2021
016-2868-R	Kjelaåi nedre	SMVF	MØP	GØP	2021
016-409-R	Tokkeåi/Vinjeåi	SMVF	MØP	GØP	2021

Tiltak som kan gje krafttap må påleggast gjennom vilkåra i konsesjonane, og det er difor ved ein revisjon det er mest aktuelt å avklare kva tiltak som skal gjennomførast.

Følgjande vassførekomst i Tokke-Vinje-reguleringa har miljømål som kan krevje tiltak som ikkje medfører krafttap:

Vannførekomst ID	Vannførekomst navn	Naturlig/ SMVF	Økologisk tilstand/potensial	Miljømål
016-2435-R	Bordalen	SMVF	MØP	GØP
016-2871-R	Frolandsåi, Smogåi og Dalåi	SMVF	MØP	GØP
016-86-2-L	Nedre Langeidvatn	SMVF	MØP	GØP
016-86-3-L	Øvre Langeidvatn	SMVF	MØP	GØP
016-9-L	Totak	SMVF	MØP	GØP

Tiltak som kan bidra til å nå måla for desse vassførekomstane vil i utgangspunktet kunne påleggast med heimel i standardvilkåra. Ei innføring av standardvilkår gjennom revisjonen vil difor legge til rette for at desse miljømåla blir nådd.

Ved godkjenninga av vassforvaltingsplanane i 2016 blei all norsk vasskraft sett samla, og regjeringa prioriterte kva vassdrag påverka av vasskraft som bør få miljømål som forutset tiltak som medfører krafttap. Slik sett er godkjenninga ei nasjonal kost-nytte-vurdering av miljøforbetringar i regulerte vassdrag.

Departementet har lagt stor vekt på å følgje prioriteringa som følgjer av godkjenninga av vassforvaltingsplanane.

6.10 Oppsummering

Tokke-Vinje-reguleringa er ei stor vasskraftutbygging som har gjeve eit stort spenn av negative verknadar for allmenne interesser. Dei mange regulerte magasinane påverka naturmangfald ved og i vatnet, landskap og friluftsliv, ferdslar mv. Fråføring av vatn har stor påverknad på naturmangfaldet i og ved vassdrag, og på landskap og friluftsliv.

Tokke-Vinjevassdraget er prioritert for miljøforbetringar, sjølv om det gjev tapt kraftproduksjon, i den nasjonale godkjenninga av vassforvaltingsplanar.

Ved denne vilkårsrevisjonen er det viktigaste siktemålet å betre tilhøva for storaure i nedre delar av Tokkeåi. Omsynet til villrein er vektlagt. I tillegg har departementet lagt noko vekt på omsynet til naturmangfald, landskap og friluftsliv.

Kraftverka i Tokke-Vinje-reguleringa spelar ei nøkkelrolle i kraftsystemet i Noreg, både ved at kraftproduksjonen er stor, men også ved at kraftverka er viktige for den kortsiktige balansen i kraftsystemet.

Dei mest sentrale vurderingstema i revisjonsaka er oppsummerte i tabellen under. Styrken på fargen er meint å vise kor sentrale dei ulike tema har vore i departementet sine vurderingar i denne saka. Fargen som er gitt dei enkelte tema gjeld berre denne saka, og kan ikkje samanliknast direkte med andre saker.

Tabell 1 Sentrale vurderingstema i departementet si handsaming av vilkårsrevisjonen. Farge indikerer departementet si vektlegging av temaet i denne konkrete saka. Den mørkaste grønfargen indikerer stor vekt, og lys grønfarge noko vekt. Den nest mørkaste fargen indikerer at temaet har fått middels vekt.

Sentrale vurderingstema		
Kraftproduksjon		Tokke-Vinje-reguleringa bidreg med regulerbar kraftproduksjon, som har stor verdi for Noreg.
Investeringskostnader		Revisjonen kan gje nokre eingongskostnader i form av investeringar til ombyggingar.
Storaure		Det er eit nasjonalt omsyn å betre tilhøva for storaure. Tokkeåi er eit viktig leve- og gyteområde for storaure.
Villrein		Villreinen er raudlista, og Noreg har eit særleg ansvar for å ta vare på villreinen.
Anna naturmangfald		Det er verdifulle bekkekløfter i Tokkeåi og Rukkeåi.
Landskap og friluftsliv		Fråføring av vatn og regulering av magasina har stor verknad for landskap og friluftsliv.
Kulturminne		Det er verdifulle kulturminne ved Sporanen ved Totak, og delar av løyva er gjevne utan vilkår om kulturminne.
Systemtenester		Nokre av kraftverka i Tokke-Vinje-systemet leverer viktige systemtenester til regulering av kraftnettet.
Vern mot skadeflaum		Vasskraftreguleringar har stor flaumdempande verknad.

7 DEPARTEMENTET SI VURDERING AV ENDRINGAR I KONSESJONSVILKÅRA

NVE har innstilt på fleire endringar i vilkåra for Tokke-Vinje-reguleringa. Departementet vil kommentere NVE si innstilling punktvis under.

7.1 Vassføring

Dei røynde skadane og ulempene som kan knytast til redusert vassføring etter utbygginga er m.a. redusert opplevingsverdi, påverknad på fiskebestandar inkludert storaurestammen i Bandak og Tokkeåi og påverknad på bekkekløfter med raudlista artar.

NVE sine forslag til minstevassføring har i hovudsak som siktemål å betre tilhøva for storauren, men tiltaka kan også vere til gagn for andre føremål. Mellom anna vil auka vassføring generelt ha nytteverdi for landskap, friluftsliv. Minstevassføring og lokkeflaumar i Tokkeåi vil vere positivt for naturmangfaldet i bekkekløfta, som også er omfatta av eit naturreservat. Minstevassføring til Mosåi/Rukkeåi vil vere til gagn for landskap og naturmangfaldet i bekkekløftmiljøet i Rukkeåi, i tillegg til at det gjev eit lite bidrag til jamnare vassføring i nedre delar av Tokkeåi.

Dei faglege vurderingane som er gjort av elvestrekninga oppstraums Helvetesfossen tyder på at denne elvestrekninga er mindre eigna som gyteareal for storaure enn områda nedstraums fossen. Samstundes peikar Multiconsult og Universitetet i Agder på at ei brattare elv og grovare substrat oppstraums Helvetesfossen truleg favoriserer storvaksen aure. Desse vurderingane kjem fram i eit upublisert utkast til rapport vedlagd Tokke kommune sine merknadar til NVE si innstilling, men er også i publisert rapport med dokumentkode 130906-RIM-RAP-002. Den nedste delen av Tokkeåi, nedstraums utløpet til Lio kraftverk, vil truleg vere den viktigaste strekninga for storaure også med

minstevassføring frå Vinjevatn. Dette talar for at minstevassføring bør kombinerast med fiskepassasje og biotopiltak for å sikre gode gyte- og oppvekstareal nedstraums Helveteshylen.

Uni Miljø skriv i si oppsummering i LFI-rapport 307, som kartla gyte- og oppvekstområde i Tokkeåi på oppdrag for Statkraft:

Strekningen ovenfor Helvetesfossen kan – ut i fra de fysiske habitatforholdene – bidra til økt reproduksjon av storaure. Sikring og vekst av storaurebestanden er imidlertid avhengig av flere faktorer, deriblant næringstilgang og forhold i Bandak, fiske og fiskeforvaltning, og ikke minst forholdene i habitatet nedenfor fossen – også i fremtiden.

Ein viktig føresetnad for at tiltaka for auka vassføring i øvre delar av Tokkeåi skal ha verknad for storauren er at det blir bygd fiskepassasje i Helvetesfossen. NVE skriv i si innstilling at dei meiner det bør påleggast bygging av ein slik fiskepassasje. Departementet legg til grunn at ein fiskepassasje vert pålagd med heimel i standardvilkåra, jf. omtale i Merknadar til vilkåra.

Departementet merkar seg også at det i kunnskapsgrunnlaget blir peika på at regulering av fiske av storaure i Bandak vil vere viktig for å sikre bestanden. Departementet legg til grunn at miljømyndighetene følgjer opp dette, for å sikre best mogleg verknad av tiltaka gjennom denne vilkårsrevisjonen.

Vassføring frå Vinjevatn

NVE føreslår i si innstilling eit slepp av minstevassføring på 1 m³/s i perioden 16.11.–15.6. og 2 m³/s i perioden 16.6.–15.11. Sleppt skal skje frå Vinjevatn til Tokkeåi, og målast ved utløpet.

I valet av nivå på minstevassføringa viser NVE til at eit slepp av minstevassføring på høvesvis 1 og 2 m³/s vil gje eit vassdekt areal oppstrøms Helvetesfossen på om lag 90 og 95 prosent. Den større vassføringa om sommaren og hausten gjev mest vatn i gyteperioden, og vil også ha nytte for naturmangfald og landskap og friluftsliv. Auka vassdekt areal heng saman med auka vassføring, og gjev også store djupn og større hastighet på vassføringa. Saman med bidrag frå restfelt vil den føreslåtte minstevassføringa etter NVE sitt syn sikre gode gyte- og oppvekstområde for storaure og annan fisk.

Fempersentilen for vassføringa ut frå Vinjevatn er 17,13 m³/s sommarstid (01.05.–30.09.) og 2,86 m³/s resten av året. Dette er vesentleg meir enn forslaget frå NVE. I store vassdrag med stor høgdeskilnad, mykje vatn og store avstandar er det vanleg at fempersentilen er stor i høve kva som kan vere eit nivå på minstevassføring som gjev god miljønytte.

Produksjonstapet frå slik minstevassføring som føreslege av NVE er rekna ut til 42,6 GWh/år, som har ein noverdi på 317 millionar kroner, med basis-prisbanen i NVE si langsiktige kraftmarknadsanalyse frå 2021.

Kommunane og andre høyringspartar har kravd eit høgare nivå på minstevassføringa, basert på miljøfaglege vurderingar. NVE har vurdert produksjonstapet ved ei minstevassføring på 2 m³/s vinterstid og 4 m³/s sommarstid, og funne at denne blir 88 GWh/år. Eit slikt krafttap har ein noverdi på 656 millionar kroner. Eit alternativ med minstevassføring på 2 m³/s og 4 m³/s, kombinert med slepp av all vassføring som i dag blir teke inn i bekkeinntaka til Tokke kraftverk, har ein noverdi for produksjonstapet på 1,3 milliardar kroner.

NVE føreslår at eit årleg volum på 10 millionar m³ blir sett av til slepp av lokkeflaumar frå Vinjevatn til Tokkeåi i dei åra flaum ikkje førekjem naturleg. Flaumar er viktige for å gje signal til fisken om å vandre oppover i vassdraget. NVE legg opp til at det er Miljødirektoratet/Statsforvaltaren som skal avgjere om og kor mykje vatn som skal sleppast i form av lokkeflaum. Departementet viser elles til sine merknadar til manøvreringsreglementet.

Det er usikkert kor ofte det blir avgjort at det skal sleppast lokkeflaumar, og om heile volumet blir slept. NVE meiner at det i dei aller fleste år vil vere naturlege flaumar som er så store at vandrande fisk kan komme seg opp.

Produksjonstapet ved eit slikt tiltak er rekna ut til 9,3 GWh i dei åra det blir avgjort at det skal sleppast eit slikt volum. Det sannsynleg at det oftare blir avgjort at vatn skal sleppast i tørre år, slik at verdien av den tapte kraftproduksjonen vil vere høgare enn elles. Departementet har lagt til grunn at noverdien av den tapte produksjonen frå slepp av lokkeflaum er mellom 7 og 32 millionar kroner.

Departementet viser til omtalen av storaure i punkt. **Feil! Fant ikke referanse-kilden.**, der det blir peika på at det er eit nasjonalt omsyn å betre tilhøva for storaure generelt og i Tokkeåi spesielt. Departementet meiner det er godtgjort at slepp av minstevassføring frå Vinjevatn saman med andre tiltak vil gje større leve- og gyteområde for storauren og på den måten bidra til betre tilhøve for storaure i vassdraget.

Eit sentralt spørsmål er kva nivå det bør vere på minstevassføringa. Departementet sluttar seg til NVE si vurdering av at eit nivå på høvesvis 1 m³/s og 2 m³/s vil gje ei tilstrekkeleg forbetring i gyte- og oppvekstvilkåra. Departementet vurderer at auken i kostnaden er større enn auken i nytten ved ei høgare vassføring. Saman med dei andre tiltaka og naturleg vassføring frå restfelt meiner departementet at minstevassføring på slike nivå med tilstrekkeleg høgt sannsyn vil opne opp elvestrekninga ovanfor Helvetesfossen for storauren.

Det har vore fremja krav om andre nivå på minstevassføringa til Tokkeåi. I tabellen under viser departementet dei ulike nivåa, verdien av tapt kraftproduksjon og kva verknad vassføringa kan ha. Verknaden er skjønsmessig vurdert av departementet. Eit hovudpoeng er at det vil vere ei stor forbetring å innføre minstevassføring på dei nivåa NVE har innstilt på. Ein ytterlegare auke i vassføringa vil neppe ha ein like stor relativ verknad. Departementet meiner NVE sitt forslag er godt, og meiner det ikkje er sannsynleg at det finst alternative tiltak som kan gje same nytte til ein lågare kostnad.

Tabellen under viser ulike alternativ for minstevassføring, kjende kostnadar og moglege verknadar for ikkje-prissette verknadar. Kostnadane for tappearrangement mv. er berre kjende for alternativet som NVE har innstilt på, og er på 0,5–2 millionar kroner. I tillegg er ein fiskepassasje estimert å ha ein investeringskostnad på 6–15 millionar kroner.

Tabell 2 Vurdering av ulike alternativ for minstevassføring frå Vinjevatn. Kroneverdiar er netto noverdi, pluss og minusteikn indikerer i kva grad dei ulike nivåa på minstevassføring påverkar temaet. Skalaen er slik at tre pluss-/minusteikn er uttrykk for den største endringa.

<u>Samanlikning av ulike alternativ for minstevassføring</u>				
	Inga minstevassføring	NVE innstilling 2 m ³ /s sommar, 1 m ³ /s vinter, lokkeflaumar	4 m ³ /s sommar, 2 m ³ /s vinter	4 m ³ /s sommar, 2 m ³ /s vinter, stengde bekkeinntak
Prissette verknadar				
Verdien av endra kraftproduksjon (NNV)	0	-320 Mkr	-630 Mkr	-1 300 Mkr
Rangering	1	2	3	4
Ikkje-prissette verknadar				
Storaure	0	++	+++	+++
Anna naturmangfald	0	+	+	+
Landskap og friluftsliv	0	+	+	+
Systemtenester	0	-	-	-
Vern mot skadeflaum	0	-	-	-
Rangering	3	2	1	1

Departementet sluttar seg til NVE si vurdering av nivå, tidsperiodar og sleppstad for slepp av minstevassføring til Tokkeåi. Nærare omtale av korleis lokkeflaum skal administrerast står i merknad til vilkåra.

Lio kraftverk

Lio kraftverk har inntak i Byrtevatn og utløp i Tokkeåi, i Helveteshylen. Vassføringa frå Lio kraftverk er svært viktig for vassføringa i dei nedste delane av Tokkeåi, som er dei viktigaste for storauren. Utfall eller rask nedkøyring av kraftverket kan gje stranding av fisk og andre artar i vassdraget.

NVE føreslår formalisering av Statkraft sine frivillige restriksjonar på nedkøyringsfarten i Lio kraftverk, som er at kraftverket ikkje skal køyrast ned frå full last til stans raskare enn to timar og 15 minutt. NVE føreslår også at ei meir langsam nedkøyring skal utgreiast og fastsetjast endeleg av NVE. Ei formalisering av denne restriksjon gjev ikkje noko krafttap.

Departementet støttar NVE sitt forslag. Departementet meiner at NVE si endelege fastsetjing av nedkøyringshastigheita må gjerast innan ti år frå revisjonstidspunktet.

NVE føreslår også at Statkraft blir pålagt å installere omløpsventil i Lio kraftverk med ein kapasitet på minimum 7 m³/s. Kapasiteten til omløpsventilen er halvparten av slukeevna til kraftverket. Statkraft peikar i sine kommentarar av 02.02.22 på at det vil vere vesentleg meir kostbart å installere omløpsventil med kapasitet på 7 m³/s enn ein omløpsventil med kapasitet på 4 m³/s, som også har vore rekna på som eit alternativ. Statkraft har tidlegare estimert kostnader for ein omløpsventil med kapasitet på 4 m³/s og 14 m³/s til hhv. 8–12 mill. kr og 25–30 mill. kr. Statkraft opplyser at kostnadene ikkje er lineære og anslår at kostnaden ved å installere ein omløpsventil med kapasitet på 7 m³/s er estimert å vere på 25–30 millionar kroner, som er på same nivå som ein omløpsventil med kapasitet på 14 m³/s. Statkraft meiner at det ikkje kan installerast ein regulerbar omløpsventil.

Omløpsventil og restriksjonen på nedkøyringshastigheita til Lio kraftverk har som siktemål å redusere sannsynet for at vasstanden fell så raskt i elva at det biologiske mangfaldet blir påverka negativt. Slik heng tiltaka saman med det overordna målet om å betre tilhøva for storauren.

Departementet meiner kapasiteten på omløpsventilen må vere tilstrekkeleg stor til at sannsynet for stranding av fisk og andre vasslevande organismar blir tilstrekkeleg lågt. Difor må det både leggest vekt på vassdekt areal i elvestrengen ved vassføringa ut av omløpsventilen, og at endringa i vassføringa frå driftsvassføring til vassføring gjennom omløpsventil ikkje skal vere for stor.

Departementet meiner NVE i sitt forslag har balansert dei ulike omsyna på ein god måte, og støttar forslaget om å setje krav om ein kapasitet for omløpsventilen på minst 7 m³/s. Statkraft kan velje ein større kapasitet dersom det er føremålstenleg.

Minstevassføring i Mosåi/Rukkeåi

NVE føreslår eit slepp av ei minstevassføring på 0,2 m³/s frå Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi i perioden 15.5.–15.9. når vasstanden i magasinet ligg over kote 435.

Mosåi/Rukkeåi er verna gjennom Verneplan for vassdrag grunna friluft- og reiselivsinteresser og av omsyn til dei samla verknadane frå vasskraftutbygging i regionen. Rukkeåi har utløp i Tokkeåi ved Lio kraftstasjon, oppstraums Helvetesfossen og utløpet til Lio kraftverk. Minstevassføringa frå Byrtevatn vil soleis bidra noko til vassføringa i nedre delar av Tokkeåi og vere eit lite bidrag til å betre tilhøva for storauren.

Minstevassføringa vil også ha positive verknadar for anna naturmangfald, særleg bekkekløfta i nedre delar av Rukkeåi. Denne bekkekløfta er verdifull og har fleire raudlista artar. Reguleringa har truleg hatt negativ verknad på artsmangfaldet.

Minstevassføringa vil gje eit krafttap på 1,4 GWh, som har ein noverdi på 11 millionar kroner.

Departementet sluttar seg til NVE sine vurderingar av minstevassføring frå Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi.

Vassføring ved Elvarheim

Tiltaka føreslått ovanfor vil saman med resttilsig summere seg ved målestasjonen på Elvarheim. NVE føreslår at det blir sett som vilkår at vassføringa ved Elvarheim minst skal vere på 5 m³/s i perioden 16.11.–15.6., minst 8 m³/s i perioden 16.6.–14.9. og minst 14 m³/s i perioden 15.9.–15.11.

Dette kravet til vassføring er likt Statkraft sitt sjølvpålagde krav, med tillegg for den føreslåtte minstevassføringa frå Vinjevatn. NVE meiner desse krava til vassføring ved Elvarheim ikkje vil gje trong for slepp av vatn utover dei krava som blir stilt oppstraums Elvarheim, og at dei dermed ikkje vil gje vesentleg tapt produksjon.

Statkraft sluttar seg i sine kommentarar av 02.02.22 til NVE sitt forslag om å auke vassføringskravet frå 4 til 5 m³/s i perioden 16.11.–15.6. Dei meiner derimot at ein auke frå 6 til 8 m³/s i perioden 16.6.–14.9. og frå 12 til 14 m³/s i perioden 15.9.–15.11. ikkje gjev stor nok auke i vassdekt areal til at det veg opp for den tapte fleksibiliteten i køyringa til Lio kraftverk.

Departementet meiner at vassføringa nedst i Tokkeåi er svært viktig for storauren, og merkar seg at NVE sine forslag til minimumsvassføring ved Elvarheim ikkje vil gje nye krav til køyringa av Lio kraftverk samanlikna med dei restriksjonane Statkraft har praktisert. Auken i kravet til minimumsvassføring ved Elvarheim tilsvarar auken i vassføring som følgje av kravet om minstevassføring frå Vinjevatn. Departementet viser til NVE si innstilling, der NVE meiner at ei formalisering av Statkraft sin praksis, med tillegg for minstevassføringa frå Vinjevatn, med større sannsyn vil gje tilstrekkeleg vatn til å oppretthalde viktige gyte- og oppvekstområde. Departementet vil peike på at tillegget frå minstevassføringa frå Vinjevatn vil gje ei forbetring i Tokkeåi nedstrøms Helveteshylen samanlikna med dagens situasjon både i sommar- og vinterhalvåret, medan Statkraft sitt forslag berre gjev ein auke i vassføringa på vinteren.

Departementet merkar seg også at Lio kraftverk spelar ei sentral rolle både for vassføringa nedst i Tokkeåi, manøvreringa av Byrtevatn og minstevassføring frå Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi. Lio kraftverk må difor køyrast innanfor tronge rammer, og departementet meiner det ikkje kan leggst ytterlegare krav på Lio kraftverk, t.d. høgare krav til vassføring målt ved Elvarheim.

Departementet sluttar seg til NVE sin vurdering av krav til vassføringa ved Elvarheim.

Vurderte tiltak som ikkje vert føreslått

NVE tilrår ikkje lukking av bekkeinntaka til Tokke kraftverk (Leirli/Åmot, Haugebekken, Raudåi, Grytåi, Bessåi, Berdalsåi-overføringa). NVE meiner produksjonstapet på 93 GWh/år og kostnadane ved stenging ikkje står i høve til miljønytta, og peikar på at bekkane bidreg med lite vatn i tørre periodar.

NVE tilrår ikkje minstevassføring i Frolandsåi/Dalaåi. Samanlikna med minstevassføring i Mosåi/Rukkeåi er det eit vesentleg større tap i kraftproduksjonen ved ei slik minstevassføring, og ikkje tilstrekkeleg store potensielle miljøvinstar til at NVE tilrår minstevassføring.

NVE tilrår ikkje minstevassføring i Kåvsåi, då NVE ikkje kan sjå at slepp av vatn her vil gje vesentlege miljøforbetringar.

NVE tilrår ikkje minstevassføring i Bituåi, av di tiltaket vil gje avgrensa miljøforbetringar samanlikna med krafttapet.

NVE tilrår ikkje minstevassføring i Kolldalsbekken. NVE kommenterer ikkje tiltaket eksplisitt, då kommunane har fråfalle kravet.

NVE tilrår ikkje auka minstevassføring i Kjelaåi med slepp frå Hyljelihyl eller spyleflaumar same stad. NVE tilrår heller ikkje formalisering av Statkraft sin sjølvpålagde restriksjon på driftsvassføringa til Haukeli kraftverk. Dette vart vurdert då nytt Haukeli kraftverk fekk konsesjon i 2011, og kraftverket er heller ikkje omfatta av denne vilkårsrevisjonen.

NVE tilrår ikkje minstevassføring frå Bordalsvatn til Bora eller frå Venemodammen til Bora, men viser til at andre tiltak kan vurderast med heimel i standardvilkåra.

Departementet sluttar seg til NVE sine vurderingar av desse tiltaka.

Oppsummering

Departementet meiner at det er eit viktig nasjonalt omsyn å betre tilhøva for storaure. Samtidig er det viktig å avgrense krafttapet ved revisjon. NVE har føreslått fleire tiltak som til saman vil gje ei vesentleg betring for storauren i Tokkeåi. NVE meiner den samla miljønytten er større enn kostnaden, sett i lys av verdien til storauren og positive verknadar for anna naturmangfald og friluftsliv.

Departementet finn det godtgjort at tiltaka bør inkludere auka vassføring oppstraums Helvetesfossen, høve til å sleppe lokkeflaumar og krav til vassføringa nedst i Tokkeåi.

Saman med ein fiskepassasje i Helvetesfossen og andre fysiske tiltak som kan påleggast etter standardvilkåra vil minstevassføring og lokkeflaumar frå Vinjevatn til Tokkeåi opne opp 8 km med gyte- og oppvekstområde. Minstevassføring til Mosåi/Rukkeåi vil også vere gunstig for storaure, i tillegg til positive lokale miljøverknadar langs Rukkeåi. Restriksjonar på endringar i vassføringa

gjennom Lio kraftverk, minstevassføring i Mosåi/Rukkeåi og krav til nivået på vassføringa ved Elvarheim vil til saman gje betre tilhøve for storaure nedstraums Helvetesfossen.

Tiltaka vil gje nytte også for andre samfunns- og miljøverdiar enn storauren. Mellom anna kan tiltaka betre tilhøva for artar som trivst med fukt i bekkekløfta i Tokkeåi naturreservat, og dei kan vere positive for landskap og friluftsliv. Den samla kostnaden for tiltaka knytt til vassføring i Tokkeåi har ein noverdi på 363 millionar kroner, der den klart største delen av kostnadane er knytt til tapt kraftproduksjon i Tokke kraftverk.

7.2 Magasinrestriksjonar

Dei røynde skadane og ulempene som kan knytast til regulering av magasinane i Tokke-Vinje-utbygginga er m.a. landskapspåverknad på reguleringssoner, barrierar for villrein, usikker is, problem med båtutsett og problem med framkomst ved låge vasstandar.

NVE har berre føreslått formalisering av restriksjonar som Statkraft har praktisert frivillig, og desse vil slik sett ikkje gje tapt kraftproduksjon eller reguleringsevne utover dagens situasjon. Kommunane har kravd restriksjonar i fleire av magasinane, og har mellom anna føreslege "mjuke restriksjonar."

Kommunane og NVE har nytta ulike definisjonar av "mjuk restriksjon." Kommunane har med "mjuk" meint at det skal vere høve til å fråvike restriksjonar dersom situasjonen tilseier det. NVE meiner med "mjuk" at restriksjonen er knytt til tilsig etter eit visst tidspunkt og opp til ei viss kotehøgde. NVE sin definisjon inneber at restriksjonen er oppfylt sjølv om tilsiget ikkje er tilstrekkeleg til å nå den aktuelle kotehøgda. Departementet støttar NVE sin bruk av omgrepet "mjuk restriksjon," som gjer det mogleg å kontrollere om ein restriksjon er følgd eller ikkje.

Totak

Totak er regulert mellom kote 680,0 og 687,3. Etter gjeldande manøvreringsreglement skal Totak vere fylt til kote 686 pr. 1.7. I skjøn er det avgjort at vasstanden skal haldast til 15.8.

Totak er det nest største magasinet i reguleringa. Reguleringane av Ståvatn, Kjelavatn, Langesæ, Førsvatn, Bordalsvatn, Hyljelihyl, Venemodammen, Songa og Bitdalsvatn blir overført til Totak. Vatnet frå Totak blir overført via Våmårvatn og Vinje kraftverk til Vinjevatt, som er inntaksmagasinet til Tokke kraftverk.

Statkraft praktiserer i dag ein frivillig restriksjon i Totak, som inneber at vasstanden i magasinet i perioden 16.8.–1.11. ikkje skal underskride kote 685,5. Formalisering av den sjølvpålagde restriksjonen var det fremste kravet frå kommunane om magasinrestriksjonar i 2017. Det blei mellom anna peika på satsing på reiseliv i Rauland, som ligg ved Totak. Statkraft skriv i sine merknadar til NVE si innstilling av 02.02.2022 at ei formalisering av restriksjonane for Totak vil vere uheldig av di det vil avgrense rask manøvreringstilpassing, m.a. som følge av store variasjonar i tilsig.

NVE føreslår å formalisere Statkraft sine sjølvpålagde restriksjonar og ta inn avgjerda frå skjønnet om avslutting av fyllingsperioden. Det inneber at det blir sett som restriksjonar i manøvreringsreglementet at Totak i alle år skal vere fylt til kote 686,0 i periode 1.7.–15.8. I perioden 16.8.–1.11. skal vasstanden i magasinet ikkje vere lågare enn 685,5.

Departementet sluttar seg til NVE si tilråding. Sjølv om det må visast varsemd med å innføre fleire magasinrestriksjonar og andre vilkår samstundes, meiner departementet at det at Totak har eit stort volum og har fleire kjelder for tilførsle av vatn gjer det akseptabelt å formalisere magasinrestriksjonane i Totak.

Byrtevatn

Byrtevatn er regulert mellom kote 427,3 og 445,6. Etter gjeldande manøvreringsreglement skal så mykje som mogleg av tilløpet til Botnedalsvatn som overføringsorgana tillèt, nyttast saman med Byrtevatn sitt eige tilløp å fylle Byrtevatn til ca. kote 443,6 pr. 1.7. Praksis har vore at Statkraft har halde dette nivået fram til 15.8.

Byrtevatn er inntaksmagasinet til Lio kraftverk, og reguleringa av vatnet er viktig for vassføringa i dei nedste delane av Tokkeåi.

Formalisering av den sjølvpålagde restriksjonen var eit viktig krav frå kommunane i 2017, og kravet knytt til Byrtevatn var prioritert på andreplass av åtte krav om magasinrestriksjonar.

NVE føreslår å setje som restriksjon i manøvreringsreglementet at så mykje av tilløpet til Botnedalsvatn som overføringsorgana tillèt skal gå til oppfylling av Byrtevatn til kote 443,6 i perioden 1.7.–15.8.

Departementet sluttar seg til NVE si tilråding.

Ståvatn

Ståvatn er regulert mellom kote 966 og 978,5. Ståvatn ligg godt synleg frå E134. Turistforeininga si hytte Haukeliseter ligg ved Ståvatn, og området er eit viktig område for friluftsliv.

Kommunane prioriterte formalisering av dei frivillige restriksjonane for Ståvatn på femteplass av åtte krav om magasinrestriksjonar i sine oppdaterte krav i 2017. Kommunane viste til omsynet til turisme/friluftsliv, villrein og småflytrafikk som argument for kravet.

NVE føreslår å setje restriksjonar for manøvreringa av Ståvatn i fleire delar. For det fyrste skal Ståvatn tappast trinnvis ned til LRV innan 1.2. og vasstanden skal haldast stabil til etter påske for å etablere sikker is. Vidare skal vasstanden i perioden 1.7.–1.10. ikkje vere lågare enn 978,25.

I og med at Ståvatn ligg øvst i vassdraget kan det oppstå situasjonar der det ikkje er mogleg for Statkraft å nå kote 978,25 innan 1.7., då magasinet må haldast på LRV til etter påske. NVE føreslår at dersom det skulle oppstå ein ekstraordinær tilsigssituasjon, kan NVE etter søknad gje løyve til å fråvike restriksjonane.

Statkraft argumenterer i sine merknadar av 02.02.2022 til NVE si innstilling mot ei formalisering av restriksjonane for Ståvatn, fordi det vil avgrense rask manøvreringstilpassing, m.a. som følge av store variasjonar i tilsig. Statkraft peikar også på at andre magasin i Kjelasystemet må legge seg lågare for å unngå flaumtap ved ei formalisering av restriksjonane for Ståvatn. Statkraft meiner at NVE sitt forslag til restriksjonar er strengare enn den frivillige praksisen, og dei har detaljerte forslag til formulering av eit ev. krav i manøvreringsreglementet dersom restriksjonar blir innførte. Departementet har gjort endringar i forslaget til restriksjonar for Ståvatn i tråd med Statkraft sine forslag, og dette er kommentert i merknadane til manøvreringsreglementet.

Elles sluttar departementet seg til NVE si tilråding når det gjeld Ståvatn.

Vinjevatn

Vinjevatn er regulert mellom kote 462 og kote 465,5. Vinje kraftverk har utløpet sitt i Vinjevatn, og Tokke kraftverk har inntaket sitt her. Vinjevatn er altså heilt sentralt for to av dei viktigaste kraftverka i Noreg, som til saman står for ein årleg produksjon på over tre TWh. Dei to kraftverka er også mellom dei viktigaste leverandørane av systemtenester i Sør-Noreg. Statkraft peikar på at magasinet kan vere viktig for flaumdemping.

Vinjevatn ligg nært Åmot, som er kommunesentrum i Vinje kommune. Vatnet er mykje brukt til fiske og rekreasjon, mellom anna bading. Mellom anna av di Vinje og Tokke kraftverk ikkje har lik slukeevne, varierer vasstanden i Vinjevatn ein del. Lokale brukarar ønsker ein jamnare vasstand i magasinet.

Statkraft har praktisert ein frivillig restriksjon for Vinjevatn. Denne restriksjonen er at Vinjevatn skal ligge over kote 464 i perioden 20.5. til 1.10. Statkraft opplyser at denne restriksjon er broten fem gongar sidan han blei innført i 2004.

Formalisering av dei sjølvpålagde restriksjonane for manøvreringa av Vinjevatn var på fjerdeplass av krava frå kommunane i 2017, av åtte krav om magasinrestriksjonar. Kravet blei teke opp att i Vinje kommune sin uttale til NVE si innstilling.

Statkraft argumenterer i sine merknadar til NVE si innstilling mot ei formalisering av restriksjonane for Vinjevatn. Regulanten viser m.a. til at det har vore naudsynt å bryte den frivillige restriksjonen fem gongar sidan 2004 i samband med stort tilsig/flaum. Statkraft meiner det er viktig at Vinjevatn kan senkast under kote 464 for å dempe flaumtoppar.

Departementet meiner at det må leggast stor vekt på at Vinjevatn ligg mellom to svært viktige kraftverk, og at det er til stor nytte for samfunnet at dei to kraftverka kan levere viktige tenester i form av kraftproduksjon og balansering av kraftnettet. Departementet viser også til at formalisering av

restriksjonar for Totak og slepp av minstevassføring frå Vinjevatn påverkar fridomsgraden til regulanten.

Sjølv om Statkraft har praktisert ein frivillig restriksjon her, har han blitt praktisert utan desse andre restriksjonane som påverkar disponeringa av magasinet. Difor meiner departementet at restriksjonane for Vinjevatn ikkje no bør formaliserast.

Songa

Songa er regulert mellom kote 939 og 974. Gjeldande manøvreringsreglement gjev ikkje restriksjonar for manøvreringa av Songa.

Songa er det største magasinet i Tokke-Vinje-systemet, og eitt av dei største i Noreg. Magasinet har same reguleringshøgder som Bitdalsvatn, og begge magasina er overførte til Totak gjennom Songa kraftverk.

Songa kraftverk hentar driftsvatn frå Songa og Bitdalsvatn og har utløp i Totak. Kraftverket har ei slukeevne på 48 m³/s og ei brukstid på om lag 4800 timar. Restriksjonar på manøvreringa av Songa vil også få konsekvensar for manøvreringa av Bitdalsvatn og Totak.

Restriksjonar på Songa som gjer at Songa kraftverk er ute av drift i lengre periodar vil få konsekvensar for kraftproduksjonen i Vinje og Tokke kraftverk, som begge har vesentleg større slukeevne.

Songa kraftverk er det tredje største i Tokke-Vinje-systemet, og er kopla direkte til transmisjonsnett. I og med at restriksjonar som gjer at Songa kraftverk må stoggast også vil gje verknadar for Vinje og Tokke kraftverk, vil magasinrestriksjonar i Songa i stor grad påverke Tokke-Vinje-systemet sin evne til å levere systemtenester.

Friluftsliv er viktig i området rundt Songa, og det er mykje ferdsle over vatnet for å komme til friluftslivsområde.

Kommunane fremma fyrste gong krav om restriksjonar for manøvreringa av Songa i sitt notat frå 2010, oversend frå Statkraft til NVE 05.07.2010. Her krev kommunane at Songa skal fyllast til kote 964 innan 1. juli, då det vil gjere vatnet meir farbart.

Kommunane har i sine justerte krav til vilkårsrevisjonen i 2017 lagt inn eit krav om ein "mjuk restriksjon" for manøvreringa av Songa, prioritert på femte plass av dei åtte krava om magasinrestriksjonar. Kommunane krev kote 964 1. juli – 1. august og kote 968 1. august til 1. oktober. Dei skriv: "Ved kote 964 unngår ein mykje skjer og grunnar, og ei betre ferdsle over vatnet med tilkomst til land." Kommunane nemner ikkje kva som er vinsten ved ein restriksjon på kote 968.

Vinje kommune nemner ikkje Songa i sin merknad til NVE si innstilling, men har teke opp spørsmålet om restriksjonar for manøvreringa av Songa i møte med departementet 18.01.2022.

Ein hard restriksjon på kote 964 mellom 1. juli og 1. oktober er vurdert av Statkraft i revisjonsdokumentet. Dei meiner basert på sine utrekningar at ein slik restriksjon vil gjere at magasinet ikkje let seg utnytte fullt ut, og gje eit tap på 15 millionar kroner i eit normalår. Ein "mjuk restriksjon" til kote 964, etter NVE sin definisjon, vil ifølgje revisjonsdokumentet gje eit inntektstap på 1 million kroner i eit normalår, men då vil ikkje magasinet nå kote 964 i alle år. Songa kan kallast eit fleirårsmagasin, noko som viser seg ved at inntektstapet i tørrår etter Statkraft sine analysar går opp til 150 millionar kroner ved hard restriksjon og 15 millionar ved mjuk restriksjon.

NVE har analysert ein samla restriksjon på Songa og Bitdalsvatn, med same kotehøgder for dei to magasina.

Ein mjuk restriksjon er analysert av Statkraft i svar av 7.9.2019 på spørsmål frå NVE. Analysane syner at det i eit tørt år vil vere lågare vasstand i m.a. Kjelaavatn. Dei syner også at Songa kraftverk vil stå i fleire veker, og at det i same periode er lågare produksjon i Vinje kraftverk.

Ifølgje Statkraft sine svar av 7.9.2019 vil ein konsekvens av restriksjonar på Songa vere at Kjela kraftverk vil køyre meir for å kompensere, men Kjela kraftverk vil ikkje fullt ut kunne kompensere for den reduserte vassføringa inn i Totak. Auka køyring av Kjela kraftverk når Songa kraftverk står vil ha konsekvensar for disponeringa av magasina oppstrøms Kjela kraftverk.

Med sitt store volum er Songa eit svært viktig magasin for flaumdemping. Regulantsamarbeidet i Skiensvassdraget peika særleg på Songa i sin høyringsuttale av 30.8.2019 til NVE si høyring.

Regulantsamarbeidet meiner høgjellsmagasina, og særleg Songa, er viktige for flaumdempinga i Tokke-Vinjevassdraget og i nedre del av Skiensvassdraget.

Departementet har vurdert ein mjuk restriksjon, med krav om at tilsiget etter vårflaumen skal gå til oppfylling opp til kote 964. Kommunane har i kravdokumentet frå 2017 peika på at dette nivået vil gje vesentlege forbetringar for ferdsla. NVE har på oppdrag frå departementet gjort ei tilleggsutgreiing av verknadane av ein slik restriksjon.

Departementet meiner med bakgrunn i NVE sine vurderingar og Statkraft sine vurderingar i revisjonsdokumentet at eit slikt krav berre vil gje moderate forbetringar, i og med at det i fleire år ikkje vil vere nok tilsig til at nivået blir nådd innan 1. juli. Samstundes vil eit slikt krav gjere at Songa kraftverk vil måtte stå i periodar. Kombinert med krav til magasininfylling i Kjela-greina og i Totak kan eit krav om magasininfylling i Songa gjere det krevjande for regulanten å både overhalde restriksjonar og å levere viktige tenester.

Departementet meiner det må leggast stor vekt på Songa si sentrale rolle i kraftsystemet i Noreg, og den viktige rolla magasinet spelar for flaumdemping i Skiensvassdraget. Departementet legg også vekt på at det blir innført restriksjonar for Totak og Ståvatn, som i sum vil påverke fridomsgraden til regulanten. Dette kan igjen gje verknadar for Tokke-Vinje-systemet sin evne til å levere viktige tenester i form av kraftproduksjon og systemtenester. Departementet føreslår difor ikkje magasinrestriksjonar for Songa.

Departementet legg elles til grunn at tilrettelegging for ferdsle og friluftsliv på og rundt Songa blir følgd opp av NVE etter dei nye vilkåra i post 17. Slik tilrettelegging kan inkludere kart og merking.

Oppsummering

Kommunane har fremja krav om restriksjonar i åtte av magasinane i Tokke-Vinje-systemet. NVE har innstilt på å formalisere Statkraft sine frivillige restriksjonar i tre av magasinane – Totak, Byrtevatn og Ståvatn. NVE føreslår ikkje å formalisere dei frivillige restriksjonane Statkraft har sett for manøvreringa av Vinjevatn.

Det er viktig å oppretthalde god fleksibilitet i manøvreringa av magasinane i Tokke-Vinje-reguleringa, av omsyn til kraftforsyning og flaumhandtering. Magasinrestriksjonane slik dei blir føreslått vil ikkje gje vesentleg tap i kraftproduksjon. Samstundes kan formaliserte magasinrestriksjonar fleire stadar og krav om minstevassføring i sum redusere fridomsgraden regulanten har til å disponere vatn for å sikre kraftproduksjon, systemtenester og flaumdemping. Departementet meiner det må visast varsemd med å innføre for mange restriksjonar.

Departementet sluttar seg til NVE si tilråding, med nokre mindre endringar når det gjeld Ståvatn.

7.3 Tiltak etter standardvilkåra

Dei røynde skadane og ulempene som kan bøtast på med tiltak etter standardvilkåra er dei same som ved fråføring av vatn og regulering av vatn.

NVE føreslår innføring av moderne standardvilkår, som vil gje heimel til å gje fleire og andre pålegg enn vilkåra gjev heimel til før revisjonen. Departementet sluttar seg til denne tilrådinga.

NVE har drøfta nokre pålegg som kan gjevast etter standardvilkåra, og nokre plikter som følgjer direkte av standardvilkåra:

Regulanten har allereie omfattande aktivitet for å bøte på skadane frå vassdragsreguleringa. Statkraft opplyser at dei årleg har synfaring i reguleringsområdet med NVE sitt miljøtilsyn og kommunane for å vurdere tiltak, m.a. forslag frå grunneigarar. Det er regelmessig tilsyn med dammar, tersklar, erosjonstiltak, båtutsett mv.

Statkraft har etter pålegg frå Statsforvaltaren satt ut aure i Bordalsvatn, Bitdalsvatn, Øvre- og Nedre Langeidvatn, Vågslivatn, Ståvatn, Våmårvatn og Totak. Statsforvaltaren har nyleg gjeve pålegg om overvaking av gytebestand og ungfisk i Tokkeåi.

Fiskepassasje i Helvetesfossen

NVE føreslår at det i forbindelse med revisjon bør pålegges bygging av fiskepassasje i Helvetesfossen, for å opne opp 8 km med potensielle gyte- og oppvekstområde. Statsforvaltaren har allereie gjeve pålegg om forundersøking av ein slik fiskepassasje.

Tiltaksplan for biotoptiltak

NVE føreslår at konsesjonæren blir pålagt å utarbeide eit forslag til tiltaksplan for biotoptiltak. Siktemålet skal vere å betre tilhøva for fisk og fiskevandring.

Sektoravgift for kulturminnevern

NVE tilrår at det blir sett vilkår for konsesjonane gjevne i 1957 og 1958 om innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern. Dette gjeld for magasinane Songavatn, Totak, Ståvatn, Kjelavatn, Langesæ, Langeidvatn, Bordalsvatn, Vatjern, Vinjevatn og Førsvatn.

Departementet si vurdering

Departementet meiner at fiskepassasje i Helvetesfossen er ein naudsynt føresetnad for at minstevassføring frå Vinjevatn skal ha den tilsikta verknaden og omvendt. Departementet meiner at sjølv utforminga av passasjen må greiast nærmare ut som del av forslag til detaljplan, jf. merknader til vilkår.

Departementet sluttar seg til NVE sitt forslag om å pålegge regulanten å utarbeide ein tiltaksplan for biotoptiltak. Standardvilkåra gjev heimel til eit slikt pålegg. Ein tiltaksplan bør bygge på resultat frå overvaking av gytebestand og ungfisk i Tokkeåi, slik at tiltaka vert målretta. Eit slikt grunnlag er ikkje klart ennå. Departementet meiner det er hensiktsmessig at NVE gjev regulanten pålegg om å utarbeide ein tiltaksplan når resultatata frå overvakinga føreligg.

Departementet sluttar seg til NVE sitt forslag om å innføre standardvilkår om kulturminne, som krev innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern.

7.4 Økonomiske tilhøve

Kommunane har stilt krav om ny utrekning av konsesjonskraft og -avgifter og om innbetaling til eit fond for miljø og friluftsliv. Kommunane viser til at konsesjonane vart gjort evigvarande i 2002, slik at det ikkje blei ei ny konsesjonshandsaming for fornying etter 60 år. Vidare viser dei til at kommunane i si tid blei avskorne frå å investere i utbygginga og at utbygginga har gjeve store miljøverknadar.

Kommunane peikar på at oppgradering av kraftverka har gjeve auka sjølvkost, som reduserer inntektene til kommunane. Dei viser også til auka tilsig sidan utbygginga.

Retningslinjene seier at det må føreligge "helt spesielle hensyn" for at ei revisjonssak skal gje pålegg om økonomisk kompensasjon:

Økonomiske krav omfattes normalt heller ikke av revisjon. Det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond og andre økonomiske vilkår i revisjonssaker. Dette gjelder også økonomisk kompensasjon for miljøulemper.

Departementet meiner at det ikkje føreligg heilt spesielle omsyn når det gjeld Tokke-Vinje-reguleringa. Dei tilhøva som kommunane peikar på gjeld også for andre utbyggingssaker frå same periode.

Konsesjonsavgifter og -kraft

Kommunane har kravd at utrekninga av konsesjonsavgifter og konsesjonskraft bør gjerast på nytt.

NVE føreslår ikkje ei ny utrekning av kraftgrunnlaget, som ligg til grunn for fastsetjing av konsesjonsavgifter og konsesjonskraft. NVE viser til at slike utrekningar berre blir gjort ved fornying og endring i konsesjonen.

Departementet sluttar seg til NVE si innstilling. Kraftgrunnlaget skal ikkje reknast på nytt ved vilkårsrevisjon. Avgiftssatsar og konsesjonskraftpris vidareførast, men satsane for konsesjonsavgifter skal justerast kvart 5. år, i tråd med gjeldande regler.

Innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern

Konsesjonar gjevne før 1959 hadde ikkje noko eige vilkår om kulturminneundersøkingar, og det er difor i liten grad gjort undersøkingar. Etter endring av vassdragsreguleringslova i 1959 har det blitt

sett vilkår om kulturminneundersøkingar i konsesjonane. For konsesjonar som er gjevne før 1960 blir det pålagt eit vilkår om innbetaling av sektoravgift for kulturminnevern.

Statkraft peikar på at det blei gjort kulturminneundersøkingar før utbygging av Tokke-Vinje-reguleringa. Ifølgje brev frå dåværande Miljøverndepartementet til Energi Norge av 01.04.2011 er det ikkje ein føresetnad for pålegg av sektoravgift at det ikkje har vore gjennomført kulturminneundersøkingar i vassdraget tidlegare.

Retningslinjer for bruk av sektoravgifta blei fastsett av Miljøverndepartementet i 2010 og seinare revidert i 2011. Sektoravgifta skal finansiere utgifter til å gjere tiltak for å ta vare på arkeologisk kjeldemateriale frå automatisk freda kulturminne slik dei er definerte i kulturminnelova. Dette kan vere arkeologiske undersøkingar, sikring og konservering og kunnskapsproduksjon og formidling.

Kulturminnemyndigheita kan prioritere omfanget av den naudsynte faglege innsatsen mellom vassdrag som er omfatta av ordninga.

Konsesjonane som blei gjevne i 1957 og 1958 i Tokke-Vinjevassdraget kjem inn under ordninga med sektoravgift under Olje- og energidepartementet. Dette gjeld magasina Songavatn, Totak, Ståvatn, Kjelavatn, Langesæ, Langeidvatn, Bordalsvatn, Vatjønn, Vinjevatn og Førsvatn.

Fond til fremje av fisk, vilt og friluftsliv

Kommunane har kravd innbetaling til eit fond for miljø og friluftsliv på 160 millionar kroner. Dersom krafttapet gjennom vilkårsrevisjonen blir mindre enn 5 prosent av totalproduksjonen i systemet, krev kommunane at fondet blir auka tilsvarende.

NVE føreslår at regulanten blir pålagt å yte tilskot til eit fond til fremje av fisk, vilt og friluftsliv i kommunane, som kompensasjon for skadeverknadar av utbygginga som ikkje kan bøtast på på annan måte. Tilskotet er føreslått å vere på 200 000 kr årleg, som tilsvorar ein noverdi på 5 millionar kroner. NVE føreslår at fondet skal gå til konkrete miljøtiltak for å bøte på ulemper og andre relevante tiltak. NVE viser vidare til at mykje av tiltaka i revisjonen er retta mot storauren, men at det i andre delar av vassdraget, mellom anna ved magasina, har vore vanskeleg å finne gode tiltak for å bøte på skadane ved reguleringa, mellom anna på grunn av omsynet til kraftproduksjon og flaumhandtering. NVE meiner difor at det er rimeleg med eit økonomisk tilskot til tiltak for å betre miljøtilhøva andre stader i kommunane.

Tokke-Vinje-utbygginga har gjeve verknadar som vanskeleg kan bøtast på i betydeleg grad, noko som er normalt ved større vasskraftutbyggingar. Hensikta med revisjon er å finne tiltak som kan redusere desse verknadane til ein viss grad. I Tokke-Vinje saka er tiltak av omsyn til storauren sentrale. Departementet finn at det er grunnlag for å pålegge eit fond for fisk, vilt og friluftsliv då regulerbarhet av omsyn kraftproduksjon og flaumhandtering delvis må prioriterast føre andre interesser, særskilt i magasinområda. Eit slikt fond kan nyttast til å redusere ulemper vasskraftreguleringa har ført til, men departementet opnar også for at fondet kan nyttast i andre delar i kommunane dersom kommunane finn det meir føremålstenleg. Då dei fleste magasina i Tokke-Vinje-reguleringa ligg i Vinje kommune føreslår departementet at dei årlege innbetalingane fordelast med 50 000 kr til Tokke kommune og 150 000 kr til Vinje kommune. Samstundes vil departementet syne til at det er føreslege å etablere eit fond øyremerka villrein, og at det derfor er naturleg at fondet til fisk, vilt og friluftsliv vert nytta til andre føremål enn villrein.

Fond til fremje av villrein

Departementet meiner at det i denne saka skal opprettast tre villreinfond som kan brukast til å finansiere naudsynte utgreiingar og prioriterte tiltak for å redusere negative verknadar i dei tre villreinområda.

Departementet føreslår at regulanten betalar eingongsbeløp til fonda for å ivareta villreinen i området og at midlane blir fordelt ut frå magasinarealet som ligg i kvart område. Regulanten vert pålagt å bidra med 10 millionar kroner, som fordelar seg med 6 millionar kroner til fond for Hardangervidda villreinområde, 3 millionar kroner til Setesdal Ryfylke villreinområde og 1 million kroner til Setesdal Austhei villreinområde.

Fonda skal innrettast slik at også andre aktørar som finansierer tiltak av omsyn til villrein kan bidra. Dette kan t.d. gjelde midlar som blir tildelte frå Miljødirektoratet o.l. I villreinområde der det er

fleire konsesjonar vil andre regulantar som påverkar same bestand ventast å i framtida bidra til eit sams fond for heile villreinområdet, etter kvart som konsesjonane kjem opp til vilkårsrevisjon.

Fonda skal forvaltast av eigne styringsgrupper der medlemmane kjem frå NVE, dei aktuelle statsforvaltarane, regulanten, eventuelle andre som betalar inn til fonda og dei kommunane det gjeld.

Departementet legg til grunn at tiltaka som blir finansierte skal komme den aktuelle villreinstamma til gode. Tiltaka som blir finansierte må sjåast i samanheng med andre prosjekt på villrein i Noreg.

Ved å setje av midlar til fond vil kostnadane for konsesjonæren bli føreseieleg. Departementet meiner det ikkje vil vere rimeleg å i tillegg opne for utstrekt bruk av standardvilkåra for å pålegge undersøkingar og tiltak. Dersom det etter standardvilkåra skal påleggast fysiske tiltak av omsyn til villrein bør forslaget leggjast fram for NVE.

7.5 *Andre tilhøve*

Det er fremja ei rekkje krav om mindre tiltak som gjeld badeplassar, badetemperatur, turveggar, vegar, bruer, merking av skjer og båtruter i regulerte magasin mv. Departementet sluttar seg til NVE sine vurderingar av desse krava, som i hovudsak vil kunne vurderast innanfor rammene av standardvilkåra.

7.6 *Tiltaka i lys av gjeldande vassforvaltingsplan*

NVE si innstilling legg opp til tiltak i dei fleste vassførekomstane der det er sett miljømål som krev tiltak, jf. Klima- og miljødepartementet si godkjenning av vassforvaltingsplanane i 2016.

Minstevassføring i Tokkeåi legg til rette for at miljømåla for Tokkeåi (016-409-R og 016-2396-R) kan bli nådd. Minstevassføring i Mosåi/Rukkeåi (016-2272-R) legg til rette for at miljømålet her også kan bli nådd.

Når det gjeld miljømåla for Kjelaåi (016-2861-R og 016-2868-R) har ikkje NVE innstilt på auka minstevassføring her. Miljømålet for 016-2868-R, som er nedstraums utløpet til Haukeli kraftverk, ser ut til å vere nådd, og det må vurderast om miljømålet for 016-2861-R også er nådd utan tiltak, eller om det må gjerast unntak etter vassforskrifta for denne vassførekomsten. Det er i dag pålegg om minstevassføring frå Hyljelihyl til Kjelaåi (016-2861-R). Kommunane krev ikkje auka minstevassføring frå Hyljelihyl.

Vassførekomstane som kan trenge tiltak som ikkje medfører tappt kraftproduksjon, jf. kap. 6.9, vil kunne få pålegg etter standardvilkåra. Departementet drøftar ikkje desse her.

Departementet har i si vurdering lagt vekt på at godkjenninga av vassforvaltingsplanane utgjer ei nasjonal kost-nytte-vurdering. Det er eit viktig siktemål å betre miljøtilstanden i dei vassførekomstane som er peika på gjennom vassforvaltingsplanane, med mindre nyare, meir detaljert kunnskap tilseier at det vil vere svakare kost-nytte i tiltak i desse vassforvaltingsplanane.

7.7 *Kostnadar*

Departementet meiner den viktigaste samfunnsmessige kostnaden ved dei tiltaka NVE har føreslått er reduksjonen i produksjon av fornybar energi.

Fleire av tiltaka heng saman, og det er krevjande å gjere partielle vurderingar av kostnadar og nytte. Departementet har difor vurdert kostnaden ved dei samla tiltaka som har med vassføring å gjere opp mot den samla nytten som er venta.

Dei viktigaste kostnadane ved tiltaka NVE har innstilt på er slepp av minstevassføring frå Vinjevatn til Tokkeåi, slepp av spyleflaumar/vassbank til Tokkeåi og minstevassføring frå Byrtevatn til Mosåi/Rukkeåi.

Kostnadane ved tiltaka, representert ved noverdien av investeringar og den tapte produksjonen, inngår som eit element i departementet si samla vurdering av fordelane og ulempene ved endringane som blir gjort ved revisjonen av konsesjonsvilkåra. Departementet har gjort ei utrekning av noverdien av tapet basert på informasjon frå revisjonsdokumentet, NVE si innstilling, og eit utfallsrom for kraftprisen slik han er modellert av NVE mot 2040 i *Langsiktig kraftmarkedsanalyse* frå 2021.

Det største tiltaket er minstevassføring frå Vinjevatn til Tokkeåi. Dette tiltaket gjev ein tappt kraftproduksjon på 42,6 GWh årleg. Departementet har rekna ut noverdien av den tapte kraftproduksjonen til 317 mill. kroner, med basis-prisbanen i NVE sin langsiktige kraftmarkedsanalyse frå

2021. Med NVE sin låg-prisbane blir noverdien 245 mill. kroner, med høg-prisbanen blir noverdien 400 mill. kroner.

Kor stor noverdien av sleppet av lokkeflaumar i Tokkeåi kjem an på kor ofte det blir vurdert som naudsynt å sleppe slike flaumar og kor høge prisane er. Slepp av 10 millionar m³ frå Vinjevatn gjev ein tapt kraftproduksjon på 9,3 GWh. Truleg vil det vere mest aktuelt å sleppe lokkeflaumar når det er tørre tilhøve, når kraftprisane normalt er høge. Departementet har vurdert noverdien av den tapte kraftproduksjonen dersom prisane ligg på basis- og høgprisbanane til NVE og det blir avgjort å sleppe lokkeflaumar mellom kvart femte og kvart åttande år. Dette gjev ein noverdi på mellom 7 og 32 mill. kroner, med 14 mill. kronar i basis.

Minstevassføringa til Mosåi/Rukkeåi frå Byrtevatn gjev ein tapt kraftproduksjon på 1,4 GWh, som har ein noverdi på 10 millionar kroner i basis, 8 med låge prisar og 13 med den høge prisbanen til NVE.

Nye pålegg gjennom denne vilkårsrevisjonen vil også gje nokre investeringskostnader for konsesjonæren, mellom anna til anlegg for minstevassføring, fiskepassasje i Helvetesfossen og omløpsventil i Lio kraftverk. Det er varierende kor presise kostnadsoverslaga er for desse investeringskostnadane, men dei summerer seg til minst 37 millionar kroner.

Det blir også pålagd innbetalingar til fond med ein noverdi på til saman 44 mill. kroner.

KOSTNADAR	Kostnad i netto noverdi (mill. kroner)
Minstevassføring	
Minstevassføring frå Vinjevatn	-317
Vassbank 10 Mm ³ (slepp ved behov)	-14
Minstevassføring frå Byrtevatn	-10
Investeringar	
Omløpsventil	-28
Fiskepassasje	-8
Tappearrangement	-1
Fond	
Fisk, vilt, friluftsliv	-5
Villrein	-10
Kulturminner	-29
Sum kostnad	-422

Samla vil kostnadane ved alle tiltaka som blir pålagde gjennom denne vilkårsrevisjonen summere seg til om lag 422 mill. kroner. Det er betydeleg usikkerheit knytt til desse overslaga.

8 DEPARTEMENTET SI OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Med utgangspunkt i krav frå Tokke og Vinje kommunar opna NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringa av Tokke-Vinje-vassdraget. Krava gjeld minstevassføring, magasinrestriksjonar, fond og ei rekke andre tilhøve.

NVE føreslo i si innstilling krav om minstevassføring i Tokkeåi, som saman med fleire andre tiltak legg til rette for betre kår for storauren i vassdraget. NVE føreslo formalisering av magasinrestriksjonar i Totak, Byrtevatn og Ståvatn.

Kraftverka og magasinane i Tokke-Vinje-systemet er viktige for kraftsystemet i Noreg, og magasinane har også ein viktig funksjon for å dempe flaumar. Departementet har lagt vekt på at desse funksjonane i så stor grad som mogleg skal oppretthaldast også etter vilkårsrevisjonen.

Til saman vil dei nye krava til vassføring gje eit tap i kraftproduksjonen på 44 GWh. I tillegg kjem kostnad knytt til slepp av lokkeflaumar. Saman med investeringskostnader og fond blir noverdien av kostnadane om lag 422 mill. kroner. Dei nye vilkåra vil ha noko påverknad på reguleringane si evne til å dempe flaum, og på kraftverka sin evne til å yte systemtenester.

Departementet har lagt vekt på at vassdraget er prioritert i den nasjonale godkjenninga av vassforvaltingsplanar. Etter departementet sitt syn stadfestar kunnskapsgrunnlaget i revisjonssaka grunnlaget for prioriteringa i vassforvaltingsplanane.

Summen av forslaga til endringar i vilkår og manøvreringsreglement, altså standardvilkår, minstevassføring og magasinrestriksjonar, vil legge til rette for ei vesentleg miljøforbetring i vassdraga i Tokke-Vinje-reguleringar. Departementet har lagt stor vekt på å betre tilhøva for storaure, som er sett i samanheng med den tapte kraftproduksjonen. Dei føreslegne minstevassføringane vil saman med fiskepassasje og lokkeflaumar opne nye leve- og gyteområde for storaure, og vere gunstig for naturmangfald, landskap og friluftsliv.

I dei tilfella der det er tilrådd formalisering av magasinrestriksjonar, vil det ikkje bli ei endring i dei fysiske tilhøva, då restriksjonane er like dei som Statkraft har praktisert. Ei formalisering vil likevel gje kommunane og ålmenta større tryggleik om magasinindisponeringa, og det kan førast tilsyn med reguleringa.

Eit oversyn over departementet si tilråding, kostnadar, og departementet si vektlegging av dei aktuelle omsyna i saka er vist i Tabell 3.

Departementet tilrår at det blir fastsett reviderte vilkår for Statkraft sine konsesjonar til regulering av Tokke-Vinje-vassdraget i tråd med NVE si innstilling og NVE sine forslag til vilkår, med nokre mindre justeringar. Departementet viser også til merknadane til konsesjonsvilkåra i del V.

Tabell 3 Oppsummering av fordelar og ulemper ved departementet sitt forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementet si vektlegging av temaet, slik at mørk grønfarge indikerer stor vekt, lysare farge mindre vekt, jf. Tabell 1. Pluss- og minusteikn indikerer i kva grad departementet sitt forslag vil påverke temaet, jf. Tabell 2.

Oppsummering – fordelar og ulemper ved departementet sitt forslag			
Prissette verknadar	Redusert kraftproduksjon	- 341 Mkr	Tapt kraftproduksjon på 44 GWh og lokkeflaumar har ein netto noverdi på 341 millionar kroner.
	Investeringskostnadar	- 37 Mkr	Samla investeringskostnad for ombyggingar mv.
	Fond	- 44 Mkr	Fond til fisk, vilt friluftsliv, villreinfond og kulturminnefond.
Ikkje-prissette verknadar	Storaure	++	Minstevassføring frå Vinjevatn og Byrtevatn, og lokkeflaumar frå Vinjevatn i tørrår vil gje vesentleg betra vilkår for storaure, mellom anna auka leve- og gyteområde.
	Villrein	+	Villreinfond vil finansiere kunnskapsinnhenting og tiltak.
	Anna naturmangfald	+	Minstevassføring vil gje positive verknadar langs vasstrengane for artar som krev fuktigheit.
	Landskap og friluftsliv	+	Minstevassføring og magasinrestriksjonar vil gje positive verknadar for landskapsoppleving.
	Kulturminne	+	Innføring av sektoravgift for kulturminne gjennom standardvilkåra vil gje grunnlag for å sikre kulturminne.
	Systemtenester	-	Minstevassføring og magasinrestriksjonar vil gje ein liten reduksjon i evna kraftverka har til å yte systemtenester.
	Vern mot skadeflaum	-	Minstevassføring og magasinrestriksjonar vil gje noko redusert fridomsgrad i magasindisponeringa, som vil redusere magasin sin evne til å dempe flaum.
Oppsummering fordelar	Tiltaka vil opne opp nye leve- og gyteområde for storaure, gje betre vilkår for naturmangfaldet langs Tokkeåi og Mosåi/Rukkeåi, gje større tryggleik om magasinivåa i Ståvatn, Byrtevatn og Totak og betre grunnlaget for å gjere tiltak for villrein og kulturminne. Verknadene av tiltaka er usikre.		
Oppsummering ulemper	Tiltak vil gje eit tap i kraftproduksjonen som saman med andre kostnadar har ein samla kostnad med noverdi på om lag 422 millionar kroner. Tiltaka vil også gje redusert fridomsgrad i magasindisponeringa, som kan redusere kraftverka sin evne til å levere systemtenester og magasin sin evne til å dempe flaum. Kostnadene er usikre.		

V. Departementet sine merknadar til nye konsesjonsvilkår

Generelt

Dei gjeldande konsesjonsvilkåra blei fastsett mellom 1957 og 2002, ved kgl. resolusjon, kronprinsregentens resolusjon og departementets samtykke. Departementet tilrår at vilkåra blir oppdaterte i tråd med standardvilkår for nye konsesjonar fastsett i medhald av vassdragsreguleringslova § 8, jf. §§ 14-20, slik lova no lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017.

Departementet tilrår at vilkårssetta blir slått saman til eitt vilkårssett, for å forenkle bruken. Det vil vere nokre postar i vilkåra som vil vere ulike for dei ulike konsesjonane gjevne før og etter lovendringa i 1957. Dette er presisert i postane.

Departementet kommenterer under her spesielle tilhøve for dei ulike postane i vilkårssettet. Der det ikkje er kommentarar er ordlyden føreslått oppdatert i tråd med moderne standardvilkår. Departementet viser til NVE sine merknadar og sluttar seg til desse, herunder tabell 10.1.1 og 10.1.2 i NVE si innstilling med detaljar om oppfølging.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Olje- og energidepartementet samtykka i 2002 til at konsesjonane blei omgjort frå ei varigheit på 60 år til tidsavgrensa.

Høvet til vilkårsrevisjon blir sett til 30 år, og det blir lagt inn i vilkåra at regulanten kan seie frå seg konsesjonen etter revisjon, jf. vassdragsreguleringslova § 8 fyrste ledd annet punktum.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Endring av økonomiske vilkår er normalt ikkje omfatta av ein vilkårsrevisjon, og departementet føreslår å vidareføre satsane for konsesjonsavgiftene fastsett i konsesjonane. Kraftgrunnlaget for konsesjonsavgiftene blir også vidareført. Ifølgje tal frå NVE er konsesjonsavgiftene om lag 24 mill. kroner til Vinje kommune, 6 mill. kroner til Tokke kommune og 270 000 kroner til Ullensvang kommune i 2021.

Konsesjonsavgiftsmidlane skal avsetjast særskilt for kvar kommune i eit fond, som i utgangspunktet skal brukast til å fremje næringslivet i kommunen. Departementet legg til grunn at eventuelt eksisterande fond blir vidareført uavhengig av endringar i ordlyden i vilkåret.

Konsesjonsavgiftene justerast etter tidsintervall som til ei kvar tid er fastsett etter lova. Etter dagens reglar skal satsane bli regulerte kvart femte år, jf. forskrift om justering av konsesjonsavgifter, årlege erstatningar og fond mv. i medhald av vassdragslovgivinga.

Post 3 Konsesjonskraft

Kraftgrunnlaget vidareførast, og blir ikkje rekna på nytt ved revisjon.

Prisen kommunane betalar for konsesjonskraft er ulik for konsesjonar gjeve før 10. april 1959 enn seinare, av di ei endring i vassdragsreguleringslova og industrikonsesjonslova fastsette nye reglar. Konsesjonskraftprisen for konsesjonane i Tokke-Vinje-reguleringa gjevne før 1959 blir rekna ut frå sjølvkosten for dei anlegga det gjeld. Prisvilkåret for konsesjonane før 1959 blir ført vidare utan endring.

Både 1960-konsesjonen og 1964-konsesjonen blei gjevne etter endringa i vassdragsreguleringslova og industrikonsesjonslova. For desse konsesjonane seier vilkåra at krafta skal leverast til vanleg pris i forsynings- eller samkøyringsområdet, og dersom det ikkje er mogleg å påvise nokon slik pris, skal krafta leverast til "selvkostende." Departementet er samd i NVE si tolking av at dette er ein forløpar til dagens "OED-pris," der konsesjonskraftprisen er basert på gjennomsnittleg sjølvkost for eit tal vasskraftverk i heile landet. Dette følgjer av vassdragsreguleringslova § 22. Departementet føreslår å oppdatere ordlyden i tråd med dagens standardvilkår.

Ifølgje tal frå NVE er det totale konsesjonskraftvolumet frå Tokke-Vinje-konsesjonane om lag 389 GWh. Forenkla sagt kan verdien av dette volumet reknast som forskjellen mellom spotpris og OED-prisen ganga opp med volumet. Spotprisen varierer frå år til år, så verdien vil variere. OED-prisen vil også variere noko mellom år. Konsesjonskraftprisen for konsesjonar gjevne etter 10. april 1959 blei fastsett til 11,57 øre for 2022. I henhold til NVE sin langsiktige kraftmarkedsanalyse kan

spotprisen bli 50 øre i 2025. I 2025 vil verdien av volumet av konsesjonskrafta frå Tokke-Vinje bli om lag 150 mill. kroner. Om spotprisen er 30 øre vil verdien reduserast til 72 mill. kroner. Konsesjonskraftmengda som ein kommune kan ta ut er avgrensa til kommunens trong for elektrisk kraft til ålmen kraftforsyning innan kommunen. Den overskytande krafta går til fylkeskommunen.

Etter gjeldande vilkår kan pålegget om avgjeving av konsesjonskraft etter krav frå ein interessent takast opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet føreslår at intervallet blir endra til 20 år i tråd med vassdragsreguleringslova § 22.

Det gjeldande vilkåret om at oppsagt kraft ikkje seinare kan krevjast avgjeven blir føreslått vidareført.

Vilkåret er elles oppdatert for å vere i tråd med vassdragsreguleringslova.

Post 5 Fond

Gjeldande vilkår i 1957-konsesjonen om fond til fremme av jordbruk i distriktet blir føreslått vidareført. Departementet legg til grunn at fondsmidlane har blitt innbetalt, men kjenner ikkje til om fondet framleis eksisterer.

Gjeldande vilkår i 1960- og 1964-konsesjonane blir føreslått vidareført uendra, sjølv om Mo kommune no inngår i Tokke kommune. Vilkaåret om fond i 1960-konsesjonen kravde innbetaling av ein eingongssum på 150 000 kroner til kommunane, medan vilkaåret om fond i 1964-konsesjonen kravde innbetaling av ein eingongssum på 500 000 kroner til Mo kommune. Departementet legg til grunn at fondsmidlane har blitt innbetalt, men kjenner ikkje til om fonda framleis eksisterer.

Departementet tilrår eit fond for fisk, vilt og friluftsliv, fordelt med 50 000 kr årleg til Tokke kommune og 150 000 årleg til Vinje kommune. Fondet skal nyttas etter nærmare avgjerd av kommunestyret. Kontroll og tilsyn skal gjennomførast i tråd med kommuneloven.

Det blir føreslått etablering av tre fond øymerka villreinen i området. Andre aktørar kan også bidra med midlar for å sikre naudsynt finansiering av tiltaka. Fonda skal forvaltast av styringsgrupper der NVE, miljøforvaltinga, regulanten, dei kommunane det gjeld og ev. andre bidragsytarar deltek. NVE og Miljødirektoratet skal saman utarbeide utkast til mandat for styringsgruppene og ta utgangspunkt i røynsler frå forvaltinga av krypsivfondet i Otra. Mandata skal godkjennast av Olje- og energidepartementet.

Post 8 Godkjenning av planar, landskapsmessige tilhøve, tilsyn mv.

Vilkåret i 1957-konsesjonen om at plassering av overskotsmassar skal skje i samråd med kommunane blir teke ut og ordlyden erstatta med standardvilkår.

Departementet legg i revisjonen til grunn at det skal byggast ein fiskepassasje i Helveteshylen. Ein fiskepassasje er eit større fysisk tiltak som krev detaljplan og godkjenning av NVE. Det er fleire alternativ for å utforme ein slik passasje. Departementet føreslår som NVE at utkast til detaljplan for fiskepassasje skal utformast med fiskefaglig kompetanse, og deretter sendast Miljødirektoratet for uttale, før den blir godkjent av NVE. Plan med tekniske løysingar for overvaking av opp- og nedvandring skal inngå i detaljplan.

Post 9 Naturforvaltning

Departementet føreslår å innføre moderne standardvilkår om naturforvaltning. Vilkaåret gjev Miljødirektoratet/Statsforvaltaren heimel til å påleggje konsesjonæren å gjere undersøkingar og tiltak av omsyn til fisk, plante- og dyreliv og friluftsliv. Pålegg i medhald av naturforvaltingsvilkaåret må vere knytt til skadar som skuldast utbygginga, og kostnadane ved pålegget må stå i eit rimeleg tilhøve til skadeverknadane og til nytten av pålegget. Utkast til pålegg om fysiske tiltak av omsyn til villrein skal leggast fram for NVE.

Post 10 Automatisk freda kulturminne

Departementet føreslår innføring av vilkår om automatisk freda kulturminne, og krav om innbetaling av eit beløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift) for konsesjonar gjevne før 1960. Departementet viser til "Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag," fastsett av Miljøverndepartementet 08.06.2010.

NVE vil rekne ut avgifta når vilkåra er reviderte.

Post 12 Vegar, ferdsle mv.

Departementet føreslår å vidareføre gjeldande vilkår, mellom anna om plikt til å erstatte auka utgifter til vedlikehald og istandsetjing av offentlege vegar, og om ålmenta sin rett til å nytte anleggsvegar.

For 1964-konsesjonen føreslår departementet å ta ut gjeldande vilkår om bygging av skogsbilvegar av klasse III frå Lofthus til Hovundåi med bru, og frå Kilerova til grensa mellom Edvart Vadder og Lars Seltveit, av di vegane er etablerte.

Vilkår knytt til anleggstida, om naudsynt omlegging av vegar mv., blir ikkje føreslått vidareførte, då dei ikkje er aktuelle lenger.

Post 14 Rydding av reguleringssona

Departementet føreslår at vilkåra blir erstatta med standardvilkår. Det inneber også at det spesielle vilkåret om årleg innsamling og brenning av rekved for Kjelamagasinet blir teke ut.

Post 15 Manøvreringsreglement

Departementet føreslår eit sams manøvreringsreglement som vil erstatte gjeldande reglement.

Post 17 Registrering av minstevassføring, vasstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Departementet sitt forslag til ny ordlyd i tråd med moderne standardvilkår dekkjer også tryggingstiltak og registrering av minstevassføringar mv.

Postar som utgår i si heilheit

Nokre postar er tekne ut av vilkårssettet, anten av di dei ikkje lenger er aktuelle eller av di rettane/pliktene følgjer av anna regelverk.

For 1957-konsesjonen gjeld dette postane 3, 5, 6, 8, 9, 13 og 17.

For 1960- og 1964-konsesjonane gjeld dette postane 4, 5, 7, 17 og 19.

Avsnitt II og III

I "reguleringsbestemmelsene" for konsesjonane er det teke inn eit avsnitt II om at vassfalleigarar og brukseigarar som nyttar driftsvatn som blir innvunne ved reguleringa skal betale ei årleg godtgjering til staten. I tillegg er det eit avsnitt III der det kjem fram at departementet, utan hinder av "bestemmelsene" i punkt II, kan gje ein vassfalls- eller brukseigar løyve til for eit nærare bestemt tidsrom å nytte driftsvatn som er innvunne ved reguleringa mot ei godtgjering som i mangel av semje blir fastsett ved skjønn.

Vilkåra blei tekne inn for å sikre at andre brukarar av den regulerte vassføringa skulle bidra med konsesjonsavgifter til staten basert på kraftgrunnlaget i desse konsesjonane. Ifølgje NVE si innstilling nyttar følgjande kraftverk med andre brukseigarar driftsvatn frå reguleringa i dag: Vrangfoss (Norsjøkraft AS), Eidsfoss (Norsjøkraft AS), Skotfoss (Akershus Energi AS), Klosterfoss (Akershus Energi AS), og Eidet (Skagerak Kraft).

Departementet føreslår at punkt II og III blir vidareført uendra i nytt vilkårsett. Tilvisinga i II til reguleringslova § 9 nr. 4 blir då heller ikkje endra. Det sentrale ved denne synest å vere fordelingsprinsippet som i dag står i vassdragsreguleringslova § 24 tredje ledd, og som materielt sett ikkje er endra sidan opphavelege konsesjonar vart gjevne.

Merknadar til manøvreringsreglementet

Departementet føreslår i tråd med NVE si innstilling eitt manøvreringsreglement, som erstattar dei tre manøvreringsreglementa som har vore gjeldande fram til no.

Departementet føreslår å fjerne tidlegare post 2 om avgjeving av vatn til fløyting og post 4 i reglementa frå 1958 og 1960 med vilkår om norske statsborgarar til å gjere manøvrering og om damvaktarar, då desse vilkåra ikkje lenger er aktuelle.

I post 1 i det nye reglementet føreslår departementet å endre namna frå namn på dam til namna på hovudmagasina, t.d. Songavatn i staden for Songadammen. Venemodammen er eit unntak og blir oppretthalde som namn på magasinet. Undermagasin (neddemde vatn) er haldne som i opphavleg reglement.

I dei gamle reglementa er det teke inn konkrete tilvisingar til maksimal flaumstiging for fleire av magasina. T.d. står det om Songavatn at "Ved maksimal flom kan vannstanden stige ca. 1,50 m over HRV. Denne situasjonen vil inntreffe helt unntagelsesvis." NVE meiner det framstår som lite framtidsretta å nytte flaumvassføring frå konsesjonstidspunktet i dagens manøvreringspraksis og føreslår difor at dette blir teke ut av reglementet. Departementet støttar NVE si vurdering.

Poddevatn

Det blei i kgl. resolusjon av 26. juni 1964 gjeve konsesjon til regulering av Poddevatn. Dette er den tredje av dei tre hovudkonsesjonane i Tokke-Vinje-reguleringa, og omfatta også m.a. Botnedalsvatn og Byrtevatn.

Poddevatn blei ikkje bygd ut, verken på 60-talet eller seinare.

Ved kgl. resolusjon av 26. april 1996 blei det gjeve vilkår for Statkraft sine konsesjonar gjevne før 1. januar 1992 som ikkje var brukte eller berre delvis brukte. Den kgl. resolusjonen nemner regulering av Poddevatn som ein av dei aktuelle konsesjonane.

Det eine vilkåret som blei gjeve for reguleringa av Poddevatn var at "arbeidet må påbegynnes innan en frist av ikke over 5 år," frå 26. april 1996. Det heiter vidare at arbeidet må "fullføres innan en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen."

Arbeidet med regulering av Poddevatn blei ikkje starta innan fristen. Reguleringa av Poddevatn blir difor ikkje vidareført i nytt manøvreringsreglement.

HRV Langesæ

Ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957 blei det gjeve samtykke til statsregulering av Langesævatn mellom kote 1067 og 1103 og Grundevatn mellom 1098 og 1103. Langesædammen skulle regulere begge, men Grundevatn skulle overførast til Langesævatn. Grundevatn blei teke ut av manøvreringsreglementet ved fastsetjing av nytt manøvreringsreglement 4.7.1958.

Langesæ blei bygd ut med ei regulering til kote 1090.

Ved kgl. resolusjon av 26. april 1996 blei det gjeve vilkår for Statkraft sine konsesjonar gjevne før 1. januar 1992 som ikkje var brukte eller berre delvis brukte. Den kgl. resolusjonen nemner regulering av Langesæ som ein av dei aktuelle konsesjonane.

Det eine vilkåret som blei gjeve for reguleringa av Langesæ var at "arbeidet må påbegynnes innen en frist av ikke over 5 år," frå 26. april 1996. Det heiter vidare at arbeidet må "fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen."

Den fulle konsesjonsgjevne reguleringshøgda som blei gjeven opphavelig er ikkje realisert. I nytt manøvreringsreglement blir difor reguleringa av Langesæ fastsett å vere mellom kote 1067 og 1090.

HRV Venemo

Venemodammen fekk ved kgl.res. 28.10.1960 løyve til regulering mellom kote 666 og 706, dvs. ei regulering på 40 meter. Dammen er bygd ut slik at det ikkje kan regulerast høgare enn til kote 703, som i praksis blir den høgaste moglege vasstanden i magasinet.

NVE føreslår å endre HRV i manøvreringsreglementet slik at det er i samsvar med det utbygde anlegget. Departementet sluttar seg til NVE si vurdering.

Andre endringar i manøvreringsreglementet

Ny post 1 (Overføringer) er i hovudsak uendra, men med mindre språklege justeringar. Storleiken på overførte felt er som hovudregel vidareført, sjølv om dei kan avvike noko frå dagens hydrologiske parametarar. Angivelsen av midlere årsavløp som blei overført er fjerna. Enkelte mindre overføringer som inngjekk i manøvreringsreglementet har ikkje blitt utbygd. Dette gjeld Vesle Tveitetjønn, Klavatjønn, Stemmetjønn og Mauretjønn. Departementet har difor fjerna desse frå manøvreringsreglementet. Det er også spesifisert at et felt er overført frå Øvre Poddevatn til Årnotvatn, og at desse felta blir overført frå øvre Bora til Songavassdraget. I ny post 2 (Magasinrestriksjoner) for Totak og Byrtevatn er kravet om oppfylling i det gamle reglementet oppgjeve til ca. kote 686 og 443,6. Departementet føreslår å ta bort "ca." i oppgjevinga av kotehøgden. Det samme gjeld for krav om vasslepping.

NVE har i e-post 23.3.2022 opplyst om at det i NVE sitt utkast til manøvreringsreglement var lagt inn at 7 bekkeinntak med nedbørfelt på til saman 23,4 km² tas inn på driftstunnelen til Tokke kraftverk. Det sto Tokke 3 kraftverk i det gamle reglementet. Det riktige skal vere Songa kraftverk. Ifølgje NVE Atlas er det riktig at bekkeinntaka går til Songa kraftverk, så departementet har justert reglementet i tråd med NVE sitt forslag.

NVE opplyser om det i tillegg er 5 bekkeinntak som går inn på driftstunnelen til Tokke kraftverk. Desse er Tokkeåi ved Leirlid, Haugebekken, Raudåi, Grytåi og Viermyrbekken. Departementet har justert reglementet i tråd med NVE sitt forslag.

I gjeldande reglement er oppfyllingskravet i desse magasinane oppgjeve berre med ein dato (1.7.) For Totak er det i skjønne avgjort at vasstanden skal haldast til 15.8., medan det for Byrtevatn har vore frivillig praksis å halde vasstanden til 15.8. Departementet føreslår å ta inn dette i manøvreringsreglementet.

NVE har føreslege ei formalisering av restriksjonane Statkraft har praktisert for Ståvatn. Statkraft har i sine kommentarar av 2.2.22 føreslege nokre endringar i høve NVE sitt forslag. Statkraft peikar på at det er krevjande å halde magasinet nøyaktig på LRV, då det aukar sannsynet for at vasstanden kan gå under LRV. Departementet endrar difor formuleringa slik at Ståvatn skal tappast ned mot LRV, i staden for at det skal tappast ned til LRV. Statkraft peikar også på at det ved ei formalisering av restriksjonar vil vere naudsynt å ha noko margin til HRV for å kunne vere sikker på at restriksjonen kan haldast. Departementet har difor redusert kravet til vasstand om sommaren med ti centimeter, slik at Ståvatn skal haldast over kote 978,15 i perioden 1.7.–1.10.

NVE peikar i si innstilling på at det kan bli krevjande å auke fyllinga i Ståvatn frå LRV til kote 978,25 innan 1.7. dersom det ikkje er tilstrekkeleg tilsig til at dette er mogleg. NVE har difor føreslege at regulanten kan søke om løyve til å fråvike reglementet i slike tilfelle. Statkraft peikar i sine kommentarar av 2.2.22 på det samme, og viser til at det tidlegare har hendt at magasinet ikkje har vore fylt før i midten av juli. Dei meiner at det ikke er rasjonell ressursbruk at regulanten må søke om løyve til å fråvike reglementet fordi snøsmeltinga er sein. Departementet er samd i at det ikkje bør vere brot på restriksjon dersom dei fysiske tilhøva ikkje tillet regulanten å oppfylle kravet. Difor føreslår departementet at fyllingskravet ikkje skal gjelde dersom tilsiget mellom påske og 1.7. ikkje er tilstrekkeleg til å fylle magasinet. Slike situasjonar skal dokumenterast for NVE i ettertid, som så kan vurdere om regulanten har følgd reglementet.

I post 2 (Vannslipping) er det nytt vilkår om slepp av lokkeflaum frå Vinjevatn. Vassvolumet på 10 millionar m³ skal gjerast tilgjengeleg før vandringsperioden for storaure kvart år. Departementet føreslår at heimelen til å pålegge eventuelt slepp av lokkeflaum blir lagt til Miljødirektoratet/Statsforvaltaren. Tidspunktet, varigheita og mengda vatn som skal sleppast skal avgjerast i samråd med fiskefagleg ekspertise. Før det blir pålagt slepp av lokkeflaum skal Statsforvaltaren utarbeide eit forslag til prinsipp for vilkåret, som før dei blir fastsette skal sendast på høyring til regulanten, kommunen, NVE og fiskefaglege miljø. Dersom lokkevassleppet syner seg å ikkje ha ønska verknad, skal det heller ikkje påleggast slepp av vatn. NVE legg til grunn at miljømyndigheitene følgjer opp med eit undersøkjingsprogram for å sjå om lokkeflaumane gjev den ønska verknaden. Dei tekniske løysingane for dokumentasjon av slepp av minstevassføring frå Vinjevatn og Byrtevatn skal godkjennast av NVE gjennom detaljplan. I tillegg tilrår departementet at Statkraft blir pålagt å greie ut moglegheita for å etablere ein ny målestasjon i den nye storaureførande strekninga oppstrøms

Helvetesfossen. Avgjerd om ein slik målestasjon skal etablerast, og eventuelt nøyaktig plassering, skal takast gjennom detaljplanar.

I post 2 (Restriksjoner på Lio kraftverk) blir det sett krav om omlaupsventil i Lio kraftverk. Det skal leggst betydeleg vekt på val, utforming og funksjonalitet av omlaupsventilen i detaljplanlegginga, og fiskefagleg ekspertise skal nyttast. Omlaupsventilen skal fungere slik at vassføringa nedstrøms kraftverket blir redusert over så lang tid at fisk ikkje strandar. NVE skal godkjenne detaljplanar og den valde løysinga, og det skal leggst fram dokumentasjon på at utstyret verkar som forutsett.

Det blir også sett krav om at kraftverket ikkje skal køyrast ned raskare enn 2 timar og 15 minutt. NVE har føreslått at kravet kan fråvikast dersom lokalt tilsig målt ved Elvarheim er større enn 30 m³/s. Statkraft skriv i sine merknadar av 2.2.22 at vassdekt areal ved ei vassføring på 15 m³/s er 98–100 prosent. Den største slukeevnen til Lio kraftverk er ca. 14 m³/s. Departementet har lagt vekt på at vassføringa nedst i Tokkeåi er viktig, samstundes som det må leggst vekt på reguleringsevnen i systemet. Departementet meiner også det må visast varsemd med å innføre for mange krav samstundes. Kravet til vassføring for at restriksjonen skal kunne fråvikast bør vurderast etter 10 år, når nedkøyringshastigheita også skal vurderast. Departementet føreslår difor at regulanten kan fråvike kravet til nedkøyringshastigheit dersom den samla vassføringa er større enn 30 m³/s målt ved Elvarheim.

Når det gjeld lokkeflaumar og nedkøyringshastigheita for Lio kraftverk kan reglementet vurderast etter 10 år, dersom dei føreslegne tiltaka ikkje har dei tilsikta verknadene. Miljødirektoratet og regulanten kan krevje at reglementet blir endra på desse punkta. NVE bør legge til rette for og førebu ei slik vurdering. Det skal utarbeidast eit forsøksprogram i samarbeid med fiskefagleg ekspertise for å vurdere langsamare nedkøyring som ikkje gjev stranding av fisk.

Departementet har merka seg at NVE ønsker at regulanten konverterer høgdena til nytt høgdesystem NN2000. Regulanten har i møte med departementet formidla at dette vil vere ei kostbar og langvarig omlegging. Departementet gjev ikkje pålegg om å konvertere høgdena til nytt høgdesystem, men forventar at regulanten arbeider vidare med sikte på å kunne legge om til NN2000.

Elles er reglementet uendra, men i meir moderne form og språk.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for løyve til Statkraft Energi AS for regulering av Tokke-Vinje-vassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar. Vilkåra blir fastsette i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

*Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om vilkår for løyve til Statkraft Energi AS
for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar*

1. I medhald lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringslova) § 8 blir det fastsett reviderte vilkår for løyve til Statkraft Energi AS for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar, jf. vedlegg 2.
2. Det blir fastsett oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommunar, jf. vedlegg 3.

*Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om vilkår for løyve til Statkraft Energi AS
for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommuner*

Vilkår

for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommuner

(Fastsatt ved kongelig resolusjon 17. juni 2022. Erstatte tidligere reguleringsbestemmelser for statsregulering av Tokke-Vinjevassdraget mv. fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957, kongelige resolusjoner av 4. juli 1958, 8. januar 1960, 17. juni 1960, 28. oktober 1960, regjeringens resolusjon av 4. august 1961, kongelige resolusjoner av 26. juni 1964, 5. april 1968, 8. april 1981 og Olje- og energidepartementets samtykke av 30. august 2002.)

1.

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2.

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjon fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957:

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,25 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,75 pr. nat.hk., dog skal avgiften for så vidt angår reguleringen av Totak være kr 3,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1957.

For fallene ovenfor Bandak beregnes avgiften etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. For fallene nedenfor Bandak beregnes økningen på grunnlag av den økning av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes med den tidligere bestående regulering.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 17. juni 1960:

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,25 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,75 pr. nat.hk., dog skal avgiften som gjelder økningen i regulert vannføring som overføringen av Vinjevassdraget til Totak medfører være kr 3,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1960.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. juni 1964:

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,00 pr. nat.hk., dog skal avgiften for så vidt angår den økning som overføringene og reguleringene av Smågåi, Frolandsåi og Rukkeåi medfører, være kr 4,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1964.

Økningen av vannkraften i kraftverkene Lio og Byrte beregnes på grunnlag av den økning av lavvannføringen som reguleringene og overføringene antas å ville medføre utover den vannføring, som har kunnet påregnes ved utløpet av henholdsvis Botnedalsvatn og Byrtevatn år om annet i 350 dager av året. For de øvrige fall gjøres beregningen på grunnlag av vannføringsøkningen utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet med den tidligere bestående regulering.

For alle konsesjonene:

Ved beregningen legges det til grunn at magasinene utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig.

Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE. Avgiften til fylkeskommunene og kommunene fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas.

Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler. Betales ikke avgiften til forfalltid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Konsesjon fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957:

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 prosent rente av anleggskapitalen – med tillegg av 20 prosent. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen.

Konsesjoner fastsatt ved kongelig resolusjon av 17. juni 1960 og 26. juni 1964:

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normal-avkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

4.

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5.

(Fond og andre utbetalinger)

Når de reviderte vilkår er fastsatt skal konsesjonæren yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 50 000 til Tokke kommune og 150 000 til Vinje kommune. Fondet skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene. Beløpet justeres automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen. Beløpet skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene.

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 10 mill. kroner øremerket undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen, som fordeler seg med 6 mill. kroner til fond for Hardangervidda villreinområde, 3 mill. kroner til Setesdal Ryfylke villreinområde og 1 mill. kroner til Setesdal Austhei villreinområde. Fondene skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, ev. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Midlene skal forvaltes til beste for villreinbestanden.

Konsesjon fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957:

Innen reguleringen tas i bruk skal reguleringsanleggenes eier innbetale til vedkommende kommuner til sammen kr 200.000 som avsettes til fond, hvis renter etter nærmere bestemmelser av herredstyrene anvendes til fremme av jordbruk i distriktet.

Fondets fordeling mellom kommunene fastsettes av Landbruksdepartementet.

For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 17. juni 1960:

Innen reguleringen tas i bruk skal reguleringsanleggenes eier innbetale til vedkommende kommuner til sammen kr 150.000 som avsettes til fond, hvis renter etter nærmere bestemmelser av herredstyrene anvendes til fremme av jordbruk i distriktet.

Fondets fordeling mellom kommunene fastsettes av Landbruksdepartementet.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. juni 1964:

Innen reguleringen tas i bruk skal reguleringsanleggenes eier innbetale til Mo kommune kr 500.000, som avsettes til fond hvis renter etter nærmere bestemmelse av kommunestyret anvendes til fremme av jordbruk i kommunen.

For fondene skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

6.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7.

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8.

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9.

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i de vassdragene som berøres av reguleringen er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

10.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

Konsesjon fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon av 8. februar 1957:

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

11.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15.

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16.

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17.

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18.

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19.

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20.

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond og andre utbetalinger), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Videreførte spesialvilkår fra opprinnelige konsesjoner

II.

De vannfalls- og brukseiere som benytter det ved reguleringen innvunne driftsvann, jfr. I, postene 2 og 4, erlegger til statskassen en årlig godtgjørelse som for hvert år fastsettes av vedkommende departement etter følgende regler:

Som grunnlag benyttes den samlede anleggskapital omfattende undersøkelser og planlegging, utførelse av anleggene, herunder også grunn- og skadeserstatninger inkl. skjønnsutgifter, forføyninger til avvergelse av skader og ulemper og foranstaltninger for fløtningen, alt med tillegg av rentetap i byggetiden. Skulle det etter at anlegget er satt i drift påløpe engangsutgifter f.eks. til foranstaltninger for fløtningen eller til dekning av skader og ulemper, blir de å legge til kapitalen.

Av den til enhver tid bokførte kapital inkl. byggerenter beregnes renter etter den sats som Finansdepartementet bestemmer for hvert år. Som utgifter kommer dessuten avsetning til fornyelse eller amortisering etter de til enhver tid gjeldende regler, videre utgifter til administrasjon, drift og vedlikehold, årlige ulemper og skadeserstatninger, forsikring eller avsetning til sikringsfond, skatter mv.

Det samlede beløp for året deles mellom de vannfallseiere som helt eller delvis har tatt det økte driftsvann i bruk. Delingen skjer i mangel av overenskomst ved skjønn overensstemmende med reguleringslovens § 9 punkt 4.

En vannfallseiers bestemmelse om å ta det innvunne driftsvann i bruk er bindende for den gjenstående del av reguleringstiden.

Godtgjørelsen erlegges ukrevd etterskuddsvis hvert års 1. mai, dog først 30 dager etter mottatt oppgave. Etter forfall beregnes 6 prosent rente. Godtgjørelsen inndrives ved utpantning.

Den vannfalleier eller bruker som ikke erlegger skyldig reguleringsgodtgjørelse i rette tid er uberettiget til å benytte den regulerte vannføring.

Departementet kan kreve sikkerhet for godtgjørelsens erleggelse.

III.

Departementet kan under særlige omstendigheter, uten hinder av bestemmelsene i avsnitt II, gi en vannfalls- eller brukseier tillatelse til for et nærmere bestemt tidsrom å benytte driftsvann som er innvunnet ved reguleringen mot en godtgjørelse som i mangel av overenskomst fastsettes ved skjønn.

Departementet bestemmer i så fall i hvilken utstrekning reguleringsbestemmelsene for øvrig skal få anvendelse for vedkommende vannfalls- eller brukseier.

*Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om vilkår for løyve til Statkraft Energi AS
for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommuner*

*Manøvreringsreglement
for regulering av Tokke-Vinjevassdraget i Tokke, Vinje og Ullensvang kommuner*

(Fastsatt ved kongelig resolusjon 17. juni 2022. Erstatte tidligere manøvreringsreglementer gitt i kongelige resolusjoner av 4. juli 1958, 28. oktober 1960 og kronprinsregentens resolusjon av 6. februar 2004.)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Songavatnet						
- Naustnutvatn	939,5	974,0	939,0	34,5	0,5	35,0
- Bjørnsbuvatn/Bufjorden	940,3	974,0	939,0	33,7	1,3	35,0
- Kilefjorden	940,7	974,0	940,0	33,3	0,7	34,0
- Store Beranutvatn	941,3	974,0	940,0	32,7	1,3	34,0
- Store Vrålsbuvatn	952,0	974,0	947,0	22,0	5,0	27,0
Totak						
- Totak	686,1	687,3	680,0	1,2	6,1	7,3
Ståvatn						
- Ståvatn	971,5	978,5	966,0	7,0	5,5	12,5
- Ulevåvatnet	977,0	978,5	973,0	1,5	4,0	5,5
Kjelavatn	924,7	944,0	918,0	19,3	6,7	26,0
Vesle Kjelavatn	917,0	918,5	916,5	1,5	0,5	2,0
Langesæ	1074,1	1090,0	1067,0	15,9	7,1	23,0
Langeidvatn						
- Øvre Langeidvatn	880,85	885,5	879,0	4,65	1,85	6,5
- Kvervesjåvatn	881,7	885,5	880,0	3,8	1,7	5,5
- Nedre Langeidvatn	880,4	885,5	878,5	5,1	1,9	7,0
Bordalsvatn	862,2	891,0	852,0	28,8	10,2	39,0
Vatjønne	835,0	838,0	835,0	3,0	0,0	3,0
Vinjevatt	464,2	465,5	462,0	1,3	2,2	3,5
Bitdalsvatn	947,0	974,0	939,0	27,0	8,0	35,0
Våmarvatn	679,4	687,3	677,0	7,9	2,4	10,3
Hyljelihyl	702,4	706,0	702,4	3,6	0,0	3,6
Venemo	656,0	703,0	666,0	37,0	0,0	37,0
Førsvatt	843,6	891,0	828,5	47,4	15,1	62,5
Botnedalsvatn	709,5	740,0	705,0	30,5	4,5	35,0
Byrtevatn	439,0	445,6	427,3	6,6	11,7	18,3

Alle høyder refererer seg til lokalt høydesystem, vassdragsnivellelementene L.nr. 352–359 av 1930–31, samt L.nr. 500.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Øvre Bora til Songa.

- Ved en overføringstunnel fra Nedre Poddevatnet (ca. kote 1203) overføres et felt på 38 km² til Årnotvatni (ca. kote 1180). Sammen med Årnotvatnis eget felt på 48 km² overføres disse feltene fra Øvre Bora til Songavassdraget (samlet overført felt 86 km²). Vannføringen fra Årnot til Vassdalen øker med maksimalt ca. 20 m³/s.

Gurivatn til Langeidvatn.

- Ved overføringskanalen fra Gurivatns felt til Vrångevatns felt samt en oppdemming av Gurivatn med 1,5 m over naturlig vannstand, overføres et felt på 4 km² av Gurivatns felt til Vrångevatn.

Vrångevatn til Langeidvatn.

- Ved en overføringskanal fra Tangavatn (Tangavatn og Øvre Vrångevatn benevnes ofte under ett for «Vrångevatn») samt en oppdemming ved en dam ved Øvre Vrångevatns utløpsos overføres et felt på i alt 5,4 km² (ekskl. Gurivatn) til Langeidvatns felt. Vannstanden i Øvre Vrångevatn og Tangevatn vil bli hevet til kote 897,0 tilsvarende henholdsvis 2,2 m og 1,5 m oppdemming.

Berdalsåi til Vinjevatn.

- Et felt på 11,5 km² av Berdalsåis felt overføres til Vinjevatn. Overføringen vil bli liggende ca. 2,5 km nedenfor utløpsoset til Vingeråsvatn.

Bordalsvatn til Førsvatn.

- Ved tunnel fra Bordalsvatn til Førsvatn overføres et felt på 91 km² i Bora og 53,6 km² i Kjela.

Grunnevassåi til Førsvatn.

- Et felt på 11,1 km² overføres fra Grunnevassåi til Førsvatn.

Vinjevassdraget til Totak.

- Ved en tunnel fra Hyljelihyl (ca. kote 702,4) til Totak overføres avløpet fra et felt på 369,2 km² i Flothyleåi + 55,9 km² fra Bora (tas inn ved Venemo).

Våmarvatn til Totak–Vinjevatn.

- Våmarvatn med nedbørfelt 25,5 km² tas med i utbyggingen Totak–Vinjevatn.

Fallbrotdalselva til Bitdalsvatn.

- 5,5 km² av Fallbrotdalselvs felt overføres til Bitdalsvatn.

Kvikkevatn til driftstunnelen fra Bitdalsvatn.

- Kvikkevatn med felt 16 km² tas inn på driftstunnelen fra Bitdalsvatn.

Bekker til driftstunnelen for Tokke kraftverk.

- Tokkeåi ved Leirlid (62,7 km²), Haugebekken (6,65 km²), Raudåi (7,32 km²) Grytåi (36,0 km²) og Viermyrbekken (4,07 km²) tas inn på driftstunnelen for Tokke kraftverk.

Bekker til driftstunnelen for Songa kraftverk

- 7 bekker med nedbørfelt 2,1 km², 1,3 km², 3,1 km², 2,6 km², 3,3 km², 1,5 km² og 9,5 km², tilsammen 23,4 km² tas inn i driftstunnelen for Songa kraftverk.

Restfelt Kjela til Førsvatn.

- Avløpet fra restfeltene Kjela, nedbørsfelt 3,7 km², tas inn på tunnelen fra Bordalsvatn til Førsvatn.

Strandstøylsdalsvatn til Botnedalsvatn mv.

- Nauteberdalsåi og Flåttåi overføres til Strandstøylsdalsvatn. Sammen med vatnets eget felt utgjør dette i alt et nedbørfelt på 54,9 km² som overføres til Botnedalsvatn.

Botnedalsvatn til Byrtevatn.

- Et samlet felt på i alt 133,7 km² fordelt med 78,8 km² på Botnedalsvatnets eget felt samt 54,9 km² overført felt fra Strandstøylsdalsvatn, overføres via Byrte kraftverk til Byrtevatn.

Bekk fra Bessevatn til driftstunnelen for Lio kraftverk.

- Bekkens felt på 17,5 km² tas inn på driftstunnelen til Lio kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Magasinrestriksjoner

Totak skal i alle år være fylt til kote 686,00 i perioden 1.7.–15.8. I perioden 16.8.–1.11. skal vannstanden i magasinet ikke underskride kote 685,50.

I fyllingsperioden skal om nødvendig så mye av tilløpet til Botnedalsvatn som overføringsorganenes kapasitet gjør mulig, nyttes sammen med Byrtevatns eget tilløp til å fylle Byrtevatn til kote 443,60 i perioden 1.7.–15.8.

Ståvatn skal tappes trinnvis ned mot LRV innen 1.2. og vannstanden holdes stabil til etter påske for å etablere sikker is. I perioden 1.7.–1.10. skal vannstanden ikke underskride kote 978,15. Dersom det skulle oppstå en ekstraordinær tilsigssituasjon kan oppfyllingskravet fravikes. Situasjonen må dokumenteres for NVE i ettertid.

Vannslipping

Fra inntaket til Vesle Kjelavatn skal det slippes 0,75 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,3 m³/s i perioden 1.11.–31.5. med jevn overgang i oktober.

Fra Hyljelihyl skal det slippes 2,0 m³/s i perioden 1.6.–30.9. og 0,5 m³/s i perioden 1.11.–31.5. med jevn overgang i oktober.

Fra Vinjevatn skal det slippes 1 m³/s i perioden 16.11.–15.6. og 2 m³/s i perioden 16.6.–15.11. Det skal avsettes et vannvolum på 10 mill. m³ som etter Statsforvalterens bestemmelse kan nyttes til slipp av lokkeflom fra Vinjevatn til Tokkeåi i de år der flom ikke forekommer naturlig.

Fra Byrtevatn skal det slippes 0,2 m³/s i perioden 15.5.–15.9. når vannstanden i magasinet er over kote 435.

I Tokkeåi skal vannføringen målt ved Elvarheim være minimum 8 m³/s i perioden 16.6.–14.9., 14 m³/s i perioden 15.9.–15.11. og 5 m³/s i perioden 16.11.–15.6.

Alle minstevannføringsendringer skal skje gradvis.

Forørig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

Restriksjoner på Lio kraftverk

Det skal installeres en omløpsventil i Lio kraftverk med kapasitet på minimum 7 m³/s.

Nedkjørings hastigheten i Lio kraftverk fra full drift til full stans skal ikke underskride 2 t og 15 min. Restriksjonen kan fravikes når målt vannføring ved Elvarheim overstiger 30 m³/s.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander.

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Manøvreringsbestemmelsene om restriksjoner i Lio kraftverk og om lokkeflom kan tas opp til vurdering og ev. endres etter 10 år, dersom de ikke gir ønsket effekt. Miljødirektoratet eller Statkraft Energi AS kan be om en slik vurdering.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

10. Istad Kraft AS

(Vedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven for omorganisering etter erverv av aksjene i Nettet Kraft AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 1. juli 2022.

Olje- og energidepartementet viser til søknad fra Advokatfirmaet Wiersholm på vegne av Istad Kraft AS datert 23. august 2021, hvor det søkes om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for omorganisering etter erverv av aksjene i Nettet Kraft AS.

Innledningsvis i søknaden av 23. august 2021 står det at Advokatfirmaet Wiersholm representerer Istad AS. I e-post fra Wiersholm av 18. oktober 2021 er det presisert at søknaden er sendt på vegne av Istad Kraft AS.

Bakgrunn og søknad

Istad Kraft AS og Nettet kommune inngikk 19. desember 2019 avtale om overdragelse av samtlige aksjer i Nettet Kraft AS fra Nettet kommune til Istad Kraft AS. Istad Kraft AS eies 100 % av Istad AS. Istad AS eies av Tussa Kraft AS (36 %), Molde kommune (34 %), Moldekraft AS (17 %) og KLP (13 %). I mars 2020 ervervet Molde kommune aksjene i Moldekraft AS og ble dermed majoritetsaksjonær i Istad AS med en eierandel på 51 %. Tussa Kraft eies primært av ulike kommuner med eierandel på 84,63 %, resterende er eid av KLP (14,97 %) og Hornindal Kraftlag (0,4 %).

Nettet Kraft AS drev integrert kraftproduksjon, nettvirksomhet, fiber og strømsalg, herunder eide og driftet selskapet to anlegg knyttet til Meisalvassdraget underlagt konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven. Istad Kraft AS søkte derfor 10. desember 2019 om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for overdragelsen av aksjene i Nettet Kraft AS til Istad Kraft AS. Departementet innvilget søknaden i vedtak av 11. februar 2020.

For å overholde kravene i energiloven § 4-6 om selskapsmessig skille, var det en forutsetning for oppkjøpet av Nettet Kraft AS at det i etterkant ble foretatt en omorganisering av virksomheten som tidligere var samlet i Nettet Kraft AS. Denne omorganiseringen inkluderer fusjon av Nettet Kraft AS og Istad Kraft AS. Det er denne fusjonen som er bakgrunnen for ny søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Nettvirksomheten til Nettet Kraft AS overføres fra Nettet Kraft AS til Istad Nett AS.

Istad Kraft AS søker om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for erverv av aksjene i Nettet Kraft AS i forbindelse med omorganiseringen. Omorganiseringen i konsernet skal ivareta kravene til skille av monopolvirksomhet og konkurranseutsatt virksomhet, og innebærer ingen endring av det overliggende eierskapet til vannfallene. Istad Kraft AS ber om at unntaket meddeles på sedvanlige vilkår. Subsidiært søkes det om ervervs-konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 2, jf. § 24, uten at det fastsettes mer tyngende vilkår enn de standardvilkårene som vanligvis benyttes.

Departementets vurdering

I fusjonen mellom Istad Kraft AS og Nettet Kraft AS er Istad Kraft AS det overtakende selskapet. Nettet Kraft AS har konsederte vannfallsrettigheter som innebærer at overdragelsen i utgangspunktet utløser konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven kapittel 2, jf. § 24 første ledd. Når særlige hensyn foreligger, kan departementet i det enkelte tilfellet gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Av Ot.prp. nr. 31 (1989–90) side 3 følger nærmere rammer for anvendelsen av unntaksbestemmelsen i vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Hvert enkelt tilfelle skal vurderes individuelt, og det er adgang til å knytte nærmere angitte vilkår eller forutsetninger til et vedtak om unntak. Det følger videre at unntaksbestemmelsen bør kunne brukes ved samfunnsmessige ønskelige rasjonelle

sammenslutninger og ved fusjoner, innenfor de rammer som fastsettes av regelverket for offentlig eierskap. Unntaket skal bidra til å lette nødvendige strukturendringer av samfunnsmessig betydning. Av Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) side 69 fremgår det at formålet om offentlig eierskap skal tillegges stor vekt ved praktiseringen av unntaksbestemmelsen.

Departementet har i vedtak av 11. februar 2020 gitt unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd i forbindelse med overdragelsen av Nettet Kraft AS fra Nettet kommune til Istad Kraft AS. På side 2 i vedtaket står følgende:

"Departementet anser overdragelsen av aksjene i Nettet Kraft AS som en konsekvens av en ønsket omorganisering av kommunestrukturen i Norge. Departementet legger videre vekt på at kravene til offentlig eierskap i vannfallrettighetsloven § 5 utvilsomt er oppfylt også etter aksjeoverdragelsen."

Fusjonen som nå gjennomføres utløser meldeplikt etter vilkår fastsatt i vedtaket av 11. februar 2020. Også i forbindelse med tidligere omorganiseringer har departementet gitt Istad Kraft AS og underliggende selskap unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett med forbehold om at konsesjonsbehandling og forkjøpsrett kan gjøres gjeldende ved eventuelle fremtidige aksjeoverdragelser. Departementet kan ikke se at den omsøkte omorganiseringen gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår.

Etter en konkret vurdering mener departementet at det foreligger slike særlige hensyn som gir grunnlag for unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Departementet legger vekt på at fusjonen mellom Nettet Kraft AS og Istad Kraft AS ikke innebærer reelle endringer i det overliggende eierskapet. Kravet om offentlig eierskap i vannfallrettighetsloven § 5 er fremdeles oppfylt.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom vannfallrettighetsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd, kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i Istad AS og Istad Kraft AS skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

Vedtak

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis Istad Kraft AS unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for erverv av samtlige aksjer i Nettet Kraft AS i forbindelse med fusjon mellom Istad Kraft AS og Nettet Kraft AS.

Departementet stiller vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Istad AS og Istad Kraft AS meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter vannfallrettighetsloven § 6 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått unntak fra å konsesjonsbehandle etter vannfallrettighetsloven.

Emisjon av aksjer i selskapet, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Avsluttende merknad

Departementet gjør oppmerksom på at dette vedtaket ikke endrer tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det om nødvendig oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

11. Ymber AS

(Ymber AS – Ymber Produksjon AS – Kvænangen Kraftverk AS – Søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd mv.)

Olje- og energidepartementets samtykke 27. september 2022.

Innledning

Olje- og energidepartementet mottok 12. juni 2022 søknad fra advokatfirmaet BAHN AS på vegne av Ymber AS (Ymber) i forbindelse med en omvendt mor-datterfusjon der Ymber Produksjon AS (YP) fusjoneres med Kvænangen Kraftverk AS (KK), som deretter vil skifte navn til Ymber Produksjon AS. Fusjonen er en del av en konsernintern omorganisering. Ymber søker om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for fusjonen.

YP fikk ved kongelig resolusjon av 3. juni 2022 konsesjon til erverv av 33,2 % av aksjene i KK på uendrede vilkår, og ble dermed eier av alle aksjene i KK.

Bakgrunn

YP innehar konsesjon til erverv og regulering av Sikkajokkvassdraget av 27. april 1951, meddelt ved kongelig resolusjon og sist endret ved kongelig resolusjon 20. november 1998. Selskapet har videre konsesjon til regulering av Kildalsvassdraget av 1. november 1957, meddelt ved kongelig resolusjon og sist endret ved kongelig resolusjon 28. oktober 2008. YP hadde også konsesjon av 3. februar 1956 til regulering av Stourajavri i Cabardajokka. Denne konsesjonen er imidlertid ansett bortfalt etter at dammen ved Stourajavri ikke har blitt gjenoppbygget etter dambrudd i 1968, jf. vedtak fra NVE av 15. november 2002, og omtales derfor ikke nærmere her.

I forbindelse med fusjonen vil hele produksjonsvirksomheten til YP med de nevnte konsederte rettighetene overføres til KK.

KK innehar konsesjoner for erverv og reguleringer i tilknytning til kraftverkene Kvænangsbøtn, Småvatna, Lássajavri og Čorrojávrrit. KK innehar tillatelse for regulering og erverv av fall i Ábojohka mv., tillatelse til erverv av bruksrett til fall i Njemenjáikojohka, tillatelse til overføring av Buollánjohka, Šleaudidjohka og Olmmáijohka til Lássajavri, og tillatelse til erverv av bruksrett og overføringer i forbindelse med utbygging av Småvatna kraftverk.

Departementets vurdering

Omorganiseringen innebærer en overdragelse av YPs eiendeler, rettigheter og forpliktelser gjennom en fusjon med KK, som leder til at KK erverver 100 % av aksjene i YP. Etter fusjonen vil KK skifte navn til Ymber Produksjon AS. Overdragelsen av YPs rettigheter til KK utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 4. Videre medfører omorganiseringen en overdragelse av 100 % av aksjene i KK til Ymber, som utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4.

Når særlige hensyn foreligger, kan departementet i det enkelte tilfelle gi unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989–1990) og Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) trekker opp rammene for anvendelsen av vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd. Formålet med bestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene, og som i liten grad endrer de overordnede eierforholdene.

Departementet har i denne saken kommet frem til at det foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 3 annet ledd kan anvendes. Fusjonen er en ren konsernintern omorganisering som ikke endrer det reelle eierskapet til kraftverkene, som blir liggende i Ymber AS. Ymber AS er i sin helhet direkte og indirekte offentlig eid av kommuner i Troms og Finnmark og Troms og Finnmark fylkeskommune. Vannfallrettighetslovens krav til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene, jf. loven § 5.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom vannfallrettighetsloven. Departementet er oppmerksom på at framtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd, kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved slike unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige aksjeoverdragelser i selskapene skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene.

Vedtak

I medhold av vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gir Olje- og energidepartementet unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i forbindelse med omorganiseringen av KK og YP som omsøkt. Reguleringskonsesjoner tilknyttet til de respektive vannfallrettighetene overføres i uendret form.

Unntaket etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Ymber AS og KK meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6.

Emisjon av aksjer i selskapet, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det med dette vedtaket ikke er gjort noen endringer i tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det om nødvendig oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistre blir ajourført.

12. TrønderEnergi Kraft AS

(Konsesjon til TrønderEnergi Kraft Holding AS og Aneo AS for erverv av aksjer i TrønderEnergi Kraft AS)

Kongelig resolusjon 30. september 2022.

1. Innledning

TrønderEnergi Kraft AS med datterselskaper innehar konsesjoner for erverv og reguleringer av en rekke konsesjonspliktige fallrettigheter i tilknytning til kraftverkene Håen, Skjærlivatn, Svartelva, Sokna, Søa, Vik, Eidsfossen, Mørre, Sama, Simsfossen og Nunelva. I tillegg har TrønderEnergi Kraft AS en 35 % eierandel i Kraftverkene i Orkla DA (KVO), som eier kraftverkene Brattset, Grana, Svorkmo, Litjefossen og Ulset med tilhørende reguleringer, og en 75 % eierandel i Driva Kraftverk DA (Driva), som eier Driva kraftverk med tilhørende reguleringer.

TrønderEnergi Kraft AS er i dag et heleid datterselskap av TrønderEnergi AS, som eies av 19 kommuner i tidligere Sør-Trøndelag fylke og Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskap (KLP) har en eierandel på 13,328 %.

TrønderEnergi AS og TrønderEnergi Kraft AS gjennomgår en reorganisering av virksomheten, der det sammen med private equity-fondet HitecVision AS skal opprette et nytt selskap kalt Aneo AS (betegnet som NewCo i søknaden). Aneo AS skal eies 50 % av HitecVision AS og 50 % eies av TrønderEnergi AS. Det etableres et nytt datterselskap av TrønderEnergi AS som i søknaden er betegnet «TEK Holding», i resolusjonen betegnet som TrønderEnergi Kraft Holding AS. Det nye holdingselskapet skal eie 90,01 % av TrønderEnergi AS og 9,99 % av Aneo AS. Holdingselskapet skal eie 90,01 % av TrønderEnergi Kraft AS. De resterende 9,99 % av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS skal eies av Aneo AS. Aneo AS' samlede eierandel, direkte og indirekte i TrønderEnergi Kraft AS, er således 18,98 %.

Advokatfirmaet Wiersholm AS (Wiersholm) søkte 14. juni 2022 Olje- og energidepartementet om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for de konsesjonspliktige ervervene. Det ble også bedt om bekreftelse på at vilkår om rett til fornyet konsesjonsbehandling og forkjøpsrett, stilt overfor TrønderEnergi AS og TrønderEnergi Kraft AS i tidligere meddelte unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter tidligere industrikonsesjonsloven § 1 fjerde og/eller femte ledd ikke får anvendelse. Videre ble det bedt om en bekreftelse på at konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven videreføres på uendrede vilkår.

Etter korrespondanse med departementet sendte Wiersholm 6. juli 2022 en subsidær søknad om ervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24 på samme vilkår som eksisterende konsesjoner. På vegne av Aneo AS ble det søkt om konsesjon 13. september 2022. Etter departementets vurdering er det ikke grunnlag for å behandle søknaden etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Overdragelsen må derfor vurderes etter vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4, som gjelder videre overdragelse av tidligere konsederte vannfall.

Saken må behandles ved kongelig resolusjon da Kongen i statsråd er konsesjonsmyndighet. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

Departementet tilrår at TrønderEnergi Kraft Holding AS og Aneo AS gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24 for erverv av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS på uendrede vilkår.

2. Søknaden

Olje- og energidepartementet mottok 14. juni 2022 følgende søknad fra Wiersholm:

Meddelelse om aksjeoverdragelse. Søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Vi representerer TrønderEnergi AS, org.nr. 980 417 824 ("TE") og TrønderEnergi Kraft AS, org.nr. 878 631 072 ("TEK").

TEK er et heleid datterselskap av TE. TEK driver kraftproduksjon bl.a. gjennom egneide vannkraftverk og vannkraftverk eid av selskaper som TEK har eierandeler i. Samtlige av fallrettighetene som anvendes av TEK og selskaper som TEK har andeler i, og som er underlagt vannfallrettighetsloven, er konsederte og for disse er det meddelt både ervervs- og reguleringskonsesjoner.

TE har igangsatt en reorganisering av virksomheten, herunder en splitt mellom eksisterende vannkraftvirksomhet og netteierskap på den ene siden og investeringer i ny fornybar energi, energiteknologi og nedstrømsvirksomhet på den andre siden ("Reorganiseringen"). Som ledd i Reorganiseringen skal det etableres en rekke nye selskaper. Konsernspissen for de nye selskaper som skal etableres ifm. Reorganiseringen, hvis navn er foreløpig ikke offentliggjort, omtales heretter "NewCo". NewCo skal etter Reorganiseringen eie og utvikle alle TEs aktiva som ikke er direkte knyttet til majoritetseierskap i stor vannkraft og aksjene i Tensio AS, som utgjør TEs netteierskap. NewCo skal være arbeidsgiver for en stor del av ansatte i dagens TE og levere drifts-, vedlikeholds- og energiforvaltningstjenester til vannkraftverkene som eies og driftes av TEK.

Et sentralt formål bak opprettelsen av NewCo er å sikre muligheten til å innhente privat egenkapital i det nye NewCo-konsernet, for å sikre fremtidig vekst innen fornybar energi, energiteknologi og nedstrømsvirksomhet. Den 15. mars 2022 inngikk TE en investeringsavtale med et selskap kontrollert av HitecVision AS, org.nr. 979 598 122, en forvalter av fondskapital øremerket for investeringer i virksomheter related til fornybar energi ("HV").

Iht. Investeringsavtalen skal HV, etter gjennomføring av Reorganiseringen, komme inn som 50 % aksjonær i NewCo mot å binde seg til å skyte inn vesentlig ny egenkapital i selskapet. HVs inntreden i NewCo omtales heretter "Transaksjonen".

Reorganiseringen og Transaksjonen består av en rekke selskapsmessige endringer, som bl.a. innebærer at aksjene i TEK skifter hender. Disse endringene vil berøre TEKs konsesjonspliktige fallrettigheter og reguleringsanlegg på ulike måter, som nærmere beskrevet i punkt 3 nedenfor. På vegne av TE og TEK søkes det herved om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd samt om samtykker og bekreftelser etter vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven i forbindelse med Reorganiseringen og Transaksjonen.

1.2 Oversikt over den videre fremstillingen

I punkt 2 nedenfor vil det gis en kort oversikt over TE og TEK samt vannkraftverk som eies direkte og indirekte av TEK, med tilhørende ervervs- og reguleringskonsesjoner. Tillatelser til planendringer og manøvreringsreglement er ikke medtatt i oversikten.

I punkt 3 gis en nærmere beskrivelse av de planlagte selskapsmessige endringene og sluttresultatet ved Reorganiseringen og Transaksjonen. Det gis også en kortfattet beskrivelse av hvordan tjenesteleveransene mellom TEK og NewCo skal fungere etter gjennomføring av Reorganiseringen og Transaksjonen.

I punkt 4 redegjøres det kort for grunnlaget for meddelelse om aksjeoverdragelse.

I punkt 5 redegjøres det kort for anvendelsesområdet for unntaksbestemmelsen vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd, og grunnlaget for å meddele unntak i forbindelse med Reorganiseringen og Transaksjonen.

Til slutt, i punkt 6 redegjøres det kort for grunnlaget for videreføring av reguleringskonsesjoner på uendrede vilkår, mens hele meddelelsen og søknaden oppsummeres i punkt 7.

2. TE og TEK

2.1 Historikk

TE ble etablert i 1950 som Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk. Selskapet ble omdannet fra fylkeskommunalt til interkommunalt interessentskap 1. januar 1970 og fikk navnet Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Ved kongelig resolusjon av 19. mai 1978 og i forbindelse med omdanning av Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til Sør-Trøndelag Kraftselskap ble Sør-Trøndelag Kraftselskap gitt tillatelse til å erverve Sør-Trøndelag fylkes fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa. Videre ble regulerings- og overføringstillatelser gitt Sør-Trøndelag fylkeskommune/Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk overført til Sør-Trøndelag Kraftselskap på uendrede vilkår.

På 1980-tallet tok Sør-Trøndelag Kraftselskap del i flere fusjoner. Det interkommunale interessentskapet ble til TrønderEnergi DA, i 1997. I 1998 ble selskapet omdannet til et aksjeselskap og konsern, med to datterselskap TEK og TrønderEnergi Nett AS. Med virkning fra 1. januar 1999 ble TE et aksjeselskap med 20 kommuner i Sør-Trøndelag som aksjonærer.

TEK fikk ved Olje- og energidepartementets ("*OED*") samtykke av 25. mai 1998 unntak fra konsesjonsplikt og fortrinnsrett i forbindelse med TEKs erverv av bruksrett til samtlige av TrønderEnergi DAs vannfall og overføring av tilhørende reguleringskonsesjoner på uendrede vilkår. 18. september samme år fikk TE unntak fra konsesjonsplikt, fortrinnsrett og forkjøpsrett ved overføring til TE av eiendomsrett til samtlige vannfall tilhørende TrønderEnergi DA. TEK fikk ved OEDs samtykke av 25. februar 1999 unntak fra konsesjonsplikt, fortrinnsrett og forkjøpsrett i forbindelse med overføring av eiendomsrett til fallrettigheter fra TE til TEK. Den konsesjonspliktige virksomheten som ble overdratt omfattet også andelene i Kraftverkene i Orkla DA, org.nr. 947 576 283 ("*KVO*") og i Driva Kraftverk DA, org.nr. 947 590 618 ("*Driva*").

TE eies i dag av 19 norske kommuner, sammen med Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskap ("*KLP*"). KLPs eierandel og stemmeandel i TE er ca. 13 %.

TEK eier, direkte og indirekte, vannkraftverkene til TE-konsernet. TEK eier direkte vannkraftverkene Håen, Skjærlivatn, Svartelva, Sokna, Søa, Vik, Eidsfossen, Mørre, Sama, Simsfossen og Nunelva. I tillegg har TEK 35 % eierandel i KVO og 75 % eierandel i Driva.

Driva er et ansvarlig selskap med delt ansvar, eid av TEK med 75 % og Istad Kraft AS med 25 % eierandel. Selskapet eier Driva kraftverk.

KVO er et ansvarlig selskap med delt ansvar eid av TEK med 35 %, Hafslund Eco Vannkraft Innlandet AS med 12 %, Nord Østerdal Kraftlag Andelsverk AS med 4,4 % og Statkraft Energi AS med 48,6 %. KVO eier fem kraftverk; Brattset, Grana, Svorkmo, Litjefossen og Ulset.

TEK er driftsansvarlig for egne kraftverk og kraftverkene til KVO og Driva.

2.2 Oversikt over kraftverk og relevante ervervs- og reguleringskonsesjoner

Egeneide vannkraftverk Håen, Sokna og Sama ligger i Lundesokna.

Egeneide vannkraftverk Skjærlivatn og Vik ligger i Vikvassdraget. Skjærlivatn og Vik kraftverk benytter en streng i samme vassdrag og er avhengig av samordnet regulering.

Nunelva, Eidsfossen og Simsfossen utgjør småkraftverk i porteføljen. Vannet fra installasjonene på Eidsfossen ble tappet i 2019, og TEK vil søke om å avvikle anlegget i 2022.

Samtlige av KVOs vannkraftverk utgjør et system av kraftverk som utnytter vannføring og fallhøyder i Orklavassdraget og bielver.

TEKs del- og heleide vannkraftverk kan oppsummeres som følger (med tilhørende ervervs- og reguleringskonsesjoner):

Kraftverk	Eier	Konsesjoner
Håen (Lundesokna)	TEK	<ul style="list-style-type: none"> i. Tillatelse til Sør-Trøndelag fylkeskommune til å foreta regulering av Samsjøen i Lundesokna, kongelig resolusjon 23. november 1923. ii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å regulere Håen i Lundesokna og til å regulere og overføre Holtsjøen i Hulda mv., kongelig resolusjon, 1. juni 1962. iii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til ytterligere regulering av Samsjøen i Lundesokna, kongelig resolusjon 10. desember 1965. iv. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til erverv av fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa og for overføring av regulerings-tillatelser, kongelig resolusjon av 19. mai 1978.
Sokna (Lundesokna)	TEK	Konsesjonene omtalt i punkter i-iv ovenfor omfatter også Sokna kraftverk.
Sama (Lundesokna)	TEK	<p>Konsesjonene omtalt i punkter i-iv ovenfor omfatter også Sama kraftverk. I tillegg:</p> <ul style="list-style-type: none"> v. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til overføring av Hukla og Kusma til Samsjøen i Lundesokna mv., Midtre Gauldal kommune, Trøndelag fylke, kongelig resolusjon 10. mai 1974. vi. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til utbygging og erverv av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen, kongelig resolusjon 31. mars 1978.
Skjærlivatn (Vikvassdraget)	TEK	<ul style="list-style-type: none"> vii. Tillatelse til Osen og Roan Kraftlag A/L til regulering av Øvre Vikvatn og Granhølvatn i Vikvassdraget i Roan herred i Sør-Trøndelag fylke, kronprinsregentens resolusjon 3. februar 1956. viii. Tillatelse til Osen og Roan Kraftlag A/L til regulering av Øvre og Nedre Skjærlivatn i Vikvassdraget i Osen og Roan herreder, kongelig resolusjon 20. desember 1957. ix. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til erverv av fallrettighetene for det planlagte Skjærlivatn kraftverk i Vikvassdraget, samt erverv av fallene for Vik kraftverk, kongelig resolusjon 29. september 1989. x. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til utbygging av Skjærlivatn kraftverk, samt overtakelse av reguleringskonsesjoner i Vikvassdraget som tidligere var gitt til Osen og Roan Kraftlag, kongelig resolusjon 29. september 1989.
Vik (Vikvassdraget)	TEK	Konsesjonene omtalt i punkter vii-x ovenfor omfatter også Vik kraftverk.
Nunelva	TEK	Størrelsen på fallet, magasinene og anlegget forøvrig utløser ikke krav til ervervs- eller reguleringskonsesjon.
Svartelva	TEK	<ul style="list-style-type: none"> xi. Konsesjon til Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å regulere Storatn i Svartelva i Leksvik og Rissa herreder i Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker, kronprinsregentens resolusjon av 29. juni 1956. xii. Endring av planen for den ved Kronprinsregentens resolusjon av 29. juni 1956 meddelte konsesjon på regulering av Storatnet samt av manøvreringsreglementet for reguleringen mv., kongelig resolusjon 3. april 1964. xiii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til erverv av fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa og for overføring av regulerings-tillatelser, kongelig resolusjon 19. mai 1978.

Kraftverk	Eier	Konsesjoner
Søa	TEK	<p>xiv. Tillatelse til Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å foreta regulering av Søvatn og Vatslivatn i Søavassdraget og til reguleringer og overføringer av nedslagsfelt i nabovassdrag, kongelig resolusjon 8. mai 1964.</p> <p>xv. Tillatelse til Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å overføre avløpet fra Store Budusjø til Samsjøen og å overføre Skjelbreia med sidebekk, Bubekken, til driftstunnelen for Håen kraftverk, kongelig resolusjon 9. desember 1966.</p> <p>xvi. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til erverv av fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa og for overføring av regulerings-tillatelser, kongelig resolusjon 19. mai 1978.</p>
Mørre	TEK	xvii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap til erverv og regulering mv. i Arnvikelv i Åfjord kommune, Sør-Trøndelag fylke, kongelig resolusjon 7. mai 1971.
Simsfossen	TEK	<p>xviii. Tillatelse til Børse og Børseskogn kommuner til å regulere innsjøen Laugen i Børseelven, kongelig resolusjon 7. mai 1920 (iht. lov om vassdragenes benyttelse m.v. av 1. juli 1887). I 1965 ble Børse/Børseskogn, Buvik og Skaun kommuner slått sammen til Skaun kommune. Kraftverket ble overdratt til det lokale energiverket på Skaun, som i 1987 ble innfusjonert i Sør-Trøndelag Kraftselskap med sistnevnte som overtakende selskap i fusjonen.</p> <p>Størrelsen på fallet utløser ikke krav til ervervskonsesjon.</p>
Eidsfossen	TEK	Størrelsen på fallet, magasinene og anlegget forøvrig utløser ikke krav til ervervs- eller reguleringskonsesjon.
Driva	Driva	<p>xix. Tillatelse til Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal fylker til regulering og overføring av Festa-Vindøla m.m. i forbindelse med utbygging av Driva kraftverk og i salg av statens fallrettigheter i Festa, Stortingets samtykke, 17. juni 1969 (St.prp. nr. 146).</p> <p>xx. Tillatelse til Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal fylker til å foreta reguleringer og overføringer i forbindelse med bygging av Driva kraftstasjon (Festa-Vindøla mv.), kongelig resolusjon 31. oktober 1969.</p> <p>xxi. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap og Møre og Romsdal fylke til å overføre den reguleringsstillatelse som ved kongelig resolusjon av 31. oktober 1969 ble gitt til Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal fylker på regulering og overføring av Festa-Vindøla, på uendrede vilkår, kongelig resolusjon 17. november 1972.</p> <p>xxii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap og Møre og Romsdal fylke til erverv av fallrettigheter i Festa og Driva, kongelig resolusjon 17. november 1972.</p> <p>xxiii. Tillatelse til Sør-Trøndelag Kraftselskap og Møre og Romsdal fylke til planendring og ytterligere overføring for utbygging av Driva kraftverk, kongelig resolusjon 26. april 1974.</p>
Brattset	KVO	xxiv. Tillatelse til KVO, ved Trondheim Elektrisitetsverk, Sør-Trøndelag Kraftselskap og Hedmark Kraftverk til erverv og regulering av Orkla og Grana, kongelig resolusjon 16. juni 1978.
Grana	KVO	Konsesjonene omtalt i punkt xxiv ovenfor omfatter også Grana kraftverk.
Svorkmo	KVO	<p>Konsesjonene omtalt i punkt xxiv ovenfor omfatter også Svorkmo kraftverk. I tillegg:</p> <p>xxv. Tillatelse til KVO til erverv av innvunnet fall og planendring, kongelig resolusjon 14. mai 1982.</p>

Kraftverk	Eier	Konsesjoner
Litjefossen	KVO	Konsesjonene omtalt i punkt xxiv ovenfor omfatter også Litjefossen kraftverk.
Ulset	KVO	Konsesjonene omtalt i punkt xxiv ovenfor omfatter også Ulset kraftverk.

2.3 Konsesjonene iht. energiloven

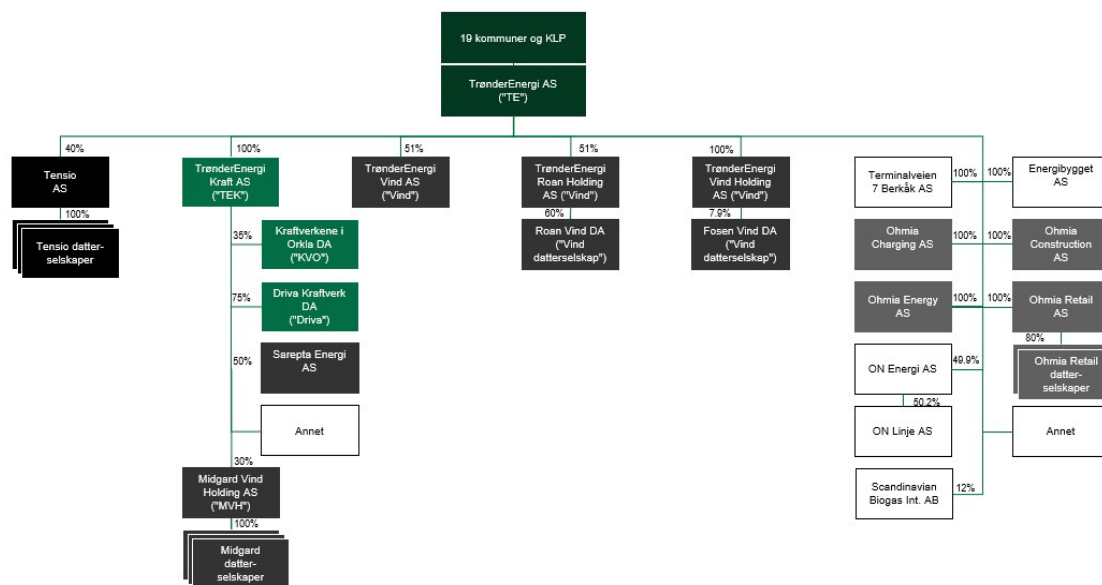
I medhold av energiloven ble TEK tildelt anleggskonsesjon den 4. januar 2012 med tillatelse til å fortsatt drive elektriske anlegg i alle de nevnte kraftverkene. Anleggskonsesjonen dekker retten til å eie og drive generator, transformator og nødvendig høyspentkoblings- og kontrollutstyr ved hvert kraftverk. Konsesjonen utløper 1. januar 2042.

Bl.a. TEK, Driva og KVO innehar omsetningskonsesjoner, som utløper 31. desember 2024.

3. Nærmere om Reorganiseringen og Transaksjonen

3.1 Reorganiseringen

Før gjennomføringen av Reorganiseringen ser TE-konsernet forenklet ut slik illustrert under:

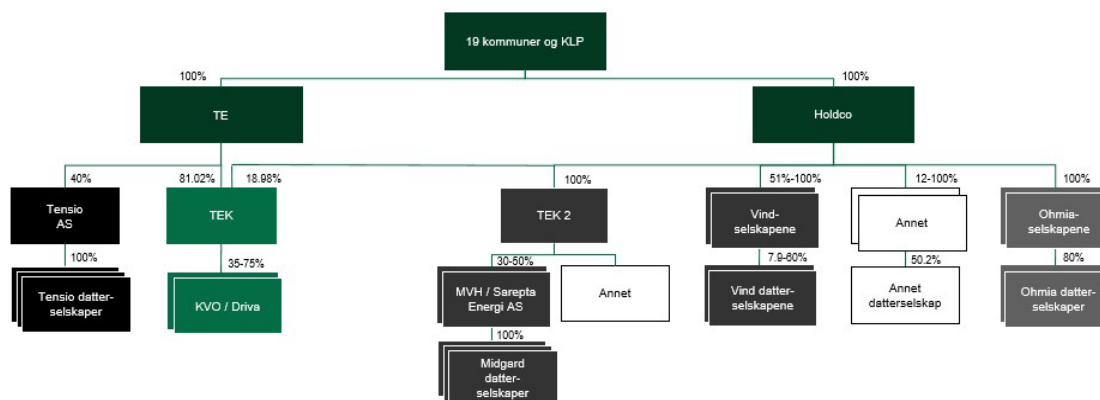

Ved Reorganiseringen skal følgende transaksjoner finne sted:

- Det gjennomføres en fisjon av TEK, hvor bl.a. aksjene i Midgard Vind Holding AS, Sarepta Energi AS og et stort antall ansatte (ca. 161 årsverk) fisjonerer ut. Det overtakende selskapet i fisjonen kalles heretter "TEK2". Heleide vannkraftverk, eierandelene i KVO og Driva samt ca. 28 ansatte forblir i TEK etter gjennomføring av fisjonen.
- Det gjennomføres en fisjon av TE, hvor 18,98 % av aksjene i TEK, 100 % av aksjene i TEK2, og øvrige av TE's aksjeposter overdras til et nystiftet holdingselskap. Det overtakende selskapet i fisjonen skal hete TrønderEnergi Vekst Holding AS og omtales heretter "HoldCo". Eierandelen i Tensio AS og resterende aksjer i TEK (81,02%) forblir i TE etter fisjonen.

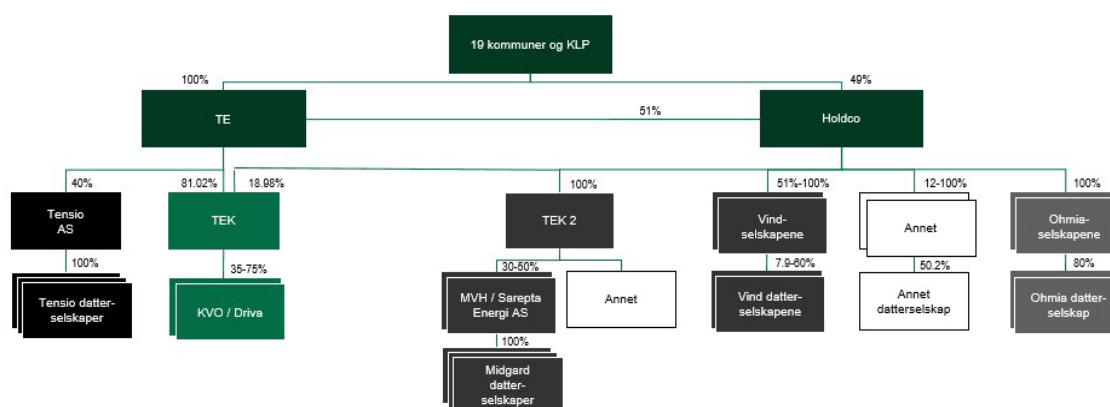
Begge fisjonene omtalt i punkter i–ii skal forelegges de relevante generalforsamlinger 22. juni 2022 og planlegges gjennomført 31. august/1. september 2022.

Etter gjennomføringen av fisjonene omtalt i punkter i–ii vil TE-konsernet forenklet se ut slik illustrert under:

- iii. En eierpost på 51 % i HoldCo skytes inn som tingsinnskudd i TE. Transaksjonen planlegges gjennomført 31. august 2022/1. september 2022. Som resultat av denne vil nåværende eiere i TE samlet eie 49 % av HoldCo, mens TE vil eie de resterende 51 %. Kapitalforhøyelsen i TE er i utgangspunktet tenkt gjennomført som en økning av pålydende, ev. ved nytstedelse av aksjer i TE.

Etter gjennomføringen av kapitalforhøyelsen omtalt i punkt iii vil TE-konsernet forenklet se ut slik illustrert under:

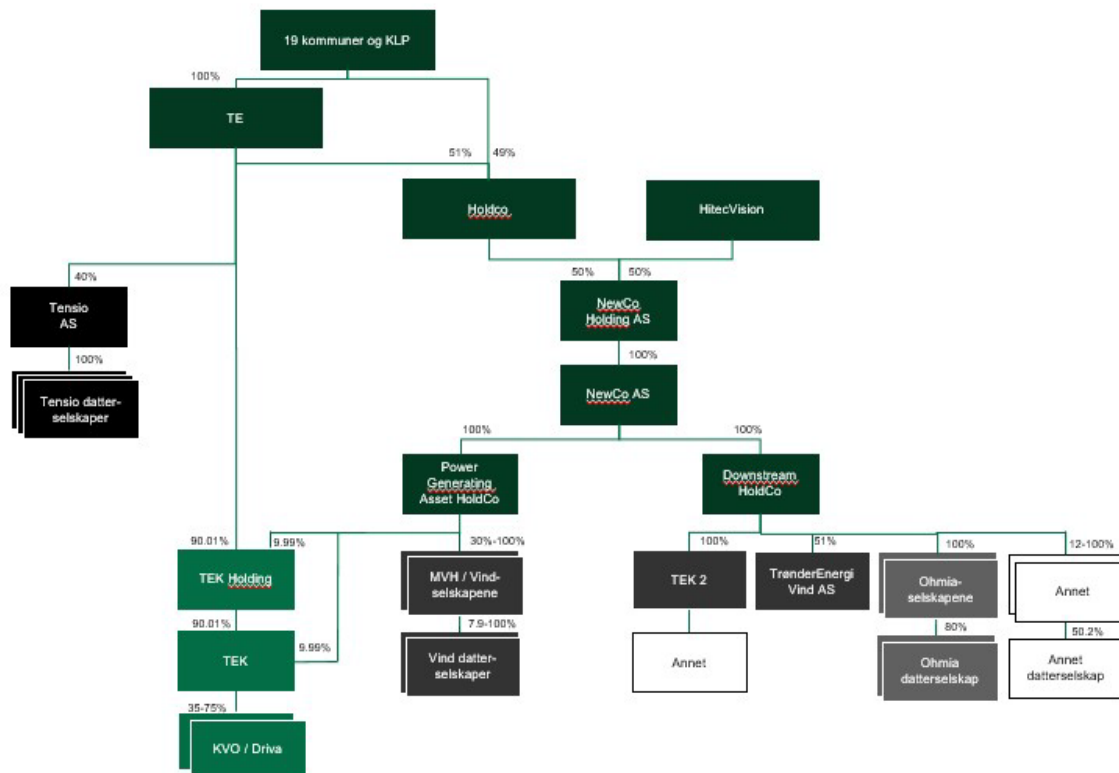
3.2 Transaksjonen

Etter gjennomføringen av Reorganiseringen som beskrevet i punkt 3.1 over skal HoldCo og HV gjennomføre en rekke transaksjoner som bl.a. skal resultere i at de eiendeler, rettigheter og forpliktelser som HoldCo har mottatt som overtakende selskap i fisjonen av TE skal overdras til NewCo. Det er planlagt at disse transaksjonene finner sted kort tid etter gjennomføring av Reorganiseringen, dvs. begynnelsen av september 2022. Samtlige av stegene i Transaksjonen planlegges gjennomført på samme dag. Gjennomføringen av Transaksjonen er betinget av at det oppnås nødvendige godkjenninger uten nye tyngende vilkår.

I forbindelse med gjennomføringen av Transaksjonen i begynnelsen av september 2022, skal TE og NewCo erverve et nytt holdingselskap som i det følgende beskrives som "TEK Holding". TE's aksjepost på 81,02 % i TEK og NewCos aksjepost på 8,99 % i TEK skytes deretter som

tingsinnskudd i TEK Holding. Etter denne transaksjonen vil TEs og NewCos eierskap i både TEK og TEK Holding bli 90,01 % / 9,99 %.

Etter gjennomføringen av Transaksjonen vil TE- og NewCo-konsernet forenklet se ut slik illustrert under:

4. Varsel om aksjeoverdragelse i TEK og TE

I forbindelse med unntakene meddelt TE og TEK, slik beskrevet i punkt 2.1 ble det satt et vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i TE og TEK skal meldes til konsesjonsmyndighetene. OED forbeholdt seg samtidig retten til, ved enhver fremtidig overdragelse av aksjer i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten gjeldende for fallrettigheter som tidligere ikke er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle overdragelse av de rettighetene selskapene ved disse vedtak har fått unntatt fra konsesjonsbehandling. Nyemisjon av aksjer i selskapene behandles på samme måte som aksjeoverdragelser.

Slik beskrevet i punkt 3.1 medfører Reorganiseringen bl.a. at 18,98 % av TEK overdras til HoldCo. Denne aksjeposten overdras deretter til NewCo ifm. Transaksjonen som beskrevet i punkt 3.2.

Slik beskrevet i punkt 3.1 vil kapitalforhøyelsen i TE i utgangspunktet finne sted ved økning av pålydende. Det er imidlertid på tidspunkt for denne meddelelsen/søknaden ikke endelig avklart hvorvidt kapitalforhøyelsen som et alternativ skjer ved nyutstedelse av aksjer i TE. Uavhengig av om kapitalforhøyelsen skjer ved økning av pålydende eller nyutstedelse av aksjer, vil den være forbeholdt eksisterende aksjonærer i TE.

For overdragelse av aksjer i TEK fra TE til HoldCo så til NewCo samt for ev. nyutstedelse av aksjer i TE bes det om bekreftelse på at departementet ikke vil fremme krav ny konsesjonsbehandling eller forkjøpsrett i henhold til vilkår stilt i tidligere meddelte unntak fra konsesjonsplikt etter dagjeldende industrikonsesjonsloven § 1 fjerde og/eller femte ledd.

5. Unntak fra konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd

5.1 Bakgrunn

Hovedregelen i vannfallrettighetsloven er full fornyet konsesjonsbehandling ved erverv av vannfall som overstiger lovens konsesjonsgrense, jf. § 2. I tillegg er det konsesjonsplikt ved overdragelse av tidligere konsederte fall, jf. § 4. Det følger videre av vannfallrettighetsloven § 24 at lovens bestemmelser om eiendomsrett til vannfall gjelder ved erverv av mer enn 90 % av aksjene i selskaper som nevnt i lovens § 23, som direkte eller indirekte har en eiendomsrett som vedkommende ikke kunne ervervet uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven. På bakgrunn at OEDs praksis, legger vi til grunn at det er sluttresultatet som er gjenstand for konsesjonsbehandling, ikke de enkelte transaksjonsstegene.

Ingen av vannkraftverkene eller fallrettighetene som eies direkte eller indirekte av TEK er ukonsederte. Konsesjonsplikten utløses i dette tilfellet for rettigheter som tidligere er konsesjonsbehandlet og som følge av transaksjonen hvor mer enn 90 % av aksjene i TEK overdras til TEK Holding. Dvs. at konsesjonsplikten ikke utløses av Reorganiseringen eller Transaksjonen som sådan, men utelukkende på bakgrunn av at eierskapet til aksjene i TEK flyttes ned i et holdingselskap, TEK Holding. Det eneste formålet med dette transaksjonssteget er å sikre at TE fortsatt kan utnytte konsernbidrag fra TEK, hvilket oppnås ved at NewCo eier 9,99 % av TEK og av TEK Holding, i stedet for 18,98 % direkte i TEK. Etableringen av TEK Holding har for øvrig ingen påvirkning på drift eller styring av vannkraftvirksomheten.

Vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gir OED anledning til å fatte vedtak om unntak fra utgangspunktet om full fornyet konsesjonsbehandling i tilfeller hvor det foreligger "særlige hensyn".

Departementet har blant annet i Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) trukket opp rammene for anvendelsesområdet til § 3 annet ledd og vilkåret "særlige grunner" samt om konsolideringsmodellen som sådan. Departementet har i denne sammenheng uttalt følgende under punkt 5.3, 6.3.6 og 7.3:

"Inntil 1/3 privat deleierskap kan bidra til at private, herunder industribedrifter, også gjennom eierskap i kraftselskaper fortsatt kan få eksponering mot kraftmarkedet med sin relevante kompetanse på flere felt som det kan være hensiktsmessig å dra nytte av."

"Et innslag av private minoritetsaksjonærer kan være hensiktsmessig for utviklingen av næringen, uten at det offentlige eierskapet dermed forringet. Snarere kan dette bidra til å bedre modellen EØS-rettslig, ved at den gjør den mer forholdsmessig."

"Også i fremtiden vil det være behov for å legge til rette for samfunnsmessig ønskelige rasjonelle sammenslutninger innen energiforsyningen, og for fusjoner av industriselskaper som innehar konsesjonspliktige vannfallsrettigheter. (...) Prinsippene i konsolideringsmodellen som nå foreslås nedfelt i industrikonsesjonsloven og formålsbestemmelsen i § 1 nytt første ledd om offentlig eierskap skal tillegges stor vekt."

Hensikten med bestemmelsen er m.a.o. å legge til rette for omorganiseringer og sammenlåinger som fører til mer rasjonell drift. Unntaket er tenkt å bidra til å lette nødvendige strukturendringer av samfunnsmessig betydning. Unntaksbestemmelsen tolkes i lys av formålet om reelt offentlig eierskap til vannkraftressursene.

Av relevant praksis rundt unntaksbestemmelsen er vedtaket av 2. desember 2015, som ga Sunnhordland Kraftlag AS ("SKL") og Haugaland Kraft AS ("HK") unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter tidligere industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd for SKL sitt erverv av 100 % av produksjonsvirksomheten til HK i bytte mot SKLs nett- og markedsvirksomhet.

Produksjonsvirksomheten til HK gikk i denne transaksjonen fra å være underlagt 100 % offentlig eierskap til å være underlagt 76 % offentlig eierskap. Departementet uttalte som del av begrunnelsen for meddelelse av unntak at "de reelle eierforholdene endres i liten grad" og at "kravet til offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen." Videre understrekes at

"[f]ormålet med unntaksbestemmelsen er å legge til rette for en mer rasjonell organisering av kraftforetakene."

Av annen relevant praksis kan det trekkes frem at departementet i vedtak 11. juni 2021 ga RSK Holding AS ("*RSK Holding*") unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for erverv av 45,21 % direkte eierskap til anleggene eid av Røldal-Suldal Kraft AS ("*RSK*") og for erverv av 91,26 % av aksjene i RSK. Transaksjonen var en ren intern omstrukturering men med formål om å legge til rette for en hensiktsmessig overdragelse av anleggene til ny eier før konsesjonsperiodens utløp. Departementet vektla at omstruktureringen "innebar ingen reelle endringer i eierskapet til RSK-anleggene".

5.2 Begrunnelsen for at det foreligger "særlige hensyn" ved overdragelsen av aksjene til TEK Holding

Reorganiseringen medfører at 18,98 % av TEK overdras fra TE til HoldCo så til NewCo. Transaksjonen medfører at privat eierandel i TEK, KVO og Driva økes. Før Reorganiseringen og Transaksjonen eier KLP (som anses som privat aktør i konsesjonsrettslig forstand) ca. 13 % av aksjene i TE. Det er i tillegg private eierinteresser i KVO og Driva. Tabellen under illustrerer endring av privat eierandel i de berørte selskapene før og etter gjennomføringen av Reorganiseringen og Transaksjonen. Tallene er avrundet. Av forsiktighetshensyn er det for beregningen under lagt til grunn at NewCo anses som fullt ut privat aktør i konsesjonsrettslig forstand. For KVO og Driva er beregningen basert på offentlig tilgjengelig informasjon om eierskapet hos de øvrige andelseiere og det tas forbehold om informasjonens riktighet på den bakgrunn.

Selskap	Privat direkte og indirekte kapitalandel før Reorganisering og Transaksjonen	Privat direkte og indirekte kapitalandel etter Reorganisering og Transaksjonen
TE	13 %	13 %
TEK	13 %	29,51 %
KVO	8,95 %	14,72 %
Driva	16,48 %	28,86 %

Overdragelsen av mer enn 90 % av aksjene i TEK til TEK Holding innebærer ingen endringer ift. beregningene over. Det er en ren omorganisering med det formål å legge til rette for mer hensiktsmessig selskapsstruktur.

Selv om Reorganiseringen, Transaksjonen og overdragelsen av aksjene i TEK til TEK Holding betraktes som en helhet, medfører disse totalt sett at TEs eierandel i TEK endres fra 100 % til 81,02 % (i to ledd, ved at TE eier 90,01 % i TEK Holding og TEK Holding eier 90,01 % i TEK). TE beholder også kontrollen over heleide vannkraftverk og andeler i Driva og KVO gjennom sin eierposisjon i TEK.

Det er ingen bestemmelser i utkast til aksjonæravtaler for TEK og TEK Holding som medfører at NewCo får økte rettigheter i form av stemmerett eller innflytelse enn det som følger av NewCos eierandel i disse selskapene. NewCo får dermed ikke mer innflytelse over TEK enn det enhver annen eier av tilsvarende eierpost ville ha hatt.

Bilag 1: Aksjonæravtale mellom TE og NewCo angående eierskap i TEK Holding, omforent utkast per juni 2022

Bilag 2: Aksjonæravtale mellom TEK Holding og NewCo angående eierskap i TEK, omforent utkast per juni 2022

De reelle eierforholdene endres i liten grad dersom Reorganiseringen, Transaksjonen og overdragelsen av aksjene i TEK til TEK Holding betraktes som en helhet. Kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen.

Formålet med Reorganiseringen, Transaksjonen og overdragelsen av aksjene i TEK til TEK Holding er mer rasjonell organisering av kraftproduksjonsselskapene ved vannkraftvirksomheten rendyrkes og at det tillates mer ekstern kapital i investeringer i ny fornybar energi, energiteknologi og nedstrømsvirksomhet.

Det foreligger dermed "særlige grunner" for å meddele unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i medhold av vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd i forbindelse med overdragelsen av mer enn 90 % av aksjene i TEK til TEK Holding. Overdragelsen innebærer at produksjonsvirksomheten er underlagt reell offentlig kontroll i tråd med konsolideringsmodellen med et innslag på under 1/3 private minoritetsandel for best mulig utvikling av vannkraftressursene og kraftvirksomheten forøvrig. Overdragelsen innebærer videre en mer rasjonell organisering av selskapene. Videre skaper verken Reorganiseringen, Transaksjonen eller overdragelsen av aksjene i TEK til TEK Holding noe behov for å vurdere eksisterende vilkår i de underliggende konsesjonene. På bakgrunn av dette må forholdene ligge til rette for at det innvilges unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i denne saken.

6. Reguleringskonsesjoner

Tidligere myndighetspraksis åpner for endring eller oppdatering av reguleringskonsesjoner ved erverv av over 90 % av aksjene i selskaper som innehar reguleringskonsesjoner. TEK, KVO og Driva vil bestå i uendret form etter gjennomføringen av Reorganiseringen, Transaksjonen og overdragelsen av mer enn 90 % av aksjer i TEK til TEK Holding. Driften av kraftverkene vil også være uberørt.

På denne bakgrunn anmodes det om skriftlig bekreftelse på at konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven videreføres på uendrede vilkår.

7. Oppsummering og avsluttende bemerkninger

På vegne av TE og TEK, søkes det dermed om følgende:

- i. Bekreftelse på at vilkår om rett til fornyet konsesjonsbehandling og forkjøpsrett, stilt overfor TE og TEK i tidligere meddelte unntak fra konsesjonsplikt etter tidligere industri-konsesjonsloven § 1 fjerde og/eller femte ledd, ikke får anvendelse.
- ii. Unntak fra konsesjonsplikt for TEK ved overføring av 90,1 % av aksjene i TEK til TEK Holding da "særlige grunner" foreligger for å meddele slik unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.
- iii. Bekreftelse på at konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven videreføres på uendrede vilkår.

Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at søkerne vil sende en egen melding til Norges vassdrags- og energidirektorat hvor det bes bekreftet at søkerne konsesjoner etter energiloven knyttet til de enkelte kraftverkene videreføres på uendrede vilkår.

Søkerne vil melde om selskapsendringene via søknadsskjemaet for omsetningskonsesjoner i Altinn. Det vil også bli søkt om omsetningskonsesjon etter energiloven fra Reguleringsmyndighet for energi i forbindelse med gjennomføringen av Transaksjonen.

Dersom konsesjoner eller rettigheter til TEKs hel- eller deleide kraftverk skulle være uteglemt, bes det om at OEDs unntaksvedtak og/eller samtykker omfatter også dette.

Olje- og energidepartementet mottok 13. september 2022 følgende tilleggssøknad fra Wiersholm på vegne av Aneo AS:

(...) Det vises videre til eksisterende søknad av 14. juni 2022 om unntak fra full fornyet konsesjonsbehandling og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 (2) og det søkes herved om at Aneo AS, i likhet med TrønderEnergi Kraft Holding AS (TEK Holding), gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24 for det samme ervervet av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS (TEK).

3. Olje- og energidepartementets merknader

TrønderEnergi Kraft AS innehar konsesjonspliktige fallrettigheter. Gjennom transaksjonen overdras eierskapet til TrønderEnergi Kraft AS fra TrønderEnergi AS til et nytt selskap, TrønderEnergi Kraft Holding AS, som blir eier av 90,1 % av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS.

Det er prinsipalt søkt om unntak fra konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Det følger av bestemmelsen at departementet kan fatte enkeltvedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett der det foreligger særlige hensyn.

I søknaden er det anført at det bør gis unntak fra konsesjonsplikt fordi kravet til minimum 2/3 offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonen, og fordi overdragelsen ikke fører til noen vesentlig endring som gjør det nødvendig å vurdere eksisterende vilkår i de underliggende konsesjonene.

Departementet mener vilkårene for unntak fra konsesjonsplikt etter § 3 annet ledd ikke er oppfylt. Saken har likhetstrekk med saken om Ymber Produksjon AS' erverv av 33,2 % av aksjene i Kvæningen Kraftverk AS, som ble behandlet ved kongelig resolusjon av 3. juni 2022. Fra vedtaket gjengis:

«Departementet viser til rammene for anvendelsen av unntakshjemmelen i vannfallrettighetsloven § 3 som fremgår av Ot.prp. nr. 31 (1989–1990). Her fremgår det følgende på side 3 om bakgrunnen for bestemmelsen:

'For industriselskaper med vannfallrettigheter betyr konsesjonsbehandling etter kap. I at rasjonelle fusjoner ut fra industrimessige hensyn ikke gjennomføres for å unngå bruk av forkjøpsrett eller vilkår om hjemfall til staten. Ettersom en rekke av landets ledende industriselskaper innehar vannfallsrettigheter, innebærer dette at nødvendige strukturendringer av samfunnsmessig betydning kan utebli.'

Formålet med ordningen med konsesjonsplikt for direkte eller indirekte erverv av eiendomsrett til vannfall er å sikre at vannkraftressursene tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten, jf. vannfallrettighetsloven § 1. Departementet viser til at saken gjelder en overdragelse av aksjer fra et selskap til et annet. Etter departementets vurdering skiller saken seg fra blant annet fusjonen mellom E-Co Energi AS og Eidsiva Energi AS, som ble behandlet som unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd.

At erververen er offentlig eid er etter departementets syn ikke tilstrekkelig grunn til at saken kan behandles etter bestemmelsen i vannfallrettighetsloven om unntak fra konsesjonsplikt. Etter lovendringene i 2008 basert på konsolideringsmodellen gis kun offentlige aktører eller offentlig eide selskaper konsesjon for erverv av eiendomsrett til konsesjonspliktige fallrettigheter, jf. vannfallrettighetsloven § 5. Departementet finner ikke grunnlag i dette tilfellet for å gi unntak fra konsesjonsplikt, jf. vannfallrettighetsloven § 3 andre ledd.»

De samme synspunktene gjør seg gjeldende i denne saken, og departementet finner ikke grunnlag for å innvilge unntak fra konsesjonsplikt.

Det er subsidært søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4 for ervervet. Det følger av vannfallrettighetsloven § 24 at lovens bestemmelser om eiendomsrett til vannfall eller annen rådighet over vannfall gjelder ved erverv av mer enn 90 prosent av aksjene i selskaper som nevnt i loven § 23, som direkte eller indirekte har eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne ervervet uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven.

I Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) side 50 står det om daværende industrikonsesjonsloven § 39 tredje ledd:

«Dersom rettighetene i selskapet som innehar vannfallsrettighetene tidligere er konsesjonsbehandlet, vil det normalt ikke foreligge noen grunn til å foreta en ny konsesjonsbehandling, men det kan være grunn til å endre vilkårene i den tidligere meddelte konsesjonen etter de regler som gjelder på ervervstidspunktet.»

Dagens bestemmelse i vannfallrettighetsloven § 24 tilsvarer industrikonsesjonsloven § 39 etter lovendringen i 2017. Det foreligger ervervskonsesjoner for de vannfall som omfattes av ervervet av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS. Det er her snakk om rettigheter som tidligere er konsesjonsbehandlet, som beskrevet i Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) side 50.

Kravet til minimum 2/3 offentlig eierskap, jf. vannfallrettighetsloven § 5, er oppfylt etter overdragelsen. Etter overdragelsen vil det private direkte og indirekte eierskapet i TrønderEnergi Kraft AS være på 29,51 %, i KVO på 14,72 %, og i Driva på 28,86 %.

Departementet finner å kunne gi konsesjon til TrønderEnergi Holding AS og Aneo AS for erverv av aksjene etter vannfallrettighetsloven § 24, jf. § 4.

Departementet mener ervervet ikke gir grunn til å fastsette ytterligere vilkår, og tilrår at konsesjonene videreføres med uendrede vilkår. Departementet anser det ikke som nødvendig å endre dagens reguleringskonsesjoner til kraftverkene, da eierskapet til fallrettighetene og kraftverkene ligger uberørt i eksisterende eierselskaper.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

I medhold av vannfallrettighetsloven § 24 gis TrønderEnergi Kraft Holding AS og Aneo AS konsesjon for erverv av 100 prosent av aksjene i TrønderEnergi Kraft AS på uendrede vilkår.

13. Agder Energi AS og Glitre Energi AS

(Søknad om konsesjoner etter vannfallrettighetsloven – sammenslåing av Agder Energi og Glitre Energi)

Olje- og energidepartementets samtykke 1. november 2022.

1. Innledning

Olje- og energidepartementet viser til søknad om konsesjoner, unntak, nødvendige samtykker og bekreftelser etter vannfallrettighetsloven i forbindelse med sammenslåingen av Agder Energi og Glitre Energi fra Advokatfirmaet Thommessen på vegne av Agder Energi AS og Glitre Energi AS med underliggende selskaper, datert 6. september 2022, samt søknad om samtykke til overføring av uttaksrettigheter av 29. oktober 2022.

2. Bakgrunn

2.1 Om Agder Energi AS og Agder Energi Vannkraft AS

Agder Energi AS (Agder Energi) eies 25,525 % av Statkraft Industrial Holding AS og resten er fordelt på 25 eierkommuner i Agder fylkeskommune. Agder Energi har hovedkontor i Kristiansand. Gjennom datterselskaper driver Agder Energi strømsalg- og markedsvirksomhet, og all vannkraftproduksjonsvirksomhet er samlet i Agder Energi Vannkraft AS (Agder Energi Vannkraft) med tilhørende datterselskaper og deleide selskaper.

Agder Energi Vannkraft er 100 % eid av Agder Energi, og har 50 hel- og deleide vannkraftverk i Agder, sørvestre Vestfold og Telemark fylkeskommune og i Rogaland fylkeskommune. Agder Energi Vannkraft eier også 68,6 % av Otra Kraft DA, 50 % av Finndøla Kraftverk DA, 66,7 % i Hekni kraftverk (tingsrettslig sameie) og har en eierandel på 12,2 % i Sira-Kvina kraftselskap DA og 6,0 % i Ulla-Førreanleggene. Agder Energi og Agder Energi Vannkraft er i forbindelse med tidligere omorganiseringer pålagt vilkår i tre unntaksvedtak, datert 14. desember 2000, 27. juni 2001 og 2. oktober 2001.

2.2 Om Glitre Energi AS og Glitre Energi Produksjon AS

Glitre Energi AS (Glitre Energi) eies med 50 % av Vardar AS, og 50 % av Drammen kommune. Vardar AS er eid av totalt 19 kommuner i tidligere Buskerud fylkeskommune, herunder Drammen kommune. Glitre Energi har hovedkontor i Drammen, og driver gjennom deleide datterselskaper blant annet med strømsalg og kraftnettvirksomhet. All vannkraftproduksjonsvirksomhet drives av heleide datterselskapet Glitre Energi Produksjon AS (Glitre Energi Produksjon), som har 23 hel- og deleide kraftverk, hvorav 12 er heleide. Glitre Energi Produksjon eier også 50 % av Embretsfosskraftverkene DA, 69,2 % av Skollenborg Kraftverk DA, 31 % av Utstekveikja Kraftverk DA, 49 % av Hadeland Kraft AS, 33,4 % av Hellefoss Kraft AS og 34 % av Godfarfoss Kraft AS. Med unntak av sistnevnte, har alle de deleide selskapene direkte eller indirekte konsesjoner og/eller rettigheter som er konsesjonspliktige etter vannfallrettighetsloven.

Videre har Glitre Energi Produksjon rett på kraftuttak (gjeldsbrevkraft) på ca. 18 GWh årlig fra Ramfoss kraftverk, eid av Ramfoss Kraftlag. Glitre Energi Produksjon har også rett til kraftuttak på 75 % av produksjonen i Horga kraftverk, eid av Sigdal Energi AS, mot å betale 75 % av alle kostnadene knyttet til kraftverket.

Glitre Energi og Glitre Energi Produksjon, samt de underliggende deleide selskapene, er i fire tidligere vedtak datert 1. mars 1999, 15. november 2002, 9. januar 2003 og 28. oktober 2010 meddelt unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i forbindelse med omorganiseringer.

2.3 Om fusjonen

Det første steget i fusjonen er en morselskapsfusjon mellom Agder Energi og Glitre Energi, med Agder Energi som overtakende selskap. Glitre Energi vil avvikles og oppløses i forbindelse med morselskapsfusjonen. Det gjennomføres en kapitalforhøyelse i Agder Energi ved utstedelse av nye aksjer tilsvarende bytteforholdet i fusjonen.

Ved transaksjonen erverver Vardar AS og Drammen kommune til sammen mer enn 20 % av aksjene i Agder Energi.

Etter morselskapsfusjonen skal Agder Energis og Glitre Energis datterselskaper fusjoneres, herunder Agder Energi Vannkraft og Glitre Energi Produksjon, med Agder Energi Vannkraft som overtakende selskap. Videre overdras Glitre Energi Produksjons eierandeler i de deleide selskapene som benevnt over.

Konsernenes nettvirksomhet skal også slås sammen, samt konsernenes strømsalgsvirksomhet til private. Disse fusjonene har ikke konsesjonsrettslige konsekvenser etter vannfallrettighetsloven, og omtales derfor ikke nærmere her.

Sluttresultatet etter fusjonene er avhengig av minoritetsaksjonærene i selskapene.

Kravet til offentlig eierskap etter vannfallrettighetsloven § 5 er fremdeles oppfylt etter transaksjonen, da de fusjonerende selskapene begge er offentlig eid og transaksjonen endrer ikke på dette.

Agder Energi vil bytte navn når transaksjonen er gjennomført, til Å Energi AS, og omtales heretter som Å Energi.

2.4 Konsesjonspliktige erverv

Det søkes om følgende etter vannfallrettighetsloven:

1. Overføring av 100 % av aksjene i Glitre Energi Produksjon til Agder Energi er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 24 – det er søkt om unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for dette ervervet
2. Vardar AS og Drammen kommunes erverv av til sammen mer enn 20 % av aksjene i Agder Energi er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23 – det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for dette ervervet
3. Overføring av vannkraftvirksomheten i Glitre Energi Produksjon til Agder Energi Vannkraft er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 2 (ukonsederte rettigheter/fall) og § 4 (konsederte rettigheter/fall) – det er søkt om unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for dette ervervet
4. Overføring av 49 % av aksjene i Hadeland Kraft AS (som igjen innehar, eller eier aksjer i selskaper med konsesjoner/konsesjonspliktige rettigheter etter vannfallrettighetsloven) og 33,4 % av aksjene i Hellefoss Kraft AS fra Glitre Energi Produksjon til Agder Energi Vannkraft er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 23 – det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for dette ervervet
5. Overføring av andeler i selskaper med ubegrenset ansvar 50 % av Embretsfosskraftverkene DA, 69,2 % av Skollenborg Kraftverk DA og 31 % av Ustekveikja Kraftverk DA er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 25 – det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 for dette ervervet
6. Overføring av uttaksrettighet (gjeldsbrevkraft) på ca. 18 GWh årlig fra Ramfoss kraftverk, eid av Ramfoss Kraftlag og uttaksrettighet til 75 % av produksjonen i Horga kraftverk – det er søkt om samtykke til overføring disse uttaksrettighetene etter vannfallrettighetsloven § 30 tredje ledd

Det bes videre om at departementet bekrefter at tidligere stilte unntaksvilkår ikke benyttes i forbindelse med ovennevnte transaksjonen i den utstrekning de blir utløst av transaksjonen, jf. vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

3. Departementets vurdering

3.1 Overføring av aksjene i Glitre Energi Produksjon til Agder Energi og overføringen av vannkraftvirksomheten i Glitre Energi Produksjon – unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd

Glitre Energi og Glitre Energi Produksjon har indirekte og direkte konsesjonspliktige fallrettigheter. Gjennom Agder Energis erverv av Glitre Energi Produksjon og overføringen av Glitre Energi Produksjons vannkraftvirksomhet til Agder Energi vannkraft er konsesjonspliktig etter henholdsvis vannfallrettighetsloven § 24 og vannfallrettighetsloven §§ 2 og 4. For begge disse ervervene er det søkt om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan departementet gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i de tilfeller der det foreligger særlige hensyn.

Ot.prp. nr. 31 (1989–1990) og Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) trekker opp rammene for anvendelsen av vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Formålet er særlig å legge til rette for mer rasjonell organisering av kraftforetakene. Departementet har kommet til at det foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 3 annet ledd kan anvendes. Fusjonen av Glitre Energi og Agder Energi, inkludert overføringen av vannkraftvirksomheten, vurderes å være rasjonell, og kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene. Videre bemerker departementet at saken har klare likhetstrekk med vårt vedtak i saken om konsolidering av Hafslund E-CO og Eidsiva Energi, datert 1. juli 2019.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom vannfallrettighetsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer eller andeler i selskaper som har fått unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige overdragelser av aksjer og andeler i selskapene skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6 ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene.

3.2 Vardar AS og Drammen kommunes erverv av aksjene i Agder Energi AS og overføring av aksjer fra Glitre Energi Produksjon AS til Agder Energi Vannkraft AS – vannfallrettighetsloven § 23

Etter fusjonen vil Vardar AS få en eierandel på 13,187 % i Å Energi. Drammen kommune får en direkte eierandel på 13,663 % i Å Energi, i tillegg til det de erverver gjennom eierskapet i Vardar AS.

Ved fusjonen overføres også Glitre Energi Produksjons deleierskap til Agder Energi Vannkraft. Glitre Energi Produksjon eier 49 % av aksjene i Hadeland Kraft AS og 33,4 % av aksjene i Hellefoss Kraft AS som angitt ovenfor.

Ved erverv av aksjer i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen blir innehaver av aksjer som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet, kreves konsesjon hvis selskapet innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke hadde kunnet erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven, jf. § 23 første ledd.

3.3 Overføring av andeler i selskaper med ubegrenset ansvar – vannfallrettighetsloven § 25

Ved fusjonen blir Glitre Energi Produksjons andeler i selskaper med ubegrenset ansvar overført til Agder Energi Vannkraft. Glitre Energi Produksjon eier, som nevnt over, 50 % av Embretsfosskraftverkene DA, 69,2 % av Skollenborg Kraftverk DA, 31 % av Utstekveikja Kraftverk DA.

Det kreves konsesjon for erverv av andel i ansvarlig selskap som direkte eller indirekte innehar rettigheter som det kreves konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven å erverve, jf. vannfallrettighetsloven § 25.

3.4 Overføring av uttaksrettigheter

Ved fusjonen overføres Glitre Energi Produksjons uttaksrettigheter i Ramfoss kraftverk og uttaksretten til 75 % av produksjonen i Horga kraftverk til Å Energi. Disse rettighetene er det etter departementets syn å anse som avtale om rettigheter til vannfall som krever departementets samtykke, jf. vannfallrettighetsloven § 30 tredje ledd.

Etter denne bestemmelsen kan departementet samtykke til at offentlige foretak erverver slike rettigheter i vannkraftproduksjon.

4. Vedtak

4.1 Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis unntak for konsesjonsplikt og forkjøpsrett for overføring av 100 % av aksjene i Glitre Energi Produksjon til Agder Energi, og for overføringen av vannkraftvirksomheten i Glitre Energi Produksjon til Agder Energi Vannkraft.

Unntaket etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Å Energi og i Agder Energi Vannkraft meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått unntak fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven.

Emisjon av aksjer i selskapene, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

4.2 Aksjeervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 første ledd gis Vardar AS og Drammen kommune konsesjon for erverv av aksjer som følge av fusjonen mellom Glitre Energi og Agder Energi.

Videre, i medhold av vannfallrettighetsloven § 23 første ledd, gis Agder Energi Produksjon konsesjon for erverv av 49 % av aksjene i Hadeland Kraft AS (som igjen innehar, eller eier aksjer i selskaper med konsesjoner/konsesjonspliktige rettigheter etter vannfallrettighetsloven) og for erverv av 33,4 % av aksjene i Hellefoss Kraft AS.

Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonene.

4.3 Ervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25

Vilkårene for konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 er oppfylt, og Agder Energi Vannkraft gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 for erverv av 50 % av Embretsfosskraftverkene DA, 69,2 % av Skollenborg Kraftverk DA, 31 % av Utstekveikja Kraftverk DA. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

4.4 Om tidligere unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett

I forbindelse med tidligere transaksjoner og konsesjonspliktige erverv har departementet gitt unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett til begge konsernene med forbehold om at slik konsesjonsbehandling og forkjøpsrett kan iverksettes ved eventuelle fremtidige aksjeoverdragelser.

Departementet kan ikke se at de omsøkte ervervene gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår for de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett meddelt selskapene.

4.5 Samtykke til overdragelse av uttaksrettigheter

Departementet gir samtykke til at Å Energi erverver Glitre Energi Produksjons uttaksrettigheter fra Ramfoss kraftverk og fra Horga kraftverk, jf. vannfallrettighetsloven § 30 tredje ledd.

5. Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det med disse vedtakene ikke er gjort endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat, slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

14. Lyse Kraft DA, Statkraft Energi AS og Røldal Suldal Kraft DA

(Omorganisering av kraftanleggene i Røldal-Suldal – søknad om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett)

Olje- og energidepartementets samtykke 4. november 2022.

1. Innledning

Det vises til søknad av 1. september 2021, samt oppdatert søknad av 1. juli 2022, på vegne av Lyse Kraft DA (Lyse Kraft), Statkraft Energi AS (Statkraft), samt Røldal Suldal Kraft DA (RSK DA) som er under etablering.

I forbindelse med omorganisering av kraftanleggene i Røldal-Suldal (RSK-anleggene) søkes det om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd, samt overføring av konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven. Omorganiseringen innebærer at RSK-anleggene skal omdannes til et ansvarlig selskap med delt ansvar, RSK DA, direkte eid med 95,21 % av Lyse Kraft og 4,79 % av Statkraft. Dette tilsvarer det bakenforliggende eierskapet i dag.

2. Bakgrunn

Formålet med omorganiseringen av RSK-anleggene er å optimalisere uttak og disponering av kraften fra anleggene, og klargjøre og forenkle den selskapsrettslige strukturen.

Lyse Produksjon AS (Lyse Produksjon) og Hydro Energi AS (Hydro Energi) etablerte Lyse Kraft med virkning fra 31. desember 2020. Lyse eier 74,4 % og Hydro Energi eier 25,6 %. Nødvendige konsesjoner, godkjenninger og tillatelser etter vassdragslovgivningen ble meddelt ved kongelig resolusjon 11. juni 2021, samt ved departementets vedtak av samme dato. For ytterligere informasjon om RSK-anleggene og prosessen som ble gjennomført ved etableringen av Lyse Kraft vises det til den kongelige resolusjonen og departementets vedtak. Hjemfallsbestemmelsene for RSK-konsesjonene ble opphevet, og konsesjonene ble gjort tidsbegrensede, jf. vannfallrettighetsloven § 10 og vassdragsreguleringsloven § 9.

RSK-anleggene består av ni kraftverk som strekker seg langs Røldal- og Suldalsvassdraget, og er blant Norges største kraftverkssystemer med en årlig produksjon på omtrent 3 TWh.

Lyse Kraft eier RSK Holding AS (RSK Holding), som igjen eier 91,26 % av Røldal-Suldal Kraft AS (RSK). De resterende 8,74 % av RSK AS er eid av Statkraft. RSK Holding og RSK eier sammen RSK-anleggene, med henholdsvis 45,21 % og 54,79 %. Da anleggene eies av aksjeselskaper, kan ikke de reelle bakenforliggende eierne, Lyse Kraft og Statkraft, ta ut kraft og disponere denne til selvkost. Dette kompliserer og fordyrer deltakernes uttak og disponering av kraften.

RSK-anleggene har i dag ikke en klar selskapsrettslig klassifisering, og kan betraktes både som et uregistrert ansvarlig selskap og som et indre selskap. Dette skal nå, ved omorganiseringen, bli et selskap med delt ansvar.

Omorganiseringen består av flere ledd, som enkeltvis vil kunne utløse konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven. Sluttresultatet innebærer at Lyse Kraft og Statkraft til sammen blir eiere av 100 % av andelene i nye RSK DA, som igjen eier 100 % av aksjene i RSK AS som innehar hjemlene til vannkraftproduksjonen. RSK DA blir et bruttolignet selskap med delt ansvar, hvor både Lyse Kraft og Statkraft har fleksibel uttaksrett.

Hydro Energi vil fortsette som operatør for RSK-anleggene, og det er søkt departementet om godkjenning av ny operatøravtale. Lyse Produksjon vil forestå produksjonsplanleggingen med videre, og bestemme den fysiske kjøringen av RSK-anleggene.

Omorganiseringen er konsesjonspliktig etter vannfallrettighetsloven § 24, da Lyse Kraft og Statkraft blir innehavere av mer enn 90 av rettighetene til partene i RSK DA, som innehar en eiendomsrett etter vannfallrettighetsloven.

3. Departementets vurdering

Lyse Kraft og Statkrafts erverv av RSK DA utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 24. Det følger av denne bestemmelsen, jf. vannfallrettighetsloven § 25, at lovens bestemmelser om erverv av eiendomsrett til vannfall skal gjelde ved erverv av mer enn 90 prosent av partene i ansvarlige selskap. Når særlige hensyn foreligger, kan departementet fatte enkeltvedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett, jf. vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Ot.prp. nr. 31 (1989–1990) og Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) trekker opp rammene for anvendelsen av vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Formålet er særlig å legge til rette for mer rasjonell organisering av kraftforetakene. Departementet har kommet til at det foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 3 annet ledd kan anvendes. Omorganiseringen av RSK Holding og underliggende selskaper vurderes å være rasjonell, og kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene, jf. vannfallrettighetsloven § 5.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom vannfallrettighetsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer eller andeler i selskaper som har fått unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige overdragelser av aksjer og andeler i selskapene skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6 ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene.

4. Vedtak

4.1 Unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis unntak for konsesjonsplikt og forkjøpsrett for opprettelsen av RSK DA. Reguleringskonsesjonene tilknyttet de respektive vannfallrettighetene overføres i uendret form.

Unntaket etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig overdragelse av aksjer eller andeler i Lyse AS, Lyse Produksjon AS, Lyse Kraft DA, RSK DA og Røldal-Suldal Kraft AS meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig overdragelse av aksjer eller andeler i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått unntak fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven.

Kapitalutvidelse som endrer eierforholdene, for eksempel ved emisjon eller fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som overdragelse av aksjer eller andeler.

4.2 Om tidligere unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett

I forbindelse med tidligere transaksjoner og konsesjonspliktige erverv har departementet gitt unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett med forbehold om at slik konsesjonsbehandling og forkjøpsrett kan iverksettes ved eventuelle fremtidige aksjeoverdragelser.

Departementet kan ikke se at de omsøkte ervervene gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår for de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett meddelt selskapene.

5. Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det med disse vedtakene ikke er gjort endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat, slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

15. Ballangen Energi AS

(Tillatelse til endring av manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i Narvik kommune)

Kongelig resolusjon 18. november 2022.

I. Innledning

Ballangen Energi AS regulerer Børsvatnet og utnytter reguleringen i Bjørkåsen kraftverk i Ballangen i Narvik kommune. Bjørkåsen kraftverk produserer om lag 15 GWh. Børsvatn er regulert med 4,6 meter.

Ballangen kommunale elverk fikk tillatelse til erverv av fallrettigheter i Børselva og ny konsesjon for regulering av Børsvatn ved kgl.res. 19. februar 1993. Samtidig ble det bestemt at man skulle gjennomføre tiltak for å bedre miljøtilstanden i elva og gjennomføre prøvereglement for slipp av minstevannføring. Dette var nødvendig for å reetablere en elvestreng i Børselva da denne stort sett hadde grodd igjen på grunn av forurensning av næringssalter og organisk materiale. Først etter gjennomføring av dette kunne man fastsette et reglement for minstevannføringslipp. I 1997 ble store deler av Børselva fredet som en del av Grunnvatnet naturreservat. Da ble også Børselv-prosjektet satt i gang, for å utrede og å sette i gang tiltak som kunne forbedre tilstanden i elva med tanke på gjengroing, vannkvalitet og forhold for fisk. Dette varte frem til 2007, og siden mai 2009 har Børselva hatt et midlertidig vannføringsregime.

Ballangen Energi AS søkte om endring av manøvreringsreglementet i 2019. Ballangen Energi foreslår et minstevannføringslipp i Børselva som i snitt er på 600 l/s fra 16. mai til 31. oktober, hvor regulanten gis mulighet til å justere vannslippet etter tilsiget. Resten av året foreslår de et slipp på 200 l/s. Videre foreslår de at det skal slippes mindre flommer på 1,5 m³/s i overgangene høst-vinter og vinter-vår, for å bytte ut vannet og bedre oksygenivået i elva.

NVE har innstilt på at manøvreringsreglementet endres, i hovedsak i tråd med regulantens forslag. NVE foreslår et minstevannføringslipp på minimum 600 l/s i sommersesongen og 200 l/s i vinter-sesongen, men foreslår at dette er faste slipp som ikke er tilsigsavhengig. NVE anbefaler i likhet med regulanten også at det slippes en vår- og høstflom på 1,5 m³/s i kortere perioder på minimum to døgn.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling til Narvik kommune og Nordland fylkeskommune for ev. merknader, men har ikke mottatt noen merknader fra disse. Departementet tilrår at vilkårene revideres i tråd med NVEs innstilling. Endringen fastsettes som kgl.res. da myndigheten til å endre manøvreringsreglement ligger til Kongen, jf. vassdragsreguleringsloven § 3. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

II. NVEs innstilling

NVE har 13. januar 2022 oversendt følgende innstilling:

«Ved kgl.res. i 1993 ble det gitt tillatelse til erverv av fall i Børselva, reg. av Børsvatn og utnyttelse i Bjørkåsen kraftverk. I tillatelsen ble det bestemt at det skulle gjennomføres et prøvereglement for slipp av minstevannføring i Børselv. Etter endt prøveperiode sendte Ballangen Energi inn et forslag til minstevannføringslipp som ble kunngjort, sendt på offentlig høring og NVE gjennomførte en sluttbefaring med Ballangen Energi og høringsparter. På bakgrunn av dette anbefaler NVE følgende:

NVE anbefaler at det innføres nytt manøvreringsregime for slipp av minstevannføring fra Børsvatn. Regulant er Ballangen Energi AS. Vi har i hovedsak lagt vekt på hensynet til fisk og Grunnvatnet naturreservat, med et viktig våtmarksområde, i vår vurdering med fastsettelse av minstevannføringslipp. Dette har vi balansert opp mot ev. ulemper for regulanten. NVE anbefaler å fastsette et minstevannføringslipp fra dam i Børsvatn på minimum 600 l/s i sommersesongen og 200 l/s i vintersesongen. NVE anbefaler også å øke slippet i en kortere periode på to døgn til 1,5 m³/s i overgangen mellom sommer- og vintervannføring for å bytte ut vannet før islegging, og tilsvarende en mindre vårflom før slippet av sommervann. Minstevannføringsslippet vil ikke føre til redusert produksjon sammenlignet med vilkårene i prøvereglementet. Foreslått minstevannføringslipp tilsvarer drøye 2 GWh/år som ligger innenfor intervallet som OED foreslo i prøvereglementet.

Sammendrag

Børselva med Børsvatnet er en del av Forsavassdraget i Narvik kommune i Nordland fylke. Børsvatnet har et nedbørfelt på 85 km² og vatnet ble første gang regulert etter lov om erverv i kgl.res. av 12. juni 1914, ved at det ble bygget en dam der Børselva renner ut, og en midlertidig kraftstasjon ble anlagt litt lengre nede i elva. I 1921 ble Bjørkåsen kraftverk etablert. Da ble mesteparten av vannet, som naturlig skulle gått i Børselva, overført gjennom kraftstasjonen og ut i nedre deler av Kilelva. I forbindelse med krav om offentlig eierskap og elverkets overtagelse av ervervs- og reguleringskonsesjon var det nødvendig å gjennomføre en fornyelse av konsesjonen. I den forbindelse ble det ved kgl.res. av 19. februar 1993 utformet midlertidige krav til et nytt vannføringsregime i Børselva. Dette var helt nødvendig for å kunne gjennomføre tiltak for å etablere en elvestreng, da den gamle hadde grodd igjen. Først når tiltak og prøveslipp var gjennomført kunne en fastsette minstevannføringslipp i vassdraget.

I reguleringskonsesjonen fra 1993 gis Direktoratet for naturforvaltning (Miljødirektoratet) mulighet til å pålegge et prøvevannslipp til Børselva. Denne muligheten ble senere delegert til Fylkesmannen (Statsforvalteren) i Nordland som fulgte opp minstevannføringslipp i prøveperioden. Handlingsrommet som Fylkesmannen kunne pålegge innenfor kunne variere mellom 0,1 og 2 m³/s, men i perioden 1. november – 15. mai skal vannslippet være 0,1 m³/s. I tillegg kunne det pålegges slipp av inntil 2 spyleflommer årlig, hver flom på maksimalt 5 m³/s og med maksimalt 10 døgn varighet. Flommene skal slippes kun når vannstanden i magasinet er over kote 86,9. Totalt pålegg kan ikke overskride 0,5 m³/s i gjennomsnitt over året. Etter 5 år med prøveslipp og undersøkelser skal minstevannføringsslippet i Børselva vurderes på nytt og endelig fastsettes i konsesjonen.

I 1997 ble Grunnvatnet naturreservat opprettet ved kongelig resolusjon. I reservatet inngår blant annet store deler av Børselva og hele Grunnvatnet. Formålet med vernet er å ta vare på et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv. Områdets betydning som trekk- og hekkeområde for våtmarksfugl er av spesiell betydning. Samme året ble Børselv-prosjektet satt i gang, ett forsknings- og utredningsprosjekt som varte fra 1997–2007. Verneverdiene som en gang hadde vært grunnlaget for vernet var i ferd med å gå tapt og før en kunne prøve ut ulike minstevannføringslipp, måtte tilstanden i vassdraget endres. Vassdraget var et av de mest forurensede vassdragene i Nordland fylke i 1997. Børselva var derfor sterkt gjengrodd, hadde en svært dårlig vannkvalitet og fisken var forsvunnet. Det ble gjennom Børselv-prosjektet satt i gang tiltak for å redusere forurensningen og tiltak for å få åpnet opp vassdraget hvor nær 70 % av vannflaten var grodd igjen med vannplanter. En gjenåpning av vassdraget ble gjort ved å etablere en åpen vannstreng fra Djupvannet og opp til dammen i Børsvatnet. Siden mai 2009 og frem til d.d. har Børselva hatt et midlertidig vannføringsregime. Dette prøveregimet har ligget innenfor rammene i manøvreringsreglementet og er blitt fulgt opp av Statsforvalteren og NVEs miljølitsyn. Erfaringer og gjennomførte undersøkelser i denne perioden danner i hovedsak grunnlaget for endelig forslag til vannføringsregimet for Børselva.

I den forbindelse har Ballangen Energi utarbeidet forslag til minstevannføringslipp. Forslaget har vært kunngjort og dokumentet med vedlegg har vært ute på offentlig høring. Ingen av høringspartene hadde vesentlige innvendinger til forslaget.

På bakgrunn av Børselv-prosjektet, oksygenmålinger, forslag til fastsettelse av minstevannføringsslipp og høringsuttalelser, virker Ballangen Energi sitt forslag å kunne bedre forholdene i Børselva. Samtidig er krafttapet vurdert til å bli ubetydelig, dersom en ser på de forutsetningene som ble gitt i prøvereglementet. I forslaget vil det brukes noe mer vann til minstevannføring, enn dagens praktiserte slipp.

På bakgrunn av dette mener NVE at Ballangen Energi sitt forslag om slipp av minstevannføring virker å kunne ivareta verdiene i vassdraget på en god måte. Forholdene for fisk og vanntilknyttede organismer vil med stor sannsynlighet bedres. Med ett unntak, anbefaler NVE å ta inn Ballangen Energi sitt forslag til endring i manøvreringsreglementet. NVE mener at det vil være mer forutsigbart for allmennheten at det pålegges ett fast slipp fra dammen i Børsvatnet i sommer-sesongen. Dette gir sikrere dokumentasjon både for regulant og NVE. Ett fast slipp sammen med restvannføring vil kunne gi en mer naturlig vannføringsdynamikk i vassdraget, enn en utjevnet vannføring som er tilsigsstyrt.

Bakgrunn

Børsvatnet ble første gang regulert etter lov om erverv i kgl.res. av 12. juni 1914. I 1921 ble Bjørkåsen kraftverk etablert. Da ble mesteparten av vannet, som naturlig skulle gått i Børselva, overført gjennom kraftstasjonen og til et annet nedbørfelt. I forbindelse med krav om offentlig eierskap og elverkets overtagelse av ervervs- og reguleringskonsesjon ble konsesjonen fornyet ved kgl.res. av 19. februar 1993. I tillatelsen ble det bestemt at det skulle gjennomføres et prøvereglement for slipp av minstevannføring i Børselv, som lyder slik:

«Etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning kan konsesjonæren pålegges en vannslipping til Børselva som over året kan variere mellom 0,1 og 2 m³/s. I perioden 1. november – 15. mai skal vannslippet være 0,1 m³/s. I tillegg kan det pålegges sluppet inntil 2 spyleflommer årlig, hver på maksimalt 5 m³/s og med maksimalt 10 døgns varighet. Flommene skal slippes kun når vannstanden i magasinet er over kote 86,9. Totalt pålegg kan ikke overskride 0,5 m³/s i gjennomsnitt over året. Vannslippingen etter manøvreringsreglementet skal etter forutgående undersøkelser tas opp til revisjon etter en driftstid på 5 år. Konsesjonæren plikter å bekoste utgiftene til et oppfølgingsprogram, etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning.»

Børselva har over en periode siden mai 2009 og frem til d.d. hatt et midlertidig vannføringsregime som har ligget innenfor rammene i manøvreringsreglementet og er blitt fulgt opp av Fylkesmannen og NVEs miljøtilsyn. Erfaringer og gjennomførte undersøkelser i denne perioden danner i hovedsak grunnlaget for endelig forslag til vannføringsregimet for Børselv.

På bakgrunn av pålegg gitt av Fylkesmannen i Nordland er det gjennomført undersøkelser på blant annet fagfeltene hydrologi, vannkjemi, bunndyr, fisk, vannvegetasjon og erosjon/sedimentasjon, og ut fra disse er det utarbeidet et forslag til slipp av minstevannføring.

NVE skal med dette gi sin tilråding til Olje- og energidepartementet om endelig vilkår om slipp av minstevannføring i Børselva.

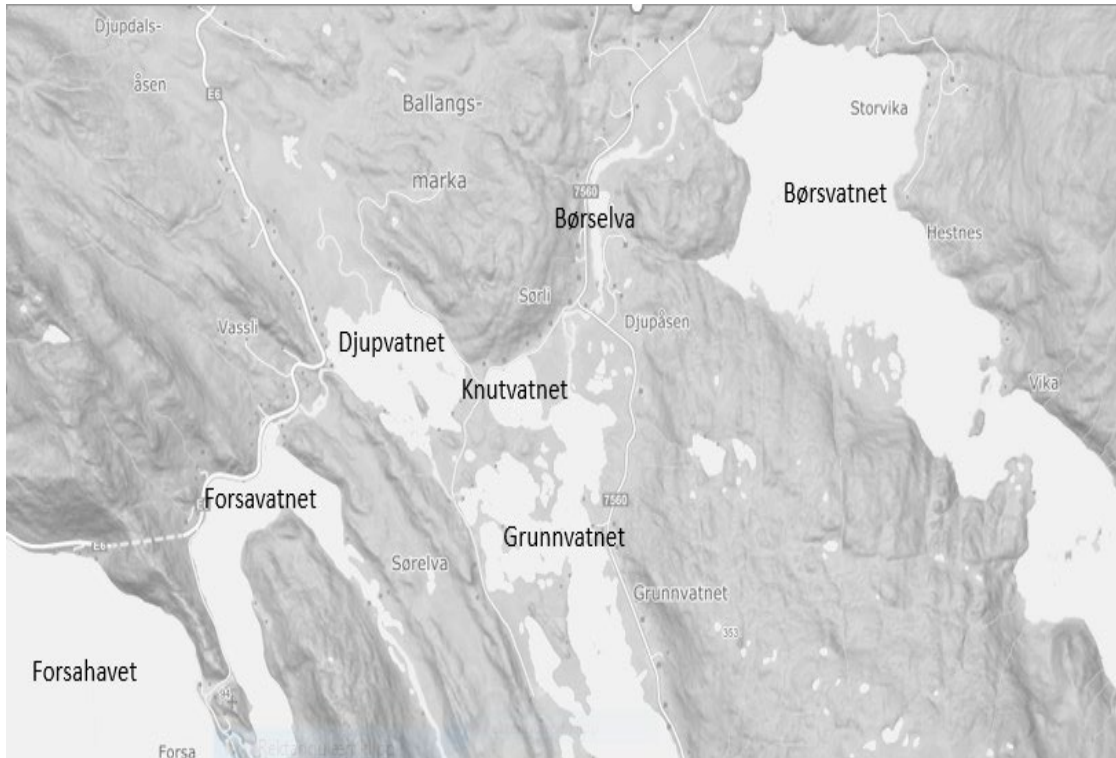
Om vassdraget og eksisterende vassdragsanlegg

Børselva er en del av Forsavassdraget i Narvik kommune, Nordland fylke, og er lokalisert ca. 5 km sørvest for Ballangen sentrum (se fig. 1).

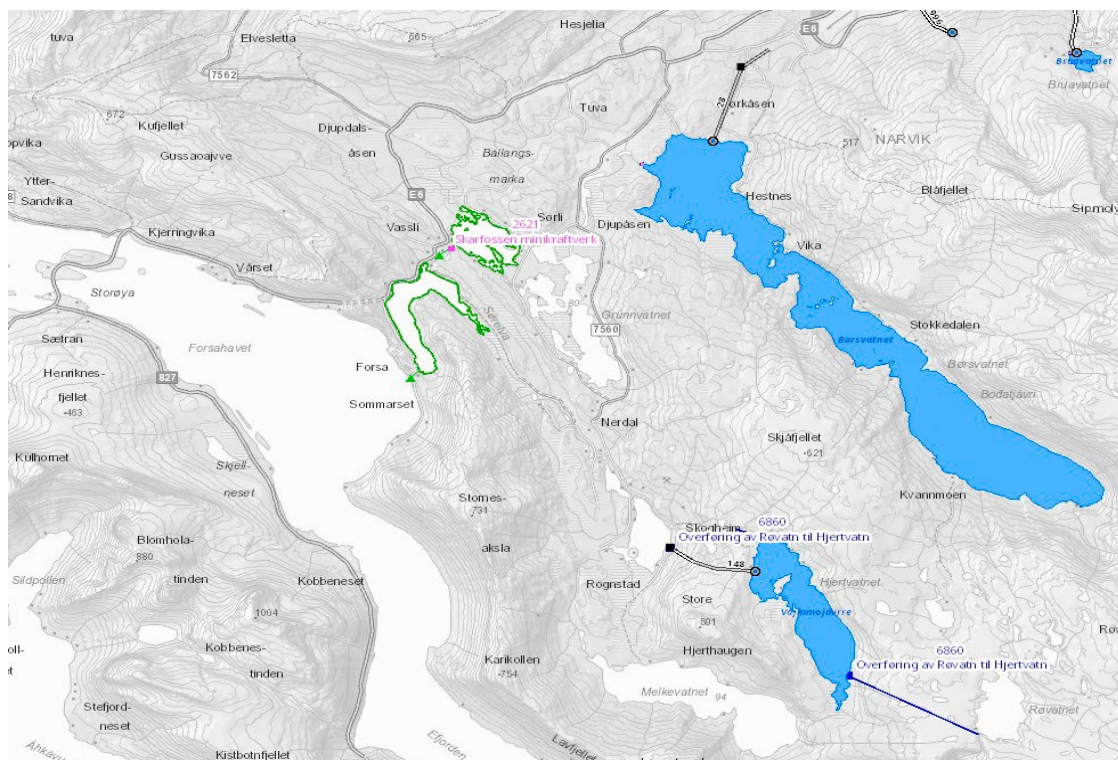

Figur 1. Forsåvassdraget ligger i Narvik kommune (tidligere Ballangen kommune). Børselva renner ut i Grunnvatnet og vannet renner videre ned vassdraget gjennom Djupvatnet og Forsavatnet før det ender ut i Forsahavet.

Elva er 3,2 km lang og renner fra Børsvannet til Grunnvatnet. Totalt nedbørfelt er ca. 85 km², mens det lokale nedbørfeltet for Børselva er beregnet til 5,5 km². Elvestrengen har et fall på ca. 10 meter fra kote 90 til kote 80 moh., med det meste av fallet de første 300 meterne etter Børsvannet. Videre fremstår elva som stilleflytende ned til Grunnvatnet. Berggrunnen gir grunnlag for en god vannkvalitet uten noen forsøringsproblemer. Vannet har en nær nøytral surhetsgrad når det kommer fra Børsvatnet. De kalkrike bergarter rundt Knutvatnet og Djupvatnet (fig. 2 og 3) øker innholdet av kalk i vannet, noe som gir gunstige levevilkår for viktige næringsdyr for fisk, som snegler og krepsdyr, som for eksempel marflo. Børselva er en av de største tilløpselvene til Grunnvatnet.

Figur 2. Oversikt Forsavassdraget.

Figur 3. Oversikt over Forsavassdraget inkludert vassdragsanlegget.

Børsvatnet i Ballangen ble første gang regulert etter kgl.res. av 12. juni 1914, ved at det ble bygget en dam i Børvass-/Bruksjordfossen og en midlertidig kraftstasjon ble anlagt litt lengre nede i vassdraget. I 1921 ble Bjørkåsen kraftverk etablert, hensikten med utbyggingen var vann og energi til driften av Bjørkåsen gruver samt drikkevann til beboerne i tettstedet Ballangen. Avløpet fra Børsvatnet ble dermed overført til Kiselva via Bjørkåsen kraftverk.

Selve vassdragsanlegget består av et reguleringsmagasin på 50 mill. m³, Børsvatnet, og Bjørkåsen kraftverk som produserer 15 GWh årlig. Den opprinnelige utløpselva til Børsvatnet er Børselv, men ved etableringen av Bjørkåsen kraftverk ble det etablert en dam ved utløpet av Børsvatn og det meste av vannet overført via Bjørkåsen kraftverk og ut til nabo nedbørfeltet i nedre deler av Kilelva.

I forbindelse med elverkets overtagelse av ervervs- og reguleringskonsesjon ble det ved kgl.res. av 19. februar 1993 utformet midlertidige krav til et nytt vannføringsregime i Børselva. Kravet var at det skulle være en minstevannføring i Børselva ved utløpet av dammen, som ikke skulle underskride en vannmengde på 0,1 m³ vinterstid. Den endelige utformingen av minstevannføringsregimet for den øvre delen av vassdraget skulle så skje etter en prøveperiode på 5 år, men pga. den dårlige miljøtilstanden i vassdraget var det først nødvendig å gjennomføre en rehabilitering/restaurering av hele Børselvvassdraget og ulike tiltak for å bedre miljøtilstanden i vassdraget. Børselva var sterkt forurenset av næringsalter og organisk materiale fra aktivitetene langs vassdraget. Statsforvalteren hadde ut fra egne undersøkelser karakterisert denne vannforekomsten som ett av de mest forurensete i Nordland fylke.

I 1997 startet Børselv-prosjektet, og samme år ble Grunnvatnet naturreservat opprettet ved kongelig resolusjon. I reservatet inngår blant annet store deler av Børselva og hele Grunnvatnet. Formålet med vernet er å ta vare på et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv. Områdets betydning som trekk- og hekkeområde for våtmarksfugl er av spesiell betydning.

Børselv-prosjektet, et forsknings- og utredningsprosjekt (1997–2007), ble etablert for å løse utfordringene i vassdraget. Ballangen Energi AS valgte å inneha en aktiv rolle i prosjektet og bruke rehabiliteringen av Børselvvassdraget som en viktig del av bedriftens miljøprofilering. Formålet med prosjektet har vært å fremskaffe kunnskap som grunnlag for forurensningsbegrensende tiltak, fornuftige rehabiliteringstiltak i vassdraget og for å fastsette et fremtidig manøvreringsreglement som kan ivareta både hensynet til kraftproduksjonen, verne- og bruksverdiene i vassdraget. Gjennom Børselv-prosjektet er det utarbeidet en rekke fagrappporter og andre publikasjoner. En milepæl var nådd i 2007 i rehabiliteringen av Børselva. Det var da etablert en ny vannstreng gjennom de tidligere gjengrodde områdene, som blant annet ga fri vandringsvei for fisken fra Djupvatnet gjennom hele Børselva og opp til dammen ved Børsvatnet. I mai 2009 og særlig fra 2012 startet arbeidet med å prøve ut ulike vannslipp fra Børsvatnet for å samle erfaring som grunnlag for fastsettelse av et endelig manøvreringsreglement. Utprøving av ulike vannslipp i Børselva ble gjennomført etter ulike pålegg fra Statsforvalteren i Nordland i perioden 2009–2015.

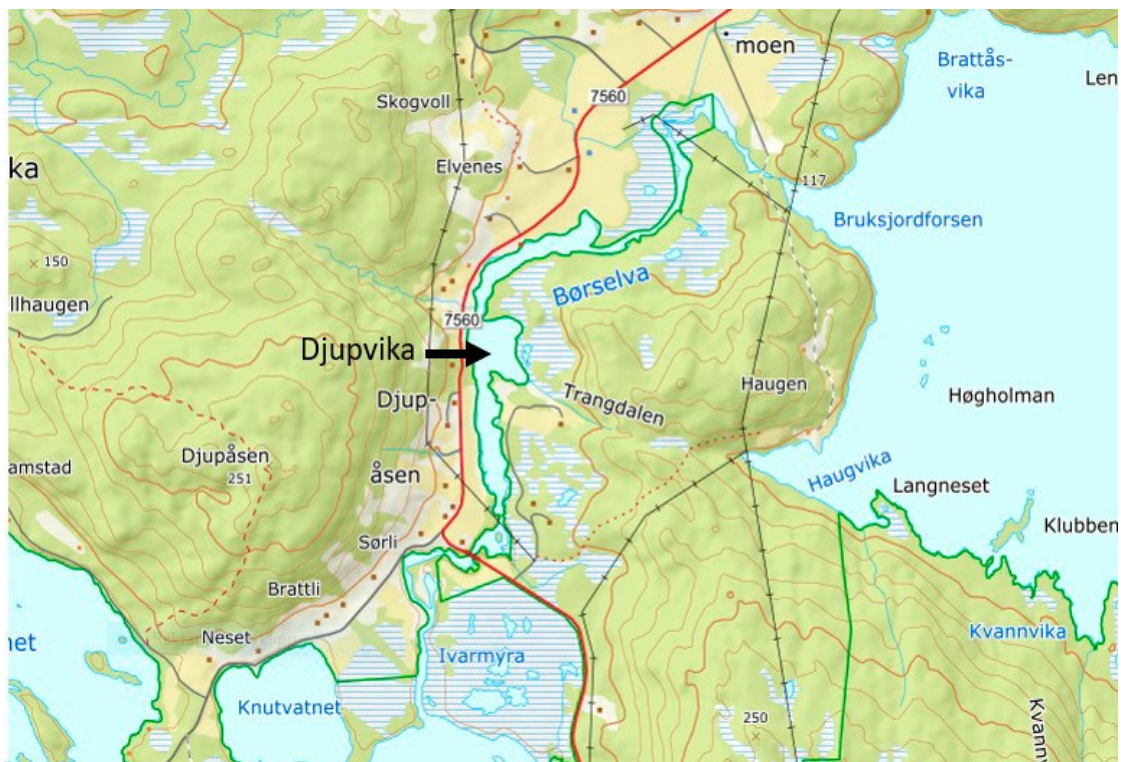
Selve vassdragsanlegget består av en reguleringsdam i utløpet av Børsvatnet slik at vatnet kan benyttes som reguleringsmagasin. Vannet fra Børsvatnet overføres til Kilelva gjennom Bjørkåsen kraftverk, der det produseres om lag 15 GWh årlig. Børsvatnet har et magasinivolum på 50 millioner kubikk og kan reguleres mellom kote 84,9 og 89,5 som tilsvarer en reguleringshøyde på 4,6 meter. Arealet på Børsvatnet er beregnet til 11,6 km².

Forslag til minstevannføringslipp

NVE mottok forslag til endelig manøvreringsreglement for Børselv datert 15.3.2019.

I perioden 1.11.–15.5. foreslås det å slippe minimum 200 l/s. Dette er en økning på 100 l/s sammenlignet med dagens praktiserte slipp. Hensikten med denne økningen er å bedre oksygenforholdene i vassdraget.

I tillegg foreslås det et minstevannføringslipp som gir et gjennomsnitt på minimum 600 l/s i perioden 16.5.–31.10. Med hensyn til vannstandsvariasjonene i Djupvika (fig. 3) mener regulanten at det bør gis mulighet til å justere vannslippet i sommerhalvåret for å etterligne et midlere årlig mønster for naturlig vannføring.

Figur 4. Målested Djupvika i Børselva.

I tillegg er det foreslått å slippe en liten høstflom (1,5 m³/s) i overgangen mellom sommer- og vintervannføring for å bytte ut vannet før islegging og tilsvarende på våren. Da slippes en mindre vårflo for slippet av sommervann starter. Hensikten med dette er bl.a. å få økt oksygeninnholdet i vannet.

Høring og distriktsbehandling

Forslaget fra Ballangen Energi ble kunngjort i avisa Fremover og sendt på høring, jf. brev fra NVE av 25.10.2019.

Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) i Nordland uttaler følgende i brev av 3. februar 2020:

«Statsforvalteren støtter Ballangen Energi sitt forslag om å øke vannslippet i vinterhalvåret fra 0,1 til 0,2 m³/s, da dette vil kunne bidra til at en unngår problemer med oksygenvinn i dypområdene i Børselva. Statsforvalteren støtter også forslaget om at det i overgangen mellom sommer- og vintervannføring slippes en liten høstflom på om lag 1,5 m³/s for å bytte ut vannet før islegging. De mener også at det er positivt med en mindre vårflo for slippet av sommervann starter. Av hensyn til horneddykker og annen vannfugl mener Statsforvalteren at vårflommen bør slippes tidlig i mai i god tid før hekketida starter. For å unngå negative effekter på hekkingen er det viktig at vannføringen er ned på «normal» sommervannføring innen ca. 25. mai.

Etter mange år med fraføring av vann har ikke vassdraget samme flomkapasitet som før reguleringen. Børselva er ei flat elv som har grodd igjen med dyrket mark helt inntil vassdraget. Det er gjennom restaureringen laget et kunstig bekkelie med begrenset flomkapasitet. Statsforvalteren gjør oppmerksom på at en tidlig vårflo vil virke positivt med tanke på å unngå mulige episoder med høy grunnvannsstand/oversvømmelse av dyrka mark like etter våronna og fare for utvasking av næringsstoffer og finpartikulært materiale. En tidlig vårflo er også positiv for å få rensket opp og skylt ut litt planterester samt øke oksygenivået så raskt som

mulig etter isløsningen. Fortynningseffekten på avrenning fra landbruk må vektlegges når vannslipp til Børselv skal fastsettes.

Statsforvalteren gjør også oppmerksom på at et miljøbasert vannslipp til Børselva vil bidra til økt vannføring på den anadrome delen lenger ned i vassdraget. Dette vil bidra positivt til oppgangen av laks- og sjøørret i fisketrappa i Forsåfossen i perioder med liten vannføring. Økt vannslipp i Børselva vil trolig også være positivt for populasjonene av rødlistearten elvemusling i Skaforsen og i Forsåelva. Statsforvalteren påpeker at det er foreslått et samlet årlig vannslipp på 12,5 millioner m³ og orientering samtidig om at totalrammen for årlig vannslipp i prøve-reglementsperioden på 15,8 millioner m³. Statsforvalteren mener at hensynet til de store naturverdiene i Børselvvassdraget, spesielt tilknyttet Grunnvatnet naturreservat, må veie tungt når NVE skal vedta det nye manøvreringsreglementet. Dette tilsier at vannslippet bør ligge i øvre sjikt for slike saker. »

Nordland fylkeskommune kom med følgende vedtak i brev av 20. februar 2020:

1. «Fylkestinget ber Norges vassdrags- og energidirektorat om å prioritere et vannføringsregime som både tar hensyn til kraftproduksjonen, verneverdiene og bruksverdiene i vassdraget. Erfaringer og kunnskap fra Børselv-prosjektet må legges til grunn for disse vurderingene.
2. Børselvvassdraget har et sammensatt påvirkningsbilde. Fylkestinget mener derfor det er viktig at også kommunen følger opp sine tiltak innen landbruk og spredte avløp på en tilstrekkelig måte.»

Ballangen Energi AS sine kommentarer til høringsuttalelsene

Ballangen Energi AS kommenterer høringsuttalelsene i brev av 4. mai 2020, som gjengis i sin helhet:

«Innledningsvis vil vi minne om at Børselvvassdraget var av FM i Nordland klassifisert som et av de mest forurensede vassdragene i fylket, det var sterkt gjengrodd, hadde en svært dårlig vannkvalitet og fisken var forsvunnet. I 1997 ble Børselva med Grunnvann vernet, men verneverdiene som en gang hadde vært grunnlaget for vernet var i ferd med å gå tapt. Slik var tilstanden da Ballangen Energi AS (BEAS) startet en meget omstendelig og langvarig prosess samme år med mål om å endre tilstanden i vassdraget. Et minstevannslipp fra Børsvannet ville da ikke ha hatt noen verdi i denne vannforekomsten. Belastningen fra landbruksaktivitetene langs vassdraget var langt over det som vassdraget kunne tåle, selv om ikke vassdraget hadde vært regulert.

I forslaget fra BEAS til et fremtidig minstevannslipp er det gitt en grundig orientering om prosessen frem til i dag, om temaene det er arbeidet med, om vassdraget slik det var i 1997, om forurensningsproblemer og vannkvalitet, om de ulike tiltakene underveis, om erfaringer og resultater, prøveslipp og responsen i vassdraget. På bakgrunn av den meget omfattende kunnskap en har i dag er det så blitt utarbeidet et regime for vannslipp som både vil ivareta vassdragets biologiske mangfold, vern og naturverdier, samt forhold knyttet til vassdragets opplevelsesverdier og rekreasjonspotensiale.

Den positive utviklingen i vassdraget er et resultat av arbeidet som har blitt gjort gjennom Børselv-prosjektet og påfølgende aktiviteter av BEAS. Parallelt har det hele tiden vært en forutsetning at forurensningsbelastningen på vassdraget (og da primært tilførselen av næringssalter) skulle reduseres til det som er Børselvas «tålegrense». Samtidig som en gjennom vannslippet vil ivareta og sikre de naturlige rensesmulighetene/-løsningene som ble integrert i restaurerings-/rehabiliteringsarbeidet.

Erfaringene har vist at de næringsrike forholdene gir en stor produksjon av plantemateriale i vekstsesongen. Når dette materialet brytes ned, blir store arealer nær bunnen anoksiske og det dannes giftig hydrogensulfid. I et fremtidig regime for vannslipp er det derfor viktig – ja

helt sentralt at en i dette vassdraget prioriterer vintersesongen og ellers tilpasser og fordeler vannmengdene på en optimal måte.

Bestemmende for utformingen av hvordan en optimalt kunne fordele dette vannslippet og slik bidra til å ivareta natur- og verneverdiene i vassdraget på en best mulig måte har vært den omfattende kunnskapen (unik på mange måter nasjonalt) som nå finnes. Et viktig fokus her har vært å benytte vannet på en slik måte at resipientkapasiteten i vassdraget forsterkes og at en utnytter vassdragets selvrensingsevne optimalt. Dette for å sikre en god vassdragstilstand i fremtiden, og et mere robust vassdrag. Dette vil være helt sentralt for å kunne ivareta natur- og verneinteressene i fremtiden på en optimal måte, noe som bare er mulig om en også får til en bærekraftig utvikling mht. belastningen fra aktivitetene som er langs vassdraget i dag og som vil etablere seg her i fremtiden.

I forslaget som er innsendt til nytt vannføringsregime er det viktig å ha med seg at det er foretatt en økning av midlere vannslipp både i sommer- (fra 0,5 til 0,6 m³/s) og i vinterperioden (fra 0,1 til 0,2 m³/s) i forhold til de kravene som var gitt i de midlertidige vilkårene for konsesjonen for denne reguleringen. Videre er det nå lagt inn mindre flommer i overgangen mellom de to periodene (høst og vår) samt en miljøbasert vannføring i sommerperioden der vannslippet fra dammen følger den naturlige avrenning fra restfeltet og eventuelt forsterker dette i kritiske perioder.

Avslutningsvis vil vi peke på at krav om et slipp av vann fra Børsvannet til Børselva er for å tilgodese økologiske forhold i vassdraget, bidra til en bærekraftig utvikling i årene fremover i vassdraget, men samtidig må en ha forståelse for at dette innebærer betydelig energitap (grønn energi) og kostnader for regulanten. Derfor er det viktig at vannet brukes på en optimal måte for vassdraget og med fokus på perioder av året der vannbehovet er størst.

Kommentarer til høringsuttalelser

Etter at forslag til: Minstevannføring i Børselv og vannslipp fra Børsvannet med bakgrunnsdata og forslag til fremtidig regime for minstevannslipp, utarbeidet av Aa-vann AS, ble sendt ut på høring fra NVE den 14.10.2019 er det kommet inn to høringsuttalelser og da fra A: Nordland Fylkeskommune og fra B: Fylkesmannen i Nordland.

Ballangen Energi AS har i den sammenheng følgende innspill til høringsuttalelsene:

A) Fylkeskommunen i Nordland

Vi er positive til at Fylkeskommunen i Nordland ved Fylkestinget understreker i høringsuttalelsen til forslag vedr. minstevannføring for Børselvreguleringen at:

- Endelig vannføringsregime både tar hensyn til kraftproduksjonen, verneverdiene og bruksverdiene i vassdraget, noe som også er påpekt i forslaget fra Ballangen Energi AS.
- Fylkestinget ber derfor Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) om å prioritere et vannføringsregime som samlet sett ivaretar disse interessene på en god måte.
- Og videre at den unike og betydelige kunnskapen som er samlet om og fra vassdraget blir lagt til grunn for disse vurderingene.

Viktig er det også å vektlegge at Fylkestinget påpeker at utslipp fra landbruk og spredte avløp påvirker vassdraget negativt, og at det her også er viktig at kommunen gjennomfører tilstrekkelig med tiltak innen disse områdene for å redusere belastningen på Børselva.

B) Fylkesmannen i Nordland

Fylkesmannen har i sin høringsuttalelse i stor grad gjengitt og påpeker viktigheten av sentrale deler i forslaget til løsning for fremtidig vannslipp fra Børsvannet og minstevannføring i Børselva, noe vi er positive til og støtter. Vannforekomsten er karakterisert som en sterkt modifisert (SMVF) med et godt økologisk potensiale (GØP) og god vannkjemisk tilstand som miljømål. Selv om det nå har skjedd meget store forbedringer av miljøtilstanden, som følge av omfattende tiltak, er det noe usikkerhet om miljømålet er nådd. Vi mener at ved å gjennomføre

det opplegget for vannslipp m.m. som vår konsulent har utarbeidet (på bakgrunn av en inngående kjennskap til vassdraget og dets utfordringer, samlet over en periode på mer enn 20 år) vil dette både føre til å styrke og stabilisere vassdragets selvrensingsevne og gjøre det mer robust til å håndtere avrenning av næringssalter og organisk materiale fra aktivitetene i nedbørfeltet. Dette vil gjøre det lettere å nå miljømålet i henhold til forvaltningsplanen for Børselvassdraget.

Videre støtter vi sterkt FM i at videre tiltak fremover er knyttet til å redusere påvirkninger fra landbruk, spredte avløp i tillegg til en rekke tiltak for å redusere avrenningen fra omkringliggende landbruksarealer. Det var en utfordring i arbeidet med disse tiltakene, i arbeidet med å hente igjen miljøtilstanden i vassdraget, å få en tilsvarende fremdrift som den en har hatt ellers i prosjektet, så vi ser det som positivt og nødvendig at FM vil følge opp dette.

FM trekker også frem som viktig at i et nytt fremtidig miljøbasert vannslipp fra Børsvatnet – slik det er foreslått, at det er sentralt at vassdragets resipientkapasitet vektlegges bl.a. ved økt vintervannføring. Det er positivt at de i høringsuttalelsen også mener at vannføringen fra 1/11 til 15/5 dobles fra 100 l/s til 200 l/s. Vi er også glad for at Fylkesmannen støtter oss i at det i overgangen mellom sommer- og vintervannføring gis mulighet til at det slippes en liten høstflom (ca. 1,5 m³/s) for å bytte ut vannet før islegging i dypere partier og at det også på våren slippes en tilsvarende mindre vårflokk før slippet av sommervann starter. Disse mindre flommene er først og fremst for å sikre en god utskiftning av vannet og ikke for å spyle ut planterester/organisk materiale til innsjøen nedstrøms – som også har hatt problemer med reduserte oksygenivåer før isløsning. Vårt forslag til opplegg for fremtidig vannføring vil sette Børselva i stand til å håndtere en fremtidig belastning og slik redusere belastningen på innsjøen nedstrøms og generere en positiv utvikling også her.

Glad er vi også for at FM fraråder bruk av spyleflommer, noe vi hele tiden har hevdet var skadelig for vassdraget pga. erosjonsproblematikk m.m. Ut fra vassdragets utforming og fallforhold, burde dette vært innlysende. Det er ellers et utsagn i avsnittet der det omtales; løsning av utlagte vegetasjonsmatter – her kan det være en misforståelse – det som vi har påpekt og vektlagt er at på grunn av store variasjoner i vannstanden i Djupvika (spyleflommer), noe som er redegjort for i søknaden, er det her områder der deler av vegetasjonen har løstnet/ blitt fragmentert og da særlig i nedre deler av Djupvika. Et jevnere og mere stabilt, avrundet vannføringsmønster som foreslått, vil hindre dette i fremtiden og gi vegetasjonen en mulighet til å reetablere seg.

FM antyder at vårflokken bør være noe høyere enn høstflokken uten å begrunne dette nærmere enn at i et naturlig vassdrag er dette oftest tilfelle, men Børselva er et SMVF. Vektlegges må også at vannslipp har en kostnad for regulanten. I vårt forslag er hele 14 % av avrenningen fra Børsvannet benyttet til minstevann i Børselvassdraget. Vår tanke bak dette slippet i midten av mai at det skal ha en hensikt nemlig å føre til en vannutskiftning, der vannkvaliteten blir som i/nær den som er i Børsvannet før vegetasjonsperioden starter. Dette vannslippet slik det fremkommer i søknaden mener vi er tilstrekkelig til å oppnå denne effekten. Denne flokken vil også bidra til en tidligere isløsning enkelte år, noe som er positivt for fuglelivet.

Ellers er det positivt at FM fremhever at tiltak knyttet til påvirkninger fra landbruk og spredte avløp må løses uavhengig av hvilket manøvreringsreglement som blir fastsatt. Det vises videre til program for vannregion Nordland der det er planlagt en rekke tiltak for å redusere disse påvirkningene og delvis også igangsatt. Riktig er det at reguleringen av vassdraget har ført til langt mindre fortynning av forurensningstilførsler enn dersom vassdraget hadde vært uregulert, men belastningen på vassdraget var så stor da opprensingen startet at selv uten en regulering vil vassdraget ha vært sterkt eutrofiert (se bl.a. figur 4 i søknaden). FM mener at fortynningseffekten av et vannslipp må vektlegges. Dette mener vi er meget godt ivaretatt i det forslaget til vannslipp som ligger i søknaden. Sammen med de tiltakene som er nevnt overfor å redusere avrenningen fra aktivitetene i nedbørfeltet og den økte resipientkapasiteten det nye vannføringsregime nå vil gi vassdraget vil en greie å nå miljømålet. Det vil få en bærekraftig utvikling fremover som ivaretar de ulike interessene som er knyttet til Børselvassdraget.

Søknaden innebærer et samlet årlig vannslipp i fremtiden på 12,5 mill. m³ fra Børsvannet. Sammenlignet med andre tilsvarende minstevannslipp, er dette et betydelig vannslipp. Vannslippet vårt er utformet (optimalisert) på en slik måte at det vil tilfredsstillende alle sider, ved at det både dekker behovene og tar hensyn til: Natur- og verneverdiene, bruksverdiene og til produksjonen av kraft. Dette oppnås ved hjelp av økt vintervannføring, noe som er en avgjørende og sentral komponent i dette vannslippet, mindre flommer i overgangsperiodene mellom sommer- og vintervannføring og en miljøbasert sommervannføring. Forslaget vil også bidra til en bedret miljøtilstand i hele Grunnevatnet naturreservat og i vassdraget nedstrøms. Det vil være positivt for elvemusling populasjonen (økt vintervannføring) og for oppgangen av anadrome fiskearter i fisketrappen i Forsavassdraget.

FM nevner at totalrammen for årlig vannslipp i prøvereglementsperioden var satt til 15,8 mill. m³. Vi ser ikke et slikt behov. Det er i ettertid kommet til mye ny kunnskap om vassdraget og dets behov for vann i form av minstevannføring. Blant annet er spyleflommer nå uaktuelt. Dette er vannslipp som krevde store vannvolum, noe som innebærer at behovet for et samlet vannslipp nå er redusert.

Fylkesmannen mener at hensynet til de store naturverdiene i Børselvassdraget, spesielt tilknyttet Grunnevatnet naturreservat, må veie tungt når NVE skal vedta det nye manøvreringsreglementet, og videre at vannslippet bør ligge i øvre sjikt for slike saker. Vi stiller oss negativt til å øke vannslippet utover det vi har foreslått, og FM gir heller ikke noen nærmere begrunnelse for hvorfor et økt vannslipp enn det som er angitt i søknaden kreves for å tilfredsstillende hensynet til vassdragets natur og verneverdier.

BEAS er her helt uenig med FM, og mener bestemt at vi nettopp har tatt betydelig hensyn til dette i vår utforming av det fremtidige vannslippet. De meget betydelige vannmengdene som er foreslått og ikke minst fordelingen av disse over året vil sikre en god miljøtilstand i fremtiden og ivareta alle interessene knyttet til vassdraget.

Er det behov for det stiller vi gjerne på et møte for å begrunne dette nærmere.»

Befaring

NVE foretok en befaring av det aktuelle området 15. mai 2018, sammen med representanter fra Ballangen Energi, Statsforvalteren og Ballangen kommune. Under befaringen ble det gjennomført prøveslipp fra dammen i Børsvatn. Prøveslippet illustrerte både faren med å oversvømme reir, samt erosjonsfare.

NVE informerte om at det var mulig å komme med tilleggsuttalelser etter befaring, dersom det er kommet opp nye momenter som ikke har blitt tatt opp tidligere. NVE har ikke mottatt nye uttalelser etter befaringen.

NVEs merknader

Om konsesjonæren

Ballangen Energi er et selskap som driver produksjon av kraft i tillegg til installasjonsvirksomhet og butikk med sports- og el artikler. Selskapet driver også med fiberutbygging og næringsutvikling generelt i området.

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapen som er opparbeidet gjennom årene er samlet i forslag til nytt minstevannføringslipp, der det vises til ulike prøveslipp i perioden fra 2009 til ferdig søknad. Her er Børselv-prosjektet et forsknings- og utredningsprosjekt som pågikk i perioden 1997–2007 sentralt. Viktig kunnskap er også gjennomførte oksygenundersøkelser i perioden 2010–2013 samt offentlig høring og sluttbefaring.

Når det gjelder forholdet til naturmangfoldloven så plikter alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av forslag til vannslipp i Børselva legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven

§§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Ingen av høringspartene har stilt spørsmål ved kunnskapsgrunnlaget. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldloven § 8.

Denne saken omhandler ikke inngrep eller endringer som har til hensikt å forverre forholdene for biologisk mangfold, men en justering som skal bedre forholdene i Børselva. I og med at NVE mener kunnskapsgrunnlaget er godt nok, og justeringen av manøvreringsreglementet har til hensikt å forbedre forholdene i vassdraget, mener vi at prinsippene i naturmangfoldloven er ivarettatt.

NVEs vurdering og forslag til vannslipp i Børselva

I perioden 2009 og særlig fra 2012 startet arbeidet med å prøve ut ulike vannslipp. Erfaringene herfra sammen med undersøkelser i vassdraget har gitt god kunnskap og danner grunnlag for endelig fastsettelse av vannføringsregimet for Børselva.

Undersøkelsene, som ble utført av NIVA, peker særlig på et forhold i vassdraget, det er lavt oksygennivå vinterstid. På senvinteren er det ikke tilfredsstillende oksygenverdier. Et annet moment er at spyleflommer virker mot sin hensikt, og er ugunstig for vassdraget. Vassdraget er flatt med lite fall og mye løsmasser, dette fører til at spyleflommer gir vannoppstuvning som flyter ut over åkrer og tar med seg næringsstoffer og øker utvasking av løsmasser.

Undersøkelsene stemmer også med regulantens erfaringer. Hurtig økning i vannføring eller høye vannstander gir oppstuvning av vann. På våren kan dette føre til at fuglereir langs vannkanten skylles bort. Dette ble klart illustrert med et prøveslipp på befaringsdagen. Prøveslippet på 2000 l/s måtte stanses tidligere enn beregnet fordi vannføringen økte i så stor grad at befaringsdeltakerne anså faren for drukning av svanereir som stor. Regulanten har erfart at et vannslipp i størrelsesorden 500 l/s (15.5.–15.9.) og 100 l/s fra (16.9.–14.5.) vil være tilstrekkelig til at vannstanden i elva flyter helt ut til åkerkantene og fyller hele elvestrengens bredde. For å bedre oksygenforholdene i elva på senvinteren da undersøkelser viser lave oksygennivåer, foreslår regulanten å øke vintervannføringen i perioden 16.2.–14.5. fra 100 l/s til 200 l/s. Det kan også vurderes om et vannslipp på 200 l/s gjøres gjeldende for hele vinterperioden. Regulant viser også til fagrapport fra Aa-vann AS der det foreslås å øke vannføringen i perioden 16.5.–31.10. til 600 l/s og 200 l/s i perioden 1.11.–15.5.

Forslag til fastsettelse av minstevannføringsslipp har vært kunngjort, lagt ut til offentlig gjennomsyn og sendt på høring til sentrale instanser. Høringen viste at det ikke var vesentlige innvendinger mot det nye forslaget til minstevannføringsslipp. Statsforvalteren støtter Ballangen Energi sitt forslag om å øke vannslippet i vinterhalvåret fra 0,1 til 0,2 m³/s og forslaget om at det i overgangen mellom sommer- og vintervannføring slippes en liten høstflom på om lag 1,5 m³/s for å bytte ut vannet før islegging. De mener også at det er positivt med en mindre vårflo for slippet av sommervann starter så lenge det tas hensyn til vanntilknyttede fugler. For å unngå negative effekter på hekkingen påpeker Statsforvalteren at det er viktig at vannføringen er nede på «normal» sommervannføring innen ca. 25. mai. Statsforvalteren gjør også oppmerksom på at en tidlig vårflo vil virke positivt med tanke på å unngå mulige episoder med høy grunnvannsstand/oversvømmelse av dyrka mark like etter våronna og fare for utvasking av næringsstoffer og finpartikulært materiale. En tidlig vårflo er også positiv for å få rensket opp og spylt vekk planterester samt øke oksygenivået så raskt som mulig etter isløsningen.

Statsforvalteren er også positiv til at et miljøbasert vannslipp til Børselva vil bidra til økt vannføring på den anadrome delen lenger ned i vassdraget. Dette vil bidra positivt til oppgangen av laks- og sjørørret i fisketrappa i Forsåfossen i perioder med liten vannføring. Økt vannslipp i Børselva vil trolig også være positivt for populasjonene av rødlistearten elvemusling i Skaforsen og i Forsåelva.

NVE mener at det foreslåtte vannføringsregime virker å ivareta både hensynet til kraftproduksjon, verneverdiene og bruksverdiene i vassdraget. NVE legger stor vekt på hensynet til naturverdiene i Børselva og Forsåvassdraget i vår vurdering og spesielt Grunnvatnet

naturreservat. Men vi vurderer også dette opp mot kraftproduksjonen. Statsforvalteren mener at totalslippet over året burde ligget noe høyere med tanke på verdiene i vassdraget. Det er ikke gjort noen vurdering for når disse vannmengdene skal slippes. NVE legger vekt på at BEAS har flyttet noe av minstevannføringen over til vinterhalvåret. NVE mener at foreslått minstevannføringsslipp vil være positivt for vannlevende og vanntilknyttede planter og dyr i og langs Børselva. I tillegg vil dette med stor sannsynlighet virke positivt for resten av Forsåvassdraget nedstrøms Børselva, særlig vinterstid. Samtidig har BEAS unngått for stort krafttap, som er en viktig del av reguleringskonsesjonen.

Vanndirektivet

Klima- og miljødepartementet godkjente planer for vannforvaltning i vannregion Nordland den 4.7.2016. I de nasjonale føringene er det lagt til grunn at vassdrag med klare potensial for miljøforbedring til lavest mulig kostnad skal prioriteres for miljøforbedring. Departementet har i vedlegg 2, som følger den godkjente planen, angitt vannforekomster som trenger nye tiltak, som kan medføre krafttap for å oppfylle miljømålet. NVE registrerer at Børselva ikke er med i vedlegg 2. I dette tilfellet er det ikke en vilkårsrevisjon, men et krav i konsesjonsvilkårene om at endelig minstevannføringsslipp skal fastsettes etter en prøvetid. Vi legger vekt på at nytt forslag til minstevannføring vil bedre forholdene i vassdraget både for fisk, fugl og andre vannlevende organismer på strekningen mellom Børsvatn og Grunnvatn. Med NVEs forslag og de tiltak som er gjennomført mener vi at vassdraget vil nå GØP.

Konklusjon

NVE mener at Ballangen Energis forslag til minstevannføringsslipp vil ivareta vassdraget på en god måte, samtidig som kraftproduksjon og regulerbarhet ivaretas. Vi legger vekt på at høringspartene i stor grad støtter forslaget. Vi mener at forslaget i tillegg til å ivareta vannmiljøet på en god måte vil kunne gi noe positiv effekt på landskap og friluftsliv. NVE følger derfor i stor grad Ballangen Energi sitt forslag til slipp av minstevannføring. Med ett unntak, anbefaler NVE å ta inn Ballangen Energi sitt forslag til endring i manøvreringsreglementet. NVE mener at det vil være mer forutsigbart for allmennheten at det pålegges ett fast slipp fra dammen i Børsvatnet i sommersesongen. Dette gir sikrere dokumentasjon både for regulant og NVE. Ett fast slipp sammen med restvannføring vil kunne gi en mer naturlig vannføringsdynamikk i vassdraget, enn en utjevnet vannføring som er tilsigsstyrt.

NVEs forslag til reglement

Det skal slippes minimum 0,6 m³/s fra dam i Børsvatn og ut i Børselva i tiden 16.5.–31.10. og 0,2 m³/s resten av året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføringer og vannstanden i ovenforliggende reguleringsmagasin er på sitt laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift. Det skal slippes en mindre høstflom, som sammen med minstevannføringsslippet tilsvarer minimum 1,5 m³/s så snart som mulig etter overgangen mellom sommer- og vintervannføring på minimum 2 døgn sammenhengende før isen legger seg. Det skal også slippes en mindre vårflom som sammen med minstevannføringsslippet skal være på minimum 1,5 m³/s i minimum to døgn sammenhengende, så tidlig som mulig etter isgang, og før hekkingen av vanntilknyttede fugler starter.

*NVEs forslag til
Manøvreringsreglement
for regulering av Børsvatn*

(Erstatter tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 19. februar 1993 for regulering av Børsvatn)

1.

Reguleringer

	Reg.grenser		Reg.høyde i meter
	Øvre (HRV)	Nedre (LRV)	
Børsvatn	89,5	84,9	4,6

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som Norges vassdrags- og energidirektorat godkjenner.

2.

Det skal slippes minimum 0,6 m³/s fra dam i Børsvatn og ut i Børselva i tiden 16.5.–31.10. og 0,2 m³/s resten av året.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføringer og vannstanden i ovenforliggende reguleringsmagasin er på sitt laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal slippes en mindre høstflom, som sammen med minstevannføringsslippet tilsvarer minimum 1,5 m³/s så snart som mulig etter overgangen mellom sommer- og vintervannføring på minimum 2 døgn sammenhengende før isen legger seg. Det skal også slippes en mindre vårflom som sammen med minstevannføringsslippet skal være på minimum 1,5 m³/s i minimum to døgn sammenhengende, så tidlig som mulig etter isgang, og før hekkingen av vanntilknyttede fugler starter.

3.

Ved manøvreringen skal has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring ikke økes til skade for andre interesser.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. Vassdragsdirektoratet kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

5.

Viser det seg at slipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

III. Merknader til NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Narvik kommune og Nordland fylkeskommune. Ingen av disse har avgitt noen uttalelse.

Ballangen Energi AS uttaler følgende ved brev av 31. januar 2022:

«Vi viser til deres ref.: 201902998-11/Arkiv 312/172. AZ, som er knyttet til sak vedrørende: Fastsetting av minstevannføring i Børselva i Narvik kommune, Nordland. Vedlagt er våre kommentarer:

Vi ser at NVE i stor grad støtter vårt opprinnelige forslag til minstevannslipp fra dammen i Børsvatn til Børselvvassdraget. Dette ble i sin tid utarbeidet for både å kunne ivareta verdiene i vassdraget, som var hentet igjen etter et omfattende restaurerings- og rehabiliteringsarbeide og samtidig kunne ivareta kraftproduksjonen. At våre tanker og forslag til manøvreringsløsninger, var en optimal løsning for fremtidig vassdragstilstand, natur og verneverdiene i den aktuelle vannforekomsten, understøttes jo også i stor grad av de høringsuttalelsene som er kommet inn i ettertid.

I følgebrevet til «Forslag til MANØVRERINGSREGLEMENT for regulering av Børsvatn» som nå skal erstatte det tidligere reglementet av 19. februar 1993 for reguleringen av Børsvatn skriver NVE:

På bakgrunn av dette mener NVE at Ballangen Energi sitt forslag om slipp av minstevannføring virker å kunne ivareta verdiene i vassdraget på en god måte. Forholdene for fisk og vanntilknyttede organismer vil med stor sannsynlighet bedres. Med ett unntak, anbefaler NVE å ta inn Ballangen Energi sitt forslag til endring i manøvreringsreglementet. NVE mener at det vil være mer forutsigbart for allmenheten at det pålegges ett fast slipp fra dammen i Børsvatnet i sommersesongen. Dette gir sikrere dokumentasjon både for regulant og NVE. Ett fast slipp sammen med restvannføring vil kunne gi en mer naturlig vannføringsdynamikk i vassdraget, enn en utjevnet vannføring som er tilsigsstyrt.

Fast vannføringsregime er slik NVE sier mer forutsigbart for allmenheten. Det man kan stille spørsmål ved er verdien og nytten av flomtapping slik som skissert, all den tid det er presisert at vassdraget er sårbart for flom.

Vi er enig i at et vannføringsregime med et fast slipp av en bestemt vannmengde (600 l/s) gjennom sommerperioden vil være enklere for oss å administrere og drifte. Kanskje også lettere å kontrollere enn et mere variabelt vannslipp hvor en tok hensyn til den aktuelle restvannføringen og vannbehov. Vannstanden i vassdraget er bestemt av etablerte terskelhøyder. Man kunne tenkt at det i perioder kan være både mye og lite vann i vassdraget og at minstevannslippet lå som en grunnvannføring. Så blir de naturlige svingninger i vær, nedbør, snøsmelting og tørke de naturlige svingningene i vannføringen.»

IV. Departementets bemerkninger

1. INNLEDNING

Ballangen Energi AS regulerer Børsvatnet og utnytter reguleringen i Bjørkåsen kraftverk i Ballangen, Narvik kommune. Bjørkåsen kraftverk produserer om lag 15 GWh. Børsvatn er regulert med 4,6 meter.

Ballangen Energi AS fikk tillatelse til erverv av fallrettigheter i Børselva og ny konsesjon for regulering av Børsvatn ved kgl.res. 19.02.1993 (da som Ballangen kommunale elverk). Et vilkår i tillatelsen var at man skulle gjennomføre tiltak for å bedre miljøtilstanden i elva og så gjennomføre prøvereglement for slipp av minstevannføring. Dette var nødvendig for å reetablere en elvestreng i Børselva da denne stort sett hadde grodd igjen på grunn av forurensning av næringssalter og organisk materiale. I 1997 ble store deler av elva vernet som del av Grunnvatnet naturreservat. Først etter

perioden med prøveslipp og miljøtiltak var gjennomført kunne man fastsette et reglement for minstevannføringslipp. Dette arbeidet ble startet opp i 1997, og forsøk med ulike prøveslipp innenfor et midlertidig vannføringsregime har blitt gjennomført siden mai 2009.

Ballangen Energi AS søkte om endring av manøvreringsreglementet i 2019. Ballangen Energi AS foreslår et minstevannføringslipp i Børselva som i snitt er på 600 l/s fra 16. mai til 31. oktober, hvor regulanten gis mulighet til å justere vannslippet etter tilsiget for å etterligne et midlere mønster for naturlig vannføring. Resten av året foreslår de et slipp på 200 l/s. Videre foreslår de at det skal slippes mindre flommer på 1,5 m³/s i overgangene høst–vinter og vinter–vår, for å bytte ut vannet og bedre oksygenivået i elva.

Forslaget er utformet for å ta hensyn til natur- og verneverdiene i området, samt forsyning av kraft.

2. NVES INNSTILLING

NVE sendte innstilling til departementet ved brev av 18. november 2021. NVE er stort sett enig i regulantens forslag, med unntak av at NVE foreslår et fast slipp fra dammen i Børsvatnet i sommer-sesongen. NVE mener dette vil gjøre vassdraget mer forutsigbart for allmennheten med en mer naturlig vannføringsdynamikk og gi sikrere dokumentasjon for regulant og NVE sammenlignet med en utjevnet vannføring som er tilsigsstyrt. I de periodene hvor tilsiget er for lavt til å imøtekomme kravet på 600 l/s foreslår NVE at hele tilsiget slippes gjennom og at kraftverket ikke skal være i drift.

NVE foreslår at flommene som skal slippes vår og høst skal vare i minimum 2 døgn sammenhengende. Høstflommen skal skje så snart som mulig etter overgang mellom sommer- og vintervannføring og før isen legger seg. Vårflommen skal skje så tidlig som mulig etter isgang og før hekkingen av vanntilknyttede fugler starter (rundt 25. mai).

Ballangen Energi har i merknader til innstillingen stilt seg bak NVEs forslag.

3. DEPARTEMENTETS VURDERINGER

I departementets tilråding om fastsetting av endelig manøvreringsreglement for reguleringen av Børsvatn må fordeler og ulemper ved nytt manøvreringsreglement veies opp mot fordelene og ulempene ved det eksisterende reglementet.

Kunnskapsgrunnlaget

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 7 og prinsippene i samme lov §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Rammene som ble fastsatt i manøvreringsreglementet i 1993 var som følger:

«... kan konsesjonæren pålegges en vannslipping til Børselva som over året kan variere mellom 0,1 og 2 m³/s. I perioden 1. november – 15. mai skal vannslippet være 0,1 m³/s. I tillegg kan det pålegges sluppet inntil 2 spyleflommer årlig, hver på maksimalt 5 m³/s og med maksimalt 10 døgn varighet. Flommene skal slippes kun når vannstanden i magasinet er over kote 86,9. Totalt pålegg kan ikke overskride 0,5 m³/s i gjennomsnitt»

I 1997 ble Grunnvatnet naturreservat opprettet ved kongelig resolusjon. I dette inngår store deler av Børselva, og hele Grunnvatnet som ligger nedstrøms Børselva. Ettersom Børselvassdraget var karakterisert som et av de mest forurensede i Nordland fylke, ble Børselv-prosjektet satt i gang. Dette var et forsknings- og utredningsprosjekt som hadde som mål å bedre forholdene i elva slik at man etter hvert kunne starte utredning av ulike vannlipp. Prosjektet varte til 2007, og fra 2009 har det vært et midlertidig vannføringsregime med ulike utprøvinger innenfor de gjeldende rammene i manøvreringsreglementet. Dette er blitt fulgt opp av Statsforvalteren i Nordland og NVEs miljøtilsyn.

Det er disse erfaringene og undersøkelsene som danner grunnlag for forslaget til nytt vannføringsregime i Børselva. Denne kunnskapen er samlet i en rapport vedlagt søknaden om nytt regime i 2019.

Departementet anser kunnskapsgrunnlaget som tilstrekkelig for en endelig fastsetting av manøvreringsreglementet, jf. naturmangfoldloven § 8. Dette vises også gjennom den generelt store enigheten mellom regulanten, NVE og Statsforvalteren, og fraværet av bemerkninger fra øvrige parter.

Minstevannføring i Børselva

I henhold til NVEs innstilling skal det slippes minimum 200 l/s fra dam i Børsvatn og ut i Børselva i perioden fra 1. november til 15. mai. I perioden fra 16. mai til 31. oktober skal det minimum slippes 600 l/s. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføringer og vannstanden i ovenforliggende reguleringsmagasin er på sitt laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi, og kraftverket skal ikke være i drift.

NVE mener dette vil øke oksygenivået i elva. Dette har også Statsforvalteren i Nordland påpekt. Statsforvalteren vurderer videre at et miljøbasert vannslipp slik det er foreslått også vil være positivt fordi det vil gi økt vannføring på den anadrome delen lenger ned i vassdraget, og at dette trolig vil påvirke oppgangen av laks- og sjørret i fisketrappa i Forsåfossen, samt virke positivt for populasjonen av elvemusling i Skaforsen og Forsåelva. I tillegg til å ivareta vannmiljøet, mener NVE at det nye reglementet kan ha positiv effekt på landskap og friluftsliv.

Ettersom at Børselva er en del av Grunnvatnet naturreservat, finner departementet det viktig å legge vekt på miljøforbedringer i vassdraget, herunder økningen av oksygenivå i elva for å gjøre den mer levedyktig for de tilhørende artene. Andre viktige hensyn er fisk, vanntilknyttede fugler, landskapsestetiske forhold, friluftsliv, men også hensynet til produksjonen av fornybar energi.

Statsforvalteren ønsket under NVEs høring å øke totalslippet over året ettersom at totalrammen for årlig vannslipp i prøvereglementsperioden var noe høyere enn i innstillingen til NVE. Statsforvalteren påpeker ikke når disse vannmengdene ev. skal slippes. NVE har pekt på at regulanten har flyttet noe av minstevannføringen over til vinterhalvåret. NVE mener dette vil virke positivt for vannlevende og vanntilknyttede planter og dyr i og langs Børselva, men også for resten av Forsåvassdraget nedstrøms Børselva, særlig vinterstid. NVE vektlegger også at man nå unngår for stort krafttap, hvilket også er viktig.

NVEs forslag til minstevannføringsslipp tilsvarer et krafttap på drøye 2 GWh/år. NVE peker på at dette ligger innenfor intervallet departementet foreslo i prøvereglementet som ble fastsatt i 1993.

NVE har i tillegg foreslått at det skal slippes små flommer på minimum 1,5 m³/s i minimum to sammenhengende døgn vår og høst. Den ene flommen skal slippes så tidlig som mulig etter isgang, og før hekkingen av vanntilknyttede fugler starter. NVE mener dette vil fjerne dødt plantemateriale fra elvebunnen, øke oksygenivået samt bidra til å unngå episoder med oversvømmelse av dyrka mark etter våronna og utvasking av næringsstoffer. Den andre flommen skal slippes i overgangen mellom sommer- og vintervannføring for å bytte ut vannet før islegging.

Ballangen Energi AS søkte opprinnelig om et slipp i sommerperioden som var tilpasset tilsiget i vassdraget for å etterligne et midlere mønster for naturlig vannføring, og da med et slipp som gjennomsnittlig over perioden skulle være 600 l/s. NVE foreslår et minstevannføringsslipp på minimum 600 l/s i sommersesongen og 200 l/s i vintersesongen, men at dette er faste slipp som ikke er tilsigsavhengige. Etter NVEs innstilling ble oversendt har regulanten uttalt at de er enig i NVEs forslag til endring i reglementet.

Departementet støtter NVEs vurderinger og forslag til endret manøvreringsreglement, og har ingen øvrige merknader.

4. FORHOLDET TIL VANNFORVALTNINGSPLANEN

Plan for vannforvaltning i vannregion Nordland ble godkjent av Klima- og miljødepartementet ved vedtak av 4. juni 2016. Børselva er ikke listet i vedlegg 2, blant vannforekomster som trenger nye tiltak, som kan medføre krafttap for å oppfylle miljømålet. Denne fastsettingen av minstevannføring er ikke en vilkårsrevisjon, men oppfølging av et krav i gjeldende konsesjonsvilkår. NVE legger vekt på at forslaget vil bedre forholdene for fisk, fugl og andre vannlevende organismer i Børselvvassdraget. Departementet mener tiltaket kan bidra til at vassdraget når GØP, hvilket er i tråd med Nordland vannforvaltningsplan 2016–2021.

5. KONKLUSJON

Departementet støtter NVEs forslag til minstevannføringsslipp i Børselva og endringene i manøvreringsreglementet for reguleringen av Børsvatn. Departementet mener det nye reglementet vil virke positivt på forholdene for arter som lever i og rundt elva, men også for anadrome arter lenger nedstrøms i vassdraget, samt landskapsestetikk og friluftsliv. Forslaget vil medføre et krafttap på 2 GWh, som ligger innenfor intervallet som ble forutsatt på konsesjonstidpunktet. Departementet mener derfor forslaget ivaretar hensynet til kraftproduksjon og regulerbarhet.

Departementet har oppdatert ordlyden i de øvrige postene i manøvreringsreglementet i tråd med dagens standard ordlyd. Endringene medfører ingen materielle endringer.

Departementet finner at fordelene ved endringen er større enn ulempene, og tilrår det gis tillatelse til endringer i manøvreringsreglementet for regulering av Børsvatn i tråd med NVEs innstilling, jf. vassdragsreguleringsloven § 9.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Ballangen Energi AS gis tillatelse til endringer i manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

*Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om tillatelse til Ballangen Energi AS
til endring av manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i Narvik kommune*

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 9 gis Ballangen Energi AS tillatelse til endring av manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i Narvik kommune.
2. Det fastsettes endret manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn, jf. vedlegg 2.

*Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om tillatelse til Ballangen Energi AS
til endring av manøvreringsreglement for regulering av Børsvatn i Narvik kommune*

*Manøvreringsreglement
for regulering av Børsvatn i Narvik kommune, Nordland fylke*
(Fastsatt ved kgl.res. 18. november 2022. Erstatte tidligere reglement gitt ved
kgl.res. av 19. februar 1993 for regulering av Børsvatn)

1.

Reguleringer

	Reg.grenser		
	Øvre kote (HRV)	Nedre kote (LRV)	Reg.høyde i meter
Børsvatn	89,5	84,9	4,6

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som Norges vassdrags- og energidirektorat godkjenner.

2.

Det skal slippes minimum 0,6 m³/s fra dam i Børsvatn og ut i Børselva i tiden 16.5.–31.10. og 0,2 m³/s resten av året.

Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføringer og vannstanden i ovenforliggende reguleringsmagasin er på sitt laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal slippes en mindre høstflom, som sammen med minstevannføringsslipper tilsvarende minimum 1,5 m³/s så snart som mulig etter overgangen mellom sommer- og vintervannføring på minimum 2 døgn sammenhengende før isen legger seg. Det skal også slippes en mindre vårflo som sammen med minstevannføringsslippene skal være på minimum 1,5 m³/s i minimum to døgn sammenhengende, så tidlig som mulig etter isgang, og før hekkingen av vanntilknyttede fugler starter.

3.

Ved manøvreringen skal det tas hensyn til at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

5.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

16. Nordkraft AS

(Søknad om nødvendige tillatelser etter vassdragslovgivningen i forbindelse med sammenslåingen av energivirksomheten i Nordkraft-, Trollfjord- og Andøy Energi-konsernene)

Olje- og energidepartementets samtykke 15. november 2022.

1. Innledning

Olje- og energidepartementet viser til søknad om unntak, nødvendige samtykker og bekreftelser etter vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven i forbindelse med sammenslåing av energivirksomheten i Nordkraft-, Trollfjord- og Andøy Energi-konsernene fra Advokatfirmaet Thommessen på vegne av Nordkraft AS datert 15. september 2022.

2. Bakgrunn

Nordkraft AS, Trollfjord AS og Andøy Energi Holding AS signerte 6. juli 2022 en transaksjonsavtale med sikte på å etablere et felles kraftkonsern fra medio november 2022. Formålet bak sammenslåingen er ønsket om å skape et stort og solid energiselskap for hele regionen. Sammenslåingen er planlagt gjennomført i to faser, en eiermessig konsolidering i fase 1 og en selskapsmessig konsolidering i fase 2.

2.1 Nordkraft-konsernet

Nordkraft-konsernet er et integrert energi- og infrastrukturkonsern basert i Narvik og Harstad. Nordkraft AS er eid av Hålogaland Kraft Holding AS med 38,80 %, Narvik kommune med 36,72 %, Jämtkraft AB med 20,56 % og eier 3,91 % av egne aksjer. Konsernet eier flere hel- og deleide datterselskaper, som igjen eier flere hel- og deleide selskaper. Nordkraft Produksjon AS er et heleid datterselskap av konsernet. Videre er Nordkraft Magasin AS et heleid datterselskap av Nordkraft, og Nordkraft eier i tillegg 86,975 % av Nordkraft Magasin 2 AS og 19,31 % av Yve AS.

2.2 Trollfjord-konsernet

Trollfjord-konsernet er heleid av Hadsel kommune, og er et integrert energi- og infrastrukturkonsern basert i Andøy kommune. Trollfjord eier to datterselskaper, herunder Trollfjord Kraft AS, og har en eierandel på 8,56 % i Nordkraft Magasin 2 AS.

2.3 Andøy-konsernet

Andøy-konsernet er 100 % eid av Andøy kommune, og er et integrert energi- og infrastrukturkonsern basert i Andøy kommune. Andøy har to datterselskaper, herunder Andøy Energi AS og eier 4,46 % av Nordkraft Magasin 2 AS, samt 11 % av Love Driftssentral AS (Love driftssentral).

2.4 Konsesjoner etter vassdragslovgivningen

Nordkraft Magasin 2 AS har konsesjon etter vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven for 10 kraftverk, hvorav ett ikke er utbygd. Videre eier Nordkraft Magasin 2 AS Foldvik kraftverk som har vært ute av drift i over 20 år.

Dagens Nordkraft-konsern har gjennomgått flere omorganiseringer og fusjoner siden 1994, da Narvik kommune vedtok å omdanne Narvik energiverk fra kommunalt selskap til aksjeselskap. Det er i forbindelse med disse omorganiseringene gitt vedtak om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd og tidligere bestemmelser i industrikonsesjonsloven § 1 fjerde og femte ledd, med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse skal meldes til konsesjonsmyndighetene.

Andøy Energi AS har konsesjon etter vassdragsreguleringsloven for regulering av Bleksvatn i Storelva, Andøy kommune. Trollfjord Kraft AS har tre konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven tilknyttet selskapets reguleringer av Trollfjordvassdraget.

Alle de ovennevnte konsesjonene søkes overført til Nordkraft Magasin.

2.5 Nærmere om sammenslåingen av Nordkraft, Trollfjord og Andøy

Før gjennomføringen av transaksjonen skal bredbånd- og fibervirksomheten i de tre konsernene overføres til ett eget selskap.

Nordkraft AS erverver 8,56 % av aksjene i Nordkraft Magasin 2 AS direkte fra Trollfjord AS, og de resterende 4,46 % av aksjene indirekte gjennom ervervet av 100 % av aksjene i Andøy Energi AS. Nordkraft AS blir da direkte og indirekte eier av 100 % av aksjene i Nordkraft Magasin 2 AS.

I neste fase skal produksjonsvirksomheten i Andøy Energi AS og Trollfjord Kraft AS fusjoneres inn i Nordkraft Magasin AS. Nordkraft AS skal videre erverve Andøy Energi AS' aksjer i Nordkraft Magasin 2 AS, slik at Nordkraft AS blir direkte eier av alle aksjene. Nordkraft Magasin 2 AS skal fusjoneres inn i Nordkraft Magasin AS ved en søsterselskapsfusjon.

Nordkraft AS overtar de resterende aksjene i Nordkraft Magasin 2 AS mot at Trollfjord AS og Andøy Energi Holding AS bli aksjonærer i Nordkraft AS. Deretter fusjoneres Nordkraft Magasin 2 AS med resten av Nordkraft AS' vannkraftproduksjon i Nordkraft Magasin AS. I tillegg overtar Nordkraft Magasin AS noen småkraftverk med reguleringskonsesjon etter vassdragsreguleringsloven fra Trollfjord Kraft AS og Andøy Energi AS.

3. Departementets vurdering

Nordkraft AS' direkte og indirekte erverv av mer enn 90 % av aksjene i Nordkraft Magasin 2 AS utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 24. Videre utløser fusjonen av Nordkraft Magasin 2 AS inn i Nordkraft Magasin AS konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven kapittel 2. For begge disse transaksjonene er det søkt om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd.

Etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan departementet gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett i de tilfeller der det foreligger særlige hensyn.

Ot.prp. nr. 31 (1989–1990) og Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) trekker opp rammene for anvendelsen av vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. Formålet er særlig å legge til rette for mer rasjonell organisering av kraftforetakene. Departementet har kommet til at det foreligger slike særlige hensyn som gjør at unntaksbestemmelsen i § 3 annet ledd kan anvendes. Fusjonen av virksomhetene som eies av Nordkraft AS, Trollfjord AS og Andøy Energi Holding AS inkludert overføringen av vannkraftvirksomheten, vurderes å være rasjonell, og kravet til reelt offentlig eierskap er oppfylt både før og etter transaksjonene.

Olje- og energidepartementet skal sikre at nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraftressursene ivaretas gjennom vannfallrettighetsloven. Departementet er oppmerksom på at fremtidige salg av aksjer eller andeler i selskaper som har fått unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forhold som lå til grunn for å gi unntak.

Ved unntak etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd vil det bli satt som vilkår at samtlige fremtidige overdragelser av aksjer og andeler i selskapene skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet vil videre forbeholde seg retten til, ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene, å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått fritatt fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd. I den grad selskapene har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter vannfallrettighetsloven § 6 ved enhver fremtidig overdragelse av eierandeler i selskapene.

4. Vedtak

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis unntak for konsesjonsplikt og forkjøpsrett for omorganiseringen og fusjonen av vannkraftvirksomheten i Nordkraft AS, Trollfjord AS og Andøy Energi Holding AS som omsøkt. Reguleringskonsesjoner tilknyttet de respektive vannfallene overføres i uendret form.

Unntaket etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd gis med vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Nordkraft AS og Nordkraft Magasin AS meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg retten til, ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapene, å gjøre den statlige forkjøpsretten etter § 6 gjeldende for fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, samt å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapene ved dette og tidligere vedtak har fått unntak fra konsesjonsbehandling etter vannfallrettighetsloven.

Emisjon av aksjer i selskapene, for eksempel i forbindelse med fusjon med et annet selskap, vil bli behandlet på samme måte som en aksjeoverdragelse.

I forbindelse med tidligere transaksjoner og konsesjonspliktige erverv har departementet gitt unntak fra konsesjonsbehandling og forkjøpsrett med forbehold om at slik konsesjonsbehandling og forkjøpsrett kan iverksettes ved eventuelle fremtidige aksjeoverdragelser.

Departementet kan ikke se at de omsøkte ervervene gir grunnlag for å benytte tidligere fastsatte vilkår for de rettigheter som er omfattet av tidligere unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett meddelt selskapene.

5. Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det med disse vedtakene ikke er gjort endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat, slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

17. Hafslund Eco Vannkraft AS og HEV Vkda AS

(Søknad om konsesjoner, bekreftelser og unntak etter vannfallrettighetsloven – fusjon mellom Hafslund Eco Vannkraft AS og HEV VKDA AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 6. desember 2022.

1. Innledning

Det vises til søknad av 4. oktober d.å., samt brev med oppdaterte opplysninger av 27. oktober, på vegne av Hafslund Eco Vannkraft AS (HEV) og HEV Vkda AS (HEV Vkda). Det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 for fusjonen mellom HEV og HEV Vkda, alternativt om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter vannfallrettighetsloven § 3 annet ledd for fusjonen. Videre søkes det bekreftelse på at tidligere stilte vilkår ikke benyttes, om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett for ukonsederte fallrettigheter og om bekreftelse på at øvrige konsesjoner etter vassdragslovgivningen videreføres som i dag.

2. Bakgrunn

Det er i søknaden vist til tidligere søknad av 9. mars d.å., samt departementets vedtak av 10. mai, som behandler de tidligere stegene i fusjonsprosessen mellom Stange Energi AS og Eidsiva Energi AS. Fusjonens siste trinn, mor-datterfusjonen mellom HEV og HEV Vkda, ble det besluttet å behandle senere, da denne fusjonen ville finne sted på et senere tidspunkt. Det er den sistnevnte fusjonen som behandles i dette vedtaket. For de tidligere stegene i prosessen vises det til ovennevnte vedtak av 9. mars d.å.

HEV eies med 43 % av Eidsiva Energi AS og 57 % av Hafslund AS. Hafslund AS er 100 % eid av Oslo kommune. Eidsiva Energi AS eies 50 % av Hafslund Industrielt Eierskap AS, som igjen er 100 % eid av Hafslund AS. De øvrige aksjene i Eidsiva Energi AS eies av Innlandet Energi Holding AS med 49,41 % og Åmot kommune eier de resterende 0,59 %. Innlandet Energi Holding er eid av en rekke innlandskommuner. Selskapene er således 100 % offentlig eid.

Etter gjennomføringen av transaksjonens forutgående trinn har HEV Vkda nå 5 % av andelene i Vinstra kraftselskap DA (Vinstra Kraftselskap), som igjen innehar konsesjonspliktige rettigheter etter vannfallrettighetsloven. De øvrige eierne i Vinstra Kraftselskap er HEV med 66,66 % og Hafslund Eco Vannkraft Innlandet med 28,33 %. Det siste trinnet i fusjonsprosessen som nå er omsøkt er at HEV Vkda skal fusjoneres med HEV gjennom en mor-datterfusjon. Som følge av dette øker HEVs eierandel i Vinstra Kraftselskap til 71,66 %.

3. Departementets vurdering

I departementets vedtak av 10. mai 2022 ble det gitt konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 for HEVs erverv av 100 % aksjer i Hev Vkda, som igjen eier 5 % i Vinstra Kraftselskap. I departementets vedtak ble det vist til at fusjonen mellom Hev Vkda og HEV som nå er omsøkt var utskutt i tid, og departementet avventet med å behandle denne siste delen av transaksjonen.

Ved den omsøkte mor-datterfusjonen overdras HEV Vkdas andel på 5 % i Vinstra Kraftselskap til HEV. Fusjonen medfører at HEV blir direkte eier av andelen på 5 % i Vinstra Kraftselskap. HEV øker sin eierandel i Vinstra Kraftselskap fra 66,66 % til 71,66 %. Det kreves konsesjon for erverv av andel i et ansvarlig selskap, her Vinstra Kraftselskap, som direkte eller indirekte har rettigheter som det kreves konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven å erverve, jf. vannfallrettighetsloven § 25.

I vurderingen etter vannfallrettighetsloven § 25 viser departementet til at HEV oppfyller kravene til offentlig eierskap. Departementet viser til at samtlige eier tilfredsstiller krav til offentlig eierskap, jf. vannfallrettighetsloven § 5. Departementet gir derfor konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 25 for erverv av 5 % andel i Vinstra Kraftselskap.

4. Vedtak

Med hjemmel i vannfallrettighetsloven § 25 gis HEV konsesjon for erverv av 5 % av andelene i Vinstra Kraftselskap DA.

Det settes ingen særlige vilkår for konsesjonen.

5. Avslutning

Det gjøres oppmerksom på at det med disse vedtakene ikke er gjort endringer i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energi-direktorat, slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

Utgitt av:
Olje- og energidepartementet

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 10/2023

